

Sven Wimmell 070224:
Samhällsplaneringens problem.
Hur ska man kunna förbättra världen?

**Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.
Kunskaper om verksamheterna och deras samband
för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.**

(<http://wimmell.com/omr40ze.pdf>)

Innehåll.

6 **Sven Wimmell: Samhällsplaneringens problem.**

Hur ska man kunna förbättra världen?

Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.

**Kunskaper om verksamheterna och deras samband
för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam
värld.**

- 13 Klassifikationssystem för verksamheter i nio huvudområden.
- 15 Människorna har olika behov av information i de olika rollerna.
- 16 Informationsstress vår nya folksjukdom.
- 17 Klassifikationssystemet för verksamheter o bibliotekssystemen.
- 18 Åtta bilder med samband mellan områdena 1-9 mm.
- 19 Schema över påverkans -och förändringdproblem.
- 20 Den fundamentala påverkanskedjan och ett schema
med pilar som visar påverkan mellan områdena.
- 21 Schema med politiska och opolitiska planeringar.
- 22 Bild med pilar för påverkan mellan olika områden.
 - 1/2 Individernas inre verklighet (i psyket) sedd som medel.
Vilja och förmåga att förändra.
 - 3/4 Politiska styrningar i den yttre verkligheten (medel).
 - 5/6 Ekonomiska handlingar i den yttre verkligheten (medel
till kroppslig nytta).
 - 7/9 Kulturella handlingar i den yttre verkligheten (medel till
psykisk nytta).
 - 1/2 Individens inre verklighet (i psyket) sedd som mål.
Upplevelse av tillfredsställelse.
- 23 Omvärldsanalys. Ett schema med alla områden.
- 24 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.
- 25 Hjärnan. Inåtgående och utåtgående funktioner.
- 26 Hjärnan. De inre delarna.

- 27 Den fundamentala påverkanskedjan.
- 28 Bild om Mediekonsumtion
- 29 Informations- och kunskapsflöden.

30 **Fortsättningen.**

- 31 Historien om människan.
- 31 Referenskommitté.
- 33 En resa genom tid och rum.
- 35 Våra förfäder aporna.
- 38 Apor på två ben.
- 40 De första människorna.
- 43 Vår tids människor.
- 49 Dagens värld.
- 51 Framtidsperspektiv.

- 53 Världshistorien på nio sidor. Sven Wimmell 1995.
- 61 Läget i världen. (April 2005).
- 62 Makthavare i världen efter andra världskriget.
- 64 Ledamöter av EU-kommissionen: under ledning av
J M Barroso (2004-2009).

- 65 Karta med Världens befolkning i början på 1990-talet.
- 66 50 år med FN.

- 71 Förenta Nationernas Millenniedeklaration.
- 71 FÖRORD
- 72 I. VÄRDERINGAR OCH PRINCIPER
- 73 II. FRED, SÄKERHET OCH NEDRUSTNING
- 74 III. UTVECKLING OCH FATTIGDOMSBEKÄMPNING
- 76 IV. SKYDD AV VÅR GEMENSAMMA MILJÖ
- 76 V. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI
OCH GOD SAMHÄLLSSTYRNING

77	VI. SKYDD AV DE SÅRBARA.	128	5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
77	VII. ÅTGÄRDER FÖR ATT MÖTA AFRIKAS SÅRSKILDA BEHOV.	128	6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
77	VIII. ETT STARKARE FÖRENTA NATIONERNA.	130	7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
		131	8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
		131	9 Saklitterärt. Allmän geografi, historia. Biografi.
79	Läget i världen 2002.		
82	Samarbetsområden för EU och FN.		
83	FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.	132	Människornas verksamheter 1-9.
88	Mänskliga rättigheter i världens länder (Från UD).	132	Att förstå områdenas innehåll.
89	Världens länder.	134	Klassifikationssystemet för verksamheter, och Sven Winnells hemsida.
90	Hur ska man kunna förbättra världen?		
90	Verksamheter i Sverige och i världen.	134	Verksamheter i område 1 .
		136	Områdena 101-109.
91	Grundskolans kursplaner.	137	Sammanställningar av övergripande karaktär, som belyser områdena 101-109 och 11-19.
92	1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. (Lpo 94)	140	17. Moral.
101	Samhällsorienterande ämnen. (Grundskolan).		
105	Samhällskunskap.	143	Område 2 om religiösa verksamheter.
108	Religionskunskap.	143	Sverige och Svenska kyrkan.
112	Geografi.	144	Adam och Eva tillerkänns rätten att leva sitt eget liv.
115	Historia (Grundskolan).	145	Religion i grundskolan.
118	Kursiveringar i värdegrund o kursplaner.Några viktiga delar.	146	Vad är religion?
		147	Fundamentalismen.
122	Sven Winnells hemsida.	151	Gudarnas verksamheter och människornas verksamheter.
126	Klassifikationssystem för verksamheter. 48 verksamhetsområden på en sida.	151	Tsunamikatastrofen 2005.
127	Klassifikationssystem för verksamheter. 48 verksamhetsområden.	154	Om religion.
127	1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.	157	Verksamhetsområde 3 om politik.
127	2 Religiösa verksamheter o d.	157	31-34 Politikvetenskaper.
127	3 Politikvetenskaper.Politiska verksamheter.	157	35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
128	4 Sambandsforskningsverksamheter.	157	36-39 Politiska krav och politiska planeringar:
		157	Något om nationalekonomer och statsvetare.

159	Strukturomvandlingar, arbetslöshet och ny politik.	209	Socialdemokraterna utrikesdeklaration 070214.
161	Den borgerliga skattepolitiken gynnar välbeställda.	218	Vänsterpartiet i utrikesdebatten 070214.
162	Vänsterstyrda ger mer stöd till handikappade.	220	Miljöpartiets inlägg i utrikesdebatten 070214.
164	Skattesänkningarna i valrörelsen och efter valet.	221	Ryssland.
169	Inkomst efter skatt 2006 .		
170	Skattelättnaderna bör bedömas med hänsyn till levnadskostnaderna.	222	Område 4. Sambandsforskning.
171	Sänk jobbvdraget för höga inkomster.	223	Sammanställningar som belyser område 4 mm.
172	Skatteutredningar o d på Sven Wimmells hemsida.	226	Område 5. Naturforskningsverksamheter och matematik.
		227	Område 6. Teknologiska / ekonomiska verksamheter.
173	De borgerliga partierna och oppositionspartierna.		Exempel:
175	S+v+mp ökar sitt försprång.		
175	Socialdemokraterna.	229	61. Tonårshjärnan.
176	Ulrica Messing.	233	641-642. Mathållning.
176	Mona Sahlin.	234	643. Hemlöshet.
177	Vart tog samhällsbyggnadsfrågorna vägen?	235	644. Avfallshanteringen.
178	Råd till Socialdemokraterna.	236	644. Växthusgaserna.
		238	647. Hushållskostnader.
180	Politik om hela världen på jordklotet.	230	Konsumentverkets hushållsbudgetar: för 2006
180	Världskarta om dödsstraff.		+bostadskostnader mm.
181	Klimatrapporterna.	241	Bostads- och byggnadsstatistisk årsbok 2006.
182	Klimatet i världen.		Boendeförhållanden.
185	Bilar och klimat i Kalifornien.	242	Månadskostnader, förvärvsarbetande icke-pensionärer:
186	Reklam för marknadskrafterna.Kan de lösa klimatkrisen?	243	Hushållsbudgetar för pensionärer.
188	Kina satsar på Afrika.	244	Meddelandeblad från Socialstyrelsen om Riksnormen.
190	Risk för bakslag i Kina.	244	Riksnormen för försörjningsstöd 2006.
191	Världsekonomiskt forum.	245	Socialstyrelsen informerar, om riksnormens konstruktion
192	Israel-Palestinakonflikten.		och beräkningsunderlag.
193	Välfärdsfördelningen.	247	648. Städning.
195	Världspolitik.	248	656. Transporter.
		250	658. Globaliseringsrådet.
200	Utrikesdebatt i riksdagen 070214.	250	658. Arbetstider.
202	Regeringens utrikesdeklaration 070214.		

252	Område 7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer o d
254	Hanteringar av förändringsprocesserna. Planeringar. Exempel:
257	71 Övergripande formgivning av fysiska miljöer o d. Stadsplanering, glesbygdsplanering.
257	72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur, miljögestaltning.
258	Samhällsplanering. Fysiska och sociala samhällen.
259	71 Något om samhällsplaneringens historia.
263	71-72 Byggregler.
265	71 Planering för växter och djur.
267	75-77. Undervisning om reklam.
268	75-77. Godis- och livsmedelsreklam.
270	79 Seder och bruk, nöjen, spel, sociala miljöer, sociala verksamheter, sport.
273	7911. Barnens beteende.
276	7914. Sveriges Radios vd förstör P1.
278	7914. Sveriges Radios vd Peter Örn ger svar på tal.
279	7914. Björn Elmbrant svarar i radiodebatten.
281	7914. P1 i allmänhetens tjänst.
282	795. Verksamheter m sociala miljöer, sociala relationer o d
288	7951 Sociologi, socialvårdsmiljöer, socialvårdsverksamheter.
288	7952-7956+ 7958-7959. Sociala miljöer och sociala verksamheter av olika slag.
291	7957 Sociala miljöer och verksamheter, med anknytning till undervisnings- och forskningsanstalter o d.
292	7957. Lärarutbildningen.
294	7957. Bris om mobbning i skolan.
297	7957. Mobbning i skolorna.

299	Område 8. Språkliga och litterära verksamheter: Språk. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
299	Område 9. Blandade saklitterära verksamheter, samt allmän geografi, biografi, allmän historia. Exempel:
300	90 Saklitterära verksamheter i blandade ämnen. Tidningar, tidskrifter, journalistik.
300	907. För dålig information om samhällsplaneringens problem.
309	907. Dagstidningar utsätts för personhot.
312	907. Medierna behöver bli bättre, inte vara knähundar.
313	En tiger i tanken. Råd till politiker (och journalister).
315	Några kommentarer.

Sven Winnell:

Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen?

Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.
Kunskaper om verksamheterna och deras samband
för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.
(Sven Winnells hemsida <http://winnell.com/>)

När man ser ut över världen finner man lätt på både nära och långt håll kriser och elände som leder till olycka för många. Människorna försöker alltid lösa sina problem, med deras olika grader av komplexitet, olika rumsliga dimensioner (lokala - nationella- globala), olika tidsperspektiv (kortsiktiga - långsiktiga), mer eller mindre välinformerade om verkligheten som omger dem. Ofta med oförändrade förhållanden som resultat och inte sällan till det sämre.

Några viktiga frågor i samband med mänskliga verksamheter:

- * Hur kan man undvika svåra konflikter mellan grupper av människor och mellan individer?
- * Hur kan man göra det lättare för människor med olika bakgrund och olika yrken att kommunicera?
- * Hur kan man lösa detaljerna utan att förlora de stora sammanhangen ?
- * Hur kan man minska informationsstressen, en ny svensk folksjukdom?
- * Hur kan man bli litet mer förutseende så att man undviker sorgligheterna?
- * Kan man inte planera och styra utvecklingen på ett förnuftigt sätt så att man når lyckligare förhållanden? Det är utgångspunkten .

För att få svar på detta har forskningsarbetet gått efter fyra vägar :

1. Undersökningar och beskrivningar om världen och alla dess problem med tillstånd och förändringar.
2. Konstruktion och beskrivning av ett beskrivningssystem eller ett klassifikationssystem som på ett systematiskt sätt redovisar eller ger en bild av världen och dess problem. I systemet klassificeras problemen in så att de och deras samband kan förstås och så att systemet kan bli ett hjälpmedel för styrningar mot framtiden.
3. Undersökningar och beskrivningar om planeringar som medel att förbättra världen och om beskrivningssystemet-klassifikationssystemet som ett hjälpmedel för planeringar.
4. Förslag om slutsatser och åtgärder som kan förbättra utvecklingen. Några påpekanden och förslag som är särskilt viktiga och av grundläggande betydelse.

Det finns ett behov av att sortera upp all information så att den blir hanterlig och så att man får hjälp att forma framtiden på bra sätt.

En sådan sortering görs i det här redovisade klassifikationssystemet. Systemet är uppbyggt med utgångspunkt från världens största system för klassifikation av dokument, det mer än 100 år gamla amerikanska bibliotekssystemet DC, Dewey Classification, och det på det systemet senare byggda DK, eller som det också heter UDK, Universella Decimalklassifikationen.

Men det uppgjorda klassifikationssystemet är i första hand ett system för klassifikation av mänskliga verksamheter, och är uppgjort med tanke på att utvecklingen i världen huvudsakligen beror av dessa verksamheter.

Systemet har följande avdelningar på högsta nivån:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.
2. Religiösa verksamheter o d.
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.

Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.

Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:

- * De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
- * De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.

Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna .

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.

Kollektiva viljor. (Politik).

Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).

Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).

Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmanroll-fritidsroll.

A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.

A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.

B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.

B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.

B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få utträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.

Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.

Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.

Hur kan det bli ? Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?

Hur bör det bli ? Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter.

Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av psykiska och kroppsliga förhållanden och av deras fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 6 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med

informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

De nio verksamhetsområdena har delats upp så att det blir 129 verksamhetsområden:

1-4: 44 områden. 5-6: 41 och 7-9 45 områden. Varje sådant område är vanligen mycket innehållsrikt och kan delas upp i mindre områden, men för förståelsen av det hela är det lämpligt med just de 129 förtecknade områdena.

Verksamheterna är inte i alla områden av samma karaktär. Man kan säga att det i huvudområdena 1-4 i grunden är fråga om tankeverksamheter och registrering av tankeverksamheter o d. Område 5 gäller i grunden naturforskningsverksamheter och 6 teknologisk-ekonomisk användning av naturforskningens rön till kroppslig-materiell nytta. Områden 7-9 kan anses gälla kulturella verksamheter, där man visserligen använder materiella ting, men där huvudsyftet är nytta för psyket, verksamheterna kan beskrivas som informationsverksamheter med olika slags uttrycksmedel.

Den uppgjorda förteckningen över verksamheterna är grundad på mycket långa studier där verksamheterna hämtats från från etablerade system och klassifikationer för näringsgrenar, yrken, utbildningar, forskningar och bibliotekssystemens dokument mm. Utgångspunkten för huvudupplägget är det mer än 100 år gamla bibliotekssystemet DC, som dock i väsentliga avseenden reviderats med hänsyn till de under de många åren inträffade samhällsförändringarna. I några delar stämmer systemet mer med DK och det udda svenska bibliotekssystemet SAB .

I det följande först en sida med en sammanfattning av områdena 1-9.

Sedan två sidor med något utförligare om 1-9 och därefter två sidor med de 129 områdena.

1 Filosofiska och psykologiska verksamheter o d

10 Övergripande samhällkunskap. 101 Arkiv. 102 Bibliotek. 103-107 Encyklopedier mm 108 Samhällsguiden od. 109 Filosofihistoria od. 11-19 Individens inre verklighet.

2 Religiösa verksamheter. Dogmer . Regler.

3 Politiska vetenskaper och verksamheter.

4 Sambandsforskning. Infostruktur.

5 Naturforskning och matematik.

6 Teknologiska/ekonomiska verksamheter

61 Hälso- o sjukvård 62 Ingenjörsvetenskap 63 Biologisk produktion 641-642 Mathållning. 643 Boende. 644 Energi- o hygienförsörjning. 645 Utrustning. 646 Personlig hygien 647 Hushållsekonomi . 648 Tvätt Städning. 649 Hemsjukvård . 651 Kontorsverksamheter Datoranvändning. 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning. 6525-629 Militärt . 653 Handel. 654 Tele. Internet. 655 Förlag. 656. Transporter 657 Penningverksamheter. 658 Företagsekonomi Arbetskraft .659 Reklam. 66-69 Tillverkning av varor, byggnader och anläggningar.

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.

70 Allmänt om konst o kultur. 71 Planering av fysiska miljöer. 72 Formgivning av byggnader anläggningar. 73 Museer. 74 Formgivning av föremål. 75-77 Bildkonst. 78 Musik.

7911-7913 Seder o bruk. 7914-7919 Film Radio TV o d. 792 Teater od. 793 Sällskapsnöjen. Lek. Hobby. Fritid. 794 Spel. Lotteri. Tips.

7951 Socialtjänst. 7952-7956 Sociala miljöer 7957 Undervisning. Forskning. 7958 Sociala miljöer i boendet. 7959 Grupper o d.

796-799 Sport Idrott o d. Motion.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

9 Saklitterärt. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

90 Tidningar. Tidskrifter. Journalistik. 91 Allmän geografi. Reseskildring. Lokalhistoria. 92 Biografi. Släkthistoria. Memoarer. 93-99 Allmän historia.

1 Filosofiska och psykologiska verksamheter o d

10 Övergripande samhällkunskap och övergripande värderingar.
101 Arkiv. 102 Bibliotek. 103-107 Encyklopedier mm
108 Samhällsguiden od. 109 Filosofi- idé- och lärdomshistoria.

11-19 Individens inre verklighet. 11 Kunskaper. Erfarenheter.
12 Framtidsvisioner. 13 Känslor. Värderingar. 14 Ideologi.
15 Psyke. 16 Logik. 17 Moral.

2 Religiösa verksamheter. Dogmer . Regler.

3 Politiska vetenskaper och verksamheter.

31 Statistik. Demografi.
32 Statssystem. Demokrati. Val. Folkomröstning.
33 Nationalekonomi. Internationell ekonomi.
34 Lagar. Förordningar. Traktat. Konventioner. Juridik.
35 Demokratiska församlingar.
351 Riksdagen. 352 Kommuner. 353 Regeringen. 354 EU, FN o d.
36-39 Politiska krav

4 Sambandsforskning. Infostruktur.

5 Naturforskning och matematik.

50 Allmän naturkunskap.
51 Matematik.
52 Astronomi. Rymdforskning. 53 Fysik. 54 Kemi.
55 Geologi. Klimat. 56 Paleontologi. Arkeologi.
57 Biologi. Mikrobiologi. Ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära.
58 Botanik. 59 Zoologi.

6 Teknologiska/ekonomiska verksamheter

60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter
61 Hälso- och sjukvård. Räddningstjänst. Veterinärverksamhet. Djurförsök.
62 Ingenjörsvetenskap : Maskiner. El Elektronik. Apparater. Gruvor. Militärt. Byggnader. Väg o vatten. Hygien. Transportmedel.
63 Biologisk produktion. Jordbruk. Skogsbruk. Trädgård. Djurhållning. Jakt. Fiske.
64 Hushållsverksamheter.
641-642 Matlagning. Servering.
643 Boende.
644 Energi- o hygienförsörjning.
645 Utrustning. 646 Personlig hygien
647 Hushållsekonomi Fastighetsförvaltning.
648 Tvätt Städning. 649 Hemsjukvård. Hemvård i allmänhet.

651 Kontorsverksamheter. Datoranvändning.
6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
6525-629 Militära verksamheter.
653 Handel.
654 Telekommunikationer. Internet.
655 Förlag. Informationsspridning.
656. Transporter. Resebyrå. Lagring.
657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
658 Företagsekonomi. Arbetskraft. Arbetsförmedling. Arbetskydd.
659 Marknadsföring. Reklam.

66-68 Tillverkning av varor.
69 Tillverkning – byggande av byggnader och anläggningar.

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.

70 Allmänt om konst o kultur.

71 Planering av fysiska miljöer.

72 Formgivning av byggnader o anläggningar. Arkitektur

73 Skulptur. Museer. Utställningar.

74 Konsthantverk. Formgivning av bruksföremål.

Industridesign. Inredning.

75-77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt .Teckenkonst. 77 Foto.

78 Musik.

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks.Sport

7911-7913 Seder o bruk. Etnologi. Etnografi. Mode .Livscykeln.

Familjebildning. Takt. Kvinnorörelser. Folktro. Folkminnen.

7914-7919 Film. Radio. TV o d. Offentliga fester o d.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek. Hobby. Fritid.

794 Skicklighets- o turspel. Lotteri. Tips.

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

7951 Sociologi. Socialvård. Socialtjänst.

7952-7956 Sociala miljöer i olika fysiska miljöer. Polis

Kriminalvård o d. Integration.

7957 Undervisning. Forskning. Dagis.

7958 Sociala miljöer i boendet.

7959 Sociala miljöer o verksamheter i grupper o d.

796-799 Sport. Idrott o d. Motion.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. 801 Allmänt. 802 Engelska.

803 Germanska. Tyska. Svenska mm.

804 Franska od. 805 Italienska o d. 806 Spanska. Portugisiska o d.

807 Latin. Grekiska.

808 Slaviska o baltiska.

809 Orientaliska o övriga språk.

81 Litteraturvetenskap.

82-89 Skönlitteratur.

9 Saklitterärt. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.

90 Tidningar. Tidskrifter .Journalistik.

91 Allmän geografi. Reseskildring. Lokalhistoria.

92 Biografi. Släkthistoria. Memoarer.

93-99 Allmän historia.

93 Världshistoria. Forntidshistoria.

94-99 Medeltid o nyare tid.

94 Allmänt o Europa.

95 Asien.

96 Afrika.

97 Nord- o Mellanamerika.

98 Sydamerika.

99 Oceanien. Polarområdena. Rymden.

Klassifikationssystem för verksamheter.

O....1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

O....10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar
O....101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
O....102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
O....103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
O....104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
O....105 Övergripande om forskning o d
O....106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
O....107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
O....108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.
O....109 Ide- filosofi- och lärdoms historia.

O....11/19 Individernas inre verkligheter.
O....11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
O....12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
O....13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
O....14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
O....15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
O....16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.
O....17 Individens moral och uppfattningar om moral.
O....18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

O....2 Religiösa verksamheter o d
O....20 Övergripande religiösa verksamheter o d
O....21 Allmän religionsvetenskap
O....22/28 Kristna religioner
O....29 Icke kristna religioner o d

O....3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.
O....31 Statistik och demografi
O....32 Statsvetenskap
O....33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
O....34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

O....35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
O....351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
O....352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
O....353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
O....354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

O....36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
O....36...om individernas kroppsliga förhållanden.
O....37...om utbildning o d.
O....38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
O....39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

O....4 Sambandsforskningsverksamheter.
O....40. 41-49. Systemvetenskap. Infostruktur.

O....5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
O....50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
O....51 Matematik
O....52 Astronomi, rymdforskning
O....53 Fysik o d
O....54 Kemi o d
O....55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
O....56 Paleontologi, arkeologi o d
O....57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv. lära, ärftlighet
O....58 Botanik.
O....59 Zoologi

O....6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
O....60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter
O....61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks
O....62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
O....63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske
O....64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
O....641 Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.
O....643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
O....644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
O....645 Användning av inventarier o d.

O....646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
O....647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
O....648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
O....649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

O....65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d
O....651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning
O....6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
O....6525-6529 Militära verksamheter
O....653 Handelsverksamheter.
O....654 Telekommunikationsverksamheter.
O....655 Förlagsverksamheter o d.
O....656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
O....657 Penningverksamheter.Finans Försäkring.Skatter.
O....658 Allm.företagsekonomi,Arbetsförmedling o-marknad
O....659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

O....66/68 Tillverkning av varor
O....66 Tillverkning av kemivaror o d
O....67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
O....68 Tillverkning av komplexvaror
O....69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar

O....7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.
O....70 Allmänt om konst o kultur.
O....71 Övergripande planering av fysiska miljöer
O....72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur
O....73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
O....74 Konsthantverk,formgivn.bruksföremål.Inredning
O....75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto
O....78 Musik (konserter o d 792)

O....79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks.Sport
O....7911-7913 Seder och bruk .
O....7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
O....792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
O....793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

O....794 Spel. Skicklighets-och turspel Lotteri. Lotto. Tips

O....795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
O....7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.
O....7952/7956 Sociala miljöer o verks. i fysiska miljöer
O....7957 Undervisning o d.
O....7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
O....7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d

O....796/799 Sport, idrott o d.

O....8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
O....80 Språk.Språkliga verksamh. 802/809 motsv. 82/89.
O....81 Litteraturvetenskap-historia. 812/819 motsv. 82/89.

O....82/89 Skönlitteratur på olika språk
O....82 Engelsk skönlitteratur o d.
O....83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
O....84 Fransk skönlitteratur o d
O....85 Italiensk skönlitteratur o d
O....86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d
O....87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d
O....88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d
O....89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d

O....9 Saklitterärt.Allm.geografi, historia.Biogr.
O....90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen
O....91 Allm. geografi, reseskildr.913/919 motsv. 93/99.
O....92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

O....93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
O....93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshist.
O....94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa
O....95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
O....96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
O....97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika
O....98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika
O....99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Människorna har olika behov av information i de olika rollerna.

Var får man tag på den information man behöver?

Man kan gå till biblioteken och söka i böcker eller köpa böcker i bokhandeln. Man kan läsa i tidningar och tidskrifter, höra radio, se på TV, uppsöka forsknings- och utbildningsanstalter och organisationer osv. Men idag kan man sedan ett tiotal år söka på Internet som nu vuxit så att de flesta svenska betydande organisationer har hemsidor där. Ännu är dock dess hemsidor ofta ofullkomliga.

Med utländska hemsidor kan svenskarna nu på Internet finna miljontals sidor med objektiva fakta och subjektiva åsikter. Om man är skicklig och har tur kan man på Internet hitta svar på många frågor som rör detaljer. Men det är mycket svårt att hitta svar på frågor om hur allting hänger samman och svar på frågor om konsekvenserna av åtgärder som förespråkas på Internet.

Det finns på Internet hjälpmedel med vilka man kan söka sig fram. Det finns många sökanordningar med fasta ämnesindelningar som man kan gå in i, men ämnena tycks vanligen tämligen godtyckligt valda och ordnade. Man kan också i en del fall söka ämnen på ord i bokstavsordning, ödlor klassas då ihop med öron, öglor, Öregrund och annat på Ö, vilket inte ger någon överblick över ämnenas sammanhang.

Informationsfloden är enorm, vilket är ett skäl till uppbyggnaden av klassifikationssystemet för verksamheter. Genom att ha verksamheter som ingångar kan man avsevärt minska antalet ingångar och öka hanterbarheten jämfört med ett system som byggs upp efter ämnen. Vill man veta något frågar man sig vilka personer eller organisationer som kan veta något och går på det.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex "fotbollsmatcher" eller "magont". I ett väl utvecklat nät ska man då få "träffar" som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Informationsstress vår nya folksjukdom.

Under 1900-talet har kommunikationstekniken för varu- och persontransporter och för överföring av meddelanden utvecklats mycket kraftigt. I början av seklet kom bilar, flygmaskiner, radio och rörliga bilder på biografer. Efter andra världskriget har tillkommit TV, kommunikationssatelliter och datorer och faxar som kan kopplas in i världsomspännade kommunikationsnät. Bilder och meddelanden förmedlas med blixstens hastighet. Handel med värdepapper mellan motsatta delar av jordklotet kan ske på några sekunder och varje dag handlas med skyhöga belopp.

Varuhandeln över klotet är mycket betydande. En stor del av svenskarnas elektroniska produkter och kläder kommer från Ostasien, en stor del av våra underhållningsprodukter kommer från USA.

Människorna i världen är inflätade i ett stort nät av samband och byten där alla är beroende av varandra. Några vinner på det som händer i det stora nätet, några förlorar. Konkurrenten mellan människorna och folken leder lätt till konflikter som i värsta fall leder till krig. Det gäller att hålla reda på det som händer så att man kan göra rätt och inte hamnar bland förlorarna.

Det har blivit så mycket att hålla reda på att människor drabbas av informationsstress. Psykologiprofessor Marianne Frankenhaeuser (1925-okt 2005) menar, att informationsstressen är en ny svensk folksjukdom.

I Dagens Nyheter den 22 maj 1995 på sid A14 fanns följande notis från TT om den nya folksjukdomen: ” Har du svårt att koncentrera dig? Känner dig förvirrad? Kanske stänger du av omvärlden en stund för att du inte orkar ta in mer ? Då kan du ha drabbats av den nya folksjukdomen: informationsstress.

- Våldigt stora grupper människor går omkring med känslan av att här händer det en massa saker som de borde ta till sig, men de maktar

inte med, säger Marianne Frankenhaeuser, professor emeritus vid Stockholms universitet. Hela sitt yrkesliv har hon forskat i frågor som rör människor och deras förhållande till stress. Hon ser en ökad klyfta mellan högutbildade och lågutbildade i framtiden.

- När man bombarderas med ett sådant flöde av impulser gäller det att sova och tolka den information man tar emot för att få fram det som är värdefullt, säger hon. Här har de högutbildade ett övertag, eftersom de kan placera in informationen i ett sammanhang där den får mening, och de kan därmed också sortera bort det överflödiga och oväsentliga. Hur yttrar sig informationsstressen ?

- Först tappar man förmågan att koncentrera sig och börjar känna sig förvirrad, man kanske stänger av omvärlden en stund för att man inte orkar ta in mer. Om detta får fortsätta, obearbetat, kommer man ohjälpligt in i nästa stadium, det farliga. När situationen blir övermäktig ger man upp. Då är risken för likgiltighet stor. Man blundar och slår dövörat till istället och slutar engagera sig i omvärlden.

Marianne Frankenhaeuser anser att fördelarna med den nya tekniken är påtagliga, men att problemet ligger i att människan inte vill gå med på de biologiska begränsningarna. Inbyggt i nervsystemet finns en gräns för hur mycket information och intryck man kan ta till sig.

Hon menar att det är en illusion att människor skulle fatta klokare beslut ju mer information de får. Upp till en viss gräns stämmer det, men sedan växer inte klokheten utan bara förvirringen. På senare tid har hon sysslat mycket med överstimulans, hur människan reagerar om hon får för många intryck. Enligt Frankenhaeuser fungerar nervsystemet och hjärnan optimalt med lagom mycket stimulans. Både för mycket och för lite stimulans mår man dåligt av.”

Det finns ett behov av att sortera upp all information så att den blir hanterlig. En sådan sortering görs i klassifikationssystemet för verksamheter.

Klassifikationssystemet för verksamheter och bibliotekssystemen

Det uppgjorda klassifikationssystemet är ett system för klassifikation av mänskliga verksamheter, och är uppgjort med tanke på att utvecklingen i världen huvudsakligen beror av dessa verksamheter.

Verksamheterna är infogade i ett system med 9 huvudområden betecknade 1-9. Varje sådant område delas upp i 10 delområden, i princip enligt en decimalprincip, så att man erhåller 90 områden betecknade 10-99. Vart och ett av dessa områden delas sedan in i 10 områden så att man får 900 områden 100-999. Därefter kan delas in i områden med 4 siffror 1000-9999, etc.

Fördelningen av verksamheterna på de 9 huvudområdena innebär en mycket grov sortering som bara ger en första överblick. Indelningen på nivån med tre siffror och 900 områden innebär fler områden än man kan hålla i huvudet.

Nivån med 90 områden 10-99 innebär en indelning som på någorlunda fattbart sätt ger en överblick över verksamheterna samtidigt som områdena på det hela taget motsvarar vanligen förekommande områdesindelningar och således inte blir för grov.

En del av områdena 10-99 är dock så omfattande att en längre gående uppdelning måste göras om man vill ha en klarare uppfattning om verksamheterna.

Systemet är uppbyggt med utgångspunkt från världens största system för klassifikation av dokument, det mer än 100 år gamla amerikanska bibliotekssystemet DC, Dewey Classification, och det på det systemet senare byggda DK, eller som det också heter UDK, Universella Decimalklassifikationen.

DC- och DKsystemen har mycket stora likheter, men har också skillnader. De klassificerar med hjälp av siffror ungefär som systemet här. Systemen är uppgjorda för **klassifikation av dokument**, medan systemet här avser **klassifikation av verksamheter**. Det är en väsentlig skillnad, men klassifikationerna i systemet här överensstämmer i stor utsträckning med klassifikationerna i DC och DK. Vilka skillnaderna är förbigås nu.

I den svenska nationalbibliografin, den officiella förteckningen över svenska dokument, och i svenska forskningsbibliotek och folkbibliotek används i första hand för klassifikation av dokument ett svenskt system, som är mycket udda i jämförelse med system som används i andra länder, SAB:s klassifikationssystem, upprättat 1921 av Sveriges Allmänna Biblioteksförening, senare reviderat.

SAB-systemet klassificerar med hjälp av bokstäver och har huvudområden betecknade med "stora" boksäver A-Å (versaler). Som indelningsgrund därefter används "små" bokstäver (gemena). Siffror används ibland som tilläggsbeteckningar.

DC, DK och SAB har samma dokument att klassificera och områdena i de olika systemen har ofta samma omfång, men med olika beteckningar. Som exempel kan nämnas, att område 2 i DC och DK gäller religion, medan i SAB religion betecknas C.

Allmänt kan sägas, att DC-och DK-systemen har fördelar framför SAB-systemet, men att en övergång till DC eller DK i svenska nationalbibliografin och i svenska bibliotek inte varit möjlig på grund av att så mycket sedan 1921 är klassificerat enligt SAB.

I systemet för verksamheter har klassifikationerna för dokument så att säga översatts till klassifikationer för verksamheter, tonvikten har lagts vid de verksamheter som dokumenten beskriver eller är resultat av.

Åtta bilder med samband mellan områdena 1-9 mm.

* Schema över påverkans -och förändringdproblem.

Människornas kroppar
Människornas psyken
Fysiska miljöer
Sociala miljöer

* Den fundamentala påverkanskedjan och ett schema med pilar som visar påverkan mellan områdena.

* Schema med politiska och opolitiska planeringar.

* Bild med pilar för påverkan mellan olika områden.

1/2 Individernas inre verklighet (i psyket) sedd som medel.
Vilja och förmåga att förändra.

3/4 Politiska styrningar i den yttre verkligheten (medel).

5/6 Ekonomiska handlingar i den yttre verkligheten (medel till kroppslig nytta).

7/9 Kulturella handlingar i den yttre verkligheten (medel till psykisk nytta).

1/2 Individens inre verklighet (i psyket) sedd som mål.
Upplevelse av tillfredsställelse.

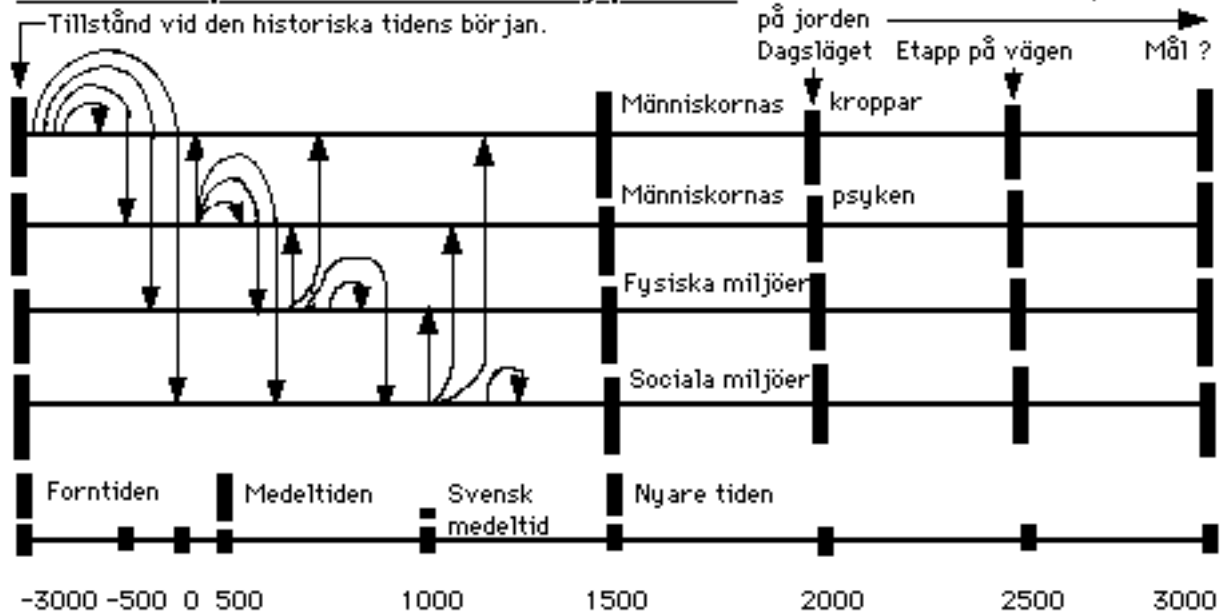
* Omvärldsanalys. Ett schema med alla områden.

* Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.

* Hjärnan. Inåtgående och utåtgående funktioner.

* Hjärnan. De inre delarna.

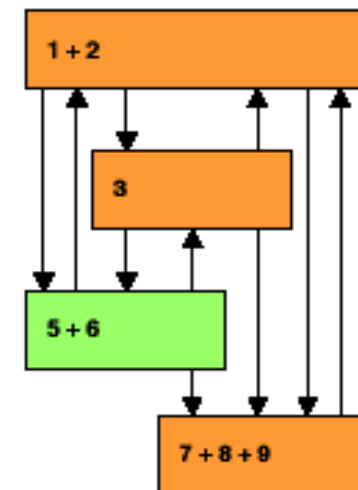
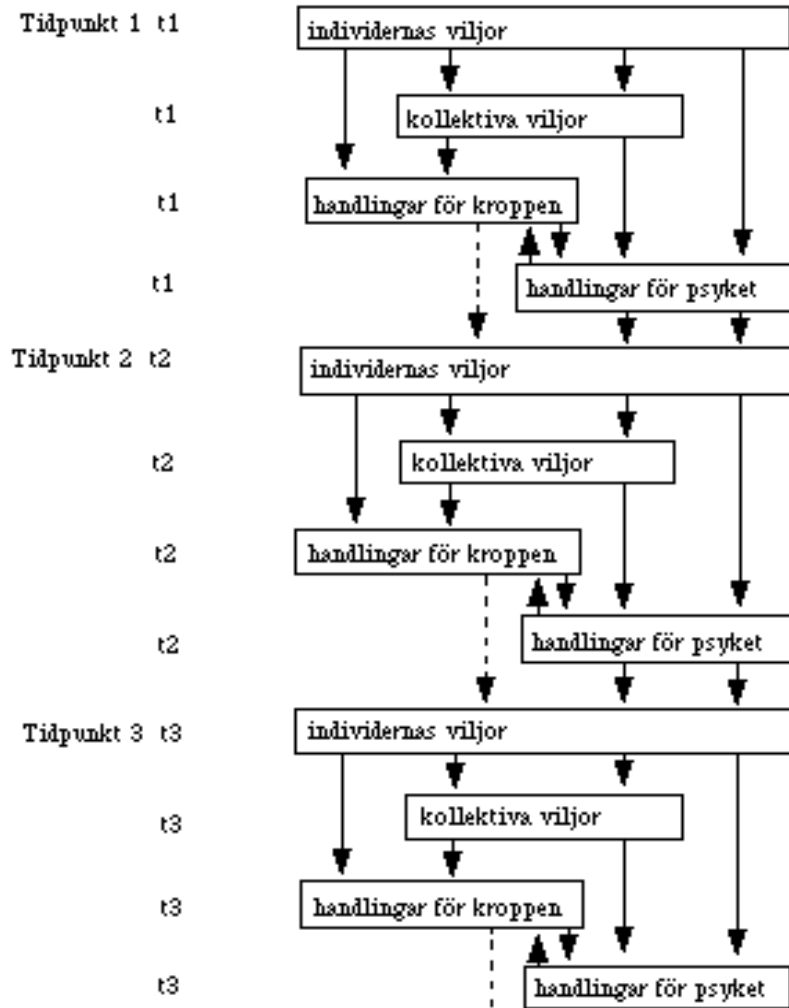
Schema över påverkans- och förändringsproblem.

16 pilar med direkta och indirekta påverkansmöjligheter.

Hur kan och bör människorna påverka utvecklingen, medvetet och omedvetet ?

Den fundamentala påverkanskedjan

1-2 Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.

3 Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.

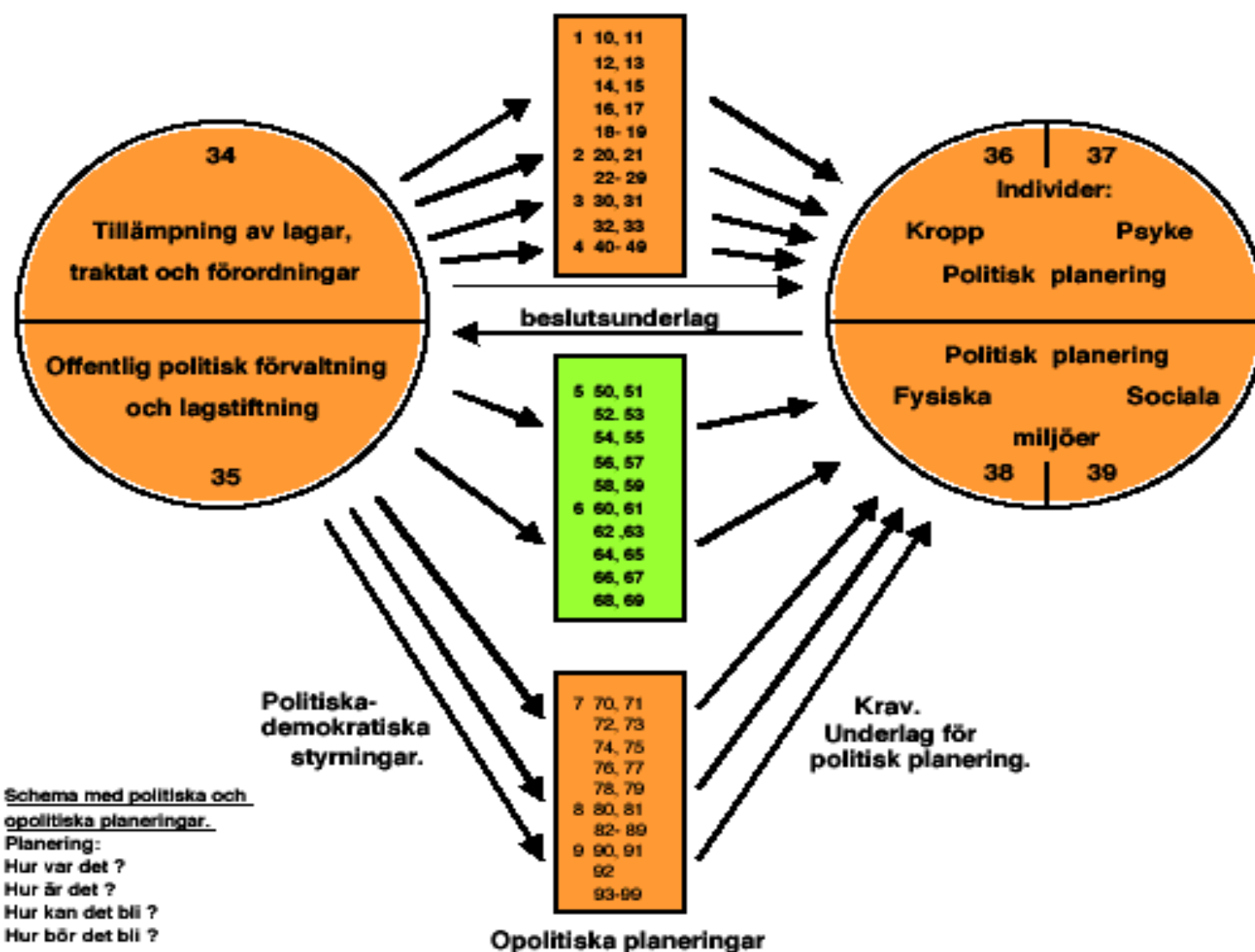
5-6 Naturforskning och teknologiska/ekonomiska verksamheter.

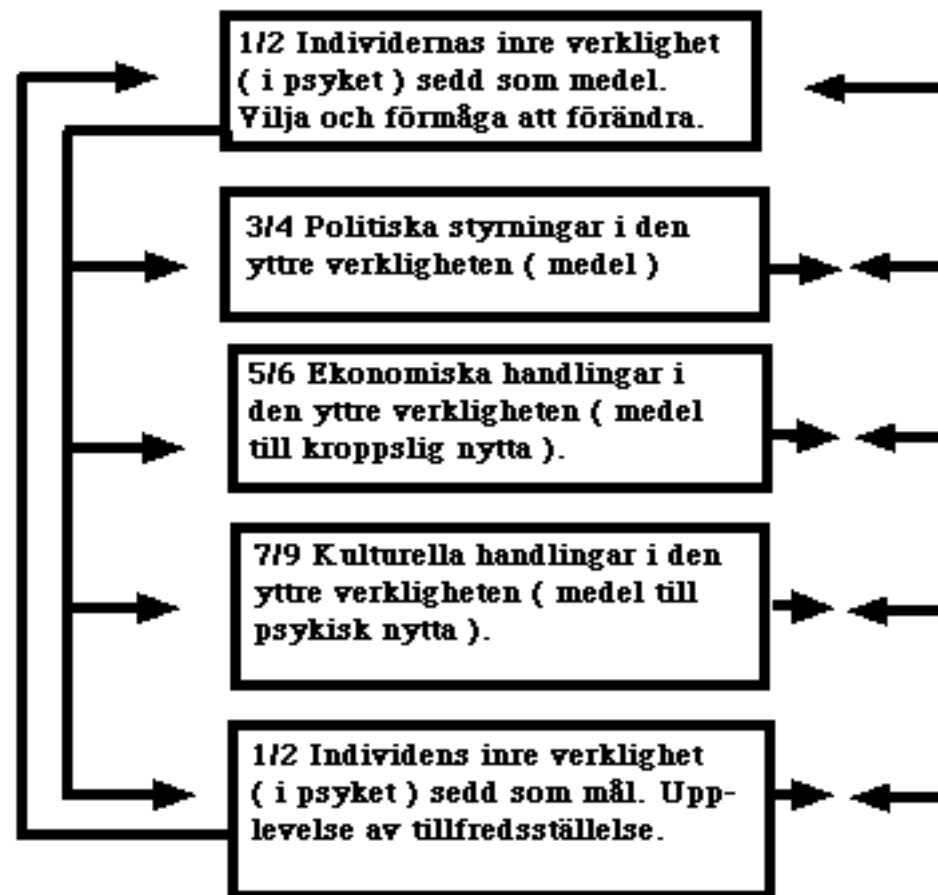
7-9 Kulturella verksamheter.

4 Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällsnivå.

Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

020130

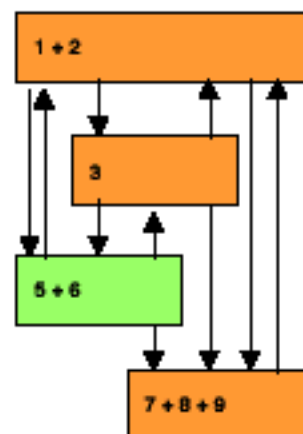

Omvärldsanalys

Alla mänskliga verksamheter kan finnas i följande lista som innehåller verksamheter motsvarande de kortfattade beteckningarna. En person eller ett företag på ett ställe har alla andra verksamheter som omvärld.

Orange övre delen = filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter samt politiska verksamheter,
Grönt = naturvetenskap och teknologiska / ekonomiska verksamheter,
Orange nedre delen = kulturella verksamheter.

010503 Sven Winnell

4 = bakgrunden med pilarna. Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

10 Samhällets samlade kunskaper och övergripande värderingar. Arkiv. Bibliotek. Filosofi- idé- och lärdoms historia.

11-19 Individens inre verklighet. Kunskaper. Erfarenheter. Framtidsvisioner. Känslor. Värderingar. Ideologi. Psyke. Logik. Moral.

2 Religiösa verksamheter. Dogmer. Regler.

31 Statistik. Demografi. 32 Statsystem. Demokrati. Val. Folkomröstning. 33 Nationalekonomi. Internationell ekonomi.

34 Lagar. Förordningar. Traktat. Konventioner. Juridik.

35 Demokratiska församlingar. 351 Riksdagen. 352 Kommuner. 353 Regeringen. 354 EU, FN o d. 36-39 Politiska krav
4 Sambandsforskning.

50 Allmän naturkunskap. 51 Matematik. 52 Astronomi. Rymdforskning. 53 Fysik. 54 Kemi. 55 Geologi. Klimat.

56 Paleontologi. Arkeologi. 57 Biologi. Mikrobiologi. Ekologi. Naturgeografi. Utvecklingslära. 58 Botanik. 59 Zoologi.

61 Hälso- och sjukvård. Räddningstjänst. Veterinärverksamhet. Djurförsök.

62 Ingenjörsvetenskap: Maskiner. El. Elektronik. Apparater. Gruvor. Militärt. Byggnader. Väg o vatten. Hygien. Transportmedel.

63 Biologisk produktion. Jordbruk. Skogsbruk. Trädgård. Djurhållning. Jakt. Fiske.

64 Hushåll. 641-642 Matlagning. Servering. 643 Boende. 644 Energi- o hygienförsörjning. 645 Utrustning. 646 Personlig hygien.

647 Hushållsekonomi. Fastighetsförvaltning. 648 Tvätt. Städning. 649 Hemsjukvård. Hemvård i allmänhet.

651 Kontorsverksamheter. Datoranvändning. 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning. 6525-629 Militära verksamheter.

653 Handel. 654 Telekommunikationer. Internet. 655 Förlag. Informationspridning. 656. Transporter. Resebyrå. Lagring.

657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter. 658 Företagsekonomi. Arbetskraft. Arbetsförmedling. Arbetskydd.

659 Marknadsföring. Reklam. 66-68 Tillverkning av varor. 69 Tillverkning - byggande av byggnader och anläggningar.

70 Allmänt om konst o kultur. 71 Planering av fysiska miljöer. 72 Formgivning av byggnader o anläggningar. Arkitektur.

73 Skulptur. Museer. Utställningar. 74 Konsthantverk. Formgivning av bruksföremål. Industridesign. Inredning.

75-77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt. Teckenkonst. 77 Foto. 78 Musik.

7911-7913 Seder o bruk. Etnologi. Etnografi. Mode. Livsrytmen. Familjebildning. Takt. Kvinnorörelser. Folktrö. Folkminnen.

7914-7919 Film. Radio. TV o d. Offentliga fester o d. 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793 Sällskapen. Sällskapens lek. Hobby. Fritid. 794 Skicklighets- o turspel. Lotteri. Tips.

7951 Sociologi. Socialvård. Socialtjänst. 7952-7956 Sociala miljöer i olika fysiska miljöer. Polis. Kriminalvård o d. Integration.

7957 Undervisning. Forskning. Dagis. 7958 Sociala miljöer i boendet. 7959 Sociala miljöer o verksamheter i grupper o d.

796-799 Sport. Idrott o d. Motion.

80 Språk. 801 Allmänt. 802 Engelska. 803 Germaniska. Tyska. Svenska mm. 804 Franska o d. 805 Italienska o d.

806 Spaniska. Portugisiska o d. 807 Latin. Grekiska. 808 Slaviska o baltiska. 809 Orientaliska o övriga språk.

81 Litteraturvetenskap. 82-89 Skönlitteratur.

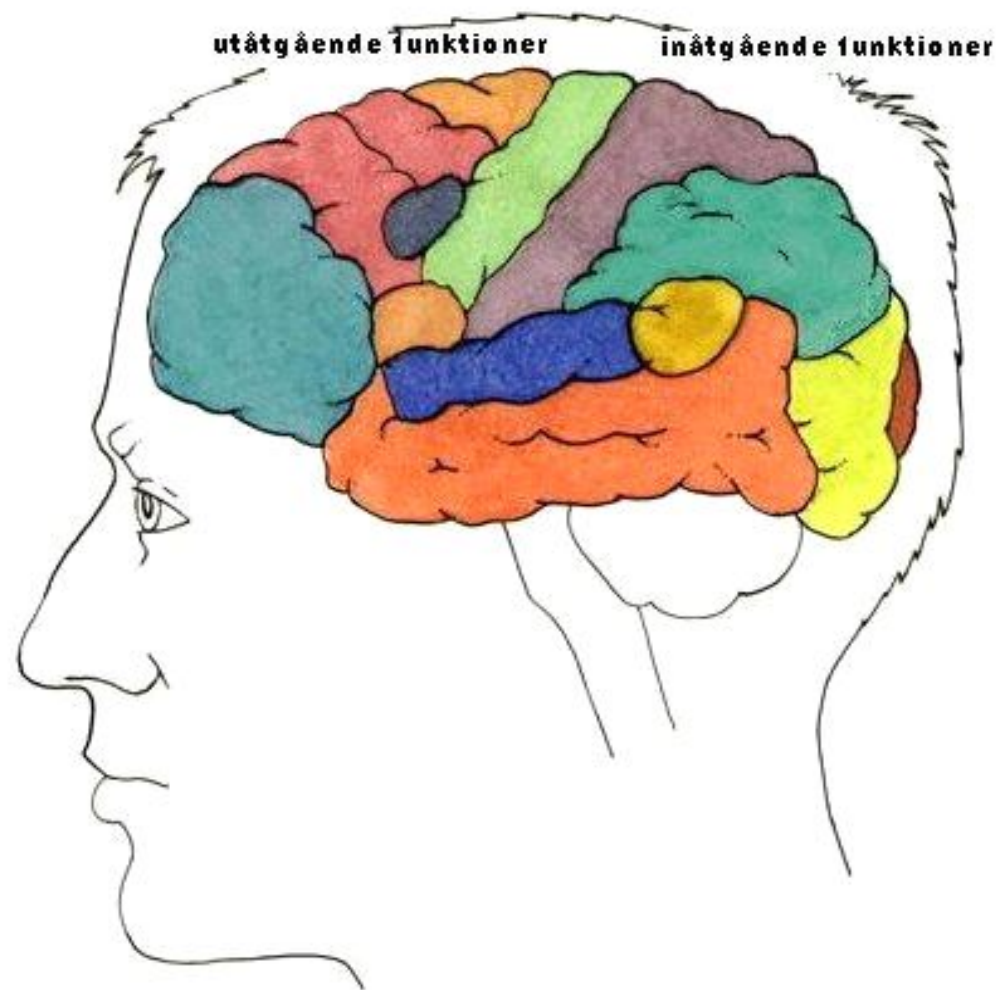
90 Tidningar. Tidekrifter. Journalistik. 91 Allmän geografi. Reseskildring. Lokalhistoria. 92 Biografi. Släkthistoria. Memoarer.

93-99 Allmän historia. 93 Världshistoria. Fortidshistoria. 94-99 Medeltid o nyare tid. 94 Allmänt o Europa. 95 Asien.

96 Afrika. 97 Nord- o Mellanamerika. 98 Sydamerika. 99 Oceanien. Polarområdena. Rymden.

Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter.

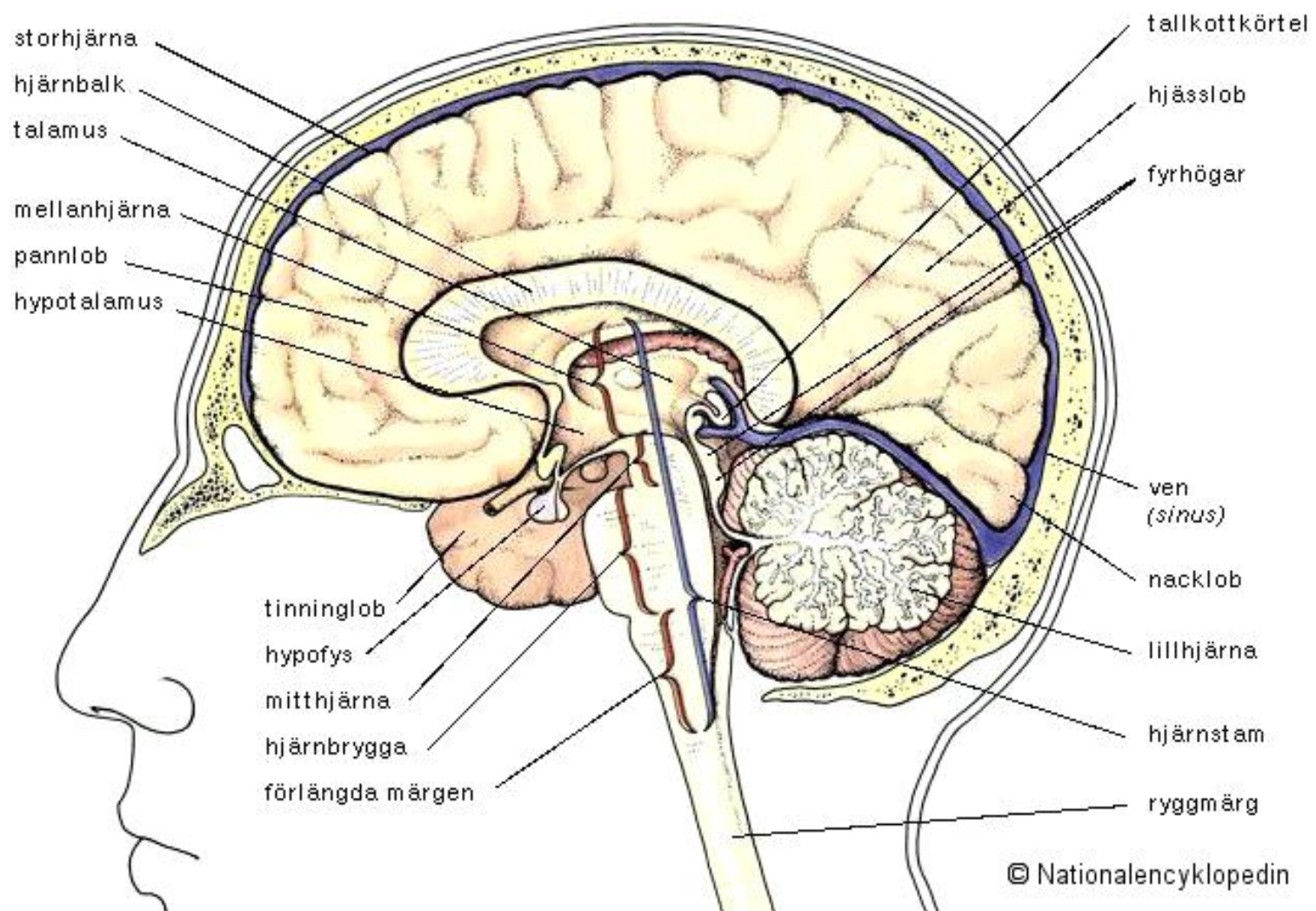

inåtgående funktioner

- hörsel
- talförståelse
- minne
- hudkänsl
- rumsorientering
- bearbetning av synintryck
- syn

utåtgående funktioner

- primära motoriska centra
- sammansatta rörelser
- ögonrörelser
- tal
- socialt beteende, ambitioner, livsmål

Den fundamentala påverkanskedjan.

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom årtal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individernas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

Nere på kontinenten ser man spritförsäljning som en kommersiell verksamhet som inte får störas av restriktioner som förhindrar fylleri. I Sverige har man observerat spritkonsumtionens skadlighet och har haft regler som reducerar spritens skadliga verkningar, nu är det efter inträde i EU i stort sett slut med de reduceringarna.

De kollektiva viljorna, dvs politiken, styrs av individernas viljor och politiken blir då också via individernas inre verkligheter på gott och ont beroende av de kulturella verksamheterna.

Nu råder i Sverige förbud mot den proffsboxning, som går ut på att boxarna ska skada varandra, vilket kan ske med obotliga svåra skador som följd. Nu finns förslag om att ta bort förbudet, bl av kommersiella skäl, och om så sker kommer slagsmål i boxningsringen att ge nya olämpliga livsstilsförebilder.

De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlik än den behövde vara. Den nvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.

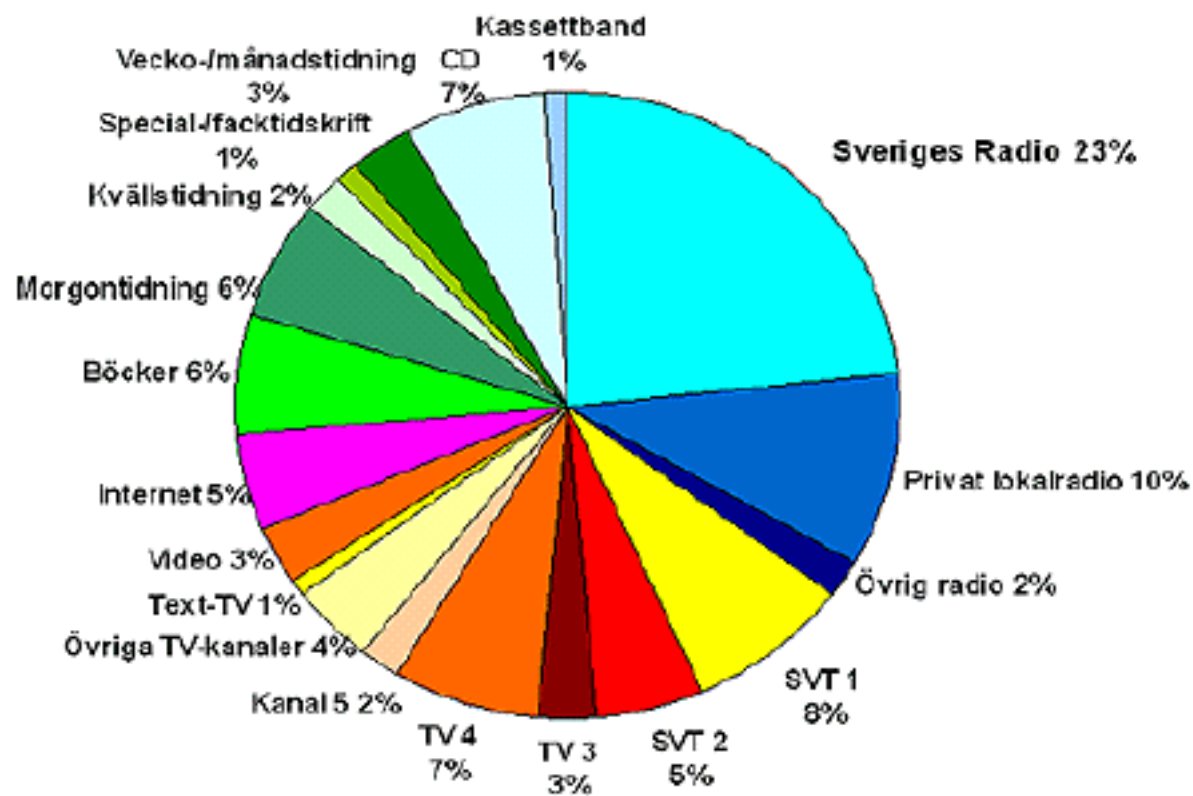
Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Värderingar.

Vill man rätta till skevheterna i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt.

Det som då finns att tillgå är FNs mänskliga rättigheter med komplement som Millennie-och Rio-deklarationerna och Agenda 21.

De olika mediernas andel av befolkningens (9-79 år) genomsnittliga mediekonsumtion

Källa: Mediebarometern 2002

Från Sveriges Radios public serviceredovisning 2003

Informations- och kunskapsflöden.

Bilden på föregående sida visar olika mediers andel av befolkningens (9-79 år) genomsnittliga mediekonsumtion, i Sverige:

Sveriges radio. Privat lokalradio. Övrig radio. SVT 1. SVT 2. TV3. TV 4. Kanal 5. Övriga TV-kanaler. Text-TV. Video. Internet. Böcker. Morgontidning. Kvällstidning. Special-/facktidsskrift. Vecko-/månadstidning. CD. Kassetband.

Men människor utsätts för påverkan också från annat:

Samtal i alla möjliga situationer, direktreklam, skyltar och anslag, varuutbud i butiker, skyltfönster, fysiska miljöer med alla deras innehåll av föremål från det minsta till det största, museer, utställningar, nöjeställningar, biografier, bibliotek, föredrag, kurser, sammankomster, fester, lekar, skolor av alla slag.

Det som förmedlas i flödena är fakta och åsikter. Vad bör informationsflödena innehålla ?

Svar: de fakta och värderingar som behövs för rollerna A1, B1, B2 och A2, och det upprepas här.

Och sedan ska var och en åstadkomma ekonomiska och kulturella handlingar på lämpligt sätt som var och en själv bestämmer innanför lagarnas och förordningarnas ramar.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex "fotbollsmatcher" eller "magont". I ett väl utvecklat nät ska man då få "träffar" som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Fortsättningen.

Efter den inledande presentationen om samhällsplaneringens problem och klassifikationssystemet för människornas verksamheter belyses här i fortsättningen de stora dragen och belyses några detaljområden. Sven Winnells hemsida www.winnell.com gäller som komplement. Tyvärr har det blivit längre än önskvärt. I det följande:

- * Historien om människan. Universums historia och uppkomsten av liv på jorden och så småningom människor. Här finns också kommentarer om dagens värld och framtidsperspektiv.

- * En kort världshistoria.

- * En världskarta med befolkningens fördelning.

- * FNs historia och FNs värderingar som kan ligga till grund för hur man bör styra utvecklingen.

- * Den svenska grundskolans läroplaner som visar värderingar som borde omsättas vid styrningar mot framtiden. Läroplanerna kan te sig alltför nationellt inriktade i dagens värld med det stora beroendet mellan länderna, men det diskuteras inte

- * Kommentarer till Sven Winnells hemsida.

- * En sammanpressad variant av klassifikationssystemets 129 verksamhetsområden. Som hjälp för förståelsen kan de 129 områdena grupperas i 48 grupper av områden, men grupperna blir då mer omfattande och otydligare till sina innehåll.

- * Några korta kommentarer om människornas verksamheter 1-9. Här framhålls det stora området om sociala miljöer (område 79), som är mycket viktigt men som politiker och medier inte hanterar tillfredsställande.

- * Verksamheter i område 1. Förklaringar om områdena 101-109 och en kort repetition om 11-19 om individernas inre verkligheter, som är avgörande för hur utvecklingen går, men som politiker och medier inte hanterar efter verksamheternas stora betydelse.

- * Område 2 om religiösa verksamheter. Man har inte kunnat påvisa några gudar, men många människor tror ändå att det finns gudar, som styr världen och som människorna ska underkasta sig, vilket skapar

enorma onödiga problem. Men människorna har ett eget liv och måste själva agera och ansvara för sina liv och handlingar.

- * Verksamhetsområde 3 om politik. Området omfattar politikvetenskapliga verksamheter, de demokratiska församlingarnas verksamheter och politiska krav och politiska planeringar. Här behandlas i början hur den borgerliga regeringen gynnar de välbeställda, och behandlas något om oppositionen.

Sedan behandlas politik om hela världen på jordklotet, vilket inleds med en karta över dödsstraffet i världen. Klimatet är nu ett stort ämne för politiker och medier. Det är gott och väl, men det största problemet gäller välfärdsförelningen i världen, fattigdomsbekämpningen o d. Dödsstraffet bör avskaffas, till en början i USA och de muslimska länderna, och USA som uppträder som världspolis bör se till att Israel slutar trakassera palestiner, så att det kan bli fred med en tvåstatslösning där. Utrikesdeklarationerna i riksdagen i februari 2007 antyder vad svenskarna (eller politikerna) anser om världen.

- * Område 4. Sambandsforskning. 5. Naturforskningsverksamheter. I 5 undersöks materiens delar och deras sammanhang. På liknande sätt undersöker verksamheterna i 4 människornas verksamheter och deras sammanhang, med tonvikt på sambanden. I 4 är delarna som samverkar (människorna) större än delarna i 5 (atomer o d)

- * Område 6. Teknologiska / ekonomiska verksamheter. Med några exempel på verksamheter. Bl a hushållskostnader.

- * Område 7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer o d. Här behandlas bl a miljöplanering och fysiska och sociala samhällen. Område 79 gäller sociala samhällen/miljöer och sociala verksamheter. Det är ett mycket viktigt område, som dock inte får en så fullständig behandling som är önskvärt. Området är mycket stort och vetenskaper, politiker och medier har dålig ordning på verksamheterna.

- * Område 8. Språkliga och skönlitterära verksamheter.

- * Område 9. Saklitterära verksamheter. Här bl a journalister, som inte alltid sköter sina jobb väl. De informerar på det hela taget för dåligt om samhällsplaneringens problem, vilket inte är bra för demokratin.

Historien om människan.

Etnografiska museet i Stockholm hade 1988 en utställning som hette "Historien om människan". Till utställningen gjordes en bok på 56 sidor med samma titel. Utställningen hade visats i flera europeiska länder och vandrade vidare till länder i Afrika.

Bokens innehåll:

Sid 5	En resa genom tid och rum
11	Våra förfäder aporna
16	Apor på två ben
20	De första människorna
26	Vår tids människor
38	Dagens värld
44	Framtidsperspektiv
48	Referenskommitté, litteratur och källor
52	Ordlista

Boken innehåller mycket bilder, kartor o d.

Design: Nick Newbery

Redigerad av Marie-Louise Makris

© the Commonwealth Institute

Publicerad av Commonwealth Institute 1985

Originallets titel: The Human Story

Svensk upplaga: Etnografiska Museet 1988

ISBN 9185 344141

Referenskommitté.

Att frågan om människans ursprung och dämed också om grunden för vår identitet genom alla tider berört oss djupt vittnar myter och religioner om. Vi vill gärna veta något om de utdöda livsformer som funnits på vägen till nutidens människa, i synnerhet om de som var oss närmast, förmänniskan, närapå människan och den tidiga männi-

skan samt deras miljöförhållanden. Ett sådant vetande kan också bidra till förståelsen av kraftema som framkallade de förändringar som tillsammans representerar vad vi kallar evolutionen. Här kommer bland annat in frågor som berör mönstret för det föränderliga klimatet och dess inverkan på betingelserna för vegetation och djurvärld, varelsernas anpassning till omgivningen, och deras tillgång och val av föda, sjukdomar, aggressionsförmåga, människans förflyttningar till olika delar av världen och dämed ursprunget för senare människo-grupper.

Det är förhållandevis sent som man med hjälp av olika naturvetenskapliga metoder fått svar på frågor gällande människans ursprung. Utställningen omfattar olika perioder av jordens historia, från dess tillkomst till nutid och visar vad vi för närvarande kan säga om människotillblivelsen på grundval av resultat från många olika forskningsområden. Utställningen har planerats för att dessutom tjäna som grund för en serie verksamheter ägnade att stimulera allmänhetens intresse för frågor gällande människans ursprung men också för att främja skilda verksamheter inom detta område; forskning, utbildning på olika nivåer, internationella konferenser, publikationer och inrättande av museer.

Hösten 1981 grundade professor Yves Coppens, College de France i Paris, professor David Pilbeam vid Harvard University i Boston och undertecknad organisationen IPSHO (International Programme for the Study of Human Origins) till stöd för forskningen rörande människans ursprung. I egenskap av ordförande i denna organisation ombads jag att också tjäna som ordförande i den referenskommitte för utställningen som består av framstående vetenskapsmän och representerar för berörda verksamheter.

Carl Gustaf Bernhard
Professor Emeritus vid
Kungliga Vetenskapsakademien

Utställningens verkställande kommitté.

Ordförande

James Porter, Director of Commonwealth Institute, London

Ledamöter

Professor David Pilbeam, Institutionen för antropologi, Harvard University, USA

Richard Leakey, Director of National Museums of Kenya

Professor Yves Coppens, Institutionen för paleoantropologi och förhistoria, College de France, Paris

Ron Herron, Ron Herron Associates, London

Utställningens referenskommitté.

Ordförande Professor Carl Gustaf Bernhard

Ledamöter

Dr Robert Adams Smithsonian Institute, Washington D C, USA

Dr C K Brain Director of Transvaal Museum, Sydafrika

Dr Frank Brown, Institutionen för geologi och geofysik, University of Utah, USA

Professor Michael Day, Institutionen för anatomi, St Thomas' Hospital Medical School

Dr Ekpo Eyo, Director of Museums and Monuments, Nigeria

Professor Francis Howell, University of California, Berkeley, USA

Dr Glynn Isaac (avliden), Institutionen för antropologi, Harvard University, USA

Dr Jan Jelinek, Director of Moravske Museum, Brno, Tjeckoslovakien

Dr Donald Johanson, Director of Institute of Human Origins, California, USA

Dr Clifford Jolly, Institutionen för antropologi, New York University, USA

Professor Henry de Lumley, Musee de l'Homme, Paris

Professor Robert Martin, Institutionen för antropologi, University College, London

Dr Mahmood Raza, Islamabad, Pakistan

Dr Wu Rukang, Institutet för vertebraternas paleontologi och paleoantropologi, Academia Sinica, Kina

Dr Peter White. Institutionen för antropologi, University of Sydney, Australien.

I det följande återges texten i boken medan bilder, kartor, diagram och avtrymmesskäl utelämnas.

Texten utgår från förhållandena i slutet på 1980-talet. Sedan dess har tillkommit mer kunskaper om människans historia och dagens värld har förändrats, bl a i östeuropa och ostasien, men i huvudsak torde texten gälla också 2006.

Särskilt intressanta är avsnitten En resa genom tid och rum, Vår tids människor, Dagens värld och Framtidsperspektiv.

En resa genom tid och rum.

De första astronauten i rymden beskrev jorden som "en blå pärla i rymden". Han var den första människan som såg jorden som den ser ut utifrån universum. Det ögonblicket var en milstolpe i mänsklighetens tekniska utveckling och gav också upphov till grundläggande frågor om vår existens i världsalltet.

Det är inte lätt att skapa sig en föreställning om universum och hur långa avstånden är till andra himlakroppar. En klar natt kan vi titta upp mot stjärnorna och inse att de kan vara lika stora som solen fast så mycket längre bort. Med lite fantasi skulle vi också kunna föreställa oss att en del stjärnor har planeter som kretsar runt sig liksom jorden kretsar runt solen. Men för att förstå vilka avstånd det är fråga om kan vi inte använda vår erfarenhet. Det går inte att jämföra de avstånd vi är vana vid med de 40 miljoner miljoner kilometer som är avståndet till vår närmaste stjärna Alfa Centauri. För att göra dessa avstånd förståeliga har astronomerna valt att uttrycka dem i tid. Ljuset går 300 000 kilometer på en sekund. Att uttrycka avstånd i ljusår gör det lättare att handskas med siffrorna. Ett ljusår är nästan 10 miljoner miljoner kilometer.

Hur ser vi och vår värld ut från det övriga universum? Om vi med ett magiskt trick kunde förflytta vår astronaut direkt till vilken del av universum som helst - en resa som skulle trotsa både Newtons och Einsteins lagar - vad skulle han då se av jorden? Om han stod på planeten Pluto längst ut i vårt solsystem skulle han se ljus som hade reflekterats mot jorden fem timmar tidigare. På Alfa Centauri skulle den bild han ser i ett starkt teleskop vara fyra år gammal. Och från vår närmaste galax skulle bilden av jorden vara åtminstone en halv miljon år gammal, från tiden innan neandertalmänniskorna gick på jorden.

Bara att finna vårt solsystem bland alla miljoner stjärnor i vår galax skulle vara en bedrift. Om vi låter Nordamerika representera vår galax

skulle vårt solsystem vara stort som ett äpple och jorden mindre än ett knappnålshuvud. Vår galax är bara en av miljoner galaxer och jorden och vårt solsystem är försvinnande små i den oändliga rymden.

Vi kan aldrig säkert få veta hur universum uppstod, men teorin om "den stora smällen" är inte osannolik. Enligt den var från början all materia koncentrerad på ett otroligt litet utrymme. Plötsligt inträffade en explosion som gjorde att materia slungades utåt med stor kraft och galaxerna och solsystemen började bildas. Beståndsdelarna i all materia i universum, inklusive de som finns i vår kropp och i papperet i denna bok, bildades i det ögonblicket. Universum fortsätter att utvidgas i allt snabbare takt. Alla galaxer i universum, inklusive vår egen Vintergata, rör sig fortfarande i en bana som bestämdes vid den första explosionen.

Jordens historia börjar långt efter universums födelse. För ungefär 4600 miljoner år sedan började ett gasmoln att ta fast form och vår sol och planeterna runt den bildades. I universum har detta hänt miljoner gånger och händer fortfarande, men för oss var just denna händelse viktig eftersom den gav upphov till vårt eget solsystem.

Eftersom månen anses vara lika gammal som jorden, 4600 miljoner år, kan vi beräkna hur gammalt vårt solsystem är med hjälp av meteoriter och stenar från månen. Det faktum att alla solsystemets planeter roterar i samma plan stöder teorin att de har bildats ur samma roterande gasmoln.

I början bestod jorden av glödande sten och saknade atmosfär. Så småningom började den svalna och berg utkristalliserades ur den glödande massan. För ungefär 4000 miljoner år sedan hade jorden svalnat så mycket att en skorpa av hård svart sten bildades på ytan medan smälta metaller i jordens inre sjönk och bildade en tät kärna. Även efter det att den solida jordskorpan hade bildats vällde stora mängder lava ut ur jordens glödande inre genom vulkaner. Vulkanerna

spydde ut gaser och vattenånga i den syrefattiga atmosfären . Vattenångan återfördes till jorden i form av regn, som så småningom blev floder, sjöar och hav. På så sätt började erosionsprocessen att forma landskapet och vittringsresterna började bygga upp de första sedimentära berglagren.

För ungefär 3000 miljoner år sedan svalnade månen och det kalla oföränderliga landskap som vi kan se i dag bildades. Jorden, som är större, har förblivit het och föränderlig. När kontinenterna först bildades såg de helt annorlunda ut än i dag. Berg som reste sig ur djupen splittrade ytan i stora plattor eller kontinenter som långsamt drev över jordens yta. Då de kolliderade bildades stora bergskedjor i gränzonerna.

En unik och dramatisk utveckling följde. De första livsformerna fanns i haven, som var varmare än idag. I sedimentära bergarter från Afrika och Nordamerika har man funnit små fossiler av bakterier och alger som är 3200 miljoner år gamla. Vi vet inte vad som startade denna utveckling. Man har hittat 2300 miljoner år gamla stenar som innehåller mycket järnoxid. För att järnoxid ska bildas måste det finnas syre och de första syreproducenterna var alger. För ungefär 2000 miljoner år sedan hade allt järn i haven oxiderats av algernas syre och det blev ett överskott av syre som började släppas ut i atmosfären. På land var det tomt och sterilt medan de enkla livsformerna utvecklades i haven.

Vi vet att den första istiden var för omkring 2200 miljoner år sedan. Jordens klimat har varierat mycket. Såvitt vi kan bedöma har det varit minst tre, kanske så många som fem, stora istider som har varat i flera miljoner år. Vi upplever faktiskt nu slutet på en av dem. Vi vet inte vad som orsakar dessa klimatförändringar. En teori är att jordens oregelbundna rörelser runt solen gör att det blir variationer i den mängd värme som når planetens yta. Landmassornas och havens spridning och ändringar i bergens nivå har säkert påverkat klimatet och

atmosfären. Under istider binds enorma mängder vatten i de istäcken som breder ut sig från jordens poler och det gör att havsytan kan ligga 60 meter lägre än under en varm period.

För 650 miljoner år sedan började märkliga djur att uppträda. Fossila rester av dem har hittats i Australien. För 570 miljoner år sedan fanns flera olika arter, varav en del hade utvecklat tunna enkla skal. Från den här tiden har man hittat stora mängder fossiler. Fiskarter började utvecklas i havens grunda delar. För 390 miljoner år sedan koloniserade växter jordens träskmarker och samtidigt började insekter att leva på land. På det norra halvklotet började senare täta skogar av ormbunksträd och fräkenväxter att utvecklas och många miljoner år senare förvandlades dessa skogar till kol.

För ungefär 200 miljoner år sedan bildade de nuvarande kontinenterna en enda stor landmassa, Pangaea. Vid den här tiden började dinosauriernas tidsålder, som varade i 140 miljoner år. De första fåglarna, en del små däggdjur och många nya insekter utvecklades också under den här tiden, men det är de jättelika dinosaurierna som stimulerar vår fantasi mest. Fossila rester av dinosaurier ger oss en uppfattning om livet på vår planet för 250 miljoner år sedan . Fossilerna ger oss viktig information om jordens historia eftersom de har egenskapen att frysa struktur och form hos kortlivade varelser. Det är därför intressant att se hur de har tillkommit och hur de har kunnat bevaras.

De flesta djur och växter ligger kvar ovanpå jordytan när de har dött men ett fåtal sjunker ner i lager med lera och sand. Då ruttnar de mjuka delarna bort och mineralerna i det hårda skalet eller skelettet ersätts av mineraler från de omgivande sedimenten. Det som en gång var en levande organism blir fossiliserat och hemligheten med hur dess kropp var uppbyggd finns sedan inskriven i berget. Efter långa tidsperioder kan rörelser i jordskorpan och erosion leda till att fossilen kommer upp till ytan igen. Sådana fynd är mycket sällsynta eftersom bara ett fåtal av organismerna dör under sådana förhållanden att de

kan bli fossiliserade. Chanserna att de ska komma upp till ytan igen i oskadat skick är ännu mindre. Även om ett fossil skulle klara alla dessa hinder så måste det hittas och identifieras innan det vittnar sönder och de ovärderliga upplysningarna det kan ge går förlorade.

Fossilerna visar att när växter och djur väl hade börjat leva på jorden så utvecklade de förvånansvärt många former. Fossilerna visar också att nästan alla de arter som en gång levt på jorden har dött ut och att de för det mesta har ersatts av andra arter. Livets historia är en berättelse om förändring, ständig variation och ett förbluffande överflöd. Varför all denna variation? Vilka mekanismer skapar denna genetiska rikedom?

De flesta organismer reproducerar sig sexuellt. Deras avkomma är resultatet av en kombination av DNA, de jättemolekyler som bär genetiska anlag från båda föräldrarna. Avkommans nya kombination av anlag kan ibland frambringa helt nya egenskaper eller mutationer, var och en något annorlunda än föregående. En del kombinationer passar inte i en viss miljö och organismen kommer att dö utan att fortplanta sig. Andra kombinationer är framgångsrika och generna kommer att föras vidare till nästa generation. Så småningom kan de genetiska förändringarna bli så många att en helt ny art har utvecklats.

Utvecklingen av en art sker över väldigt många generationer. Arterna utvecklas och anpassar sig till de nischer där de har funnit föda och skydd. Många geografiska omvälvningar och klimatförändringar har emellertid skett i vår planets historia och på så sätt kan evolutionen bli ett tveeggat svärd. En alltför specialiserad art är mycket sårbar om miljön plötsligt förändras. En dramatisk klimatförändring kan göra att ett viktigt födoämne försvinner eller att en ny parasit eller ett nytt rovdjur plötsligt får bättre livsvillkor. Om en art då är alltför specialiserad och inte kan anpassa sig till förändringarna i miljön riskerar den att dö ut.

Dinosaurierna, som fanns i en mängd olika former, utvecklades under en enormt lång tid. I 140 miljoner år dominerade de jorden. Plötsligt minskade de drastiskt i antal och dog ut. Vi vet inte vad som gjorde att de försvann. En teori är att en komet träffade jorden och förändrade klimatet radikalt. Andra tror att dinosaurierna bar på fröet till sin egen undergång genom att bli alltför specialiserade och oförmögna att klara ens små variationer i miljön. Vad som är mest förvånande är att de försvann på en så kort tid som 40 000 år. När dinosaurierna var borta kunde däggdjuren breda ut sig över nya områden och ett stort antal nya arter utvecklades därmed, bl a de första primaterna.

Våra förfäder aporna

För ungefär 40 miljoner år sedan täcktes större delen av jorden av regnskogar och klimatet var varmt och fuktigt. Dinosaurierna hade försvunnit och andra arter hade fått större livsrum. Däggdjur hade funnits i åtminstone 140 miljoner år och de började nu delas upp i en mängd olika arter, mest små pälsdjur som till skillnad från reptilerna kunde hålla en konstant kroppstemperatur även under perioder med stora omsvingningar i klimatet.

Vi flyttar nu vårt intresse till en liten grupp däggdjur som kallas prosimier, små djur med lång nos som liknar vår näbbmus. De var de första djuren som hade egenskaper liknande de senare primaternas. Vad som skiljde dem från de andra däggdjuren var att de började leva i träden. Under utvecklingens gång har till synes små förändringar i levnadssättet haft oproportionerligt stor betydelse om man ser dem lösryckta ur sitt långsiktiga sammanhang. Livet bland trädtopparna måste ha inneburit en stor omställning för prosimierna. När de inte längre hade fast mark under fötterna måste de lära sig bedöma avstånden mellan grenarna och hur starka grenarna var. De började använda både händer och fötter för att förflytta sig. Anpassningen tog

lång tid, men steget upp i träden var så omvälvande att utvecklingen av arten i många olika former påskyndades. En del arter finns kvar i dag utan att ha förändrats särskilt mycket, som lemuren, sifakan, spökdjuret och lorin. Det var alltså för 35 miljoner år sedan som den första apförfadern utvecklades .

I primaternas utveckling har ögon och händer förändrats mest. De tidiga däggdjuren hade kloförsedda tassar som senare utvecklades till en hand med tydligt åtskilda fingrar. Det största steget i handens utveckling var då tummen kom att sitta mitt emot de övriga fingrarna. Man antar att de tidiga primaternas händer utvecklades på det sättet för att de skulle kunna gripa tag om grenarna då de förflyttade sig i träden. Med den motsatta tummen kunde de också gripa om saker med mycket större precision eftersom tummen och pekfingret möts i ett grepp. Därmed kunde de lättare plocka till sig föda, speciellt insekter. De fick också en bättre utvecklad finmotorik så att de kunde tillverka och använda redskap.

Det stereoskopiska seendet utvecklades samtidigt. När båda ögonen är riktade framåt mot samma synfält kan hjärnan registrera en tvåfaldig bild av världen, och när hjärnan analyserar de båda bilder som ögonen registrerar kan den uppfatta djup, perspektiv och avstånd. Detta är praktiskt när primaterna hoppar från gren till gren. Dagens orangutanger svingar sig mellan träden med osviklig säkerhet. Det stereoskopiska seendet är, i kombination med handgreppet, också en viktig hjälp när primaterna utforskar världen omkring dem . Att se föremål tredimensionellt, att ta i saker och kunna snurra på dem är förutsättningar för att upptäcka omgivningen, ett nyfikenhetens verktyg. Primaterna utvecklade också ett färgseende. Antagligen var detta möjligt för att de tidigare däggdjuren, som var nattetdjur, hade så stora ögon. Allteftersom primaterna vande sig vid dagsljuset anpassade sig deras näthinna till att uppfatta olika färger för att lättare hitta och urskilja olika födoämnen, t ex frukt, i regnskogens täta grönska.

Primaterna fick en unik uppsättning sinnen som kunde förse hjärnan med information. Förutom känsel, smak och hörsel hade primaterna god syn och motorik. Hjärnan fick mer och mer information om yttervärlden och gavs möjlighet att ordna och klassificera informationen genom en intelligens som andra varelser i regnskogen inte hade.

Primaterna spreds snabbt över det stora regnskogsområde som täckte landmassan vid denna tid. Men stora geografiska förändringar skulle komma, de rörliga kontinenterna gled isär och kontakten mellan arterna skars av. När arterna blev avskilda från varandra genom haven började de utvecklas på olika sätt och anpassa sig till lokala klimat och miljöer.

För 20 miljoner år sedan hade primaterna utvecklats i en rad olika former. Under årens lopp fortsatte de primater som levde på den kontinent som skulle bli Sydamerika att utvecklas snabbt tack vare de goda betingelserna där. I Afrika utvecklades emellertid en ny grupp primater, de tidiga människoaporna. I mänsklighetens historia är detta betydelsefullt eftersom det bland dessa troligen fanns en art som kanske är både vår egen och alla nutida människoapors förfader. Senare utvecklades andra arter i Afrika, Asien och Östeuropa eftersom kontinenterna var sammanbundna ungefär som de är idag.

En del primater har utvecklats och förändrats mycket jämfört med sina fossila förfäder medan andra fortfarande liknar dem. Därför finns det i dag så många olika sorters primater. Där finns den Nya världens apor, som tamariner, vrålapor och spindelapor, den Gamla världens apor, som babianer, husarapor, colobusapor, gibbon och människoapor som chimpanser och gorillor samt slutligen människor.

Vad är det då för skillnad mellan apor och människoapor? Den mest påtagliga skillnaden ligger i deras sätt att förflytta sig i träden. Aporna är anpassade till att gå på alla fyra ovanpå grenarna och använda svansen för att hålla balansen . Med sin längre bål och ryggrad kan de

hoppa från gren till gren. Människoaporna är mer akrobatiska och förflyttar sig ofta hängande i grenarna. De har långa armar, skulderbladen sitter på ryggen, deras kropp är större, de har en kortare bål och ingen svans.

Genom att studera de apor som lever i dag får vi kunskaper om hur våra apförfäder kan ha levat. Skillnaden i storlek mellan hanar och honor är direkt beroende av apgruppens sammansättning. Gibbonernas hanar och honor är ungefär lika stora. De lever, som det verkar, monogamt i grupper med ungefär lika många hanar och honor. När det gäller gorillor och orangutanger är honor och hanar olika stora och flockarna har fler honor än hanar, ibland nästan dubbelt så många. Chimpanshonorna är däremot en aning mindre än hanarna och det finns ungefär 35% fler honor än hanar. Om man ser på förhållandet mellan kroppsstorlek och fortplantningsmönster kan vi gissa att våra förfäder bland aporna troligen levde i grupper med fler honor än hanar.

De stora människoåporna äter mycket. Flockarna strövar över stora områden för att söka föda och de kommer ihåg var och när frukten mognar. Det är rimligt att anta att våra tidigaste förfäder bland aporna gjorde likadant och att behovet att komma ihåg var födan fanns gynnade de grupper som långsamt utvecklade en större hjärna.

I den kinkiga uppgiften att fastställa släktskapet mellan primaterna är biokemins mätmetoder säkrare än zoologins. En ny teknik, som kallas "kemisk hybridisering", kan förse oss med en tillförlitlig mätmetod. Biokemisterna separerar DNA-molekyler från två arter i deras respektive komponenttrådar. DNA-komponenterna bär de gener som bestämmer egenskaperna hos levande varelser. Dessa avskilda trådar kombineras sedan med de avskilda trådarna från den andra artens DNA. Hur stor koppling man kan få beror på hur lika de två föräldra-DNA-molekylerna är och därmed hur nära besläktade de två arterna är. Förvånansvärt nog är åtminstone 97,6% av proteinstrukturen i vår

DNA identisk med den hos en chimpanse. Så enligt biokemin är vi närmare besläktade med chimpanser och gorillor än hästar är med åsnor!

På de sidor som följer beskrivs de fossila primater och apor som man tror kan vara våra förfäder. Pithecus, det grekiska namnet för apa, är en term som forskarna ofta använder när de klassificerar de fossila arterna i mänsklighetens historia.

För 35 miljoner år sedan: *Aegyptopithecus*

År 1960 fann Elwyn Simons från Yale University en nästan komplett skalle som var åtminstone 35 miljoner år gammal. Den upptäcktes i Saijum i Egypten, nu en steril öken men en gång ett lummigt område med tät skog där floder slingrade sig från det inre av Afrika norrut mot Medelhavet. Sedan dess har två individer till upptäckts inom samma område. *Aegyptopithecus* kan beskrivas som en "prototyp" för apor/människoapor. Den var stor som en katt och levde i träden. Det fanns väsentliga skillnader mellan könen, hanen hade stora huggtänder medan honans tänder var mycket mindre.

För 20 miljoner år sedan: *Proconsul*

Arthur Hopwood vid British Natural History Museum uppkallade *Proconsul* efter en berömd levande chimpanse med namnet Consul. *Proconsul*, som är de tidigast kända människoaporna, levde i skogen liksom *Aegyptopithecus*. Längden på deras fram- och bakben och ledernas struktur säger oss att de gick på fyra ben och troligen klättrade de i träden på samma sätt som chimpanser. Hanarna var avsevärt större än honorna. Åtminstone tre olika arter av *Proconsul* har hittats men *Proconsul africanus* är den mest kända, eftersom flest fynd av den har gjorts.

I juni 1984 gjordes ett sensationellt fynd på Rusinga Island i Victoria-sjön i Afrika: tusentals benfragment från *Proconsul africanus*. För första gången hittade man välbevarade hand- och fotben, som tillhört

två vuxna, ett ungdjur, en nyfödd unge och en större unge. Vetenskapsmännen kunde nu studera dessa djurs strukturella förändringar i olika åldrar. En något senare upptäckt, i maj 1985, av underdelen av ett bakben utgjorde det slutliga beviset, Proconsul saknade svans.

För 12 miljoner år sedan: *Sivapithecus*

Fossiler från denna tid visar att det fanns en typ av människoapor som inte alls liknade Proconsul, t ex *Sivapithecus* som levde något senare. Ögonhålan och nosen visar hur den skiljer sig från tidigare primater. Asiatiska fossiler av *Sivapithecus* från tiden mellan 12 och 8 miljoner år före vår tid visar att den kan ha varit förfadern till våra dagars orangutanger.

För 10 miljoner år sedan: *Ramapithecus*

En annan människoapa, *Ramapithecus*, är besläktad med *Sivapithecus* och med en tredje art, *Kenyapithecus*. Man vet inte mycket om dessa människoapor men alla tre hade tänder med tjock emalj vilket antyder att de var vegetarianer som troligen levde av nötter eller hårda frukter.

Vid ungefär samma tid levde en art, som är något av ett mysterium, *Motopithecus*. Endast ett exemplar har hittats och det liknar inte någon annan människoapa, vare sig nu levande eller utdöd . Här finns en stor lucka i fossilernas historia och vi kan inte ens gissa var i utvecklingen den passar in.

Apor på två ben

De väldiga regnskogarna som täckte större delen av jorden hade både givit våra förfäder en ny miljö och frambringat nya egenskaper. Men jordytan höll fortfarande på att formas genom de obönhörliga nivåförskjutningarna i jordskorpan. När kontinenterna kolliderade bildades stora bergskedjor som Himalaya, Alperna, Klippiga bergen

och Anderna och på andra ställen sprickdalar. Dessa geologiska förändringar åtföljdes av förändringar i klimatet. Temperaturen över hela jorden började sjunka vilket hade en dramatisk inverkan på miljön i Europa, Afrika och Asien.

För 4 miljoner år sedan hade många regnskogar i Afrika försvunnit och ersatts av savann. Många däggdjur sökte sig till den nya miljön och ett antal nya arter utvecklades där. Gräsätare som antiloper, zebror och andra av vår tids savanndjur utvecklades vid den här tiden. När skogarna krympte började en del primater flytta ut på de öppna slätterna. Från den här tiden kommer de fossila fynd som visar den första människoapan som går upprätt på två ben, *Australopithecus*. Vi vet mycket litet om utvecklingen under tiden för mellan 10 och 4 miljoner år sedan . Det är från denna tid man försöker finna den "felande länken" i utvecklingen .

Vi kan endast spekulera över varför de här människoaporna började gå på två ben i stället för på alla fyra. Det kan ha haft att göra med födan. De flesta frukterna hängde inte längre i träd utan i låga savannbuskar, som var för små för att kunna bära en apa. Det gick bättre för aporna att plocka frukterna från marken och om de gick på två ben kunde de lättare nå upp till dem. Den kroppsställning som hade utvecklats när aporna klättrade i träden bör ha gjort övergången till att gå upprätt mindre omvälvande än för ett riktigt fyrfotadjur. På savannen måste de dessutom röra sig över ett större område för att samla föda. Det kanske var lättare att göra det på två ben än på fyra?

När *Australopithecus* flyttade ut på savannen ställdes de inför ett nytt problem, hur skulle de reglera sin kroppstemperatur för att inte bli för varma? Det är möjligt att de förlorade sin tjocka hårbeklädnad och utvecklade fler svettkörtlar för att klara sig i den nya miljön. Klart är att när människoaporna började gå upprätt var det en anpassning som hade stor betydelse för den fortsatta utvecklingen.

När forskarna studerar nu levande apor har de kunnat konstatera vissa samband mellan anatomi och beteende. Vi kan gissa att *Australopithecus* levde i grupper med fler honor än hanar och att de tog hand om sina ungar ungefär som dagens apor gör. Social samverkan inom gruppen bör därför ha varit en viktig aspekt i deras beteende. Idag kommunicerar många primater med ljud. Hur sofistikerat "språket" är varierar från art till art. Det går inte att säga om de här varelserna var bättre eller sämre på att kommunicera än en chimpanzé är.

Genom att de gick upprätt fick de händerna fria för annat, att bära barn och kanske att använda föremål i naturen som verktyg, ungefär som gorillor, orangutanger och chimpanzéer använder stenar för att knäcka nötter och käppar för att gräva upp insekter.

Av de fossilfynd som gjorts av *Australopithecus* är det viktigaste utan tvivel Lucy, det mest kompletta skelettet från denna tid. Hon upptäcktes i Etiopien och är 3,2 miljoner år gammal. Hennes namn kommer från Beatlessången som spelades på en bandspelare i lägret när upptäckten gjordes av Don Johanson.

Forskarna har rekonstruerat Lucy genom att spegelvända befintliga delar av skelettet och fylla i de delar som fattas med hjälp av andra fynd. Hennes hjärna var relativt liten, ungefär 400 cm³ eller omkring en tredjedel av en människohjärna, och hennes skalle liknade den nutida chimpanzésens. Käken var stark och tänderna hade tjock emalj. Man tror att hon var ungefär tjugo år gammal när hon dog. Förslitningen på tänderna antyder att frukt var hennes viktigaste föda. Händerna är mycket väl utvecklade med fingrar som liknar våra. Armarna är ganska långa, vilket antyder att det fortfarande var viktigt att kunna klättra. Hon kan ha använt träden för att fly från rovdjur. Av formen på hennes knä- och höftleder kan man sluta sig till att hon gick upprätt på två ben.

En annan märklig upptäckt som gjordes år 1976 bekräftar att tvåbenta människoapor strövade omkring på savannen för 3,75 miljoner år sedan. I en expedition ledd av Dr Mary Leakey ingick Dr. Paul Abell, som upptäckte mänskliga fotspår vid Laetoli i Tanzania.

Avtrycket hittades i ett lager vulkanisk aska som blötts av regn och stelnat i solen, ett vittnesbörd som bevarats åt eftervärlden genom ett tillfälligheternas spel. Spåren visar en storvuxen människoapas fotsteg. I varje fotsteg finns fotavtryck av en annan individ, mycket mindre än den första. Den andra har av någon anledning gått exakt i den förstas fotspår. Bredvid har en yngre individ gått, och på ett ställe har de vänt sig om för att titta åt vänster. Avtrycken liknar en människas eftersom stortån är parallell med de övriga tårna. Inom samma område har man också hittat spår efter en elefant, en pärlhöna, giraffer, strutsar och en tretåig häst.

Fossila rester av *Australopithecus* har hittats på många håll i östra och södra Afrika. Man har identifierat två huvudgrupper, de gracila och de robusta. De förra var smärtare och lättare, 110 till 125 cm långa och vägde 30 till 40 kg. De kallas *Australopithecus africanus* med undantag av de exemplar som har upptäckts i Etiopien vilka kallas *afarensis*.

Den robusta arten såg annorlunda ut. Den var kraftigare byggd, runt 150 cm lång och hanarna var mycket större än honorna. Hanarna hade en kam på hjässan, som kallas "den pilspetsliknande huvudkammen". Den tjänade som fäste för de mycket kraftiga käkmuskler som de hade för att kunna tugga sönder de hårda rötter och frön som var en stor del av deras föda. Den robusta arten har fått namnet *Australopithecus robustus* eller boisei.

Australopithecus existerade under en mycket lång tid, nästan fyra miljoner år. Den gracila arten utvecklades för omkring 5 miljoner år

sedan, och när den robusta arten senare utvecklades, för 2,5 miljoner år sedan, levde de två arterna samtidigt. Fossila fynd visar att *Australopithecus* började försvinna för ungefär en miljon år sedan, men då hade redan en annan tvåbent art levt parallellt med den under minst en miljon år.

De första människorna

För två miljoner år sedan levde i Afrika en annan art, *Homo habilis*, jämsides med *Australopithecus*. *Homo habilis* - den händigade människan - började tillverka och använda redskap av sten och inledde därmed stenåldern.

Homo habilis hade en större och mer komplicerad hjärna än någon av de tidigare arterna. Volymen var 750-800 cm³, drygt hälften av vår hjärnas. Det mest berömda fossilet är skallen med numret 1470, som upptäcktes i East Turkana av Meave Leakeys kollega Bernard Ngeneo. Tillsammans med en engelsk anatom, Bernard Wood, höll Meave Leakey på i sex veckor med att bit för bit sätta samman de hundratals krossade fragment som grävts fram ur jorden. Deras tålamod blev rikligt belönat. 1470 visade sig vara en nästan komplett skalle av *Homo habilis*, minst två och en halv miljoner år gammal och med ett förvånansvärt stort kranium. Här var en människoapliknande primat vars utveckling pekade mot en större hjärnvolum i förhållande till kroppsstorleken. För första gången ger oss fossilerna också ett helt nytt sorts vittnesbörd, verktyg av sten. Teknikens tidsålder hade börjat.

Fast man ännu inte har funnit några fullständiga skelett av *Homo habilis*, så visar fynd nära Lake Turkana att deras ben var mycket lika människoben och att de troligen gick ungefär som vi. *Homo habilis* utgjorde en vidareutveckling av *Australopithecus* och öppnade ett nytt kapitel i människans historia.

De redskap som *Homo habilis* tillverkade var till största delen primitiva "choppers" som tillverkades av stenar ungefär så stora som tennisbollar. Man slog av några flisor på stenens ena sida och formade därmed en skarp egg. I Olduvai-klyftan i norra Tanzania har många exemplar av dessa tidiga redskap hittats och dessutom primitiva skrapredskap och några som möjligen kan ha använts som "hammarstenar".

Redskapens utveckling sammanfaller med en ändrad diet. Man började äta kött. Verktygen var inte gjorda för jakt utan användes troligen till att skrapa av köttet från djurkadavren. Fukt och grönsaker bör fortfarande ha utgjort den viktigaste födan. Dessa tidiga människor levde förmodligen i mindre grupper och samlade föda tillsammans. De kan ha haft fasta boplatser. En cirkel av stenar som tros vara grunden till en hydda eller ett vindskydd har hittats i Olduvai-klyftan i Tanzania.

När våra förfäder började äta kött regelbundet blev jakten alltmer betydelsefull. För 1,5 miljoner år sedan började därför en ny redskapskultur att formas samtidigt som en ny art med ännu större hjärna, *Homo erectus*, uppträder.

För att kunna tillverka de nya, mer sofistikerade verktygen fordrades större skicklighet och uthållighet än tidigare. Vanligast var de olika typer av handkilar, som användes i över en miljon år och med tiden blev alltmer sofistikerade och ändamålsenliga.

Handkilens egg tillverkade man genom att slå bort spån på bägge sidor av en stor stenflisa. De spetsiga handkilarna som hade en egg runt om krävde mycket mer omsorg och precision vid tillverkningen. Denna stenåldersperiod kallas Acheuléen.

De här stenredskapen berättar en hel del om de tidiga människornas förmåga att tänka eftersom vi kan se exakt hur de är tillverkade. Den

som gjorde redskapen måste ha kommit ihåg de olika stegen i tillverkningsprocessen och inte minst var han kunde hitta de olika materialen. Det visar att det fanns en viss planering i verktygstillverkningen .

Homo erectus hade en större och mer komplicerad hjärna än *Homo habilis*, 900-1100 cm³, drygt två tredjedelar av vår hjärna. Dess mest framstående drag är framskjutande pannben och käkar. Studier av skallen antyder att de delar av hjärnan som har med språket att göra var utvecklade. Eftersom lämningarna visar att de var framgångsrika jägare och verktygsmakare finns skäl att anta att de hade en social organisation byggd på samarbete. De jagade förrnodligen i välorganiserade grupper som återvände till boplatserna för att dela bytet med resten av gruppen. Djurben som har hittats på boplatserna visar att djuren har styckats. Benen visar också att de jagade flera olika sorters djur.

Hittills har man trott att arten *Homo erectus* var kort och kraftig. Ett nytt fynd antyder att de var ungefär lika långa som vi. Kemoya Kimeu hittade år 1984 ett *Homo erectus*-skelett i närheten av sjön Turkana i Kenya under en expedition ledd av Richard Leakey. Det är det mest fullständiga skelettet av en *Homo erectus* som hittills har upptäckts. Det tillhörde en 12 år gammal pojke som var 170 cm lång och som skulle ha blivit minst 180 cm som fullvuxen. Hans storväxthet och friska ben och tänder antyder att han åt en både riklig och mångsidig föda.

Först när våra förfäder blivit så skickliga jägare att de regelbundet kunde äta kött, vågade de ta risken att flytta till nya och mindre förutsägbara klimat. Det finns tecken som visar att för drygt en miljon år sedan började *Homo erectus* sprida sig norrut, först in i Asien och sedan till Europa allteftersom inlandsisen drog sig tillbaka. I den nya miljön fanns fler djurarter de kunde jaga. Elefant, noshörning, bisonoxe, häst och till och med kamel ingick i deras föda. Flera 700 000 år gamla fossilfynd av *Homo erectus* har gjorts i Europa och

Asien, särskilt i Kina och på Java.

Hur kunde våra förfäder lämna Afrika och bege sig norrut? Eftersom de var så skickliga i att jaga kunde de livnära sig i många olika miljöer. Men de förde också med sig en annan, kanske än viktigare förutsättning: elden, som de nu hade lärt sig att utnyttja. På flera hoplatser finns rester av träkol, aska, brända ben och eldstäder, som visar att *Homo erectus* utnyttjade elden. Till en början använde de den antagligen mer sporadiskt för värmens skull och för att hålla rovdjur på avstånd. När människorna senare vandrade norrut blev elden en viktig förutsättning för att klara det kalla klimatet. I Zhoukoudien i Kina finns belägg för att dessa tidiga människor bodde i grottor och att döma av de stora högar av aska som man funnit höll de eldar brinnande nästan hela tiden.

Elden var viktig också eftersom den gjorde det möjligt för *Homo erectus* att börja tillreda sin föda. Maten blev mindre hårdsmält och därmed torde behovet av kraftiga käkar och stora kindtänder ha minskat. Vi kan faktiskt se att tänderna med tiden blev allt mindre samtidigt som en mer välvd skalle som rymde en större hjärna utvecklades. Det är troligt att *Homo erectus* nu hade utvecklat ett mer nyanserat språk och att de kunde samtala runt elden på kvällarna.

Homo erectus fanns nu i stora delar av den gamla världen. Fyndplatsen vid Terra Amata i södra Frankrike ger oss en inblick i dessa tidiga människors liv. Arkeologer har där funnit rester efter elva hyddor uppförda på ungefär samma ställe varje år. Hyddorna var ovala, omkring tolv meter långa och sex meter breda. Väggarna var troligen gjorda av grenar som stöttades i mitten av en rad kraftiga stolpar. Hålen efter stolparna syns tydligt nästan en halv miljon år senare.

I mitten på varje hydda fanns en eldstad. Där har man funnit skal efter skålnäckor, ostron och musslor och ben från en mängd olika djur, kronhjort, elefant, vildsvin, bergget och till och med noshörning.

Kontrasten mellan *Homo habilis* enkla livsstil och *Homo erectus* organiserade jakt, hyddor och eldstäder är stor. *Homo erectus* var nu inte bara en jägare och samlare som levde i tropikerna utan en väl utrustad art som framgångsrikt hade lärt sig att klara det kalla klimatet och de växlande årstiderna på de nordligare breddgraderna.

Hur utvecklades *Homo erectus* till *Homo sapiens* och var skedd det? Vi vet att *Homo erectus* var en relativt motståndskraftig art som fanns i ungefär en miljon år. Kranier från slutet av den här tiden, dvs för mellan 400 000 och 200 000 år sedan visar en blandning av egenskaperna hos *Homo erectus* och den tidiga eller arkaiska *Homo sapiens*. En del hade en låg och framskjutande panna som *Homo erectus* men en stor hjärna som den arkaiska *Homo sapiens*. De här skallarna har hittats i Europa, Asien och Afrika. Utvecklades *Homo sapiens* på en plats för att sedan spridas över resten av världen, eller utvecklades vår art samtidigt i Afrika, Asien och Europa? Vi vet inte. Men 100 000 år gamla lämningar av den arkaiska *Homo sapiens* finns över hela den gamla världen med endast små regionala skillnader.

Den arkaiska *Homo sapiens* som levde i Europa för mellan 100 000 och 40 000 år sedan kallas neandertalmänniskor. De har fått sitt namn från Neander Tal, som ordagrant betyder Neanderflodens dalgång. Den ligger i Västtyskland där arbetare i slutet av förra århundradet fann en skalle och några ben i ett stenbrott. Ännu ett fynd som gjordes i södra Frankrike i början av detta århundrade, ett nästan komplett skelett efter en gammal människa med ledinflammation, övertygade den tidens vetenskapsmän om att neandertalarna var primitiva människor. Det skapades en populär bild av dem som klumpiga, kutryggiga, undersätsiga och med framskjutande huvud.

Nu när många fler lämningar har hittats över hela Europa och Mellanöstern har vi fått en riktigare bild av dem. De var tyngre och mer muskulösa än vi men de hade en rak hållning och en kropp som liknade vår. Deras skallar var långsträckta och platta på ovansidan precis som

Homo erectus, men mycket större. Hjärnans genomsnittliga storlek var 1400 cm³, till och med större än den moderna människans. Neandertalarna dyker upp i fossilernas historia under en tid mellan två köldperioder, när världen var relativt varm. Men det var under den senaste istiden, som började för ungefär 70 000 år sedan, som de tog ett stort språng framåt i utvecklingen. Ingen tidigare primat hade upplevt ett så hårt klimat och de överlevde för att de var uppfinningsrika. Eftersom det var så kallt fanns det bara lite gräs och få träd. Därför brände de ben i sina eldstäder och gjorde hyddor genom att spanna djurskinn över en stomme av mammutben och betar. Grottor fick också utgöra skydd. Lämningarna visar att de inte bodde länge på en plats utan att de hela tiden flyttade sina läger på jakt efter föda.

Vi kan se att tillverkningen av olika sorters verktyg ökade markant under den här perioden, vilket betyder att livsföringen blev alltmer varierad. Överflödet av fynd från arkeologiska utgrävningar visar mer detaljerat än tidigare hur människorna levde. Verktygskulturen acheuléen avlöstes så småningom av den period som kallas moustérien. Redskapen blev mindre och mer förfinade, vilket kan ha att göra med tillgången på material. De nya verktygen var tillverkade av små bitar av flinta på ett mer rationellt och sofistikerat sätt än tidigare. Nu tillverkades fler verktyg ur samma flintbit och dessutom skickligare och mer exakt. Man har kunnat identifiera över sextio olika sorters verktyg.

Trä är en av jordens viktigaste tillgångar och troligtvis har det använts av de tidiga människorna. Det finns nästan inga träverktyg bland fossilerna men det beror på att trä sällan bevaras eftersom cellulosan bryts ner av svampar och bakterier. Ändå finns några träföremål bevarade, t ex Clacton-spjutet och ett spjut från Leheringen i Tyskland. Det senare hittades mellan revbenen i ett elefantskelett. Vid Kalambo Falls på gränsen mellan Zambia och Tanzania har olika redskap av trä hittats, bl a en omsorgsfullt tillverkad träklubba. Trots att man bara har hittat ett fåtal träverktyg så var de troligen vanliga under den här tiden.

Det finns ändå tillräckligt med fossiler som berättar hur våra förfäders livsföring förändrades. Neandertalarnas sätt att begrava sina döda tyder på att de hade en andlig syn på tillvaron. Man har funnit gravar där verktyg, ben och andra föremål har lagts runt den döde. Andra gravar visar att dessa tidiga människor tog hand om sina gamla och sjuka. Det är på grund av dessa gravar som man har hittat så många neandertalskelett. Om tidigare perioders skelett har bevarats så är det av en slump, när den döde har råkat hamna på en plats där fossilering har kunnat ske.

För 40 000 år sedan kunde människor leva i många olika sorters miljöer över stora delar av världen. Det fanns kontakt mellan grupper som levde nära varandra. Människan härstammar troligen från alla dessa utspridda grupper och inte från en enda grupp i ett speciellt område.

Vi har nu nått en period i människans historia då det inte längre går att klart urskilja den fysiska utvecklingen. Tidsperspektiven är för korta. I nästa avsnitt kommer förändringarna mer att handla om beteenden, ett område där den moderna människan har visat hur anpassningsbar hon är.

Vår tids människor

Under istiden, för omkring 40 000 år sedan började vår tids människor *Homo sapiens sapiens* att uppträda över hela den gamla världen. De levde förmodligen jämsides med den äldre *Homo sapiens*. Fossiler från denna övergångstid, för mellan 40 000 och 30 000 år sedan, visar ibland en blandning av de båda arternas egenskaper. För 20 000 år sedan hade vår tids människor etablerat sig och börjat sprida sig till trakter som inte tidigare varit bebodda.

Under det mycket kalla slutet av den senaste istiden frös många av jordens sjöar och hav till glaciärer och isfält, vilket gjorde att havets nivå sjönk nästan 150 m och frilade land som tidigare hade stått under vatten. Många av öarna mellan Asiens sydöstra del och Australien hängde ihop så att Australien, som tidigare var en obebodd kontinent, nu kunde nås genom en serie korta resor på flotta eller med kanot. Vi vet inte säkert hur människorna nådde Australien men det finns bevis för att hela kontinenten var bebodd av den moderna människan för 30 000 - 20 000 år sedan.

För ungefär 20 000 år sedan började isen dra sig tillbaka och därmed öppnades en möjlighet för människorna att ta sig från Asien till Amerika över den landbrygga som då fanns i norr vid Berings sund. Därifrån spred de sig söderut och för 12 000 år sedan var de amerikanska kontinenterna befolkade. Vår tids människor levde nu för första gången i olika miljöer över hela jorden och började anpassa sig efter dessa. De fysiska skillnader som vi kan se idag hos människor från olika delar av världen har uppkommit genom den geografiska spridningen och anpassningen till olika lokala förhållanden. Eskimåer är vanligen kortväxta och satta, de har en kropp som är anpassad för att bevara värme, medan en massaj är lång och smal och därigenom väl anpassad till att avge värme. Graden av hudpigment är större ju närmare ekvatorn vi lever. Pigmentet, melanin, har till uppgift att skydda huden mot solens starka och skadliga ultraviolettera strålar i tropikerna. Trots kroppsskillnader tillhör vi ändå samma art, *Homo sapiens sapiens*.

Människans fysiska utveckling var i allt väsentligt avslutad för ungefär 20 000 år sedan. Vi ser inte längre några större förändringar i skallar eller skelett. Men vad som nu i stället snabbt börjar utvecklas är ideer, färdigheter och livsstilar. När isen drog sig tillbaka steg vattnet i världshaven. Australien, den sydostasiatiska övärlden och de

amerikanska kontinenterna isolerades därigenom från den gamla världen. Jakt- och insamlingsmetoder utvecklades från denna tid på olika sätt i de olika världsdelarna.

En ny stenteknik skapades. Man har hittat en stor mängd konstnärligt tillverkade verktyg från den här tiden. Så småningom började man också snida vackra nyttoföremål i elfenben och hjorthorn. Fynden av synålar visar att människorna nu kände till konsten att sy. Av harpuner och metkrokarna att döma hade ett organiserat fiske utvecklats. Bågar, pilar och spjut var nya redskap som gjorde jakten mer effektiv. Dessa första jägare och samlare utvecklade många nya metoder för att dra nytta av sin omgivning.

De mest fantastiska lämningarna från denna period är nog de grottmålningar och skulpturer som har påträffats över hela världen. I Europas kalla klimat sökte människorna skydd i grottor. Många av deras grottmålningar har bevarats oskadade. De målade och ristade också på berghällar i det fria men de flesta av de bilderna har skadats av väder och vind. När de här paleolitiska konstverken upptäcktes under förra århundrandet orsakade de stor uppståndelse och sedan dess har många teorier lagts fram om deras betydelse och varför de har målats. Det mest fascinerande är att de låter oss se världen genom dessa tidiga människors ögon.

Eftersom de vanligaste motiven är jaktscener kan den här tidiga konsten ha haft ett rituellt syfte. Hur den än tolkas kan den säga oss en hel del om människans utveckling. Vad innebär skapande av bildkonst? Konstnären måste kunna iakttä världen omkring sig, analysera den och sedan återskapa den i sina bilder.

Den skicklighet som är så tydlig i den paleolitiska konsten hade utvecklats huvudsakligen ur den praktiska sidan av livet. Människorna kunde i allt högre grad och med en allt mer specialiserad teknik påverka sin omgivning. Den här utvecklingen har gått allt snabbare tills människans inflytande blivit påtagligt överallt.

Den senaste istidens slut för 10 000 år sedan var en milstolpe i vår historia. Många stora tekniska framsteg gjordes under den efterföljande varma perioden. När isen drog sig tillbaka lämnade den ett bördigt lager jord där nya växter kunde utvecklas. I denna nya miljö uppträdde nya djur som åsnor, oxar och hjortar. En form av vete utvecklades ur vildgräs och spred sig över Anatolien och Mellanöstern för omkring 10 000 år sedan. Genom en sådan genetisk slump fick människorna ett brödvete som inte sprids med vinden som andra gräs. När agnarna skiljs ut faller kornen ner på växtplatsen. Det var så jordbruket först började.

Hittills hade människorna varit jägare och samlare och levt nomadliv. De hade flyttat med årstiderna och levt av den föda de hittade under sina vandringar. När de upptäckte en särskilt rik näringskälla som en flodbank eller en sjöstrand byggde de mer permanenta bostäder för att utnyttja naturresurserna under en längre tid. När de stannade på samma plats under längre perioder måste idén att odla ha dykt upp och de första stegen mot ett jordbruk ha tagits. Om sådden från början var ett medvetet experiment eller resultatet av utspilld säd som hade varit avsedd för föda kommer vi aldrig att få veta, men jordbruket tycks ha utvecklats på flera platser runt jorden utan inbördes påverkan.

Det finns belägg för att vete odlades för 10 000 år sedan i ett område öster om Medelhavet, som kallas den bördiga halvmånen. För 7000 år sedan odlades hirs i Kina och senare ris (först i Thailand) och sojabönor. I Amerika började jorden brukas för mer än 6000 år sedan. I Mexiko odlade man majs och i Anderna potatis. Vi vet att jams, durra och hirs odlades i Afrika. Vi vet också att man födde upp djur under den här tiden, både som föda och som dragdjur.

Jordbrukssamhällena var organiserade på ett annat sätt än de gamla nomadkulturerna. Efter sådden måste grödan gro, växa och mogna innan den kan skördas och bönderna måste därför bli bofasta under en längre tid. När de väl slagit sig ner började de samla ägodelar som,

liksom den färdiga skörden, måste försvaras mot inkräktare. Den första befästa staden, Jeriko, var för 8000 år sedan ett jordbrukscentrum med ca 3000 invånare.

Områden som odlas kan livnära en betydligt större befolkning. Därför kunde människorna börja leva tillsammans i byar, som växte till städer. Jordbruket ökade produktionen av livsmedel och jordens befolkning blev trettio gånger större under de följande 8000 åren.

Homo erectus för 1 miljon år sedan, *Homo sapiens* och de första *Homo sapiens sapiens* hade varit jägare och samlare som flyttade allt efter tillgången på föda. Jorden började odlas för bara 10 000 år sedan, men inom 8 000 år hade minst hälften av jorderts befolkning blivit jordbrukare. För 200 år sedan hade de självförsörjande jägarnas och samlarnas antal minskat till knappt 10% av jordens befolkning. Eftersom utvecklingen från jägare och samlare till jordbrukare inte är genetiskt utan kulturellt betingad har den kunnat ske så otroligt snabbt.

För ungefär 7 000 år sedan ökade befolkningen kraftigt i vissa områden, t ex i de första städerna som anlades i fyra floddalar i Egypten, Mesopotamien, Indusdalen och Kina. Genom konstbevattning utnyttjades floderna för jordbrukets behov. De stora bevattningssystemen krävde en komplicerad administration och ingenjörskonst för att fungera. En högre grad av specialisering med skilda yrken utvecklades och den växande administrationen togs omhand av en härskande överklass och ett mäktigt prästerskap. Skriftspråk växte fram och byråkratin ökade. Människorna i städerna var inte längre självförsörjande, utan började byta varor och tjänster. För första gången delades människorna in i klart åtskilda samhällsklasser. Allteftersom statusidén utvecklades fick människor titlar och ställning som fördelar utöver varor och tjänster. En hög ställning gav människor möjlighet att påverka hur samhället skulle styras.

Det var en intensivt nyskapande tid då människorna använde sitt tekniska kunnande till att förändra och i viss mån styra sin omgivning. Uppfinningen av seglet och hjulet var början till en utveckling som vi ser fortsättningen av i dag. Textil och glaserad keramik kunde produceras sedan vävstolen och drejskivan uppfunnits. Matlagningen blev mer varierad och eldstaden gav husen värme i kyligare klimat. Man lärde sig att bearbeta metaller - koppar, järn och nya legeringar som brons. Verktygen och redskapen blev mer sofistikerade och mångsidiga. Även utsmyckningen av redskapen förfinades och lyxvaror och exotiska material som lapis lazuli blev vanliga. Järnsvärd och bronssköldar tillverkades för att beväpna den stående armé som beskyddade staden. Utvecklingen gick nu inte att hejda.

Handeln öppnade land- och sjövägar mellan Asien och Mellanöstern. Städerna knöts samman i handelsnät och öppnades allt mer mot omvärlden. Angränsande kulturer knöt täta kontakter och idéer, teknik och religion spreds över stora områden.

För 5000 år sedan hade den stora mängden råmaterial som behövdes för att förse de snabbt växande stadsstaterna lett till en mycket utbredd handel som sträckte sig från Medelhavet i väster till den norra delen av nuvarande Indien och ner längs Nilen i Egypten. Dessa handelsnätverk användes också av soldater för att bekämpa grannstäder och lägga större områden under ett centralt styre. Social, religiös, teknisk och ekonomisk makt utövades över stora områden och många människor. Tanken om stora imperier hade nu väckts.

Vi kan inte berätta i detalj om de många högkulturer som fanns på olika håll i världen under den här korta perioden i människans historia. Vi kan bara peka på de viktigaste dragen i de större utvecklingsskedena som har lett fram till den tid vi nu lever i.

De första stora imperierna fanns i Mesopotamien men så småningom växte fler fram över hela jordklotet, även i de områden som inte haft kontakt med den asiatiska kontinenten, t ex i Amerika. Vid gränserna

blev det konflikter när de olika världena kämpade om makten. Hand i hand med begreppet stat och imperium går kriget. Imperier växte och blomstrade tills de blev för stora och svåra att administrera och började falla sönder. För det mesta ersattes de av nya imperier. Genom historien har de flesta kulturer och statsbildningar någon gång utövat makt och inflytande över stora områden på jorden. Stora monument, liksom en mängd konst och litteratur finns fortfarande kvar och berättar om den skicklighet och de kunskaper som människorna i dessa forna riken hade tillägnat sig.

De första högkulturerna uppstod på några få spridda platser, men för ungefär 3000 år sedan började mönstret ändras. Genom handeln blev högkulturerna kring Medelhavet, i Mellanöstern, Indien och Kina sammanlänkade. För 2000 år sedan, under den klassiska erans höjdpunkt, sträckte sig en smal kedja av expanderande kolonialvälden från Atlanten till Stilla Havet. Dessa gjorde det möjligt inte bara att bedriva en omfattande handel utan också att utbyta ideer och teknik och framför allt att sprida de stora världsreligionerna. Det började med buddhismen och hinduismen och fortsatte med zoroastrismen, judendomen, kristendomen och islam. Religionen fungerade som ett starkt enande band.

För 2000 år sedan hade Han-dynastin kommit till makten i Kina och romarna hade börjat bygga sitt välde runt Medelhavet. Det var högkulturer med en sådan organisation och teknik som skulle komma att dominera under de närmaste 1000 åren. De hade en mängd olika alfabet och matematiska begrepp och kunde använda eld, vatten, vind och tidvatten för att alstra energi. De hade lärt sig använda en mängd olika metaller och hade städer och ämbetsverk, mynt och handel. De kände till naturvetenskaperna och hade funnit tekniska lösningar på många praktiska problem (hydraulik, lantmäteri, hävstångsprincipen, mekanik etc). De hade demokratiska idéer och begrundade livets filosofiska aspekter, vilket kommer fram i den teater, konst och litteratur som började blomstra vid denna tid.

Perioden för omkring 1500 år sedan var omvälvningarnas tid i Asien och Europa. Nomader kom från Asiens stäpper, anföll de stora rikena och gjorde handelsvägarna osäkra. Varje område måste nu förlita sig på sina egna resurser och försvara sig själv. Bara kineserna kunde framgångsrikt stå emot invasionerna och oförsvaget fortsätta att utveckla konsten, litteraturen, filosofin och naturvetenskaperna. I Kina uppfanns kompassen liksom papperstillverkningen, boktryckarkonsten och krutet. Efterhand som handelskontakterna återupptogs fördes dessa kunskaper västerut.

Nu började de stora folkvandringarnas tid. Stora mängder av germanska och slaviska folk, framför allt hunner, vällde in över Europa och blev dödsstöten för det Västromerska imperiet, som gradvis föll sönder och upplöstes. Efter romarrikets fall grundades många mindre stater och det moderna Europa började ta form. I andra delar av världen växte blomstrande riken till nya imperier. I Amerika ser vi hur maya-, inka- och aztekfolken skapade högkulturer och i Afrika grundade Ghana, Mali och Songhai mäktiga imperier. I väst kom arabvärlden, genom Islams stora spridning, att inta en central plats och därmed var kontinuiteten i kulturtraditionerna säkerställd. Från araberna fick världen algebra, trigonometri och decimalsystemet, som ursprungligen hade kommit från Indien. Även efter att det islamska imperiet fallit sönder fortsatte Islam att spridas och gör så än i dag.

Mongolerna var det sista av folken från stäpperna i Asien som skapade ett imperium. För 800 år sedan började de lägga under sig stora områden och kom att spela en betydande roll i världshistorien. När deras välde föll sönder innebar det slutet på en epok. Nomadiserande folkslag hade fram till dess ständigt utgjort en fara för jordbrukarsamhällena, men nu hade nyheter som krut och skjutvapen ändrat maktbalansen till förmån för de bofasta. Därmed inleddes en ny tid i världshistorien när nationer och imperier utkämpade ännu blodigare krig för att utöka sin makt.

För 500 år sedan kom olika skeenden att lägga grunden till en ny ekonomisk framtid för Europa. En snabb tillväxt av Europas befolkning hade gått hand i hand med utvecklingen av effektivare teknik inom jordbruk och andra näringar, något som också ledde till behovet att upptäcka och exploatera nya länder och resurser. Ny teknik inom skeppsbyggnad och navigation möjliggjorde spanjorer-nas upptäckt av Amerika och portugisernas ankomst till Indien, vilket kom att knyta samman kontinenterna. Handel och bankväsen, som knappast hade nått utanför den europeiska kontinenten tidigare, fick ett uppsving och nådde snart hela jorden. De nya sätten att skaffa sig inkomster förändrade snabbt den traditionella handeln och den struktur som vi ser i dagens kommersiella värld uppstod .

De stora upptäcktsresorna öppnade inte bara vägar för nya tankar och ideer. De inledde också en period av kolonisering. Människor emigrerade och bosatte sig i nya områden och tack vare handelsut-byttet med kolonierna spreds också djur och växter över jorden. Hästar, kor och får skeppades över till den nya världen medan potatis, tobak, majs och bomull importerades till den gamla. De nya grödorna gjorde att tillgången på livsmedel ökade i Europa, vilket medförde en befolkningsökning utan motstycke. Handeln, som förut hade begränsats till lyxvaror, ändrade karaktär och nådde nya höjder när Europas nationer tävlade om att få del i den lönsamma kolonisationen. Det ledde också till att de gamla högkulturerna i Amerika förstördes och den infödda befolkningen decimerades.

Liksom tidigare användes handelsvägarna också för militär expansion när spanjorer, portugiser och senare engelsmän och fransmän tävlade om territorier på andra sidan haven och upprättade kolonialvälden över hela världen. I Europa började man odla grödor som gav större skördar, vilket gjorde att befolkningstillväxten fick ytterligare en skjuts framåt. Mekaniseringen av jordbruket och kreatursuppföd-ningen banade väg för den moderna jordbrukstekniken och den industriella revolutionen.

Europas handel skapade stora rikedomar och välstånd i norr och lade grunden till den industriella revolutionen som inleddes för ungefär 200 år sedan. Den kallas så därför att västvärldens industrier snabbt övertog jordbrukets plats som bas för ekonomin. Tillverkningsindu-strier etablerades med nya spinnmaskiner och vävstolar. Användning av koks gjorde att man kunde börja framställa stål. Varorna transpor-terades på nybyggda kanaler, vägar och järnvägar. Men framför allt försåg ångmaskinen industrin med en ny kraftkälla som användes ända fram tills elektriciteten utvecklades för drygt 100 år sedan. Explosionsmotorn, bilen, symaskinen och skrivmaskinen följde sedan i den flod av uppfinningar som vällde fram i industrialiseringens fotspar. När människor samlades i nya välmående industricentra tog utvecklingen ett stort kliv framåt.

Industriestäderna växte snabbt och en allt större del av stadsbefolk-ningen fick utbildning. Därmed blev de traditionella sociala och politiska strukturerna snart föråldrade och behovet av förändring kändes stort. De amerikanska och franska revolutionerna förde fram begreppet "människovärde oberoende av börd och religion", vilket har blivit av bestående värde över hela jorden. Ideerna om jämlikhet och frihet väckte också tankar om liberalism, självstyre och nationalism till liv i en tid då de stora kolonialväldena började falla sönder och natio-nerna började hävda sin rätt till självständighet. Under artonhundra-talet uppstod i Europa också en reaktion mot den gamla ordningen när den politiska makten spreds till delar av medelklassen. En stor del av det nya välstånd som finansierade liberalismen kom från exploate-ringen av andra kontinenter. Mängder av emigranter från Europa reste över haven för att komma bort från fattigdom och svält och söka lyckan i andra delar av världen.

Genom de vetenskapliga framstegen inom jordbruket hade man fått fram grödor som gav större avkastning, framför allt sädesslagen. Eftersom befolkningsökningen fortsatte måste produktionen ständigt öka. Potatissvälten på Irland hade gjort många medvetna om faran i att

vara alltför beroende av en enda gröda - monokultur. Vetenskapsmännen insåg snart hur man skulle korsa växter och hur man kunde bekämpa insekter för att öka skördarna och livnära den växande befolkningen.

Medan man gjorde teknologiska framsteg som gav människan möjlighet att förändra livet på jorden kom den medicinska forskningen att mer direkt syssla med människan och hennes livsvillkor. Vaccinet utvecklades för 200 år sedan, redan innan man hade upptäckt bakterier och virus. 140 år senare gav upptäckten av penicillin mänskligheten det dittills starkaste vapnet mot sjukdomar. Och det var bara för 25 år sedan som DNA-molekylens struktur identifierades. Vi fick insikter om kroppens minsta byggstenar och vetenskapsmännen fick möjlighet att kontrollera enkla livsformer genom den genetiska ingenjörskonsten. Möjligheten att kontrollera spridningen av sjukdomar gjorde att folkmängden ökade ännu snabbare.

Vid sekelskiftet hade handeln och teknologin kopplat samman nationerna i ett världstäckande system. När Amerika gick med i kriget i Europa 1917 myntades ett nytt uttryck - det första världskriget - och den tid då mänsklighetens destruktiva krafter började få världsomspännande betydelse började. Den ryska revolutionen utmanade den rådande sociala och politiska ordningen och gav eko över hela världen. Den orsakade en ideologisk konflikt som återspeglas i lokala omvälvningar än i dag, hur små de än må vara och var de än inträffar. När det andra världskriget slutade ungefär 30 år senare hade de två supermakterna permanentat sina motsatta ståndpunkter.

Inom vetenskapen öppnades nya fält som elektronik och atomfysik. Teknologier utvecklades som kunde ge människorna makt att bestämma över miljön, som när atombomben föll över Hiroshima den 6 augusti 1945. Modern vetenskap som skulle kunna skapa tekniken för Utopia skapade istället medel för världens undergång.

Plötsligt medveten om den enorma destruktiva kraft som nu stod till förfogande försökte länderna i världen upprätthålla fred genom att etablera internationella organ som Förenta Nationerna, ett forum för överläggningar mellan länder. Trots sitt goda syfte har FN fallit offer för nationella och politiska intressen. Därför har många av de vittgående planer som drogs upp inte kunnat genomföras.

Efter andra världskrigets slut har många länder utvecklats kraftigt och världen har allt mer delats upp i block. Den största källan till oro är den stora klyftan mellan de industriellt utvecklade länderna (nord) och de industriellt underutvecklade länderna (syd) och en ökande antagonism mellan öst och väst. När tredje världens länder hade blivit självständiga och röstade i FN påpekade de den ojämna fördelningen av jordens tillgångar och krävde en ny ekonomisk världsordning. Fördelningsspolitiken har diskuterats ingående men har inte lett till några konkreta resultat. Utvecklingsländerna kämpar för att betala sina utlandsskulder medan de internationella priserna på deras exportvaror varierar betänkligt. De måste exportera allt mer för att klara sina skulder och för att köpa kunnande och teknologi. Ju mer de har varit tvungna att exportera desto mindre mat har den egna befolkningen fått. Den svåra situationen kommer till uttryck i social och politisk oro där de styrande till och med har vänt sig mot det egna folket för att kväva protesterna. Kanske det mest påtagliga exemplet på skillnader som splittrar världen kan ses i Sydafrika där svarta lever ett helt annat liv än vita när det gäller välbefinnande, makt och frihet.

De senaste 40 åren har förändringarna varit mer omvälvande än någonsin. Människan har utforskat områden som tidigare varit oåtkomliga, från oceanernas djup till den yttre rymden, där människor har gått på månen och sett vår planet utifrån universum. Den nya informationstekniken har revolutionerat kommunikationerna i världen. Utvecklingen går allt snabbare, varje ny våg av uppfinningar skapar en plattform för nästa våg i en serie som leder mot nya nivåer av mångfald och förändring.

1980-talet kan bli en skiljeväg i samtidshistorien. Möjligheten till framåtskridande är lika stor som till total förintelse. Den ökande spänningen i världen gör att framtiden tycks osäker och förvirrande. Men på lång sikt är det den stora obalansen i världsekonomin, klyftan mellan fattiga och rika, som är allvarligast. Världens befolkning växer dessutom med en alarmerade hastighet och den största delen av ökningen sker i den tredje världens länder, där människorna redan kämpar för att överleva. Denna obalans kan slita vår värld i stycken om vi inte gör någonting för att rätta till den.

Dagens värld.

När vi nu går mot slutet av nittonhundratalet befinner vi oss i en unik situation. Tack vare vetenskapens och teknologins utveckling är de flesta människor idag bättre informerade om situationen i världen än någonsin förr. Men just som vi har nått denna utsiktspunkt misslyckas vi med att använda våra kunskaper för att trygga framtiden. Vi vet att om vi fortsätter på den inslagna vägen kommer ödets timma förr eller senare att slå för den mänskliga rasen.

De senaste kapitlen i människans historia har varit de blodigaste. Våldet har ständigt ökat alltsedan jordbruket, städerna och de suveräna staterna tillkom för 10 000 år sedan fram till de två världskrigen i vårt århundrande. Vi kan inte lägga skulden på vår tidiga historia och påstå att våldsbenägenheten är ett arv från vårt förflutna som jägare. Det var den fredligaste perioden i människans historia, då undvek man hotande konflikter genom att flytta till nya områden. Ursprunget till vårt krigshetsande kan nog spåras tillbaka till den tid då människan för första gången såg jordområden som egendom, dvs när hon började bo permanent i byar och städer och blev beroende av ägodelar och makt.

Det var inte förrän begreppet självständiga stater blev mer etablerat som de styrande kunde manipulera sina undersåtar till att föra krig för

deras räkning. I vårt århundrade har vi sett exempel på hur vanliga medborgare genom propaganda kan hetsas in i ett sådant politiskt klimat att krig blir oundvikligt. På så sätt kan länder bli inblandade i konflikter som inte ens gäller de egna gränserna eller de egna intressena över huvud taget.

Efter andra världskriget har åtminstone 160 krig eller inbördeskrig utkämpats i världen, de flesta i utvecklingsländerna. Två tredjedelar av dem har varit försök att störta den rådande regimen. Under 1950-talet upplevde världen i genomsnitt 9 krig per år. Under 1980-talet har antalet stigit till 14. Av de 16 miljoner människor som dödats i krig sedan 1945 har sorgligt nog de flesta varit civila. Det är fler än alla de soldater som dödades under andra världskriget. Världen har blivit en arena för supermakternas kamp och allteftersom spänningen ökar blir situationen mer explosiv, både på det lokala och det internationella planet.

Över hela världen spenderades år 1980 520 miljarder dollar på militär upprustning. USA och Sovjetunionen står tillsammans för hälften av dessa miljarder och siffrorna stiger varje år. Vi lever med kärnvapenhotet hängande över oss och med vetskapen om att ännu värre kemiska och biologiska stridsmedel utvecklas i det fördolda. Idag har många mindre länder i världen också gått med i rustningskapplöpingen. Antalet länder som tillverkar egna stora vapensystem har stigit från 5 år 1945 till 50 idag. Att supermakterna har stora svårigheter att nå en överenskommelse om vapenbegränsning kastar sin skugga över hela mänskligheten.

Det allvarligaste felet under 1900-talet är utan tvivel vår ovilja (snarare än oförmåga) att föda världens befolkning. Trots att vi är så många som drygt 5 miljarder människor producerar vi tillräckligt med mat för att alla ska kunna gå och lägga sig mätta. Under de senaste 30 åren har matproduktionen ökat genom utveckling av högavkastande grödor (som t ex ris som ger 3-4 skördar per år) och genom användning av

konstgödsel och insektsmedel. Ändå svälter tiotals miljoner människor och mellan 400 och 600 miljoner går hungriga varje år. Det världsekonomiska systemet har skapat en situation där miljoner ton "överskottsgröda" plöjs ner i jorden och bönderna får betalt för att låta bli att producera spannmål för att hålla världspriserna och vinsterna höga.

De grundläggande problemen i dagens värld är inte så mycket de tekniska och vetenskapliga som de politiska, sociala och ekonomiska. Resurserna är ojämnt fördelade över hela världen. På världsmarknaden sker handeln med livsmedel och andra förnödenheter i dollar och för att få utländsk valuta odlar många länder, särskilt utvecklingsländerna, grödor för export, t ex kakao, kaffe och socker. Världsmarknadens priser regleras av de rika länderna och på senare tid har priserna stadigt fallit. Det betyder att utvecklingsländerna måste använda allt större arealer för odling av avsalugrödor för att kunna hålla sina exportinkomster på samma nivå som tidigare. Situationen förvärras av att utlandsskulderna måste betalas i dollar. På arealer som skulle kunna användas för att odla mat till den hungriga befolkningen odlas nu i stället exportgrödor till de redan övermätta industriländerna .

Fattiga människor hungrar för att de inte har ekonomisk möjlighet att odla tillräckligt med mat eller att köpa den. Det är oroande att hälften av jordens befolkning måste slåss om 5% av jordens inkomster medan 16% tar 80% av samma inkomster. Sådana skillnader finns inte bara mellan, utan också inom många länder. Hälsostatistiken i industriländerna avslöjar ett växande antal sjukdomar som beror på att man äter för mycket!

Världen livnär dubbelt så många husdjur som människor, eller mer än 10 miljarder. Omkring 40% av världens spannmålsproduktion går till djurfoder. I några rika länder är siffran så hög som 75% . Under 1980 konsumerade industriländerna, med bara omkring 1 miljard människor, dubbelt så mycket kött som utvecklingsländerna, där det

bor tre gånger så många människor. Statistiken visar att de ekonomiska klyftorna i världen inte visar några tecken att minska.

Det finns ännu djupare klyftor. Över hälften av människorna i utvecklingsländerna har inte tillgång till rent vatten. 3 av 4 har inte toalett- och avloppssystem som är acceptabla ur hälsosynpunkt. I industriländerna har 9 människor av 10 rikligt med rent vattenledningsvatten. I utvecklingsländerna dör 25 miljoner människor varje år i sjukdomar som sprids med vattnet.

De industriellt och tekniskt högt utvecklade samhällena finns främst på det norra halvklotet. En stor del av världens resurser och energi går åt till att försörja dem, vilket skapar en allt större obalans. Den utvecklade världen konsumerar 70% av de mineraler som behövs i en industriell ekonomi och många av dessa mineraler produceras i de mindre utvecklade länderna. Amerika, med endast 5% av världens befolkning, förbrukar 30% av all energi som produceras, en skarp kontrast mot t ex Indien vars 20% av jordens befolkning endast använder 2% av jordens energi. På grund av världshandelns struktur förbrukar en fjärdedel av jordens befolkning fyra fjärdedelar av den energi som produceras av kol, gas, olja, kärnkraft och vattenkraft medan omkring 2 miljarder människor i tredje världen är beroende av ved för att kunna laga sin mat. Hälften av all den skog som avverkas i världen används som brännved och skogarna minskar därför snabbt. Det är en ohållbar situation som man tyvärr inte gör så mycket åt. Endast 1% av forskningen i industriländerna sysslar med u-länderna medan 32% ägnas åt rymden och försvaret.

De negativa effekterna av vårt teknologiska samhälle kan ses över hela jorden. Fabrikerna och bilarnas avgasrör spyr ut gaser som förorenar luften vi andas och återförs sedan i form av regn för att förgifta jorden. Konstgödsel och bekämpningsmedel påverkar jorden ytterligare. Floder och hav kvävs när vi släpper ut våra avlopp, kemikalier, olja och andra föroreningar, till och med radioaktivt avfall.

De tropiska regnskogarna täcker bara 6% av jordens yta men de är väsentliga för syreförsörjningen på jorden. Ändå avverkas varje minut 40 hektar skog för att ge plats åt jordbruk, vägar, gruvor och för virkesindustrins behov. Återplantering görs endast på 2,5% av den areal som avverkas årligen och man gör inte mycket för att förbättra situationen.

Mer än en tredjedel av jorden är redan förtorkad och öknarna fortsätter att breda ut sig. En minskad bördighet på grund av kalhuggning, övergödning och dålig konstbevattning påverkar livsbetingelserna för över 600 miljoner människor i världens fattiga regioner.

Problemen blir större och mer akuta på grund av befolkningsexplosionen. Under de senaste 150 åren har jordens befolkning vuxit från omkring 1 miljard till drygt 5 miljarder. Man räknar med att befolkningen år 2000 ska vara 6 miljarder. Under en relativt kort tid har energi- och råvaruförbrukningen, urbaniseringen, slit- och slängkonsumtionen och föroreningarna ökat i allt snabbare takt. Vi ser nu att utvecklingen har ödesdigra effekter på naturen omkring oss. Vad vi inte ser ännu är den samlade effekten av den påverkan som vi utsätter vår jord för i dag.

Människan, med sin unika intelligens, har uppnått kunskaper som ger henne makt över världen. Vi ser naturen som en självklarhet som kan exploateras och plundras. Vi utnyttjar vår planets resurser på ett hänsynslöst sätt. Om vi fortsätter så här är det risk för att vi i framtiden råkar in i en kris som är mer omspannande och förvirrande än någon vi tidigare har upplevt. Om vi inte försöker finna lösningar på de globala problemen kan det inträffa redan under våra barns livstid.

Framtidsperspektiv

Tänk dig att jordens hela utvecklingshistoria, 4600 miljoner år, är sammanpressad i en människas livstid, 70 år. Människan skulle då

bara ha existerat under de senaste 14 timmarna. Jordbruket, konsten, religionen, den industriella revolutionen, två världskrig och högteknologin skulle bara ha funnits under de senaste 90 minuterna. Mätt med evolutionens mått är människans tid på jorden bara en bråkdel av dinosauriernas era. Ändå har vi under denna korta tid orsakat nästan lika många förändringar på jorden som alla de tidigare tidsåldrarna tillsammans. Det kan därför vara på sin plats att fråga sig om vår tid verkligen ska kunna bli lika lång som dinosauriernas.

99% av alla de arter som har levt på jorden är utdöda. För mänskligheten är det inte fråga om en biologisk, utan om en social och kulturell utveckling. Vår intelligens gör en snabb utveckling möjlig. Den tillåter oss också att förstå världen omkring oss och att i någon mån kritiskt granska vårt eget beteende och försöka förutsäga vart det leder oss. Jordens framtid som planet är beroende av solens framtid som stjärna. Vi kan vara säkra på att solen kommer att finnas kvar många miljoner år. Det är inte förrän vätet i solens kärna tar slut och solen blir en röd jättestjärna som livet på jorden inte kan fortsätta.

Vi utvecklades under den senaste istiden och vår civilisation kom till under den interglaciala tid som började för endast 13 000 år sedan. Det är troligt att det under de närmaste 100 000 åren kommer att bli ytterligare en eller flera istider. Vi kan också räkna med framtida geologiska förändringar på grund av kontinentaldriften. Men än viktigare är att vi genom våra kunskaper i fysik och kemi kan se vilka förändringar vi redan har orsakat i den ömtåliga balansen i jordens ekosystem.

Sedan vi började med jordbruk, och än mer sedan den industriella revolutionen inleddes, har vår inverkan på atmosfären och på naturens kretslopp varit enorm. Jordbruksmetoderna (kalhuggning, uppodling av nya områden, monokulturer, användning av konstgödsel och bekämpningsmedel) har förändrat en del av de viktiga kemiska kretsloppen, särskilt har de ökat mängden kväve och koldioxid och

minskat mängden syre i atmosfären. Samtidigt har industrin bidragit till obalansen genom att bränna fossila bränslen och skapa mer gaser och svavel medan de också förorenar floder och sjöar.

Jordens ändliga resurser skövlas för att underhålla en växande befolkning med varierande konsumtionsnivå och hög avfallsnivå. Vi kan inte fortsätta med detta! Inom 50 år kommer 16 viktiga mineraler att ta slut om vi fortsätter att förbruka dem med nuvarande hastighet. Vi påskyndar allt fler arters utrotning samtidigt som vi ger andra möjligheten att överleva och föröka sig. Vi har redan sett hur snabbt insekter har utvecklats genetiskt som svar på bekämpningsmedlen. Frågan är, kommer den framtida miljö som vi nu bygger upp att vara en miljö som vi trivs i?

Nu finns ingen återvändo. Vi har skaffat oss makt över liv och död på vår planet. Jämsides med vår destruktiva förmåga har vi också förmågan att skydda och upprätthålla liv.

Som enda art har människan haft möjlighet att se och studera vår planet utifrån. Denna "satellitbild" innebär inte bara att vi kan kartlägga jordens resurser - marken, skogarna, floderna, haven och mineralerna - utan också motverka föroreningar, jorderosion, torka och klimatförändringar. Vi kan se fiskarnas, fåglarnas och djurens rörelser och övervaka människans misshushållning med resurser

Vi kan behandla informationen mycket snabbt, analysera den och sända resultaten över hela jorden. Vi kan samla information från stora områden och agera snabbt när det behövs. Med våra olika maktstrukturer och ett ständigt ökande antal intressegrupper på olika nivåer kan vi påverka skeenden och snabbt genomdriva förändringar, även på det globala planet.

Med den makt vi besitter kan vi få skogar att växa i magra jordar, vi kan skydda arter som är utrotningshotade, återupprätta mångfalden i

vår natur, göra jorden bördig igen, få öknarna att grönska, motverka föroreningar av hav och luft, återanvända vårt avfall till nyttiga saker, utnyttja energin i sol, vind och vatten. Och precis som vi har styrt andra arters levnadsvillkor kan vi styra vår egen utveckling, men mot en bättre nivå.

Människan åstadkommer både nytta och skada när det gäller vår globala välfärd. Båda delarna förekommer samtidigt i individers, grupper och nationers handlingar. Aldrig har människan haft mer makt över sitt öde än idag, och aldrig har hon kommit så nära att bara bli en fotnot i jordens historia. När andra arter har misslyckats har det skett i blindo, men vi kan ju se vart vi är på väg, även om vår syn inte är perfekt. Ska vi då behöva misslyckas?

"Ingen gjorde ett större misstag än han som inte gjorde någonting bara för att han endast kunde göra lite,"
(Edmund Burke)

Världshistorien på nio sidor.

Sven Winnell 1995

I världshistorien slutar forntiden omkring år 400 och i svensk historia 1060. Medeltiden slutar i båda fallen omkring år 1500, i svensk historia noga räknat 1521. Därefter följer nya tiden. Tidsgränserna för de tre epokerna sattes på 1700-talet.

Framställningen här är gjord i slutet av 1995, det som sedan hänt är alltså inte med.

Innehåll:

- * Forntiden. Till omkring 400.
- * Medeltiden. 400-1500.
- * Nya tiden . Från 1500.
- * Religionsstridernas tid 1500-1648 och tiden 1648-1815 med bl a oinskränkt furstemakt.
- * Genombrottstid för demokrati och industri, 1815-1914.
- * Första världskriget 1914-1918 och mellankrigstiden 1918-1939.
- * Andra världskriget 1939-1945.
- * Efterkrigstiden. Från 1945.
- * Nutid och framtid.
- * Världsbefolkningen.
- * Afrikas och Asiens äldsta historia.
- * Europeernas kolonier och utomeuropeisk historia.
- * Sveriges historia.
- * Källor till de historiska avsnitten.

Forntiden. Till omkring 400.

Universum räknar man med kom till för ca 15 miljarder år sedan (13,7), jorden bildades för 4 - 5 miljarder år sedan, människorna blev människor i de tropiska trakterna i Afrika för en eller ett par miljoner år sedan.

Grottmålningar i Sydeuropa vittnar om att människor för 20 000 år sedan var mycket konstnärligt begåvade. För 40 000 år sedan kunde människor leva över stora delar av världen. De första kända s k högkulturerna bildades kring Nilen, Eufrat-Tigris och Indus. Pyramiderna, de äldsta ca 5000 år gamla. är bland de äldsta vittnesbörden.

Den europeiska kulturen, som blivit hela västerlandets, och spritt sig också till österlandet, har sitt ursprung i kulturer kring östra delarna av Medelhavet, bl a i Grekland för ca 2500 år sedan, där den västerländska filosofin började på 500-talet f Kr.

Vid tiden för vår tideräknings början var romarna de dominerande med ett rike runt Medelhavet som var under expansion och på 100-talet sträckte sig långt upp i Mellaneuropa.

Kristendomen vann anhängare och påvedömet utvecklades till en stark världslig makt. De gamla romerska religionerna gick tillbaka, den romerske kejsaren Konstantin övergick till kristendomen och flyttade sitt residens från Rom till Konstantinopel år 330. Kort därefter, år 395, delades riket i Västrom och Östrom. Västrom föll i händerna på germanerna som kom norrifrån, och den siste västromerske kejsaren avsattes 476. Det stora romerska riket föll samman, och det är det som är gränsen för forntiden.

Medeltiden 400-1500.

Den mest intressanta utvecklingen under världshistoriens medeltid tilldrog sig i Europa, och började med ett starkt påvedöme i Sydeuropa

och icke-kristna folk som under strider grupperade sig i Mellaneuropa i allt större och större riken. Påvedömet i Rom med den romersk-katolska läran bredde sedan ut sina läror norrut och ökade inflytandet. I Östrom utvecklades den grekisk-ortodoxa läran utan större inflytande över Europas följande historia. På 600-talet utformade Muhammed den islamska läran, som bredde ut sig främst inom områdena öster och söder om Medelhavet.

Det östromerska riket bestod till 1453 då turkar kom in och tog makten.

Nya tiden. Från 1500.

Såsmåningom bröts påvedörets makt i de övre delarna av Europa av de världsliga furstarna, och lärorna ifrågasattes av bl a Luther, som 1517 började den sk reformationen. Åren kring 1500 innehöll många förändringar som gett anledning till att därifrån räkna en ny epok.

Påvedömet under medeltiden gjorde anspråk på att ha monopol på tolkning av livets alla gåtor och hade bl a en mycket bestämd uppfattning om människornas och jordens plats i universum : jorden var universums centrum och därkring rörde sig solen och himlarna. Denna uppfattning opponerade sig Copernicus (1473-1543) mot i en skrift 1543, han menade att solen stod i centrum.

Columbus upptäckte Amerika 1492 och andra seglade åt andra håll så att världen blev mycket större än förut. En viktig förändring innebar boktryckarkonsten, som började på 1440-talet och som gav nya möjligheter att sprida information.

Inom vetenskap och teknik gjordes framsteg, ett av de stora namnen därvidlag var Leonardo da Vinci (1452-1519). Den nuvarande Peterskyrkan i Rom kom till, kupolen blev klar 1590 under ledning av Michelangelo. Italienaren Machiavelli (1469-1527) framförde åsikter om hur furstarna borde utöva sin makt, i allmänhet och bl a med kraft gentemot kyrkan.

Religionsstridernas tid 1500-1648 och tiden 1648-1815 med bl a oinskränkt furstemakt.

Under nya tidens början skaffade sig Europeerna kolonier i förut okända delar av världen och på hemmaplan fortsatte striderna. Nya tiden fram till 1648, Westfaliska freden, brukar ses som religionsstridernas tidevarv. Under den här tiden bildades också sk nationalstater med starka furstar i ledningen. Sverige blev en stormakt och stod på höjden vid slutet av den här perioden. Tiden 1648 fram till 1789 med den franska revolutionen ses som den oinskränkta furstemaktens epok med bl a mäktiga franska kungar, Ludvig XIV, XV och XVI, som revolutionärerna opponerade mot. I kolonierna i Amerika uppstod också opposition och folk frigjorde sig från herrarna i Europa och bildade Amerikas Förenta Stater 1786. Under den oinskränkta furstemakten tid fanns i Europa stora riken som hade stora resurser och bekämpade varandra. I de striderna förlorade Sverige sin stormaktsställning 1718.

Den franska revolutionen 1789 var en revolution mot den hårda kungamakten och innebar bara början på vägen mot en större spridning av makten.

Napoleon var 20-årig löjtnant när revolutionen bröt ut, han skaffade sig makt, blev kejsare, ville erövra världen och satte hela Europa på krigsfot, men kämpades ned vid Waterloo och placerades oskadliggjord på St Helena i Atlanten 1815.

Efter hans krig samlades Europas mäktiga på kongressen i Wien 1815 och ritade upp en ny politisk karta över Europa. Under napoleontidens slutskede var Sverige med mot Napoleon och utkämpade sitt senaste och förhoppningsvis sista krig. Vid Wienkongressen fick Sverige huvudsakligen gränserna som finns idag.

Drivkrafter under den här perioden var bl a idéerna under den sk upplysningstiden då bl a Montesquieu (1689-1755) skrev om maktfördelning med en udd mot furstarnas starka makt, och Diderot samlade mänskligt vetande i "Encyklopedin" i 35 band 1751-1780.

Genombrottstid för demokrati och industri, 1815-1914.

I världshistorien är 1815 ett stort årtal. Som slutpunkt för den epok som började då kan man sätta 1914 då första världskriget började. Under de hundra åren bröt en demokrati med lika rösträtt för alla i stort sett igenom i några av de mest välutvecklade länderna, och industrier för varutillverkning i stor skala växte fram.

Världsbilden förändrades väsentligt när Darwin 1859 lade fram sin bok om arternas uppkomst, - en stöt mot de kyrkliga läroren. Inom naturvetenskaperna gjordes viktiga upptäckter och en välutvecklad atomteori fanns innan första världskriget bröt ut. Mendel var pionjär inom ärftlighetsforskningen och gjorde viktiga rön, som dock föll i glömska och fick spridning först år 1900.

Överbefolkning ledde till uppkomsten av fattiga proletärer som Karl Marx intresserade sig för, 1847 författade han tillsammans med Engels ett kommunistiskt manifest. Första internationalen, en arbetarorganisation, bildades i London 1864. Den andra bildades i Paris 1889 med arbetarombud från 19 länder, bl a Sverige. Då ställdes som mål bl a 8-timmarsdag sex dagar i veckan, vilket blev lag i Sverige 30 år senare 1919, och man införde 1 maj som arbetarnas demonstrationsdag. Denna international upphörde 1914.

Den tredje, kommunistiska internationalen, Komintern, bildades 1919, ledd av Lenin.

I Amerikas Förenta Stater avskaffades slaveriet efter inbördeskrig 1861-1865.

År 1914 behärskade europeerna en stor del av världen utanför Europa, de hade kolonier eller härskade på annat sätt. Självtändiga stater utanför Europa var huvudsakligen i Amerika USA, Mexiko och de flesta staterna som 1990 finns söder därom, i Afrika Etiopien och Liberia och i Asien Turkiet, Arabien, Persien och Afghanistan i Främre orienten och bortom Indus : Kina, Mongoliet, Japan, Siam och några småstater i Tibet.

Första världskriget 1914-1918 och mellankrigstiden 1918-1939.

Perioden 1914-1945 bildar en ny epok med första världskriget, mellankrigstiden och andra världskriget. Österrikes tronföljare mördades 1914 med ett skott i Sarajevo och det utlöste första världskriget 1914-1918, som ledde till stora förändringar av Europas karta. Kriget var en fortsättning på gamla maktstrider i Europa och slutade med nederlag för Tyskland.

I krigets spår ägde rum revolutioner i Tyskland och framför allt i Ryssland som förvandlades till Sovjetunionen. Ett antal nationalstater uppstod eller återuppstod. Finland, Estland, Lettland och Litauen blev självständiga stater. Polen, som varit uppdelat på grannländer, återuppstod. Tyskland förminskades. Tjeckoslovakien tog arv efter bl a det medeltida Böhmen. Rumänien förstörades. Serbien växte ut till Jugoslavien. Österrike-Ungern splittades. Det Ottomanska-Osmanska riket som existerat från 1300-talet och omfattat områden i Nordafrika, Mellanöstern och delar långt upp i Östeuropa splittades. En turkisk nationalstat bildades 1923 och av övriga delar bildades såsmåningom många skilda stater. Av Europas många monarkier återstod efter kriget och revolutionerna drygt ett dussin.

På initiativ av USA-presidenten Wilson tillkom 1919 Nationernas förbund, men hans eget land blev aldrig medlem och Sovjetunionen stod också utanför.

Spanien blev republik 1931 och sedan utbröt där inbördeskrig som slutade med att general Franco blev diktator. Italien underkuvade Etiopien 1936 under ledning av Mussolini som gjort sig till överste makthavare, diktator, i Italien. Japanerna ockuperade större delen av Kina 1937-1938. Stalin gjorde sig till diktator i Sovjetunionen.

I Tyskland uppträdde Adolf Hitler och bildade den nationalsocialistiska rörelsen. Han blev rikskansler 1933, statschef 1934 med titeln "Führer und Reichskanzler" och gjorde sig till diktator. Han tog Österrike mm "under sitt beskydd", dvs ockuperade och anslöt till Tyskland.

Andra världskriget 1939-1945.

Brittiske premiärministern Chamberlain gjorde 1938 med Hitler en överenskommelse som skulle stoppa Hitlers framfart, och kom hem till London med ett papper som garanterade "fred i vår tid". Det blev dock en kort garantitid, hösten 1939 angrep tyskarna Polen och det andra världskriget kom igång. Det var till en början lokalt, men utvidgades våren 1941. Danmark och Norge ockuperades 9 april 1940 av tyskarna och Holland och Belgien den 10 maj. Frankrike var helt ockuperat i juni. Italien inträdde därefter på Tysklands sida.

I en tysk-rysk vänskapspakt 1939 "fick" ryssarna de baltiska länderna, och efter finsk-ryska vinterkriget 1939-40 måste Finland avstå Karelen. Vänskapen tog slut när tyskarna angrep Sovjetunionen 1941. I december det året anföll japanerna USA genom bombning av den amerikanska flottbasen Pearl Harbor. Kriget fick därmed full styrka med Tyskland, Italien och Japan på den ena sidan och England, USA och Sovjetunionen på den andra. Krigshandlingar förekom huvudsakligen i Europa, Nordafrika och Ostasien. Sverige kunde hålla sig utanför kriget.

Det gick sämre och sämre för tyskarna och de allierade på andra sidan träffades i Jalta i februari 1945 och gjorde upp om krigsslutet och Europas framtid, det var brittiske premiärministern Churchill, amerikanske presidenten Roosevelt och Sovjetdiktatorn Stalin. Den 30 april 1945 var det tyska nederlaget nära och Hitler begick självmord i en bunker i Berlin. Kapitulation följde kort därefter. Men kriget pågick i Asien. För att få definitivt slut på det lät amerikanske presidenten hösten 1945 fälla två atombomber över Japan, som då kapitulerade. President var vid denna tid Truman, sedan Roosevelt avlidit i början av april. Mussolini avrättades av italienska partisaner.

Det andra världskriget har setts som en kamp för demokratin mot Hitlers diktatur med "arier" som herrefolk och med en rasism som riktades isynnerhet mot judar med en strävan att utplåna dem helt.

Efterkrigstiden. Från 1945.

Den europeiska politiska kartan efter andra världskriget såg i stort sett ut som före kriget, men de baltiska staterna blev sovjetiska delstater, Polen flyttades västerut och Tyskland delades i öst och väst. Alla de östeuropeiska staterna förvandlades till s k folkrepubliker i rysk regi.

Som supermakter framstod efter kriget USA och Sovjetunionen. Vänskapen dem emellan under kriget övergick snart i fiendskap i ett "kallt krig", en "järnridå" drogs ned i Europa mellan öst och väst. Världspolitiken har under efterkrigstiden präglats av motsättningarna mellan USA och Västeuropa å den ena sidan och Sovjetunionen å den andra.

De krigshärjade delarna av världen återuppbyggdes. Kolonierna frigjorde sig vartefter och bildade en stor mängd nya stater, många i Afrika. De västeuropeiska staterna har blivit fredliga demokratier, även Spanien.

På 80-talet gjorde sig polackerna mer och mer fria från det sovjetiska inflytandet, och med början 1989 har fredliga revolutioner i Sovjetunionens s k satellitstater i Östeuropa ratat den sovjetiska kommunismen som havererat. Tysklands två delar har förenats 1990. I Sovjetunionen har kommunistpartiets partimonopol avskaffats och den sovjetiska s k kommandoekonomin avses bli ersatt av en marknadsekonomi mer av västeuropeiskt snitt.

Nationernas förbund havererade och kunde inte hindra andra världskriget. Som en efterföljare bildades vid krigsslutet Förenta Nationerna, FN. Organisationen har under efterkrigstiden medverkat till att dämpa många svåra konflikter länder emellan. Den medverkade till bildandet av staten Israel 1948 med avsikt att ge judarna det hemland de inte haft och saknat under långa tider. Judarna har dock inte varit nöjda med det land de fått och krävt mera, vilket orsakat strider i trakterna där hela efterkrigstiden, strider som äntligen kanske kan ta slut i och med en påbörjad fredsprocess mellan Israel och palestinierna 1995 och en palestinsk president 1996.

Nutid och framtid.

1980-1988 pågick ett stort krig mellan Irak och Iran med stora förluster för båda men utan några tydliga praktiska resultat. Hösten 1990 invaderades Kuwait av Irak, vilket väckte protester världen över. En FN-allians med USA i spetsen slog i ett sexveckorskrig med all moderna krigsteknik tillbaka Irak, som ålades betala skadestånd och att förstöra vapen mm.

I Sydafrika har konservativa regimer länge förhindrat en demokratisering, men under 90-talet har rasåtskillnadspolitikken upphört och landet har som president fått Nelson Mandela, representant för de svarta. I Afrika för övrigt finns många problem med krig och annat, bl a problem med virussjukdomar. I många delar av världen har demokratiseringssträvandena haft stora svårigheter, bl a i Syd-och Mellanamerika. I Sydostasien finns problem.

Atombomber och andra förfärliga krigsredskap har blivit så utvecklade att de kan förstöra möjligheterna till liv på jorden. Mänskligheten har hamnat i en fälla där människorna blir tvungna att samverka. Sedan Sovjetunionen upphört fr o m 1992 anses det dock att "det kalla kriget" upphört och att faran för atombomber minskat. I Jugoslavien har efter 1991 pågått ett inbördeskrig som äntligen resulterat i ett slags fred i slutet av 1995.

I Västeuropa har hela efterkrigstiden pågått en integrationsprocess som lett fram till Europeiska Unionen, EU, där Sverige trätt in 1 januari 1995. Unionen lider av "demokratisk underskott", dvs gamla demokratiska principer är satta ur spel, lagar utfärdas av ministrar och mycket bestäms i den av en byråkrati i Bryssel.

Trots motgångar har demokratins princip blivit ledstjärna världen över, men mycket återstår innan den helt slagit igenom i praktiken. Den sovjetiska kommunismen avses bli ersatt av mer demokratiska former.

Jämsides med demokratin löper jämlikheten. Den svåra uppgiften i framtiden tycks vara att förbättra demokratin och att förbättra jämlikheten. Förändringarna efter 1989, 200 år efter franska revolutionen 1789, ger löften om en bättre framtid, men kan också leda till försämringar om reaktionära krafter tar överhanden.

Världsbefolkningen.

För två miljoner år sedan levde i Afrika Homo habilis - den händiga människan - som började tillverka och använda redskap av sten och därmed inledde stenåldern. Frukter och grönsaker var den viktigaste födan.

När våra förfäder började äta kött regelbundet utvecklades för ca 1,5 miljoner år sedan en ny redskapskultur och samtidigt uppträdde en ny art, Homo erectus. Fynd av de två arterna har gjorts i trakterna öster om Viktoriasjön i Afrika och man menar att där blev människorna människor.

Tecken tyder på att Homo erectus för drygt en miljon år sedan började sprida sig, först till Asien och sedan till Europa.

Homo erectus levde kvar i ungefär en miljon år och efterträddes av Homo sapiens - den förståndiga - för ca 300 000 år sedan. Vår tids människa, Homo sapiens sapiens, uppträdde för ca 40 000 år sedan, och den spred sig över hela världen även till Australien som var bebodd för 20-30 000 år sedan och till Amerika via Berings sund. De amerikanska kontinenterna var befolkade för ca 12000 år sedan. Under årens lopp har de olika svarta, vita, gula och röda raserna utvecklats men alla av samma art.

Befolkningen i miljoner i Världen och i Sverige inom parentes.

År		
-7000	10	
-3000	40-80	
0	160	
1000	360	
1650	545	(1,225 000)
1800	906	(2,347 303)
1900	1608	(5,136 441)
1920	1811	(5,904 489)

1930	2015	(6,142 191)
1940	2249	(6,371 432)
1950	2516	(7,041 829)
1960	3019	(7,497 967)
1970	3693	(8,081 229)
1980	4450	
1990	5248	U-länder 4040. I-länder 1209 (23%)
2000	6127	U-länder 4851. I-länder 1276 (21%)
2025	8177	U-länder 6780. I-länder 1397 (17%)

Europa med hela Sovjetunionen: år 1650: 100 miljoner. År 1990: 790. År 2025: 894.

Asien: år 1650: 330 miljoner. År 1990: 3057. År 2025: 4467.

Afrika: år 1650: 100 miljoner. År 1990: 645. År 2025: 1643.

Nordamerika: år 1650: 1 miljoner. År 1990: 275. År 2025: 347.

Mellan- och Sydamerika: år 1650: 12 miljoner. År 1990: 453. År 2025: 787.

Oceanien: år 1650: 2 miljoner. År 1990: 27. År 2025: 40.

Källor till tabellen: till år 1000: Bonniers världshistoria del 20, 1987. 1650-1900: Sv. uppslagsbok, "Jorden", 1956. 1920-1940: Statistisk årsbok för Sverige (SÅS) 1965. 1950-2025: SÅS 1990: 1990-2025 enligt FNs beräkningar. Sverige 1650: Sv. uppslagsbok "Sverige".

(Världsbefolkningen är 2005 cirka 6 miljarder personer)

Afrikas och Asiens äldsta historia.

Den senaste istidens slut för ca 10 000 år sedan var en milstolpe i människornas historia. Då började man med jordbruk. För 10 000 år sedan odlades vete öster om Medelhavet, för 7000 år sedan hirs i Kina och för 6000 år sedan majs i Amerika. I samband med jordbruket började man också med djurhållning med djur både som föda och som dragare.

Människorna blev mer och mer bofasta och bildade samhällen med byar och städer. För ungefär 7000 år sedan ökade befolkningen kraftigt i vissa områden, t ex i de första städerna, som kom till i fyra floddalar i Egypten, Mesopotamien, Indusdalen och i Kina. Vattnet i floderna utnyttjades för konstbevattning i jordbruket. Samhällena krävde administration och specialiserade yrken och där utvecklades samhällsklasser. Skriftspråk utvecklades, de första kända skrifterna är ca 5000 år gamla. Kunskaper om förhållanden före skriftspråken måste skaffas genom tolkningar av arkeologiska fynd. Som historisk tid brukar ses tider för vilka det finns skriftliga källor. Historisk tid börjar alltså ca 3000 år f Kr.

De första högkulturerna uppstod i Egypten och Mesopotamien ca år 3000 f Kr, i Indien något senare, kanske ca 2500 f Kr och i Kina ca 1500-2000 f Kr. Årtalen är satta med hänsyn till

1. Tekniska och ekonomiska förändringar, framför allt inom jordbruket och transporterna, varigenom en större befolkning delvis koncentrerad i icke livsmedelsproducerande städer, samt en intensivare handel blev möjlig. Även metallurgins utveckling, som fick inte minst maktpolitiska och militära konsekvenser.
2. Politiska och sociala förändringar, klassamhällets framväxt och den centraliserade skatteindrivande statens utveckling på bekostnad av stammen och hövdingadömet.
3. En rad religiösa och kulturella omvandlingar, bland dem särskilt skrivkonsten.

I de nämnda trakterna utvecklade människorna sitt tekniska kunnande. Segel och hjul fanns upp. Textil och keramik kunde tillverkas. Man bearbetade metaller och tillverkade svärd och sköldar för att beväpna arméer som skulle skydda samhällena. Handeln utvecklades och de stora kulturområdena knöts samman av handelsvägar, som också användes av arméerna med vars hjälp stora områden kunde läggas under centralt styre. Tankar om stora imperier utvecklades.

De första stora imperierna fanns i Mesopotamien men så småningom växte flera fram över hela jordklotet. De har under tidernas lopp avlöst varandra. Imperierna har växt och blomstrat tills de blivit för stora och svåra att administrera och då fallit sönder.

Omkring år 1000 f Kr länkades högkulturerna kring Medelhavet och fram till Kina samman. Då fanns en handelsväg, den så kallade sidenvägen, i en slinga mellan Indien, Kina och Persien, som stod i förbindelse med Medelhavets trakter. Kring år noll sträckte sig ett smalt bälte av välden från Atlanten till Stilla havet. I detta bälte bedrevs handel och utbyttas ideer och teknik, bl a spreds de stora världsreligionerna. Det började med buddhismen och hinduismen och fortsatte med judendom, kristendom och islam.

På 300-talet e Kr började nomadfolk på Asiens stäpper anfälla de stora rikena och gjorde handelsvägarna osäkra. In i Europa kom bl a hunner som satte igång omflyttningar så att det romerska riket upplöstes och nya riken tog form.

Mongolerna i norra Asien var ett stort erövrarfolk och kineserna byggde den kinesiska muren som skydd mot dem. På 1200-talet trängde mongolfursten Djingiskan med 100 000 ryttare över den då 1000-åriga kinesiska muren och erövrade Peking. Sedan fortsatte erövringarna. Hans son och sonson utsträckte riket så att det omfattade ett stort rike från Svarta havet till Stilla havet. Mongolerna vid den här tiden härjade också i Östeuropa.

Det stora mongolriket delades sedan. På 1300-talet framträdde en ny mongolisk erövrare, Timur-lenk, som skapade ett stort rike mellan Medelhavet och Indien. Ett mongolbärskat rike grundades på 1500-talet i Indien.

Europeernas kolonier och utomeuropeisk historia.

Den europeiska kulturen härstammar från de gamla kulturerna i Egypten-Främre orienten-Grekland-Rom och uppstod i kombination med dem och med kristendomen och kulturerna hos folken som kom norr- och österifrån. Den europeiska kulturen från omkring 400-talet har varit livskraftig, på gott och ont, och spred sig från omkring 1500-talet ut till de andra världsdelen.

På 1200-talet fanns i Europa ett begär efter indiska och kinesiska produkter och Marco Polo, som till en köpman i Venedig, gjorde resor i Kina mm och förde till Venedig hem kunskaper om Asien. Men handelsvägarna till Asien var i hög grad spärrade för europeerna på grund av att Muhammedanerna då behärskade Nordafrika och Främre orienten.

För att kunna få varor från Indien och Kina, bl a siden, kom europeerna på att man kunde nå de länderna genom att segla runt Afrika eller segla västerut runt jorden, en del kände till att jorden var rund. Vasco da Gama seglade runt Afrika och nådde Indien 1498.

Columbus seglade västerut och upptäckte 1492 Amerika, som han trodde var Indien, och folken i Amerika blev kallade indianer. Öarna mellan Nord-och Sydamerika blev de Västindiska öarna.

Den första världsomseglingen startades av portugisen Magellan 1519 under spansk flagg, han seglade västerut söder om Sydamerika, skeppet kom sedan via de Ostindiska öarna och Afrikas sydspets tillbaka till Spanien 1522.

När europeerna kom till Amerika hade befolkningen där levit isolerade från övriga världen. I Mellan-och Sydamerika uppstod högkulturer, bl a Mayakultur på 300-talet, Inkakultur på 1100-talet och Aztekerkultur på 1300-talet.

Européerna praktiskt taget erövrade Amerika på 1500-talet. Engelsmän och fransmän etablerade sig i Nordamerika och spanjorer och portugiser i Mellan- och Sydamerika. Amerika kristnades och

blev västerländskt, men europeerna införde slavdrift med indianer och negrer.

Europeerna anlade vidare kolonier i Afrika, i större delen av Asien och i Australien. Kolonialmakterna har konkurrerat om kolonierna och under årens lopp har många konflikter om dem uppstått.

Vartefter har emellertid folken i kolonierna frigjort sig från moderländerna. Om man undantar Amerika hade kolonierna sin största utbredning 1914 före första världskriget.

Nordamerikanerna gjorde sig fria och bildade Amerikas förenta stater genom en oavhängighetsförklaring 4 juli 1776. Folken i kolonierna i Sydamerika gjorde sig fria i början av 1800-talet och bildade de stater som finns än i dag. År 1914 bestod Amerika till största delen av självständiga stater, men i nordöstra Sydamerika hade britter, fransmän och nederländare några relativt små kolonier. Kanada var en brittisk koloni.

I Afrika fanns 1914 bara två självständiga stater, Etiopien och Liberia, resten var brittiska, franska, tyska, belgiska, portugisiska och spanska kolonier.

I Asien var de södra delarna till största delen brittiska, franska, amerikanska, nederländska, portugisiska och tyska kolonier. Australien och Nya Zeeland var brittiska. I norra Asien härskade ryssarna fram till Stilla havet.

Japanerna hade isolerat sig från yttervärlden, men USA tvingade dem 1854 att öppna några hamnar för handel. Med det trängde den europeiska kulturen in i Japan, som utvecklade sig till en aggressiv stat och som expanderade mot Korea, Kina och Ryssland. Japan blev en stormakt. Kina hade också isolerat sig men måste 1839-42 öppna hamnar för handel. Inre strider i Kina ledde till att kejsaren avsattes och landet blev en republik 1912. År 1914 var i Asien huvudsakligen Kina, Japan och Siam självständiga stater medan resten behärskades av europeerna.

Folken i kolonierna som fanns 1914 har till största delen gjort sig fria, huvudsakligen i olika omgångar efter andra världskriget.

Sveriges historia.

Istiden: Norges västkust var sannolikt isfri under senaste istiden.

Skåne var isfritt för 13 000 år sedan. Iskanten låg ungefär vid mitten av Vättern för 10 000 år sedan och vid kanten av fjällområdet för ca 9000 år sedan.

Den äldre stenåldern - 3000 f Kr

Den yngre stenåldern 3000 - 1500 f Kr

Bronsåldern 1500 - 500 f Kr

Järnåldern 500 f Kr - 1060 e Kr

varav

förromersk järnålder 500 f Kr - 0

romersk järnålder 0 - 400 e Kr

yngre järnålder 400 - 600 e Kr

vikingatiden 800 - 1060 e Kr

Under äldre stenåldern vartefter som isen smälte bort : kom lövträd, tall, gran, ren, hjort, älg, urox, vildsvin, björn, bäver, säl, fisk, ostron. Hundar enda husdjur. Verktyg och vapen av ben, horn, flinta. Yxor, dolkar, pilspetsar, enkla lerkärl.

Yngre stenåldern : tamboskap, primitivt åkerbruk med vete och korn. Får, getter, svin, hästar. Fast bosättning. Bostäder av flätverk av trä tätat med lera.

Gravar stendösar, gånggrifter, hällkistor.

Bronsåldern : varmt klimat. Finare redskap och vapen av importerad brons. Smycken av guld. Kläder av ylletyg. Hällristningar.

Gravar gravhögar av sten eller jord.

Förromersk järnålder : klimatet kyligare än förut. Järn ur sjö- och myrsmalm.

Romersk järnålder : livliga kontakter med folken söderut. Runor som uppkommit genom ombildning av grekiska och romerska bokstäver.

Nordens folk omnämns av romerske författaren Tacitus som 100 e Kr skrev "Germania" om de germanska folken.

Den yngre järnåldern: motsvarar folkvandringstiden. Mycket guldföremål i Sverige, bl a ett på 12,5 kilo. Fästningar av stenmaterial på höjder med branta stup, fornborgar, mer än sju hundra st. Rika fynd i gravar vid Vendel i Uppland. Tiden 550 - 800 e Kr brukar kallas vendeltid.

550-800 Vendeltid.

800-1060 Vikingatiden.

1060-1389 Den äldre medeltiden

1389-1521 Unionstiden.

1521-1611 Reformationstiden.

1611-1718 Stormaktstiden.

1718-1772 Frihetstiden.

1772-1815 Gustavianska tiden.

1815-1914 Genombrottstid för industri och demokrati.

1914-1945 Första världskriget, mellankrigstiden, andra världskriget.

1945- Efterkrigstiden.

Källor till de historiska avsnitten.

- * Svensk uppslagsbok.
- * Åke Holmberg: Vår världs historia. (Bl a kriterierna för de första högkulturerna).
- * Bonniers världshistoria.
- * Människoarter: Etnografiska museets bok Historien om människan.
- * Sveriges historia: Söderlund / Tunberg: Svensk historia för gymnasiet.
- * Historien senaste år: Dagens Nyheter.
- * Framställningen här är gjord i slutet av 1995, det som sedan hänt är alltså inte med.

Läget i världen. (April 2005)

Mänskligheten har hållit på länge med att försöka förbättra världen. Stora tekniska framsteg har gjorts och förmågan att hantera mänskliga relationer har ökat, men inte så mycket som man kan önska. Krig och osämja mellan grupper av människor sätter en sorglig prägel på förhållandena i världen. Konflikten mellan Israel och palestinierna är ett exempel på höggradig oförmåga att hantera relationer.

Konflikterna tidigare i Sydafrika med apartheid höll på länge men fick så småningom en sorts upplösning. I Irak råder fortfarande krigsliknande förhållanden. I många delar av Afrika är förhållandena ohyggliga. I Tjetjenien och Afghanistan finns problem. Nordkorea har isolerat sig och sägs vilja göra atombomber som kan hota västvärlden. I Ostasien och i Syd- och Mellanamerika och på Balkan och Nordirland finns spänningar. Förhållandena mellan staterna i EU är inte problemfria. USA går inte i takt med den europeiska västvärlden.

Skillnader i religioner, levnadstraditioner, statssystem och ekonomiska resurser ger upphov till konflikter och nya konkurrensförhållanden. Nya industrier i tidigare tekniskt outvecklade länder kan med låga löner konkurrera ut västvärldens industrier med högre löner

De största problemen i världen gäller relationer mellan människor och grupper och konsekvenser av människornas materiella aktiviteter, men det finns också problem som kommer av annat: jordbävningar, regn, vindar, värme, kyla, gaser, farliga djur, bakterier, sjukdomar od.

Jordbävnings- och flodvågskatatrofen i Sydostasien och skadorna efter den svåra stormen i Sydsverige har medfört långa resonemang om förbättringar av katastrof- och krisberedskapen, men alla kriser och allt annat elände som ständigt pågår behöver tas om hand varje dag.

Förbättringar av levnadsvilloren i världen kan ske genom att förbättra de mänskliga verksamheterna, bl a utbildningsverksamheterna och individernas inre verksamheter med tänkande om världens problem och vilja och förmåga att förbättra världen.

Makthavare i världen efter andra världskriget.

(010604. Datum och stavning är troligen rätt, men det kan finnas fel i stavningen av namnen.)

Sovjetunionen.

Upphörde 1991. Unionen ersattes av OSS, Oberoende Staters Samvälde, men Ryssland framstår som främste makthavaren.

1917-24 Vladimir Iljitj Lenin. Död i ämbetet.

24-53 Josef Stalin .Död i ämbetet.

53-55 Georgij Malenkov (regeringschef) utmanövrerad 1955+Nikita Chrusjtjev (förste sekr. i kommunistpartiet).

55-58 Chrusjtjev (k-partiet) + Nikolaj Bulganin (regeringsch, utstött 1958. Död 1975.

58-64 Chrusjtjev (k-sekr.+regch.) Avsatt. Död 1971.

64-77 Alexej Kosygin (reg-ch). Död 1980+ Leonid Bresjnev (sekr k-partiet)

77-82 Bresjnev (k-sekr+president).Död i ämbetet

82-84 Jurij Andropov (k-sekr+president) Död i ämbetet

84-85 Konstantin Tjernenko (k-sekr+ president . Död i ämbetet.

85-91 Mikhail Gorbatsjov (president mm)

53-56 Utrikesminister V Molotov.

57-85 Utrikesminister Andrej Gromyko

85-91 Utrikesminister Edvard Sjevardnase

91-91 Utrikesm. Alex Bessmertnych + Boris Pankin + Sjevardnase

Ryssland.

1992-99 Boris Jeltsin

2000- Vladimir Putin

Amerikas förenta stater. USA.Presidenter.

1933-45 Franklin D Roosevelt (D=demokrat= amerikansk vänster).
Död i ämbetet.

45-53 Harry S Truman. (Demokrat)

53-61 Dwight D Eisenhower (R= republikan= amerikansk höger)

61-63 John F Kennedy (Dem, mördad)

63-69 Lyndon B Johnson (Dem)

69-74 Richard M Nixon (Rep,Avsatt)

74-77 Gerald R Ford (Rep)

77-81 Jimmy Carter (Dem)

81-89 Ronald Reagan (Rep)

89-93 George Bush (Rep)

93-00 Bill Clinton (Dem)

2001- George W Bush (Rep)

Storbritannien/England. Premiärministrar.

1940-45 Winston Churchill (konservativ med samlingsregering)

45-51 Clement Attlee (Labour =vänster)

51-55 Churchill (konservativ= höger)

55-57 Anthony Eden (k)

57-63 Harold Macmillan (k)

64-70 Harold Wilson (lab)

70-74 Edward Heath (k)

74-76 Wilson (lab)

76-79 James Callaghan (lab)

79-90 Margaret Thatcher (k)

90-97 John Major (k)

97- Tony Blair (lab)

Frankrike. Makthavare och Presidenter.

1944-46 Provisoriska regeringar, chef till jan 1946 Charles de Gaulle, motståndsledare under kriget, därefter Gouin, Bidault, Blum.

47-59 "Fjärde republiken", relativt svag presidentmakt med många regeringar med svårigheter. Presidenter: 1947-54 Vincent Auriol, 54-

59 René Coty. De Gaulle regeringschef fr o m juli 1958.
59-"Femte republiken",med stark presidentmakt, skapad av de Gaulle.
Härefter presidenter:
59-69 Charles de Gaulle (höger)
69-74 Georges Pompidou (höger)
74-81 Valery Giscard d 'Estaing (höger)
81-95 Francois Mitterand (socialist=v)
95- Jacques Chirac (höger)

Tyskland. Förbundskansler.

(tom hösten 1990 enbart Västtyskland)
1949-63 Konrad Adenauer (CDU= högerparti)
63-66 Ludwig Erhard (CDU)
66-69 Kurt Georg Kiesinger (samlingsreg)
69-74 Willy Brandt (SPD= socialdem=v)
74-83 Helmut Schmidt (SPD)
83-98 Helmut Kohl (CDU)
98- 2005 Gerhard Schröder (SPD)
2005- Angela Merkel (CDU)

Förbundsrepubliken Kina

1949-76 Mao Tse-tung (Zedong)
1977-97 Deng Xiaoping (partiordf.). Död 1997.
1997- Jiang Zemin (partiordf.) ...
2002(ca) president Hu Jintao. 2003(ca) premiärminister Wen Jiabao

FNs generalsekreterare

1946-53 Trygve Lie
53-61 Dag Hammarskjöld
61-71 U Thant
71-81 Kurt Waldheim
82-92 Javier Péres de Cuellar
92-96 Boutros Boutros Ghali
97- 2006 Kofi Annan
2007- Ban Ki Moon

Sveriges statsministrar.

Tage Erlander

11 oktober 1946 -14 oktober 1969, s

Olof Palme

14 oktober 1969 - 8 oktober 1976. s

Thorbjörn Fälldin

8 oktober 1976 -18 oktober 1978, c

Ola Ullsten

18 oktober 1978 -12 oktober 1979, fp

Thorbjörn Fälldin

12 oktober 1979 - 8 oktober 1982, c

Olof Palme

8 oktober 1982 - 28 februari 1986, s

Ingvar Carlsson

1 mars 1986 - 4 oktober 1991, s

Carl Bildt

4 oktober 1991- 7 oktober 1994, m

Ingvar Carlsson

7 oktober 1994 - 22 mars 1996, s

Göran Persson

22 mars 1996 - 6 oktober 2006, s

Fredrik Reinfeldt

6 oktober 2006 - ? , m

Ledamöter av EU-kommissionen: under ledning av J M Barroso (2004-2009)

Från EUs hemsida 050630.

* <u>Barroso</u>	Ordförande
* <u>Almunia</u>	Ekonomiska och monetära frågor
* <u>Barrot</u>	Vice ordförande Transport
* <u>Borg</u>	Fiske och sjöfart
* <u>Dimas</u>	Miljö
* <u>Ferrero-Waldner</u>	Yttre förbindelser och den europeiska grannskapspolitiken
* <u>Figel</u>	Utbildning, kultur och mångspråkighet
* <u>Fischer Boel</u>	Jordbruk och landsbygdsutveckling
* <u>Frattini</u>	Vice ordförande Rättvisa, frihet och säkerhet
* <u>Grybauskaite</u>	Ekonomisk planering och budget
* <u>Hübner</u>	Regionalpolitik
* <u>Kallas</u>	Vice ordförande Administrativa frågor, revision och bedrägeribekämpning
* <u>Kovács</u>	Skatter och tullar

* <u>Kroes</u>	Konkurrens
* <u>Kyprianou</u>	Hälsa och konsumentskydd
* <u>Mandelson</u>	Handel
* <u>McCreevy</u>	Inre marknaden och tjänster
* <u>Michel</u>	Utveckling och humanitärt bistånd
* <u>Piebalgs</u>	Energi
* <u>Potocnik</u>	Vetenskap och forskning
* <u>Reding</u>	Informationssamhälle och medier
* <u>Rehn</u>	Utvidgning
* <u>Spidla</u>	Sysselsättning, socialpolitik och lika möjligheter
* <u>Verheugen</u>	Vice ordförande Näringsliv och industri
* <u>Wallström</u>	Vice ordförande Kontakter mellan institutionerna och kommunikationsstrategi

http://europa.eu.int/comm/commission_barroso/wallstrom/index.htm

Mer om EU finns i:

Sven Wimmell 051015: Om EU. Politikområden. Kommissionen. Parlamentet. Utskott. Ledamöter. EU-nämnden. EU-historia. mm. Förslag till ny konstitution. Grundlag. Folkomröstningar. Lagrådet. Junilistan. (<http://www.wimmell.com/omr32a.pdf>)

50 år med FN.

Svenska FN-förbundet. April 1999.
(<http://www.sfn.se/2/1212sfn.html>)

FN skapades i en tid av fredsyra, men också i en tid med färska sår efter de stora världskrigen. Aldrig skulle dessa hemskheter upprepas. 50 år senare inser vi att varje tid har sina hemskheter och sina glädjeämnen. Många sidor kan ägnas åt att beskriva vad FN lyckats med, minst lika många åt det som FN inte lyckats uppnå. Här följer en krönika med ett urval av viktiga händelser i FN:s historia.

40-talet

Först ut - Trygve Lie

1945. 26 juni 1945 skrev 50 stater under FN-stadgan. 24 oktober trädde den i kraft. Sverige blev medlem 1946. FN:s förste generalsekreterare var norrmannen Trygve Lie. Han valdes av generalförsamlingen 1946 och avgick efter påtryckningar av bland andra Sovjetunionen 1952.

“De som gav sina liv för att vi skulle bli fria, de som miste sina hem och de som led och alltjämt lider av krigets följder har gett oss en helig uppgift: att skapa en fast grund för freden i världen. Vi kan komma att möta svårigheter och hinder. Men ju vanskligare uppgiften är, desto större är belöningen. Det är hela den civiliserade världens framtid som står på spel.”

Trygve Lie när han 1 februari 1946 valdes till FN:s förste generalsekreterare

Palestina delas

1947. FN:s generalförsamling beslutade 1947 att dela området Palestina i två stater: Israel och FN:s arabiska stat. Judarnas inofficiella

regering godtog planen som gav dem 56 procent av området. Palestina och arabstaterna godtog inte planen. 1996 pågår fortfarande konflikten i Israel/Palestina. I snart 30 år har stora delar av det område som FN tilldelade palestinerna ockuperats av Israel.

Alla har samma rättigheter

1948. 10 december antogs deklarationen om mänskliga rättigheter. Efter de förfärliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna som skett under andra världskriget fanns det en stark opinion för att FN skulle skapa regler i form av internationella avtal.

Stärkt u-landsbistånd

1949. Det utvidgade programmet för tekniskt bistånd, EPTA, bildades. Det innebar en kraftig förstärkning av FN:s hjälp till u-länderna. 1950 bidrog 54 regeringar med sammanlagt 20 miljoner dollar. 1965 ombildades EPTA till FN:s utvecklingsprogram, UNDP. 1995 omfattade UNDP:s budget cirka 1,7 miljarder dollar. UNDP samordnar det bistånd som ges av FN och fackorganen. För närvarande stödjer UNDP över 6000 projekt runt om i världen.

Vykort räddar liv

1949. Det första Unicef-kortet gavs ut 1949. Under alla dessa år har korten gett ett nettotillskott på 500 miljoner dollar, vilket räcker till att vaccinera 33 miljoner barn mot polio, mässling, tuberkulos, difteri, kikhosta och stelkramp.

50-talet

Storkrig i Korea

1950. FN beslutade att ingripa militärt när Nordkorea angrep Sydkorea 1950. 16 länder sände trupper under FN-kommando med amerikansk ledning för att bistå Sydkorea. Det var första gången som säkerhetsrådet beslutade att använda vapenmakt mot ett fredsbrott.

1953 upphörde striderna i Korea. En tillfällig gräns mellan Nord- och Sydkorea skapades vid 38:e breddgraden. FN:s agerande i Korea-kriget är ett av de få militära ingripanden som FN gjort.

UNHCR bildas

1951 fick FN en högkommissarie för flyktingar, UNHCR. Samma år utformades en flyktingkonvention som definierar vem som är en flykting och vilka rättigheter och skyldigheter som en flykting har. 1951 fanns det 1,2 miljoner flyktingar i världen. 1995 bistod UNHCR 27 miljoner människor.

Kamp mot apartheid

1952. Generalförsamlingen fördömde apartheidpolitiken i Sydafrika som ett brott mot mänskligheten 1952. Därmed kunde frivilliga sanktioner genomföras mot Sydafrika trots att den sydafrikanska regeringen ansåg att apartheidpolitiken var en inre angelägenhet.

Dag Hammarskjöld

1953. Svensken Dag Hammarskjöld valdes till Trygve Lies efterträdare.. "FN är inte till för att föra människorna till himlen, utan för att rädda dem från helvetet." Dag Hammarskjöld.

Samtal om befolkning

1954. FN:s första internationella befolkningskonferens hölls i Rom. Inga beslut fattades. Inga rekommendationer utfärdades. Konferensen var bara ett tillfälle att utbyta åsikter och erfarenheter. 1950 var jordens befolkning 2,5 miljarder. Idag är den 5,8 miljarder och år 2050 beräknas den vara 10 miljarder.

Historisk FN-styrka

1956. FN genomförde sin första fredsbevarande operation 1956 när krig bryter ut om Suezkanalen. Det är något helt nytt och saknar direkt stöd i FN:s stadga. Styrkan kallades UNEF (United Nations Emergency Force) och placerades i Sinai för att övervaka eldupphör.

Det var inga stridande förband, utan fick bara använda sina vapen i självförsvar. En huvudprincip för UNEF - och alla efterföljande fredsbevarande styrkor - är att utplacering och verksamhet måste ske med värdlandets samtycke.

Barnets rättigheter

1959. En allmän förklaring om barnets rättigheter antogs. 40 år senare, 1989, skapades en internationell lag om barnets rättigheter (barnkonventionen). 1996 hade 188 länder skrivit under konventionen.

60-talet

Snabb avkolonisering

1960. 17 nya stater blev medlemmar i FN. 16 av dem var afrikanska stater som blivit fria från kolonialt förtryck. FN hade 100 medlemmar 1960. Generalförsamlingen antog en deklaration om självständighet för koloniala länder och folk. I den står det att kolonialismen kränker grundläggande mänskliga rättigheter och bör avskaffas omedelbart.

En procent i bistånd

1960. Generalförsamlingen utfärdade en rekommendation att cirka en procent av de rika ländernas totala nationalinkomster ska gå till bistånd. Förslaget antogs av 87 röster mot noll. 1995 gav världens rika länder i genomsnitt cirka 0,3 procent av BNP i bistånd.

Hammarskjöld omkommer

1961. Dag Hammarskjöld omkom i en flygolycka på väg till förhandlingar om fred i Kongo 18 september. U Thant från Burma valdes till ny generalsekreterare 1962.

Kärnvapenprov förbjuds

1963. FN:s generalförsamling hade arbetat länge för ett totalt prov-

stoppsavtal. 1963 skrev tre av fem kärnvapenstater - Sovjetunionen, USA och Storbritannien - under ett provstoppsavtal. Kina och Frankrike anslöt sig inte till avtalet. 1996 antog generalför-samlingen ett provstoppsavtal.

Apartheid olagligt

1965. En konvention antogs som förbjuder alla former av rasdiskriminering. 1996 hade 145 länder skrivit under konventionen.

Obligatoriska sanktioner

1966. För första gången beslutade FN:s säkerhetsråd om obligatoriska ekonomiska sanktioner mot Sydrhodesia. Säkerhetsrådet menade att den vita minoritetsrevolten i Sydrhodesia hotade den internationella freden och säkerheten. Efter val 1980 blir Sydrhodesia den fria staten Zimbabwe.

Fem kärnvapenstater räcker!

1968. Icke-spridningsavtalet undertecknades av kärnvapenstaterna Sovjetunionen, Storbritannien och USA. De lovar därmed att inte förse andra länder med kärnvapen. Kina och Frankrike undertecknade inte avtalet. Ungefär 50 icke-kärnvapenstater undertecknade också avtalet som innebär att de förbinder sig att inte ta emot eller utveckla kärnvapen. 1995 hade 178 av FN:s 185 medlemsstater anslutit sig till icke-spridningsavtalet.

70-talet

Biologiska vapen förbjuds

1971. En konvention antogs som förbjuder utveckling, produktion och lagring av bakteriologiska vapen. Det är det första internationella avtal som innebär egentlig nedrustning, det vill säga att befintliga vapen ska förstöras.

Waldheim generalsekreterare

1971. Österrikaren Kurt Waldheim efterträdde U Thant som FN:s generalsekreterare. I efterhand visade det sig att han tjänstgjort som tysk officer på Balkan under andra världskriget.

Miljön i fokus

1972. I Stockholm samlades representanter för 113 länder för att diskutera miljöfrågor. Temat var "En enda värld". I en FN-rapport om människan och miljön från 1969 står det: "För första gången i mänsklighetens historia existerar en global kris som berör både i- och u-länder. Den gäller människans relation till sin miljö. Oroande tecken har varit synliga länge: befolkningsexplosionen, en mäktig teknologisk expansion som inte anpassats till miljöns villkor, förstörelsen av odlad jord, städernas oplanerade tillväxt, krympande öppna områden och en ökande risk för utrotning av många former av djur- och växtliv. Det finns ingen tvekan om att framtida liv på jorden hotas om detta får fortgå."

Ny ekonomisk världsordning

1974. U-länderna ställde krav på en ny mer rättvis ekonomisk världsordning (NIEO). En deklaration och ett handlingsprogram antogs av FN:s generalförsamling. Några viktiga krav var:

- * full kontroll över råvarutillgångarna
- * mer förädlingsindustri i u-länderna
- * bort med handelshinder för u-ländernas industrivaror
- * avskrivning av skulder

FN och jämställdheten

1975. I Mexico City höll FN sin första kvinnokonferens. Konferensen drog upp riktlinjer för jämställdhetsarbetet tio år framåt. I september 1995 ägde den fjärde kvinnokonferensen rum i Beijing.

Vapenembargo mot Sydafrika

1977. FN:s säkerhetsråd beslutade att införa obligatoriskt vapenembargo mot Sydafrika. Anledningen är att Sydafrikas apartheidpolitik hotade den internationella freden och säkerheten. I augusti 1977 genomförde FN och den afrikanska organisationen OAU en anti-apartheidkonferens.

80-talet

Smittkopporna utrotade

1980. Efter en världsomfattande kampanj som Världshälsoorganisationen genomfört förklarades 1980 att smittkopporna utrotats.

Pérez de Cuéllar generalsekreterare

1982. Peruanen Javier Pérez de Cuéllar efterträdde Waldheim som generalsekreterare. Han anses ha stärkt FN gett organisationen en ledande roll i världspolitiken.

Svältkatastrof i Afrika

1984. 150 miljoner människor i 20 länder i Afrika drabbades av svält efter en lång tids torka. Detta gjorde att diskussionen om Afrikas kritiska ekonomiska situation tog fart. FN upprättade ett kontor - Office of Emergency Operations in Africa - för att samordna alla hjälpinsatser i Afrika. Kontoret meddelade 1985 att det som kunde ha blivit den värsta hungerkatastrofen i fredstid avväjts tack vare det internationella biståndet. Unicef (FN:s barnfond) satte 1984 igång ett program för att rädda de minsta barnen i de fattiga länderna. Fyra punkter ingick i detta program:

- * amning istället för bröstmjölksersättning
- * viktkontroll
- * socker/saltlösning i kokat vatten mot livshotande diarréer
- * vaccinering mot sex vanliga och dödliga sjukdomar: difteri, polio, tuberkulos, stelkramp, kikhosta och mässling.

FN fyller 40 år

1985. Kritiken mot FN var stor när FN firade 40-årsjubileum. Sekretariatet kritiserades för slösaktighet och ineffektivitet.

“Låt oss inte göra Förenta Nationerna till syndabock för problem som återspeglar våra egna brister. Det är inte Förenta Nationerna som inte nått upp till oss. Det är vi som inte nått upp till Förenta Nationernas ideal. Det är genom att själva förbättra oss och vår politik som vi kan förbättra Förenta Nationerna.”

Olof Palme i generalförsamlingen 21 oktober 1985

“Hållbar utveckling”

1987. Norges statsminister Gro Harlem Brundtland ledde Kommissionen för miljö och utveckling 1983-1987. I kommissionens rapport “Vår gemensamma framtid” lanserades begreppet hållbar utveckling, det vill säga en ekonomisk utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra framtida generationers möjligheter till samma utveckling.

Namibia blir fritt

1989. Sydafrika lämnade Namibia under FN-övervakning. Fria val organiserades av FN. Över 97 procent av de röstberättigade deltog i valet. Flyktingar återvände i tusental varje dag från mitten av 1989.

90-talet

Mandela frigivs

1990. Nelson Mandelas frigivning 12 februari firades som en seger för antiapartheidrörelsen. I juni talade Nelson Mandela inför generalförsamlingen och tackade FN för dess insatser för hans och andra politiska fångars frigivning.

Irak invaderar Kuwait

1990. Efter kalla kriget fick FN en ny roll. Säkerhetsrådet, som länge

varit handlingsförlamat på grund av de två stormakternas ständiga veton, enades om en hård linje mot Irak. 1991 inleddes "Operation ökenstorm", en USA-ledd militär aktion som säkerhetsrådet accepterat. 3 april 1991 angav FN i resolution 687 ett slut på konflikten.

Boutros Boutros-Ghali

1991. Egyptiern Boutros Boutros-Ghali valdes till FN:s sjätte generalsekreterare.

Jugoslavien delas

1992. Kroatien, Slovenien och Bosnien-Hercegovina blev medlemmar i FN 1992. 1993 blev även Makedonien det. I mars upprättades Unprofor (United Nations Protection Force) för att skydda tre FN-zoner i Kroatien. Styrkan bestod av 14.000 man och hade också till uppgift att skydda FN-organ som sköter biståndet. I augusti 1995 var antalet FN-soldater och annan personal i det forna Jugoslavien över 52.000. Konflikten förvärrades efter en längre vapenvila och under sommaren misslyckades FN med att försvara de muslimska enklaver i Bosnien-Hercegovina som FN utsett till fredade zoner. Massakrer på bosniska muslimer utfördes. 14 december 1995 under-tecknades ett fredsavtal mellan parterna.

Toppmöte om jorden

1992. FN:s konferens om miljö och utveckling anordnades i Rio de Janeiro. Ett handlingsprogram, Agenda 21, antogs. En konvention om biologisk mångfald, en annan om klimatet och 27 skogsprinciper förhandlades fram. 1996 arbetade i princip alla kommuner i Sverige med en lokal Agenda 21.

Allt sämre ekonomi

1994. Medlemsländernas sammanlagda skuld var i juli 1994 3,4 miljarder dollar. USA hade största skulden 1500 miljarder dollar. Ryssland skuld var 629 miljarder dollar.

Toppmöte om fattigdom

1995. För första gången anordnade FN ett toppmöte om social utveckling. Man enades om tio åtaganden, bland annat:

- * att utrota fattigdomen
- * att skapa fullständig jämlikhet mellan män och kvinnor
- * att sträva mot full sysselsättning
- * att ge utbildning och primärhälsovård till alla

En redovisning av FNs historia och underorgan finns på:

<http://wimnell.com/omr93b.html>

Världsarvslistan finns på

<http://wimnell.com/omr91b.html>

Förenta Nationernas Millenniedeklaration

Millennietoppmötet New York den 6-8 september 2000

FN:s Millenniedeklaration. Svensk version utgiven av:

FN:s informationskontor för de nordiska länderna,

Svenska FN-förbundet

Översättning: Lars Eriksson

Formgivning efter originalutgåvan: Cinna Gross

Tryckeri: Ekblads, Västervik 2002

Svenska FN-förbundet Box 15 115 104 65 Stockholm

Tel 08-462 25 40 E-post info@sfn.se Hemsida www.sfn.se

FN:s informationskontor för de nordiska länderna:

Midtermolen 3 DK-2100 Köpenhamn Ö Tel +45 35 46 73 00

E-post unic@un.dk Hemsida www.un.dk

FÖRORD

Förenta Nationernas Millenniedeklaration är en milstolpe på vägen in i ett nytt århundrade. Den antogs av Millennietoppmötet som hölls från den 6 till den 8 september 2000 i New York och är ett uttryck för 147 stats- och regeringschefer och totalt 191 nationers oro och engagemang för världens framtid. Mötet var den dittills största sammankomsten av världens ledare.

Deklarationen tog form under månader av diskussioner. Hänsyn togs till slutsatser och förslag från regionala konferenser och Millennieforum där enskilda organisationers och individers röster gjort sig hörda. Det gläder mig att många av de åtaganden och mål som jag föreslog i min Millennierapport ingår i deklARATIONEN.

Min avsikt med att föreslå Millennietoppmötet var att utnyttja den

symboliska kraften i millennieskiftet för att rikta uppmärksamheten på människors verkliga behov världen över. När jag lyssnade på världens ledare och läste deklARATIONEN slogs jag av hur anmärkningsvärt väl ledarnas krav på handling svarade mot utmaningarna vi står inför.

Ledarna satte upp de specifika målen att halvera antalet människor som lever i extrem fattigdom, att förse människor med rent vatten och ge alla grundutbildning, att stoppa spridningen av hiv/aids och nå andra utvecklingsmål. De krävde att FN:s fredsooperationer stärks så att utsatta samhällen kan räkna med oss när de är hotade. Och de bad oss att bekämpa orättvisor och ojämlikhet, terror och brottslighet och att bevara vårt gemensamma arv, jorden, åt kommande generationer.

I deklARATIONEN har världens ledare anvisat klara riktlinjer för hur Förenta Nationerna skall anpassas till det nya århundradets krav. Med rätta är de bekymrade över organisationens effektivitet. De vill se handling och, framför allt, resultat. För min del bekräftar jag att jag själv och min personal hängivet skall genomföra det mandat vi fått. Men ytterst är det ledarna själva som *är* Förenta Nationerna. Det står i deras makt att uppnå de mål som de har fastställt och därför är det också deras ansvar. Till dem och deras medborgare, världens alla människor, säger jag: bara *ni* kan avgöra om Förenta Nationerna skall klara av att svara på utmaningen.

Kofi A. Annan

Förenta Nationernas generalsekreterare

Generalförsamlingen antar följande deklaration:
Förenta Nationernas Millenniedeklaration

I. VÄRDERINGAR OCH PRINCIPER

1. Vi, stats- och regeringschefer, har varit samlade till möte i Förenta Nationernas högkvarter i New York från den 6 till den 8 september 2000, i gryningen till ett nytt millennium, för att åter betyga vår tro på organisationen och dess stadga som oundgängliga grundstenar för en fredligare, rättvisare och mer välmående värld.

2. Vi erkänner att vi, utöver våra förpliktelser i våra egna länder, har ett kollektivt ansvar för att principerna om människors värdighet, jämlikhet och jämställdhet upprätthålls på det globala planet. Vi som ledare är därför ansvariga inför alla människor i världen, särskilt de mest sårbara och utsatta, och framför allt världens barn, eftersom framtiden tillhör dem.

3. Vi bekräftar åter vår anslutning till de ändamål och principer som är inskrivna i Förenta Nationernas stadga och som visat sig vara tidlösa och universella. I själva verket har deras relevans och kraft att inspirera ökat i takt med att länder och folk blivit allt mer sammanlänkade och beroende av varandra.

4. Vi är beslutna att skapa en rättvis och bestående fred i hela världen i enlighet med stadgans mål och principer. Vi ålägger oss på nytt att stödja varje ansträngning att upprätthålla respekten för alla staters suveräna likställdhet och deras territoriella integritet och politiska oberoende, att lösa tvister med fredliga medel i enlighet med rättvisans principer och internationell rätt, att garantera rätten till självbestämmande för folk som fortfarande lever under kolonialt styre och utländsk

ockupation, att tillämpa principerna om icke-inblandning i staters inre angelägenheter, respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och respekt för allas lika rättigheter utan åtskillnad på grund av ras, kön, språk eller religion samt att samverka internationellt vid lösning av internationella problem av ekonomisk, social, kulturell och humanitär art.

5. Vi tror att den centrala utmaning vi står inför idag är att säkerställa att globaliseringen blir en positiv kraft för världens alla människor. Även om globaliseringen erbjuder stora möjligheter är vinsterna för närvarande mycket ojämnt fördelade, vilket också kostnaderna är. Vi inser att utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier har särskilt svårt att svara på denna utmaning. Därför kan globaliseringen gynna människorna på ett rättvist sätt och skapa en god framtid för alla endast genom kraftfulla och uthålliga insatser som bygger på vår gemensamma värdegrund av medmänsklighet och humanism. Dessa ansträngningar måste innehålla riktlinjer och åtgärder på det globala planet som möter behoven hos utvecklingsländerna och länderna med övergångsekonomier. De måste formuleras och genomföras med dessa länders aktiva deltagande.

6. Vi anser att vissa grundläggande värderingar är särskilt viktiga i de internationella relationerna under det tjugoförsta århundradet.

Dessa är:

* **Frihet.** Män och kvinnor har rätt att leva sina liv och fostra sina barn i värdighet, fria från hunger och från fruktan för våld, förtryck och orättvisor. Demokratisk samhällsstyrning i vilken medborgarna är delaktiga och som utgår från folkets vilja är den bästa garantin för dessa rättigheter.

- * **Jämlikhet.** Ingen individ och ingen nation får förnekas möjligheten att dra nytta av utveckling. Lika rättigheter och möjligheter för kvinnor och män måste garanteras.
- * **Solidaritet.** Globala utmaningar måste mötas på ett sätt som fördelar kostnaderna och bördorna i överensstämmelse med grundläggande principer om jämlikhet och social rättvisa. De som lider eller missgynnas förtjänar hjälp från dem som gynnas mest.
- * **Tolerans.** Människor måste respektera varandra oavsett skillnader i tro, kultur och språk. Skillnaderna inom och mellan samhällen bör varken fruktas eller undertryckas utan tas till vara som värdefulla tillgångar för mänskligheten. En kultur av fred och samtal mellan alla civilisationer bör aktivt främjas.
- * **Respekt för naturen.** Alla levande arter och andra naturtillgångar måste behandlas och användas på ett klokt sätt i enlighet med principerna för hållbar utveckling. Endast med den inställningen kan de omätbara rikedomar som naturen försett oss med bevaras och överlämnas till våra efterkommande. De rådande ohållbara mönstren för produktion och konsumtion måste ändras med tanke på vår egen och kommande generationers framtida välfärd.
- * **Delat ansvar.** Ansvaret för hanteringen av ekonomisk och social utveckling världen över och av hot mot internationell fred och säkerhet måste delas av världens länder och bör utövas multilateralt. Som den mest universella och mest representativa organisationen i världen måste Förenta Nationerna ha den centrala rollen.

7. För att omsätta dessa värderingar i handling har vi identifierat viktiga mål som vi tillmäter speciell betydelse.

II. FRED, SÄKERHET OCH NEDRUSTNING

8. Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra folk från krigets gissel som i konflikter inom och mellan länder har krävt mer än 5 miljoner liv under det senaste årtiondet. Vårt mål är också att eliminera de faror som massförstörelsevapnen utgör.

9. Vi beslutar därför:

- * Att stärka respekten för lag och rätt i internationella så väl som nationella angelägenheter och särskilt säkerställa att medlemsstater, i mål där de är parter, rättar sig efter beslut som fattats av Internationella domstolen i enlighet med Förenta Nationernas stadga.
- * Att göra Förenta Nationerna effektivare när det gäller att upprätthålla fred och säkerhet genom att ge organisationen de resurser och medel som den behöver för att förebygga konflikter, lösa tvister fredligt, sätta in fredsbevarande operationer och medverka efter konflikter med freds och återuppbyggnad. I detta sammanhang erinrar vi om rapporten från expertpanelen om Förenta Nationernas fredsoperationer och uppmanar generalförsamlingen att snarast behandla panelens rekommendationer.
- * Att stärka samarbetet mellan Förenta Nationerna och regionala organisationer i enlighet med föreskrifterna i stadgans kapitel VIII.
- * Att tillse att stater som är parter till fördrag på områden som vapenkontroll och nedrustning, internationell humanitär rätt och mänskliga rättigheter efterlever dessa. Vi uppmanar alla stater att överväga att underteckna och ratificera Rom-stadgan för den internationella brottsmålsdomstolen.
- * Att vidta samordnade åtgärder mot internationell terrorism och snarast möjligt tillträda alla relevanta internationella konventioner.

* Att fördubbla våra ansträngningar för att fullgöra vårt åtagande att motverka världens drogproblem.

* Att intensifiera våra ansträngningar att bekämpa transnationell brottslighet i alla dess dimensioner, inklusive handel med och smuggling av människor samt penningtvätt.

* Att minimera de icke önskvärda effekterna av Förenta Nationernas ekonomiska sanktioner som drabbar oskyldiga människor, att genomföra regelbundna granskningar av sådana sanktioner och eliminera oönskade effekter av sanktioner som drabbar tredje person.

* Att eftersträva avskaffande av massförstörelsevapen, särskilt kärnvapen, och hålla alla möjligheter öppna för att uppnå detta mål, inklusive sammankallande av en internationell konferens för att identifiera metoder att undvika riskerna med kärnvapen.

* Att genomföra gemensamma åtgärder för att stoppa den illegala handeln med små och lätta vapen, i synnerhet genom större öppenhet vid vapenaffärer och stöd åt regionala nedrustningsåtgärder, varvid rekommendationerna från Förenta Nationernas kommande konferens om illegal handel med små och lätta vapen skall beaktas.

* Att uppmana alla stater att överväga anslutning till konventionen om förbud att använda, lagra, tillverka och sälja antipersonella minor och att förstöra sådana minor. Staterna uppmanas också att ansluta sig till det reviderade protokollet till konventionen om konventionella vapen.

10. Vi ber medlemsstaterna att iaktta den olympiska freden, individuellt och kollektivt, nu och i framtiden, och att stödja Internationella olympiska kommittén i dess ansträngningar att främja fred och förståelse mellan människor genom sporten och det olympiska idealet.

III. UTVECKLING OCH FATTIGDOMSBEKÄMPNING

11. Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra medmänniskor – män, kvinnor och barn – från den extrema fattigdomens elände och förnedring. Mer än en miljard lever just nu i extrem fattigdom. Vi förbinder oss att förverkliga allas rätt till utveckling och att befria hela mänskligheten från nöd.

12. Vi beslutar därför att skapa en miljö – på både nationell och global nivå – som främjar utveckling och fattigdomsbekämpning.

13. Om dessa mål skall nås krävs bland annat god samhällsstyrning i varje land. Även på det internationella planet krävs god styrning, och dessutom öppenhet i de finansiella och monetära systemen och i handeln. Vi är anhängare av ett öppet, rättvist, regelstyrkt, förutsägbart och icke-diskriminerande multilateralt system för handel och finanser.

14. Vi ser med oro på de hinder som utvecklingsländer möter när de försöker mobilisera resurser som de behöver för att finansiera sin långsiktiga utveckling. Vi kommer därför att göra allt vi kan för att konferensen om finansiering för utveckling, som skall hållas under 2002, skall bli framgångsrik.

15. Vi åtar oss också att möta de minst utvecklade ländernas särskilda behov. I detta sammanhang välkomnar vi Förenta Nationernas tredje konferens om de minst utvecklade länderna i maj 2001 och vi kommer att göra vårt bästa för att den blir en framgång. Vi uppmanar de industrialiserade länderna:

* Att antaga, helst vid den konferensen, riktlinjer för tullfrihet och borttagande av importkvoter för i det närmaste all export från de minst utvecklade länderna.

* Att utan dröjsmål tillämpa det utvidgade programmet om skuld-lättnader för de svårt skuldsatta fattiga länderna och att gå med på att avskriva alla offentliga bilaterala skulder som dessa länder har i utbyte mot att länderna visar beslutsamhet att minska fattigdomen.

* Att ge mer generöst utvecklingsbistånd, särskilt till länder som gör ärliga ansträngningar att använda sina resurser för att minska fattigdomen.

16. Vi är också beslutna att genomgripande och effektivt ta itu med låg- och medelinkomstländernas skuldproblem genom olika nationella och internationella åtgärder, avsedda att göra dessa skulder hanterbara på lång sikt.

17. Vi beslutar också att ta itu med de särskilda problem som möter små utvecklingsländer som är öar genom att snabbt och fullständigt genomföra handlingsprogrammet från konferensen i Barbados och resultatet av generalförsamlingens tjugoandra extra möte. Vi uppmanar enträget världssamfundet att vid framtagandet av ett sårbarhetsindex beakta de behov som är speciella för små utvecklingsländer som är öar.

18. Vi erkänner de speciella behov och problem som kustlösa länder har och uppmanar både bilaterala och multilaterala givare att öka det finansiella och tekniska biståndet till dessa länder för att möta deras särskilda utvecklingsbehov och hjälpa dem att lösa sina geografiska problem genom att underlätta transporter till och från dem genom andra länder.

19. Vi beslutar vidare:

* Att till år 2015 halvera antalet människor vars inkomster är lägre än en dollar per dag och som svälter, och till samma år halvera antalet människor som inte har tillgång till säkert dricksvatten på nära håll eller inte har råd att skaffa vatten.

* Att garantera att alla barn, både flickor och pojkar, till år 2015 har möjlighet att fullfölja hela grundskoleutbildningen och att flickor och pojkar har samma tillgång till utbildning på alla nivåer.

* Att till samma år ha minskat mödradödligheten med tre fjärdedelar och dödligheten bland barn under fem år med två tredjedelar jämfört med nuvarande nivåer.

* Att då ha stoppat och börjat minska spridningen av hiv/aids, malaria och andra svåra sjukdomar som plågar mänskligheten.

* Att ge särskild hjälp till barn som blivit föräldralösa på grund av hiv/aids.

* Att år 2020 ha uppnått betydande förbättringar av levnadsvillkoren för åtminstone 100 miljoner människor som bor i slum, vilket föreslås i "städer-utan-slum-initiativet"

20. Vi beslutar också:

* Att främja jämställdhet och stärkandet av kvinnors makt över sina egna liv som effektiva vägar att bekämpa fattigdom, hunger och sjukdomar och stimulera en utveckling som verkligen är hållbar.

* Att utveckla och genomföra strategier som ger ungdomar i hela världen en reell chans att få bra och produktiva arbeten

* Att uppmuntra läkemedelsindustrin att göra de nödvändigaste läkemedlen mer tillgängliga och åtkomliga till lägre priser för alla som behöver dem i utvecklingsländerna.

* Att utveckla ett nära samarbete med den privata sektorn och det civila samhällets organisationer i kampen för utveckling och fattigdomsutrotning.

* Att garantera att fördelarna av ny teknik, särskilt informations- och kommunikationsteknik, är tillgängliga för alla i enlighet med Ecosocs ministerdeklaration 2000.

IV. SKYDD AV VÅR GEMENSAMMA MILJÖ.

21. Vi skall göra vårt yttersta för att befria hela mänskligheten, framför allt våra barn och barnbarn, från hotet om ett liv på en planet som är oåterkalleligt förstörd av mänskliga aktiviteter och vars naturtillgångar inte längre räcker för människornas behov.

22. Vi bekräftar på nytt vårt stöd för principerna om hållbar utveckling, däribland principerna i Agenda 21 som antogs vid Förenta Nationernas konferens om miljö och utveckling.

23. Vi beslutar därför att i alla åtgärder som rör miljön följa en ny etik för god hushållning och förvaltning, och som ett första steg beslutar vi:

- * Att göra allt vi kan för att garantera att Kyoto-protokollet träder i kraft, helst före tioårsjubiléet av Förenta Nationernas konferens om miljö och utveckling 2002, och att vi påbörjar den erforderliga minskningen av utsläpp av växthusgaser.

- * Att intensifiera våra gemensamma insatser för skötsel, skydd och hållbar utveckling av alla typer av skogar.

- * Att verka för fullständig implementering av konventionen om biologisk mångfald och konventionen för kamp mot ökenspridning i länder som drabbats av extrem torka och/eller ökenspridning, särskilt i Afrika.

- * Att sätta stopp för den ohållbara exploateringen av vattentillgångar genom att utveckla strategier för vattenhushållning på regional, nationell och lokal nivå så att alla får tillgång till vatten i tillräcklig mängd.

- * Att intensifiera samarbetet för att minska antalet och verkningarna av naturkatastrofer och katastrofer som orsakas av mänskliga aktiviteter.

- * Att garantera fri tillgång till information från kartläggningen av det mänskliga genomet.

V. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH GOD SAMHÄLLSSTYRNING

24. Vi skall göra vårt yttersta för att främja demokratin och stärka rättssäkerheten, liksom respekten för alla internationellt erkända mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inklusive rätten till utveckling.

25. Vi beslutar därför:

- * Att helt och fullt respektera och försvara den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

- * Att målmedvetet arbeta för fullständigt skydd och stärkande i alla våra länder av medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter för alla.

- * Att stärka kapaciteten i alla våra länder att tillämpa demokratis principer och arbetssätt samt respektera mänskliga rättigheter, inklusive minoriteters rättigheter.

- * Att bekämpa alla former av våld mot kvinnor och efterleva konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

- * Att vidta åtgärder för att garantera respekt för och skydd av invandrare, migrerande arbetare och deras familjers mänskliga rättigheter, stoppa rasistiska och främlingsfientliga handlingar som ökar i många länder och främja större harmoni och tolerans i alla samhällen.

- * Att arbeta gemensamt för att bredda den politiska beslutsprocessen genom aktivt deltagande av alla medborgare i alla våra länder.

- * Att garantera mediernas frihet så att de kan spela sin viktiga roll och allmänhetens rätt att få tillgång till information.

VI. SKYDD AV DE SÅRBARA.

26. Vi skall göra vårt yttersta för att säkerställa att barn och andra civila som drabbas oproportionerligt hårt av naturkatastrofer, folkmord, väpnade konflikter och andra humanitära nödsituationer får allt det bistånd och allt det skydd som de behöver för att de skall kunna återgå till ett normalt liv så snart som möjligt.

Vi beslutar därför:

- * Att utvidga och stärka skyddet av civila i nödsituationer i enlighet med internationell humanitär rätt.
- * Att stärka det internationella samarbetet, inklusive fördelningen av kostnaderna för och samordningen av humanitärt bistånd till länder som hårbärgerar flyktingar, och att hjälpa alla flyktingar, även internflyktingar, att frivilligt återvända till sina hem i trygghet och värdighet för att på ett lämpligt sätt återintegreras i sina samhällen.
- * Att uppmuntra till ratificering och fullständig tillämpning av konventionen om barnets rättigheter och dess frivilliga protokoll om barn i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

VII. ÅTGÄRDER FÖR ATT MÖTA AFRIKAS SÄRSKILDA BEHOV.

27. Vi skall medverka till att demokratin stärks i Afrika och bistå Afrika i dess kamp för varaktig fred, utrotning av fattigdomen och hållbar utveckling och därigenom ge Afrika en betydande roll i världsekonomin.

28. Vi beslutar därför:

- * Att fullt ut stödja de politiska och institutionella strukturer som byggs upp i de nya demokratierna i Afrika.
- * Att uppmuntra och understödja regionala och subregionala mekanismer för förebyggande av konflikter och främjande av politisk stabilitet, och att garantera ett tillförlitligt flöde av resurser till fredsbevarande operationer i Afrika.
- * Att vidta särskilda åtgärder för att möta utmaningar som fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i Afrika, bland annat skuldavskrivning, förbättrad tillgång till marknader, ökat offentligt utvecklingsbistånd och mer av utländska direktinvesteringar, liksom överföring av teknologi.
- * Att hjälpa Afrika att bygga upp sin kapacitet att ta itu med spridningen av hiv/aids och andra infektionssjukdomar.

VIII. ETT STARKARE FÖRENTA NATIONERNA.

29. Vi skall göra vårt yttersta för att göra Förenta Nationerna till ett mer effektivt verktyg i genomförandet av alla dess prioriteringar: kampen för utveckling åt världens alla folk; kampen mot fattigdom, okunnighet och sjukdomar; kampen mot orättvisa; kampen mot våld, terror och brott samt kampen mot misskötseln och förstörelsen av vårt gemensamma hem.

30. Vi beslutar därför:

- * Att åter bekräfta generalförsamlingens centrala ställning som Förenta Nationernas mest representativa organ och det viktigaste överläggande och policyskapande organet och att möjliggöra för församlingen att effektivt spela denna roll.

- * Att intensifiera våra ansträngningar att genomföra en omfattande reformering av säkerhetsrådet och därvid beakta alla aspekter.
- * Att ytterligare stärka ekonomiska och sociala rådet, och därvid bygga på de förbättringar som nyligen genomförts, för att hjälpa det att fullfölja den uppgift som det tilldelats i stadgan.
- * Att stärka Internationella domstolen för att den skall garantera rättvisa och rättssäkerhet i internationella relationer.
- * Att uppmuntra till regelbundna konsultationer mellan de viktigaste organen inom Förenta Nationerna för samordning och uppföljning av deras verksamheter.
- * Att säkerställa att organisationen kan räkna med och i föreskriven tid förses med de resurser som den behöver för att kunna utföra sina uppgifter.
- * Att uppmana sekretariatet att på bästa sätt utnyttja dessa resurser enligt klara regler och procedurer som beslutats av generalförsamlingen i alla medlemsstaters intresse genom att använda de bästa metoderna och den bästa tekniken som står till buds och genom att koncentrera verksamheten på uppgifter som prioriterats genom beslut av medlemsstaterna.
- * Att verka för staters anslutning till konventionen om säkerhet för Förenta Nationernas och andra organisationers personal.
- * Att uppnå bättre samstämmighet och samordning i policyfrågor mellan Förenta Nationerna, dess fackorgan, Bretton Woods-institutionerna, Världshandelsorganisationen och andra multilaterala organ i syfte att åstadkomma en helt samordnad hantering av freds- och utvecklingsproblemen.

- * Att ytterligare stärka samarbetet mellan Förenta Nationerna och nationella parlament genom deras världsorganisation, Interparlamentariska unionen, på olika områden, bland annat fred och säkerhet, ekonomisk och social utveckling, folkrätt och mänskliga rättigheter samt demokrati och genderfrågor.

- * Att öka möjligheterna för den privata sektorn, icke-statliga organisationer och hela det civila samhället att bidra till förverkligandet av organisationens mål och program.

31. Vi anmodar generalförsamlingen att regelbundet övervaka de framsteg som görs för att genomföra åtagandena i denna deklaration och ålägger generalsekreteraren att framlägga periodiska rapporter om detta för behandling av generalförsamlingen och till grund för framtida åtgärder.

32. Vi bekräftar ånyo högtidligen, vid detta historiska tillfälle, att Förenta Nationerna är hela den mänskliga familjens oumbärliga gemensamma verktyg, med vilket vi skall försöka förverkliga våra universella förhoppningar om fred, samarbete och utveckling. Därför lovar vi att oreserverat stödja dessa gemensamma mål och uttalar vår beslutsamhet att nå dem.

Resolution A/RES/55/2
8 september 2000

Läget i världen 2002.

Från svenska FN-förbundets hemsida på Internet, www.sfn.se, 050505_

MÄNSKLIG UTVECKLING

De flesta uppgifter i tabellen kommer från olika FN-organ. En del uppgifter har sekretariatet för Human Development Report sammanställt. I Human Development Report finns hänvisningar till samtliga källor.

DEMOKRATI OCH DELAKTIGHET

Framsteg

- Sedan 1980 har 81 länder gjort stora framsteg mot demokrati. 33 militärregimer har ersatts av civila regeringar.
- 140 av världens närmare 200 stater har nu fria val i vilka flera politiska partier deltar. Det är fler länder än någonsin i historien.
- År 2000 fanns det 37.000 registrerade internationella icke statliga organisationer, en ökning med en femtedel från 1990. Mer än 2.150 organisationer har rådgivande ställning i FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) och 1.550 är knutna till FN:s informationsavdelning.
- 125 länder med 62 % av världens befolkning har fri eller delvis fri press.
- Mellan 1970 och 1996 mer än fördubblades antalet dagstidningar i utvecklingsländerna från 29 till 60 tidningar per 1.000 personer och antalet TV-apparater ökade 16-falt.
- Antalet länder som har ratificerat de sex grundläggande konventionerna om mänskliga rättigheter har ökat dramatiskt sedan 1990. Antalet ratificeringar av konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter resp. medborgerliga och politiska rättigheter har ökat från omkring 90 till närmare 150.

- I tio länder är mer än 30 % av parlamentarikerna kvinnor.
- Bara sex veton lades i FN:s säkerhetsråd mellan 1996 och 2001 mot 243 mellan 1946 och 1995, ett genomsnitt på 50 veton per årtionde.

Bakslag

- Av de 81 nya demokratierna är endast 47 helt demokratiska. Flera andra är på väg från demokrati till auktoritärt styre, några är krigsdrabbade.
- Bara 82 länder med 57 % av världens befolkning är helt demokratiska.
- 51 länder har inte ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO:s) konvention om rätten att organisera sig och 39 länder har inte ratificerat konventionen om den kollektiva förhandlingsrätten.
- Fortfarande har inte enskilda organisationer rådgivande ställning i FN:s säkerhetsråd och generalförsamling. Bara 251 av de 1.550 organisationerna som är knutna till FN:s informationsavdelning kommer från utvecklingsländer.
- 61 länder med 38 % av världens befolkning saknar fortfarande fri press.
- Under 2001 dödades 37 journalister i tjänsten, 118 fängslades och mer än 600 journalister och redaktioner utsattes för våld eller hot.
- 106 länder kränker fortfarande viktiga medborgerliga och politiska rättigheter.
- 38 länder har ännu inte ratificerat konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, 41 har inte ratificerat konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.
- Totalt i världen är endast 14 % av parlamentarikerna kvinnor och i tio länder finns det inga kvinnliga parlamentarikers alls.

- I Världshandelsorganisationen (WTO) gäller en röst per land, men de flesta viktiga beslut tas av de ledande ekonomiska stormakterna utanför möteslokalerna.
- Exekutivdirektörerna som representerar Frankrike, Japan, Saudiarabien, Storbritannien, Tyskland och USA i Världsbanken har 46 % av rösterna i banken och 48 % av rösterna i Internationella Valutafonden (IMF).

EKONOMISK RÄTTVISA

Framsteg

- Andelen av världens befolkning som lever i extrem fattigdom minskade från 29 % 1990 till 23 % 1999.
- Under 1990-talet halverades andelen extremt fattiga i Östasien och Stilla havsområdet och minskade med 7 procent i Sydasiien.
- Östasien och Stilla havsområdet hade en årlig ekonomisk tillväxt räknat i inkomst per capita med i genomsnitt 5,7 % under 1990-talet, Sydasiien hade 3,3 %.
- De omkring 500 miljoner Internetanvändare som finns i dag beräknas öka till nästan en miljard år 2005.

Bakslag

- De rikaste fem procenten av världens befolkning har en inkomst som är 114 gånger större än inkomsten för de fattigaste fem procenten av världens befolkning.
- Under 1990-talet ökade antalet extremt fattiga människor i Afrika söder om Sahara från 242 till 300 miljoner.
- I Central- och Östeuropa och länderna i forna Sovjetunionen minskade inkomsten per capita med 2,4 % per år under 90-talet. I Afrika söder om Sahara var minskningen 0,3 %.
- 20 länder i Afrika söder om Sahara med drygt hälften av

regionens befolkning är fattigare i dag än de var 1990. 23 länder är fattigare än de var 1975.

- 72 % av Internetanvändarna bor i de rika OECD-länderna med 14 % av världens befolkning. 164 miljoner bor i USA.

HÄLSA OCH UTBILDNING

Framsteg

- Sedan 1990 har 800 miljoner människor i världen fått bättre tillgång till vatten och 750 miljoner fått bättre sanitet.
- 57 länder med totalt hälften av jordens befolkning har halverat hungern eller är på väg att göra det till år 2015.
- En del utvecklingsländer har gjort framsteg i kampen mot hiv/ aids. Uganda minskade förekomsten av hiv från 14 % i början av 1990-talet till omkring 8 % i slutet av 90-talet.
- Mellan 1970 och 2000 minskade dödligheten bland barn under fem år från 96 till 56 dödsfall per 1.000 levande födda.
- Globalt sett ökade inskrivningen i grundskolan från 80 % 1990 till 84 % 1998.
- 51 länder med 41 procent av världens befolkning har nått eller är på väg att nå målet allmän grundutbildning.
- 90 länder med drygt 60 % av världens befolkning har nått/är på väg att nå målet att könsdiskriminering i grundskolan ska vara avskaffad 2015 – drygt 80 länder när det gäller gymnasieskolan.

Bakslag

- Vaccineringen av barn mot de vanligaste barnsjukdomarna har minskat till under 50 % i Afrika söder om Sahara.
- Med nuvarande insatsnivåer kommer det att ta mer än 130 år att utrota hungern i världen.
- Vid slutet av 2000 hade närmare 22 miljoner människor dött av aids, 13 miljoner barn hade förlorat sin mor eller båda

föräldrarna i aids och drygt 40 miljoner människor hade hiv. Av dessa bodde 90 % i utvecklingsländerna varav 75 % i Afrika söder om Sahara.

- Varje dag dör mer än 30.000 barn i sjukdomar som kan förebyggas.
- Runt om i världen ”saknas” 100 miljoner kvinnor som skulle ha levat om de inte blivit offer för barnamord, försummelse eller abort av flickfoster.
- Varje år dör mer än 500.000 kvinnor i samband med graviditeter och förlossningar.
- 113 miljoner barn går inte i skolan, 97 % av dem bor i utvecklingsländer.
- 93 länder med 39 % av världens befolkning har inga data på inskrivning i grundskolan.
- 60 % av barnen som inte går i grundskola är flickor.
- Av omkring 854 miljoner ej läs- och skrivkunniga i världen är 544 miljoner kvinnor.

FRED OCH PERSONLIG SÄKERHET

Framsteg

- 38 fredsbevarande operationer har upprättats sedan 1990, jämfört med 16 mellan 1946 och 1989.
- När 60 länder hade ratificerat stadgan för Internationella brottmålsdomstolen i april 2002 inrättades en permanent domstol för brott mot mänskligheten.
- Omkring 1.400 icke statliga grupper och organisationer har bidragit till att 1997-års konvention som förbjuder minor har ratificerats av 123 stater.

Bakslag

- Folkmord begicks i Europa och Afrika med 200.000 människor

dödade i Bosnien 1992-95 och 500.000 i Rwanda 1994.

- Nya former av internationell terrorism ledde till att omkring 3.000 människor från drygt 80 länder dog i attacken mot World Trade Centre i New York den 11 september 2001.
- Stora länder som Kina, Ryssland och USA har inte ratificerat minkonventionen.
- 90 länder är fortfarande svårt drabbade av landminor som 15.000-20.000 människor blir offer för varje år.

Samarbetsområden för EU och FN.

Från www.sfn.se 050507

Konfliktförebyggande och krishantering

Utvecklingen av samarbetet mellan EU och FN när det gäller konfliktförebyggande och krishantering diskuteras för närvarande. Detta är klassiska FN-områden där FN har lång erfarenhet och stort kunnande. För FN utgör upprättandet av internationell fred och säkerhet ett huvudmål. Dessa är centrala frågor även för EU som också har god erfarenhet av att försöka förebygga konflikter. Den europeiska säkerhets- och försvarspolitikerna är under utveckling, bland annat genom att bygga upp en internationell krishanteringsstyrka. Ett ökat samarbete mellan EU och FN bidrar till ökad samordning och effektivitet av båda organisationernas insatser på dessa områden.

* Läs mer om EU och FN:s samarbete gällande konfliktförebyggande och krishantering »

Mänskliga rättigheter

Respekten för mänskliga rättigheter och de grundläggande friheterna är en hörnsten i EU:s utrikespolitik. Unionen är mycket engagerad på global och nationell nivå för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. EU fäster stor vikt vid arbetet i FN och spelar en aktiv roll i FN:s kommission för mänskliga rättigheter och i generalförsamlingens tredje utskott. EU-länderna samarbetar genom att lägga fram resolutionsförslag och avge förklaringar samt genom att uttala sig om situationen i enskilda länder och när det gäller tematiska frågor. EU stödjer även inrättandet av Internationella brottsmålsdomstolen (ICC).

* Läs mer om EU och FN:s samarbete gällande mänskliga rättigheter»

Fattigdomsbekämpning och utvecklingssamarbete

EU är världens största givare av utvecklingsbistånd. EU är även en av de största finansiärerna av FN:s program, underorgan och fonder. Att intensifiera och stärka förbindelserna med FN när det gäller fattigdomsbekämpning och utvecklingssamarbete är således högt prioriterat av EU. Samarbetet mellan EU och FN kommer framöver att byta skepnad från ett projektbaserat samarbete till ett mer systematiskt programsamarbete. Diskussioner pågår för närvarande om hur den kompetens som FN-organen besitter på bästa sätt kan bidra till genomförandet av EU:s utvecklingsmål.

* Läs mer om EU och FN:s samarbete gällande fattigdomsbekämpning och utvecklingssamarbete »

Miljö och hållbar utveckling

Många av dagens viktiga miljöfrågor har en global dimension. Miljöpolitiken i EU styrs alltmer av denna globala aspekt. EU anser att befintliga internationella miljöorgan måste stärkas, ges ökad tyngd och effektiviseras. Särskild vikt läggs vid FN:s miljöprogram, UNEP. En av EU prioriterad fråga är höstens världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg och Unionen spelar en aktiv roll i förberedelserna av detta FN-toppmöte. En annan miljöfråga där EU är starkt engagerad är klimatförändringarna och EU arbetar aktivt för att så många länder som möjligt ratificerar Kyotoprotokollet. EU stöder flertalet av FN:s konventioner på miljöområdet, exempelvis är medlemsstaterna parter i FN:s konvention om biologisk mångfald.

* Läs mer om EU och FN:s samarbete gällande miljö och hållbar utveckling »

ÄNDRAD 2005-05-03

040302: De mänskliga rättigheterna.

Från utrikesdepartementets hemsida på internet.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

Förenta Nationernas generalförsamling antog och kungjorde den 10 december 1948 en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Omedelbart efter denna historiska händelse uppmanade generalförsamlingen alla medlemsstater att offentliggöra förklaringens text och att "göra den spridd, känd, läst och förstådd framför allt i skolor och andra undervisningsinstitutioner utan hänsyn till olika länders eller regioners politiska förhållanden".

INLEDNING

Enär erkännandet av det inneboende värdet hos alla medlemmar av människosläktet och av deras lika och oförytterliga rättigheter är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen,

enär ringaktning och förakt för de mänskliga rättigheterna lett till barbariska gärningar, som upprört mänsklighetens samvete, och enär skapandet av en värld, där människorna åtnjuta yttrandefrihet, trosfrihet samt frihet från fruktan och nöd, kungjorts som folkens högsta strävan,

enär det är väsentligt för att icke människan skall tvingas att som en sista utväg tillgripa uppror mot tyranni och förtryck, att de mänskliga rättigheterna skyddas genom lagens överhöghet,

enär det är väsentligt att främja utvecklandet av vänskapliga förbindelser mellan nationerna,

enär Förenta Nationernas folk i stadgan ånyo uttryckt sin tro på de grundläggande mänskliga rättigheterna, den enskilda människans värdighet och värde samt männens och kvinnornas lika rättigheter, ävensom beslutat främja socialt framåtskridande och bättre levnadsvillkor under större frihet,

enär medlemsstaterna åtagit sig att i samverkan med Förenta Nationerna säkerställa allmän och effektiv respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,

enär en gemensam uppfattning av dessa fri- och rättigheters innebörd är av största betydelse för uppfyllandet av detta åtagande,

kungör GENERALFÖRSAMLINGEN

denna

ALLMÄNNA FÖRKLARING OM DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

såsom en gemensam riktlinje för alla folk och alla nationer, på det att varje individ och varje samhällsorgan må med denna förklaring i åtanke ständigt sträva efter att genom undervisning och uppfostran befordra respekten för dessa fri- och rättigheter samt genom framstegsfrämjande inhemska och internationella åtgärder säkerställa deras allmänna och verksamma erkännande och tillämpning såväl bland folken i medlemsstaterna som bland folken i områden under deras överhöghet.

Artikel 1.

Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De är utrustade med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av broderskap.

Artikel 2.

Envar är berättigad till alla de fri- och rättigheter, som uttalas i denna förklaring, utan åtskillnad av något slag, såsom ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt.

Ingen åtskillnad må vidare göras på grund av den politiska, juridiska eller internationella ställning, som intages av det land eller område, till vilket en person hör, vare sig detta land eller område är oberoende, står under förvaltarskap, är icke-självstyrande eller är underkastat någon annan begränsning av sin suveränitet.

Artikel 3.

Envar har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet.

Artikel 4.

Ingen må hållas i slaveri eller trälldom; slaveri och slavhandel i alla dess former är förbjudna.

Artikel 5.

Ingen må utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Artikel 6.

Envar har rätt att allestädes erkännas som person i lagens mening.

Artikel 7.

Alla är lika inför lagen och är utan åtskillnad berättigade till lika skydd från lagens sida. Alla är berättigade till lika skydd mot varje åtskillnad i strid med denna förklaring och mot varje framkallande av sådan åtskillnad.

Artikel 8.

Envar har rätt till verksam hjälp från sitt lands behöriga domstolar mot handlingar, som kränker de grundläggande rättigheter, vilka tillkommer honom genom lag eller författning.

Artikel 9.

Ingen må godtyckligt anhållas, fängslas eller landsförvisas.

Artikel 10.

Envar är under full likställdhet berättigad till rättvis och offentlig rannsaking inför oavhängig och opartisk domstol vid fastställandet av såväl hans rättigheter och skyldigheter som varje anklagelse mot honom för brott.

Artikel 11.

1. Envar, som blivit anklagad för straffbar gärning, har rätt att betraktas som oskyldig, till dess hans skuld blivit lagligen fastställd vid offentlig rättegång, under vilken han åtnjuter alla för sitt försvar nödiga garantier.
2. Ingen må dömas för handling eller underlåtenhet, som vid tidpunkten för dess begående icke var straffbar enligt inhemsk eller internationell rätt. Ej heller må högre straff utmätas än vad som var tillämpligt vid tidpunkten för den straffbara gärningens begående.

Artikel 12.

Ingen må utsättas för godtyckliga ingripanden i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens, ej heller angrepp på heder och anseende. Envar har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp.

Artikel 13.

1. Envar har rätt att inom varje stats gränser fritt förflytta sig och välja sin vistelseort.
2. Envar har rätt att lämna varje land, inbegripet sitt eget, och att återvända till sitt eget land.

Artikel 14.

1. Envar har rätt att i andra länder söka och åtnjuta fristad från förföljelse.
2. Denna rätt må icke åberopas vid laga åtgärder, reellt grundade på icke-politiska brott eller på handlingar, som strider mot Förenta Nationernas ändamål och grundsatser.

Artikel 15.

1. Envar har rätt till en nationalitet.
2. Ingen må godtyckligt berövas sin nationalitet eller förmenas rätten att ändra nationalitet.

Artikel 16.

1. Fullvuxna män och kvinnor har rätt att utan någon inskränkning på grund av sin ras, nationalitet eller religion ingå äktenskap och bilda familj. De äga lika rättigheter vid giftermål, under äktenskap och vid äktenskaps upplösning.

2. Äktenskap må ingås endast med de blivande makarnas fria och fullständiga samtycke.
3. Familjen är den naturliga och grundläggande enheten i samhället och äger rätt till skydd från samhället och staten.

Artikel 17.

1. Envar har rätt att äga egendom såväl ensam som i förening med andra.
2. Ingen må godtyckligt berövas sin egendom.

Artikel 18.

Envar har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och att ensam eller i gemenskap med andra offentligt eller enskilt utöva sin religion eller tro genom undervisning, andaktsövningar, gudstjänst och iakttagande av religiösa sedvänjor.

Artikel 19.

Envar har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet för envar att utan ingripanden hysa åsikter och frihet att söka, mottaga och sprida upplysningar och tankar genom varje slags uttrycksmedel och utan hänsyn till gränser.

Artikel 20.

1. Envar har rätt till frihet i fråga om fredliga möten och sammanslutningar.
2. Ingen må tvingas att tillhöra en sammanslutning.

Artikel 21.

1. Envar har rätt att ta del i sitt lands styrelse direkt eller genom fritt valda ombud.

2. Envar har rätt till lika tillträde till allmän tjänst i sitt land.
3. Folkets vilja skall utgöra grundvalen för statsmakternas myndighet. Denna vilja skall uttryckas i periodiska och verkliga val, vilka skall äga rum med tillämpning av allmän och lika rösträtt samt hemlig röstning eller likvärdiga fria röstningsförfaranden.

Artikel 22.

Envar äger i sin egenskap av samhällsmedlem rätt till social trygghet och är berättigad till att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som är oundgängliga för hans värdighet och för en fri utveckling av hans personlighet, förverkligas genom nationella åtgärder och mellanfolkligt samarbete med hänsyn tagen till varje stats organisation och resurser.

Artikel 23.

1. Envar har rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet.
2. Envar har utan åtskillnad rätt till lika lön för lika arbete.
3. Envar, som arbetar, har rätt till rättvis och tillfredsställande ersättning, som tillförsäkrar honom själv och hans familj en människovärdig tillvaro och som, där så är nödvändigt, kompletteras med andra medel för socialt skydd.
4. Envar har rätt att bilda och ansluta sig till fackföreningar till skydd för sina intressen.

Artikel 24.

Envar har rätt till vila och fritid, innefattande rimlig begränsning av arbetstiden och regelbunden semester med bibehållen lön.

Artikel 25.

1. Envar har rätt till en levnadsstandard, som är tillräcklig för hans egen och hans familjs hälsa och välbefinnande, däri inbegripet föda,

kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala förmåner, vidare rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter, över vilka han icke kunnat råda.

2. Mödrar och barn är berättigade till särskild omvårdnad och hjälp. Alla barn, vare sig födda inom eller utom äktenskap, skall åtnjuta samma sociala skydd.

Artikel 26.

1. Envar har rätt till undervisning. Undervisningen skall vara kostnadsfri, åtminstone på de elementära och grundläggande stadierna. Den elementära undervisningen skall vara obligatorisk. Yrkesundervisning och teknisk undervisning skall vara allmänt tillgänglig. Den högre undervisningen skall stå öppen i lika mån för alla på grundval av deras duglighet.

2. Undervisningen skall syfta till personlighetens fulla utveckling och till att stärka respekten för människans grundläggande fri- och rättigheter. Undervisningen skall främja förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer, rasgrupper och religiösa grupper samt befordra Förenta Nationernas verksamhet för fredens bevarande.

3. Rätten att välja den undervisning, som skall ges åt barnen, tillkommer i främsta rummet deras föräldrar.

Artikel 27.

1. Envar har rätt att fritt taga del i samhällets kulturella liv, att njuta av konsten samt att bli delaktig av vetenskapens framsteg och dess förmåner.

2. Envar har rätt till skydd för de moraliska och materiella intressen, som härröra från varje vetenskapligt, litterärt eller konstnärligt verk, till vilket han är upphovsman.

Artikel 28.

Envar har rätt till en social och internationell ordning, i vilken de fri- och rättigheter, som uttalas i denna förklaring, till fullo kan förverkligas.

Artikel 29.

1. Envar har plikter mot samhället, i vilket den fria och fullständiga utvecklingen av hans personlighet ensamt är möjlig.

2. Vid utövandet av sina fri- och rättigheter må envar underkastas endast sådana inskränkningar, som blivit fastställda i lag i uteslutande syfte att trygga tillbörlig hänsyn till och respekt för andras fri- och rättigheter samt för att tillgodose det demokratiska samhällets rättmätiga krav på moral, allmän ordning och allmän välfärd.

3. Dessa fri- och rättigheter må i intet fall utövas i strid med Förenta Nationernas ändamål och grundsatser.

Artikel 30.

Intet i denna förklaring må tolkas såsom innebärande rättighet för någon stat, grupp eller person att ägna sig åt verksamhet eller utföra handling, som syftar till att omintetgöra någon av häri uttalade fri- och rättigheter.

Mänskliga rättigheter i världens länder (Från UD)

Utrikesdepartementet sammanställer sedan några år tillbaka årliga rapporter om de mänskliga rättigheterna i världens länder. 2003-års rapporter publicerades den 23 januari 2004. Det är andra året som UD offentliggör dessa rapporter.

Förord av utrikesminister Laila Freivalds

De mänskliga rättigheterna är en central del av svensk utrikespolitik. Stärkandet av de mänskliga rättigheterna är en förutsättning för hållbar utveckling i världens länder, och bidrar till att förebygga konflikter inom och mellan länder.

Som ett led i en aktiv politik för de mänskliga rättigheterna sammanställer UD årliga rapporter om situationen i enskilda länder. Förra året valde UD att för första gången göra dessa rapporter offentliga. Bakgrunden var att vi ville göra materialet tillgängligt för den allt större krets aktörer – organisationer och företag såväl som enskilda – som intresserar och engagerar sig för frågor om mänskliga rättigheter.

Reaktionerna på publiceringen av rapporterna har varit övervägande positiva. Den har stimulerat till utbyte med en rad olika aktörer både i Sverige och – genom Sveriges ambassader – i utlandet. Min förhoppning är att dialogen skall fortsätta när vi nu publicerar en ny omgång rapporter avseende det år som just nått sitt slut.

Det stora flertalet av världens länder gör stegvisa framsteg mot en större respekt för de mänskliga rättigheterna. I vissa länder har förbättringarna varit väldigt stora under senare år. Samtidigt får man konstatera att de internationella överenskommelserna om mänskliga rättigheterna fått litet eller inget genomslag i andra länder. Sverige fortsätter att aktivt verka för en ökad respekt för det ramverk av gemensamma värderingar som länderna tillsammans har byggt upp inom ramen för FN och andra internationella organ.

Laila Freivalds
Utrikesminister

Europa och Centralasien

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/page/index.cgi?module_instance=1&action=page_show&id=35

Mellanöstern och Nordafrika

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/page/index.cgi?module_instance=1&action=page_show&id=40

Afrika söder om Sahara

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/page/index.cgi?module_instance=1&action=page_show&id=37

Asien och Oceanien

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/page/index.cgi?module_instance=1&action=page_show&id=39

Nordamerika, Latinamerika och Karibien

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/page/index.cgi?module_instance=1&action=page_show&id=38

Om rapporterna

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/page/index.cgi?module_instance=1&action=page_show&id=34

Sök bland rapporterna

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/search/?module_instance=2&top_id=15&nav_id=17

Samtliga rapporter i bokstavsordning

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/document/?module_instance=1&action=show_category&id=37&language_selection=0&nav_id=16&top_id=15&module_name=document

Europa och Centralasien

» Albanien
» Andorra
» Armenien
» Azerbajdzjan
» Belgien
» Bosnien-Hercegovina
» Bulgarien
» Cypern
» Danmark
» Estland
» Finland
» Frankrike
» Georgien
» Grekland
» Irland
» Island
» Italien
» Kazakstan
» Kirgizistan
» Kosovo
» Kroatien
» Lettland
» Liechtenstein
» Litauen
» Luxemburg
» Makedonien
» Malta
» Moldavien
» Nederländerna
» Norge
» Polen
» Portugal
» Rumänien
» Ryska Federationen (Ryssland)
» San Marino
» Schweiz
» Serbien och Montenegro
» Slovakien
» Slovenien
» Spanien
» Storbritannien
» Sverige

» Tadzjikistan
» Tjeckien
» Turkiet
» Turkmenistan
» Tyskland
» Ukraina
» Ungern
» Uzbekistan
» Vitryssland
» Österrike

Mellanöstern och Nordafrika

» Algeriet
» Bahrain
» Egypten
» Förenade Arabemiraten
» Irak
» Iran
» Israel och de ockuperade områdena
» Jordanien
» Kuwait
» Libanon
» Libyen
» Marocko
» Oman
» Palestinska områdena
» Qatar
» Saudiarabien
» Syrien
» Tunisien
» Västsahara

Afrika (söder om Sahara)

» Angola
» Benin
» Botswana
» Burkina Faso
» Burundi
» Centralafrikanska Republiken
» Djibouti
» Ekvatorialguinea
» Elfenbenskusten

» Eritrea
» Etiopien
» Gabon
» Gambia
» Ghana
» Guinea-Bissau
» Guinea-Conacry
» Kamerun
» Kap Verde
» Kenya
» Komorena
» Kongo, Demokratiska Republiken
» Kongo, Republiken (Kongo-Brazzaville)
» Lesotho
» Liberia
» Madagaskar
» Malawi
» Mali
» Mauretanien
» Mauritius
» Mocambique
» Namibia
» Niger
» Nigeria
» Rwanda
» Sao Tomé e Príncipe
» Senegal
» Seychellerna
» Sierra Leone
» Somalia
» Sudan
» Swaziland
» Sydafrika
» Tanzania
» Tchad
» Togo
» Uganda
» Zambia
» Zimbabwe

Asien och Oceanien

» Afghanistan

» Australien
» Bangladesh
» Bhutan
» Brunei
» Burma (Myanmar)
» Fiji
» Filippinerna
» Hongkong
» Indien
» Indonesien
» Japan
» Kambodja
» Kina
» Korea, Demokratiska Folkrepubliken (Nordkorea)
» Korea, Republiken (Sydkorea)
» Laos
» Macau
» Malaysia
» Maldiverna
» Marshallöarna
» Mikronesien
» Mongoliet
» Nepal
» Nya Zeeland
» Pakistan
» Palau, Republiken
» Papua Nya Guinea
» Salomonöarna
» Samoa
» Singapore
» Sri Lanka
» Taiwan
» Thailand
» Tonga
» Vanuatu
» Vietnam
» Östtimor

Nordamerika, Latinamerika och Karibien

» Antigua och Barbuda
» Argentina

» Bahamas
» Barbados
» Belize
» Bolivia
» Brasilien
» Chile
» Colombia
» Costa Rica
» Dominica
» Dominikanska Republiken
» Ecuador
» El Salvador
» Grenada
» Guatemala
» Guyana
» Haiti
» Honduras
» Jamaica
» Kanada
» Kuba
» Mexiko
» Nicaragua
» Panama
» Paraguay
» Peru
» St Kitts och Nevis
» St Lucia
» St Vincent och Grenadinerna
» Trinidad och Tobago
» Uruguay
» USA
» Venezuela

Hur ska man kunna förbättra världen?

I det föregående har först berättats om "Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. Kunskaper om verksamheterna och deras samband för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld." Det är människornas verksamheter (i vid mening) som förändrar världen.

Sedan kommer några avsnitt om hela världen på jordklotet:

Historien om människan:

En resa genom tid och rum. (Univesum)

Våra förfäder aporna.

Apor på två ben.

De första människorna.

Vår tids människor.

Dagens värld.

Framtidsperspektiv.

Världshistorien på 9 sidor. Makthavare.

Världsbefolkningen markerad på karta.

Därefter några avsnitt om FN:

50 år med FN.

Förenta Nationernas Millenniedeklaration.

Läget i världen 2002 enligt svenska FN-förbundet.

Samarbetsområden för EU och FN.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Mänskliga rättigheter i världens länder. Förteckning över länderna.

Det mesta av ovanstående är hämtat från:

Sven Wimmell 050510+050610+061220:

Världshistorien och framtiden. Samhällsplaneringens problem.

Hur ska man kunna förbättra världen ?

(<http://www.wimmell.com/omr40y.pdf>)

Där finns mera om historia mm

Verksamheter i Sverige och i världen.

Man bör skilja noga mellan planering och styrning. Man kan planera vad som helst utan att ha några möjligheter att styra det som planeras. Svenskarna har inte möjligheter att direkt ingripa i demokratiska styrningar i andra länder. Svenskar kan t ex inte styra de demokratiska processerna i Estland, Ryssland, USA, Japan eller Kina, men kan hålla en planering som gäller hur det var, hur det är, hur det kan bli och hur det bör bli i dessa länder.

På grund av att svenskarna i mycket hög grad är beroende av utvecklingen i andra länder, är det av stor betydelse, att svenskarna får en uppfattning om hur det kan och bör bli i andra länder.

Det är intressant att veta om andra länder bl a med hänsyn till svenskarnas konkurrensförmåga ifråga om svensktillverkade varor på världsmarknaden. Det är också intressant att veta om andra länder med hänsyn till risk för krig, miljöstörningar o d, som direkt kan beröra Sverige eller orsaka störningar i varuproduktionen i världen.

Därför bör Sverige hålla sig med en svensk världsplanering som underlag för svenskarnas agerande i världen, och därmed blir det intressant att beakta både inhemska och utländska verksamheter. Svenskarna har möjligheter att påverka verksamheterna i andra länder genom överenskommelser och sådana finns bl a inskrivna i de svenska lagarna.

Viktiga överenskommelser följer med det svenska medlemskapet i EU, och följer av internationella överenskommelser om bl a handel.

Under 1900-talet ökade beroendet mellan världens olika delar. För 30-40 år sedan fanns knappast i Sveriges regering och riksdag något intresse för att ta itu med problem kring Sveriges stora beroende av omvärlden. Sverige har varit med i EU sedan 1995 men först 2007 börjar riksdagens utskott behandla EU- frågor mer ingående.

Svenskarna har att i första hand anpassa sina verksamheter efter det svenska folkets behov och krav, men måste göra det med hänsyn till behoven och kraven i andra delar av världen.

Grundskolan ska lära ut något om detta.

Grundskolans kursplaner.

Skolverket behandlar skolämnenas kursplaner i bokstavsordning:

Bild
Engelska
Hem- och konsumentkunskap
Idrott och hälsa
Matematik
Moderna språk
Modersmål
Musik
Naturorienterade ämnen
 Biologi
 Fysik
 Kemi
Samhällsorienterade ämnen
 Geografi
 Historia
 Religionskunskap
 Samhällskunskap
Slöjd
Svenska
Svenska som andraspråk
Teckenspråk för hörande
Teknik

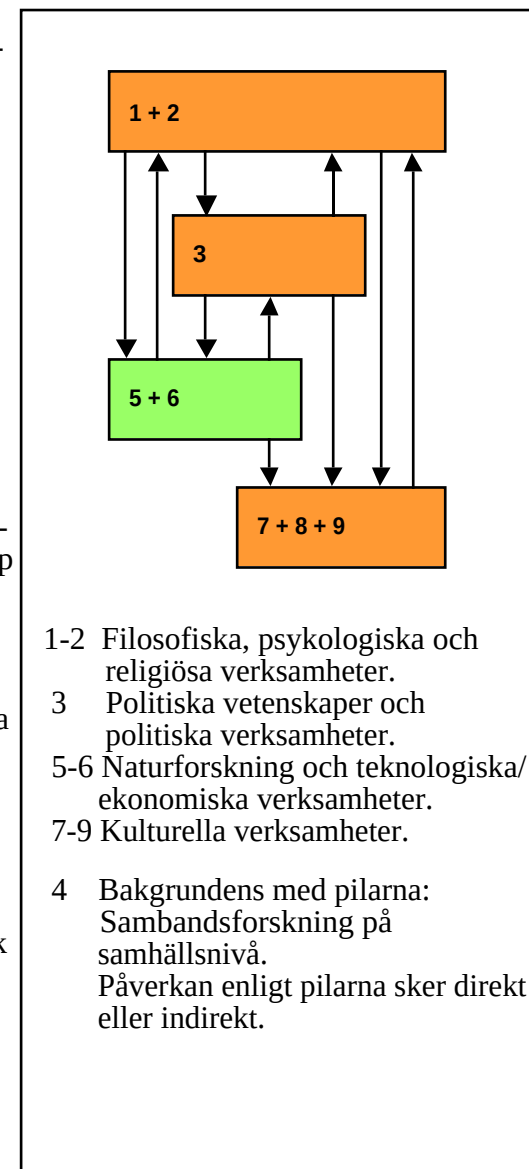
I det följande visas skolans värdegrund och mål samt kursplanerna för de samhällsorienterade ämnena.

Det är hämtat från Sven Wimmell 050403:

Lärarytelse. Forskning. Samhällsplanering. Skolan.
(<http://wimmell.com/omr40v.pdf>).

(I värdegrund och kursplaner har några viktiga delar kursiverats)

108 (+1-9)	Samhällsorienterande ämnen
108 (+1-9)	Samhällskunskap
2 (+del av1)	Religionskunskap
50	Naturorienterande ämnen
51	Matematik
53	Fysik
54	Kemi
57-59	Biologi
6	Teknik
64	Hem- och konsumentkunskap
74	Slöjd
75-77	Bild
78	Musik
796-799	Idrott och hälsa
80	Svenska
80	Svenska som andraspråk
80	Modersmål
80	Engelska
80	Moderna språk
80	Teckenspråk för hörande
91(+55-59)	Geografi
93-99	Historia

1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. (Lpo 94)

(Med ändring SKOLFS 2003:17)

(Denna läroplan skall gälla för det obligatoriska skolväsendet och förskoleklassen. Vad som sägs i läroplanen om lärare skall också gälla förskollärare och fritidspedagoger som undervisar inom de skolformer som läroplanen gäller för. Läroplanen skall tillämpas inom fritidshemmet)

1 Skolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (1985:1100) slår fast att verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö (1 kap. 2 §).

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt ***solidaritet med svaga och utsatta*** är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvars-tagande.

Undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Förståelse och medmänsklighet

Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling skall präglade verksamheten. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan ***att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar***. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Saklighet och allsidighet

Skolan skall vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den skall framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen skall vara saklig och allsidig. Alla föräldrar skall med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Alla som verkar i skolan skall hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform skall vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 2 §).

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella köns-mönster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Rättigheter och skyldigheter

Skolan skall klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och **förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet**. Den skall utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar.

Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är **att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper**. I samarbete med hemmen skall skolan främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar (1 kap. 2 §). Skolan skall präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan skall därvid vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom **förbereda dem för att leva och verka i samhället**. Skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. **Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt**. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och **att inse konsekvenserna av olika alternativ**. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en beredskap inför framtiden och utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande. Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. ***Undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.***

Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet skall prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om ***vad som är viktig kunskap idag och i framtiden*** och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion.

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling. Detta skall åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förut-

sättningar för ett lärande och utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande.

Skolan skall stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor skall uppmärksammas.

Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig.

God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Den enskilda skolans utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot uppställda mål. Huvudmannen har ett givet ansvar för att så sker. Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt provas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder provas och utvecklas. Ett sådant arbete

måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

2 Mål och riktlinjer

Mål

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan.

Mål att uppnå uttrycker vad eleverna minst skall ha uppnått när de lämnar skolan. Det är skolans och skolhuvudmannens ansvar att eleverna ges möjlighet att uppnå dessa mål.

2.1 Normer och värden

Skolan skall aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper och personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att bistå andra människor,
- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen och
- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och **ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,**
- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor,
- aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper och
- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet **utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.**

Läraren skall

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen och
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete.

2.2 Kunskaper

Skolan skall ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning.

Skolan skall bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust att lära skall utgöra en grund för undervisningen. Lärarna skall sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
 - utvecklar sitt eget sätt att lära,
 - utvecklar tillit till sin egen förmåga,
 - känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
 - lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
 - befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
 - tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
 - utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk,
 - lär sig att kommunicera på främmande språk,
 - lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att
- formulera och pröva antaganden och lösa problem,**
- reflektera över erfarenheter och
- kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Mål att uppnå i grundskolan

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola

- behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift,
- behärskar grundläggande matematiskt tänkande och kan tillämpa det i vardagslivet,
- känner till och förstår grundläggande begrepp och sammanhang inom de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga och humanistiska kunskapsområdena,

- har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud,
- har en förtrogenhet med centrala delar av vårt svenska och nordiska och västerländska kulturarv
- har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia,
- kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans,
- har utvecklat förståelse för andra kulturer,
- kan kommunicera i tal och skrift på engelska,
- känner till grunderna för samhällets lagar och normer och vet om sina rättigheter och skyldigheter i skolan och i samhället,
- **har kunskaper om länders och världsdelars ömsesidiga beroende av varandra,**
- känner till förutsättningarna för en god miljö och förstår grundläggande ekologiska sammanhang,
- har grundläggande kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa samt har förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön,
- har kunskaper om medier och deras roll,
- kan använda informationsteknik som ett verktyg för kunskapssökande och lärande och
- har fördjupade kunskaper inom några ämnesområden efter eget val.

Mål att uppnå i sameskolan

Dessa mål uttrycker vad eleverna, som har gått i sameskolan, skall ha uppnått utöver grundskolans mål.

Sameskolan ansvarar för att varje elev efter genomgången sameskola

- är förtrogen med det samiska kulturarvet och
- kan tala, läsa och skriva på samiska.

Mål att uppnå i specialskolan

Grundskolans mål gäller även för specialskolan. I stället för grund-

skolans mål för svenska och engelska gäller dock särskilda mål för döva och hörselskadade elever.

Specialskolan ansvarar för att varje döv eller hörselskadad elev efter genomgången specialskola

- är tvåspråkig, dvs. kan avläsa teckenspråk och läsa svenska samt uttrycka tankar och idéer på teckenspråk och i skrift och
- kan kommunicera i skrift på engelska.

Mål att uppnå i särskolan

Dessa mål uttrycker vad eleverna, efter sina individuella förutsättningar, skall ha uppnått när de lämnar särskolan.

Skolan ansvarar för att varje elev som lämnar grundsärskolan

- har ökat medvetenheten om sina egna förutsättningar,
- efter sin förmåga kan lyssna, läsa och kommunicera,
- har utvecklat sådana färdigheter i matematik att eleven kan lösa problem i den dagliga livsföringen,
- känner till och förstår grundläggande sammanhang i sin omvärld och så långt möjligt får insikt i grundskolans kunskapsområden och övergripande perspektiv,
- har ökat sin förmåga att söka kunskap och veta var man får hjälp att göra det,
- har ökade kunskaper inom ett eller flera ämnesområden som utvecklar individen och kan berika fritiden,
- kan förstå och använda enklare ord och uttryck på engelska,
- har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud,
- känner till grunderna för en god hälsa och
- har ökat sin förmåga att kompensera verkningarna av utvecklingsstörningen i det dagliga livet.

Skolan ansvarar för att varje elev som lämnar träningsskolan har utvecklat sin förmåga

- att samspela socialt,

- att kommunicera genom språk, symboler, tecken eller signaler,
- att hantera tid, rum, kvalitet, kvantitet och orsakssammanhang i sin omvärld,
- att lära känna sin kropp och dess rörelseförmåga,
- att vara fysiskt aktiv för hälsa och välbefinnande,
- att vara nyfiken och ta initiativ,
- att reagera på egna känslor och vara mottaglig för intryck,
- att använda olika uttrycksmedel i upplevelser och för kreativt skapande,
- att medverka i och försöka ta ansvar för återkommande aktiviteter i sitt dagliga liv,
- att använda färdigheter och känna till regler som gör det lättare att fungera i vardagslivet,
- att uppfatta sig själv som en individ och ha förståelse för andra och
- att aktivt intressera sig för något område som kan berika individen och tillvaron också utanför skolan.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- uppmärksamma och hjälpa elever i behov av särskilt stöd och
- samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Läraren skall

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,
- ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel,
- stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter,
- samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven

- utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,
- upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt,
- får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling,
- successivt får fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar,
- får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och
- får möjlighet att arbeta ämnesövergripande.

2.3 Elevernas ansvar och inflytande

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, skall omfatta alla elever. Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer (1 kap. 2§).

Mål

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,
- successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan och
- ***har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.***

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Läraren skall

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inlärnin och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad,
- verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen,
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen och
- förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

2.4 Skola och hem

Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång skall skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet.

Läraren skall

- samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling, och
- hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och därvid iaktta respekt för elevens integritet.

2.5 Övergång och samverkan

Samarbetsformer mellan förskoleklass, skola och fritidshem skall utvecklas för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande.

För att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv skall skolan också sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskolan samt med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Samarbetet skall utgå från de nationella och lokala mål och riktlinjer som gäller för respektive verksamhet.

Riktlinjer

Läraren skall

- utveckla samarbetet mellan förskoleklass, skola och fritidshem,
- utbyta kunskaper och erfarenheter med personalen i förskolan och i gymnasieskola och gymnasiesärskola samt
- i samarbetet särskilt uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd.

2.6 Skolan och omvärlden

Eleverna skall få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De skall också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att
- **kunna granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,**
- få en inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv och
- få kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö och
- bidra till att motverka sådana begränsningar i elevens studie- och yrkesval som grundar sig på kön eller social eller kulturell bakgrund.

Läraren skall

- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning och
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, skall

- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och därvid särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionshinder samt
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

2.7 Bedömning och betyg

Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de mål som uttrycks i kursplanen för respektive ämne eller ämnesblock. Som stöd för betygssättningen finns ämnesspecifika kriterier för olika kvalitetssteg. Dessa betygskriterier anges i anslutning till respektive kursplan.

Mål

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar ett allt större ansvar för sina studier och

- utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.

Riktlinjer

Läraren skall

- genom utvecklingssamtal främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling,
- utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov och
- vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper.

2.8 Rektors ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen. Rektorn ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas samt för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och till målen i skolplanen och den lokala arbetsplanen. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas,
- skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel,
- undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver,
- kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem

- och svårigheter för eleven i skolan,
- upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden bland elever och anställda,
- resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör,

- undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet, - ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Sådana kunskapsområden är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger,

- samarbetsformer utvecklas med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja varje elevs mångsidiga utveckling och lärande,
- samverkan kommer till stånd med förskolan för att skapa förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete,
- formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ,

- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning, - den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning,

- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sin uppgifter,
- skolans internationella kontakter utvecklas,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskomelser, som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.

Samhällsorienterande ämnen. (Grundskolan)

inrättad 2000-07

Gemensam kursplanetext för de samhällsorienterande ämnena SAMHÄLLSKUNSKAP, RELIGIONSKUNSKAP, GEOGRAFI, HISTORIA.

Den gemensamma kursplanetexten, utformad i ett samhällsorienterande perspektiv, utgör tillsammans med kursplanerna för de olika ämnena en helhet vars delar skall stödja och komplettera varandra. De olika delarna bildar tillsammans det nationella uppdraget för utbildningen i de samhällsorienterande ämnena. I den gemensamma texten behandlas ämnenas gemensamma innehållsliga perspektiv, vad som utmärker processen vid arbete med frågor inom perspektivet och den handlingsberedskap som avses bli effekt av utbildningen. Texten för varje enskilt samhällsorienterande ämne utgör en fördjupning av den gemensamma so-texten utifrån det enskilda ämnets aspekt och specifika innehåll.

Studier inom det samhällsorienterande kunskapsområdet skall kopplas samman med kunskaper och uttrycksformer inom skolans andra ämnen.

Ämnenas syfte och roll i utbildningen

Kunskaperna inom det samhällsorienterande området ger eleven möjlighet att se omgivningen i relation till sig själv och att förstå sig själv i relation till omgivningen, dvs. ***hur individen formar sin värld och formas av världen. Kunskaperna skall ge en grund för att delta, ta ansvar och agera som medborgare i ett demokratiskt samhälle och för att medverka till en hållbar samhällsutveckling.***

Huvuduppgiften för de samhällsorienterande ämnena är att utveckla elevens kunskaper om människan och hennes verksamheter samt om förändringar i landskapet och i samhället på skilda platser och under skilda tider.

Syftet är att stimulera till reflektion över mänskligt tänkande och handlande och över företeelser i samhället, att stärka beredskapen att överblicka den egna och andras livssituation, att öka tryggheten i den egna identiteten samt att ge kunskaper om hur vårt samhälle är baserat på etnisk och kulturell mångfald.

Mål att sträva mot för de samhällsorienterande ämnena

Skolan skall i sin undervisning inom det samhällsorienterande kunskapsområdet sträva efter att eleven

- undersöker och förstår samhälleliga samband och sammanhang i nutid och förfluten tid samt reflekterar över vad dessa kan innebära för framtiden,***
- förstår centrala begrepp som gör det möjligt att på ett självständigt sätt söka, bilda och använda kunskap om samhällsfrågor,***
- utvecklar sin förmåga att använda olika informationskällor och ett kritiskt förhållningssätt till dessa,***
- utvecklar en tilltro till sin egen förmåga att påverka och en vilja att hävda demokratiska värden samt blir förtrogen med sina rättigheter och skyldigheter som medborgare i ett demokratiskt samhälle,***
- deltar aktivt i samhällsliv och samhällsutveckling samt tar ansvar för livsmiljön,***
- förvärvar insikter om hur såväl naturgivna och materiella förutsättningar som centrala idéer och livsåskådningar format och formar samhällen,***
- utvecklar förståelse av grundläggande existentiella och etiska synsätt och kan använda sin förståelse vid egna ställningstaganden,***

- *utvecklar kunskap om och förmåga till inlevelse i olika livsmönster och ser orsaker till variation i tid och rum men även det gemensamma i olika kulturer,*
- *utvecklar respekt för andra människors ställningstaganden men uppmärksammar och tar avstånd från sådana som innebär förtryck och kränkningar,*
- *gör det till en vana att i sitt handlande ta hänsyn till allas lika värde och rättigheter, oberoende av exempelvis kön, klass och etnisk tillhörighet,*
- *utvecklar förmåga att se konsekvenser av sina och andras ställningstaganden och handlingar,*
- *utvecklar förståelse för ekologiska sammanhang och olika sätt att fördela och använda resurser,*
- *utvecklar förståelse för hur verksamheter och kulturer avspeglas i och påverkas av konst, litteratur och musik.*

Det samhällsorienterande kunskapsområdets karaktär och uppbyggnad

De samhällsorienterande ämnena behandlar människor, deras omvärld och livsbetingelser samt relationer emellan. Omvärldens och livsbetingelsernas betydelse för tänkande, självuppfattning, livskvalitet och framtidstro är en väsentlig aspekt. En annan är människans verksamhet och kulturella utveckling över tid som politisk, ekonomisk och kulturell varelse, som resursutnyttjare och som människa bland andra människor.

Demokrati som livsform och politiskt system

De samhällsorienterande ämnena lyfter fram makt- och konflikt-

perspektiv såväl i förfluten tid som nutid och betonar värdet av samtal och argumentation mellan företrädare för skilda åsikter. Den demokratiska värdegrunden utgör utgångspunkt för det svenska samhällets besluts- och rättssystem.

De demokratiska värdena är inte en gång för alla givna. Samhällets medborgare måste tillsammans tolka, förankra, försvara och ständigt utveckla demokratin. Det är viktigt att varje människa utvecklar ett personligt förhållningssätt och en tillit till demokratins värdegrund som utgångspunkt för sitt tänkande och handlande i politiska, ekonomiska och existentiella frågor. I de samhällsorienterande ämnena är det ett viktigt inslag att låta eleverna urskilja och bearbeta etiska valsituationer, argumentera för och se konsekvenserna av olika ställningstaganden och tillvägagångssätt.

I ämnena ingår att diskutera och reflektera över begrepp som identitet, sexualitet, kärlek och jämställdhet. Inom kunskapsområdet behandlas också samlevnad och relationer, människosyn och språkbruk så att möjligheten att diskutera värdefrågor i detta sammanhang utnyttjas.

I det samhällsorienterande perspektivet ingår att orientera om olika uppfattningar, men klart ta ställning mot sådana som innebär kränkningar av andra människor. En grund för tolerans mot olik tänkande skapas av förståelse för att företeelser kan uppfattas på olika sätt av olika människor, beroende exempelvis på kön, klass och etnisk tillhörighet.

Svensk lagstiftning om grundläggande fri- och rättigheter samt internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter, såsom FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och Barnkonventionen, skall uppmärksammas och ligga till grund för eftertanke och reflektion om gemenskap i nationellt och globalt perspektiv.

Kulturella mönster och kulturell variation

Grundläggande i de samhällsorienterande ämnena är beskrivningar och analyser av samhällssystem, kulturarv, religiösa och idémässiga traditioner som inslag i den väv som bildat och bildar människors livs- och referensramar.

De samhällsorienterande ämnena behandlar lokala och regionala miljöer som bakgrund och förklaring till variationer i olika gruppers och individers levnadssätt, vanor och livsåskådningar. I studierna inbegrips den kulturella mångfalden i det svenska samhället, där skilda traditioner, trossystem och livsuppfattningar lever sida vid sida och påverkar varandra. Perspektiv på dessa livsmönster och kännedom om grundläggande faktorer bakom dem kan tydliggöra drivkrafter, som påverkar människors liv och tankar liksom individens möjligheter att påverka sitt eget liv. Grundläggande aspekter i ämnena är också hur livs- och samhällsförhållanden speglas i och påverkas av litteratur, konst och musik.

Lokala och globala miljö- och överlevnadsfrågor

De samhällsorienterande ämnena bidrar till förståelse av hur människan har utnyttjat och utnyttjar jordens resurser och av villkoren för hennes liv och arbete i förfluten tid, i dag och i framtiden. Genom att beakta skeenden som passerat samt studera och värdera skeenden i nuet utvecklas elevernas framtidsberedskap. ***I kunskapsområdet betonas lokala och globala fördelningsfrågor och ansvaret för att uppnå en rättvis och fredlig världsordning.*** Strävanden som sker i omvärlden för att finna lösningar och nå balans beskrivs och diskuteras.

Kunskaper om samspelet natur-teknik-människa-samhälle ger möjlighet till en insikts- och ansvarsfull syn på människans nyttjande av naturresurser och teknik samt hur människors liv och livsmiljö förändras genom teknik.

De samhällsorienterande ämnena delar ansvaret för arbetet med miljöfrågor med skolans övriga verksamhet. Förutom förståelse för det komplicerade samspelet mellan mark, vatten och luft är det viktigt att insikter skapas om hur förändringar i landskapet och i samhället sker som resultat av kamp och kompromisser mellan olika intressen som står i konflikt med varandra. Sådana kunskaper skall ge beredskap för ett konstruktivt förhållningssätt inför såväl lokala som globala förändrings- och överlevnadsfrågor.

Kunskapande i ett informationsrikt samhälle

Dagens samhälle erbjuder en närmast oändlig mängd av information, som kan inhämtas från olika mer eller mindre vederhäftiga källor via olika kanaler. Medier och mediers budskap spelar stor roll när människor bildar sina uppfattningar. I de samhällsorienterande ämnena skall eleverna bli förtrogna med olika sätt att kunskapa samt utveckla insikter i hur olika medier kan användas och hur de påverkar människan och samhället. Genom att orientera sig i olika informationsmiljöer och använda olika informationskällor får eleverna insyn i de möjligheter och problem som IT-samhället medför. Att söka, granska, välja, strukturera, kritiskt värdera, integrera och redovisa information på skilda sätt – i tal, skrift, bild, form, drama, musik och rörelse – är centralt i de samhällsorienterande ämnena. Det främjar elevernas orientering i tid och rum och deras konstruerande av egna mönster och bilder av omvärlden, vilka kan användas som redskap för analys och bedömning av såväl andras tolkningar som egna ståndpunkter.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

- känna till och kunna resonera kring grundtankar i ett demokratiskt system och praktisera demokrati i vardaglig handling,
- känna till händelser och förhållanden som format och formar

närsamhället och dess miljö,

– kunna jämföra de egna livsvillkoren med livsvillkor i andra miljöer och i olika tider,

– kunna samtala om viktiga livsfrågor som berör den enskilda individen och relationer mellan människor,

– kunna söka och bearbeta information samt göra sammanställningar för att belysa eller besvara frågor om människan och hennes verksamheter.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

– *förstå grundläggande begrepp och företeelser i ett demokratiskt system och kunna problematisera demokratiska förhållningssätt i vardagen,*

– kunna se samband i skeenden i samhället samt urskilja faktorer som påverkar dem,

– känna till förutsättningar för, pröva antaganden om och jämföra människors livsvillkor förr och nu och i olika delar av världen,

– förstå och kunna resonera kring möjligheter och svårigheter som uppstår i ett samhälle med kulturell mångfald,

– kunna samtala om och bearbeta etiska, estetiska och existentiella frågor och förstå hur de kan vara beroende av tid och kultur,

– *förstå och pröva ett ekologiskt tänkande och visa på konsekvenser av olika handlingsalternativ i miljö-, livs- och samhällsfrågor,*

– kunna ur ett samhällsperspektiv söka information från olika källor, bearbeta, granska och värdera uppgifterna samt i olika uttrycksformer redovisa resultat och slutsatser.

Bedömning i de samhällsorienterande ämnena

Bedömningens inriktning

Bedömningen gäller elevens förmåga att utveckla och tillämpa kunskaper om människan, hennes verksamheter och omvärld. Den skall ske med utgångspunkt dels i de för ämnena gemensamt utformade texterna, dels i texterna för respektive ämne.

Elevens förmåga att utifrån sina kunskaper orientera sig i samhället och analysera skeenden såväl i förfluten tid som i nutid är en grund för bedömningen. Särskild vikt skall läggas vid förmågan att ur ett samhällsorienterande perspektiv uppfatta helheter och samband och vid förmågan att urskilja såväl likheter som skillnader i tid och rum.

Bedömningen gäller också elevens förmåga att bearbeta information till egen kunskap. Elevens förmåga att orientera sig i olika informationsmiljöer och använda olika källor för att söka, samla, sovra och strukturera information utgör en del i detta, liksom elevens kritiskt granskande förhållningssätt vid analys av olika källors sanningshalt och relevans.

Bedömningen skall vidare uppmärksamma elevens användning av sina kunskaper genom att i samtal, studier och handling ta stöd både i för ämnena relevanta begrepp och teorier och i sina egna tankar, känslor och erfarenheter.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven använder centrala begrepp och symboler inom det samhällsorienterande kunskapsområdet samt har insikter i den betydelse dessa har.

Eleven förstår demokratins principer och gör överväganden för att formulera egna ståndpunkter vid tillämpningen av dessa.

Eleven identifierar etiska frågor och problem, bearbetar dem, urskiljer olika synsätt samt diskuterar och reflekterar kring dessa.

Eleven ger exempel på hur lokala och globala händelser och förhållanden hänger samman samt hur de kan förklaras även i ett historiskt perspektiv. Eleven använder olika källor, sammanställer material, granskar, värderar och jämför samt drar slutsatser och argumenterar utifrån dessa.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven använder begrepp och modeller från det samhällsorienterande kunskapsområdet vid tolkning av nya sammanhang.

Eleven är väl orienterad i aktuella händelser och urskiljer faktorer som kan förklara dem.

Eleven exemplifierar hur människan såväl påverkas av som påverkar samhället och dess traditioner, kultur och materiella villkor.

Eleven ger förklaringar till hur skilda förutsättningar har betydelse för sättet att leva och agera i olika delar av världen och i olika tider.

Eleven argumenterar för ställningstaganden utifrån sina kunskaper inom det samhällsorienterande området.

Skolverket 2005-03-19

Samhällskunskap **inrättad 2000-07**

Ämnets syfte och roll i utbildningen

Utbildningen i samhällskunskap skall ge grundläggande kunskaper om olika samhällen, förmedla demokratiska värden och stimulera till delaktighet i den demokratiska processen.

Samhällskunskapsämnet levandegör och förklarar hur människor formar och formas av sina samhällen och hur de organiserar sig för att uppnå gemensamma mål. Ämnet syftar till att utveckla sådana kunskaper att eleverna skall kunna ta ställning i frågor som uppkommer i ett samhälle präglad av ömsesidigt beroende och kulturell mångfald.

Ämnet samhällskunskap bidrar till förmågan att förstå och leva sig in i egna och andras villkor och värderingar och därmed också till att kunna ta avstånd från och aktivt motverka olika former av förtryck och rasism. Utbildningen skall öppna för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram samt främja aktningen för varje människas egen värde oavsett kön, klass och etnisk bakgrund. Pojkars och flickors, kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter skall aktivt och medvetet tydliggöras.

I ett komplext samhälle med ett stort informationsflöde och snabb förändringstakt är förmågan att tillägna sig ny kunskap väsentlig.

Utbildningen i ämnet ger möjlighet att göra observationer och att använda olika informationskällor. Syftet är att utveckla förmågan att söka, granska, strukturera och värdera fakta samt att integrera, redovisa och gestalta den nya kunskapen. Att analysera, dra slutsatser och göra egna ställningstaganden av information utgör en grund för att kritiskt granska samhället.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin utbildning i samhällskunskap sträva efter att eleven

- *omfattar och praktiserar demokratins värdegrund,*
- *utvecklar kunskaper om skiftande samhällsförhållanden och deras relation till demokratiska principer,*
- *utvecklar kunskaper om rättigheter och skyldigheter i ett demokratiskt samhälle,*
- *förstår hur olika intressen, ideologier och traditioner påverkar sättet att se på individ och samhälle samt hur samhällets normer och värderingar påverkar och påverkas av individen,*
- *utvecklar kunskap om och förståelse av ett samhälle med etnisk och kulturell mångfald och betydelsen av detta för mellanmänniska relationer,*
- *utvecklar kunskaper om förhållanden i andra länder och därmed förmågan att reflektera över internationella relationer och internationellt samarbete,*
- *tillgodogör sig kunskaper för att kunna agera i lokala och globala frågor som är viktiga för ett hållbart samhälle,*
- *utvecklar sin förmåga att kritiskt granska samhällsförhållanden och kunna se konsekvenser av olika handlingsalternativ,*
- *utvecklar sin förmåga att argumentera och uttrycka ståndpunkter samt en tilltro till den egna förmågan att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen.*

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet samhällskunskap är till sin uppbyggnad och karaktär mång- och tvärvetenskapligt. Detta bidrar till ämnets möjligheter att ge överblick och sammanhang i de samhällsfrågor som behand-

las i undervisningen. Sina kunskapsområden hämtar ämnet från flera vetenskapliga discipliner till exempel statsvetenskap, nationalekonomi, kulturgeografi och sociologi. Eftersom världen ständigt förändras måste även ämnets innehåll ständigt förändras.

Grunden för det svenska samhället är demokrati. Ämnet samhällskunskap har ett särskilt ansvar att ta upp och analysera de demokratiska värdena och i det sammanhanget utveckla förmågan att granska, värdera och ta ställning i samhällsfrågor och främja viljan att delta och påverka. Det etiska perspektivet ingår i all utbildning men får sin särskilda betydelse när det gäller frågor kring demokrati, mänskliga rättigheter samt makt och förtryck i olika former. Ämnet ger medvetenhet om och insikter i sådana frågor och ger tillfällen till reflektion om det personliga ansvaret. En viktig aspekt är kunskaper om nationella minoriteters och invandringens roll i samhället.

Globaliseringen innebär en sammanflätning av såväl ekonomier som kulturer och därmed ett ökat beroende mellan länder. Ämnet tar upp flera av de ödesfrågor som berör såväl den enskilde individen som hela det internationella samhället. Samhällskunskapsämnet behandlar frågor som rör rättvis fördelning och ett hållbart samhälle och ger därmed kunskaper om de globala sammanhangen. På så sätt belyses hur internationell förståelse och samverkan kan bidra till att lösa världsomspännande problem. Ämnets breda och mångfasetterade karaktär gör det möjligt att analysera och belysa de globala utvecklingsfrågorna ur ett helhetsperspektiv och ämnet kan därmed skapa ett naturligt utrymme för värdediskussioner.

Samhällskunskapens fokus är nutiden. Genom att vidga förståelsen för det som sker i både det lokala och det globala samhället bidrar ämnet med kunskaper som varje individ behöver för att bedöma och påverka såväl den egna som samhällets framtid. **Ett historiskt perspektiv är ett stöd för att förklara händelser och förhållanden i nutiden och reflektera över framtiden.**

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

– ***känna till de grundläggande demokratiska principer som samhället vilar på och kunna delta i en demokratisk beslutsprocess,***

– känna till förhållanden och olika levnadssätt i det lokala samhället och de viktigaste rättigheter och skyldigheter som gäller varje enskild individ,

– ha kännedom om människors livsvillkor i olika kulturer,

– förstå hur de egna handlingarna påverkar miljön,

– kunna läsa, skriva och formulera sig om samhället utifrån olika källor.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

– känna till grundläggande mänskliga rättigheter och skyldigheter,
– kunna reflektera över människors villkor och hur dessa skiftar utifrån kön och social och kulturell bakgrund,

– förstå de gemensamma och grundläggande demokratiska värden som vårt samhälle vilar på samt kunna tillämpa ett demokratiskt arbets- och beslutssätt,

– ***ha grundläggande kunskaper om det svenska styrelsesättets framväxt och samhällssystemets uppbyggnad samt förstå innebörden av det grundläggande norm- och rättssystemet i Sverige,***

– ***ha kunskaper om internationella förhållanden samt kunna diskutera relationer och samarbete i ett globalt perspektiv,***

– ha kännedom om samhällsekonomi, hushållsekonomi och privatekonomi och kunna diskutera möjliga vägar som leder mot ett hållbart samhälle såväl lokalt som globalt,

– kunna använda olika kunskapskällor samt kunna sammanställa, bearbeta, granska och värdera uppgifter och åsikter från olika källor och opinionsbildare samt redovisa resultatet.

Bedömning i ämnet samhällskunskap

Bedömningens inriktning

Bedömningen i ämnet samhällskunskap skall utgå ifrån elevens förståelse av samspelet mellan människa och samhälle, det vill säga hur människor påverkar och påverkas av det samhälle de lever och verkar i. Bedömningen avser elevens förmåga att analysera och problematisera såväl samspelet mellan levnadsförhållanden och livsmönster inom landet och i olika länder som frågor som rör politik, ekonomi, rätt och rättigheter.

Vid bedömningen skall elevens kunskaper om demokratiska värden, traditioner och olika styrelseskick vägas in. Elevens kunskaper om hur olika idéer och sätt att organisera samhället vuxit fram och förändrats skall också beaktas.

I bedömningen skall även vägas in förståelsen av att uppfattningar om samhället kan vara beroende av olika kulturer och ideologier samt att olika uppfattningar kan stå i konflikt med varandra både mellan människor i det egna samhället och mellan människor i olika länder. Detsamma gäller elevens förmåga att beskriva och analysera olika lokala, nationella och globala frågor ur olika perspektiv.

Vidare skall i bedömningen ingå elevens insikt i hur olika människors normer och värderingar, kulturer och traditioner samt olika sätt att utforma sina liv, har historiska rötter.

Kriterier för betyget Vål godkänd

Eleven uppfattar innebörden i grundläggande demokratiska värden och hur dessa värden tar sig olika uttryck.

Eleven analyserar och resonerar med hjälp av centrala begrepp i ämnet viktiga samhällsfrågor och deras betydelse för den framtida utvecklingen.

Eleven resonerar om och anger samband mellan det demokratiska samhällets framväxt och individens rättigheter och skyldigheter.

Eleven beskriver hur individers och grupper normer är beroende av kulturformer och traditioner.

Eleven resonerar om och drar egna slutsatser om hur konsumtionsvanor har betydelse för utvecklingen av ett hållbart samhälle.

Eleven samlar in fakta om samhällsfrågor från olika kunskapskällor och värderar och drar slutsatser av dessa fakta vid en sammanställning.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven urskiljer och reflekterar över samband mellan samhällsförändringar och olika politiska värderingar.

Eleven urskiljer viktiga händelser i samhället och ger förslag på vägar för individen att påverka beslut.

Eleven jämför individers och grupper normer och värderingar i relation till kulturformer och traditioner samt analyserar hur olika uppfattningar och konflikter kan uppstå.

Eleven analyserar och diskuterar internationellt samarbete och internationell solidaritet utifrån de principer som finns i de mänskliga fri- och rättigheterna och andra internationella konventioner.

Eleven använder och sammanställer fakta från olika källor, bedömer deras relevans, granskar uppgifterna kritiskt samt skiljer på fakta och värderingar.

Eleven ser samhällsfrågor ur olika perspektiv, visar på samband, gör överväganden och argumenterar för en ståndpunkt.

Skolverket 2005-03-19

Religionskunskap inrättad 2000-07

Ämnets syfte och roll i utbildningen

Religionskunskap bidrar till att utveckla förmågan att förstå och reflektera över sig själv, sitt liv och sin omgivning och utveckla en beredskap att agera ansvarsfullt. Att bearbeta existentiella frågor och trosfrågor och att betrakta tillvaron utifrån ett etiskt perspektiv ingår i en personlig utvecklingsprocess. Varje människa reflekterar över sådana frågor och behöver tillägna sig redskap i form av traditioner, språk och symboler för att söka mening i de frågor som hon ställs inför i livet.

Ett syfte med religionskunskap är att främja en öppen diskussion om frågor som rör tro och livsåskådning samt att skapa nyfikenhet och intresse för religion. Fördjupade kunskaper om religion och livsåskådning möjliggör detta. I ett internationaliserat samhälle baserat på etnisk och kulturell mångfald ökar betydelsen av att förstå hur människor tänker, handlar och formar sina liv. Ämnet bidrar till förståelse av traditioner och kulturer och ger därmed en grund för att bemöta främlingsfientlighet samt utvecklar elevernas känsla för tolerans.

Ämnet bidrar också till att fördjupa kunskaperna om och problematisera grundläggande demokratiska värden som människans egenvärde, människors lika värde och omsorg om de svaga. Ett syfte med ämnet är att öka elevers etiska medvetenhet och därmed skapa en handlingsberedskap inför exempelvis demokrati-, miljö-, jämställdhets- och fredsfrågor. Religionskunskapen syftar också till en ökad förståelse av sambandet mellan samhälle och religion i olika tider och på olika platser. En förståelse av det svenska samhället och dess värderingar fördjupas genom kunskaper om de kristna traditioner som dominerat i Sverige. Sådan kunskap ger också möjlighet till förståelse

av västerländsk konst, musik och litteratur.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i religionskunskap sträva efter att eleven

- reflekterar över etiska, existentiella och religiösa frågor som berör hans eller hennes liv,
- fördjupar sina kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i vår egen tid och i historisk tid,
- utvecklar förståelse av samhällets och religioners ömsesidiga påverkan, såväl i nutid som i ett historiskt perspektiv,
- utvecklar förståelse av hur kristendomen påverkat det svenska samhället,
- utvecklar kunskap om olika religioners påverkan på det svenska samhället,
- blir medveten om likheter och olikheter mellan etablerade religioner, andra livsåskådningar och nya religiösa rörelser och fenomen,
- utvecklar förståelse av ställningstaganden i religiösa och etiska frågor samt en grundläggande etisk hållning som grund för egna ställningstaganden och eget handlande,
- får uppleva olika estetiska uttryck som musik, dans och konst och får möjlighet att gestalta sina kunskaper i ämnet med hjälp av sådana uttrycksformer.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I alla tider har människor sökt sin väg i tillvaron och reflekterat över

dess villkor. Detta har tagit sig uttryck i symboler och riter, religioner och livsåskådningar. Omvärlden är i ständig omvandling och påverkas av människors ställningstaganden i religion och livsåskådning.

Religionskunskap har både ett individperspektiv och ett samhällsperspektiv. Det individuella perspektivet ger möjligheter att bearbeta de egna livsfrågorna. I det samhälleliga perspektivet bidrar ämnet till en förståelse av religion som ett mångfasetterat fenomen bland andra i samhället. Ämnet belyser religionens olika former och funktioner. Religion skall uppfattas i vid betydelse. I många kulturer är religion något allomfattande som hänför sig till människans relation till hela sin tillvaro. I ett historiskt perspektiv framstår tydligt hur religionen format individers och kulturers uttryckssätt.

Livsfrågor och livstolkning

Religionskunskapsämnet har som utgångspunkt människans frågor inför livet och tillvaron oavsett om dessa uttrycks religiöst eller inte. Att medvetet och metodiskt bearbeta livsfrågorna hör till ämnets kärna. Varje människa har en mer eller mindre uttalad strävan att finna sammanhang i, tolka och tyda tillvaron. Detta kommer till uttryck i traditioner, riter, berättelser och myter.

Etik

Att kunna betrakta tillvaron utifrån ett etiskt perspektiv ingår i en personlig, livslång process. Etiska frågor berör varje människa genom att hon i konkreta upplevelser möter frågor som har med gott och ont, rätt och orätt att göra. Vardagens etiska frågor är en utgångspunkt för reflektioner och diskussioner i ämnet religionskunskap. Diskussionen om de etiska frågorna kan fördjupas genom kännedom om etiska regler, tankar och system från olika religioner och livsåskådningar.

Tro och tradition

I olika religioner är begreppet tro centralt. Det kommer till uttryck i texter, kult, symboler, konst och etiska ställningstaganden. De

traditioner eleverna själva bär med sig från olika kulturer utgör en del av ämnet. Jämförelser mellan religioner från olika världsdelar och tidsepoker ger viktiga bidrag till interkulturell och historisk förståelse. Ämnet ger möjligheter till ökad förståelse av såväl den egna som andras religioner, livsåskådningar, traditioner och kulturer.

Det finns likheter och skillnader mellan religioner. Likheterna kan skapa en samhörighet mellan religioner medan skillnaderna kan skapa motsättningar som ibland utmynnar i konflikter. En grundsten i ett mångkulturellt och demokratiskt samhälle är att människor är lika värda trots sina olikheter. Mot denna bakgrund ligger det i ämnets karaktär att såväl likheter som skillnader uppmärksammas.

Ett gemensamt ursprung finns för de tre religionerna kristendom, judendom och islam. Religionskunskapsämnet ger fördjupad kunskap om dessa religioner, som har haft och har stor betydelse för människor och samhällen. Västerländsk kultur och samhällsutveckling har under lång tid påverkats och påverkas av kristendomen och dess värderingar. Det svenska samhället är starkt influerat av kristendomen i värde- och normsystem, lagstiftning och rättssystem, kultur och traditioner. En viktig grund för denna förståelse är kunskaper om Bibeln och kyrkoåret. Psalmer, sånger, etiska principer och sedvänjor ger uttryck för kristen tro i olika tider. På liknande sätt har andra religioner och livsåskådningar sådana uttrycksformer. I ämnet studeras både de etablerade religionerna och nya religiösa rörelser och fenomen. Likaså ingår att studera hur kulturer och traditioner varierar i olika minoritetsgrupper i Sverige.

Ämnet belyser samlevnad och jämställdhet ur ett religions- och livsåskådningsperspektiv. I detta ingår även att behandla konsekvenser av ställningstaganden i religiösa frågor för livsbeslut och relationer mellan människor.

Estetiska uttryck och gestaltningar utgör en viktig del i religionen och

därmed också i ämnet. Tolkning och erfarenhet av musik, konst, riter och högtider är komplement till mer teoretisk kunskap. Upplevelse- och känslodimensionerna i ämnet ger möjligheter till fördjupade insikter och personligt engagemang.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

- kunna samtala om och göra personliga reflektioner kring livsfrågor utifrån vardagliga situationer eller med hjälp av bilder, sånger och texter från t.ex. barn- och ungdomslitteratur,
- kunna samtala om etiska problem och motivera sina ställningstaganden,
- kunna återge och levandegöra några grundläggande bibliska berättelser liksom berättelser från några andra religiösa traditioner och känna till vad de betyder för dem som brukar dem.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- kunna reflektera över och formulera sig i för henne eller honom viktiga livsfrågor,
- kunna föra etiska resonemang och se konsekvenser av olika ställningstaganden,
- ha kunskaper om kristendomens påverkan på det svenska samhället, dess grundläggande värderingar, traditioner, konst och litteratur,
- ha kunskap om symboler, riter, centrala berättelser och trosuppfattningar i några världsreligioner samt om grundtankar och uttrycksformer i några andra livsåskådningar,

– ha kunskaper om hur estetiska uttryck som konst, musik och dans gestaltas i olika religiösa sammanhang.

Bedömning i ämnet religionskunskap

Bedömningens inriktning

Elevens reflektioner angående frågor om rätt och orätt, rättvisa och relationer samt frågor kring livets ursprung, mål och mening, synen på människa och samhälle samt frågor om gudstro och gudsuppfattning skall ligga till grund för bedömningen av hans eller hennes kunskaper i ämnet.

Bedömningen skall också gälla elevens förståelse av vad religion innebär och vilka uttryck den tar sig. Elevens förståelse av sambanden mellan religionens olika dimensioner skall också beaktas. Ytterligare en bedömningsgrund är elevens kunskap om religionens funktion i samhället och religionen som en del av kulturen. Elevens kunskaper om hur några världsreligioner gestaltas samt hur den kristna traditionen präglat vår kultur skall också bedömas. Dessutom skall bedömningen gälla kunskaper om andra religioner. Härvid skall särskilt förmågan att uppfatta och förstå grundläggande likheter och skillnader mellan olika religiösa traditioner beaktas.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven formulerar tankar i för honom eller henne viktiga livsfrågor och känner till andra synsätt än sitt eget.

Eleven upptäcker och bearbetar etiska frågor och problem.

Eleven reflekterar över symboler, riter, centrala berättelser och trosuppfattningar i kristendomen och några andra världsreligioner.

Eleven urskiljer såväl likheter som skillnader mellan olika religiösa traditioner.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven jämför sina egna ståndpunkter i livsfrågor och etik med tankar och handlingar i olika religioner och livsåskådningar.

Eleven knyter samman religiös tro och tradition med företeelser som musik, litteratur och socialt liv samt ger exempel på hur tro och tradition har påverkat och påverkar människor och samhällsliv.

Eleven använder sina kunskaper för att reflektera över hur tro och värderingar förändras såväl för den enskilda människan som i samhället.

Eleven formulerar frågor inom området tro och livsåskådning, söker svar och gestaltar på ett insiktsfullt sätt sina kunskaper.

Skolverket 2005-03-19

Geografi

inrättad 2000-07

Ämnets syfte och roll i utbildningen

Utbildningen i geografi syftar till att utveckla kunskap, förståelse och handlingsberedskap i frågor som rör människan och hennes omgivning. Utbildningen stärker elevernas rumsuppfattning och skapar en referensram av kunskaper om olika platser och områden och deras belägenhet. Syftet är också att utveckla förmågan att se samband, sammanhang och helheter vad gäller överlevnad, resursanvändning och miljöpåverkan och förmågan att uppfatta möjligheter och bedöma konsekvenser av olika handlingsalternativ.

Geografiämnet syftar även till att utveckla kunskaper om såväl olika regioners naturbetingade, sociala och ekonomiska särart som människors skilda levnadsvillkor och deras ömsesidiga beroende lokalt, regionalt och globalt. Ämnet bidrar därigenom till en ökad förståelse av och respekt för kulturer, värderingar och sätt att leva.

Frågor om fördelning och användning av resurser, liksom andra frågor som rör människan och miljön, rymmer en mängd etiska överväganden och ställningstaganden. Utbildningen ger verktyg för analyser av samspelet människa - natur och skall leda till ansvarstagande för den gemensamma miljön och resursanvändningen för att möjliggöra en långsiktigt hållbar utveckling.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i geografi sträva efter att eleven

- **ökar sin förståelse för människans levnadsvillkor genom vidgade kunskaper om natur och samhälle och om sambanden där- emellan i olika delar av världen,**
- utvecklar kunskaper om de naturgivna processer som på såväl kort som lång sikt formar och förändrar naturlandskapet, ser människans

påverkan på dessa processer och värderar dess konsekvenser,

- utvecklar kunskaper om hur landskapet har förändrats under olika politiska och ekonomiska betingelser och insikter om hur landskapet fungerar som resurs,
- utvecklar förmågan att reflektera kring och ta medveten ställning till olika alternativ för resursanvändning utifrån ett ekologiskt tänkande,
- vidgar sina kunskaper om människans olika ekonomiska, tekniska, politiska, sociala och kulturella aktiviteter och hur de länkar samman platser och regioner samt reflekterar över följderna av sådana samband,
- utvecklar förmågan att formulera och arbeta med problem som avser lokala och globala miljö- och överlevnadsfrågor,
- utvecklar förmågan att dra slutsatser och generalisera samt förklara och argumentera för sitt tänkande och sina slutsatser.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I skolan omfattar ämnet geografi tre aspekter på förhållandet mellan människan och hennes omgivning. Ämnets beskrivande aspekt innebär att eleven successivt lär känna sin värld och blir förtrogen med likheter och skillnader vad avser levnadsvillkor och miljö i olika områden. Den analyserande aspekten innebär att förklara och förstå förhållanden och förändringar. Den konsekvensinriktade aspekten innebär att eleven med de två nämnda aspekterna som grund allt bättre kan förstå och bedöma möjliga konsekvenser av människors påverkan i naturen och av rumsliga samband. Hit hör också förmåga att bedöma olika handlingsalternativs konsekvenser för människor och miljö för att kunna fatta välgrundade beslut i ett demokratiskt samhälle.

Centralt inom ämnet är begreppet landskap i dess vida betydelse av både natur- och kulturlandskap. Andra begrepp är plats, läge och utbredning. Samspelet mellan människan och hennes omgivning studeras i olika landskap. Successivt utvecklas och kompletteras på så sätt kunskaper om såväl det egna landet som världen och jorden som helhet och om skillnader och likheter mellan olika delar. Detta är en nödvändig grund för en förståelse av människors skilda levnadsvillkor och hur olika kulturer har utvecklats. Globen är en modell av den helhet inom vilken alla typer av landskap har sin plats. Kartor är nödvändiga hjälpmedel i ämnet.

Kunskaper om olika regioner och områden ger underlag för studier av huvuddrag och strukturer som exempelvis identifiering av klimat- och vegetationszoner, jordbruksdistrikt och industriregioner. Begrepp som avstånd, utrymme, lokalisering och flöden är centrala i ämnets teorier och analysmetoder. De är nödvändiga hjälpmedel för insikter som inte bara är knutna till en unik plats och en speciell tid utan är generella och användbara för kommande tider, i nya situationer och i nya områden. Modeller av olika slag är liknande hjälpmedel för att förklara och förstå. Kretsloppstänkandet spelar en central roll i analysen av samband i naturen och mellan människa och natur.

Frågor om natur- och kulturlandskapens uppkomst, framväxt och förändringar är centrala inom ämnet, liksom frågor om befolkningsförändringarnas och urbaniseringens drivkrafter och konsekvenser. Bakgrunden till sådana förändringar är vanligtvis regionala olikheter i fördelningen av bl.a. naturresurser, befolkning och verksamheter.

En analys av förändringar omfattar även faktorer som omvärlds-uppfattning, människosyn, maktförhållanden, teknikens möjligheter, ekonomiska restriktioner, attityder och värderingar. Dessa faktorer ger upphov till flöden som flyttningar, handel och andra kontakter mellan olika områden och därmed till rumsliga samband. För att analysera

sådana komplexa problemområden krävs samverkan mellan geografi och andra ämnen. ***Grundläggande för geografiämnet är att arbeta med en helhetssyn på omvärlden där centrala begrepp och fakta vävs in i ett större sammanhang.***

I geografiämnet ges möjligheter att tillägna sig kunskaper och erfarenheter genom att iaktta, pröva, utforska, undersöka och skapa. Undervisningen i geografi ger också tillfällen till övning i att argumentera för egna ståndpunkter i tal och skrift. I dialog med andra kan etablerade tankemönster, föreställningar och fördomar utmanas.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

- ha förvärvat sådana grundläggande kunskaper i geografi som behövs för att kunna reflektera över hur människans handlingar påverkar miljön,
- förstå vad en karta är och hur den kan användas, vara förtrogen med globen och känna till olika platsers och områdets lägen i förhållande till varandra samt kunna uppskatta avstånd,
- känna till några krafter som format jordytan och förändrar landskapet samt utifrån detta och egna iakttagelser och upplevelser i närmiljön kunna ge exempel på sådana förändringar,
- känna till några grundläggande egenskaper hos svenska landskapstyper och beskriva hur människor förr och nu lever och arbetar i olika miljöer,
- genom egna iakttagelser och mätningar förstå innebörden av begreppen väder, klimat och årstider och ha kännedom om och visa hur sådana förhållanden varierar mellan olika områden.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- ***ha kunskaper om världskartan och känna till viktiga namn, läges- och storleksrelationer, hitta på globen och genom kartjämförelser kunna dra slutsatser om natur- och kulturlandskap och om människors levnadsvillkor,***
- förstå vad som utgör resurser i naturen, kunna se samband mellan naturresurser och människors verksamheter, ge exempel på hur människors handlingar påverkar miljön och visa på olika alternativ i miljöfrågor,
- ha kännedom om hur människor lever och arbetar i skilda miljöer i världen och om faktorer som påverkar dessa förhållanden samt reflektera över möjligheter till förändringar,
- ha kunskaper om några av de viktigaste naturgivna processerna som formar och förändrar landskapet och känna till huvuddragen vad gäller klimat- och vegetationszonerna i världen,
- kunna med exempel visa hur viktiga förändringar i samhället såsom industrialisering, urbanisering och globalisering av kommunikationer, produktion och handel har påverkat och påverkar landskapet och människors levnadsvillkor samt reflektera och formulera frågor kring detta,
- kunna beskriva, jämföra, analysera och presentera områden och förhållanden genom att arbeta med geografisk information, göra mätningar och iakttagelser och själv göra kartor, bilder och diagram samt skriva texter.

Bedömning i ämnet geografi

Bedömningens inriktning

Bedömningen i ämnet geografi gäller elevens insikter i och förståelse av samspelet mellan människa och miljö. Den skall avse såväl samspelet i olika delar av världen som sambanden mellan olika naturgivna och samhälleliga processer. Detta avser hur människan använder och förändrar naturen och hur naturförhållanden ger möjligheter och begränsningar för människorna.

I bedömningen skall även innefattas elevens insikter i hur platser och regioner länkas samman och varför skillnader och beroenden mellan regioner växer fram och förändras. Vidare gäller bedömningen i geografi elevens förmåga att arbeta med globen och kartan och därifrån dra slutsatser.

Även elevens kunskaper om geografiska förutsättningar och konsekvenser med avseende på resurstillgångar och resursanvändning skall bedömas. Hit räknas också förmågan att bedöma olika alternativ för resursanvändning.

Bedömningen innefattar kunskapskvaliteter som kritiskt tänkande, värdering av konsekvenser och alternativ samt reflektion. Även förmågan att göra egna observationer och mätningar samt former för förmedling av tankar, kunskaper och slutsatser skall beaktas. Elevens förmåga att använda kunskaper och förståelse för att göra slutledningar i aktuella situationer ingår i bedömningen.

Kriterier för betyget Vål godkänd

Eleven känner väl till världskartans huvuddrag och hur världsbilden har utvecklats, har goda namnkunskaper och drar slutsatser om avstånd och lägesrelationer.

Eleven arbetar med specialkartor över natur och samhällen, jämför förhållanden, finner samband och drar slutsatser om människors lev-

nadsvillkor i olika områden.

Eleven förklarar hur människor lever och arbetar i skilda miljöer, utifrån såväl naturförhållanden och resurstillgångar som samhälleliga förhållanden.

Eleven beskriver olika klimattyper samt olika händelseförlopp som bygger upp och bryter ner naturlandskapet.

Eleven ser växelspelet mellan mark, vatten och klimat vad gäller vegetation och odlingsmöjligheter och förklarar hur människans handlingar påverkar landskapets utseende.

Eleven beskriver och förklarar hur jordens resurser ger förutsättningar för olika näringar och visar med exempel hur industrialisering, kommunikation och handel påverkar landskap och levnadsvillkor i olika områden och länkar samman platser och regioner.

Eleven identifierar samband mellan befolkningstillväxt, urbanisering och användning av naturresurser samt reflekterar över konsekvenser av användning av alternativa resurser.

Eleven gör egna observationer och mätningar, använder centrala geografiska begrepp och sammanställer och presenterar egna studier med hjälp av geografiskt material.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven jämför förutsättningar, ser samband och förklarar skillnader mellan olika platser eller områden vad avser överlevnad och miljöpåverkan.

Eleven studerar med hjälp av geografiska teorier och metoder lokala förhållanden i ett globalt perspektiv eller omvänt, och använder därvid sina kunskaper i nya sammanhang, definierar problem och drar slutsatser.

Eleven deltar och argumenterar i diskussioner om villkor för människors materiella liv, överlevnad och miljöansvar med stöd av geografiska kunskaper och ett geografiskt tänkande.

Skolverket 2005-03-19

Historia (Grundskolan)

inrättad 2000-07

Ämnets syfte och roll i utbildningen

Historia är en viktig del i all kunskap. Såväl i ett längre perspektiv som i ett nutidsperspektiv har all mänsklig verksamhet och all kunskapsbildning en historisk dimension. Ämnet historia utvecklar kunskaper som gör det möjligt att se sig själv och företeelser i nutiden som led i ett historiskt skeende. Syftet med utbildningen i historia är att utveckla ett kritiskt tänkande och ett analytiskt betraktelsesätt som redskap för att förstå och förklara samhället och dess kultur.

Ämnet skall stimulera elevernas nyfikenhet och lust att vidga sin omvärld i en tidsdimension och ge möjlighet att leva sig in i gångna tider och de förutsättningar som funnits för män, kvinnor och barn i olika kulturer och samhällsklasser. Detta skall ***utveckla förståelse av nutiden och vara en grund för att anlägga perspektiv på framtiden.*** Utbildningen i historia bidrar till att utveckla såväl ett interkulturellt perspektiv som en kulturell identitet utifrån det kulturarv som överförs från generation till generation.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i historia sträva efter att eleven

– ***förvärvar ett historiemedvetande, som underlättar tolkningen av händelser och skeenden i nutiden och skapar en beredskap inför framtiden,***

– utvecklar förståelse av historiska företeelsers och skeendens bakgrund och samband och att dessa kan uppfattas, förklaras och tolkas ur olika perspektiv,

– tillägnar sig ett brett och djupt kunnande om kulturarvet, även så som det utvecklats i olika nationella minoritetsgrupper, samt utvecklar insikt om den identitet som detta ger,

- utvecklar förmåga att urskilja historiska strukturer, utvecklingslinjer och förändringsprocesser,
- tillägnar sig kunskaper om betydelsefulla historiska gestalter, händelser och epoker,
- utvecklar sin förmåga att använda historien som verktyg för förståelse av andra ämnen,
- blir medveten om att historiskt givna samhälls- och kulturformer är tidsbundna och att varje tids människor skall bedömas utifrån sin tids villkor,
- förvärvar förmåga att bedöma olika texter, medier och andra källor som tolkar och belyser historiska förlopp.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Skolämnet historia omfattar inslag av såväl politisk som ekonomisk och social historia samt kulturhistoria. Ämnet utgår från det som format den personliga och kollektiva historiska identiteten. Väsentliga delar i ämnet är därför den svenska och nordiska, inklusive den samiska, samt den europeiska kulturen.

I historieämnet är tiden och historiemedvetandet överordnade begrepp. Genom kunskaper om huvuddragen i den historiska utvecklingen tillförs bilden av omvärlden en tidsdimension. Kontinuitet och förändring är viktiga i detta sammanhang. Den historiska kartans utseende under olika tider ger medvetenhet om ständigt pågående processer i ett historiskt perspektiv. Historia är ett sätt att se tillvaron i perspektivet då-nu-sedan, och därmed också ett verktyg för förståelse av andra ämnen och områden.

Historien har präglats av insatser och skeenden, konflikter och spänningar som påverkat utvecklingen i olika avseenden. I ämnet ryms en

mångfasetterad bild av skeenden och händelser. I den bilden ingår de sociala, ekonomiska, tekniska och kulturella framstegen, men också konflikter, spänningar och maktförskjutningar inom och mellan länder. Detta gäller inte minst historiens mörka och destruktiva sidor i form av etniska, religiösa och politiska förföljelser. ***Vår tids historia med framsteg och fredssträvanden men också folkmord, såsom Förintelsen, revolutioner och krig hör till det som alla elever skall ha kunskaper om.***

Historia skapas varje dag i små och stora sammanhang. Eleverna har själva med sin familj, sin släkt, sin hembygd och sitt land en historia. Kunskaper om denna ger förståelse för människor och deras livsvillkor under skilda epoker och därmed referensramar för förståelse av skeenden i nuet och förväntningar inför framtiden. Genom att studera historia och knyta ihop generationers erfarenheter kan en djupare kulturell identitet utvecklas. I en gemensam referensram ingår kunskaper om den egna historien, hembygdens historia och grunderna i den svenska och nordiska historien. Betydelsefulla epoker, händelser och personer sätts in i sitt historiska sammanhang och relateras till människors liv och vardag. Ämnet belyser hur villkoren för kvinnor, män och barn – liksom för olika samhällsklasser och etniska grupper – har påverkats i historiska skeenden.

Ett interkulturellt perspektiv i historieämnet kan belysa likheter och skillnader mellan olika kulturer och utveckla förståelse för kulturell mångfald. Insikter i olika länders historiska bakgrund och utveckling ger vid jämförelser med den egna kulturkretsen kunskap om och förståelse för vad som förenar och vad som skiljer. Detta gäller även studier av det mångkulturella inom landet och situationen för de nationella minoriteter som finns i Sverige.

Mängden av historiska fakta är näst intill oändlig och ämnet kräver därför ett genomtänkt urval. De företeelser som eleverna möter i skolan, närmiljön och samhället ges en historisk bakgrund och

sätts in i ett övergripande sammanhang. Historieämnet har ett ansvar för att eleverna ges tillfälle att arbeta med historiskt material men också för att de orienterar sig i dagens informationskällor. Bedömning och värdering av källors tillförlitlighet är ett viktigt inslag.

Varje tid betraktar företeelser i ljuset av den egna tidens erfarenheter, framtidsutsikter och förhållanden. Genom att bli medveten om vad som påverkat utvecklingen under skilda tidsepoker och om sambanden mellan olika faktorer utvecklas en beredskap inför framtiden. Förskjutningar i perspektiven sker ständigt och ämnet speglar dessa förskjutningar. Detta innebär att centrala samhällsfrågor som miljö och migration behandlas i ämnet historia. Därmed blir aktuella händelser insatta i ett historiskt sammanhang.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det femte skolåret

Eleven skall

- känna till hembygdens historia och hur denna har format kulturen,
- känna till grunddragen i valda delar av den svenska och nordiska historien samt kunna jämföra med några andra länder,
- kunna berätta om och jämföra hur män, kvinnor och barn levt och tänkt i några skilda miljöer och tider i Sverige och på några andra platser i världen.

Mål som eleverna skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret

Eleven skall

- kunna redogöra för viktiga händelser och känna till gestalter, idéer och förändringar i den historiska utvecklingen i Sverige, Norden och Europa samt kunna jämföra med andra länder,

– känna till utvecklingen i några ledande världsmakter under olika tidsepoker,

– ha insikt i hur stora samhälleliga omvälvningar har förändrat människors livsvillkor,

– kunna identifiera och reflektera kring några olika historiska händelser och skeenden med betydelse för vår egen tid,

– vara medveten om och kunna ge exempel på att historiska händelser och förhållanden kan betraktas på olika sätt,

– kunna reflektera över hur information och propaganda har använts förr och används i dag som ett medel för påverkan.

Bedömning i ämnet historia

Bedömningens inriktning

En grund för bedömningen i ämnet historia är elevens kunskap om de historiska förloppen och förmåga att diskutera deras orsakssammanhang och komplexitet som en utgångspunkt för förståelse av nutiden.

En annan bedömningsgrund är elevens förmåga att utifrån beskrivningar av historiska skeenden och förlopp reflektera över likheter och olikheter samt kontinuitet och förändring mellan skilda epoker. Elevens förmåga att observera samband i förfluten tid mellan samhällsförändringar och människors livsvillkor är också en bedömningsgrund. Vidare skall elevens förmåga att granska och värdera olika framställningar av historiska händelser och förlopp ingå i bedömningen.

Elevens förmåga att själv studera något historiskt material och förmåga att analysera och bedöma detta skall vägas in i bedömningen.

Kriterier för betyget Vål godkänd

Eleven gör bedömningar om vad som kan ses som betydelsefulla historiska skeenden i några olika kulturer, placerar dem i tiden och beskriver några framträdande drag.

Eleven visar genom relevanta exempel hur historiska skeenden påverkat nutida politiska, ekonomiska och sociala förhållanden.

Eleven beskriver och reflekterar över likheter och olikheter mellan olika människors och grupper livsvillkor idag och förhållanden för tidigare släktled.

Eleven ger exempel på hur olika kulturer har påverkat varandra i historisk tid, liksom hur sådan påverkan fortfarande sker.

Eleven reflekterar över historiska beskrivningar vad gäller deras ursprung och syfte samt relaterar dem till alternativa beskrivningar.

Eleven gör egna studier som bygger på historiskt källmaterial samt sammanställer resultaten, drar slutsatser och presenterar arbetet.

Kriterier för betyget Mycket vål godkänd

Eleven ger med ett urval av händelser en helhetsbild av ett betydelsefullt historiskt skeende.

Eleven bedömer och värderar historiska källor samt argumenterar för sina ställningstaganden.

Eleven diskuterar och förklarar utifrån olika historiska perspektiv viktiga händelser i nutiden.

Eleven utvecklar genom studier utifrån historiska begrepp egen ny kunskap och använder denna i det egna arbetet.

Skolverket 2005-03-19

(Kraven borde ökas med merkunskaper om världshistorien. Så som värld-den ser ut på 2000-talet borde eleverna känna till åtminstone de viktigaste dragen i världsproblemen när de går ut grundskolan.)

Kursiveringar i värdegrund och kursplaner.

Några viktiga delar.

Skolans värdegrund och mål.

- Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund.
- solidaritet med svaga och utsatta.
- Det svenska samhällets internationalisering.
- att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.
- förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet.
- att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper.
- förbereda dem för att leva och verka i samhället.
- Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt.
- att inse konsekvenserna av olika alternativ.
- En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang.
- I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en beredskap inför framtiden.
- Undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.
- Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang.
- vad som är viktig kunskap idag och i framtiden.
- ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen.
- utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.
- formulera och pröva antaganden och lösa problem,
- reflektera över erfarenheter och
- kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.
- har kunskaper om länders och världsdelars ömsesidiga beroende av varandra,

- De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, skall omfatta alla elever.
- har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.
- kunna granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden.
- undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet,
- ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Sådana kunskapsområden är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger,
- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning,
- den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning,

Gemensam kursplanetext för de samhällsorienterande ämnena.

- hur individen formar sin värld och formas av världen. Kunskaperna skall ge en grund för att delta, ta ansvar och agera som medborgare i ett demokratiskt samhälle och för att medverka till en hållbar samhällsutveckling.
- Huvuduppgiften för de samhällsorienterande ämnena är att utveckla elevens kunskaper om människan och hennes verksamheter samt om förändringar i landskapet och i samhället på skilda platser och under skilda tider.
- undersöker och förstår samhälleliga samband och sammanhang i nutid och förfluten tid samt reflekterar över vad dessa kan innebära för framtiden,
- förstår centrala begrepp som gör det möjligt att på ett självständigt sätt söka, bilda och använda kunskap om samhällsfrågor,
- utvecklar sin förmåga att använda olika informationskällor och ett

- kritiskt förhållningssätt till dessa,
- utvecklar en tilltro till sin egen förmåga att påverka och en vilja att hävda demokratiska värden samt blir förtrogen med sina rättigheter och skyldigheter som medborgare i ett demokratiskt samhälle,
- deltar aktivt i samhällsliv och samhällsutveckling samt tar ansvar för livsmiljön,
- förvärvar insikter om hur såväl naturgivna och materiella förutsättningar som centrala idéer och livsåskådningar formar och formar samhällen,
- utvecklar förståelse av grundläggande existentiella och etiska synsätt och kan använda sin förståelse vid egna ställningstaganden,
- utvecklar kunskap om och förmåga till inlevelse i olika livsmönster och ser orsaker till variation i tid och rum men även det gemensamma i olika kulturer,
- utvecklar respekt för andra människors ställningstaganden men uppmärksammar och tar avstånd från sådana som innebär förtryck och kränkningar,
- gör det till en vana att i sitt handlande ta hänsyn till allas lika värde och rättigheter, oberoende av exempelvis kön, klass och etnisk tillhörighet,
- utvecklar förmåga att se konsekvenser av sina och andras ställningstaganden och handlingar,
- utvecklar förståelse för ekologiska sammanhang och olika sätt att fördela och använda resurser,
- utvecklar förståelse för hur verksamheter och kulturer avspeglas i och påverkas av konst, litteratur och musik.
- De samhällsorienterande ämnena lyfter fram makt- och konfliktperspektiv såväl i förfluten tid som nutid och betonar värdet av samtal och argumentation mellan företrädare för skilda åsikter. Den demokratiska värdegrunden utgör utgångspunkt för det svenska samhällets besluts- och rättssystem.
- Svensk lagstiftning om grundläggande fri- och rättigheter samt internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter, såsom FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och Barnkonven-

- tionen, skall uppmärksammas och ligga till grund för eftertanke och reflektion om gemenskap i nationellt och globalt perspektiv.
- Grundläggande i de samhällsorienterande ämnena är beskrivningar och analyser av samhällssystem, kulturarv, religiösa och idémässiga traditioner som inslag i den väv som bildat och bildar människors livs- och referensramar.
 - I kunskapsområdet betonas lokala och globala fördelningsfrågor och ansvaret för att uppnå en rättvis och fredlig världsordning.
 - Dagens samhälle erbjuder en närmast oändlig mängd av information, som kan inhämtas från olika mer eller mindre vederhäftiga källor via olika kanaler. Medier och mediernas budskap spelar stor roll när människor bildar sina uppfattningar.
 - förstå grundläggande begrepp och företeelser i ett demokratiskt system och kunna problematisera demokratiska förhållningssätt i vardagen,
 - förstå och pröva ett ekologiskt tänkande och visa på konsekvenser av olika handlingsalternativ i miljö-, livs- och samhällsfrågor,

Samhällskunskap

- Utbildningen i samhällskunskap skall ge grundläggande kunskaper om olika samhällen, förmedla demokratiska värden och stimulera till delaktighet i den demokratiska processen.
- I ett komplext samhälle med ett stort informationsflöde och snabb förändringstakt är förmågan att tillägna sig ny kunskap väsentlig.
- omfattar och praktiserar demokratins värdegrund,
- utvecklar kunskaper om skiftande samhällsförhållanden och deras relation till demokratiska principer,
- utvecklar kunskaper om rättigheter och skyldigheter i ett demokratiskt samhälle,
- förstår hur olika intressen, ideologier och traditioner påverkar sättet att se på individ och samhälle samt hur samhällets normer och värderingar påverkar och påverkas av individen,
- utvecklar kunskap om och förståelse av ett samhälle med etnisk och kulturell mångfald och betydelsen av detta för mellanmännisk-

- liga relationer,
- utvecklar kunskaper om förhållanden i andra länder och därmed förmågan att reflektera över internationella relationer och internationellt samarbete,
- tillgodogör sig kunskaper för att kunna agera i lokala och globala frågor som är viktiga för ett hållbart samhälle,
- utvecklar sin förmåga att kritiskt granska samhällsförhållanden och kunna se konsekvenser av olika handlingsalternativ,
- utvecklar sin förmåga att argumentera och uttrycka ståndpunkter samt en tilltro till den egna förmågan att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen.
- Ämnet samhällskunskap är till sin uppbyggnad och karaktär mång- och tvärvetenskapligt. Detta bidrar till ämnets möjligheter att ge överblick och sammanhang
- Sina kunskapsområden hämtar ämnet från flera vetenskapliga discipliner till exempel statsvetenskap, nationalekonomi, kulturgeografi och sociologi. Eftersom världen ständigt förändras måste även ämnets innehåll ständigt förändras.
- Globaliseringen innebär en sammanflätning av såväl ekonomier som kulturer och därmed ett ökat beroende mellan länder.
- Samhällskunskapens fokus är nutiden.
- Ett historiskt perspektiv är ett stöd för att förklara händelser och förhållanden i nutiden och reflektera över framtiden.
- känna till de grundläggande demokratiska principer som samhället vilar på och kunna delta i en demokratisk beslutsprocess,
- ha grundläggande kunskaper om det svenska styrelsesättets framväxt och samhällssystemets uppbyggnad samt förstå innebörden av det grundläggande norm- och rättssystemet i Sverige,
- ha kunskaper om internationella förhållanden samt kunna diskutera relationer och samarbete i ett globalt perspektiv,

Religionskunskap

- Religionskunskap bidrar till att utveckla förmågan att förstå och reflektera över sig själv, sitt liv och sin omgivning

Geografi

- Utbildningen i geografi syftar till att utveckla kunskap, förståelse och handlingsberedskap i frågor som rör människan och hennes omgivning.
- ökar sin förståelse för människans levnadsvillkor genom vidgade kunskaper om natur och samhälle och om sambanden där- emellan i olika delar av världen,
- Frågor om natur- och kulturlandskapens uppkomst, framväxt och förändringar är centrala inom ämnet, liksom frågor om befolknings- förändringarnas och urbaniseringens drivkrafter och konsekvenser.
- Grundläggande för geografiämnet är att arbeta med en helhetssyn på omvärlden där centrala begrepp och fakta vävs in i ett större sam- manhang.
- ha kunskaper om världskartan och känna till viktiga namn, läges- och storleksrelationer, hitta på globen och genom kartjämförelser kunna dra slutsatser om natur- och kulturlandskap och om männi- skors levnadsvillkor,

Historia

- Historia är en viktig del i all kunskap. Såväl i ett längre perspektiv som i ett nutidsperspektiv har all mänsklig verksamhet och all kun- skapsbildning en historisk dimension.
- utveckla förståelse av nutiden och vara en grund för att anlägga perspektiv på framtiden.
- förvärvar ett historiemedvetande, som underlättar tolkningen av hän- delser och skeenden i nutiden och skapar en beredskap inför fram- tiden,
- Vår tids historia med framsteg och fredssträvanden men också folk- mord, såsom Förintelsen, revolutioner och krig hör till det som alla elever skall ha kunskaper om.
- Mängden av historiska fakta är näst intill oändlig och ämnet kräver därför ett genomtänkt urval.

Sammanfattningsvis.

Sammanfattningsvis betonas demokrati, jämställdhet, jämlikhet, so- lidaritet med svaga och utsatta, att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar och ta ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen.

Undervisningen skall förbereda eleverna för att aktivt delta i sam- hällslivet. Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt och inse konsekvenserna av olika alternativ, ha tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande per- spektiv. Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en be- redskap inför framtiden. Undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang. Kunskaper om länders och världsdelars ömsesidiga beroende av varandra är viktiga.

Undervisningen i olika ämnesområden ska samordnas så att elever- na får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet och förstår samhälleliga samband och sammanhang i nutid och för- fluten tid samt reflekterar över vad dessa kan innebära för framtiden.

Grundläggande i de samhällsorienterande ämnena är beskrivningar och analyser av samhällssystem, kulturarv, religiösa och idémässiga traditioner som inslag i den väv som bildat och bildar människors livs- och referensramar. Lokala och globala fördelningsfrågor och ansvaret för att uppnå en rättvis och fredlig världsordning betonas.

Huvuduppgiften för de samhällsorienterande ämnena är att utveckla elevens kunskaper om människan och hennes verksamheter samt om förändringar i landskapet och i samhället på skilda platser och under skilda tider.

Sven Winnells hemsida.

Hemsidan lades in på internet den 29 april 1998. Sedan dess har den kompletterats. Den innehåller en introduktion och en inledning om forskningsarbetet o d samt 129 st särskilda sidor med verksamhetsområden enligt det tidigare redovisade klassifikationssystemet. Varje område innehåller verksamheter som har något gemensamt så att varje område för sig bildar ett problemområde med egen karaktär.

Det som nu finns på hemsidan har till uppgift

*** att förklara de olika områdenas innehåll och samband,**

*** att vara till hjälp i rollerna:**

A. Huvudroll: allmän levnadsroll lekmanroll-fritidsroll.

A1 Att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.

A2 Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av

* individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven,

* individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet,

* individens fysiska miljö-fysiska samhälle,

De fysiska miljöerna kan gälla:

* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.

* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.

* individens sociala miljö- sociala samhälle.

B Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll

B1 Att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.

B2 Att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få utträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Principerna för urvalet av vad som läggs in på hemsidan är:

* Det ska huvudsakligen vara sådant som finns i elektronisk form, framför allt finns på Internet och kan väntas finnas kvar där länge. Uppgifterna ska vanligen hämtas från bestående institutioner o d.

* Det ska i första hand gälla svenska förhållanden och problem, varvid som svenska problem räknas även globala problem som angår Sverige och svenskarna. "Att förbättra världen" börjar lämpligen med att man förbättrar för Sverige och svenskarna, men i den ambitionen ligger också att förbättra den övriga världen i den mån det är möjligt för svenskarna. Vid försök att förbättra världen utanför landet måste man respektera andra länders rätt att sköta de egna förhållandena, men möjligheter finns att förbättra genom internationella organisationer som t ex FN och EU, förbättra genom bistånd, handel, utbyten av olika slag, kunskaper och erfarenheter, m m. Under alla förhållanden bör svenskarna ha kunskaper om förhållandena i hela världen.

* Huvudvikten läggs vid kraven i rollen A2 eftersom det huvudsakligen genom den rollen världen, och Sverige och svenskarna och deras villkor, kan förbättras.

På hemsidan finns därför inte mycket som rör rollerna A1, B1 och B2, t ex tidtabeller för tåg , inköpsställen för mat och kläder etc, uppgifter om underhållning , idrottsevenemang etc, men där finns om sjukvård, utbildning, mathållning, bostäder, energiförsörjning o d som är av grundläggande värde för människorna.

Principerna nyss innebär att en del områden är ofullständigt redovisade. Innehållet i områdena ska kompletteras med fler hänvisningar till Internetsidor, men allt finns ännu inte på Internet och i en del områden finns inte institutioner som hanterar eller kan representera problemen. Det gäller också att inte överlasta hemsidan.

Politiska krav finns i de politiska partiernas program o d av så långsiktig karaktär att de kan skrivas in på hemsidan. Krav finns också bl a i tidningarnas ledare och debattartiklar, men är ofta av så tillfällig karaktär och så omfattande att de av bl a utrymmesskäl inte kan föras in. Men var och en som vill förändra bör själv ställa sina egna krav efter att ha undersökt konsekvenserna .

Det första steget är att förstå de stora sammanhangen. Det som finns på hemsidan bör kunna göra det möjligt att förstå dem, men mer kan behövas som hjälp för den som vill börja planera framtiden.

Verksamheter i andra länder.

Verksamheter i andra länder följer mönstret för verksamheterna i Sverige, men verksamheterna kan vara annorlunda.

Tänkesätt, ideologier, religioner, lagar, styrningssätt och kulturella verksamheter, dvs verksamheterna i avdelningarna 1-4 och 7-9 kan vara annorlunda, eftersom de är grundade på traditioner som kan ha utvecklats på andra sätt än i Sverige.

Verksamheterna i 5 om naturforskning har världen över naturen som förutsättning och kan i princip inte ge olika resultat i olika länder, om de bedrivs på riktigt sätt.

De ekonomiska verksamheterna i 6 har som förutsättning de för hela världen gällande rönen inom naturforskningen, men resursförhållanden och kulturella traditioner kan göra verksamheterna olika i olika länder.

I fattiga u-länder bygger levnadsförhållandena i hög grad på jordbruksverksamheter medan tillverkningsindustrier och transportverksamheter mm är inte lika utvecklade som i Sverige. Hushållsverksamheterna är vanligen enklare med sämre bostäder och sämre mathållning etc, sjukvårdsverksamheter, utbildningsverksamheter mm

är vanligen mindre utvecklade.

I de industriellt utvecklade länderna kan verksamheterna skilja från land till land. I USA är verksamheterna annorlunda än i Ryssland t ex, men de låter sig alltid, både i industriländer och fattiga u-länder, infogas i det uppgjorda schemat för verksamheter.

Innehållet i de olika områdena på hemsidan.

I vart och ett av de 129 verksamhetsområdena finns i början hänvisningar till biblioteksavdelningar enligt SAB-systemet, som vanligen används på svenska bibliotek: stadsbibliotek/ kommunbibliotek, skolbibliotek, universitetsbibliotek, Kungl. Biblioteket, Riksdagsbiblioteket etc. Studier av böckerna på biblioteken är bra komplement till framställningen på hemsidan.

Mer om SAB finns på (<http://wimnell.com/omr40t.pdf>)

Kursplaner för grundskolans ämnen enligt läroplanen för grundskolan Lpo 94 och kursplaner för gymnasiet kärnämnen finns på 108, 2, 5, 6, 7, 8 och 9. Kursplaner för gymnasieprogram finns på respektive ämnen.

Varje område har sedan vanligen uppgifter om: Utbildningar vid universitet och högskolor, klassifikationer i bibliotekssystem, forskningsämnen, databaser, bibliotek, offentliga organisationer enligt sverige.se, ämnen i riksdagens samhällsguide, CPV-koder för varor och tjänster, näringsgrenar, arbetsställen, yrkesklassificering, utbildningsklasser, forskning, skolämnen, klassifikationssystem för museer:

Därefter följer olika slags beskrivningar som kan medverka till förtydligande. För att förklara och illustrera de olika verksamhetsområdenas innehåll har i områdena lagts in texter av olika slag, ibland skannade från pappersoriginal.

Istället för texter har ibland för att spara utrymme lagts in länkar till dokument hos organisationer o d. Men det händer att organisationerna plockar bort sådana dokument och då blir det ingen nytta med länkning.

På slutet i varje område finns de översta länkarna i några söknät på Internet: Under nio år har lagts in länkar till söknät, men de ändras

adresser och bygger om så att det som införts inte alltid leder fram till det avsedda. Det som finns på de olika områdena bidrar dock till att belysa innehållen i områdena och det är egentligen länkarnas viktigaste uppgift. Om läsarna inte direkt kommer fram till de tänkta hemsidorna får de tills vidare försöka hitta de riktiga adresserna på egen hand.

Web-innehavare som hänvisas till ändrar innehåll och adresser ibland. Det är inte möjligt att ständigt kontrollera och införa deras ändringar. Men även om adresserna är felaktiga bidrar de till att förklara områdenas principiella innehåll

Regeringens hemsida.

Regeringens hemsida är en viktig informationskälla när man vill förbättra världen. Från den socialdemokratiska regeringens hemsida så som den var efter valet 2002 har hämtats mycket som lagts in på Sven Wimmells hemsida. Regeringens hemsida hade då länge varit föredömlig både när det gäller teknik och innehållsuppbyggnad, men våren 2004 ändrades den och alla kunde inte ladda hem från den på det gamla hederliga sättet.

Svårigheterna berodde på felkonstruktion av tekniken bakom regeringens nya hemsida, på ett semikolon i kodningen. Om de hade tagit bort detta semikolon hade det fungerat som förr, men det gjordes aldrig, trots påstötningar om det.

Den nya borgerliga regeringen har gjort det värre, deras hemsida är när det gäller kodningen ännu sämre än den socialdemokratiska, och när det gäller innehållet är den ännu i början av 2007 inte i ordning. Det är inte troligt, att kodningen kommer att ändras, många blir tvungna att köpa en ny dator om de vill få del av vad regeringen har för åsikter. Det har inte gått att få veta vilket statsråd som har ansvar för hemsidan

Några andra organisationer än regeringen har hemsidor med liknande problem, men de flesta har än så länge hemsidor som är läsbara med datorer som inte är av de senaste årgångarna. Riksdagens hemsida kan läsas med äldre datorer, men inte regeringens.

Professorer och professurer.

Professorer är viktiga kunskapsproducenter som producerar kunskaper av betydelse när man vill förbättra världen. Men utbildnings- och forskningsdepartementet har ingen förteckning över landets professorer, högskoleverket eller verket för högskoleservice har det inte heller, och flera av de stora universiteten och högskolorna kan inte leverera uppgifter om sina professorer. En förteckning finns i Statskalendern som utges av ett privat bokförlag och som kostar nära 2000 kr för en kalender som blir inaktuell efter ett år. Statskalendern kan finnas på bibliotek, även om inte senaste ågången, men får inte lånas hem. Utbildningsdepartementet borde ha en aktuell förteckning över professurerna och vad de sysslar med, men har det inte. Det har inte varit möjligt att på Sven Wimmells hemsida lägga in professorer.

Undersökningen om professorer finns på:
Sven Wimmell 041214+tillägg 060220 och 060525: Kunskaper vid universitet och högskolor i Sverige. Från en pågående, ej avslutad, undersökning. (<http://wimmell.com/omr40h.pdf>)

Stora universitet som inte kunnat eller inte velat lämna förteckning över sina professorer:

Kungl. Tekniska högskolan KTH	(cirka 219 professorer)
http://www.kth.se/	registrator@kth.se
Lunds universitet LU	(558)
http://www.lu.se/	registrator@lu.se
Umeå universitet UmU	(232)
http://www.umu.se/	umea.universitet@umu.se
Linköpings universitet LiU	(240)
http://www.liu.se/	liu@liu.se

Journalisthögskolan är en privat skola som inte finns med i högskoleverkets lista över högskolor och universitet.

Institutioner.

Offentliga institutioner (stat, län, landsting, kommuner) finns med internetadresser och webbadresser förtecknade i "sverige.se", men där finns inte stora viktiga privata organisationer (t ex LO) som fanns i föregångaren "sverigedirekt". Det kan vara svårt att hitta adresser till privata organisationer.

Svenskt Näringsliv har gjort undersökningar om kommunernas hemsidor och deras informationer och på dem funnit stora brister.

Sammanfattningsvis är det inte helt lätt att skaffa information på Internet.

Planeringsunderlag.

Planeringar är verksamheter som går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

- * Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
- * Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
- * Hur kan det bli ? Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
- * Hur bör det bli ? Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Det som finns på hemsidan avser att belysa hur det var, hur det är, hur det kan bli och hur det bör bli. Det ska också i möjligaste mån belysa hur olika verksamhetsområden beror av varandra.

Beskrivningar om hur det var kan bli hur långa som helst och är viktiga för förståelsen av problemen, men av utrymmesskäl har beskrivningar om det hållits tillbaka. Det viktigaste är hur det är, kan bli och bör bli, och det viktigaste är att finna de viktigaste problemen. Det gäller att finna väsentliga problem och inte fastna vid små detaljer.

Hur det bör bli beror av de utgångsvärderingar man har. Hemsidan och klassifikationssystemet avser i första hand att visa på samband så att var och en kan komma fram till hur det bör bli med utgångspunkt från de egna värderingarna. Men Klassifikationssystemet och hemsidan är gjort med utgångspunkt från värderingar om god demokrati och jämlikhet och därför finns på hemsidan inslag om hur det bör bli

med de värderingarna som utgångspunkt.

Frågan om hur det var är fylld med problem. En gammal pensionär, 80 år gammal, är född på mitten av 1920-talet och har minnen och erfarenheter från 1930-talet och senare. Den som 2006 fick rösta i valet, och då var 18 år, var född 1988 och kan inte ha egna minnen och erfarenheter av betydelse för politiska ställningstaganden från tiden före mitten av 1990-talet, då med åldern 8 år, eller år 2000 med åldern 12 år.

I ett gomorronprogram i TV1 den 19 januari 2007 fanns i soffan tre personer gissningsvis 20-40 år gamla, som talade om den f d statsministern Göran Persson. En av dem (Thomas Idergard) menade att Persson förknippades med en gången tid med hemmafruar. Men Göran Persson är för ung för att kopplas till hemmafruar, de fanns kvar i hans ungdom, men att koppla hop honom med hemmafruar vittnar om dålig historiekunskap.

För att kunna ha några bra åsikter om framtiden bör man känna till andra världskrigets och efterkrigstidens historia. De yngre generationerna har inte varit med så att de fått de kunskaperna genom att vara med. Radio, Tv, tidningar o d räcker inte för att ge kunskaperna, de måste komma genom skolan. Troligen behöver skolundervisningen förbättras.

Avsikten med klassifikationssystemet är att man i varje problem ska kunna se dess plats i helheten. Klassifikationssystemet innehåller alla upptänkliga problemområden och de 129 verksamhetsområdena är begränsade till 129 för att man inte ska få så många områden att man drunknar i mängden. Därför är de 129 områdena var för sig mycket innehållsrika, men så valda, att de vart och ett har en i möjligaste mån tydlig karaktär. Som hjälp för förståelsen kan de 129 områdena grupperas i 48 grupper av områden, men grupperna blir då mer omfattande och otydligare till sina innehåll.

I det närmast följande en sammanställning med 48 verksamhetsområden.

Klassifikationssystem för verksamheter. **48 verksamhetsområden på en sida.**

1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar.
11-19 Individernas inre verkligheter.

2 Religiösa verksamheter o d.

2 Religiösa verksamheter o d.

3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.

31-34 Politikvetenskaper.
35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
36-39 Politiska krav och politiska planeringar.

4 Sambandsforskningsverksamheter.

4 Sambandsforskningsverksamheter.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

60 Allmänt om teknologiska och ekonomiska verksamheter.
61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinärverks.
62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d).
63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske.
64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning. Allmänt.
641-643 Mat och boende.
644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
645-649 Hushållsekonomi och övriga hushållsverksamheter
65 Administration, distribution, organisation o d. Allmänt
651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
6525-6529 Militära verksamheter.
653 Handelsverksamheter.

654 Telekommunikationsverksamheter.

655 Förlagsverksamheter o d.

656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

657 Penningverksamheter. Finans Försäkring. Skatter.

658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling och arbetsmarknad.

659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

66-68 Tillverkning av varor.

69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar.

7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

70 Allmänt om konst och kultur.

71-72 Övergripande planering av fysiska miljöer. Arkitektur.

73-77 Föremål och bilder o d.

78 Musik (konserter o d 792).

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer och verksamheter. Sport.

7911-7913 Seder och bruk .

7914-7919+792 Ofentliga nöjen o d.

793-794 Sällskapsnöjen, lek, fritid, spel o d.

7950-7956 Sociala miljöer och sociala verksamheter. Socialvård.

7957 Undervisning o d.

7958-7959 Sociala miljöer/verksamheter i boendet o i allm. grupper.

796/799 Sport, idrott o d.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. Språkliga verksamheter 802-809 motsvarar 82-89.

81 Litteraturvetenskap - historia. 812-819 motsvarar 82-89.

82-89 Skönlitteratur på olika språk.

9 Saklitterärt. Allmän geografi, historia. Biografi.

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.

91 Allm. geografi, reseskildring 913-919 motsvarar 93-99.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.

93-99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Klassifikationssystem för verksamheter. **48 verksamhetsområden.**

1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar

- 10 Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar
- 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
- 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
- 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar
- 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
- 105 Övergripande om forskning
- 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
- 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
- 108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.
- 109 Ide- filosofi- och lärdoms historia.

11-19 Individernas inre verkligheter.

- 11/19 Individernas inre verkligheter.
- 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
- 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
- 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
- 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
- 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
- 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.
- 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
- 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2 Religiösa verksamheter o d.

2 Religiösa verksamheter o d

- 2 Religiösa verksamheter o d
- 20 Övergripande religiösa verksamheter o d
- 21 Allmän religionsvetenskap
- 22/28 Kristna religioner
- 29 Icke kristna religioner o d

3 Politikvetenskaper. Politiska verksamheter.

31-34 Politikvetenskaper.

- 31 Statistik och demografi
- 32 Statsvetenskap
- 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
- 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

- 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
- 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
- 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
- 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
- 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

36-39 Politiska krav och politiska planeringar:

- 36/39 Politiska krav och politiska planeringar
- 36...om individernas kroppsliga förhållanden.
- 37...om utbildning o d.
- 38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
- 39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

4 Sambandsforskningsverksamheter.

4 Sambandsforskningsverksamheter.

4 Sambandsforskningsverksamheter.
40. 41-49. Systemvetenskap. Infostruktur.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.

5 Naturforskning. Matematikverksamheter.
50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap
51 Matematik
52 Astronomi, rymdforskning
53 Fysik o d
54 Kemi o d
55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d
56 Paleontologi, arkeologi o d
57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
58 Botanik.
59 Zoologi

6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter

61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinärverksamheter.

61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d).

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning. Allmänt

641-643 Mat och boende

641 Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.
643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

645-649 Hushållsekonomi och övriga hushållsverksamheter

645 Användning av inventarier o d.
646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

65 Administration, distribution, kommunikation, organisation o d

65 Administration, distribution, organisation o d. Allmänt

651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

6525-6529 Militära verksamheter

6525-6529 Militära verksamheter

653 Handelsverksamheter.

653 Handelsverksamheter.

654 Telekommunikationsverksamheter.

654 Telekommunikationsverksamheter.

655 Förlagsverksamheter o d.

655 Förlagsverksamheter o d.

656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

657 Penningverksamheter.Finans Försäkring.Skatter.

657 Penningverksamheter.Finans Försäkring.Skatter.

658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling och arbetsmarknad.

658 Allm.företagsekonomi,Arbetsförmedling o-marknad

659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

66/68 Tillverkning av varor

66 Tillverkning av kemivaror o d
67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
68 Tillverkning av komplexvaror

69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar.

69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar

7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.

70 Allmänt om konst och kultur.

70 Allmänt om konst o kultur.

71-72 Övergripande planering av fysiska miljöer. Arkitektur.

71 Övergripande planering av fysiska miljöer

72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur

73-77 Föremål och bilder o d.

73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

74 Konsthantverk, formgivn. bruksföremål. Inredning

75/77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt, 77 Foto

78 Musik (konserter o d 792).

78 Musik (konserter o d 792)

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verksamheter. Sport.

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verksamheter. Sport. Allmänt

7911-7913 Seder och bruk .

7911-7913 Seder och bruk .

7914-7919+792 Ofentliga nöjen o d.

7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

793-794 Sällskapsnöjen, lek, fritid, spel o d.

793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

7950-7956 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter. Allmänt

7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.

7952/7956 Sociala miljöer och sociala verksamheter i fysiska miljöer

7957 Undervisning o d.

7957 Undervisning o d.

7958-7959 Sociala miljöer o sociala verksamheter, i boendet och i allmänna grupper o d.

7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

7959 Sociala miljöer o verks. i allmänna grupper o d

796/799 Sport, idrott o d.

796/799 Sport, idrott o d.

8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. Språkliga verksamheter 802/809 motsvarar 82/89.

80 Språk.Språkliga verksamh. 802/809 motsv. 82/89.

81 Litteraturvetenskap - historia. 812/819 motsvarar 82/89.

81 Litteraturvetenskap-historia. 812/819 motsv. 82/89.

82/89 Skönlitteratur på olika språk

82/89 Skönlitteratur på olika språk

82 Engelsk skönlitteratur o d.

83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.

84 Fransk skönlitteratur o d

85 Italiensk skönlitteratur o d

86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d

87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d

88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d

89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d

9 Saklitterärt. Allmän geografi, historia. Biografi.

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen

91 Allm. geografi, reseskildring 913/919 motsvarar 93/99.

91 Allm. geografi, reseskildr.913/919 motsv. 93/99.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshist.

94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa

95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.

96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.

97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika

98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika

99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Människornas verksamheter 1-9.

En fördel med förteckningen över verksamheter är, att alla upptänkliga mänskliga verksamheter ryms i förteckningen. Det finns inga verksamheter utanför. Alla slags verksamheter som finns är inte namngivna, men områdena som är med kan delas upp i oändlighet så att alla verksamheter kommer med.

Ska man ha nytta av förteckningen måste man veta vad de olika områdena innehåller.

Med hjälp av förteckningen kan man finna områden som är otillräckligt uppmärksammade.

Barn är nyfikna och har behov att utforska världen. De lär sig om naturkrafterna när de springer, hoppar, klänger och klättrar och gör kakor i sandlådan. De lär sig språk och uppförande o s v i kontakt med omgivningen. I skolan lär de sig läsa, skriva och räkna. Mycket kan inte läras genom egen erfarenhet, man måste läsa sig till hur det är. Världskartan kan man inte se i full skala i verkligheten. I dag behöver svenskarna känna till alla svenska problem och känna till alla världens länder och folk och deras problem och hur samspelet bör ske. Det man lär sig i grundskolan räcker inte, det man lärt där är snart för gammalt. Radio, TV och tidningar m m får ta vid. Och det som finns där är beblandat med de kommersiella krafternas förvirrande budskap.

Att förstå områdenas innehåll.

Lättast att förstå är områdena 5 om naturforskningsverksamheter och 6 om ekonomiska/ teknologiska verksamheter.

Det är verksamheter som sysslar med det materiella. Verksamheterna i 5 ger kunskaper som är förutsättningar för verksamheterna i 6:

- * 61 som handlar om människokroppen och sjukvård o d.
- * 62 ingenjörsverksamheter där materiella hjälpmedel konstrueras: maskiner, elektriska apparater, fordon etc (det tillverkas sedan i 66-69).
- * 63 Jordbruk, djurhållning, skogsbruk, jakt, fiske o d. Produkterna går till 64 eller till varuindustrier i 66-68 och byggande i 69).
- * 64 Hushållsverksamheter. Användning av anläggningar för hushållens försörjning med mat och husrum, värme, vatten och avlopp, kroppsvård, tvätt och städning o d.
- * 65 Diverse tjänster: administrationsverksamheter, kontorsverksamheter, handelsverksamheter, televerksamheter, transportverksamheter, penningverksamheter, företag, arbetsförmedling mm.
- * 66-68 Tillverkning av varor.
- * 69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar.

I Sverige finns lagstadgade regler o d om verksamheterna , bl a om ”skälig levnadsstandard”. Svårare att förstå är områdena 1-4 och 7-9.

Områdena 1-2 kan ses tillsammans. Område 1 gäller psykologiska och filosofiska verksamheter och 2 religiösa verksamheter o d. De psykologiska och filosofiska verksamheterna gäller huvudsakligen verksamheter 11-19 i individernas inre verkligheter. Individens religiösa verksamheter ingår i individens verksamheter i de inre verkligheterna, men har under tidernas lopp betraktats som något så speciellt att religiösa verksamheter fått ett eget verksamhetsområde. Man kan skilja mellan de religiösa organisationernas verksamheter med dogmer, ritualer o d och placera dem i 2, och individens religiösa verksamheter i de inre verkligheterna och placera dem i 11-19. Hur som

helst kan verksamheterna i 2 ses som bihang till verksamheterna 11-19

Verksamheterna i 11-19 gäller individernas verksamheter i de inre verkligheterna, men också vetenskapliga verksamheter som utforskar och beskriver inre verkligheter.

Område 10 gäller verksamheter som så att säga ser de inre verkligheterna utifrån och uppifrån i ett samhällsperspektiv. I 10 finns bl a arkivverksamheter och biblioteksverksamheter som i samhället motsvarar kunskaper o d i individernas inre verkligheter. 109 gäller filosofihistoriska verksamheter o d som ser de inre verkligheterna utifrån i ett samhällsperspektiv.

I Sverige finns lagstadgade regler om kunskaper alla bör ha, genom obligatorisk skola, och staten ställer krav om kunskaper o d för behörighet till vissa yrken. Det finns i viss mån regler om individernas moral, vad som får och inte får göras.

Områdena 3-4 kan ses tillsammans. Område 3 gäller politiska vetenskaper och politiska verksamheter. Område 4 gäller forskningsverksamheter som utforskar sammanhang mellan olika områden och som är hjälpmedel bl a för de politiska verksamheterna. Det är ett tämligen illa utvecklat forskningsområde där det fattas mycket och där det finns mycket att göra.

I Sverige finns lagstadgade regler om hur politiska verksamheter ska gå till.

Områden 7-9 gäller kulturella verksamheter. Det är verksamheter som använder det materiella, men där en väsentlig avsikt är att påverka psyken. Verksamheterna kan ses som informationsverksamheter.

Områden 8-9 gäller språk och verksamheter med skrivna ord. Språk och s k skönlitteratur finns i 8. I område 9 gäller det sakliga beskrivningar. Sakliga beskrivningsverksamheter som gäller särskilda områden 10-99 ingår vanligen i respektive områden. Att förstå verksamheterna i 8-9 borde inte vara svårt.

Område 7 kan delas i två delar: 71-78 och 79. 71-78 gäller fysiska miljöer och fysiska föremål. Verksamheterna i 71-78 har ordnats efter fysiska objekt. I 71 gäller det de största objekten, hela länder, landsdelar, städer o d. I 72 gäller det objekt på byggnadsnivå och i 73-78 föremålsnivå.

Område 79 gäller mänskliga beteenden där den psykiska faktorn är väsentlig, man kan säga, att 79 gäller sociala miljöer och sociala beteenden. I 791-794 ingår människors vardagliga beteenden och underhållningsverksamheter o d. I 795 har sociala miljöer och sociala verksamheter ordnats efter de fysiska miljöer där de förekommer (som i 72). I 795 ingår bl a utbildningsverksamheter (7957). i 79 ingår också sportverksamheter (796-799) o d eftersom sporten inte ses som ekonomisk/ teknologisk verksamhet utan något som avses påverka psyket och ge tillfredsställelse hos dem som utövar sport eller bara ser på.

För planeringsverksamheterna i 71-72 finns i Sverige lagstadgade procedurer, regler och krav. För verksamheterna i 79 finns i viss mån lagstadgade regler o d, men regler om förändringsprocedurer är illa utvecklade, det gäller t ex är hanteringen av problem med integration och segregation, mobbning, hanteringen av fattigdom och s k utslagna etc.

De sociala miljöerna planeras i någon mån av de offentliga myndigheterna, men borde planeras på ett mer medvetet sätt med hjälp av de fyra planeringsmomenten, hur var det, är det, hur kan det bli och hur bör det bli ?

Mänsklighetens största planeringsuppgift kan anses vara att planera de sociala miljöerna, och planera dem med hänsyn till individernas kroppsliga och psykiska förhållanden, sedda i jämlikhetsperspektiv.

Det innebär bl a att de sociala miljöerna ska stödja jämlikhetssträvanden och solidaritet så att människor når tillfredsställelse och självförtroende och hushållen får pengar till skälig levnadsstandard. Pengarnas fördelning är ett stort problemområde, som man inte lyckats särdeles väl med ens i Sverige.

Klassifikationssystemet för verksamheter, och Sven Winnells hemsida.

Klassifikationssystemet för verksamheter kom till redan på 1970-talet, men det var inte förrän Internet kommit till som det blev möjligt att mer ingående undersöka hur systemet passar till verklighetens problem. 1998 var Internet någorlunda utbyggt och 1998 startade Sven Winnells hemsida, och startade undersökningar om klassifikationssystemets lämplighet. Uppgiften har varit att i hemsidans 129 verksamhetsområden placera in verksamheter och problem som man kan finna på Internet.

Samhällsproblem av olika slag sköts numera mer eller mindre väl av offentliga och privata organisationer och företag. Sådana kan placeras in i klassifikationssystemet. Nästan alla verksamhetsområden i klassifikationssystemet kan fyllas med organisationer och företag, men till området 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter är det svårt att hitta organisationer till alla underavdelningarna.

Verksamheter i område 1 .

Verksamheterna i 11-19 gäller individernas inre verkligheter, dvs verksamheter i de inre verkligheterna, men också vetenskapliga verksamheter som utforskar och beskriver inre verkligheter. 11-19 gäller kunskaper om individernas inre.

Verksamheterna i 10 kan sägas gälla summan av alla individers kunskaper och värderingar så som de framstår i samhällsinstitutioner. Det är fråga om samhällets övergripande och sammanfattande kunskaper och värderingar.

Kunskaper och värderingar om samhällets alla verksamheter finns i områdena 11-19 och 2-9. Vad det gäller i 10 är koncentrerade sammanfattningar av alla verksamheter. Man behöver något slags sammanfattande utgångspunkt som inte bör bli för omfattande.

Område 10 har fått rubriken "Övergripande samhällskunskap. Övergripande värderingar" och har underavdelningarna 101-109.

För 101, 102, delvis 103 och 109 finns etablerade institutioner, men för 104-108 finns det inte lika klara institutioner. Sammanfattningar av lämpligt slag får sökas i områdena 11-19 och 2-9 och hämtas upp därifrån.

Människornas inre verkligheter och samhället.

I områdena 11-19 ingår individernas inre psykiska verksamheter. Områdena 11-19 är länkar i en process, som börjar med kunskaper och erfarenheter i 11 och fortsätter med visioner i 12 som tas fram med hjälp av kunskaperna och erfarenheterna, bl a visioner om framtiden. I 13 sker värdering av visionerna och i 14 sätts de in i uppfattningarna om de stora sammanhangen. I 15 sker nya iakttagelser genom sinnesorganen. I 16 görs logiska överväganden, som bl a är användbara i det praktiska, materiella handlandet. I 17 övervägs hur man bör handla mot andra människor. I 18 och 19 ingår individernas i ord klargjorda inställningar till det som händer i 11-17.

Områdena 101-109 avser samhällets ledande, övergripande, mot 11-19 i huvudsak svarande filosofiska verksamheter. 101 om biblio-

grafiska verksamheter och arkiv o d avser sålunda samhällets lager av kunskaper och erfarenheter. 102 gäller framtagning av kunskaper och erfarenheter och svarar sålunda mot 12. I 103 ingår samhällets ledande värderingar. I 104 ingår samhällets ledande uppfattningar om de stora sambanden. I 105 ingår nya iakttagelser, dvs forskningar. I 106 ingår ledande uppfattningar om ekonomiska verksamheter, i 107 ledande uppfattningar om utbildningar o d. I 108 och 109 sammanfattningar om samhällets ledande filosofier, 108 gäller samhällskunskap och 109 filosofins historia o d.

Processer

Områdena 101-107 motsvarar en process: lager av kunskaper, framtagning av kunskaper o d, värdringar, insättning i sammanhang, nya iakttagelser, handlande för praktisk nytta, handlande för psykisk nytta, och sammanfattningar av processen 101-107.

Områdena 11-19 och 101-109 har motsvarighet i områdena 1-9. Verksamheterna i områdena 1-9 ingår i en utvecklingsprocess som i stort sett gäller :

1/2 individernas kunskaper, erfarenheter, viljor,

3/4 samhällets kollektiva viljor, politik.

5/6 naturforskning och teknologiska / ekonomiska verksamheter till kroppslig nytta.

7/9 kulturella verksamheter till psykisk nytta.

Inom alla verksamheter 10-99 och 109-999 etc finns verksamheter som har anknytning till verksamheterna 11-19, 101-109 och 1-9. Dessa verksamheter kan betecknas med numret för verksamhetsområdet med tillägg 01 till 09:

01 Registrering och lagring av kunskaper, erfarenheter o d.

02 Framtagning och kombination av kunskaper o d. Visioner. Mål.

03 Värderingsverksamheter o d. Urval av det som är viktigt.

04 Studier av samband mellan verksamheter, inom och utåt.

05 Forskning, främst generaliserande. Beskrivning av nya rön.

06 Ekonomiska-teknologiska verksamheter. Bl a organisation av

verksamheterna.

07 Kulturella verksamheter. Bl a utbildning.

08 Litterära verksamheter o d som sammanställer om 01-09.

09 Historiekrivande verksamheter, geografi, biografi o d.

Exempel: 792 gäller teaterverksamheter. 79201 registrering av kunskaper och erfarenheter om teater. Bibliografier om teater kan placeras här, men det är praktiskt att samla alla bibliografier på 101. 7902 Visioner, mål om teater. Bibliotek om teater kan placeras här men det är praktiskt att samla alla bibliotek på 102. 79203 värderingar om teater. 79204 teaterverksamheternas samband inom 792 och utåt. 79205 forskning om teater. 79206 ekonomiska verksamheter i samband med teater, teaterverksamheterna organisation. 79207 utbildning om teater. 79208 sammanfattningar om teaterverksamheter gällande alla 79201-79209. 79209 teaterns historia och geografi, 792092 biografier med anknytning till teater. Biografier kan också placeras på 92.

Områdena 101-109

101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

Det finns människor och institutioner som sysslar med detta. Man kan beskriva verksamheterna som registrering och lagring av kunskaper, erfarenheter o d.

102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning.

Det finns människor och institutioner som sysslar med detta. Man kan beskriva det som framtagning av kunskaper o d. Här ingår verksamheter som sysslar med biblioteksliknande sökningsscheman på Internet.

103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.

Att göra encyklopedier är en biblioteksliknande verksamhet som går ut på att systematiskt sammanställa kunskaper. Encyklopedier görs vanligen av privata bokförlag. Den svenska nationalencyklopedin kan ses som halvofficiell. I encyklopedier väljer man ut sådant som bedöms viktigt, det är alltså ett slags värderingsverksamhet. 103 står för värderingar och urval av det som är viktigt. Övergripande värderingar finns t ex i FNs deklaration om de mänskliga rättigheterna, i Agenda 21, FNs millenniedeklaration o d. Observera, att grundverksamheten i område 3 som gäller politik är värderingar av vad som är viktigt.

104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband.

Här finns inga övergripande offentliga institutioner. Område 4 är ett nyinrättat område för forskning om samband mellan olika verksamheter, forskning som inte finns särdeles väl i etablerade former.

105 Övergripande om forskning o d.

Forskning ingår i område 7957. Statistikscheman om forskningsverksamheter o d ger en övergripande uppfattning om vad forskning handlar om.

106 Övergripande om ekonomiska verksamheter.

Ekonomiska verksamheter ingår i område 6. Någon lämplig övergripande institution att placera på 106 finns ej. Område 33 national-ekonomi kan visserligen vara övergripande i någon mån men passar ej på 106. Fastställda statistikscheman för yrken och yrkesverksamheter ger en viss övergripande sammanfattning om ekonomiska verksamheter.

Bland FNs underorgan finns organisationer som åtminstone delvis har övergripande åsikter om ekonomiska verksamheter. En redovisning av FNs historia och underorgan finns på:

<http://wimnell.com/omr93b.html> Därifrån kan man hämta t ex

- * Ekonomiska och sociala rådet, ECOSOC. Ecosoc har hittills framför allt varit ett forum för diskussioner och ett mellanled mellan underorgan som bereder ärenden och generalförsamlingen som tar beslut.
- * FN:s centrum för boende- och bebyggelsefrågor UNCHS (HABITAT).
- * Arbetslivsfrågor, social trygghet. Internationella arbetsorganisationen, ILO www.ilo.org
- * Jordbruk, livsmedel, skogsbruk, fiske. FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation, FAO www.fao.org
- * Hälsovård. Världshälsoorganisationen, WHO www.who.org

107 Övergripande filosofier om utbildning och kultur o d.

Utbildning ingår i område 7957. Allmänt om kultur ingår i område 70. Statistikscheman om utbildningar o d ger en viss övergripande sammanfattning om utbildnings- och kulturverksamheter.

- * Från FN: Utbildning, vetenskap, kultur. FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur, Unesco www.unesco.org

108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.

Sammanställningar om verksamheterna 101-109. Riksdagens samhällsguide, om den inte är nedlagd (som varit på tal), kan anses ingå här.

109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Några få professurer i dessa ämnen finns i Sverige och det man gör där i ämnena ingår här.

11-19 Individernas inre verkligheter.

- 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
- 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
- 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
- 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
- 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
- 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.
- 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
- 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

Se områdena på hemsidan.

Sammanställningar av övergripande karaktär, som belyser områdena 101-109 och 11-19.

I forskningsarbetet om samhällsplaneringens problem har gjorts många sammanställningar av övergripande karaktär. De finns angivna på de många områdena, isynnerhet på område 40, på Sven Winnells hemsida <http://winnell.com/omr40.html>.

Här några sammanställningar som kan belysa område 10:

101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning

Sven Winnell 060224: Samhällsplaneringens problem. Klassifikationssystemet för verksamheter. (<http://winnell.com/omr40zd.pdf>)

Sven Winnell 050109: Infostruktur. Klassifikationssystem: LIBRIS - SAB och SW-systemet. (<http://winnell.com/omr40i.pdf>)

Sven Winnell 050112: Några databaser och bibliotek. (<http://winnell.com/omr40l.html>)

Sven Winnell 050112: Termer ur MeSH (Medical Subject Headings). (<http://winnell.com/omr40k.html>)

103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar

Sven Winnell 050510+050610: Världshistorien och framtiden. Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? (<http://winnell.com/omr40y.pdf>).

Sven Winnells hemsida, område 103.
<http://winnell.com/omr103.html>

104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

Sven Winnells hemsida, område 104.
<http://winnell.com/omr104.html>

105 Övergripande om forskning o.d.

Sven Winnell 050101: SCB:s forskningsämnen inlagda i SW-systemet. Samt nedlagda SAFARIs ämnen inlagda i SW-systemet.
(<http://winnell.com/omr40j.html>)

Sven Winnell 050403. Lärarutbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan. (<http://winnell.com/omr40v.pdf>)

Sven Winnell 041214tillägg 060220 och 060525: Kunskaper vid universitet och högskolor i Sverige. Från en pågående, ej avslutad, undersökning. (<http://winnell.com/omr40h.pdf>)

Sven Winnells hemsida, område 105:
<http://winnell.com/omr105.html>

106 Övergripande om ekonomiska verksamheter

Sven Winnell 050130: CPV-koder 2003. Från Internet 050126.
(<http://winnell.com/omr40n.pdf>)
CPV-koder. Europeisk standard. Common Procurement Vocabulary (CPV) är en europeisk standard för att klassificera varor och tjänster.

Sven Winnell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. (<http://winnell.com/omr40o.pdf>)

Sven Winnell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. Områdena 66-69 förkortade.
(<http://winnell.com/omr40p.pdf>)

Sven Winnell 050203: SNI 2002. Och antalet arbetsställen 1999. Inlagda i SWklassifikationssystem. SNI= svensknäringsgrensindelning. (<http://winnell.com/omr40q.pdf>)

Sven Winnell 050203: SSYK 96. STANDARD FÖR SVENSK YRKESKLASSIFICERING. Yrken inplacerade i SW-klassifikationssystem. (<http://winnell.com/omr40r.pdf>)

SCB:s Företagsregister 1999: Antal arbetsställen 1998 - fördelat på näringsgrenar och områden i SW klassifikationssystem.
(<http://winnell.com/omr106b.html>)

107 Övergripande filosofier om utbildning o d.

Sven Winnell 040421: Utbildningar vid universitet och högskolor
(<http://winnell.com/omr40f.pdf>)

Sven Winnell 050206: SUN, utbildningsklasser, Inlagda i SW-klassifikationssystem. (<http://winnell.com/omr40s.pdf>)

Sven Winnell 050403. Lärarutbildning. Forskning. Samhällsplanering. Skolan. (<http://winnell.com/omr40v.pdf>)

Sven Winnell 050429: SW-klassifikationssystem, med inlagda klasser enligt "Nordisk Outline", klassifikationssystem för museer.
(<http://winnell.com/omr40x.pdf>)

Sven Winnells hemsida, område 107
<http://winnell.com/omr107.html>

108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.

Sven Winnell 050121: sverige.se som ersatt SverigeDirekt. Kompletterad 050411 med Riksdagens samhällsguide.
(<http://winnell.com/omr40m.pdf>)

Sven Winnell 050206: SW-klassifikationssystem med inagda: LIBRIS/SAB, sverige.se, forskningsämnen, CPV för varor/tjänster, SNI arbetsställen, SSYK yrken, SUN utbildningar. (<http://winnell.com/omr40t.pdf>)

Sven Winnell 040308: Mellanöstern, hela världen, Sverige och den strategiska IT-gruppen. (<http://winnell.com/omr40e.pdf>)

Sven Winnell 041112 ändrad 050121: Sammanställning om samhällsplaneringens problem. (<http://winnell.com/omr40g.pdf>)

Sven Winnell 050224: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Katastrof- och krisberedskap. Välfärdsfördelning. (<http://winnell.com/omr40u.pdf>):

Sven Winnell 020425: En pdf-fil med en sammanställning om demokrati, välfärdsfördelning, EU och EMU. 020425. (Kompletterad 020512) (<http://winnell.com/omr36-39e.pdf>)

Sven Winnells hemsida, område 108.

<http://winnell.com/omr108.html>

Om samhällskunskap i skolorna.

SAMHÄLLSGUIDEN. <http://www.samhallsguiden.riksdagen.se/>
Från Internet 050410.

Sven Winnell 050510+050610: Världshistorien och framtiden. Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? (<http://winnell.com/omr40y.pdf>)

Sven Winnell 051106+051109: Tillstånd och förändringar utomlands och i Sverige oroar. Vad göra ? Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? (<http://winnell.com/omr40z.pdf>)

Sven Winnell 051120: Det viktigaste problemet är: välfärden och välfärdsfördelningen, inte arbetslösheten. (<http://winnell.com/omr40za.pdf>)

Sven Winnell 060127: Samhällsplaneringens problem. Demokrati med kunskaper hos alla. Kriser och välfärd alla dagar. Ansvarskommittén. Tsunamikatastrofen. Krisberedskap. (<http://winnell.com/omr40zc.pdf>)

Utredningar 2003 om den mjuka infostrukturen:

Sven Winnell 031020 Hård/mjuk infostruktur.

<http://winnell.com/omr40b.pdf>

Sven Winnell 031105 Förslag till mjuk infostruktur på SverigeDirekt. <http://winnell.com/omr40c.pdf>

Sven Winnell 031205 med tillägg 031231: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. <http://winnell.com/omr40d.pdf>

109 Ide- filosofi- och lärdoms historia.

Sven Winnell: Citat från Bertrand Russells bok Västerlandets visdom. (<http://winnell.com/omr109a.pdf>)

Sven Winnells hemsida, område 109.

<http://winnell.com/omr109.html>

11-19 Individernas inre verkligheter.

Se områdena på hemsidan.

17. Moral.

DN 070221 sid Kultur 8:

“Först kommer moralen.

Är människans moral bara något inlärt, en tunn kulturfer-nissa över vår i grunden själviska natur? Allt fler forsknings-rön tyder på att den tvärtom är medfödd, ett resultat av artens kamp för överlevnad.”

“Är vi människor moraliska av naturen, eller är moralen något som utvecklats i strid mot vår biologiska natur, som en följd av att männi-skan höjde sig över sitt ursprung och blev en civiliserad kulturvarelse? Eller, annorlunda uttryckt: Är moralen något som vi föds med, eller något som vi lär oss? Denna klassiska filosofiska fråga är inte längre förbehållen filosofin, utan sysselsätter i allt högre grad även kogni-tionsforskare, biologer och evolutionspsykologer, som undersöker moralens möjliga biologiska grundvalar. För femtio år sedan domine-rades psykologin ännu av behaviorismen, som hävdade att allt mänsk-ligt beteende var ett resultat av inläring och ingenting annat. Exem-pelvis menade teorins främsta företrädare, B F Skinner, att barn lär sig prata genom att deras föräldrar uppmuntrar och belönar förspråkliga ljud, och att barnen sedan med hjälp av ständiga belöningar från omgivningen leds hela vägen fram till fullt utvecklad språkförmåga.

Delvis som en reaktion mot behaviorismens människo- och veten-skapssyn kom sedan den kognitiva revolutionen inom psykologin, med början av 1950-talet. Ett av startskotten för denna revolution var lingvisten Noam Chomskys bok "Syntactic Structures" från 1957, som i ett slag revolutionerade studiet av den mänskliga språkför må-gan. Chomskys teori gick ut på att den mänskliga språkförmågan är alldeles för komplicerad för att kunna förklaras genom inläring.

Barn ställs inför en mycket begränsad mängd ofullkomliga och fragmentariska språkliga data ("the poverty of the stimulus", med Chomskys terminologi), men trots det lyckas de på mycket kort tid

rekonstruera och internalisera sitt språks grammatik. Därför måste vi, menade Chomsky, anta att alla människor har en medfödd språk-förmåga - en universell grammatik, eller språklig "djupstruktur", som är biologiskt bestämd och gemensam för alla språk, och som växer fram hos barnet i takt med att hjärnan växer (förutsatt att barnet vistas i en språklig miljö).

Denna syn på den mänskliga kunskapen som alltför avancerad för att kunna förklaras genom inläring har sedan spritt sig till andra områden av mänskligt vetande. I och med den kognitiva revolutionen började forskare inom olika discipliner intressera sig för just det som behavioristerna ansett det vara "ovetenskapligt" att ägna sig åt: det mänskliga medvetandet, det mentala innehåll som så att säga "filtrerar" en stimulus innan den omvandlas till en respons. Det har blivit alltmer uppenbart att människor föds med en rad avancerade "inlärnings-program", som aktiveras och utvecklas genom mötet med en förväntad livsmiljö.

Mycket talar för att det förhåller sig på liknande sätt med männi-skans moraliska kunskap, det vill säga att vi människor föds med något som skulle kunna beskrivas som en "universell moralisk grammatik", med biologiskt bestämda parametrar som hamnar i olika lägen beroende på vilken kultur vi föds in i. Chomsky är själv av den uppfattningen, och uttryckte sig så här i en intervju för några år sedan:

"Faktum är att vi ständigt gör moraliska bedömningar i helt nya situationer, och över ett brett spektrum gör vi det på ett likartat sätt - det vill säga vi awiker inte slumpmässigt och kraftigt från varandra. Dessutom gör små barn det, mycket fort, och de gör det också på ett likartat sätt . . . Om man därför begrundar detta fenomen finns bara två möjligheter: antingen handlar det om ett mirakel, eller så är vår moraluppfattning grundad i vår mänskliga natur."

Om Chomsky har rätt på den här punkten inställer sig frågan hur evolutionen har kunnat göra människan till ett moraliskt djur, när ju allting - i ett evolutionärt perspektiv- handlar om individernas kamp för att överleva och fortplanta sig.

Frans de Waal, en av världens ledande primatforskare, specialiserad

på schimpansers och bonoboapors sociala liv, delar Chormskys uppfattning om moralen som en medfödd förmåga, ett biologiskt bestämt inlärningsprogram av liknande slag som språket. I boken "Primates and Philosophers", som bygger på de föreläsningar han höll vid Princetonuniversitetet 2003, presenterar han sin syn på hur det naturliga urvalet har format den mänskliga moralen.

Enligt de Waal har synen på den mänskliga naturen aldrig varit så negativ och pessimistisk som under de senaste tre decennerna, och han spekulerar kring att detta kan ha samband med att marknadsliberalismen fick en så dominerande ställning efter Thatchers och Reagans makttillträde. Evolutionsbiologer har använt metaforer som "den själviska genen", och från den utgångspunkten har många gått vidare till att hävda att också människor egentligen är helt igenom själviska, att moralen bara utgör en hycklande förklädnad som döljer det strategiska egenintresset.

de Waal vänder sig mot detta synsätt, som han kallar "fernissa-teorin": synen på moralen som en kulturell fernissa som lagts över vår i grunden själviska, primitiva natur. Denna moralteori är naturligtvis inte unik för det sena 1900-talets evolutionsbiologi, utan har rötter långt tillbaka i filosofihistorien.

Fernissa-teorin bygger, menar de Waal, på en grundläggande missuppfattning om hur evolutionen fungerar. Han kallar denna missuppfattning "Beethoven-felslutet". Den våning i Wien där Beethoven skapade sina musikaliska verk beskrevs av samtida besökare som en regelrätt svinstia. På liknande sätt är det med evolutionen, menar de Waal: det finns inget logiskt samband mellan det naturliga urvalet som process (motsvarigheten till Beethovens snuskiga bostad) och de resultat den åstadkommer. Beethoven-felslutet innebär en tro på att en grym och skoningslös elimineringsprocess också måste frambringa grymma och skoningslösa varelser. Detta felslut skulle enligt de Waal kunna förklara vissa evolutionsbiologers syn på människan som en i grunden egoistisk "överlevnadsmaskin", född till att konkurrera, och på moralen som antingen ett hyckleri eller ett upphävande av de

"själviska" genernas inflytande, ett brott med människans egentliga natur.

de Waals utgångspunkt är den motsatta: moralen står inte i motsättning till vår grundläggande natur, tvärtom växer den fram ur den. Det naturliga urvalet främjar de organismer som överlever och reproducerar sig, ingenting annat. Hur detta går till - om det till exempel sker genom mer av konkurrens eller mer av samarbete - är en öppen fråga.

Ett av bevisen för den mänskliga moralens djupa evolutionära rötter är de många exemplen på enklare moraliskt beteende och moraliska känslor bland våra närmaste släktingar bland primaterna, schimpanserna och bonoboaporna. Hos dessa sociala däggdjur finns moraliska byggstenar som förmåga till empati, tröstbeteende och gruppstärkande konfliktlösning, liksom eventuellt en elementär rättvisekänsla, vilket de Waal illustrerar med flera belysande exempel från forskningslitteraturen.

de Waal menar att de tidiga jägar-samlarsamhällena måste ha utgjort en optimal grogrund för moralisk utveckling. De individer som visade störst förmåga att samarbeta och hjälpa andra att empatiskt ta andras perspektiv och leva sig in i deras situation, reproducerade sig i långt högre grad än individer som saknade dessa förmågor: på så sätt blev deras "moraliska" gener efter hand vanligare. Moralutvecklingen kan ha börjat med släktskapsbaserad altruism (hjälp till släktingar som man delvis delar gener med) och reciprok altruism (hjälp till personer som har potential att kunna återgälda hjälpen vid en senare tidpunkt). Efter hand kan sedan dessa impulser och beteenden delvis ha frikopplats från de konsekvenser som ursprungligen formade dem.

Den mänskliga moralen har emellertid en tydlig baksida, som också har att göra med det sätt på vilket den utvecklats. Människor tenderar att vara partiska för den egna gruppen: moralen är i hög grad ett fenomen som är förbehållet medlemmar av den egna gruppen, på bekostnad av andra grupper. Den mänskliga moralen utvecklades sannolikt, menar de Waal, genom att fientlighet och krigföring mot andra grupper steg för steg förstärkte solidariteten inom den egna

gruppen fram till den punkt där moralen uppstod. Denna tendens att skapa sammanhållning genom fientlighet mot utomstående finns därför som en djupt ingrodd potential i det mänskliga psyket.

Men mot den tendensen står en annan, det som filosofen Peter Singer har kallat "utvidgningen av den moraliska cirkeln": de moraliska känslornas utsträckning till att omfatta andra grupper av människor eller hela mänskligheten, men också andra kännande varelser. Det är på den här punkten, i förmågan att uppställa abstrakta moraliska regler och principer som äger generell och opartisk giltighet, som människan verkligen skiljer ut sig från andra sociala däggdjur. Empatin i kombination med den mänskliga förmågan till förnuftigt tänkande, har kanske ett slags egen inneboende kraft som gör att den kan utvecklas förbi de begränsningar som en gång direkt gynnade individers och gruppers överlevnad.

Den mänskliga förmågan till opartisk empati är emellertid "bräcklig", konstaterar de Waal. Den kan lätt bryta samman vid olika slags påfrestningar. Människors tendens att favorisera sin egen grupp på andra gruppers bekostnad ökar när fara hotar eller när resurstillgången blir knapp. Den moraliska cirkeln tenderar då att krympa. Materiell trygghet och, kan man förmoda, en rimligt jämlig fördelning av resurserna, kan däremot möjliggöra en utvidgning av den moraliska cirkeln.

Med sina studier av primaters sociala beteende har Frans de Waal lämnat ett viktigt bidrag till förståelsen av den mänskliga moralens biologiska grundvalar. Det är ett angeläget forskningsområde som har potential att kunna ge oss betydelsefulla insikter om oss själva. En särskilt viktig fråga är vilka slags institutionella och sociala förhållanden som underlättar för människors moraliska instinkter att utvecklas fullt ut. Den bräckliga, men verkliga, tendensen till gränsöverskridande solidaritet människor emellan behöver allt stöd den kan få.

TOR WENNERBERG essa@dn.se

FRANS DE WAAL "**Primates and Philosophers: How Morality Evolved**" Princeton University Press, 2006

TOR WENNERBERG är frilansskribent, översättare och psykologstuderande vid Stockholms universitet.

Område 2 om religiösa verksamheter.

Religionernas historia är lång, här gäller det att göra den kort.
De religiösa verksamheterna kan delas i två delar:

- * gudarnas verksamheter och
- * människornas verksamheter.

De första människorna tycks ha varit övertygade om att det finns gudar o d som bedriver verksamheter. Med tiden har den övertygelsen tunnats ut. Hur stor den är varierar i världen. Ju mer naturvetenskaperna utvecklats desto tunnare har den blivit, och man kan anta att den är tunnast i de mer utvecklade delarna av världen som t ex Sverige.

Gamla Grekland och gamla Rom hade stora uppsättningar av gudar. De slogs ut av kristendomen. I Norden fanns Oden och Tor m fl och de övergavs när kristendomen kom. I Europa dominerade sedan kristendomen länge och satte spår i människornas liv.

Ett drag i kristendomen var att människorna ansågs vara speciella och skilde sig från annat levande, djuren. Världsbilden förändrades väsentligt när Darwin 1859 lade fram sin bok om arternas uppkomst, - en stöt mot de kyrkliga läroarna. Inom naturvetenskaperna gjordes viktiga upptäckter och en välutvecklad atomteori fanns innan första världskriget bröt ut. Mendel var pionjär inom ärftlighetsforskningen och gjorde viktiga rön, som dock föll i glömska och fick spridning först år 1900.

Överbefolkning i Europa ledde till uppkomsten av fattiga proletärer som Karl Marx intresserade sig för, 1847 författade han tillsammans med Engels ett kommunistiskt manifest. Det världsliga fick större betydelse. Demokrati med lika rösträtt för i stort sett alla slog igenom i några av de mest välutvecklade länderna. I Sverige infördes 1921 allmän och lika rösträtt för män och kvinnor. Sekulariseringen hade börjat. Sekularisering: "Bortförande från den religiösa sfären, förvärldsligande" enligt Boniers lilla uppslagsbok. Sverige tycks vara det mest sekulariserade landet i världen.

Sverige och Svenska kyrkan.

Kerstin Vinterhed är medarbetare i Dagens Nyheter och har en egen spalt. Hon är också präst och hade den 3 december 2006 en artikel i DN på sidan 30 med rubriken "Nattvarden lever i den 'sekulariserade' kyrkan. Och snart kommer han som gör allting nytt."

"HÅLLER SVENSKA KYRKAN på att sekulariseras inifrån? Det var frågan på S:ta Katharinastiftelsen förra söndagen med tänkvärda inledningar av i tur och ordning, Åke Bonnier, ny domprost i Stockholm, författaren Kerstin Ekman och förre biskopen i Strängnäs, Jonas Jonsson. Och det klagades en hel del över menlösa predikningar, publikfriande jippon och allmän identitetsosäkerhet. Jag tror att Kerstin Ekman har rätt när hon talar om nivåkillnaderna mellan de välutrustade storstadsförsamlingarna och delvis nedrustade landsortsförsamlingar i avfolkningsbygder. Där kommer och går unga präster i karriären på löpande band och mässan byts alltsomoftast ut mot enklare sammankomster.

Men lika rätt har Jonas Jonsson när han konstaterar att det inte firats så många nattvardsgudstjänster i Svenska kyrkan på över hundra år; nattvarden är kärnan i kyrkan, i för samlingen och i kristendomen, sade han. Jonas Jonsson upplyste också om att det uppstått flera hundra nya rörelser runt evangelierna ute i Europa, inte minst ungdomar är nyfikna på "the greatest story ever told". Och även om Europas religiositet är av det beskedligare slaget, så lever trots allt majoritetskyrkorna vidare och knyter flertalet europeer till sig i livslånga relationer.

Ja, det gäller även Sverige, världens mest sekulariserade land i en värld där kristendomen sprider sig som en löpeld, särskilt på södra halvklotet, och islam inte kommer långt efter. Bägge religionerna är inne i häftiga skeden; fundamentalistiska, skulle kanske vi säga. Extatiska, säger andra. Action churches kallas det i Ghana, som jag själv besökte för ett antal år sedan, en sorts pingstkyrka i kvadrat med högst naturlig anknytning till Afrikas gamla andetro. Jesu upp-

ståndelse från de döda, no problem i en kultur där förfädernas andar är ständigt närvarande. En söndagsgudstjänst i Ghana öppnar med förband vid elvatiden och håller på fram till kvällen, folk samlas i väldiga idrottshallar och predikanten reciterar bibeltexter ur sin datoriserade fickbibel till mängdens jubel.

Varför Sverige är så speciellt bör man kanske ändå fråga sig: svaret finns i den självständighets- och oberoendetradition som Lars Trägårdh och Henrik Berggren skriver om i "Är svensken människa?" men också i det faktum att kyrkan slöt upp bakom kungen i bondetåget och gick in för monarki i stället för folkmakt när det begav sig i början av förra seklet. I Danmark behöll kyrkan sin folkliga förankring därför att böndena gjorde det, skriver Urban Claesson i sin avhandling "Folkhemmets kyrka" 2005. Sverige fick en "socialdemokratisk" kyrka utan något folkligt engagemang, en "upplysningskyrka" präglad av förnuft men också av tomhet, en del av välfärdsstatens konsensus, är den tes han driver. När folk nu lämnar kyrkan är det indirekt det vacklande folkhemmet man hoppar av: "Solidariteten sitter trångt, inklusive solidariteten med Svenska kyrkan - i all sin hygglighet kanske den sista resten av folkhemmet", lyder den dystra sammanfattningen.

Men mot sekulariseringen talar samtidigt det faktum att kyrkan aldrig varit så andlig som nu. Det hävdar religionssociologen Anders Bäckström i Uppsala, specialist på utvecklingen i Sverige och Europa. På den tiden när "alla" gick i kyrkan var verksamheten mycket mera världslig än i dag, då hade man ansvaret för skolan, barnen och de fattiga också. Då var religionen en del i en social verksamhet, precis som i Afrika i dag. Kyrkan var praktiskt evangelium. I Sverige finns numera bara de sakrala uppgifterna och förrättningarna kvar - och de är också ganska skakiga, i varje fall konfirmationer och vigslar, delvis även dop och begravningar.

Glöm inte, påminde Kerstin Ekman, att de som i dag sitter i kyrkbänkarna faktiskt är där av egen fri vilja och att det är dem det gäller! Inte alla de där som statistiken visar inte är där. Jag tänkte på det i Jakobs kyrka på domsöndagen då konstnären Ulrica Wrangö visade

sina dukar om Auschwitz och blodet i Europas jord och prästen Monika Regnfors Sjören predikade på temat dom och rättvisa. I centrum hängde den gudskimrande målningen "Miserere", eländes elände och körens klagosång steg underskön upp under valven. Låt syndarna koka i den brinnande sjön för snart kommer han, han som gör allting nytt. Våga sjunka, sade Åke Bonnier, sjunka och bli gripen, som Petrus som Jesus halar upp i båten.

I dag är det första advent! "

Adam och Eva tillerkänns rätten att leva sitt eget liv.

DN 070128 sid 26: **KERSTIN VINTERHED:**

"Bibeln är datoriserad hypertext - den växer åt alla håll, rymmer allt, tar aldrig slut.

‘INGEN ANNAN BOK I historien har uträttat ett sådant storverk!’ Det konstaterade tidigare DN-medarbetaren Åke Lundqvist när han berättade om Gamla testamentet, Tanak på hebreiska, på Ersta samtal förra söndagen. Genom Tanak har det israeliska folket överlevt årtusenden av förtryck, förföljelse, folkmord och flykt. Åt detta storverk har Åke Lundqvist ägnat fem år av sitt liv och skrivit en modern klassiker, 'Vildåsnans törst'.

-Ju mer jag läste, desto mer fascinerad blev jag, berättade han. Ingen bok förenar som Gamla testamentet stor enkelhet med bottenlöst djup. Och då läser han aldrig GT symbolisk-religiöst utan tvärtom snarast 'bokstavstroget'. För Åke Lundqvist är det texten det gäller, texten som öppnar den ena luckan efter den andra under läsaren.

Tag första Mosebok, föreslår han. Adam och Eva äter av den förbjudna frukten och fördrivs ur paradiset. Den historien kan vi, den är enkel: människan ska lyda Gud, annars går det henne illa. Men Lundqvist frågar vidare: Varför vill inte Gud att mannen och kvinnan smakar av kunskapens frukt? Och om han inte vill det, varför då placera trädet i centrum och särskilt peka ut det? Varför hotar han med

döden och vem är ormen som upplyser Adam och Eva om att det inte alls är så farligt? 'Så är Gamla testamentet. På ytan enkel. Därunder en djup brunn av gåtfullhet.'

Som den gamle kultursidesräv han är funderar Åke Lundqvist en hel del över bokens redigering, en process som sträckte sig över 1000 (!) år. Hur kan en hädare som Job och en cyniker som Predikaren rymmas mellan samma pärmar som den blida boken om Rut, i sin tur placerad mitt emellan våldets Josua och Domarboken? Varje nyskriven text har vuxit ur de tidigare texternas mylla, är Åke Lundqvists svar. De hämtar sin laddning ur själva den dialog som samtidigt är deras tillkomsthistoria; gnistor fräser om replikerna.

SAMTIDIGT ÄR TANAK en sammanhållen bok, det är Åke Lundqvists bärande tes - hur motsägelsefull den än må vara. Boken handlar om människans brottningsmatch med Gud. En hel natt brottas Jakob med Gud. Gud försöker underkua honom och Jakob försöker tvinga Gud att välsigna honom. I Tanak rymmer hela denna religiösa erfarenhet - sorn samtidigt måste få en förklaring! De två ambitionerna är oförenliga, menar Lundqvist - just därför den starka laddningen i Tanak. Tanak kom till i förvetenskaplig tid. Man hade ingen förklaring till historien annat än en gåtfull guds vilja. Det gällde att blidka honom. Och samtidigt som man försökte fatta Gud rannsokade man sig själv. Gudsbilderna i Tanak är också självporträtt av mänskligheten, menar Åke Lundqvist, det är en av hans fina poänger. Liksom tanken att i skapelsen gestaltar Gud sig själv. Så speglar Tanak människa, Gud och värld i ett samspel utan slut, som spegelbilder av varandra i en oändlig följd av porträtt och självporträtt. Den häftige, svartsjuka Jahve med sin stolthet och sin plötsliga mjukhet är Israel - och tvärtom. Så 'knådar' texten läsaren, som Lundqvist skriver. Dess metod närmar sig vår tids datoriserade hypertext, 'den som växer åt alla håll, rymmer allt, aldrig tar slut'. Vars mål är sanning, inte verklighet.

Tanak är en berättelse om uppbrott. Uppbrott ur paradiset, från Ur till Kanaan och från Kanaan till Egypten och därifrån tillbaka igen.

'Ingenting består - det är bokens grundläggande erfarenhet.' Mitt i segern växer nederlaget. Men i nederlaget, skriver Lundqvist, rymmer ofta ett inslag av befrielse. I samma ögonblick som Adam och Eva förskjuts av Gud tillerkänns de rätten att leva sitt eget liv. Denna ständiga rörelse är själva livet, tror jag Åke Lundqvist menar. Han prövar samma synsätt på Tanak. Tanak innehåller ingen färdigformulerad teologi. Det är en bibel som försöker förstå sig själv."

Slutsats: I Bibeln tillerkänns människorna ett eget liv - att själva agera och ansvara för sina liv och handlingar.

Religion i grundskolan.

Enligt grundskolans värdegrund skall undervisningen i skolan vara icke-konfessionell. Skolan ska inte göra eleverna religiösa.

Enligt läroplanen för religionskunskapen är ämnets syfte och roll att bidra till att utveckla förmågan att förstå och reflektera över sig själv, sitt liv och sin omgivning och utveckla en beredskap att agera ansvarsfullt. Att bearbeta existentiella frågor och trosfrågor och att betrakta tillvaron utifrån ett etiskt perspektiv ingår i en personlig utvecklingsprocess. Varje människa reflekterar över sådana frågor och behöver tillägna sig redskap i form av traditioner, språk och symboler för att söka mening i de frågor som hon ställs inför i livet....

I ett internationaliserat samhälle baserat på etnisk och kulturell mångfald ökar betydelsen av att förstå hur människor tänker, handlar och formar sina liv. Ämnet bidrar till förståelse av traditioner och kulturer och ger därmed en grund för att bemöta främlingsfientlighet samt utvecklar elevernas känsla för tolerans.

Ämnet bidrar också till att fördjupa kunskaperna om och problematisera grundläggande demokratiska värden som människans egenvärde, människors lika värde och omsorg om de svaga. Ett syfte med ämnet är att öka elevers etiska medvetenhet och därmed skapa en handlingsberedskap inför exempelvis demokrati-, miljö-, jämställdhets- och fredsfrågor....

Religionskunskap har både ett individperspektiv och ett samhällsperspektiv. Det individuella perspektivet ger möjligheter att bearbeta de egna livsfrågorna. I det samhälleliga perspektivet bidrar ämnet till en förståelse av religion som ett mångfasetterat fenomen bland andra i samhället....

Religionskunskapsämnet har som utgångspunkt människans frågor inför livet och tillvaron oavsett om dessa uttrycks religiöst eller inte. Att medvetet och metodiskt bearbeta livsfrågorna hör till ämnets kärna. Varje människa har en mer eller mindre uttalad strävan att finna sammanhang i, tolka och tyda tillvaron. Detta kommer till uttryck i traditioner, riter, berättelser och myter....

Att kunna betrakta tillvaron utifrån ett etiskt perspektiv ingår i en personlig, livslång process. Etiska frågor berör varje människa genom att hon i konkreta upplevelser möter frågor som har med gott och ont, rätt och orätt att göra. Vardagens etiska frågor är en utgångspunkt för reflektioner och diskussioner i ämnet religionskunskap. Diskussionen om de etiska frågorna kan fördjupas genom kännedom om etiska regler, tankar och system från olika religioner och livsåskådningar.

Religionskunskapen är ett ämne som väsentligen hör hemma i områdena 11-19.

- 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
- 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
- 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
- 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
- 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
- 16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.
- 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
- 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

Religionsämnet kan lämpligen ombildas till ett ämne om kunskaper, framtidsvisioner, estetik, livsåskådning, ideologier (inklusive religioner), psykologi, logik och etik, dvs ett ämne om individernas inre verkligheter.

Vad är religion?

**Innehåll i en bok av Anita Diehl och Lars Andersson (red):
Vad är religion ? Esselte Studium Akademiförlaget 1989. ISBN 91-24-16375-9.**

Förord. Religionen som fenomen. Vad är religion? Religionskritik. Religionens ålder. Religion i skriftlösa kulturer. Hinduism. Buddhism. Religion i Kina. Religion i Korea. Religion i Japan. Judendom. Antisemitism. Kristendom. Islam. Nyreligiösa rörelser. Några livshållningar. Att diskutera. Etiska överväganden. Religionens framtid. Efterord. Centrala begrepp. Ordförklaringar. Sakregister.

Boken ger en översikt över religionerna. De har en tendens att utvecklas till samlingar av diskutabla dogmer och fördomar som försvårar samlevnaden människor emellan. Konflikter uppstår inom och mellan religionerna och kan gälla både rent religiösa förhållanden och icke-religiösa sociala förhållanden och traditioner mm. Exempel på konfliktämnen är kvinnliga präster, aborter, sexuella beteenden, kvinnans ställning, hudfärg, klasskillnader, auktoritetstro, moral, skapelsen etc. Exempel på konflikter är konflikterna nu i Palestina-Israel. Liknande konflikter finns i andra delar av världen. Historien ger många exempel på svåra och onödiga konflikter. Sammantaget kan man undra om religionerna är till mer skada än nytta. De flesta religionerna har som utgångspunkt tron på ett högsta väsende som reglerar livet på jorden. Denna tro står i konflikt mot den demokratins princip som innebär att människorna har ansvar för utvecklingen. Religionerna kan vara till hjälp för enskilda människor i svåra situationer men tycks på det hela taget vara betydande hinder för en fredlig utveckling med välfärd för alla. Deklarationer om mänskliga rättigheter, Millennie-deklarationen o d ger sannolikt bättre vägledning för människorna än religionerna.

Fundamentalismen.

Forskning & Framsteg nr 4, 2004. Sid 30-35:

“Fundamentalism- modernitetens motståndare.

AV HENRIK HÖJER .

Under efterkrigstiden, fram till och med 1970-talet, antog de flesta människor i västvärlden att religionen aldrig mer skulle spela någon större roll i världshändelserna. Vi blev mer och mer sekulariserade, och om någon trodde på Gud var det en ren privatsak. Men sedan dess har religiös fundamentalism hamnat på den politiska dagordningen över nästan hela världen.

Fundamentalism betraktas ofta som ett enbart religiöst fenomen. Men Carl Johan Gardell, fil.dr i historia, menar att det snarare är ett politiskt uttryck som kan placeras i ett särskilt historiskt skeende:

- I så gott som alla religioner uppträder fundamentalistiska grupper vid en viss fas av moderniseringen. De visar sig när jordbrukets mekanisering gör att bönder friställs och flyttar in till städerna, när byarna bryts upp, när hantverket slås ut av modern industri eller produktion, när tidningar och tv börjar dominera informationsförmedlingen och när analfabetismen minskar.

Fast vid det gamla

Denna process beskrevs redan 1848 av den unge filosofen Karl Marx i hans samtidsbetraktelse *Kommunistiska manifestet*. Han skrev om hur "allt fast förflyktigas" när industrialiseringen krossar det traditionella samhällets normer, hierarkier, identiteter och månghundraåriga ordning.

- I tider av omvandling tappas vissa människor fotfästet och klamrar sig fast vid det gamla. Det är en psykologisk försvarsmekanism, menar Carl Johan Gardell. Religionens heliga texter blir något som får symbolisera det beständiga och det som är obesudlat av moderniteten.

Fundamentalismen uppstod som rörelse för hundra år sedan. Det var inom protestantiska kretsar i USA som man började ifrågasätta

darwinismens bibelkritik och de moderna religionshistorikernas sätt att läsa Bibeln som en historisk text bland andra. Inom denna rörelse myntades begreppet fundamentalism för dem som trodde på kreationism, Bibelns bokstavliga ofelbarhet och Kristi nära återkomst. Ordet kommer från *The Fundamentals*, som var en serie bibeltrogna artiklar som gavs ut i Chicago på 1910-talet.

- Vid denna tid gick kvinnorna ut i arbetslivet, eftersom männen inkallades i första världskriget, säger Carl Johan Gardell. Familjen ansågs hotad och fundamentalism var en reaktion på detta, men också på det moderna livet. Den var en opposition mot sekulariseringen, det vill säga religionens minskade betydelse för lagstiftning, utbildning och politik. Men även en opposition mot demokratisering, pluralism och vetenskap. Man försökte återskapa en förlorad helhet.

Kritik av globaliseringen

På senare årtionden har fundamentalismen återkommit. I USA kan framgångarna för de kristna fundamentalisterna på 1970- och 80-talen förklaras med att liberalismen inte infriade förhoppningarna från 1960-talets optimism. Man fick bara en starkare och mer gudlös stat, och under 1970-talet kom efterkrigstidens framtidsstro att grumlas av oljekris och ett allt blodigare Vietnamkrig.

- Fundamentalismens uppsving de senaste decennierna kan också tolkas som en kritik av globaliseringen, menar Mattias Gardell (inte släkt med Carl Johan Gardell) som är docent i religionshistoria vid Stockholms universitet. Tidigare kunde folk med andra religioner framställas som barbarer och otrogna eftersom de fanns utanför det egna territoriet. Men i dagens globala värld, där nationalstaterna inte längre har samma ställning, möts religioner på ett nytt sätt. Det innebär att de religiösa sanningarna framstår som alltmer provisoriska och lokala. Detta kan upplevas som hotfullt. I det läget vänder sig människor inom alla religioner till de heliga skrifternas en gång uppenbarade och för alltid oföränderliga sanningar. Fundamentalismen är alltså en reaktion mot relativism, precis som reaktionen också kan utgöras av främlingsfientlighet och nationalism.

Mot det moderna

Religiös fundamentalism i ordets nutida mening handlar dock om något mer än bokstavstro. Det är en respons på religionens minskade offentliga betydelse, en strävan efter att låta religion ha inflytande över politik, ekonomi och samhälle. Detta är ett värde som man vägrar kompromissa om och som därför inte ses som en demokratisk fråga. Det gör att fundamentalisters världsbild tenderar att vara svartvit. Ofta kombineras detta med en historieuppfattning som ser utvecklingen som en kamp mellan gott och ont. Man idylliserar ett gyllene förflutet då religionen var oförfalskad och ser slutet som givet: det goda kommer att segra. Det kan handla om Messias återkomst eller att en strikt islamisk samhällsordning etableras. Fundamentalistiska rörelser har ofta karismatiska ledare som tar avstånd från alla försök att sätta in deras sanningar i ett historiskt sammanhang.

Men även om fundamentalister ser den forna religiösa guldåldern som ett ideal, så vill de inte återgå till ett förmodernt samhälle. I stället tar de till sig valda delar av det moderna, inte minst teknologi och kommunikation. Däri ligger en del av fundamentalisternas strategi - de vill inte, som många sekter, dra sig undan världen, de vill förändra den moderna världen. Därför är de snarare radikala och revolutionära än strikt konservativa. Flera forskare betonar att fundamentalism inte är liktydigt med terrorism och att fundamentalisterna givetvis inte heller är att betrakta som de renläriga inom en religion - även om de själva gärna hävdar det. I själva verket lanserar de en vinklad och tidsbunden tolkning av religionen.

Vissa forskare menar att begreppet fundamentalism passar bäst på kristen bokstavstolkning av Bibeln, eftersom judendom och islam är religioner där tradition och tolkning har större utrymme. Dessutom är den bokstavliga läsningen av just Bibeln ett påfallande modernt fenomen. Under medeltiden och 1600- och 1700-talen tolkades Bibeln, som så många andra texter, oftast bildligt och symboliskt. Fundamentalismens uppkomst sammanföll med vetenskapens genombrott, då exakthet och fakta blev viktiga.

Inom religioner som inte bygger lika mycket på centrala texter som

kristendom, judendom och islam finns det andra mål för fundamentalisterna. Det kan vara att exempelvis utlova ett strikt hinduistiskt rike i Indien eller ett antisekylärt buddhistiskt rike på Sri Lanka.

Sociala orsaker

En bidragande orsak till att fundamentalistiska rörelser har fått så stort stöd är att många har sett modernitetens baksidor. Det kan vara sikhiska bönder som utkonkurreras av multinationella företag, den iranska medelklassens missnöje med shahens moderniseringsprogram, algeriska ingenjörer som har svårt att få jobb i sitt land eller konservativa amerikaner missnöjda med USA:s liberalisering på 1960-talet.

-Vissa muslimska fundamentalistiska rörelser, som Hamas och Hizbollah, har vunnit popularitet eftersom de står för det civila samhället. De tillhandahåller skolor och sjukvård och gör sociala insatser i länder där staten inte klarar detta, som i Libanon eller i de palestinska, ockuperade områdena, förklarar Mattias Gardell.

Utbildningssatsningarna i de muslimska länderna har skapat generationer av akademiker som har haft svårt att komma in på arbetsmarknaden. Bland dessa grupper av arbetslösa studenter - snarare från teknisk än humanistisk fakultet - har islamistiska fundamentalistiska terrorgrupper sin bas för rekryteringar. Glappet mellan ett stagnerat näringsliv och de stora satsningarna på utbildning har skapat en generation av välutbildade islamister. Vid kårvalen i de palestinska universiteten på 1990-talet röstade mellan 40 och 75 procent på Hamas och Islamiska Jihad.

En annan viktig orsak till fundamentalismens tillväxt är den snabba urbaniseringen. I exempelvis Algeriet skedde detta i samband med en snabb och framtvingad omvandling till industriproduktion. Resultatet blev en arbetslöshetskatastrof, samtidigt som Algeriet blev beroende av utländska experter.

En tredje väg

Fundamentalismen är också ett uttryck för besvikelse när förhopp-

ningarna i och med efterkrigstidens avkolonialisering inte uppfylldes.

- På 1950- och 60-talen trodde många i tredje världen verkligen på västerländer och på framsteg och man hade marknadslösningar eller kommunism som modell för modernisering. Det rådde en oerhörd optimism, man trodde att hela världen skulle nå samma välfärd och standard som i väst, säger Carl Johan Gardell. Sedan kom sexdagarskriget 1967 och oljekriserna på 1970-talet. Förväntningarna infriades inte. Reaktionen blev att vända sig till islam och välja en annan väg.

Dessutom fanns sedan gammalt dåliga erfarenheter av att kopiera västerländsk modernisering. Ett tydligt exempel är Turkiet. Efter nederlaget i första världskriget delades det osmanska imperiet, och Kemal Atatürk ledde ett självständighetskrig åren 1919-22 för det som var kvar av landet. Han upprättade en turkisk nationalstat efter europeiskt mönster, genomförde etnisk rensning av greker och folkmord på armenier. Han ville också modernisera islam till en privat tro utan rättsligt, politiskt eller ekonomiskt inflytande. Sufiordnarna för muslimska mystiker avskaffades, koranskolor stängdes, europeisk klädedräkt lagstadgades, kvinnor förbjöds bära slöja och männen förbjöds bära fez. Detta ledde till uppror som slogs ner snabbt och skoningslöst. Sekulariseringen kom därför - till skillnad från i stora delar av Europa - att av många upplevas som ett övergrepp, ett påbud uppifrån. För många nutida islamiska fundamentalister är den turkiska utvecklingen ett argument mot sekularisering.

Kamp mot avfällingar

De fundamentalistiska rörelserna står snarare i opposition mot sina sekulariserade trosfränder än mot andra religioner. På grund av den svartvita världsbilden är nyanser på sätt och vis det värsta hotet mot fundamentalisterna.

Egyptens president Anwar Sadat mördades år 1981 av fundamentalister för att han ansågs ha svikit islam. På samma sätt mördades Israels premiärminister Yitzhak Rabin 1995 av en person som hänvisade till gammal judisk lag. Den algeriska fundamentalistiska gruppen Groupe Islamique Armée (GLA) bannlyste 1997 hela det

algeriska - muslimska - folket som avfällingar som kunde dödas. Den egyptiska gruppen Gamaa Islamiya drev under 1980-talet och stora delar av 1990-talet en terrorkampanj mot landets sekulärt muslimska regering. På samma sätt har vissa judiska fundamentalister sett staten Israel som en fiende, en statsbildning utan legitimitet från Tora (de fem Moseböckerna). Därför har vissa judiska fundamentalister mer gemensamt med de muslimska fundamentalisterna i Hamas än med sina sekulariserade trosfränder i Israel. Och samma mekanism är anledningen till att amerikanska kristna fundamentalister angriper de kristna läkare som utför aborter.

- Den islamiske fundamentalisten Usama bin Ladins och al-Qaidas främsta fiende är den muslimska regimen i Saudiarabien som inte är tillräckligt renlärig, eftersom den har släppt in amerikanska trupper på helig mark, summerar Carl Johan Gardell.

Muslimsk fundamentalism på agendan

Den islamiska fundamentalismen, som fått stort medialt utrymme under senare årtionden, tog huvudsakligen form 1979, när det blev revolution i Iran och när Sovjetunionen invaderade Afghanistan. I Iran utropades en islamisk republik med en shiitisk islamisk konstitution och med ayatollah Khomeinis karisma som garant. Men hans lära om *ulama*, de religiöst lärda, som en styrande elit i samhället hade påtagliga likheter med den marxist-leninistiska dogmen om partiet som arbetarklassens avantgarde - ett tydligt exempel på hur fundamentalister tar till sig valda delar av sin omvärld.

När Afghanistan invaderades av Sovjetunionen i december 1979 strömmade tusentals frivilliga från hela den muslimska världen till de motståndsrörelser som bildades i bergen och i västra Pakistan. I många moskeer startades värvningskontor som administrerades av bland annat den privata stiftelsen al-Qaida. I denna kamp mot den sovjetiska ockupationen växte en militant, muslimsk fundamentalism fram - som stöddes av USA så länge den kämpade mot kommunismen.

När Sovjetunionens trupper drevs ut ur Afghanistan i början av

1990 talet sågs detta som en stor seger för islam. För första gången i modern tid hade en västerländsk stormakt besegrats av muslimska krigare, och under början av 1990-talet strömmade tusentals segerrika så kallade afghanis ut över världen. I Bosnien, Kashmir, Tjetjenien, Filippinerna, Tadzjikistan, Somalia och Algeriet engagerades de i lokala politiska konflikter som de tolkade som en kamp för islam. I exempelvis Bosnien misslyckades dock de fundamentalistiska grupperna, då de inte fick något stöd från den sekulära muslimskdominerade regeringen.

Att förstå fundamentalismen

Sekulariseringen och samhällsvetenskapernas uppkomst var två sidor av samma mynt. Därför kom religion ofta att undervärderas som egen kraft i samhället - dynamiken i samhällsförändringen sågs på annat håll. Religionen blev en privatsak, skild från stat och offentlighet. Många forskare tenderade att se religion som avspieglingar av andra, viktigare processer i samhället, exempelvis ägarförhållanden. Därför har samhällsvetenskapen haft problem med att analysera fundamentalismen. Många var därför benägna att se attackerna mot World Trade Center i New York den 11 september 2001 som en attack mot orättvisorna i världen. De menade att terrordåden kunde uppfattas som en desperat aktion utifrån några av "de andras" erfarenheter av svält och fattigdom i tredje världen. De religiösa anledningarna till attacken omtolkades till en sekulär konflikt om resurser.

Men syftet med terrordåden var snarare, enligt den franske islamexperten Gilles Kepel, att de skulle resultera i så många amerikanska offer att vedergällning skulle krävas, riktad mot det talibanstyrda Afghanistan där al-Qaida hade sina baser. Väl där skulle den amerikanska imperialismen gå samma öde till mötes som det ryska kommunistiska imperiet, som ju muslimska krigare bekämpat så framgångsrikt under 1980-talet. Förhoppningen var att muslimska kämpar skulle strömma till i samma omfattning som efter 1979.

- Men hela projektet var en felkalkyl av bin Ladin och blev ett

enormt misslyckande, menar Carl Johan Gardell. Terrordåden var snarast ett tecken på fundamentalisternas marginalisering.

Fundamentalismens försvagning

- Såväl i Iran, Sudan och Afghanistan, där fundamentalistiska regimer har eller har haft makten, som i Algeriet och Egypten, där fundamentalisterna har varit i opposition, har deras ställning försvagats de senaste åren, säger Carl Johan Gardell. Talibanerna är krossade, vilket inte ledde till ett nytt heligt krig, utan tvärtom till jubel, och i Iran och Sudan har löftena från islamisterna knappast infriats. De extrema våldshandlingar vi sett de senaste åren är alltså tecken på en förtroendekris. Man kan jämföra med extremvänsterns terror på 1970-talet i Europa.

I Algeriet hade det fundamentalistiska partiet Front Islamique Salut (FIS) stora framgångar år 1990, tack vare missnöjet med den korrumprade FLN-regeringen och den ekonomiska krisen efter oljeprisfallet 1986. I valen var de inledningsvis framgångsrika, men det folkliga stödet minskade när de radikaliserades under 1990-talet, vilket utlöste ett terrorkrig som FIS sedan helt enkelt gav upp. Dessutom har vi sett en ny medelklass växa fram på senare år som har allt att vinna på samarbete med västvärlden.

- Fundamentalism är i första hand en politisk missnöjesyttring, anser Mattias Gardell. Den bygger på rädsla och erbjuder enkla lösningar på det moderna samhällets svåra problem.

I USA hade fundamentalisterna stora framgångar på 1980-talet. En undersökning från 1984 visade att nästan 30 procent av amerikanerna ansåg att Bibeln ska läsas bokstavligt och att den inte kan strida mot historiska och vetenskapliga fakta. Men i slutet av 1980-talet uppdagades flera ekonomiska och sexuella skandaler bland de mest kända tv-predikanterna, och under 1990-talet har de fundamentalistiska grupperna blivit våldsammare och radikalare, men också fått mindre stöd.

I Indien har, å andra sidan, det hindufundamentalistiska partiet Bharatiya Janata Party (BJP) gått mot mitten. Det försökte under

tidigt 1990-tal provocera fram konflikter mellan hinduer och muslimer genom våldsdåd och sin vision om Indien som en renlärig hinduistisk stat.

- Våldet har komprometterat den radikala islamiska fundamentalismen även i de flesta muslimers ögon, menar Jan Hjärpe, professor i islamologi vid Lunds universitet. Enligt de senaste siffrorna från World values survey, globala attitydundersökningar som görs med jämna mellanrum, så visar siffrorna för exem pelvis Marocko, Algeriet, Egypten och Jordanien att så gott som hundra procent tror på Gud. Men också att bara ett par procent vill att religiösa ledare ska ha politiskt makt. För dem handlar alltså religion om personlig fromhet snarare än om politisk omdaning av samhället.

- En annan sak är att religionens roll som etnisk, kulturell eller nationell markör i samhället har ökat. Så gott som överallt i världen har religionen blivit en viktig del av identitetsskapandet. Denna tendens verkar inte minska, menar Jan Hjärpe.

HENRIK HÖJER

ÄR VETENSKAPSJOURNALIST OCH REDAKTÖR PÅ FORSKNING & FRAMSTEG. “

Gudarnas verksamheter och människornas verksamheter.

Man har inte kunnat påvisa några tydliga utslag av gudarnas verksamheter. Slutsatsen är att man inte har anledning räkna med att de finns. Det är människornas verksamheter som har den avgörande betydelsen för utvecklingen i världen och man bör inrikta sig på att förädla dem. Religionerna har betydelse för människornas uppfattningar om vad som bör göras. Om man vill förbättra världen bör man bl a kritiskt granska religionernas inverkan på människornas uppfattningar.

Tsunamikatastrofen 2005.

DN 050109 sid Kultur 8:

“Varför stoppade inte Gud dödens våg?

Andreas Ekström om pastorer, böghatare och världsreligioner på jakt efter en förklaring.

VEM KAN TRO på Gud nu? Vem kan låta bli? Om Gud finns och Gud är allsmäktig, hur kunde han låta vågen slå sönder människa efter människa? Målet för varje hindu är att bli en del av världssjälén, brahman. Under syndafloden är vi alla där: Smärtan reser obekymrat rakt in även i dem som inte är direkt drabbade. Buddisterna tar hand om sina döda samtidigt som de kristna gör det, och hinduer och muslimer och ateister. Nu ska vi alla göra upp med vår gudstro eller vår brist på den. Nu ska frågan om Guds allsmäktighet ställas på sin spets.

I AMERIKANSKA affärsavtal kan man ofta läsa en rak och enkel klausul om ogiltighet. Det brukar stå att avtalet inte gäller om något oförut sett inträffar- som till exempel en "Act of God".

Detta är en standardformulering. Jag känner till den väl. När jag arbetade med utvecklingen av Sydsvenskans digitala medier beredde den oss vissa problem i en avtalsskrivning med en amerikansk leverantör av webbt teknik.

Svenska sekulariserade företag dealar nämligen inte med Gud. Vad har Gud i så fall för organisationsnummer? Vi gillar inte obegriplighet, och vi räknar framför allt inte in den i vardagen, i vårt samarbete med en annan firma. Man avtalar inte om sådant man inte kan stämma någon för i händelse av avtalsbrott.

Men man kan inte avtala bort oron heller, inte förhandla med naturkrafter. Inte förlita sig. Kanske blir oron därför större när K-G Hammar plötsligt säger det smått sensationella: den Gud han tror på kunde inte hindra katastrofen.

Det betyder alltså att den svenske ärkebiskopens Gud inte är allsmäktig.

Författaren och teologen David B Hart är på samma linje när han i Wall Street Journal skriver att det vore blasfemiskt att påstå att Gud hade något med det som hände att göra över huvud taget.

I bloggvärlden strömmar budskap av identisk art fram. Det var inte Guds fel, det får ingen tro. Richard Hall som är metodistpastor i Wales har samlat kristna bloggare på sin sajt, och theconnexion.net /wp/index.php?p=805 är nu full av samma blandning av oförståelse och förtröstan.

Bloggaren "Feebleknees" i Massachusetts i USA- hon vill inte uppge sitt rätta namn för DN - skriver ett vanligt svar på frågan om tsunamin var Guds fel: "Efter ungefär 33 år av levande och lärande så vet jag tillräckligt för att definitivt säga detta: Jag vet inte."

Hon kan läsas i sin helhet på feebleknees.blogspot.com.

WESTBORO BAPTIST CHURCH i Topeka, USA, är tydligare. Den lilla kyrkan i vänliga och provinsiella Kansas fastslår nämligen att tsunamin som dödade tusen och åter tusen människor av alla upptänkliga nationaliteter och religioner var ett straff mot - Sverige.

Westborokyrkan (starkare på internet än i vanliga livet, sägs det) står bakom en hemsida med ett namn som betyder ungefär "Gud hatar bögar". De skickar vykort till familjer som drabbats av hatbrott mot homosexuella eller av aids. Budskapen kan då vara "Aids botar bögar" eller "Ännu en bög i helvetet". De har också rest ett monument över Borgholms pastor Åke Green, som dömdes till fängelse för hets mot folkgrupp efter att ha predikat mot homosexualitet.

På organisationens hemsida kan man läsa att medlemmarna gläds och säger "amen" när de nås av nyheten att tusentals svenskar ruttar döda. Så går det, när man sätter pastor Ake Green i fängelse. Guds vrede. En försmak av vad som komma skall, skriver de.

Teodicéproblemet - att förena tanken på en allsmäktig och god Gud med lidandet i världen - finns i alla de monoteistiska religionerna. Själva ordet teodicéproblem kommer från boken "Essais de

Theodicée" av Gottfried Leibniz. Här är den vanligaste lösningen ett famlande: kan man inte förstå, så kan man i alla fall alltid hävda att Guds vägar är outgrundliga. Jehovas vittnen resonerar så här på sin webbplats:

"Är det förnuftig att bli arg på Gud för att han tillåter lidandet? Inte när man tänker på att han har lovat att göra slut på det. Inte heller är det förnuftigt att tro att det är han som ligger bakom de hemska saker som inträffar. Många tragiska händelser beror helt enkelt på tillfälligheter. Tänk dig till exempel att ett träd blåser omkull och skadar någon. Några skulle kunna mena att det var Guds verk. Men det var inte Gud som gjorde så att trädet föll. Bibeln hjälper oss att förstå att sådana saker helt enkelt är ett sorgligt resultat av tid och oförutsedd händelse. (Predikaren 9:11)"

Men om Gud i själva verket kunde ha stoppat vågen? Om Gud i själva verket lät bli?

I Torslanda i Göteborgs utkanter hölls gudstjänst på nyårsdagen. Gud var skyldig där. En stund, i alla fall.

-En naturkatastrof kan ingen människa ställas till svars för. Det finns bara en Gud att ställa till svars, sa kyrkoherde Henrik Törnqvist då.

Han talade om att avge en helig protest. En protest mot en Gud som bär ansvaret.

- När jag sade det tänkte jag på en grupp judar som efter andra världskriget gjorde en rättegång där de satte Gud på de anklagades bänk. Gud förklarades skyldig, men när rättegången var över lade de ändå sina liv i hans händer, berättade Henrik Törnqvist i Göteborgs-Posten.

Henrik Törnqvist är ett undantag. Kristendomens företrädare lägger i övrigt just nu full kraft på att försvara Gud. Gud finns, Gud är vårt hopp och han har en plan. Vi kanske inte ser den, men den finns.

Det påminner inte så lite om högt uppsatta svenska ämbetsmäns sätt att tala om staten.

JONUS LATIFOV ÄR IMAM i den muslimska församlingen i Malmö. Hans fredagsböner har två veckor i rad, "självklart" som han själv säger, uteslutande handlat om katastrofen.

- Nu spelar det ingen roll om man är muslim eller ickemuslim, barn eller gammal. Detta är en katastrof för alla. Och det är Gud som bestämmer. Vi kan inte ändra på det.

Katastrofer beskrivs målande i exempelvis Koranens 89:e kapitel. Jonus Latifov säger att han kan drabbas av små tvivel på sin gud, på vilken plan som ligger bakom.

- Det är en sorg. En stor sorg. Men jag är inte arg på Allah. Detta är en naturkatastrof. Ingen kan stoppa den.

Det andliga perspektivet får till en början ta ett steg åt sidan i Jonus Latifovs predikningar.

- Nu handlar det om det praktiska. Om hur vi kan hjälpa.

Muslimerna i Asien får så snabbt det går försöka få sina döda anhöriga begravda. Islam föreskriver snar jordbegravning, helst inom någon dag.

-Men nu är det katastrof. Då får man säga att "så snart som möjligt" är tillräckligt bra, säger Jonus Latifov.

Hanteringen av döda är ett handfast exempel på hur de kulturer som världsreligionerna har format var och en på sitt håll nu måste komma samman. Det är tid för "mettâ", gränslös vänskaplig kärlek. Och kanske framför allt för "karunâ", gränslös medkänsla. Dessa två begrepp är centrala i buddhismen.

Svenskarna chockades direkt efter katastrofen av likbål som verkade spontana, men som i själva verket har en stark och tydlig plats i thailändsk historia. Tre dagars likvaka med en symbolisk sista måltid, precis så ska det vara. Och bålet har ju gjort en stark återkomst i Sverige: långt fler än 80 procent av alla döda svenskar kremas. Runt 1980 var den siffran någonstans mellan 10 och 15 procent. Här har alltså skett en revolution i det tysta; ett totalt förändrat synsätt vad det gäller hanteringen av våra döda har kommit till oss över en historiskt sett mycket kort tid.

Förklaringar?

Estetiseringen av döden, säger någon, för det är ju inte snyggt att ligga och ruttna, inte i jorden, inte på en strand.

Ren praktikalitet, säger någon. För det kan väl inte vara vettigt att använda så mycket mark som en hel kista kräver för att förvara en död.

Här finns teorier och frågor, men få svar.

Det finns också exempel på hur fruktansvärt fel det kan bli. När den afrikanske invandraren Gerard Gbeye mördades i norra Skåne i mitten på 1990-talet skickades han av svenska myndigheter åter till Afrika i en urna. Ett par reportage, till exempel i DN i mars 1996, har skildrat den fördjupade sorg och chock som hans anhöriga i Elfenbenskusten drabbades av när de förstod att den förlorade sonen hade eldats upp, "grillats som kyckling".

I Grekland - marginellt drabbat av katastrofen - är kremering fortfarande fel enligt den grekisk-ortodoxa kyrkan. Det har lett till en absurd kroppsmuggling till grannländerna, för att greker som föredrar kremering ska få sin sista vilja uppfylld. De är flyktingar in i döden.

DEN LANKESISKA församlingen i Jakobsberg håller i dagarna samlingar som kan liknas vid minnesgudstjänster.

- Som mest är vi kanske 150 personer här i templet, säger Mahinde Weerasinghe i Jakobsberg.

Tio buddhistmunkar med anknytning till församlingen är nu på Sri Lanka.

- Vi har ceremonier nästan varje dag, både morgon och kväll. Tröst kan man alltid få, även om vi inte har en Gud på samma sätt som muslimer eller kristna, säger Mahinde Weerasinghe också.

Toini Lindberg är buddhist, aktiv i församlingen Karme Tenpe Gyaltzen i Stockholm.

- Medkänslan med alla varelsers lidande är en absolut grundsten säger hon.

Begreppet allsmäktighet finns - inte i buddhismen. Ingen gud kan

ställas till svars. Om tröst och förtröstan säger Toini Lindberg att få konkreta redskap finns, få grundtexter eller teser. Utöver det självklara då: delar man bekymren så blir de lättare att bära.

- Det finns meditationer som går ut på att man tar på sig andra människors sorg och börda. Men det en buddhist gör just nu är inte förbehållet buddhister. Det handlar om hur man vill och kan agera mellanmänniskt, säger Toini Lindberg.

Så där finns det kanske, svaret vi söker. K-G Hammar sa det också: det inträffade saknar mening, men ur våra medmänniska handlingar efteråt kan vi skapa en mening.

NÄR FÖRTVIVLAN JUST ser ut att bytas i förtröstan berättar SVT Text om nyårsdagen.

Ett läger på Sri Lanka där tusentals överlevande samlats fylldes inom loppet av några timmar av regnvatten. Människorna fick evakueras för vattnet en gång till. 330 millimeter regn föll där över Ampuradistriktet, och hinduismens gud över vatten och hav, Varuna, syntes inte till.

En dag av hån från himlen.

Ännu två veckor efter katastrofen har kristendom, islam, buddhism, hinduism och ateism lärt oss en enda sak: det är vad vi själva gör som spelar roll. Guds plats i detta är i bästa fall osäker.

ANDREAS EKSTRÖM

andreas.ekstrom@dn.se 08-738 15 28 "

Om religion.

DN 070214 sid Kultur 8:

“Din gud är inte min.

Friheten att tro är något vi tar för självklart. Men verklig tro är inte vilken åsikt som helst och frågan är om alla religioner verkligen kan och bör skyddas av samhället. Och exakt vad är en religion? “

THOMAS ANDERBERG, docent i filosofi och skribent i DN Kultur, skriver med anledning av en antologi om religion: “Frihet och gränser” Symposium Red. Johan Modée och Hugo Strandberg

“ Jämlikhet är ett svårt kapitel. Ibland blir det fel hur man än gör. Att söka fördela något exakt lika kan ändå uppfattas som orättvist av den ena parten, exempelvis i en vårdnadstvist. Den som vill ha ensam vårdnad uppfattar det inte som ett rättvist beslut om rätten går den andra föräldern, som vill ha delad vårdnad, till mötes. Att båda genom domen tillerkänns exakt lika mycket umgänge med barnet är därmed kanske jämlikt, men uppfattas likväl som orättvist av den ena, som kanske är fullt övertygad om att barnets bästa endast kan uppnås om det uteslutande lever hos henne/honom.

När religionen tillkommer ökar problemen. Hur kombinerar man exempelvis barnets frihet att få forma sin livshållning med kyrkornas krav på att bidra till denna utformning? Kan man bortse från den avsnävning av tankevärlden som tron med nödvändighet innebär och som kan hålla individer fjättrade i föreställningar som begränsar dem för stora perioder av livet? Religion är ju inte något vi kan pröva, som andra åsiktskombinationer. En tro är ett livslångt ställningstagande som underbyggs av känslorna lika starkt som av förnuftet.

Ska man, som den ene redaktören bakom den ojämn men uppslagsrika antologin med nya texter om religionsfrihet "Frihet och gränser", föreslå, nämligen värna en sekulär stat där religionen är en

privatsak och där var och en blir salig på sin fason? Det är en lockande lösning. Men som en annan av skribenterna, Andreas Nordlander, påpekar leder detta inte nödvändigtvis till rättvisa. Den som vill tränga in religionen i den privata sfären utgår ju från en kunskapssyn som råder i den liberala demokratin där religionen är ett privat livsåskådningsideal snarare än en samhällelig grundval. Efter sådana riktlinjer kan många troende inte rätta sig, det skulle gå radikalt emot den sociala syn på religionen de företräder. Dessutom skulle det kränka de sanningsanspråk som religionen rymmer. (Då bortser man ändå från fundamentalisternas syn. För dem är det väsentligt att *alla* tror, eftersom såväl otrogna som troende riskerar att dras med ner i Dödsskuggans dal, just på grund av den utbredda gudsförnekelsen.)

Det här var knepigt redan när det bara fanns en gud att hantera. När konkurrensen bland trosåskådningarna ökar växer problemen. Om nu samhället i rättvisans namn tillerkänner flera religioner ett jämlikt spelutrymme, räcker det då om institutionerna förhåller sig neutrala till samfunden? Också på den punkten finns det anledning att tvivla. Kommer inte en sådan neutralitet från samhällets sida att indirekt gynna de rikaste gruppernas möjlighet att fullt ut utöva sin religiositet? För att åstadkomma religiös jämlikhet skulle man kanske i stället behöva ge ekonomiskt understöd så att alla kan vara religiösa utifrån samma förutsättningar.

Frågorna öppnar porten till närmast oöverskådliga problem. Att skipa rättvisa mellan människor är svårt nog, att göra det mellan gudar är nästintill omöjligt. Den gud, eller de gudar, som utgör centrum i de stora religionerna är inte så problematiska (även om åtminstone en av dem påbjöd att man inte skulle ha några konkurrenter de gudar). Men hur gör man med de gudar som blott samlat få anhängare? Ska asatroende ges bidrag för att kunna dyrka de gudar som en gång härskade i Norden? Och hur gör man med nytillkomna gudomligheter (exempelvis Sun Myung Moon, som av somliga hälsats som en Messias) ?

Ska man vid bestämningen av anslag utgå från en "normalitetsuppfattning" om religion, som bestäms utifrån vad som är "seriöst"

och motsvarar de normer som råder i samhället, exempelvis beträffande jämställdhet och syn på sexuella minoriteter? Eller ska man kringgå de gängse normerna med hänvisning till att källskrifterna avspeglar uppfattningar som rätt i en annan tid?

Flera av antologiskribenterna påpekar att vi i Sverige, liksom i många övriga länder, har en tendens att hyvla till religioner och slipa av dem så att de motsvarar våra önskemål om hur en religion bör vara beskaffad. Religionsfilosofen Thord Svensson formulerar det som att "det för siggår en illegitim moralisering och normalisering av religion", medan kollegan Erica Appelros talar om den "auktoritativa mall", bland annat bestämd av moderna jämlikhetsnormer, som utgör den värdegrund för vad som ska räknas som godtagbar religion (i exempelvis religionsundervisningen) i stället för de exegetiska analyser som teologer eller troende själva kan bidra med.

Samhällsdebatten har bidragit till en syn på religionen som kan sägas innebära inskränkningar av religionsfriheten samtidigt som det innebär en anpassning av trossatserna efter majoritetssamhällets ståndpunkter. Den som exempelvis tror att hon själv är Kristi brud avfärdas som icke seriös. Och den som utgår från en udda bibeltolkning och utifrån denna proklamerar att fackföreningar eller homosexuella går emot Guds vilja (som de kristna Plymouthbröderna och pingstpastorn Åke Green) avfärdas lätt eftersom detta är en "avart" av religion som inte bör accepteras. Detsamma gäller för dem som pläderar för patriarkala sedvänjor, avskiljning från samhället i enklaver och rätten att utdöma straff för avfällingar; detta sägs vara något annat än "sann" religion. Religioner placeras helt enkelt i hierarkier, med "sekt" i botten och den Svenska kyrkan i toppen. Dessutom pådyklas de värdemönster som i många fall går stick i stäv med rådande trossatser.

Det leder fram till nästa problemkomplex. För det är inte bara svårt att åstadkomma rättvisa mellan människor och gudar. Detsamma gäller för rättigheter. Apropå Muhammedkarikatyrerna har det ibland påståtts att det råder en motsättning mellan yttrandefrihet och religi-

onsfrihet. Om den ena sidan går fram går den andra tillbaka. Då bortser man från en vasentlig skillnad. För dem som värnar om yttrandefriheten har aldrig sökt inskränka religionsfriheten, däremot har somliga religionsfrihetsivrare velat se inskränkningar i yttrandefriheten.

Det är alltså inte bara fråga om en prioritetsförskjutning vad gäller fri- och rättigheter. Den troende kan mycket väl inse de praktiska fördelarna med ett samhälle som förhåller sig neutralt till konkurrerande religioner - åtminstone när man själv befinner sig i en minoritetsposition och kan dra nytta av möjligheterna att sprida sin lära. Men yttrandefriheten utgör just en del av det sekulära projekt som tog sin utgångspunkt i upplysningen och där demokrati är det övergripande honnörsordet. Det är för många början till den gudlöshetens tidsålder som gjort ateismen eller åtminstone agnosticisken statsbärande. Gud är för somliga troende helt enkelt för stor för att inplaceras i den ordning som utgörs av riksdagskamrar och utskottsråd. Gud förhandlar man inte med. Hans ord är Lagen. Att i demokratisk kompromissiver pruta på detta är att kränka den tro som för många är överordnat allt inklusive mänskliga rättigheter.

Anhängaren av det sekulära samhället kan naturligtvis hävda att den troende måste rätta och packa sig. Visst kan staten visa sig tillmötesgående och höja bidragen till verksamheten, men då får den troende gengälda detta med att jämka på sin tro. Det kan likna maktspråk, men kan motiveras utifrån en demokratisk modell för samlevnad mellan starkt skiljaktiga grupper. Fast då bortser man från att många som kanaliserat sitt engagemang i tron inte funnit en plats i det politiska fältet, ibland rent av hamnat i kyrkan för att politiken inte erbjudit något reellt alternativ. Eller också har man övergivit politiken eftersom man uppfattat det som att Gud önskat just detta.

Så vad gör man? Flera av skribenterna i antologin anlägger en välmenande kuratorston och talar om det viktiga i att samtala. En av dem menar att det inte finns något "rätt svar" på hur religionsfrihet och demokrati ska definieras och menar att man utifrån denna relativ-

ism ska inleda samtal (vilket utifrån en sådan böjlighet lär bli en ganska ojämn och förutsägbar kraftmätning). Ulf Zackariasson påpekar i sitt bidrag att religioner inte är statiska utan förändras i möten mellan sociala och kulturella mönster, vilket får honom att insistera på en religiös individualisering i enlighet med ett deltagarperspektiv. Men betonar man denna livsåskådningsaspekt riskerar man förstås att minska den betydelse som religionen haft för utsatta gruppers förmåga att samla sig till kamp för sociala förbättringar, exempelvis i Nordamerikas sydstater eller i Latinamerika.

Dessutom kan man, i jämlikhetens namn, hävda att *alla* livsåskådningar byggs upp av åsiktssystem, sammanfogade av känslor, oavsett om de formas inom religionens hägn eller utanför. Det finns sekulära hållningar som omfattas med samma glöd som de religiösa, som fogar samman individer i gemenskaper med riter och idealgestalter (exempelvis fotbolls- och dataspelsklubbar). Gränsen mellan dessa hållningar och de religiösa är svår att dra, inte minst för att religionen i sig är så svår att avgränsa. Scientologirörelsens krav på att bli behandlad som en religion kan tjäna som exempel.

Så småningom ställs man därför ofrånkomligt inför frågan om det alls är rimligt att göra åtskillnader mellan grunduppfattningar som är religiösa eller ej när det gäller statens beskydd. Eftersom ett nej hänger i luften är det också följdriktigt att, som ett par av antologiskribenterna (om än utifrån olika utgångspunkter) föreslå avskaffandet av religionsfriheten. För varför ge religiösa hållningar en särställning i det myller av lärosystem som nu konkurrerar på? I en liberal stat kan egentligen enda rättesnöret vara att man håller sig inom lagens ramar.

Men då kommer man återigen till frågorna hur dessa ramar ska placeras och på vilka grunder. Det kräver ytterligare en förhandlingsrunda mellan parter som inte sällan anser sig ha gud på sin sida. Och säkert inte bara en. Ofta har ju gudarna överlappande territoriella anspråk - även där anhängarna kan nöja sig med avgränsade revir.

THOMAS ANDERBERG essa@dn.se “

Verksamhetsområde 3 om politik.

31-34 Politikvetenskaper.

- 31 Statistik och demografi
- 32 Statsvetenskap
- 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi
- 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

- 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
- 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
- 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
- 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
- 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

36-39 Politiska krav och politiska planeringar:

- 36/39 Politiska krav och politiska planeringar
- 36...om individernas kroppsliga förhållanden.
- 37...om utbildning o d.
- 38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
- 39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

Kommentarer:

- 31 Statistiska och demografiska verksamheter och deras metoder.
- 32 Statsvetenskapen granskar verksamheterna inom område 3.
- 33 Nationalekonomi är det nationalekonomer sysslar med.
- 34 Domare, advokater o d. Polis och kriminalvård ingår i 7952-7956.
- 35-354 Här ingår bara de valda församlingarnas egna verksamheter.
- 36-39 Hit hör de politiska partierna och alla som ställer krav på förändringar.

Något om nationalekonomer och statsvetare.

DN 070130 sid 7:

“Statsvetaretikett legitimerar allmänt tyckande”

“Olof Ruin: jag och mina statsvetenskapliga kolleger har upplevt att massmedier utnyttjat det vi säger för egna vinklingar.”

“LARS CALMFORS SKREV EN ARTIKEL på denna sida (2/1 -07) i vilken han var upprörd över de politiskt färgade påhopp som han ansåg sig ha blivit utsatt för efter att ha framfört åsikter om bekämpning av arbetslöshet. Åsikterna var baserade på ekonomisk forskning. Så som han behandlats får det enligt hans mening inte gå till: "En konsekvens är att många yngre akademiska ekonomer - och andra samhällsvetare - med avsmak vänt sig från samhällsdebatten och i mycket liten utsträckning deltar i den. Man tycker att debattnivån är för låg och kostnaderna för att få sin trovärdighet ifrågasatt alldeles för höga”

Hans reaktion är överdriven och verkar präglad av sårad fåfänga. Prognosen om ovilja hos unga samhällsvetare att engagera sig i offentlig debatt är förhoppningsvis också överdriven. En demokrati som skall förbli vital förutsätter naturligtvis ett sådant engagemang. Tecken finns tyvärr på att detta engagemang generellt minskat - förmodligen mindre beroende på omvärldens mottagande av det som sägs och mer på tidsbrist. Många forskare är framför allt inriktade på att meritera sig akademiskt. Meriteringen gäller inte minst att bli uppmärksammas internationellt. Det egna samhällets problem och debatter tenderar därmed att sjunka undan.

Lars Calmfors artikel ger mig anledning att göra två allmänna reflektioner om förhållandet mellan samhällsvetenskaplig forskning och offentlig debatt.

Den ena gäller graden av närvaro i denna debatt mellan företrädare

för olika samhällsvetenskapliga discipliner. Den andra gäller andras sätt att umytna den forskning som presenteras.

Närvaron: Nationalekonomer vid våra universitet förefaller under senare tid ha synts och hörts mindre i den offentliga debatten än företrädare för en del andra discipliner. Annorlunda var det förr. I detta perspektiv är det naturligtvis värdefullt att en framstående ekonom som Lars Calmfors nu tagit till orda.

En förklaring till nationalekonomens relativa tystnad i den offentliga debatten ligger förmodligen i ämnets egen metodutveckling. För en utomstående förefaller ämnet ha blivit mer och mer teknifierat och svår genomträngligt, helt enkelt överteoretiserat. För forskare som har att klättra i alla dess trappsteg kan det bli svårt att uttrycka sig på ett sätt som blir begripligt för normalbegåvade läsare.

En annan förklaring till denna tystnad kan ligga i själva det ämnesområde som nationalekonomer studerar och arten av de slutsatser som de ofta drar av det undersökta. Man har alltså ekonomisk politik som viktigt forskningsfält. Men man nöjer sig inte med att bara analysera den konkreta politik som förs inom detta område utan man är också beredd, såsom Calmfors själv har visat, att på grundval av olika forskningsresultat uttala sig om hur denna politik framdeles bör utformas.

Det område av politiken som man tenderar att på detta sätt uttala sig normativt om är emellertid samtidigt ett av de mest betydelsefulla och centrala i ett samhälle. Att ha åsikter härom - och de behöver inte vara entydiga även om de är forskningsbaserade - inbjuder naturligtvis till motargumentation från olika håll. Att så kan ske har kanske i sin tur bidragit till att många ekonomer, dock inte Calmfors, just dragit sig för att engagera sig i offentlig debatt.

Mitt eget ämne statsvetenskap har under det senaste decenniet synts ganska mycket i den offentliga debatten. Många kan säkerligen tycka att vi statsvetare syns för mycket. Förklaringen till denna närvaro påminner om den som kan förklara nationalekonomens icke-närvaro. Statsvetenskapen har inte blivit lika teknifierad och därmed svår förståelig som sitt grannämne. Framför allt är dock statsvetare mindre

benägna än ekonomer att uttala sig normativt om det som studeras även om det självfallet händer, inte minst i konstitutionella sammanhang. I regel är man mer benägen att beskriva politiska skeenden och att generellt analysera förutsättningarna för bedrivande av politik. Ett samhällsvetenskapligt ämne med denna inriktning utmanar i sin tur i mindre grad olika intressen i ett samhälle och gör det därmed kanske mer lockande och mindre riskabelt att delta i offentlig debatt.

Utnyttjandet: Det finns en naturlig tendens hos dem som tar emot forskningsresultat att utnyttja dem för egna syften. Resultaten används ofta för att ge legitimitet åt det som man vill göra eller åt de åsikter man vill torgföra. Lars Calmfors har sålunda fått uppleva att den nuvarande regeringen i sin arbetsmarknadspolitik hänvisar till hans och andra nationalekonomers forskning.

Jag och mina statsvetenskapliga kolleger har för vår del kunnat uppleva att massmedier som söker sig till oss för upplysning utnyttjat det vi säger för egna vinklingar.

Det är självfallet värdefullt att journalister allt eftersom olika problem aktualiseras hör sig för om forskningen vid universiteten har något att bidra med som kan belysa de problem som diskuteras. Massmedierna spelar en stor roll men samtidigt är de av medier anställda journalister relativt få. Det innebär att de flesta av dem inte har möjlighet att fördjupa sig inom olika specialområden utan de måste täcka breda fält. Trots denna begränsning i kunskaper förefaller de ändå ofta ha sin förhållningssätt klar när de ringer upp.

Forskarens uppgift förväntas därigenom snarare bli att bekräfta denna inställning än att förmedla ny information. Man önskar helt enkelt få statsvetenskaplig legitimitet åt ett redan bestämt perspektiv.

I mitt fall har det inte så sällan hänt att frågande journalister blivit smått irriterade när jag inte kunnat leverera det

som efterfrågats. Ofta har det berott på att jag inte tyckt mig ha tillräckligt säkra kunskaper på det aktuella området, men ibland också på att mina svar inte motsvarat det som önskades och förväntades.

Man har i stället fått vända sig till andra personer, uppfattade som statsvetare. Många av dem som ställt upp har dock inte varit universitetskolleger utan mera sådana som agerar som allmänna tyckare även om de har en tidigare bakgrund i ämnet. Rubriceringen av dem som "statsvetare" uppfattas väl ge deras tyckande extra legitimitet.

För universitetsforskare som deltar i samhällsdebatten - det är som sagt viktigt att de gör detta-bör alltså ett antal självfallna regler gälla:

- 1) att bara uttala sig om förhållanden som man har säker kunskap om
- 2) att klart skilja, vilket Lars Calmfors också understryker, mellan egna politiska värderingar och den kunskap, baserad på forskning, som man förmedlar samt
- 3) att inte bli överdrivet sårad och upprörd över mothugg som man kan röna i denna debatt.

OLOF RUIN
Professor emeritus

Strukturomvandlingar, arbetslöshet och ny politik.

I Sverige pågår bl a två strukturomvandlingar som påverkar arbetslösheten:

* Globaliseringen på så sätt att tidigare mindre utvecklade länder nu kommit längre i utvecklingen och kan tillverka varor mycket billigare än vi kan, bl a länder i Ostasien och Östeuropa. En stor del av världens elektroniska produkter tillverkas nu i Kina och som exempel: många böcker på svenska trycks där. Svenska företag bygger fabriker i sådana länder och utnyttjar den billigare arbetskraften. I Sverige ökar arbetslösheten.

* IT-revolutionen med datorer och mekaniseringen med robotar mm i det svenska näringslivet minskar behovet av mänsklig arbetskraft.

Strukturomvandlingarna medför problem:

* Bortfallet av arbetsmöjligheter i Sverige bör ersättas, vilket ställer krav på kreativitet, forskning och investeringar mm som kan ge nya produkter, produktionsprocesser och distributionsformer. För hundra år sedan arbetade större delen av svenskarna inom lantbruket. När det mekaniserades kunde arbetskraften gå över till industrin. Nu kan behovet av arbetskraft inom industrin minska och då kan arbetskraften gå över till vård, omsorg, utbildning o d. På 1930-talet talade man om en stad i Italien där man levde på att tvätta skjortor åt varandra, det är knappast en modell för framtidens Sverige. Att hitta nya arbetsuppgifter är ett stort kapitel, som inte behandlats tillräckligt.

* De nya förhållandena ställer nya krav på utbildning och erfarenheter hos arbetssökande och man måste räkna med att det finns sådana som inte kan uppnå de meriter som behövs. Det är en gemensam uppgift att se till att alla får rimliga levnadsförhållanden, även de som inte får arbetsinkomster.

Det har varit riksdagsval och kommunalval den 17 sept. 2006.

Som huvudmotståndare stod i valet socialdemokraterna med stödpartierna vänsterpartiet och miljöpartiet och den borgerliga alliansen med moderaterna, folkpartiet, kristdemokraterna och centerpartiet.

Alliansen vann och får i riksdagen 178 platser mot 171 för vänsterblocket. Den socialdemokratiska statsministern Göran Persson och hela hans regering har avgått och han ska avgå som partiledare, i mars 2007 har det sagts. Ny statsminister blir moderatledaren Fredrik Reinfeldt, som ska regera tillsammans med Lars Leijonborg, folkpartiet (fp), Göran Hägglund, kristdemokraterna (kd) och Maud Olofsson, centerpartiet (c).

En del väljare menade före valet, att de två alternativen är mycket lika och att de båda försvarar välfärdssamhället. Men det är snarare tvärtom. Högeralliansen är ett högeralternativ som river ner välfärden och ger förmåner till de välbeställda. Vänsterblocket är ett vänsteralternativ som försvarar välfärden och försvarar levnadsvillkoren för de sämst ställda.

Demokrati.

Alliansen fick flest röster, men man kan av det inte dra slutsatsen att flertalet i svenska folket tycker som alliansen. Alliansen gav inte en riktig bild av sin politik, de vilseledde bl a ifråga om skattesänkningarna de föreslog. Under hela året har alliansen påstått att skattesänkningarna främst ska gå till låg-och medelinkomster, medan de i själva verket till största delen går till höginkomster.

Alliansen minskar ersättningarna i a-kassan mm, men skär ned på åtminstone 100 andra punkter, som i hög grad drabbar dem med låga inkomster. Nedsänkningarna görs för att alliansen ska kunna sänka inkomstskatterna, men 30 miljarder, som är större delen av de totala skattesänkningarna på 45 miljarder, går till höginkomster som inte behöver sänkningar. De 30 miljarderna skulle göra större nytta om

man istället avstår från nedskärningar som drabbar dem med lägre inkomster.

Alliansens missledande reklam för alliansens politik har troligen förmått en del väljare att rösta på alliansen i tron att alliansen talade sanning när den påstod att skattesänkningarna främst skulle gå till låg-och medelinkomster. Om alliansen talat om de riktiga förhållandena hade många troligen reagerat på de onödiga skattesänkningarna för höginkomster och vänsterblocket vunnit valet.

Man kan tänka sig att alliansen vunnit valet på en lögn om vart skattesänkningarna går.

DN 060920 sid 21: "Oppositionen i Ungern uppmanade på tisdagen premiärminister Ferenc Gyurcsany att avgå efter avslöjandet att regeringschefen ljugit inför väljarna." Enligt en bandupptagning har han sagt "vi ljög på morgonen, vi ljög på kvällen" "när han beskrev hur löftet om skattsänkningar i själva verket skulle vändas till skattehöjningar och sänkta bidragsnivåer när valet i april väl var över. Gyurcsany gick sedermera segrande ur valkampen."

Alliansens påståenden om skattesänkningarna är naturligtvis särskilt tragiska för kristdemokraterna, som hyllar kristna värderingar där en hög moral med sanningsenliga uttalanden kan förmodas ingå.

Alliansen menar att deras nedskärningar görs för att minska arbetslösheten, men många av nedskärningarna lär inte ha effekter på arbetslösheten. Det förefaller vara så att alliansen utnyttjar arbetslösheten för ett syfte att försäkra för dem med låga inkomster och förbättra för höginkomster, en gammal högerpolitik.

Det är märkligt att girigheten hos dem som har det bra leder till att de som har mycket vill ha mera.

Den borgerliga skattepolitiken gynnar välbeställda.

DN 070124 sid Kultur 4:

“ Prisa Borg! Nu ska jag köpa nya lättmetallfälgar till stadsjeepen.

HUNDRA DAGAR OCH LITE TILL har nu gått med den nya regeringen. Den har sannerligen infriat vad den lovat sina väljare och nu - i morgon! - kommer belöningen till alla oss förtjänta medborgare av välbärgad medelklass som valet riktade sig till: sänkt skatt och ett fetare lönekuvert.

Jag vill därför passa på att tacka er som osjälviskt bidragit till detta lyft. Alla ni förtidspensionärer som får ännu lägre pension i framtiden. Ni som tillbringar dagarna på arbetsförmedlingen för att hitta jobb som inte finns. Ni som tillhör utsatta yrkesgrupper och får rejält höjd a-kasseavgift. Ni som har oturen att bli sjuka.

Tack! Jag förstår att det svider lite, desto viktigare att visa vår uppskattning. Verkligen schyst av er att avstå något åt oss som visserligen redan har, men liksom ändå gör lite mer för det hela.

Ta från de fattiga, ge till de rika - det var det jublande julbudskapet valåret 2006. En sedan länge efterlängtd reform som det i decennier gjorts fåfänga försök att förverkliga. Få ansträngningar har skytts för att övertyga oss om den.

På åttiotalet kallades det "nedsippringsteorin" - pengar till de rika skulle sippra ner och generera mer åt alla. Få trodde tyvärr på den och, för all del, någon nedsippring har inte heller märkts i länder som prövat (nya siffror visar tvärtom att de senaste årens börsuppgång i USA bara gynnat redan besuttna) .

På nittioalet prövades i stället begreppet "dynamiska effekter" - mer pengar till de välbetalda skulle få fart på företagen. Idén vann ett val, sorgligt nog uteblev själva dynamiken.

MEN NU JÄVLAR! “Fler människor i jobb” gick hem. Inte för att man bör vänta sig stora effekter den här gången heller, snart kommer ju nya lågkonjunkturer. Men ni lata bidragstagare tvingas ändå anstränga er lite mer och det är en bra sak i sig. Det är bättre att vara rik och frisk, hajar ni?

Kom framför allt inte och klaga, vi är så trötta på allt gnäll från er som verkar ha glömt hur det är att ha ett riktigt, hederligt jobb. Hur vore det med lite förnöjsamhet när det nu äntligen går lite bra för Sverige? Delad glädje är dubbel glädje.

Hade först tänkt visa min tacksamhet genom att lägga lite av de nya pengarna i någon insamlingsbössa för stackars avsigkomna. Men jag vet inte. Det är viktigt att hålla hjulen och konsumtionen i gång, och därför är det nog bättre för Sverige om jag köper nya lättmetallfälgar till stadsjeepen och byter upp min gamla gsm till en G3 i stället. Billigt just nu, också.

Prisa Borg - här kommer skatteåterbäringen !

LARS LINDER

lars.linder@dn.se “

DN:s insändarsida 070204 sid31:

“Sänkt skatt på vår bekostnad.

SVAR på ‘Sänkt skatt tackar man för’ 30 januari.

Det är inte finansminister Borg som ska tackas för den sänkta skatten utan snarare de som är de verkliga givarna i fråga om denna ökning av plånbokens tjocklek. Det framkommer med tydlighet i Lars Linders kolumn i DN 24/1 samt i Maria Petterssons insändare häromdagen att det är vi som inte ens har något lönekuvert som bidrar till detta. Jag har svårt att se att vi som befinner oss i det så kallade utanförskapet skulle bli friskare eller få mer jobb genom att vår redan ansträngda ekonomi blir ännu sämre.

KARIN MÅNHAV

Långtidssjukskriven sjuksköterska “

Vänsterstyrda ger mer stöd till handikappade.

DN 070220 sid 6:

“ Vänsterstyrda kommuner ger mer stöd till handikappade.

Leif Lewins forskargrupp: Nivån på stödet till funktionshindrade beror i stor utsträckning på i vilken kommun de bor.

Enligt den officiella politiken borde det inte spela någon roll var i Sverige funktionshindrade medborgare bor. I själva verket är kostnaderna för stöd till de funktionshindrade tio gånger högre per 10 000 invånare i vissa kommuner än i andra. Men det är inte kommunernas olika ekonomiska resurser som skapar skillnad. Kommuner där det tidigare funnits vårdhem har fler funktionshindrade. Mer stöd ges också i Norrlandslänen. Och kommuner med vänsterstyre visar större generositet mot de funktionshindrade, skriver professorn i statskunskap Leif Lewin och hans forskargrupp.”

“ Likabehandlingsprincipen är grundläggande för välfärdspolitiken. Om medborgarna behandlas olika, slår man larm. Inom handikappolitiken har det väckt uppeende att det finns en så stor skillnad mellan kommunerna, som är den verkställande instansen inom detta välfärdsområde som inom så många andra. (70 procent av de offentliga utgifterna går genom kommunerna.) I vissa kommuner är kostnaderna för stöd till de funktionshindrade tio gånger högre per 10 000 invånare än i andra.

Handikappombudsmannen betygsätter och rangordnar kommunerna efter hur väl kommunerna lyckats göra sina offentliga lokaler tillgängliga för funktionshindrade. Tidningen Expressen utmålade i en artikelserie i maj 2003 de kommuner som satsa minst på de funktionshindrade som “skammens kommuner”. 1989 års handikapputredning fann det svårt att acceptera att villkoren för de enskilda var "olika beroende på bostadsort" och ogillade att de funktionshindrade blev utlämnade "åt den lokala politiska majoritetens godtycke".

Hur skall man se på den regionala variationen i stödet till de funktionshindrade? Det är frågeställningen för ett forsknings-

projekt vi bedrivit vid Uppsala universitet med anslag från Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS). I korthet är vårt svar att variationen i stöd i stor utsträckning beror på att själva behovet av stöd varierar.

Men det är inte någon lättköpt slutsats. Vårt projekt har i själva verket bjudit på en ganska spännande och invecklad resa.

Det grundläggande problemet är att man faktiskt inte vet hur stort behovet av stöd är. Det är nu inte något ovanligt inom samhällsvetenskapen, vilket ofta leder till bedräglig begreppsförvirring av typ "behov" likställt med "efterfrågan" eller rent av med "tilldelat stöd".

Stöd till funktionshindrade ges enligt två lagar, socialtjänstlagen och den mera avancerade LSS från 1993 (lag om stöd och service till vissa funktionshindrade) . Ett uttalat syfte med den senare var att motverka den regionala variationen inom handikappolitiken. Det har blivit en dyr reform. Kostnaderna har exploderat samtidigt som Socialstyrelsen så sent som förra året påpekade att den regionala skillnaden inom handikappolitiken fortfarande var iögonfallande.

Man måste ansöka om LSS-stöd. Men alla som är berättigade till stöd har inte förmåga att göra detta. Socialtjänsten har därför en viktig roll att hjälpa till och stimulera ansökningar. Handikapputredningen beräknade att ungefär 100 000 personer var berättigade till stöd. År 2006 var antalet beviljade stödinsatser bara cirka 55 000 (exklusive insatsen Råd och stöd).

Behov, efterfrågan och beviljat stöd utgör med andra ord en invecklad och undflyende verklighet, som man endast kan fånga in genom mera indirekta beräkningar. I detta syfte har vi gått igenom en rad faktorer som vi tror har betydelse för den kommunala handikappomsorgen och som dessutom, föga förvånande, samvarierar med varandra på ett ganska intrikat sätt.

Det starkaste samband vi funnit är mellan givet stöd och tidigare lokalisering av vårdhem för utvecklingsstörda. Dessa är numera stängda men många av de funktionshindrade bor kvar i sin kommun. Kommunerna har "ärvt" fysiska personer. När vi säger att stödet varierar därför att behoven varierar, är

det bland annat på detta förhållande vi syftar. Det bor helt enkelt flera funktionshindrade i vissa kommuner eftersom det tidigare funnits vårdhem där.

Men det är inte den enda förklaringen. Ett liknande resonemang kan föras om glesbygdskommuner och "ofärdskommuner" med svåra arbetsmarknadsförhållanden, större sjuklighet och en åldrande befolkning, vilket gör det svårare för familjen att ta hand om den funktionshindrade och leder till ökad efterfrågan av stöd.

Det finns också en intressant regional variation i efterfrågekulturen. I början av nittioalet visade den uppburne statsvetaren Robert Putnam att den italienska demokratin fungerar bra i norr och dåligt i söder därför att "det sociala kapitalet" är bättre utvecklat i norr än i söder. Sverige är som Italien, om vi vänder det upp och ner. Som också visats av andra välfärdsforskare beträffande sjukskrivningstalen har "Norrlandsfaktorn" en självständig betydelse för efterfrågan på social omsorg. "I Småland frågar människorna sig var de skall sätta upp fabriken. I Norrlandslänen frågar de sig vilka bidrag de skall söka för att få stanna kvar."

Vidare ger kommuner som är små till landarealen mer stöd än stora. I de vidsträckta kommunerna framstår kommunledning, socialkontor och omsorgsförvaltning som avlägsen och svårtillgänglig och ansökningarna om stöd blir färre. I ett samhälle som det svenska med storkommuner och långtgående planer på storregioner med än färre förtroendevalda som följd är detta förvisso ett demokratiproblem i det stora politikermisstroendets tidsålder

Anmärkningsvärt nog tycks ekonomiska resurser inte ha någon betydelse. Rika kommuner ger inte fler funktionshindrade stöd, däremot är stödet per person något högre. Politiskt är detta kanske den största nyheten med vårt forskningsprojekt.

Vilken roll spelar då de politiska ideologierna för stödet till de funktionshindrade?

Låt oss först redovisa en specialstudie som var den egentliga upptakten till vårt projekt. Den holländsk-amerikanske statsvetaren Arend Lijphart är berömd för sitt påpekande att demokratierna i allmänhet inte fungerar efter läroboken. Oftast är det inte så att majoriteten styr och minoriteten opponerar. I stället samarbetar partierna med varand-

ra, och det är detta samarbete som håller nationerna samman. I senare böcker har Lijphart också hävdad att samarbetsdemokratier är bättre än majoritetsdemokratier framför allt för utsatta grupper som sjuka, arbetslösa, kvinnor och funktionshindrade.

Lijpharts teori är emellertid oprövad. Därför har vi undersökt den med avseende på handikappolitiken i svenska kommuner, som med sin storlek, självständighet och beskattningsrätt internationellt sett är som små nationalstater. Är handikappolitiken mer generös i kommuner där partierna samarbetar än i mer parlamentariskt styrda kommuner? Vetenskapligt intressant är att vi funnit att det inte förhåller sig så som teorin förutsäger. Falsifieringsförsök efterlyses ofta i samhällsvetenskapen men genomförs sällan. Vi kan nu rapportera att den berömda teorin inte får något stöd av våra data.

Däremot har den traditionella höger-vänsterskalan betydelse. Till en början verkade det inte som om det skulle spela någon roll om en kommun hade en borgerlig eller socialistisk styrelse. Men ideologier måste ges tid för att ha verkan. Just för kommunernas partifärg utsträckte vi därför undersökningsperioden och gick bakåt i tiden.

Vi fann då att vänsterstyre leder till större generositet. Ju längre vänstern (s, v och mp) suttit vid makten, desto starkare är sambandet. Och det är också fallet ju mer oförändrad vänsterkoalitionen varit. Ett långvarigt, stabilt vänsterstyre leder till mer stöd till funktionshindrade.

I all enkelhet är vårt huvudresultat att handikappolitiken varierar regionalt därför att behoven varierar regionalt. Ändå behandlas inte alla funktionshindrade lika. Oberoende av kommunstorlek ges mer stöd i Norrlandslänen. Likaså finns det mer stöd i vänsterkommuner. Fast det enligt den officiella politiken inte borde vara så spelar det alltså fortfarande roll var den funktionshindrade bor.

LEIF LEWIN Professor

BARBRO LEWIN Medicine doktor

LINA WESTIN Pol mag

HANNA BÄCK Filosofie doktor “

Skattesänkningarna i valrörelsen och efter valet.

Valårets första partiledardebatt i Riksdagen hölls 060118, och kommenterades dagen därpå i DN (borgerlig), DN 060119 sid 12:

“Löften om trygghet gör väljarna osäkra.

Valrörelsen 2006 blir en tävling i "trygghet". Socialdemokraternas trygghet med löften om bibehållna ersättningsnivåer för sjuka och arbetslösa, mot de borgerligas trygghet med löften om åtgärder för att skapa fler riktiga jobb. Risker för båda sidor är att många väljare inte kommer att se någon tydlig skillnad.

Valårets första partiledardebatt blev på ett ännu tydligare sätt än vanligt en duell mellan statsminister Göran Persson och moderaternas Fredrik Reinfeldt, med de fem andra som birollsfigurer. Det var bara i replikväxlingarna mellan de två statsministerkandidaterna som det tände till på allvar i debatten.

Persson och Reinfeldt satsade också så hårt på sina repliker att de båda hade gjort slut på all sin talartid innan de fem andra ens fick tid för sina huvudanföranden.

Båda kom också till debatten med starkt självförtroende. Göran Persson kan luta sig mot ekonomiska prognoser om ökad ekonomisk tillväxt och nya jobb. Medan Fredrik Reinfeldt på kort tid intagit positionen som den särklassigt mest förtroendeingivande partiledaren bland väljarna.....” (Moderaternas skatteförslag fanns då).

Det har skrivits och sagts mycket i massmedierna om varför socialdemokraterna förorade valet. Göran Persson har tagit på sig ansvaret för förlusten och avgår. Han höll många bra socialdemokratiska tal under valrörelsen, men han påpekade inte att de borgerligas skatteförslag gynnade höginkomster mer än vad de borgerliga sade.

De borgerliga framhöll jobben som det viktigaste, och föreslog försämringar för sjuka och arbetslösa mm som de menade skulle minska arbetslösheten. Samtidigt föreslog de stora skattelättnader som de sade skulle gälla främst låg- och medelinkomster, medan de i själva verket till största delen går till höga inkomster. Väljarna utsattes

för ett bondfångeri som lyckades.

Bondfångeri, är ett ord som finns i Svenska Akademiens ordlista. Svensk uppslagsbok skriver om bondfångare: “person som lockar oerfarna lantbor o.s.v. i fälla för att plundra dem, ofta genom falskt spel o.d.”

De borgerliga lurade lättlurade personer att rösta borgerligt när de skulle ha varit mer betjänta av en socialdemokratisk seger i valet. Socialdemokraterna avslöjade inte de borgerligas vilseledande skattepropaganda och det gjorde inte heller massmedierna.

De borgerliga genomför nu ett stort skifte i välfärdsfördelningen som följer gamla högerprinciper: ta av de svaga och ge till de väletablerade.

Efter valårets första partiledardebatt i TV omfamnade Göran Persson Fredrik Reinfeldt, vilket var mycket förbryllande (foto från DN). Vad menade Göran Persson? En tittare kunde tolka det som om Persson menade, att det inte spelade någon roll hur svenska folket röstade, att de båda var lika stora kålsupare.

De borgerligas skatteförslag fanns beskrivet i skriftligt material, men de borgerliga såg till att beskrivningarna blev så obegripliga som möjligt, och visste att folk i allmänhet inte läser och förstår sådant. I

sin muntliga propaganda kom de med vilseledande påståenden om skatterna och som sagt, de lyckades lura tillräckligt så de vann valet.

Man kunde tro att de skulle upphöra med de vilseledande uppgifterna, men de fortsätter med dem för att rättfärdiga sin skattepolitik.

I Göteborgsposten 070128 hade finansminister (m) Anders Borg en artikel om skatterna och skrev bl a:

“Det är främst låg- och medelinkomsttagare som tjänar på jobbavdraget, 30 av jobbavdragets 40 miljarder går till dem med de lägsta inkomsterna”. Han kunde lika gärna skriva att 40 av jobbavdragets 40 miljarder går till dem med de lägsta inkomsterna, eftersom han inte närmare definierar vad han menar med “de lägsta inkomsterna”. De borgerliga har aldrig angivit något belopp för “medelinkomst”.

Riksdagens utredningstjänst har undersökt de borgerligas förslag. I den undersökningen kan man inte direkt få ut medelinkomsten, men enligt tabell 2 går cirka 30 miljarder till inkomster under cirka 35 000 kr per månad och det är inte någon låglön och inte heller medelinkomst.

Ungefär samma skrev centerns skatteexpert, riksdagsledamoten (c) Roger Tiefensee i Eskilstuna-Kuriren 061122: Cirka 75 procent av de 40 miljarder som jobbavdraget kostar går till låg- eller medelinkomsttagare. Detta är inte sant, de borgerliga partierna tycks ha kommit överens om att i möjligaste mån ljuga om vart pengarna går och förtiga, att de mesta av skattesänkningarna går till höga inkomster.

I programmet “Argument” i TV1 kl 22, 21 november 2006 intervjuades Filippa Reinfeldt, statsministerns maka, som bl a sa: “Vi har riktat våra skattesänkningar framför allt till dem som tjänar minst.”

Filippa Reinfeldt, som är landstingsråd och har nära kontakt med statsminister Fredrik Reinfeldt, borde veta, att skattesänkningarna inte framför allt går till dem som tjänar minst, utan framför allt går till dem som tjänar mest. Hon måste veta, att hon ljugar när hon påstår att sänkningarna framför allt går till dem som tjänar minst. De unga flickorna som är programledare på Argument tackade Filippa högaktningfullt när de istället borde ha påpekat att Filippa ljög.

Enligt LOs lönerapport 2006:

“Den genomsnittliga månadslönen för samtliga anställda var 23.700 2005. För arbetare var dock medellönen endast 19.100 kronor men för tjänstemän hela 27.400 kronor. Tjänstemännens löner är därmed 43 procent högre än arbetarnas. I kronor räknat blir skillnaden 8.300 kronor. Lönerna är högre inom privat sektor än inom offentlig. Högst lön har *tjänstemän inom privat sektor*, 28.900 kronor, medan *arbetare inom offentlig sektor* har klart lägst lön, endast 17.400 kronor.”

Enligt LOs lönerapport: “Enligt LO-ekonomernas senaste konjunkturrapport beräknas lönerna öka med i genomsnitt 3,3 procent år 2006. Även inom den privata sektorn väntas lönerna i genomsnitt öka med 3,3 procent. För arbetare dock bara med 3,1 procent men för tjänstemän med 3,6 procent. Inom offentlig sektor väntas lönerna öka med 3,4 procent för samtliga anställda.

Genomsnittlig lön 2006 blir cirka 24.500

År 2007 förväntas löneökningstakten för samtliga anställda stiga till 3,5 procent. Inom privat sektor väntas dessutom lönerna för arbetare och tjänstemän öka i jämnare takt, 3,5 respektive 3,6 procent. Inom offentlig sektor väntas löneökningstakten avta något till 3,3 procent.

Genomsnittlig lön 2007 blir cirka 25.400

Begrepper medelinkomst är inte lämpligt i sammanhanget. Medelinkomsten blir tämligen hög på grund av stora inkomster hos dem med höga inkomster. Mer intressant är mittinkomsten, medianinkomsten, den inkomst som hälften av inkomstagarna ligger under och hälften över.

Enligt riksdagens utredningstjänsts tabell 3 får den lägre hälften av inkomsttagarna 18,5% av de totala skattesänkningarna. Räknar man bort förhöjda sjukförsäkringsavgifter o d enligt tabell 2 blir det för lägre hälften bara 12,1%, dvs cirka 1/8 av de totala skattesänkningarna, långt ifrån de 75% som de borgerliga framställer det. Enligt tabell 2 blir den genomsnittliga skattelättnaden 400-2200 kr/mån för nedre hälften av inkomsttagarna och 3900-10100 för övre hälften, 2007.

Partimotion. Motion till riksdagen 2005/06

av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)

Tabell 6.3 Förändrad genomsnittlig nettoinkomst av jobbvdraget per decil för individer över 17 år med en arbetsinkomst (exklusive näringsinkomst) större än noll, år 2008, kronor.

Decil Decilgränser, kronor (avser arbetsinkomst)

		Genomsnittlig förändring av nettoinkomsten, i kronor och i procent			
				% av den totala förändringen av inkomsterna	
				% av antal personer över 17 år och med en arbetsinkomst >0	
1	0 – 24 900	100 (0,1)	0,1	10,0	
2	24 901 – 77 700	4 300 (5,0)	4,0	10,0	
3	77 701 – 147 800	7 600 (5,8)	6,9	32,3	10,0
4	147 801 – 204 600	10 800 (6,7)	9,8	10,0	
5	204 601 – 242 400	12 600 (7,0)	11,5	10,0	
6	242 401 – 272 800	13 600 (6,8)	12,5	10,0	
7	272 801 – 305 800	14 500 (6,6)	13,2	10,0	
8	305 801 – 351 200	15 300 (6,3)	14,0	67,7	10,0
9	351 201 – 431 800	15 400 (5,5)	14,0	10,0	
10	431 801 –	15 300 (3,6)	14,0	10,0	
Totalt		11 000 (5,5)	100,0	100,0	100,0

Källa: Riksdagens utredningstjänst.

1/3 av sänkningarna på halvan med lägsta inkomsterna.

Partierna uppger att de totala skattelättnaerna uppgår till 45 miljarder kr, dvs cirka 15 miljarder för undre hälften och cirka 30 för övre.

Riksdagens utredningstjänst. Förslag som ingår i analysen

Analysen grundar sig på de förslag som berör individernas och hushållens inkomster, via ändrade transfereringar eller ändrade skatter. Budgetförslag för 2007 enligt budgetpropositionen inkluderas i analysen och resultaten jämförs med gällande regler år 2007.

Skatteförändringar

1) En skattereduktion för arbetsinkomster (s.k. jobbskatteavdrag) införs från och med den 1 januari 2007. Skattelättnaden lämnas i form av en skattereduktion för skattepliktiga inkomster av anställning och av aktiv näringsverksamhet (arbetsinkomster), justerade med hänsyn till eventuella avdrag. Följande redovisas hur skattereduktionen beräknas för dem som vid beskattningsårets ingång inte fyllt 65 år respektive för dem som fyllt 65 år.

För dem som vid beskattningsårets ingång inte fyllt 65 år

Arbetsinkomst	Underlag för skattereduktion
-0,79 BB	Skillnaden mellan arbetsinkomsterna och summan av grundavdraget och sjöinkomstavdraget
0,79 BB -2,72 BB	Skillnaden mellan summan av 0,79 BB och 20 procent av arbetsinkomsterna mellan 0,79 och 2,72 BB och summan av grundavdraget och sjöinkomstavdraget
2,72 BB -	Skillnaden mellan 1,176 BB och summan av grundavdraget och sjöinkomstavdraget

För dem som vid beskattningsårets ingång fyllt 65 år

-1,59 BB	Skillnaden mellan arbetsinkomsterna och summan av grundavdraget och sjöinkomstavdraget
1,59 BB -2,72 BB	Skillnaden mellan summan av 1,59 BB och 20 procent av arbetsinkomsterna mellan 1,59 och 2,72 BB och summan av grundavdraget och sjöinkomstavdraget
2,72 BB -	Skillnaden mellan 1,816 BB och summan av grundavdraget och sjöinkomstavdraget

Anm. BB=Prisbasbelopp (40 300 år 2007).

Underlaget för skattereduktionen multiplicerat med skattesatsen för kommunal inkomstskatt ger skattereduktionen för arbetsinkomster.

2) Det förhöjda grundavdraget i stödområde A avskaffas från och med den 1 januari 2007.

3) Beloppsgränsen för när kostnader för resor mellan bostaden och arbetsplatsen får dras av höjs från 7 000 kronor till 8 000 kronor.

4) Beloppsgränsen för när kostnader för övriga utgifter i inkomstslaget tjänst får dras av höjs från 1 000 kronor till 5 000 kronor.

5) Slopas skattereduktion för fackförenings- och a-kasseavgifter.

6) Enligt budgetpropositionen bör förmögenhetsskatten avvecklas under innevarande mandatperiod. I ett första steg halveras skattesatsen för finansiella tillgångar och reala tillgångar som inte är fastigheter och bostadsrätter från 1,5 procent till 0,75 procent.

7) För beskattningsåren 2007-2008 ska underlag för fastighetsskatt för småhus som högst vara desamma som för beskattningsåret 2006.

8) För småhus ska den del av fastighetsskatten som belöper på varje värderingsenhet avseende tomtmark för småhus begränsas till högst två kronor per kvadratmeter eller maximalt 5 000 kr, om det är lägre.

9)..... 10)

Utgiftsförändringar

11)12) Inkomsttaket i sjukförsäkringen sänks från 10 till 7,5 prisbasbelopp.

13) Inkomsttaket vid tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning i föräldraförsäkringen sänks från 10 till 7,5 prisbasbelopp.

14) Den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) i sjuk- och föräldraförsäkringen beräknas som 0,989 av SGI.

15) Ersättningsnivån i arbetslöshetsersättningen sänks till 70 % av inkomsten efter 200 dagar och till 65 % efter 300 ersättningsdagar för dem utan försörjningsansvar och efter 450 ersättningsdagar för dem med försörjningsansvar. Ersättningen beräknas på den genomsnittliga inkomsten de senaste 12 månaderna. Maxersättningen sätts till 680 kronor under de första 100 dagarna. Regeringen avser att senare under hösten i särskild proposition återkomma till riksdagen i denna fråga.

16) Kompensationsgraden i aktivitetsstödet sätts till 65 procent efter 300 ersättningsdagar för dem utan försörjningsansvar och efter 450 ersättningsdagar för dem med försörjningsansvar. Det ersättningsgrundande inkomstunderlaget beräknas på genomsnittet av de senaste 12 månadernas inkomst. Regeringen avser att senare under hösten i särskild proposition återkomma till riksdagen i denna fråga.

17) Individernas egenfinansiering av arbetslöshetsförsäkringen ska öka genom en förhöjd finansieringsavgift. Den förhöjda avgiften görs beroende av nivån på arbetslösheten och utgifterna inom arbetslöshetskassans verksamhetsområde. Regeringen avser att senare under hösten i särskild proposition återkomma till riksdagen i denna fråga. Egenfinansieringen föreslås öka med 10 miljarder kronor.

Riksdagens utredningstjänst.

Tabell 3. Förändrad genomsnittlig nettoinkomst per decil av skatteförslag 1-8, år 2007, kronor.

Decil Decilgränser, kronor
(avser bruttoinkomst)

		Genomsnittlig förändring av nettoinkomsten, i kronor och i procent	% av den totala förändringen av inkomsterna	% av antal personer över 17 år och med en inkomst>0
1	0 – 70 700	1 300 (5,8)	2,3	10,0
2	70 701 – 115 200	1 300 (1,8)	2,3	10,0
3	115 201 – 154 400	1 400 (1,4)	2,5	18,5 10,0
4	154 401 – 187 000	2 300 (1,9)	4,1	10,0
5	187 001 – 219 500	4 100 (2,8)	7,3	10,0
6	219 501 – 251 000	5 900 (3,6)	10,6	10,0
7	251 001 – 285 700	7 700 (4,1)	13,8	10,0
8	285 701 – 331 000	9 300 (4,3)	16,5	81,6 10,0
9	331 001 – 412 700	10 200 (4,1)	18,2	10,0
10	412 701 -	12 600 (3,4)	22,5	10,0
Totalt		5 600 (3,4)	100,0	100,0

Riksdagens utredningstjänst.

Tabell 2. Förändrad genomsnittlig nettoinkomst per decil av skatteförslag 1-8 och utgiftsförslag 12-17, år 2007, kronor.

Decil Decilgränser, kronor
(avser bruttoinkomst)

		Genomsnittlig förändring av nettoinkomsten, i kronor och i procent	% av den totala förändringen av inkomsterna	% av antal personer över 17 år och med en inkomst>0
1	0 – 70 700	800 (3,7)	2,2	10,0
2	70 701 – 115 200	700 (1,0)	1,8	10,0
3	115 201 – 154 400	400 (0,4)	1,0	12,1 10,0
4	154 401 – 187 000	500 (0,4)	1,3	10,0
5	187 001 – 219 500	2 200 (1,5)	5,8	10,0
6	219 501 – 251 000	3 900 (2,3)	10,2	10,0
7	251 001 – 285 700	5 400 (2,9)	14,2	10,0
8	285 701 – 331 000	6 700 (3,2)	17,6	87,9 10,0
9	331 001 – 412 700	7 400 (3,0)	19,4	10,0
10	412 701 -	10 100 (2,7)	26,5	10,0
Totalt		3 800 (2,3)	100,0	100,0

25% av skattelättnaderna tillfaller uppskattningsvis inkomster över cirka 425 000 kr per år=cirka 35 000 kr per månad.

Inkomst efter skatt 2006.

(SW 060403)

Förvärvsarbetande. Inkomst efter preliminärskatt. Enligt tabell 33 för månadslön. (Enligt skatteverket: 31,60+0,978+0,224=32,802)
Lön kr/ Prel. Disp. efter skatt Överskott (för ensam utan barn, årskostnader 120 000 kr. exklusive semester)
månad skatt per mån per år per år

Skatt per månad per år per år						Överskott för makar med lika inkomst, utan barn, års- kostnad tillsammans 180 000 kr. Årslön			Skattelättnader i förslag vårbudget 2005			
Prel sk		/mån						c	fp	kd	m (i motioner)	
%		/år										
6001	23	1364	16368	4637	55644	-64356	-68712 (55644x 2 - 180000)	72 000	370	900	1452	3300
7001	23	1628	19536	5373	64476	-55524	-51048 10% av inkomsterna	84 000	370	2600	1932	3300
8001	24	1892	22704	6109	73308	-46692	-33384 ligger under 25 000 kr	96 000	370	2600	1932	3300
9001	24	2161	25932	6840	82080	-37920	-15840 krisgräns	108 000	370	2600	2256	7600
10001	25	2491	29892	7510	90120	-29880	240	120 000	490	2600	3000	7600
11001	26	2849	34188	8152	97824	-22176	15648	132 000	490	3800	5340	7600
12001	27	3212	38544	8789	104468	-14532	20936 30% av inkomsterna	144 000	490	3800	5340	7600
13001	28	3575	42900	9426	113112	-6888	46224 2008 för arbetsink.	156 000	1320	3800	5340	7600
14001	28	3938	47256	10063	120756	756 krisgräns	61512 över noll ligger under	168 000	1320	3800	5340	10700
15001	29	4301	51612	10700	128400	8400	76800 148 000, enl. (m)	180 000	1320	3800	7764	10700
16001	29	4664	55968	11337	136044	16044	92088 40% under 205 000 kr.	192 000	3530	4800	7764	10700
17001	30	5027	60324	11974	143688	23688	107376	204 000	3530	4800	7764	10700
18001	30	5390	64680	12611	151332	31332	122554	216 000	5720	4800	9684	10700
19001	30	5753	69036	13248	158976	38976	137952	228 000	5720	5500	9684	13700
20001	31	6151	73812	13850	166200	46200	152400 Medianinkomst 2008	240 000	5720	5500	10656	13700
21001	31	6514	78168	14487	173844	53844	167688 242 000 för arbetsink.	252 000	7910	6400	10656	13700
22001	31	6877	82524	15124	181488	61488	182976 över noll, enl.(m)	264 000	7910	6400	10656	14700
23001	31	7240	86880	15761	189132	69132	198264	276 000	7910	6400	10656	14700
24001	32	7603	91236	16398	196776	76776	213552 Medianinkomst 2008	288 000	9220	7100	10656	15800
25001	32	7966	95592	17035	204420	84420	228840 282 000 för arbetsink.	300 000	9220	7100	12444	15800
26001	32	8324	99888	17677	212124	92124	244248 över 41 200, enl. (m)	312 000	9220	7100	12444	16200
27001	33	8799	105588	18202	218424	98424	256848	324 000	8690	7200	12444	16200
29001	34	9859	118308	19142	229704	109704	279408	348 000	8690	7200	12444	16200
30001	35	10389	124668	19612	253344	115344	290688 80% av inkomsterna	360 000	8690	7200	12444	16100
35001	37	13039	156468	21962	263544	143544	347088 2008 ligger under	420 000	6910	7200	12444	16100
40001	39	15731	188772	24270	291240	171240	402480 351 000, enl (m). för	480 000	6910	7200	12444	16000
45001	41	18631	223572	26370	316440	196440	452880 arb.ink över noll	540 000	6910	7200	12444	16000
50001	43	21531	258372	28470	341640	221640	503280 (389 000 för arb.ink.	600 000	6910	7200	12444	16000
55001	44	24431	293172	30570	366840	246840	553680 över 41 200)	660 000	6910	7200	12444	16000
60001	46	27331	327972	32670	392040	272040	604080	720 000-	6910	7200	12444	16000

Den genomsnittliga kommunala skattesatsen 2006 i landet (skatt till kommun och landsting) är 31.60 procent. Genomsnittlig kyrkoavgift exklusive begravningsavgift är 0,978 procent och genomsnittlig begravningsavgift är 0,224 procent. Skattelättnader i partiernas motioner: partierna anger genomsnittliga lättnader för visa inkomstintervall. I tabellen här har samma lättnader antagits för alla inkomster i intervallen vilket innebär att lättnaderna i tabellen vanligen blir något för höga i underkanten på intervallen och något för låga i överkanten av intervallen.

Skattelättnaderna : bör bedömas med hänsyn till levnadskostnaderna.

Lägsta rimliga levnadskostnad för ensam förvärvsarbetande ickepensionär utan barn och inkomstskatter 2006 var 120 000 kr per år exklusive semester. I tabellen nyss finns uppgifter om hur stora överskotten i hushållsbudgetarna är sedan 120 000 kr och inkomstskatter betalats.

De borgerligas skatteförslag ligger i den gamla högerns skattetradition som går ut på att klaga på marginalskatterna vid höga inkomster och kräva lägre skatter vid höga inkomster. De med höga inkomster vill framhäva sin förträfflighet och förmåga till ekonomisk framgång genom att klaga på marginalskatter och höga skatter vid höga inkomster.

De som har höga inkomster beundras av många och många tycks se höga inkomster som det viktigaste av allt. Höga chefer inom organisationer tävlar med varandra om att ha höga inkomster och tar ibland till tvivelaktiga metoder för att ge sig själva höga inkomster. Det räcker inte med årslöner på många miljoner, det ska också vara bonusar och pensioner för hundratals, uppemot miljardtals kr.

Ledningen för statliga företag, myndigheter och organisationer (inklusive statsråd och riksdagsledamöter) har inkomster som ligger högt över vad vanligt folk har, och är med och avgör vad det vanliga folket ska få för inkomster. Det makthavande skiktet tycks ha mycket dåliga kunskaper om de levnadsförhållanden som de med låga inkomster lever under. Under de senaste 40 åren har man i riksdagen inte kunnat få syn på någon vettig sammanhängande framställning om skatte- och bidragsfördelnings problem.

Varken alliansen eller de borgerliga partierna har gjort någon redovisning om levnadskostnaderna och satt skatter och bidrag i relation till det.

Att leva på sin lön.

Borgerliga kräver ”att det ska gå att leva på sin lön” och att man ska få ”hälften kvar”.

De borgerliga partierna menar att inkomstskatterna är orimligt höga vid höga inkomster. Men om man ser på hur stora skatterna är i procent av inkomsterna blir slutsatsen en annan. Av tabellen i det föregående framgår att inkomstskatten 2006 för ensam är cirka 30% vid en lön som räcker till lägsta rimliga levnadsstandard, cirka 32% vid medellön och cirka 40 % vid en lön på en halv miljon kr per år, då personen har disponibelt cirka 200 000 kr mer än vad som behövs för den lägsta standarden. Jämfört med 30% skatt för den som bara får ihop till lägsta standard och 40% skatt för den som har 200 000 kr mer disponibelt är 40% mycket lågt och inte något som motiverar skattesänkning.

Ensam som har lön 720 000 kr per år betalar (2006) ca 45% i skatt och har disponibelt efter skatt nära 300 000 kr mer än den som har lön som bara räcker till lägsta standard. Det finns inga goda skäl varför den med lön 720 000 kr ska få en skattesänkning med 16 000 kr som i moderaternas förslag våren 2005. Man kan inte hävda, att den som tjänar en halv miljon eller 720 000 kr inte kan leva på sin lön.

Ensam med deltid kan ha lön på 12 000 kr per månad och har det då svårt att leva på lönen. Ensam sjuk eller arbetslös som haft låg lön kan med 80% ersättning från försäkringar ha ersättning på 10 000-12 000 kr eller lägre, och har då verkligen svårt att leva på det.

Man bör observera, att makar/sambor (utan barn) vanligen klarar sig på sådana inkomster om båda har inkomster. Ensamstående är missgynnade i skattesystemet eftersom de ensamma ska betala hela levnadsstandarden. Om man sänker skatterna så att ensamma klarar sig kommer makar/sambor att bli överkompenserade.

Man kan klara detta problem bara med hjälp av lämpligt utformade bostadsbidrag som ger ensamma så mycket att de kan leva på sin lön.

Sänk jobbavdraget för höga inkomster.

I valrörelsen sa alliansen att inkomstskattelättnaderna främst skulle gälla låg- och medelinkomster. I regeringens förslag nu får emellertid den hälft som tjänar minst bara tolv procent av den samlade inkomstförbättringen, medan den hälft som tjänar mest får hela 88 procent. Så borde det inte bli.

I följande exempel visas minskningar av skattelättnaderna för decilerna 7-10 gjord på utredningstjänstens tabell 3.

Tabell 3

Minska skattelättnaderna i decilerna 7-10 enligt nedan. De totala skattelättnaderna minskar då överslagsvis cirka 12,42 miljarder kr.

De pengarna kan användas t ex för att helt ta bort förmögenhetsskatten, som enligt tabell 6.12 i statsbudgeten 2007 ger 4,5 miljarder kr. och ändra TV-avgiften till en kollektivlicens för hushållen betald av staten för cirka 3 miljarder kr summa 7,5 miljarder kr. Återstår cirka 5 miljarder som kan användas för att förbättra för pensionärer med låga inkomster och till bostadsbidrag för icke-pensionärer med låga inkomster och utan barn, m m.

1	0 – 70 700	1 300	2,3
2	70 701 – 115 200	1 300	2,3
3	115 201 – 154 400	1 400	2,5
4	154 401 – 187 000	2 300	4,1
5	187 001 – 219 500	4 100	7,3
6	219 501 – 251 000	5 900	10,6
7	251 001 – 285 700	7 700-1800=5900	13,8- 3,23
8	285 701 – 331 000	9 300-3400=5900	16,5- 6,03
9	331 001 – 412 700	10 200-4300=5900	18,2- 7,67
10	412 701 -	12 600-6700=5900	22,5-11,96
			-28,89%

28,89% av 43 miljarder=12,42 miljarder

Borttagandet av TV-licensen gör att hushåll tjänar cirka 2000 kr, vilket betyder mycket för dem med låga inkomster, men som också kommer höginkomster till del. Ett helt borttagande av förmögenhetsskatten gynnar isynnerhet dem med höga inkomster eftersom förmögenheter vanligen är större ju högre inkomsterna är.

De minskade skattelättnaderna för höga inkomster kommer därför att i viss mån kompenseras av borttagandet av TV-licensen och förmögenhetsskatten.

Om man minskar skattelättnaderna med ytterligare 2000 kr i decilerna 7-10:

1	0 – 70 700	1 300	2,3
2	70 701 – 115 200	1 300	2,3
3	115 201 – 154 400	1 400	2,5
4	154 401 – 187 000	2 300	4,1
5	187 001 – 219 500	4 100	7,3
6	219 501 – 251 000	5 900	10,6
7	251 001 – 285 700	7 700-3800=3900	13,8- 6,81
8	285 701 – 331 000	9 300-5400=3900	16,5- 9,58
9	331 001 – 412 700	10 200-6300=3900	18,2-11,24
10	412 701 -	12 600-8700=3900	22,5-15,54
			-43,17%

43,17% av 43 miljarder=18,56 miljarder, dvs cirka 6 miljarder mera än 12,42.

Man kan då minska försämringsarna regeringen vill göra i akassorna o d. Det ger bl a förbättringar för höginkomsterna som helt eller delvis kompenserar minskningen av skattelättnaderna.

Beräkningarna här är översiktliga. Några beräkningar av slutresultaten i decilerna är inte gjorda, det är något för regeringen och oppositionen att göra. Sätten att minska skattelättnaderna kan varieras.

Den borgerliga skattepolitiken följer inte skolans värdegrund där det står:“ Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt **solidaritet med svaga och utsatta** är de värden som skolan skall gestalta och förmedla.” De försämrar för svaga och utsatta.

Den borgerliga skattepolitiken följer inte heller det som står i budgetpropositionen om jobbavdraget: “ **Skattelättnaden bör således utformas så att större delen av skattelättnaden tillfaller låg- och medelinkomsttagare.**” Men skattelättnaderna går mest till höga inkomster. Med deras programförklaring är jobbavdraget felkonstruerat. Siffrorna i deras formler för jobbavdraget borde ändras så att de som tjänar minst får mest, om avdraget överhuvudtaget ska finnas kvar.

Ett exempel är att jobbavdragen görs lika stora i alla inkomst-lägen: Ändrad Motion 2005/06 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m) Tabell 6.3 Förändrad genomsnittlig nettoinkomst av jobbavdraget per decil för individer över 17 år med en arbetsinkomst (exklusive näringsinkomst) större än noll, år 2008, kronor.

Decil Decilgränser Genomsnittlig förändring av nettoinkomsten, i kronor % av den totala förändringen av inkomsterna

1	0 – 24 900	100 11000	0,1 10,0
2	24 901 – 77 700	4300 11000	4,0 10,0
3	77 701 – 147 800	7600 11000	6,9 10,0
4	147 801 – 204 600	10800 11000	9,8 10,0
5	204 601 – 242 400	12600 11000	11,5 10,0
6	242 401 – 272 800	13600 11000	12,5 10,0
7	272 801 – 305 800	14500 11000	13,2 10,0
8	305 801 – 351 200	15300 11000	14,0 10,0
9	351 201 – 431 800	15400 11000	14,0 10,0
10	431 801 –	15300 11000	14,0 10,0
Totalt		11 000 11000	100,0 100,0

Skatteutredningar o d på Sven Wimmells hemsida.

Utredningarna finns på Internet.

Sven Winnell 050522+050605: De borgerliga partiernas skatteförslag. Och annat om skatter, bidrag och moral. Bostadsbidrag. TV-licens. (<http://winnell.com/omr36-39h.pdf>)

Sven Winnell 050920: Velfärd, skatter, arbete, tillväxt. (<http://winnell.com/omr36-39i.pdf>)

Sven Winnell 051106+051109: Tillstånd och förändringar utomlands och i Sverige oroar. Vad göra ? Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ? (<http://winnell.com/omr40z.pdf>)

Sven Winnell 051120: Det viktigaste problemet är: velfärden och välfärdsfördelningen, inte arbetslösheten. (<http://winnell.com/omr40za.pdf>)

Sven Winnell 060111+tillägg 060130: Om LO-rapporten Vad vill egentligen moderaterna? Med kommentarer för partierna inför valet 2006. (<http://winnell.com/omr36-39j.pdf>)

Sven Winnell 060316+tillägg 060326: Om alliansens skattelättnader, som ej bör genomföras, och om andra bättre skatteförslag. Bl a slopad individuell TV-avgift. (<http://winnell.com/omr36-39k.pdf>)

Sven Winnell 060327: TV-avgiften i proposition 2005/06:112. Avgifter för privathushåll: De individuella TV-avgifterna bör slopas, och ersättas med en kollektivavgift för alla privathushåll, betald av riksdagen. (<http://winnell.com/omr36-39l.pdf>)

Sven Winnell 060408: Budgetpropositionen våren 2006. Levnadskostnader. Skatter. bidrag. Förbättringar för dem med låga inkomster. Pensionärer. Icke-pensionärer. (<http://winnell.com/omr36-39m.pdf>)

Sven Wimmell 060813: De borgerliga gynnar i valet 2006 mest de höga inkomsterna. (<http://wimmell.com/omr36-39n.pdf>)

Sven Wimmell 060921: Alliansen vann valet 2006. Epoken Göran Persson är slut. (<http://wimmell.com/omr36-39o.pdf>)

Sven Wimmell 061023: Politik efter valet 2006. (<http://wimmell.com/omr36-39p.pdf>)

Sven Wimmell 070111+070223: Den borgerliga regeringens skatter och skattepropaganda. Utdrag ur omr36-39o.pdf+omr36-39p.pdf . Och något om oppositionen. (<http://wimmell.com/omr36-39q.pdf>)

Sven Wimmell 070224: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. Kunskaper om verksamheterna och deras samband för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld. (<http://wimmell.com/omr40ze.pdf>)

*

I utredningarna kan finnas länkar med adresserna
<http://web.telia.com/~u86107412/>
<http://web.telia.com/~u86119281/>
<http://web.telia.com/~u86119282/>
<http://web.telia.com/~u86119283/>
Dessa adresser ska ändras till:
<http://wimmell.com>

De borgerliga partierna och oppositionspartierna.

DN070129 sid 13:
“POLITIK HENRIK BRORS

Småpartierna får dansa försynt i skuggan av m och s.

Det ska fan vara partiledare för ett litet parti, suckas från flera håll i dessa dagar. De möts av buanden från vip-läktaren hur de än vänder sig på den politiska scenen. Men de måste ändå agera för att ha någon chans att vinna åskådarnas hjärtan.

DET HAR VARIT MÅNGA RUBRIKER om ‘splittring’ i den borgerliga alliansen veckan som gick efter ett par folktoppartistiska inlägg på DN Debatt. Men det är som en västanfläkt jämfört med den splittring de borgerliga partierna visade upp när de regerade förra gången, 1991- 94

De minnesgoda kommer ihåg centerpartiledaren Olof Johanssons avhopp som miljöminister några månader före valet -94 i protest mot att regeringen beslutat bygga Öresundsbron.

Men sprickorna i den dåvarande borgerliga alliansen syntes också på andra sätt. Som att dåvarande folktoppartiledaren och vice statsministern Bengt Westerberg ett och ett halvt år före valet gav ut en bok tillsammans med socialdemokraten och SKTF-ordföranden Sture Nordh där moderaterna anklagades för att hota den svenska välfärdsmodellen. Inte heller de andra regeringspartierna, centern och kristdemokraterna, var att lita på, enligt Westerberg.

Och ett halvår före valet -94 fyllde Bengt Westerberg på med anklagelser om att moderaternas politik skulle leda till drastiskt sänkta barnbidrag, bostadsbidrag, u-hjälp med mera.

Det blev ingen andra mandatperiod för de borgerliga.

Även om det är oklart till hur stor del det berodde på oenigheten mellan partierna har det alltsedan dess hörts högljudda krav på fördju-

pat borgerligt samarbete.

Inför valet i fjol lade sig de borgerliga vinn om att visa upp en betydligt större enighet än tidigare, med ett gemensamt valmanifest och politiska uppgörelser i förväg på de flesta tunga områdena. Kommentatorerna på ledarsidor och debattsidor var imponerande.

Men i takt med att opinionssiffrorna försämrats för de tre små regeringspartierna efter valet har kritiken växt, och kraven på 'profilering' har rests från flera håll:

'När hörde vi senast Lars Leijonborg göra ett politiskt utspel - vid sidan av utbildningspolitiken?'

'Olofsson, Leijonborg och Hägglund måste stå för saker där andra partier i alliansen tycker annorlunda.'

MEST KÄNSLIG FÖR DEN HÄR kritiken visade sig folkpartiledaren Leijonborg vara. Troligen beroende på att partiledningen också känner sig pressad av den interna eftervalsdebatten.

Leijonborg följde råden från häcklarna på vip-läktaren och gjorde ett politiskt utspel med en egen partilinje.

Det blev maximal publicitetseffekt - med en helsida på DN Debatt följt av rapporter i alla nyhetsmedier.

Det handlade visserligen om mediepolitiken, inget av regeringen prioriterade områden och där partierna ska komma överens först 2008-09. Men nu hördes andra tongångar från kritikerkåren:

'Inte särskilt begåvat', 'helt onödig solotur', 'partiegoistiskt agerande'.

På oppositionskanten har vänsterpartiet och miljöpartiet liknande bekymmer. Trots att den politiska debatten det gångna halvåret handlat om 'deras frågor', som försämringen av a-kassan och klimathotet, har de stått praktiskt taget still i opinionsmätningarna medan stödet för socialdemokraterna rusat i höjden.

Vänsterpartiledningen kritiseras nu internt för att den inte drivit kravet på politisk strejk mot den borgerliga regeringen. Och partiledaren Lars Ohly försvarar sig i partitidningen med att det skulle kunna tolkas som att partiet 'angriper LO-ledningen'.

FRÅGAN OM DET POLITISKA svängrummet för småpartierna kommer att bli känsligare ju närmare valet 2010 kommer med den allt hårdare uppknytningen i två politiska block.

Den svåra frågan för partiledningarna blir om de ska våga tro att väljarna kan övertygas om att partierna i respektive block kan regera tillsammans även om de har olika linjer i några frågor

Alternativet för småpartierna, om de inte vågar sig på solonummer, blir att nöja sig med att dansa försynt på scenen i skuggan av huvudrollsinnehavarna m och s. Och lita till att 'kamrat 4 procent' i alla fall ser till att de inte blir utkastade.

henrik.brors@dn.se 08-7381212

S+v+mp ökar sitt försprång

DN 070201 sid 12. **“S+v+mp ökar sitt försprång
Oppositionspartiernas ledning i väljaropinionen fortsätter att öka. Övervikten över regeringspartierna är nu drygt tolv procentenheter, enligt en ny mätning.**

Socialdemokraterna, vänsterpartiet och miljöpartiet får tillsammans 54,0 procent, mot 41,8 för de fyra borgerliga partierna, enligt det skandinaviska opinionsinstitutet Sentio Research. Förra månaden var avståndet 52,7-43,1.

Sentio, som är en norskt före tag, har gjort månatliga mätningar i Sverige sedan oktober 2005. Men den här januarimätningen är den första som offentliggörs när företaget nu etablerar sig i landet, enligt Arve Østgaard, vd för svenska dotterbolaget.

Bland regeringspartierna är det småpartierna som tappat väljare sedan valet. Folkpartiet får i den här mätningen 5,2 procent, vilket är den lägsta nivån sedan Sentio började mäta. Socialdemokraterna, däremot, når 41,3 procent, vilket är den högsta siffran hittills för partiet. Sentio har för den här mätningen telefonintervjuat 1000 personer under perioden 23-29 januari. Drygt 700 har deltagit i mätningen, och av dessa har drygt 600 svarat på frågan vilket parti de skulle rösta på om det vore val i dag.

HENRIK BRORS henrik.brors@dn.se

Siffrorna parti för parti: Så här ser siffrorna ut för respektive parti, med decembremätningen inom parentes:

moderaterna	25,5	(24,0)
folkpartiet	5,2	(6,2)
centern	6,1	(6,7)
kristdemokraterna	4,9	(6,2)
socialdemokraterna	41,3	(40,7)
vänstern	6,6	(6,3)
miljöpartiet	6,1	(5,7)
övriga	4,2	(4,1) “

Socialdemokraterna

Socialdemokraternas partiledare Göran Persson skall snart avgå och partiets valberedning har föreslagit Mona Sahlin till ny partiledare. När Mona Sahlin föreslogs höll hon tal och sa att hon skulle inrikta sig på tre saker: klimatet, jobben och jämställdhet/välfärd od, och hon tycktes mena klimat, jobb och välfärd i Sverige.

Programmet Agenda i SVT1 har redovisat en opinionsundersökning om valet av Mona Sahlin och jämfört med Pär Nuder, Ulrika Messing och Vanja Ludby-Wedin.

Hur påverkas din inställning till att rösta socialdemokratiskt om Mona Sahlin, Per Nuder, Ulrica Messing, Vanja Lundby-Wedin blir vald som partiledare? Blir du ...

	Sahlin	Nuder	Messing	Lunby-Wedin
a Mycket mer positiv -----	8	1	8	2
b Något mer positiv -----	19	7	26	13
a+b	27	8	34	15
c Varken mer positiv eller mer negativ -----	40	50	49	52
d Något mer negativ -----	13	16	5	11
e Mycket mer negativ -----	13	15	3	8
d+e	26	31	8	19
f Tveksam, vet ej -----	7	10	10	14
Totalt -----	100	100	100	100

Messing är mest populär och minst impopulär.

Ulrica Messing.

DN 070114 sid 10:

"Jag hade sagt ja om min son varit äldre

Ulrica Messing hade ställt upp som partiledarkandidat för socialdemokraterna om inte yngste sonen varit så liten.

Messing är en av de kvinnor som många velat se som ledare för partiet efter kongressen i mars. Men strax före nyår sade hon definitivt nej.

-Det är ett beslut som har vuxit fram. Beslutet är ju i slutändan ändå inte mitt utan valberedningens, men frågan man måste ställa sig själv är om jag är rätt person för uppgiften just nu, säger Messing i en intervju i Arbetarbladet.

Den som tackar ja måste klara av att vinna valet inte bara 2010 utan också 2014.

Den måste dessutom betala priset av den offentliga granskningen och se den personliga friheten starkt begränsad, resonerar Ulrica Messing.

-Jag har lusten och orken, kan inte tänka mig annat än att fortsätta att jobba politiskt och jag är kärnfrisk. Men jag vill kunna kombinera de olika värdena i livet. Jag tycker det är viktigt att mina barn får växa upp fritt. **Men om hon fått frågan om tio år?**

-Då hade jag sagt ja. **TT** “

Mona Sahlin

GÖTEBORGS-POSTEN | Söndag 28 januari 2007

Reaktioner på nya s-ledaren

“Partikollegan och EU-kritikern Sören Wibe säger att Mona Sahlin vann på walk over.

- Men det är inte hennes fel. Det beror på de andra kandidaterna som låtsades ställa upp men sedan backade ur, säger Sören Wibe.

Han tycker att hela valprocessen spårade ur och blev en fars. Om det i stället funnits fem-sex verkliga kandidater för en omröstning så är det tveksamt om Mona Sahlin vunnit, tror Sören Wibe.

Han gratulerar till att socialdemokraterna fått sin första kvinnliga partiledare och eventuellt första framtida kvinnliga statsminister.

Men han ser samtidigt Mona Sahlin som den mest kontroversiella kandidaten. Han syftar på de omtalade slarven med kontokort, parkeringsböter och trasslet med kronofogden.

- Dessutom är hon kontroversiell och svajig i sin politiska framtoning, säger Sören Wibe.

Hon har inte betonat traditionellt tunga socialdemokratiska frågor som inkomstfördelningen, den offentliga sektorn och välfärdsstaten, anser Sören Wibe.

- Här måste hon ändra framtoning, men jag vet inte om hon gör det, säger han.

Den stora utmaningen för Mona Sahlin blir enligt Sören Wibe att visa lyhördhet mot vänstern i partiet, mot facket och partiets majoritet av väljare som är EU-kritiker.

- Och hon måste visa fasthet mot EU:s överstatlighet, säger Sören Wibe.....”

Som samhällsbyggnadsminister har Mona Sahlin misslyckats som framgång av följande kritik från Sveriges arkitekter.

Vart tog samhällsbyggnadsfrågorna vägen?

Arkitekten oktober 2006:

“ Vart tog samhälls byggnadsfrågorna vägen?

“ **I den regeringsförklaring** den nya regeringen lämnade till riksdagen för några veckor sedan finns i princip inga deklarationer om samhällsbyggande och bostadspolitik. Endast två saker sägs:

- För att bryta boendesegregationen bör bostadsrättsombildning i storstädernas förorter underlättas och hyresboendet utvecklas.
- Ett investeringsstöd kommer att införas för att öka platserna i särskilt boende för äldre.

I övrigt kommenteras inte samhällsbyggnadsfrågorna på något särskilt sätt och inte framträder heller några andra ställningstaganden gällande bostadsbyggande och bostadspolitik.

Det hittillsvarande miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet byter namn till miljödepartementet. Ordet samhällsbyggnad utmönstras alltså, vilket väl inte får ses som en lapsus. Till det nya miljödepartementet, med Andreas Carlgren som chef, kommer bostadsfrågorna att höra, men knappast alltså samhällsbyggnadsfrågor i vidare bemärkelse. Även om energifrågorna lyfts bort från det nya departementet finns det anledning att tro att vi får större fokus på allmänna miljöfrågor än på byggande och boende.

Man kan på goda grunder fråga sig om samhällsbyggande framgent kommer att ses som ett politikområde.

Nu kanske skillnaden i förhållande till den gamla regeringens politik ändå inte blir så stor. När, sent omsider, det sammanlagda miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet skapades av den förra regeringen fanns det förhoppningar om att samhällsbyggnadsfrågorna skulle lyftas fram som ett viktigt politikområde. Av det blev nu inte särskilt mycket. Försöken att etablera en helhetssyn på samhällsbyggandet blev tämligen trevande och man får konstatera att olika och snäva sektors-

mål, inte minst inom miljöområdet, aktivt har förhindrat framväxten av en samhällsbyggnadspolitik som kan stå över alla dessa detaljmål som alltid finner värtaliga förespråkare, men som allt som oftast förhindrar en helhetssyn på samhällsbyggandet.

Den gamla regeringen gjorde en ansats till att utveckla en stadspolitisk syn. En stadspolitisk skrivelse till riksdagen förbereddes. Typiskt nog fastnade denna skrivelse i departementsapparaten och nådde aldrig sitt mål, riksdagen. Det bidde alltså inte ens en tumme.

Frågor om samhällsbyggande, byggsektorn, bostäder och bostadspolitik lyste på ett påtagligt sätt med sin frånvaro i den nyligen avslutade valrörelsen. Sannolikt går vi också in i en period där vare sig regeringen eller oppositionen kommer att ägna dessa frågor någon större uppmärksamhet.

Att bostadspolitik i stort saknats sedan många år tillbaka har vi vant oss vid. Att det inte finns någon större ambition att sätta upp utvecklingen av våra samhällen och städer på den politiska dagordningen får vi sannolikt också lära oss att leva med.

Det politiska vakuum som har rått, och som sannolikt kommer att fortsätta att råda i dessa frågor gör det nödvändigt för andra, inte minst Sveriges Arkitekter, att försöka lyfta dessa viktiga framtidsfrågor till en politisk nivå. Sveriges Arkitekter ska, enligt sina stadgar, värna arkitekturens och planeringens samhällsbetydelse. Kanske är det dags att börja göra praktisk politik av detta uppdrag. I uppdraget ligger rimligen att peka på det goda samhälle som är och kan bli resultatet av samhällelig satsning på arkitektur och planering. Staffan Carenholm förbundsdirektör “

Sveriges Arkitekter är intresseorganisation för Sveriges arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och fysiska planerare med 9500 medlemmar. kansli@arkitekt.se www.arkitekt.se

Råd till Socialdemokraterna.

DN 070209 sid 6:

“ Socialdemokratin vågar inte längre kritisera kapitalet.

Carl Tham uppmanar Mona Sahlin att återgå till klassisk socialdemokratisk reformpolitik. Den svenska socialdemokratin har helt i onödan fallit för de ekonomisk-politiska doktriner som utformats av Europas konservativa centralbankschefer. Dessa doktriner präglas av en närmast religiös tro på att inflationen till varje pris måste hållas mycket låg, vilket i praktiken innebär ett farväl till den fulla sysselsättningen. Dessutom har socialdemokratin slopat det centrala välfärds-målet om en likvärdig skola för alla samt knoppat av den offentliga verksamheten på en rad områden, vilket eroderat tilltron till en kollektiv gemenskap, skriver tidigare utbildningsministern och Berlinambassadören Carl Tham.

-Mitt råd till Mona Sahlin och socialdemokraterna är: Var reformister! Det skriver Carl Tham. “

“ Globalisering betyder ökad handel, ökad internationell konkurrens på alla marknader, snabb teknisk utveckling och kapitalets rörlighet och ökade makt. Men begreppet är också en ideologi, en övertalningsretorik, som drivs och omfattas av den internationella företagsklassen och dess många och starka politiska supportrar och hantlangare.

Dit hör påståenden om att en fri och öppen ekonomi är oförenlig med en ambitiös välfärdsstat och inkomstfördelning, att höga skatter är ett hot mot ekonomisk tillväxt eller att skyddet för löntagare måste nedbringas till ett minimum.

I praktiken har den svenska socialdemokratin och fackföreningsrörelsen anpassat sin politik efter de reala globaliseringskraven och gjort det framgångsrikt. Det är därför som Sverige - liksom de andra

nordiska länderna - nästan alltid ligger bland de främsta i internationella undersökningar vad gäller konkurrensförmåga, teknisk utveckling, användning av IT-teknologi, företagsklimat, sociala förhållanden etc.

Men socialdemokratln har också anslutit sig till de ekonomisk-politiska doktriner som styr de europeiska länderna (EU-Maastricht) och som i praktiken innebär ett farväl till den fulla sysselsättningen.

Denna politik är, som vi alla vet, inlåst i fördragsbundna doktriner som bevakas på ett sätt som för tankarna till den medeltida kyrkans dogmsystem. Den är utformad av Europas konservativa centralbanksbankirer och präglad av - som nobelpristagaren Stiglitz formulerat det - deras ‘religiösa tro’ på att inflationen till varje pris, bokstavligen varje pris, måste hållas på mycket låg nivå.

Men den politiken är inte en ofrånkomlig följd av globaliseringen även om många EU-regeringar, inklusive de svenska, låtsas att de tror det. Maastrichtpolitiken är en europeisk konstruktion. De nationer som på sin respektive nivå brukar framhållas som de ekonomiskt mest framgångsrika nationerna i världen, USA och Kina, för en helt annan politik.

I själva verket kan man hävda att de europeiska nationerna bättre skulle kunna anpassa sig till globaliseringens villkor med en mindre dogmbunden ekonomisk politik.

Den svenska socialdemokratin har hårt bundit upp sig kring den europeiska ekonomiska normpolitiken, vilket kulminerade i den officiella ja-linjen i EMU-omröstningen. Den ståndpunkten havererade grandios, men i det nya läget utnyttjades inte det begränsade utrymme som ändå finns för en mer flexibel ekonomisk politik. Tanken att ge riksbanken ett dubbelt mandat - låg inflation plus låg arbetslöshet - har harmset avvisats som så kallad populistisk propaganda. Sverige har också uppträtt som den ståndaktiga riddaren i alla europeiska sammanhang där frågan om stabilitetspaktens ändamålsenlighet ändå diskuteras.

Men socialdemokratin har förändrat sin politik och praktik också på andra områden långt över vad en 'anpassning' till globaliseringen kräver.

I

Man har till exempel i praktiken släppt ett centralt välfärds mål, en likvärdig skola för alla. Det internationella finanskapitalet är oskyldigt till den pågående privatiseringen och åtföljande segregationen av den svenska skolan.

Det är heller inte globaliseringen som framtvingat avknoppning av offentlig verksamhet och konkurrensvisionens genomslag på praktiskt taget samtliga områden. Det har inte bara ofta försämrat verksamheten och gjort den mer sårbar (elförsörjning!) utan också eroderat tilltron till en kollektiv gemenskap.

Den som nu hävdar att socialdemokratins problem är att man inte tillräckligt 'anpassat sig' till globaliseringen pratar strunt, ideologiskt strunt. Problemet är det motsatta; socialdemokratin har anpassat sig för mycket, inte till globaliseringen utan till den rådande konkurrensretoriken, inte till verkligheten utan till den gällande globaliseringsideologin. Man tycks ha blivit så tagen av kraften i denna ideologi att man helt lagt ned kritiken av kapitalismen.

Det är visserligen sant att Sverige bara mycket marginellt kan påverka de regler som sätter kapitalets makt och det är också sant att aktieägarkulturen och de internationella företagens aggressivitet pressat tillbaka fackets möjligheter att stärka och skydda löntagarna. Men det borde ändå inte hindra socialdemokratin att granska och kritisera ett ekonomiskt system som driver fram allt större inkomstgap och som uppmuntrar att några få skamlöst berikar sig. Helt utan makt att påverka dessa förhållanden är vi ändå inte.

Visst har politiken varit ekonomiskt framgångsrik. Det är också därför som den borgerliga alliansen nu har det så bra förspänt. Men priset för framgång har varit onödigt högt.

Min förhoppning är att partiet, när nu frågan om en ny partiledare förefaller avklarad, skall granska och pröva partiets

politik som den faktiskt utövats. Mitt råd är då: fall inte för retoriken om brist på anpassning till globaliseringen, den kommer nästan alltid från partiets flender, utan pröva i stället kritiskt vad som varit bra och dåligt med den omfattande förnyelse som skett.

Kort sagt: Var reformister!

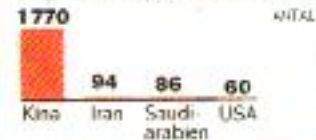
CARL THAM “

Politik om hela världen på jordklotet.

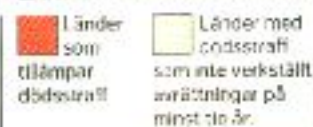
Dödsstraffet i världen

Ännestvis statistik från 2008 visar att mer än hälften av alla länder avskaffat dödsstraffet. Under året avrättades dock minst 2 148 människor i 27 länder. 5 186 människor dömdes till döden i 55 länder. Det är minimsiffror, det verkliga antalet var förmodligen större.

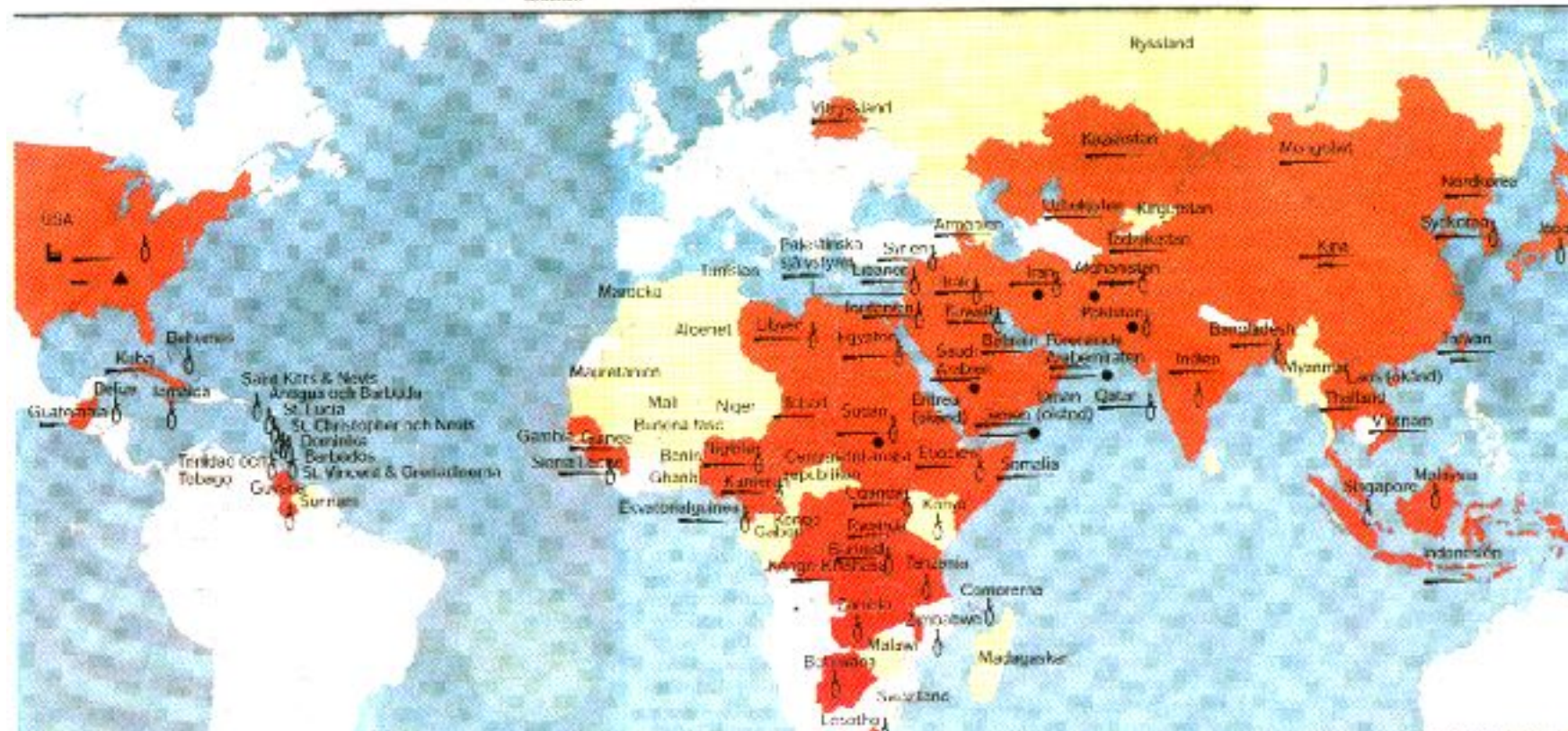
FLEST AVRÄTTNINGAR 2005

LÄNDER MED DÖDSSTRAFF

AVRÄTTNINGSMETODER

Klimatrapporterna.

DN070201 sid12. “ **Tunga klimathot i ny rapport**
VETETENSKAP KARIN BOJS

I morgon, fredag, presenteras en viktig rapport i Paris. FN:s klimatpanel, IPCC, lägger fram sin fjärde sammanställning om global uppvärmning. Varje ord vägs på guldvåg in i det sista.

Räkna med att denna rapport kommer att citeras nästan dagligen i nyhetsmedierna de närmaste fem sex åren. Politiker, tjänstemän och ekonomer kommer att ha IPCC:s fjärde sammanställning som grund för många viktiga beslut.

Mer än två tusen forskare har bidragit till arbetet under flera år. 450 huvudförfattare från 130 länder har försökt att samla ihop en bild av var forskningen står.

Resultatet blir över 900 sidor av ganska hårdtuggat slag. Det är sida upp och sida ner om vetenskapliga studier. Där finns till exempel resultaten av 19 olika klimatmodeller som har körts i stora superdatorer. Det finns mätningar från satelliter och från borrhärdor djupt i Antarktis och Grönlands isar.

INGEN TROR att politiker och andra beslutsfattare ska orka ta sig igenom ett så omfattande material. Därför skriver IPCC också ihop en sammanfattning som beslutsfattare ska orka läsa.

Den är på bara något tiotal sidor. Hundratals sidor av komplicerad forskning ska alltså kokas ihop till en liten lättläst broschyr.

Processen för att skriva denna sammanfattning har pågått i över ett år. Olika utkast har skickats runt för kommentarer och ändringar.

I måndags stängdes huvudförfattarna in i en stor sal på FN-organet Unesco i Paris. Där ska de nu sitta hela veckan och fila på formuleringarna: rad för rad, stycke för stycke. I kväll, torsdag, ska de vara färdiga, och på fredag morgon ska första delen av rapporten presenteras för världen.

Men forskarna är inte ensamma. Det finns också statliga represen-

tanter med från de olika medlemsländerna. Sverige skickar till exempel meteorologen Erland Källén, men också tjänstemannen Marianne Lilliesköld från Naturvårdsverket.

DET KAN TYCKAS MÄRKLIGT att tjänstemän och politiskt tillsätta personer ska vara ytterst ansvariga för ett vetenskapligt dokument. Den tyngsta kritiken mot IPCC går ut på att politiska intressen får påverka formuleringarna.

Några kritiker menar att sammanfattningen blir alltför förenklad och att människans roll överbetonas. Andra oroar sig för att politiska intressen försöker mörka oroväckande forskningsresultat.

Framför allt gäller denna farhåga USA:s lobbyister. Det har framkommit på senare tid att Bush-administrationen har tystat ned flera framstående amerikanska klimatforskare och förmått dem att tona ned sina slutsatser.

Det vi kan räkna med på fredag är en försiktig och balanserad rapport, som det stora flertalet av klimatforskare utan vidare kan skriva under på.

Utan tvekan slår panelen fast att det har kommit ännu bättre bevis för att jorden blir allt varmare och att människan orsakar denna uppvärmning genom sina utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser.

IPCC ansåg sig kunna belägga ett sådant samband redan i sin andra sammanställning år 1995. Sedan dess har beläggen bara blivit starkare, och flera frågetecken har rätats ut.

I den tredje rapporten, som släpptes år 2001, skrev IPCC att jordens temperatur väntas stiga med 1,4 till 5,8 grader de närmaste hundra åren, och att havsytan kommer att stiga med en till nio decimeter under samma tid.

Enligt de läckor som har förekommit från utkastet kommer dessa spannen nu att snävas upp. Temperaturökningen väntas bli 2-4,5 grader, och havsytan väntas stiga med två till sex decimeter.

Men det finns också en risk för att temperaturen kan höjas betydligt mer. Och redan i dag finns tecken på att havsytan höjs mer än vad IPCC trodde i sin tredje rapport.

En kritisk fråga är hur snabbt isarna smälter på Grönland och världens bergsområden. Det har kommit nya studier de senaste åren som tyder på att smältningen går mycket fortare än forskarna tidigare har trott. Det ska bli mycket spännande att se i vilken mån IPCC bakar in dessa nya rön i sin rapport.

En annan fråga är sambandet mellan uppvärmningen och kraftigare orkaner. Det har kommit ett par viktiga studier som pekar mot att sådant samband redan kan märkas.

Men om jag får gissa kommer orkanerna inte med, eftersom forskarna i IPCC är försiktiga av sig och väljer det säkra för det osäkra.

karin.bojs@dn.se 08-73812 39"

"Allt tydligare att människan förstör miljön

1990: IPCC:s första rapport skrev att forskarna är säkra på att utsläpp från mänskliga aktiviteter avsevärt ökar halten växthusgaser i atmosfären och att det framöver leder till uppvärmning av jorden. Men de vågade inte säga att uppvärmning på grund av mänskliga utsläpp redan var ett faktum.

1995: Andra rapporten sammanfattade forskningsläget: "Klimatet har förändrats under det senaste århundradet. De sammanvägda bevisen tyder på en påtaglig mänsklig påverkan på klimatet."

2001: Tredje rapporten slog fast: "En växande mängd observationer ger en samlad bild av en värld som blir varmare" och "Det finns nya och starkare bevis för att merparten av den observerade uppvärmningen de senaste femtio åren beror på mänskliga aktiviteter."

2007: På fredag kommer första delen av IPCC:s fjärde rapport. Den vantas slå fast att de vetenskapliga beläggen nu har blivit ännu starkare för att människorna orsakar global uppvärmning med sina utsläpp av växthusgaser.

Senare i år kommer ytterligare delar av den fjärde rapporten. I april kommer en del som handlar om hur människor och natur påverkas av uppvärmningen. I maj kommer en del om vilka åtgärder som behövs och i november en så kallad syntes av alltihop. Därefter ska hela rapporten ges ut i bokform. **KARIN BOJS"**

Klimatet i världen.

DN 070201 sid 6:

"Grönlandsisen smälter bort snabbare än någon trott.

Naturskyddsföreningen avslöjar innehållet i FN:s stora larmrapport för 2007 om det globala klimatet.

Den globala medeltemperaturen befaras stiga med upp till sex grader under detta sekel, inte två som man tidigare trott. Havsvattnet stiger med mellan en halv och en meter. Havsisen över Arktis försvinner helt halva året vid fördubblad växthushushalt. Upp till 90 procent av snön i Europa kommer samtidigt att förvinna. Dessa och andra dystra slutsatser dras i FN:s nya klimatrappport som kommer i morgon, fredag. I detta läge vill regeringen Reinfeldt behålla svenska utsläpp av växthusgaser och i stället skjuta över utsläppsminskningarna på tredjevärlden-länder som Kina och Indien. I stället måste Sverige uppträda som föregångsland i klimatarbetet, skriver Naturskyddsföreningens generalsekreterare Svante Axelsson."

"I morgon kommer FNs klimatpanel, IPCC, med sin klimatrappport för 2007. Naturskyddsföreningen har i förväg fått ta del av rapporten och kan i dag avslöja att det blir en ny larmrapport om klimatförändringarna.

Världens forskare har nu enat sig om att den globala medeltemperaturen sannolikt kan komma att öka till 2100 med 2 - 4,5 grader men att en ännu större ökning med upp till cirka 6 grader inte kan uteslutas.

Havsvattnet kommer att stiga med 0,5 m till 2100, i vissa områden med upp till en meter på grund av vattentäthet och strömmar. Många allvarliga miljöeffekter beskrivs i rapporten, till exempel att havsisen över Arktis helt försvinner under sommaren vid fördubblad växthushushalt, att Grönlandsisen börjar avsmälta vid 2-4,5 graders temperaturökning,

att Europa kan få 80 - 90 procent mindre snö (i bergen 30-50 procent) samt att den nordatlantiska havscirkulationen (exempelvis Golfströmmen) försvagas med cirka 25 procent till följd av issmältningen.

Rapporten från den internationella expertpanelen IPCC skärper alltså de tidigare signalerna om att det kommer att bli mycket tufft att begränsa temperaturökningen till två grader. Risken är överhängande att vi står inför en accelererande klimatförändring där Grönlandsisen smälter snabbare än beräknat och tundran i norra Ryssland börjar släppa ifrån sig enorma mängder metangas som ger ytterligare växthuseffekt.

I detta läge har regeringen skapat ett antal utredningar och expertgrupper. Det är oansvarigt, anser vi, om regeringen inte samtidigt lägger fram konkreta klimatåtgärder. Sverige har inte tid att tappa tempo och riktningen är glasklar. Oberoende av om utsläppen av växthusgaser ska minska med 25 procent eller 40 procent till 2020 är det en lång väg att gå och varje försening gör klimatarbetet dyrare för både Sverige och världen i stort. Vilket också var grundbudskapet från den omtalade Sternrapporten.

Än allvarligare än en sannolik "time out" är Reinfeldts olika uttalanden som tyder på att en ny svensk hållning i klimat frågan kan vara på väg att växa fram. Det mest oroväckande är Reinfeldts syn på de svenska utsläppen. I flera kommentarer betonar han att de är mycket små i ett globalt perspektiv och att vi redan har gjort mycket i Sverige.

Han tycker inte heller att svenskarna ska känna skuld för de utsläpp som vi orsakar. Enligt Reinfeldt ska vi i stället engagera oss mer internationellt och fram för allt få bukt med utsläppsökningarna i Kina och Indien.

Bilden är entydig. Regeringen vill tona ned intrycket av att den svenska utsläppsnivån är ohållbar i syfte att kunna driva linjen att utsläppsminskningar i Sverige ska reduceras till förmån för utsläppsminskningar i andra länder.

Sverige kan inte lösa klimatproblemet på egen hand, men det gäller även om vi skulle byta ut inhemska åtgärder mot investeringar i Indien och Kina. Investeringarna i olika klimatpolitiska åtgärder i Sverige är ofta lönsamma i sig. Om vi satsade dessa resurser i Kina skulle de knappt märkas där. Sverige har som litet land begränsad förmåga att påverka de direkta utsläppen av växthusgaser vare sig vi gör det i Sverige eller Kina.

Men är slutsatsen att det då inte spelar någon roll vad Sverige gör? Nej, det är som föregångsland som vårt klimatarbete framför allt kan påverka internationellt.

Reinfeldts betoning på att nio miljoner människor i Sverige eller någon annanstans inte spelar någon roll späder på den klimatpolitiska jantelag där alla väntar på alla.

Om valet skulle stå mellan att visa upp ett land som lyckas öka den hållbara tillväxten samtidigt som koldioxidutsläppen minskar eller att investera i Kina eller Indien, så är valet enkelt. Det var också grundanalysen när Kyotoavtalet skrevs på. Ska låsningen i de internationella klimatförhandlingarna brytas är det viktigaste då liksom nu att de länder som har de högsta utsläppen per person och som historiskt har släppt ut mest koldioxid ska gå före och minska sina egna utsläpp.

Men med tanke på att industriländerna har lovat så extremt små utsläppsminskningar i Kyotoavtalet handlar valet inte om det ena eller andra utan både och - Sverige och EU gör sin hemläxa på egen hand och samtidigt ökar klimatinvesteringarna i tredje världen.

Givetvis ska Sverige skicka miljarder till utvecklingsländernas teknikfonder och stödja deras arbete med att minska sitt dyra oljeberoende. Det finns ett antal mekanismer inom Kyotoavtalet som öppnar för denna typ av tekniköverföring, men där har Sverige ännu inte visat framfötterna. Tekniköverföring förs bara på tal när det ska ske i utbyte mot att slippa egna åtgärder. Situationen är alltför akut för att vi ska ägna oss åt den typen av byteshandel.

Reinfeldts ambitioner att öka Sveriges internationella fotarbete för att få till stånd ett internationellt klimatavtal är förstås mycket glädjande, men det klingar falskt och ihålligt om det ska ske till priset av lägre

ambitioner på hemmaplan. Dessa strategier ska inte spelas ut mot varandra utan tvärtom skapar de positiva synergieffekter för svensk teknikexport om Sverige kan vara ett "växthus" för ny hållbar energiteknik.

Det är först när i-länderna lämnar sin defensiva hållning som klimatförhandlingarna kan ta fart. Just nu verkar alla länders taktik utgå från principen att det land som sist lämnar fossil-samhället vinner! Inget kan vara mer felaktigt. Med den inställningen blir det ohyggligt svårt för världens länder med helt olika inkomstnivåer och med olika historiska utsläppsnivåer att komma överens i ett internationellt klimatavtal.

Utgår man däremot ifrån att det finns egna vinster för individer, företag och länder av att gå före blir det en mycket enklare förhandling. Och dess bättre tycks fler och fler inse att så är fallet. I takt med att olje- och elpriser ökar samtidigt som sårbarheten i energiförsörjningen gör sig alltmer påmind, är det allt fler bedömare som ser det kloka i att gå före. I många fall är utsläppsminskningar av växthusgaser en ren bonuseffekt av att minska lokala problem som dålig luftkvalitet, trafikträngsel och förorening.

Det är därför glädjande att EU nu också argumenterar för att en 20-procentig reduktion av växthusgaser är samhällsekonomiskt klokt även om omvärlden inte följer med. Sverige och EU står inför ett vägskäl i klimatpolitiken: antingen ser vi det som ett offer och en kostnad att gå före och minska koldioxidutsläppen eller så ser vi de ekonomiska fördelarna med att vara oljeberoende.

Det är därför ytterst oroande när Reinfeldt ger uttryck för att ytterligare utsläppsminskningar i Sverige främst innebär ökade samhällskostnader och uppoffringar till relativt liten klimatnytta. Det svenska exemplet visar att det går fortare och enklare än vi trott. I dag har de svenska utsläppen minskat med 7 procent jämfört med 1990. Och de branscher som bidragit med till exempel ny teknik har tack vare skatteväxlingar, klimatinvesteringsprogram och ett högre oljepris upplevt en hög tillväxt.

Regeringen reagerade med protester när EU-kommissionen nyligen beslutade att den svenska tilldelningen av utsläppsrätter ska minska. Den attityden är ett tydligt tecken på regeringens ovilja att agera i klimatfrågan. På DN Debatt (18/12) förde regeringen med stolthet fram att den vill minska utsläppen av växthusgaser i EU med 30 procent till 2020, men när kommissionen äntligen försöker att begränsa den totala volymen av utsläppsrätter klagar den svenska regeringen. Detta visar återigen på ett ihåligt och motsägelsefullt klimatengagemang från regeringen Reinfeldt.

Faktum är att handeln med utsläppsrätter ännu inte har inneburit att utsläppen från berörda företag har börjat minska. När EU-kommissionen visar tecken på att nyttja denna handel till att också minska utsläppen av koldioxid borde regeringen tvärtom ge fullt stöd till detta goda initiativ. Regeringen talar sig varm för systemet med utsläppsrätter, men när det kommer till konkreta beslut agerar alliansregeringen helt tvärtom.

Regeringen planerar för urrekningar samtidigt som vi aldrig tidigare sett så tydliga tecken på faktiska klimatförändringar och en mycket stark folklig opinion som är beredd på tuffa åtgärder. Regeringen missar därmed ett unikt tillfälle att möta den ökade oron med konkreta åtgärder som kan öka framtidstron. En opinionsundersökning som EU-kommissionen gjort visar att svenskarna är de EU-medborgare som är minst positiva till användningen av fossila bränslen.

Visa ledarskap och använd vårpropositionen till att införa en klimatpolitik som underlättar för företag och hushåll att agera klimatsmart!

SVANTE AXELSSON

Bilar och klimat i Kalifornien.

DN070129 sid 17:

“ Kalifornien går i spetsen för bättre miljö i USA

PALM SPRINGS. Södra Kalifornien är ett av jordens mest fordons-täta områden. Det betyder stora utsläpp av växthusgaser. Guvernör Arnold Schwarzenegger har ställt sig på miljövännernas sida, och nu har även president George W Bush fått upp ögonen för klimatförändringen.

INTERSTATE NUMMER 10 som leder ut till Palm Springs från Los Angeles är en av världens mest trafikerade motorleder. En tiofilig motorväg som denna morgon är en stillastående plåtgröt.

Los Angeles-bon tillbringar i genomsnitt fyra dygn per år i bilköer. Men numera handlar diskussionen trafikanterna emellan mindre om de ändlösa bilköerna och mer om konsekvenserna av koldioxidutsläppen från fordonen och deras bidrag till växthusgaserna.

Förra årets sommar var osedvanligt torr och het. Omfattande markbränder, "wildfires", svepte fram över Palm Springs. Samhällen fick evakueras, tusentals hektar odlingsmark föröddes, brandmän omkom. Många menar att den globala uppvärmningen bidrar till torkan och hettan som bäddar för markbränderna.

Enligt påtryckarorganisationen California climate change Center dör över 8 000 människor i Kalifornien varje år i sjukdomar som kan relateras till den dåliga miljön. Vårdkostnaderna för sjukdomar som har samband med miljön uppgår till närmare 500 miljarder kronor årligen.

MEDVETENHETEN OM att något måste göras at den usla luften har stadigt ökat. Ett exempel är bussbolaget SunLine Transit. Det bebävar Palm Springs och samhällena däromkring i Coachella Valley, ett område med drygt 100 000 människor ett femtontal mil öster om Los Angeles. SunLine har enbart bussar som körs med alternativa

bränslen. För närvarande består fordonsparken av 46 bussar som drivs av naturgas och två vätgasbussar.

-Jag tror att vi kan inspirera privatbilister till att titta efter andra alternativ än bensinmotorer, säger busschauffören Joe Dolan, som stannat vid ett av de fem tankställen för gas som finns i Palm Springs. Under valrörelsen undertecknade guvernör Arnold Schwarzenegger, som sedermera blev omvald med god marginal, en lag med syfte att minska utsläppen av växthusgaser.

Schwarzenegger har satt press på sin republikanske partivän, president George W Bush. I sitt tal till nationen i förra veckan krävde Bush en 20-procentig nedskärning av bensinförbrukningen de närmaste tio åren. Däremot fortsätter han att ignorera Kyotoprotokollet - presidenten hänvisar till att han vill ha frivilliga, inte tvingande, överenskommelser.

Kalifornien har som mål att minska sina koldioxidutsläpp till 1990 års nivå fram till år 2020. Det innehar en minskning med en fjärdedel jämfört med dagens nivåer.

GUVERNÖR SCHWARZENEGGER har mött motstånd från Kaliforniens handelskammare. Där menar man att delstatens miljö inte är betjänt av att industrier flyttar på grund av de hårda utsläppsreglerna. Och i samband med kongressvalet hölls en folkomröstning om den så kallade proposition 86, som skulle innebära en radikal fokusering på alternativa energikällor på bekostnad av olja. Men väljarna röstade nej.

-Vägen mot minskade utsläpp och en säkrare och renare miljö är inte spikrak. Men medvetenheten hos den enskilda kaliforniern om att vi inte kan fortsätta som vi gör nu är så oändligt mycket större än för bara ett år sedan, säger John Boesel, vd för CalStart, en stiftelse som hjälper företag att hitta miljövänligare alternativ.

ERIK OHLSSON

erik.ohlsson@dn.se

DN s korrespondent”

“ 30 miljoner bilar på 38 miljoner invånare

Delstaten Kalifornien har 38 miljoner invånare och över 30 miljoner bilar. Delstaten svarar för 12 procent av USA:s totala bilmarknad. Varje år säljs 2,1 miljon nya personbilar - sju gånger fler än i Sverige. Nittio procent av befolkningen bor i områden där luften är klassad som hälsovådlig, enligt delstatens egna normer

"Växthusgaser" är en samlad benämning på gaser som kan fånga upp värme i jordens atmosfär och därmed bidra till stigande medeltemperatur. USA svarar för nästan en fjärdedel av de globala utsläppen av växthusgaser. Kalifornien ensamt är världens tolfte största producent av växthusgaser.

Vid FN:s klimatmöte i Kyoto

1997 beslöts att utsläppen av sex växthusgaser, framför allt koldioxid, ska minskas. USA hoppade dock av överenskommelsen 1991.

Kaliforniens guvernör Arnold Schwarzenegger drev nyligen igenom en lag enligt vilken delstaten ska minska sina koldioxidutsläpp till 1990 års nivå fram till år 2020 - en minskning med 25 procent jämfört med dagens utsläppsnivå. De nya utsläppsreglerna för bilar och lastbilar ska införas gradvis från 2009. **DN”**

Reklam för marknadskrafterna. Kan de lösa klimatkrisen?

DN 070204 sid 4:

“ **Det enkla valet mellan två onda ting.**”

“ **Klimatismen kan bli farligare än klimatförändringarna.**”

NIKLAS EKDAL

I SKANDINAVIEN TALAR VI om pest eller kolera. På engelska säger man ‘between a rock and a hard place’. I den antika mytologin var det Skylla och Charybdis, klippmonstret och malströmmen som sjöfararna fick spurta mellan i Messinasundet.

Människan har alltid stått inför val mellan onda ting. Odysseus förlorade sex män till Skylla under första passagen och på hemvägen hela skeppet, när gudarna skickade vindar som drev honom tillbaka till Charybdis.

Sensmoralen är, att hur du än gör så går det åt helvete. Man ska inte förhäva sig mot högre makter.

Berättelsen är lika gammal som mänskligheten själv. Just därför finns detta oerhörda sug i klimathotet. Vi har hört storyn förut.

Vi trodde att man kunde äta kakan men ändå ha den kvar. Att man kunde passera Skylla, lågenergisamhällets grå fattigdom, och samtidigt slippa Charybdis, Miljökatastrofen med stort M.

Icke, säger FN:s klimatpanel. I fredags kom ännu en larmrapport om att den globala uppvärmningen skenar, glaciärerna smälter och katastrof hotar om vi inte byter livsstil.

PEST ELLER KOLERA. Ska vi köra på som förut med olja, kol, gas, köttindustri och skogsskövling - och höja jordens temperatur med 5-6 grader till nästa århundrade?

Det verkar inte vara något alternativ.

Ska vi i stället panikbromsa utvecklingen i nya industriländer och efterfrågan i de gamla, genom att stänga flödet av fossil energi?

Också omöjligt, om man tänker på de humanitära och politiska följderna.

Återstår att göra som Odysseus, alltså öka farten. Och att fundera på vilket av de onda tingen som är ondast.

En vanlig reflex inför ett så allvarligt hot som klimatförändringarna är att det behövs regleringar, rent av planekonomi. Marknaden kan inte ensam hantera problemet eftersom växthusgaserna är en negativ externalitet, alltså en kostnad som inte finns inbakad i priset.

Ju värre miljöproblemen ter sig, desto högre kommer ropen på statlig detaljstyrning att bli. Tendensen samspekar med ett allmänt bakslag för globaliseringen till följd av ökad press på medelklassen i de rika länderna.

EFTERSOM NYA GENERATIONER inte minns facit av kommunismen måste man påminna om att planekonomi alltid är värre för miljön än marknadsekonomi:

- Renodlad socialism går inte att förena med demokrati, och tillåter inte den fria kritik som krävs för att åtgärda problemen.
- Bara marknadsekonomin har visat sig kapabel att skapa ett välstånd som ger människor utrymme att bry sig om miljön, och resurser att gå från omsorg till handling.
- Fria bolag är till skillnad från statliga monopolföretag beroende av sitt rykte, och därför känsliga för kampanjer från konsumenter och stämningar i samhället.
- Bara marknadsekonomin drar en gräns mellan bolagen och staten som möjliggör oberoende regleringar. Sovjetunionen släppte ut mer växthusgaser på 1980-talet - till följd av planmässigt slöseri och militärt storhetsvansinne - än vad Ryssland gör i dag, trots en oljeindustri på högvarv.

OM KLIMATFORSKARNAS VÄRSTA scenarier slår in finns risken för en ideologisk turbulens som överträffar orkanerna. Politisk och religiös hysteri kommer att knäcka mänskligheten långt innan värmen gör det.

Vi har ett nedärvt sug efter stora förklaringar. I förlängningen av Den Enda Tanken ligger frestelsen till underkastelse. De som skådat Ijuset måste styra oinskränkt över dem som inte gjort det.

Filosofen Isaiah Berlin kallade det för monism, i motsats till pluralism. Karl Popper fångade det i begreppet essentialism. I bägge fallen roten till det värsta som mänskligheten ägnat sig åt: religiös fanatism, rabi nationalism, fascism, nazism, kommunism.

Klimatismen kan bli farligare än klimatförändringarna.

Vi har redan sett irrationella reaktioner på hotet från den globala uppvärmningen. Nederländerna, en av världens rikaste och mest miljömedvetna nationer, har satsat miljarder av skattebetalarnas pengar på subventioner till 'gröna' bränslen, huvudsakligen från asiatisk palmolja. Den våldsamt ökade efterfrågan på denna råvara gjorde Indonesien till världens tredje största koldioxidbov efter USA och Kina, eftersom odlingen kräver ett groteskt svedjebruk med konstgödsel över stora ytor.

De dystra nyheterna från Sydostasien har chockat Holland, som nu är på väg att korrigera politiken. En så snabb kursändring hade varit omöjlig i ett auktoritärt samhälle.

SVERIGE HAR REDAN brutit sambandet mellan ekonomisk tillväxt och utsläpp av växthusgaser, den förra upp 30 procent sedan 1990 medan de senare har reducerats med 7 procent under samma tid. Med rätt styrmedel och en upplyst debatt kan vi hantera problemet utan att ge upp vår frihet.

Genom teknisk utveckling, en internationell koldioxidskatt, smarta konsumenter och företag kan växthusgaserna fortfarande begränsas tillräckligt för att undvika domedagen, samtidigt som samhället anpassar sig till klimatförändringarna. Men varje åtgärd måste baseras på fakta, och en avvägning mellan långsiktiga och kortsiktiga konsekvenser.

Glöm inte att Odysseus klarade sig trots katastrofen på havet. Han överlevde sitt skeppsbrott, tog några omvägar och kom hem.

niklas.ekdal@dn.se “

Kina satsar på Afrika.

DN 070131 sid 18: **“Kina satsar på Afrika. Kontinentens olja och mineraler lockar. President Hu Jintao på charmoffensiv under rundresa.**

PEKING. Kinas president Hu Jintao inledde på tisdagen sin tredje resa till Afrika på fyra år. Resan går till åtta nationer, där vänskap ska byggas, nya avtal ingås och väg banas för nya kinesiska exportmarknader.

Kinas intresse för det råvarurika Afrika har vuxit i takt med den egna ekonomins växande hunger efter olja, mineraler och timmer. Handeln mellan Kina och Afrika har ökat från 10 till 50 miljarder dollar sedan år 2000.

Om tre år kommer Kina att ha passerat Frankrike och USA och blivit den största utländska aktören på den afrikanska kontinenten. Den här gången måste den kinesiske presidenten även tillbakavisa farhågorna från bland annat Sydafrikas president Thabo Mbeki som varnat för att Kina kan bli en ny kolonialmakt som gör Afrika till endast råvaruleverantör.

HU JINTAO är också pressad av USA och FN att under sitt besök i Sudan använda sitt inflytande för att lösa krisen i Darfur, där mer än 200 000 människor dödats.

Kina köper mer än hälften av Sudans olja och anses därmed ha ett vapen för påtryckningar för att få Sudan att samarbeta med FN. Resan går till Kamerun, Liberia, Sudan, Zambia, Namibia, Sydafrika, Moc,ambique och Seychellerna. Den kinesiska presidenten kommer med tre miljarder i fickan. Det är en del av de tio miljarder som Kina lovat i hjälp till afrikanska länder mellan 2006 och 2009.

I Zambia ska Kina försäkra sig om tillgång på koppar. I Moc,ambique, Liberia och Kamerun finns det timmer. Sydafrika är en

av Afrikas största marknader. Till lilla Seychellerna åker Hu Jintao mest för att visa att världens folkrikaste land bryr sig om också små fattiga länder i Afrika.

I HÖSTAS RULLADES röda mattor ut för afrikanska ledare i Peking, då den kinesiska huvudstaden pryddes med motiv från savannen i samband med att ledare från 48 afrikanska nationer kom på besök.

Inför det mötet kritiserades Kina av Världsbanken för att blunda för mänskliga rättigheter och miljökrav när landet lånade ut pengar till utvecklingsländer.

Kina försvarar sig med att landet investerar i infrastruktur som dessa fattiga afrikanska länder "verkligen behöver".

Miljarder kronor har satsats på vägar i Kenya, på mobiltelefoni i Etiopien, på kraftstationer i Ghana och Moc,ambique och på smältverk i Zambia.

Kina har också sålt sitt sätt att tänka när det gäller utveckling av ett samhälle. Kina har helt enkelt kopierat det som gjort det egna landet framgångsrikt och som lyft flera hundra miljoner invånare ur fattigdom.

Inga krav ställs däremot på de afrikanska låntagarna när det gäller demokrati eller medborgerliga rättigheter, så som väst har brukat göra

AFRIKANER, SOM FÖRESPRÅKAR det kinesiska sättet, menar att det är mer jämlikt att umgås med kineserna eftersom de är i Afrika av rent affärsmässiga skäl.

Inte som de tidigare europeiska kolonialmakterna, där förhållandet alltid var som mellan herre och tjä nare, och då erbjudanden ofta följdes av politiska villkor

Kina har även kritiserats för denna sin rent affärsmässiga hållning. Bland annat av Amnesty efter att landet sålt stridsvagnar och stridsflygplan till Sudan, där flagranta övergrepp skett på mänskliga rättigheter i Darfur.

KINA HAR ÄVEN STOPPAT FN-sanktioner mot Sudan, med hänvisning till att inte vilja blanda sig i andra länders inre angelägenheter.

Men den här gången - när Hu Jintao kommer på besök - kan Kina i umgänget med Sudan inte bara presentera sig som affärsmässig och jämlik partner hur gärna presidenten än vill det.

Den här gången är han pressad av omvärlden att utöva politiska påtryckningar och ta det ansvar som förväntas av Kina som global stormakt.

Däremot talar inget för att Hu Jintao skulle ta i så hårt att han riskerar Kinas stora investeringar i Sudans oljeindustri.

TORBJÖRN PETERSSON

DN:s korrespondent torbjorn.petersson@dn.se “

“Kina behöver Afrikas råvaror

Kina har bekostat mer än 900 infrastrukturprojekt i afrikanska länder och skickat 16 000 läkare. Kina har utökat det ekonomiska stödet och storleken på de räntefria lån som ska ges till Afrika. Mellan 2006 och 2009 har utlovats 10 miljarder dollar i stöd.

Kina behöver afrikansk olja och mineraler till sin snabbt växande ekonomi. Av oljan som förbrukas i Kinas kommer i dag en tredjedel från Afrika. De största afrikanska exportörerna till Kina är Angola och Nigeria.

Kina har diplomatiska förbindelser med 48 afrikanska nationer. Taiwan har förbindelser med fem länder i Afrika. Pekings policy har varit att inte blanda sig i de afrikanska nationernas inrikespolitik. Det har lett till anklagelser att landets investeringar hjälpt diktatorer sitta kvar vid makten, och till att brott på mänskliga rättigheter kunnat fortgå.
DN “

DN 070128. “Handelsöverskott och investeringar lyfter Kinas ekonomi.”

“PEKING. Världens snabbast växande ekonomi de senaste tjugo åren ökade takten förra året. När Kina häromdagen redovisade 2006 års siffror för den ekonomiska tillväxten, 10,7 procent, överraskades experterna igen.

Den redan hårt uppvarvade kinesiska ekonomin har inte vuxit starkare på elva år. Bakom resultatet ligger bland annat ett gigantiskt handelsöverskott och enorma investeringar, som kan pressa Kina att höja räntan och låta värdet av sin valuta stiga.

Investeringarna i fastigheter och andra anläggningstillgångar ökade med 24 procent, trots att kommunistpartiet försökt kyla ned boomen, som bedömare hävdar kan leda till en fastighetsbubbla liknande den som drabbade i Japan i början av 90-talet.

-Påfallande stora problem finns fortfarande i balansen mellan investeringar och konsumtion, sa Xie Fuzhan, ombud för Kinas nationella statistiska byrå, vid en presskonferens.

UNDER FÖRRA ÅRET höjdes räntan två gånger i ett försök att minska överhettningen. Bankerna fick order om att strypa krediterna. Trots det ökade investeringarna i fastigheter med nästan 22 procent, jämfört med 2005.

Kina önskar en större inhemsk konsumtion. Samma önskan när internationella ekonomer. Om kinesiska sparare kunde förmås att sätta sprätt på mer av sina besparingar skulle hela världsekonomin bli en smula mer balanserad. För närvarande är det amerikaner som konsumerar på kredit, medan kineser fortsätter att spara.

Inkomsterna steg 2006 snabbast i de kinesiska städerna, med 10,4 procent, mot 7,4 på landsbygden, jämfört med 2005. Kinas konsumentprisindex, CPI, ett index för inflationstakten, ökade under året med 1,5 procent.

Tidigare i januari redovisade Kina ett rekordstort handelsöverskott mot omvärlden. Överskottet på över 1 200 miljarder kronor fick USA att förnyat kräva en förstärkning av den kinesiska valutan.

TORBJÖRN PETERSSON

DN:s korrespondent torbjorn.petersson@dn.se “

Risk för bakslag i Kina.

DN 070215 sid Ekonomi 8:

“ Risken för bakslag ökar i Kina “

“ Kina står inför enorma utmaningar under de närmaste årtiondena. Att fortsätta med en skenande ekonomisk tillväxt är inte möjligt, beroende på de växande finansiella problemen, miljöförstörelsen och sociala klyftorna .

Det menar professor Wing Thye Woo, som är verksam vid universitet i både Peking och USA liksom vld den amerikanska tanke-smedjan Brookings. -Kina kan liknas vid en bil som på väg att krascha. Då kan det vara fel på fordonet eller på föraren - eller så råder det brist på drivmedel. Men i Kina finns alla dessa problem samtidigt, förklarar Wing Thye Woo som är i Stockholm på inbjudan av Institutet för närings- livsforskning.

MED SIN BESKRIVNING syftar han, bland annat, på krisen i finanssektorn, där de statsägda bankerna behöver återkommande kapitaltillskott för att täcka de kreditförluster som beror på underskotten i de statliga företagen. Enligt honom försvagas de kinesiska statsfinanserna både av dessa problem och av en dåligt fungerande skatte-uppbörd. Läget är vad som framgår av internationell statistik, hävdar Wing Thye Woo. Men han pekar också på den fattigdom som finns kvar på landsbygden, varifrån befolkningen inte är tillåten att flytta. Det lokala styret där är ofta korrumperat och låter sig inte påverkas på annat sätt än genom våldsamma protester: -Den sociala oron, som rapporteras i kinesisk statistik, har ökat mycket kraftigt. Det rör sig om allt ifrån ockupationer av mark till ille- gala utsläpp av avfall och nedbränning av polisstationer, säger Wing Thye Woo.

MOT DETTA STÅR ett snabbt stigande välstånd i storstäder som Peking och Shanghai. Men inte heller där känner sig människor trygga, framhåller han. Det beror på avsaknaden av socialt skyddsnät,

exempelvis genom att kineserna själva får betala för sin sjukvård. Därför sparar man så mycket som möjligt i stället för att öka sin konsumtion. Kina exporterar och investerar, men använder inte inkomsterna utan bygger på väldiga överskott mot omvärlden. Wing Thye Woo anser att det kommer att ta lång tid att bryta detta mönster, som innebär att Kina bidrar till de globala obalanserna där motpolen är USA med sitt stora underskott mot övriga världen.

- Men risken för ett bakslag blir allt större. Det kan bli miljöproblemen som ger USA motiv att sätta in protektionistiska åtgärder mot Kina. Vi får se vad som händer när kineserna har gått förbi amerikanerna när det gäller utsläpp av koldioxid, säger han.

WING THYE WOO påpekar att 16 av världens 20 städer med smutsigast luft finns i Kina och att det har uppstått klimatrubbningar som innebär torka i norr och mer nederbörd i södra delen av landet. För att möta överuttaget av vatten, som har medfört ransonering i stora delar av Kina, planeras nu tre jättelika kanalprojekt med svåröverskådliga miljökonsekvenser. Omvärlden störs framför allt av att luftföroreningarna sprider sig över gränserna, liksom att Kina alltmer bidrar till den globala växthuseffekten.

-Problemen i Kina medges av makthavarna, åtminstone så länge diskussionen inte är alltför öppen. Men centralkommitten i det regerande kommunistpartiet betonade i höstas att man vill uppnå ett harmoniskt samhälle till 2020. Det är ett erkännande från den politiska ledningen, med president Hu Jintao i spetsen, att det är långt kvar dit och att det behövs stora förändringar på vägen, framhåller Wing Thye Woo.

JOHAN SCHÜCK johan.schuck@dn.se 08-73814 04 “

“Wing Thye Woo. Verksam vid California och Columbiauniversitetet och Central University of Finance and Economics i Peking liksom vid tanke-smedjan Brookings Institution i Washington DC. Expert på asiatiska länders ekonomi, särskilt Kina, Indonesien och Malaysia. Rådgivare till regeringar och internationella organisationer. Född 1954 i Penang, Malaysia.”

Världsekonomiskt forum.

DN 070129 sid Ekonomi 4.

**“ Korridorsnackare i Davos oroliga för hoten i världen.
Johan Schück:**

Davos. Kommer USA att Inom denärmaste månaderna slå till mot Iran, i ett försök att undanröja kärnvapenhotet? Spekulationer om detta hörs vid Världsekonomiskt forums möte inte från någon av talarna, nen däremot i korridorerna.

Om något sådant händer skulle alla prognoser om en fortsatt stabil tillväxt i ekonomin slås över ända.

Mer diffust talas det om geopolitiska hot, där Mellanöstern och de oljeproducerande länderna i denna del av världen utgör ett kriscentrum. Men ingen kan göra någon säker bedömning av vad ett krig där skulle medföra, utöver att världens finansmarknader skulle skakas om och oljepriset skjuta i höjden. Just denna stora osäkerhet blir därför ett skäl till oro.

Företagsledare vill gärna fram stå som optimister som ser mer till möjligheter än problem. Men vid Davosmötet, som avslutades på söndagen, märks det att många famlar och är bekymrade över de många tänkbara hot som kan äventyra deras verksamheter. Därför förs det intensiva diskussioner om hur man ska bemöta olika hot, alltifrån terrorism och islamisk fundamentalism till epidemier och global uppvärmning.

Tonläget är litet mer dämpat än vid tidigare möten och mycket av flärden har skalats bort, vilket många av deltagarna markerar genom en ledig klädsel. I år har man inte bjudit in Hollywoodstjärnor eller fotbollsspelare, och artister som Bono spelar en mindre framskjuten roll. Det rör sig om ett slags återgång till kärnverksamheten - för att uttrycka sig med företagsjargong.

DETTA KAN vara intressant som ett tidens tecken. Davosmötet fungerar som en god temperaturmätare på tillståndet för den globala kapitalismen, i relation till politiken och andra samhällsområden. Här flockas också ledande politiker, även om det i år har saknats någon ledande företrädare för Bushadministrationen. Även FN:s nye generalsekreterare Ban Ki Moon har lyst med sin frånvaro.

I stället har européer som Tysklands förbundskansler Angela Merkel och brittiske premiärministern Tony Blair fått synas så mycket mer. Stor uppmärksamhet har också getts till Brasiliens president Lula och Mexikos nyvalde Felipe Calderón, liksom det känsloladdade mötet mellan Palestinska myndighetens president Mahmoud Abbas och Israel utrikesminister Tzipi Livni.

Men dialogen är ändå begränsad. Om man vill försöka komma till rätta med konflikter, så behövs det ett utbyte också med dem som många starkt ogillar. Det kunde gälla Venezuelas president Hugo Chávez eller kanske någon ännu mer misshaglig politisk ledare från den islamiska världen.

SÅDANT HÄNDER DOCK knappast vid Davosmötet, som inte är ägnat åt risktagande. I stället främjas ett samförstånd mellan dem som har lätt att nå varandra. Det blir inga stora konfrontationer, men heller inte något riktigt genombrott som kunde minska hoten i världen.

johan.schuck~dn.se 08-7381404

Israel-Palestinakonflikten.

DN 070126 sid 4: **“Vad får judar tycka om Israel?”**

Kolumnen: Göran Rosenberg om en debatt med förhinder.

CHEFREDAKTÖREN för tidskriften Judisk Krönika har i två nummer i rad påstått att jag "innerst inne" vill "Israels utplånande", respektive drömmer om "ett Mellanöstern utan en judisk stat". Att anklaga någon för att "innerst inne" vilja något annat än vad vederbörande utåt säger och gör, är en fin gammal metod med anor från inkquisitionen. Den användes med framgång i chefredaktörens forna hemland Polen, när den dåvarande kommunistregimen påstod att landets kvarvarande judar innerst inne ville något annat än vad de utåt sade och gjorde.

Indicier på att jag innerst inne skulle vilja Israels utplåning är att jag genom åren har skrivit mera om Israels ansvar för konflikten med palestinerna än om palestiniernas, mera om den israeliska ockupationen än om de palestinska självmordsbombarna, mera om judisk-israelisk extremism än om islamistisk antisemitism.

Jag bestrider inte indicierna men konstaterar att de utgör en halsbrytande utvidgning av kriterierna för att "innerst inne" vilja Israels utplåning. I synnerhet som mina uttryckliga skäl för att skriva som jag gör har varit omsorgen om Israels överlevnad.

Att i en tidskrift som Judisk Krönika likväl anklagas för att "innerst inne" vilja Israels utplåning är ingen liten sak. En person som kan misstänkas för att "innerst inne" vilja något sådant har ingen talan i judiska sammanhang.

Jag befarar att artiklarnas avsikt har varit att i judiska sammanhang giftstämpla den syn på Israel och förutsättningarna för dess överlevnad som jag företräder i den offentliga debatten och därmed ytterligare begränsa utrymmet för vad som i judiska sammanhang ska betraktas som en "tillåtelse" syn på Israel.

I så fall är artiklarna i Judisk Krönika illavarslande.

SÄRSKILT ILLAVARSLANDE är de mot bakgrund av att staten Israels position i världen drastiskt har försämrats de senaste åren. Det är mera befogat i dag än i går att frukta för staten Israels långsiktiga överlevnad. Det är också mera befogat i dag än i går att frukta för att den territoriella konflikten mellan judar och araber i Palestina är på väg att utvidgas till en etnisk-religiös konflikt mellan judar och muslimer i världen som helhet.

Man kan naturligtvis hävda, som Israel systematiskt gör, att ansvaret för den här utvecklingen ligger på palestinerna, att Israel aldrig haft någon partner för fred, att den militära ockupationen (fyrtio år i sommar), bosättningarna (ständigt fler), separationsbarriären (stadigt växande), vägspärrarna (fördubblade sedan 2005) och den ekonomiska utsvältningen (en humanitär katastrof) har varit nödvändiga insatser för att säkra Israels existens mot en fiende som aldrig kommer att acceptera Israel och alltid kommer att hata judarna.

Denna politik sägs följaktligen utgöra ett nödvändigt försvar också för världens judar - i sista hand genom att befästa och bevara en etnisk-religiös bastion dit de när som helst har rätt att söka sin tillflykt undan antisemitisk förföljelse och förintelse.

FÖRESTÄLLNINGEN OM JUDARNA som potentiella offer för eviga fiender har djupa rötter i judisk tradition och erfarenhet. Det är därför inte svårt att förstå varför en sådan hotbild kunnat vinna gehör bland världens judar, och därmed inte heller svårt att förstå varför så många av världens judar har varit beredda att göra Israels politik till sin.

Det hindrar inte att hotbilden väsentligen kan vara missvisande, att huvudansvaret för den katastrofala utvecklingen av konflikten Israel-Palestina kan vara Israels, att Israels politik kan vara världens judar mera till skada än till nytta.

Detta är i alla händelser min syn på saken. Det är också min syn på saken att jag som jude har ett större ansvar för vad staten Israel säger sig göra i alla judars namn än för vad aldrig så extrema individer och rörelser säger sig göra i alla palestiniers eller muslimers.

DET ÄR DÄRFÖR som jag genom åren har skrivit mera om israelisk ockupation och kolonisation än om palestinsk fanatism och terror. Detta särskilt sedan Israel förkastat idén om en förhandlingslösning på konflikten med palestinierna och i stället försökt genomdriva vad den israeliske sociologen Baruch Kimmerling kallar ett samhällsmord, politicide, det vill säga "upplösningen av det palestinska samhället som legitim politisk, social och ekonomisk enhet" (Kimmerling: "Politicide. Ariel Sharon's war against the Palestinians", Verso 2003).

En politik byggd på föreställningen att Israel bara kan överleva som etnisk-religiös bastion är enligt min mening en katastrofal politik. Inte bara för palestinierna utan också för judarna. Det är en politik som allt tydligare ställer judarna i diasporan (länderna utanför Israel) inför ett principiellt vägval: ska de företräda idén om ett samhälle baserat på alla sina medborgare oavsett etnisk och religiös tillhörighet - eller ska de företräda idén om ett samhälle baserat på medborgare av en viss etnisk och religiös tillhörighet. Det förra är det samhällsideal som diasporans judar av uppenbara skäl alltid har företrätt. Det senare är ett samhällsideal som företräds av Israels nuvarande makthavare - och som i dagens Europa företräds av det slags partier som en gång ville ha bort judarna ur sina samhällen och som i dag vill ha bort muslimerna.

"Det är hög tid för världens judar att lägga sig i debatten om Israel, inte bara försvara allt som Israel gör", manade nyligen tidskriften The Economist ("Diaspora Blues", 3/I 2007).

Jag kan bara hoppas att redaktören för Judisk Krönika "innerst inne" tycker det samma.

info@rosenberg.se

Göran Rosenberg är journalist, författare och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Välfärdsfördelningen.

DN 070203 sid Ekonomi 7:

“Förändringar i välfärden bör inte tvingas fram smygvägen.”

Den nya högeroppositionen, i form av Svenskt Näringsliv, anklagar finansminister Anders Borg för ‘Överbeskattning’. En bakomliggande avsikt är att framtidens vård och omsorg i betydligt högre grad ska betalas privat. Men sådana förändringar bör diskuteras öppet, skriver Johan Schück.

DEN BORGERLIGA REGERINGEN 1991-94 lämnade efter sig ett jättelikt statligt budgetunderskott och havererade offentliga finanser. Orsaken var i första hand den djupa ekonomiska krisen och massarbetslösheten, som betydde att skatteinkomsterna sviktade och utgifterna samtidigt steg kraftigt.

Återstoden av 1990-talet fick sedan användas till att reparera de offentliga finanserna. Att ha lyckats med den uppgiften är finansministern, och sedan statsministern, Göran Perssons bestående insats.

Till sin hjälp hade han regler både sådana som hade satts upp inom EU och andra som konstruerades på hemmaplan. EU:s så kallade konvergenskrav skulle visa att den svenska ekonomin kunde klara en övergång till euron. Nu överträffar Sverige dessa med god marginal, men från början såg det mycket svårt ut att begränsa det offentliga underskottet till 3,0 procent av BNP och driva ned den offentliga skuldsättningen till 60 procent av BNP.

I SVERIGE HÖJDE MAN sedan ambitionsnivån genom att sätta upp ett överskottsmål. Enligt detta skulle de offentliga finanserna - ålderspensionssystemet, staten och kommunsektorn - sammantaget visa ett överskott som motsvarar 2,0 procent av BNP. Detta gäller inte varje enskilt år, men däremot sett över en hel konjunkturcykel - alltså en period på fem sex år.

Syftet var att återställa stabila offentliga finanser och gradvis pressa tillbaka den höga skuldsättningen. Men ett annat viktigt motiv var att skapa förtroende för Sverige på de internationella marknaderna. Detta var nödvändigt för att kunna få ned räntorna från tidigare skyhöga nivåer.

Operationen lyckades och Sverige har åter kommit på fötter. Det beror givetvis inte enbart på finanspolitiken, utan också på att Riksbanken under denna period blev självständig och inriktades mot ett inflationsmål. Avgörande var samtidigt att svenska företag kunde lyfta sig ur krisen och nådde stora exportframgångar, underlättade av en svag kronkurs.

UNDER 2000-TALET har Sverige haft stabila offentliga finanser, med överskott nästan varje år. Men fränsett de stora svängningarna alldeles efter millennieskiftet, då stora tillgångar skiftades över från AP-fonderna till statskassan, har det offentliga överskottet funnits samlat i ålderspensionssystemet. Varken staten eller kommunsektorn har bidragit nämnvärt och ser inte heller ut att göra det framöver (se grafiken). (Grafiken utelämnas här).

Motivet för överskottsmålet har gradvis förskjutits. Numera behövs det inte för att sanera de offentliga finanserna, som tillhör de starkaste bland EU-länderna. I stället handlar det om att bygga upp ett starkt utgångsläge inför de finansiella påfrestningar som inleds redan om några år, då antalet personer i yrkesaktiv ålder börjar minska.

SAMTIDIGT STIGER andelen äldre mycket snabbt. Under de kommande decennierna ökar trycket på pensionssystemet, liksom på offentligt finansierad vård och omsorg. Det innebär ökade utgifter som, till stor del, ska betalas med skattepengar.

Tanken är då att man ska bygga upp en buffert, i form av de kollektiva AP-fonderna och de individuellt valda PPM-fonderna. Om statens och kommunsektorns finanser samtidigt hålls i hygglig balans, så uppstår ett offentligt överskott som motsvarar ungefär 2 procent av BNP.

För tillfället, i rådande högkonjunktur, är överskottet visserligen större. Men detta gäller endast under några år, därefter kan man räkna med en minskning som beror på både konjunkturedgång och ändrad ålderssammansättning hos befolkningen. Buffertarna i pensionssystemet börjar gradvis tas i anspråk, vilket minskar det offentliga överskottet som helhet.

PÅ ETT EORMELLT PLAN krymper överskottet redan tidigare, eftersom EU:s statistikbyrå Eurostat har bestämt att pengarna i PPM-fonderna ska räknas som privat sparande inte offentligt. Där försvinner cirka en procentenhet av det nuvarande offentliga överskottet, vilket torde betyda att målet i motsvarande grad får justeras ned.

Också andra förändringar kan bli aktuella vid en kommande översyn, exempelvis att fastställa ett mål för statens finanser. Även om det ska finnas utrymme för variationer, bland annat beroende på konjunkturen, är det rimligt att statsbudgeten visar balans mellan inkomster och utgifter. Det kan sätta hinder för ursparningar, av det slag som inträffade i början av 1990-talet, och innebär samtidigt att man inte vältrar över ytterligare åtaganden på kommande generationer.

FÖR EN NY BORGERLIG regering är detta särskilt viktigt, inte minst av trovärdighetsskäl. I en koalition av regeringspartier, som inte alltid drar åt samma håll, finns ett påtagligt behov av fasta regler. Annars är risken att politiken präglas av 'största gemensam nämnare', där alla ska få sina hjärtefrågor tillgodosedda - utan större hänsyn till de offentliga finanserna.

Så resonerar också, av allt att döma, finansminister Anders Borg. Men han möter mothugg från den nya högeroppositionen, i form av Svenskt Näringsliv som anklagar honom för 'överbeskattning'. Detta framfördes av vd:n Urban Bäckström på DN Debatt den 21 januari och sedan även i en rapport skriven av ekonomerna Jan Herin, Ulf Jakobsson och Anders Rydeman.

SVENSKT NÄRINGS LIV vill skrota överskotts målet och ersätta det med ett annat mål: att den offensiva skulden ska hållas på oförändrad nivå av BNP. Det öppnar i så fall möjlighet till skatte-sänkningar på 60 miljarder kronor, vilket skulle stärka Sveriges ekonomi. För framtiden betyder detta väsentligt mer än ett överskott i de offentliga finanserna, menar man.

Förebilden är hämtad från Storbritannien, där Labourregeringens finansminister Gordon Brown har satt upp denna typ av mål. Men vad Svenskt Näringsliv inte nämner är att den brittiska stats budgeten har gått med långvariga underskott och att denna expansiva finanspolitik har bidragit till ett högt ränteläge och en övervärderad pundkurs.

Även i Sverige skulle följden av Svenskt Näringslivs förslag bli att staten går med ständigt underskott, som ska uppväga överskottet i ålderspensionssystemet. En bakomliggande avsikt, som tydligt framkommer i rapporten av Jan Herin och hans medförfattare, är att framtidens vård och omsorg i betydligt högre grad ska betalas privat.

FÖRÄNDRINGAR i den riktningen kommer nog ändå att bli nödvändiga, men frågan är om de ska påskyndas på detta sätt. De flesta svenskar vill alltså ha en, i huvudsak, skattefinansierad välfärdssektor. Reformen, exempelvis i riktning mot mer av försäkringslösningar bör hellre diskuteras öppet än tvingas fram smygvägen.

johan.schuck@dn.se 08-73814 04 “

Världspolitik.

Man bör skilja noga mellan planering och styrning. Man kan planera vad som helst utan att ha några möjligheter att styra det som planeras. Svenskarna har inte möjligheter att direkt ingripa i demokratiska styrningar i andra länder. Svenskar kan t ex inte styra de demokratiska processerna i Estland, Ryssland, USA, Japan eller Kina, men kan hålla en planering som gäller hur det var, hur det är, hur det kan bli och hur det bör bli i dessa länder.

På grund av att svenskarna i mycket hög grad är beroende av utvecklingen i andra länder, är det av stor betydelse, att svenskarna får en uppfattning om hur det kan och bör bli i andra länder.

Det är intressant att veta om andra länder bl a med hänsyn till svenskarnas konkurrensförmåga ifråga om svensktillverkade varor på världsmarknaden. Det är också intressant att veta om andra länder med hänsyn till risk för krig, miljöstörningar o d, som direkt kan beröra Sverige eller orsaka störningar i varuproduktionen i världen.

Därför bör Sverige hålla sig med en svensk världsplanering som underlag för svenskarnas agerande i världen, och därmed blir det intressant att beakta både inhemska och utländska verksamheter.

Det är med andra ord fråga om globaliseringens betydelse för den svenska politiken. Det bör vara en plikt för varje politiskt parti att som bakgrund till den svenska inrikespolitiken ge sin bild av problemen på jordklotet och hur de bör lösas.

De politiska partiernas utrikespolitiska deklarationer brukar innehålla subjektiva urval av förhållanden som inte är så fullständiga man kan önska.

Klimatet har blivit ett stort politiskt ämne.

Det är klart att klimatet måste angripas på global nivå. För att svenskarna ska veta hur de ska förhålla sig till klimatproblemen bör de veta något eller hellre mycket om dem. Det stora problemet tycks vara utsläppen av växthusgaser och det räcker i Sverige inte bara med att minska utsläppen i Sverige, de stora utsläppen sker ju utomlands.

Det behövs en svensk världsplanering om klimatet som underlag för Sveriges agerande. Stommen till planeringen borde göras av regeringen. Men i den borgerliga ideologin ingår att man ska undvika planering. Den ideologin ser i första hand världen som en djungel där man ska låta marknadskrafterna avgöra utvecklingen och låta de starka utnyttja de svaga. I Sverige vill de borgerliga privatisera sjukvården och sälja ut statens bolag och egendom till privata.

I DN 070203 står på sidan 20 om ett privat bolag som på entreprenad från landstinget i Stockholm bedriver missbrukarvård. Nu ska bolaget dela ut 57 miljoner kr i vinst till aktieägarna. Kulturministern, var till den 8 december 2006 styrelsemedlem i bolaget och säger nu "Oj, har de varit så duktiga, jag har aldrig hört talas om några summor. När jag var med talades det inte om pengar". Landstinget har betalat för mycket för de vårdarbeten de beställt från bolaget och inte hållit tillräcklig kontroll. Svenskt Näringsliv, som hyllar marknadsmekanismerna, propagerar för att framtidens vård och omsorg i betydligt högre grad ska betalas privat. (Och ge vinster åt privata vårdbolag).

För några år sedan propagerade moderater för att den svenska kriminalvården skulle läggas ut till privata entreprenörer på skattebetalarnas bekostnad och entreprenörerna skulle naturligtvis leva väl på arrangemanget. Arbetet skulle bli att vakta fångarna och ge dem mat, några dyrbara rehabiliteringsarbeten kunde man inte räkna med. I TV visades privata fånganstalter i USA, som gick med vinst.

De borgerliga vill sälja ut allmännyttiga bostadslägenheter till bostadsrättsföreningar och minska antalet hyreslägenheter som är bra för rörligheten på arbetsmarknaden.

Somliga förknippar planering med sovjetkommunistisk planekonomi och fördömer planering. Men planering är bara att ta reda på vad man bör vilja, hur man sedan styr utvecklingen efter planeringen är en annan sak, där sovjetkommunismen ofta misslyckades.

Kalifornien har 38 miljoner invånare och 30 miljoner bilar och luften är svår att andas. Den republikanske guvernören, som helst står på marknadsmekanismernas sida, har dock insett att marknadsmekanismerna inte räcker för att förbättra luften i Kalifornien och har infört politiska regler. Likadant är det med den globala klimatförstörelsen, det räcker inte med marknadsmekanismerna, det behövs gemensam politisk styrning och det är inte de borgerligas starka önskemål.

När det gäller det globala klimatet kan man göra en intressant iakttagelse. Det viktigaste med att förbättra klimatet är inte att man ska rädda jordklotet utan det viktigaste är att rädda mänskligheten. Det för tankarna till Mona Sahlins tal då hon nominerades till socialdemokratisk partiledare. Hon nämnde tre politikområden hon ville engagera sig i: klimatet, jobben samt välfärden och välfärdsfördelningen. Det var en illa vald ordning. Det viktigaste är välfärden och välfärdsfördelningen. Som medel för det är jobben och klimatet.

När de borgerliga i valrörelsen satte jobben främst gjode de en felprioritering. Men felprioriteringen passade de borgerliga, den kunde användas för att försämla för de svaga, låginkomsterna, och gynna de starka, höginkomsterna. Socialdemokraterna lyckades inte klargöra vilket som är viktigast, och Mona Sahlin har inte lyckats framhålla det viktigaste.

Varje dag kommer det nyheter i massmedierna, som är eller kan tyckas innehålla viktiga problem som man kanske skulle vilja göra något åt. Nästa dag kommer nya nyheter o s v.

Lördagen den 3 februari 2007 kom på TV bl a:

* 230 civila dödade i Irak.

* Irak hotar splittras i tre delar.

- * USAs budget för Irakkriget är över 1000 miljarder kr.
(DN 070206 sid Ek 8: anslag till sjukvård för låginkomster och äldre skärs ner. Budgetunderskottet i år cirka 2000 miljarder kr. Kriget i Afghanistan och Irak totalt cirka 5000 miljarder kr)
- * Översvämning i Indonesien, vattnet stigit mer än två meter. Massor av människor, 350 000, har förlorat allt och är hemlösa.
- * Fågelinfluensa hos kalkoner i England. Oro för spridning.
- * Orkaner över Florida. Flera hundra hus sönerslagna till stickor.
- * Stora kravaller i Italien vid fotbollstävling. En polis bombdödad. Premiärministern uttrycker oro i TV. Serietävlingar läggs ned.
- * VM för skidor i Åre skjuts upp p g a stormar.
- * Deltävling i melodifestivalen. En vinnare med "Jag tror på människan."

Det är intressant att se hur man skjuter på varandra i Irak, hur man simmar på gatorna i Indonesien, se kalkonerna i England, se de förstörda husen i Florida, se fotbollskravallerna och se premiärministern uttrycka sin oro och se snön i Åre, men varför ska man se det när man inte har några möjligheter att göra något åt allt elände? Och vad är viktigt?

Det gäller att hålla huvudet kallt och kunna se de stora dragen. Det viktigaste är människornas välfärd och välfärdsfördelningen.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden,

dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.

Individens psykiska förhållanden,

dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.

Individens fysiska miljö - fysiska samhälle.

De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:

- * De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
- * De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.

Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna .

De kroppsliga förhållandena gäller mat, bostad, hygienförsörjning med vatten, avlopps- och avfallshantering, energiförsörjning, personlig utrustning och sjuk- och hälsovård.

De psykiska förhållandena gäller bl a kunskaper och ökning av kunskaper och erfarenheter.

De fysiska miljöerna gäller bl a klimatet och tillgången till infrastruktur med vägar och kommunikationsmöjligheter, och tillgång till ekonomiska verksamheter.

De sociala miljöerna gäller det sociala samspelet mellan individerna och grupperna. Det resulterar i välfärdsfördelningen och hur man behandlar varandra. Dåliga sociala miljöer leder till krig och revolutioner, terrorism, kriminalitet, mobbning, segregation, utanförskap, stigmatisering, främlingsfientlighet, konflikter, missämja, konkurrens, stridigheter, korruption, klassmotsättningar, mord, hedersmord, skills-mässor, barnmisshandel, kvinnomisshandel, brottsoffer, hat, straff, drogmissbruk, alkoholism, hemlöshet, o s v.

De svenska politiska partierna borde redovisa hur de tänker sig utvecklingen i världen utanför Sverige. Vi är med i EU och har rätt att ha åsikter om Europa. Vi är med i FN och bör ha rätt att ha åsikter om världen, de Förenta Nationerna. Vi har rätt att ogilla krig och elände även om USA eller någon annan stat inte tycker om oss för det. Och om något parti till äventyrs gillar krig är det en viktig upplysning till väljarna.

Klimatet.

I USA finns mycket bilar och där släpps ut mycket växthusgaser. I andra änden av världen på vår vanliga världskarta, i sydostasien, bor ungefär hälften av världens nuvarande befolkning på cirka 6 miljarder personer. Indien cirka 1 miljard, Kina drygt detta och länderna däromkring är också mycket folkrika. Kina är på väg att utvecklas i västerländsk riktning och bilarna ökar. Om det fortsätter kommer det att såsmåningom finnas kanske en miljard bilar i Kina. Om det går att hitta bensin till alla dessa kommer Grönlandsisarna snart vara nedsmälta i världshaven. Kina är alltså ett mycket stort miljöhot.

USA bör göra något åt sin stora gamla bilpark och Kina bör göra något för att göra de nyttillkomna bilarna miljövänligare. Man kan tänka sig att de här länderna snabbt går in för att använda bilar huvudsakligen drivna med elektricitet och med en liten miljövänlig explosionsmotor. USA har stor bilindustri som behöver förnya sin konkurrenskraft och i Kina och länderna däromkring finns stora bilindustrier som borde klara produktion av elbilar.

För att få fram behövlig el kan man tänka sig utökad produktion i atomkraftverk och distribution i utbyggda elnät med bra laddningsstationer.

I hela världen kan man gå in för den modellen och rädda världen från växthusgasernas gissel. Om uranet inte räcker till bör man påskynda utvecklandet av fusionskraften som nu snart får en stor provanläggning. Alla transportmedel kan inte drivas med elektricitet, men om man kan få bort en stor del av kortåkandet lär mycket vara vunnet. Problemet med att skaffa bränsle till det som inte kan drivas med el är minskat.

Bostäder kan också värmas med el. Att skövla skogar och åkermark för framställning av bränslen är inte bra, skogar och åkrar behövs till papper, virke och mat och fåglarna och de andra djuren behöver skogarna att vara i.

För övrigt.

Det finns mycket att önska i världen. Dödsstraffet bör avskaffas. Det är borta i EU, Kanada, nästan hela Sydamerika och delar av Afrika. I Ryssland har man inte använt dödsstraff de senaste 10 åren men i Asien för övrigt används det. Antalet verkställda dödsstraff 2005: Kina 1770, Iran 94, Saudiarabien 86 och USA 60.

USA bör avskaffa dödsstraffet snarast och också ta bort skjutvapnen från invånarna. USA har framgångsrika naturforskare som får många nobelpris, men är på många sätt ett gammalmodigt land. Deras sätt att åberopa stöd från en gud hör inte hemma i dagens värld. Sjukförsäkringen är dålig. Kommunismhatet på 1950-talet var överdrivet, bl a stämplades då Chaplin som en kommunist med fara för USA. Det gamla diktatorstyrda kommunistiska Sovjetunionen har upphört, men det är mera ryska folkets förtjänst än USA-hatet. Ryssland har gått om USA när det gäller avskaffandet av dödsstraffet.

USA är nu sedan länge det militärt starkaste landet i världen. Det kanske är bra att det finns en sådan stark makt, men man kan ha önskemål om dess användning. USA stödjer Israel i det halvsekel-långa kriget mot Palestina. USA borde förmå Israel sluta med kriget och medverka till en fredlig tvästatslösning. Det skulle lätta i Mellan-östern. USA borde samtidigt avskaffa dödsstraffet och förmå de islamiska länderna att också göra det. Det skulle förbättra världen betydligt.

Svåra hinder för förbättringar i världen är föråldrade fördomar och traditioner i de sociala miljöerna, religiösa dogmer och dåliga kunskaper om världen och dess problem. Sådana svårigheter finns i fattiga länder men också i utvecklade och rika länder där gamla tänkesätt kan vara minskade men reklam, nöjesindustrier, vilseldande propaganda o d förvillar människorna. Det behövs bättre informationsflöden och utbildningar i hela världen.

Enligt uppgifter från Världsbanken (DN 070204 sid 4) finns nu i världen 1,1 miljard personer som lever på mindre än en dollar om dagen, i Kina cirka 200 miljoner. Hur man kan leva på en dollar är svårt att förstå, men så lär det vara. Det är viktigt att förbättra de materiella villkoren. Sjuk- och hälsovård behöver förbättras, barn och vuxna dör, men skulle kunna överleva om det fanns medicin och vaccin.

De svenska politiska partierna borde redovisa hur de tänker sig lösa problemen i världen med utbildning, information och individuella materiella förhållanden. Och hur tänker de sig infrastrukturerna med kommunikationer och alla serviceanläggningar och produktionsinrättningar som behövs? Det räcker inte med att ha åsikter om järnvägar och arbetsplatser i Norrland o d och i Europa, hela världen måste man ha åsikter om i globaliseringens tidevarv.

I en svensk världsplanering kan regeringen göra grovgörat i planeringsmomenten om hur det var, hur det är och hur det kan bli. De politiska partierna kan sedan komplettera med sådant de tycker fattas och fullfölja med vad de anser hur det bör bli, gärna med förslag om styrningar. I alla momenten bör alla mänskliga verksamheter 10-99 beaktas. Mot denna bakgrund kan partierna enligt samma mönster redovisa sina åsikter om förhållandena i Sverige.

Utrikesdebatt i riksdagen 070214.

DN 0702 15 sid 10:

“ Samsynen stor i utrikesfrågor.

Socialdemokraterna och den borgerliga regeringen var i årets utrikesdebatt lika som bär. Även om socialdemokraternas utrikesalesman Urban Ahlin sökte skiljelinjer lyckades han inte rubba utrikesminister Carl Bildts försonliga framtoning.

Carl Bildt slog redan i början av regeringens utrikesdeklaration inför riksdagen fast att "utformningen av vår utrikes- och säkerhetspolitik sker i brett nationellt samförstånd". Han underströk att regeringen strävar efter en nationell utrikespolitik som alltså inte ska vara partipolitisk.

- Vi har en utrikespolitisk allians och inte en röra, sade han med hänvisning till den utrikespolitik som bedrevs av den socialdemokratiska regeringen i samarbete med miljöpartiet och vänsterpartiet.

NU BERÖMDE och välkomnade utrikesministern den socialdemokratiska oppositionens alternativa utrikesdeklaration och sade sig i den se en positiv grundton som går parallellt med regeringsdeklarationen. Vid en presskonferens hävdade Carl Bildt att socialdemokraterna "går i riktning mot oss" vad gäller Europapolitiken och synen på fred och frihet i världen.

Den moderata biståndsministern Gunilla Carlsson ansåg att "det i grund och botten finns en samstämmighet" med socialdemokraterna och berömde särskilt den socialdemokratiska deklarationens positiva inställning till Nato.

Deklarationens huvudförfattare Urban Ahlin har skämtsamt beskrivits som Sveriges främsta Natovän av Carl Bildt.

Urban Ahlins försök att distansera sig till den borgerliga regeringen

i utrikesdebatten lät inte övertygande trots att han hävdade att den moderatledda utrikespolitiken saknar moralisk kompass och i stället präglas av "moralisk kollaps".

Vänsterpartisten Hans Linde kom sanningen nära när han beskrev debatten som "SM i ryggdunkning mellan herrarna Bildt och Ahlin". Nyheten med att publicera en alternativ utrikesförklaring får ses som ett ytterligare steg i den socialdemokratiska oppositionens strävan mot att framstå som en skuggregering. Enligt Urban Ahlin är deklarationen ett uttryck för ett behov att mer ingående utveckla socialdemokraternas politik än vad han själv hann med på tolv minuter i riksdagens talarstol.

Både regeringens utrikesdeklaration och den socialdemokratiska alternativet präglas av en positiv och optimistisk grundsyn på tillståndet i världen. Samsynen är stor i väsentliga utrikespolitiska frågor.

Båda dokumenten hyllar globaliseringen som hjälpt människor världen över och särskilt i tredje världen och dessutom varit bra för Sverige. Båda tror på möjligheter till framgång i kampen mot fattigdom och hunger.

Carl Bildt betonade att de borgerligas djupa och nära samarbete med EU och deras "tydliga europeiska engagemang" skiljer sig från den socialdemokratiska utrikespolitik som "inte fanns med i den europeiska debatten". Men även i den socialdemokratiska deklarationen sätts EU-samarbetet i centrum.

DEN SENASTE TIDENS uppmärksamhet på klimathot och miljöförstöring har satt spår också i utrikesdeklarationen. Betoningen av hållbar utveckling och satsning på miljöförbättringar har aldrig varit så framträdande i tidigare regeringars utrikespolitiska viljeyttringar. Utrikesminister Carl Bildt talade tydligare än någonsin om att regeringen vill höja miljöambitionerna och driva på för att EU ska ta ledningen i klimatförhandlingarna .

BENGT ALBONS bengt.albons@dn.se 08-73810 56 “

“ Bildt inte redo kalla utrensningen i Darfur för folkmord.

En aktiv roll i EU står i centrum för den borgerliga regeringens utrikespolitik, enligt den utrikespolitiska deklaration som utrikesministern Carl Bildt lade fram för riksdagen på onsdagen.

"Frihet, fred och försoning" var temat när Carl Bildt läste upp sin första utrikesdeklaration. Den avslutas med en tio i topp-lista på regeringens mest prioriterade frågor på området.

Högst upp på listan: Sverige ska aktivt påverka EU:s utrikespolitik. Därefter följer krav på att alla europeiska länder som uppfyller kraven ska få bli EU-medlemmar, följt av starkt klimatpolitik i EU.

Inför utrikesdebatten presenterade socialdemokraterna en egen, alternativ utrikespolitisk deklaration, som tillsammans med rosor delades ut utanför Riksdagshuset.

ENLIGT URBAN AHLIN, socialdemokraternas utrikespolitiska talesman, har moderaterna en blind fläck - de ser inte dem som är "kortsiktiga förlorare" i globaliseringen.

- Ska vi ha en globalisering som når ut till alla, där alla tar del av fördelarna, så måste vi som får del av vinsterna också vara beredda att dela med oss till de kortsiktiga förlorarna, sade han.

I sitt tal utlovade Carl Bildt svenska insatser i Darfur, den krigsdrabbade provinsen i Sudan.

Både folkpartiets Birgitta Ohlsson och centerpartiets Kerstin Lundgren kallade det som pågår i Darfur för "folkmord". Det ordet undvek Carl Bildt, såväl i utrikesdeklarationen som i debatten.

- Hur många ska behöva dö innan vi kallar det folkmord? sade Birgitta Ohlsson i en kommentar efteråt. Behövs det 800 000 döda människor, som i Rwanda?

Carl Bildts trovärdighet gentemot Sudan har ifrågasatts eftersom Lundin Petroleum, det företag han tidigare satt i styrelsen för, har affärer i landet. Birgitta Ohlsson kommenterade försiktigt:

-Jag skulle själv inte äga aktier i ett företag som verkar i Sudan. Men

Sveriges politik i fråga om Darfur har ju inte ändrats på grund av det. Carl Bildt själv förklarade vid en pressträff efter debatten varför han inte använder ordet folkmord.

-Frågan ligger nu i den internationella brottmålsdomstolen och vi väntar ett avgörande. Kommer man där fram till att det var folkmord 2003-04 så har det betydande konsekvenser. Men det har ingen betydelse för de insatser Sverige gör.

I utrikesdebatten fick regeringen kritik av vänsterpartiets Hans Linde för att negligera brott mot mänskliga rättigheter i länder som står på USA:s sida, såsom Colombia, Etiopien och Saudiarabien.

MILJÖPARTIETS Bodil Ceballos ägnade större delen av sitt inlägg åt klimathotet, och kritiserade regeringen för att inte försöka stoppa den rysk-tyska gasledningen i Östersjön.

-Den agerar som om den vore en miljömyndighet och inte en regering, sade hon.

MATS CARLBOM mats.carlbom@dn.se 08-738 24 21 “

Regeringens utrikesdeklaration 070214.

Från regeringen.se 070214.

Regeringens deklaration
vid 2007 års utrikespolitiska debatt i Riksdagen
onsdagen den 14 februari 2007
Utrikesminister Carl Bildt
DET TALADE ORDET GÄLLER

Herr/Fru talman,

Sveriges utrikespolitik ska medverka till frihet, fred och försoning såväl i vår egen som i andra delar av världen. Den förs med tydlig utgångspunkt i de värderingar som bär upp vårt eget samhälle och i de intressen som är våra.

Vikten av att främja demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling genomsyrar den svenska utrikespolitiken.

Utvecklingen och utformningen av vår utrikes- och säkerhetspolitik måste fortsatt ske i brett nationellt samförstånd. Sverige är militärt alliansfritt. Vårt lands framtida säkerhet bygger på gemenskap och samverkan med andra länder.

Dessa grundstenar i Sveriges relationer med omvärlden består trots att vi sedan början på 1990-talet befinner oss i ett fundamentalt nytt skede i utrikes- och säkerhetspolitiken liksom i ett avgörande nytt skede i den vidare globala utvecklingen.

Genom medlemskapet i den politiska allians som den Europeiska unionen utgör har Sverige brutit upp från en tradition med rötter tillbaka till 1812.

Under närmare två sekel handlade vår politik därefter ytterst om att söka förhindra att vårt land drogs in i det europeiska storkrig som alltid var en hotande möjlighet. Under den senare delen av det gångna seklet var det denna strävan som ledde den politik som ofta kallades neutralitetspolitik.

Det var en politik som i allt väsentligt tjänade oss väl. När vi nu med ökad öppenhet diskuterar det sätt på vilket den fördes eller presenterades får vi inte bortse från detta.

Men med den sovjetiska diktaturens och dess imperiums fall, i förening med en allt starkare europeisk integration, skapades en i grunden ny situation.

Det var naturligt för Sverige att gå med i den Europeiska unionen och att, genom dess arbete för att successivt stärka samarbetet mellan och integrationen av Europas demokratier, bygga en ny fredsordning i vår del av världen.

I dag är det en avgörande uppgift för Sverige att bidra till ett ännu starkare europeiskt samarbete som gör unionen till den kraft i fredens, frihetens och försoningens tjänst som världen får ett allt mer tydligt behov av.

Därför vill vi att Sverige ska tillhöra kärnan i det europeiska samarbetet. Det är därför som samarbetet inom den Europeiska Unionen intar en särställning i svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

I slutet av mars högtidlighåller vi att ett halvt sekel har passerat sedan de sex nationerna undertecknade Romfördraget. Sedan dess har denna gemenskap successivt utvidgats och fördjupats och blivit dagens union med 27 medlemmar och ca 500 miljoner människor från en allt större del av vår kontinent. Vår union är nu den största integrerade ekonomin i världen.

Varje utvidgning av unionen har varit föremål för diskussion. Varje utvidgning har också lett till att unionen har blivit en starkare kraft för fred, frihet och demokrati inte bara i Europa, utan också globalt.

Regeringen välkomnar det tyska ordförandeskapets ambitioner att återuppta diskussionen om ett nytt fördrag. Unionen behöver demokratiska och effektiva institutioner och regelverk. Besluten ska fattas så nära medborgarna som möjligt. Sverige arbetar för en union som såväl är mer effektiv som bättre förankrad hos medborgarna. Vi står också för en Europeisk union som förblir öppen för alla europeiska demokratier som uppfyller de krav som medlemskapet ställer.

Sedan vi i år hälsat Bulgarien och Rumänien välkomna som

medlemmar står nu länderna på västra Balkan närmast i tur.

Vi hoppas inom de närmaste åren kunna välkomna Kroatien som medlem i Europeiska unionen. Vi hoppas att en ny regering i Belgrad snart ska göra det möjligt att påskynda också Serbiens europeiska integration. Serbien borde då kunna sikta på att få samma kandidatlandsstatus som Makedonien. Vi hoppas att också Bosnien snart skall kunna ta viktiga steg i denna riktning.

Ett kommande statsbyggande i Kosovo kommer, inte minst mot bakgrund av områdets ekonomiska situation, att bli en krävande uppgift. Vi ser fram mot ett beslut i FN:s säkerhetsråd som gör det möjligt för den Europeiska unionen att fastställa sin roll i det nya Kosovo.

Vi utgår från att såväl reformprocessen i Turkiet som medlemskapsförhandlingarna med Europeiska unionen kommer att fortsätta. Ett demokratiskt och dynamiskt Turkiet som fullt respekterar individers och minoriteters rättigheter och som är fast förankrat i den europeiska integrationen stärker hela Europa.

Efter misslyckandet 2004 med att lösa frågan om Cyperns delning måste vi nu aktivt understödja förnyade ansträngningar inom FN:s ram. Turkiet måste leva upp till de åtaganden man har gjort i fråga om den fulla tillämpningen av tullunionen. Den Europeiska Unionen måste leva upp till sina åtaganden också gentemot norra Cypern.

Vi fäster stor vikt vid arbetet att utveckla och förstärka den europeiska grannskapspolitiken. Den kan dock inte ses som en ersättning för de länder som så småningom kan och vill söka EU-medlemskap.

Vi vill stärka de europeiska banden med Ukraina och stödja den demokratiska utvecklingen. Vi måste fullt ut bejaka och stödja Ukrainas val av en europeisk väg. Dörren till den Europeiska unionen måste vara öppen. Medlemskap i världshandelsorganisationen, WTO, är ett viktigt steg på denna väg. Vi kommer att bygga ut våra bilaterala förbindelser med Ukraina.

Bristen på demokrati och medborgerliga fri- och rättigheter i Vitryssland utgör en mörk fläck på Europas karta. Regeringen kommer

därför att öka biståndet till stöd för demokrati och mänskliga rättigheter i Vitryssland. Öppnandet av en svensk ambassad i Minsk är ett led i denna strävan.

Också i Södra Kaukasien pågår en kamp för frihet, demokrati och utveckling. Vi har uttalat ett starkt stöd för såväl Georgiens territoriella integritet som dess demokratiska och ekonomiska reformkurs.

En konstruktiv lösning av de återstående frysta konflikterna i såväl Georgien som Moldavien och Nagorno-Karabach skulle innebära ett viktigt steg mot ökad stabilitet i vårt östra grannområde.

Herr/Fru talman,

Sedan det sovjetiska systemets kollaps har vi fäst stora förhoppningar vid omvandlingen av det ryska samhället i demokratisk riktning.

I många avseenden har dessa förväntningar redan infriats. Vad gäller företagande och mänskliga kontakter ser vi en utveckling som man får gå ett sekel tillbaka för att finna motsvarigheter till. Vi vill fortsätta att utveckla alla dessa relationer.

Men i viktiga avseenden har utvecklingen under de senaste åren också inneburit steg tillbaka.

Det politiska systemet liksom medieklimatet har blivit mindre fritt. Vi har stundtals sett exempel på maktspråk gentemot grannstater som vi haft anledning att reagera mot. Vi ser fortfarande brott mot de mänskliga rättigheterna i Tjetjenien. Det ouppklarade mordet på journalisten Anna Politkovskaja och spåren efter Aleksander Litvinenkos mördare kastar mörka skuggor.

Som nation har vi ett intresse av att föra en närmare dialog med Ryssland i en rad olika frågor. Våra förhoppningar om en positiv utveckling i Ryssland består.

Vi strävar också efter en stärkt relation mellan Ryssland och den Europeiska unionen baserad på såväl respekt för europeiska värderingar, inklusive respekt för mänskliga rättigheter, som på gemensamma intressen. Vi välkomnar Ryssland som medlem av WTO.

Vi vill använda vårt ordförandeskap i Europarådet till att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna i Europa. Det är av vikt att Ryssland ratificerar protokoll 14 till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

Regeringen lägger fortsatt vikt vid det arbete som utförs av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Det är angeläget att organisationens arbete för demokrati och för rättsstatens principer respekteras av alla dess medlemmar.

Som ordförande i Östersjöstaternas råd vill vi inleda en diskussion om förnyade former för samarbetet inom Östersjöregionen. Insatser för att förbättra miljön i Östersjön samt stärka den ekonomiska integrationen är prioriterade områden.

Det europeiska samarbetet och utvecklingen kring Östersjön har gjutit nytt liv i den nordiska samverkan. Också den säkerhetspolitiska dialogen mellan de nordiska länderna har fördjupats. Våra politiska och ekonomiska relationer med Estland, Lettland och Litauen fördjupas ständigt.

Samarbetet mellan Europeiska unionen och Amerikas förenta stater är centralt för att hantera de globala utmaningar vi möter i dag. Unionen och USA har oftast sammanfallande värderingar och intressen. Regeringen ser därför goda möjligheter att ytterligare stärka det transatlantiska samarbetet.

Detta har avgörande betydelse för att utveckla frihet och välbefinnande i världen.

Herr/Fru talman,

Om utrikes- och säkerhetspolitikens frågor förr ofta hade sin bas i en nationell agenda måste de i dag i växande grad ta sin utgångspunkt i de globala utmaningarna.

Ytterst handlar detta om ett moraliskt ansvar för våra medmänniskor och att värna livsmiljön. Vi befinner oss i början av den nya fas av globaliseringen som kännetecknas av de asiatiska ekonomiernas återkomst men också av stora och accelererande framsteg inom teknik och vetenskap. Den globala ekonomiska integrationen går snabbt.

Utvecklingen innehåller möjligheter men också risker. Klimatförändringarna och det ökande trycket på ekosystemen hör dit. Om vi förvaltar den ekonomiska utvecklingen rätt kommer den att ge ger bättre förutsättningar att möta också kraven på en hållbar livsmiljö.

Frihandelsprincipen utgör viktiga grundstenar för utrikes- och näringspolitiken liksom för den ekonomiska politiken i stort. Sveriges välbefinnande är baserat på våra företags förmåga att konkurrera på marknader över hela världen.

Vi vill verka för en värld med öppnare samhällen, öppnare ekonomier och öppnare handel. Regeringens globaliseringsråd strävar efter att tydligare belysa de möjligheter utvecklingen innebär också för vårt eget land.

Handelspolitiken i dess olika dimensioner har fått en ökad betydelse. Det är en viktig uppgift för regeringen att bidra till att skapa goda förutsättningar för svenskt näringsliv i utlandet – inte minst för små och medelstora företag. Det är ett starkt svenskt intresse att Doharundan återupptas och slutförs.

Med ökad frihandel och en globaliserad världsekonomi krävs också att Europas och Sveriges externa konkurrenskraft stärks. Viktiga inslag i detta är fullföljandet av Lissabonstrategin för ekonomiska reformer och stärkandet av den inre marknaden samt tjänstedirektivets genomförande.

Vår starka strävan mot global frihandel bygger också på insikten om dess stora betydelse för utvecklingsländerna. Genom stöd till kapacitetsuppbyggnad vill vi främja utvecklingsländernas förmåga att dra nytta av de möjligheter som reformer på handelsområdet ger.

Många av utvecklingsländerna upplever redan en dramatisk förbättring av levnadsvillkoren. Inom loppet av något decennium kommer nio tiondelar av den globala medelklassen att leva i dessa länder. Utsikterna att nå FN:s millenniemål om att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är goda.

Om FN:s millenniemål för fattigdomsbekämpning uppnås globalt beror det främst på utvecklingen i Asien. I andra länder, som helt eller delvis har hamnat utanför den utveckling och det välbefinnande som

globaliseringen gett upphov till, är situationen ofta desperat.

Vi är övertygade om att utveckling skapar bättre förutsättningar för frihet och demokrati i världens alla delar. Slutna samhällen hör inte hemma i en allt mer öppen värld. Vi tillmäter frågorna om demokrati och mänskliga rättigheter stor vikt bl.a. i den dialog om detta och andra reformfrågor som vi har med Kina.

Vår politik för global utveckling inkluderar politikens alla områden. Insikten om tillväxtens och handelns betydelse för fattigdomsbekämpning och allmän utveckling kommer, tillsammans med värnandet om demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, miljö och hälsa att vägleda regeringen.

De fattiga människorna och deras möjlighet att förbättra sina levnadsvillkor är utgångspunkten i vårt utvecklingssamarbete. Ökad kvalitet och effektivitet är viktigt för att bättre kunna bidra till att nå millenniemålen och garantera utvecklingspolitikens legitimitet här hemma.

Regeringen har därför inlett ett arbete för att det bilaterala utvecklingssamarbetet ska koncentreras till färre samarbetsländer och samordningen öka mellan olika biståndsgivare.

Globala utmaningar kräver gemensamma lösningar. Det förutsätter ett starkt och effektivt multilateralt samarbete.

Kraven på politikens förmåga att möta förändringen blir större ju starkare den globala ekonomin utvecklas. En av politikens mest positiva utmaningar blir därför att på bästa sätt anpassa vår del av världen och oss själva till andras framgångar och utveckling.

Herr/Fru talman,

Klimat- och miljöfrågorna får allt större betydelse. Också hoten mot vår säkerhet, levnadsvillkor och gemensamma framtid har globaliserats.

Regeringen vill höja ambitionerna nationellt, inom Europeiska unionen och inom Förenta Nationerna för att säkra en hållbar utveckling. Rapporten från FN:s klimatpanel måste tas på största allvar. Sverige kommer att driva på för att Europeiska unionen ska ta

ledningen i de framtida klimatförhandlingarna.

Regeringens kommission för hållbar utveckling kommer att formulera en politik också med internationell dimension. Vi har inbjudit till en internationell konferens kring klimatfrågorna senare i år.

Vår uppgift är att främja internationell samverkan kring tillväxt och ny teknik bl.a. för att minska belastningen på miljön. Det handlar inte om att bromsa utvecklingsländernas möjligheter utan att vara med och skapa utrymme både för en god livsmiljö och deras tillväxt och framsteg.

Det är också genom samverkan som vi kan möta epidemier och farsoter som i vissa regioner kan hota hela nationers framtid. Hiv/aids känner inga gränser. Nya infektionssjukdomar kan spridas snabbt.

Också brottslighet och terrorism globaliseras och ställer krav på internationell samverkan. Dagens terrorism utgör ett allvarligt hot också mot Sverige och svenska intressen. Att möta detta urskillningslösa våld kräver internationell samverkan. Ett viktigt steg mot fördjupat internationellt samarbete togs förra året då FN:s medlemsstater enades om en global strategi mot terrorism. Den måste nu omsättas i handling.

Kampen mot terrorism är en kamp för rättsstatens och frihetens principer. Därför är det också viktigt att den förs med respekt för dessa. Regeringen kommer att samlat redovisa sin syn på dessa frågor.

På allt fler områden ställer utvecklingen krav på ett närmare internationellt samarbete och en tydligare internationell rättsordning.

Sverige kommer att fortsätta att ge arbetet med och inom Förenta Nationerna ett starkt stöd. Vi strävar efter en fortsatt förstärkning och reformering av världsorganisationen.

Utvecklingen ställer på nytt stora krav på fredsfrämjande operationer och statsbyggande insatser i olika delar av världen. Regeringen förstärker våra möjligheter att bidra till sådana operationer i Förenta nationernas, den Europeiska unionens eller Natos ram.

Ett fördjupat samarbete med Nato inom krishanteringsområdet ligger i Sveriges intresse. Som partnerland har vi redan ett brett engagemang,

med fokus på gemensamma krishanteringsinsatser och militär samverkansförmåga. Tillsammans med Finland har vi lagt fram förslag som syftar till att öka vår delaktighet.

Sverige deltar i dag i fredsbevarande insatser bl.a. i Kosovo och i Afghanistan liksom utanför Libanons kust. Tillsammans med Norge förbereder vi en insats i Darfur i Sudan. Förberedelserna fortsätter för den nordiska snabbinsatsstyrka som står till den Europeiska unionens förfogande under första halvåret 2008.

Freds- och statsbyggande ställer krav på insatser över ett brett spektrum.

FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 belyser kvinnors roll i internationella konflikter och i arbetet för ökad fred och säkerhet. Sverige kommer att aktivt verka för att denna resolution implementeras och dess mål uppfylls.

Att säkerhet, utveckling och respekt för mänskliga rättigheter är nära sammankopplade och ömsesidigt förstärker varandra genomsyrar regeringens politik för såväl utvecklingsfrågor som krishantering.

Vi fäster största vikt vid FN:s arbete för de mänskliga fri- och rättigheterna. Än har det nya rådet för mänskliga rättigheter inte infriat de höga förväntningar som ställdes på det. FN måste vara en klar och tydlig kraft för frihet och demokrati och individens rättigheter mot förtryck i världens alla delar.

Också i vår bilaterala politik kommer dessa frågor att tillmätas ökad betydelse. En särskild demokratiambassadör, inom utvecklingssamarbetet, har utsetts. Sverige kommer i juni i år att stå värd för Europarådets forum för den framtida demokratin.

Vi vill ha tydlig och stark dialog om hur medborgerliga fri- och rättigheter i länder som Vitryssland, Kuba, Burma och Zimbabwe kan garanteras. Det ekonomiska biståndet för att stödja demokratiska krafter runt om i världen förstärks.

Vi arbetar målmedvetet för att stödja frihetsberövade svenskar i olika delar av världen.

Herr/Fru talman,

Även om Europa aldrig har varit friare och säkrare än i dag känner vi stark oro för utvecklingen i det vidare europeiska närområde som sträcker sig från Kabul till Khartoum.

En lösning på konflikten mellan Israel och palestinierna är en viktig nyckel till fred och stabilitet i hela regionen. Konflikten måste få en snar lösning.

Vi välkomnar den principiella vilja till tillbakadragande från ockuperade områden som Israel uttalat. Bosättningar på ockuperat område strider entydigt mot folkrätten.

En varaktig fred kan bara byggas på existensen av två livskraftiga stater inom säkra och erkända gränser. Ändringar i förhållande till 1967 års gränser kan bara baseras på överenskommelser. En hållbar fred måste byggas på folkrättens grunder.

Att Israel fullt ut har anslutit sig till strävan att bygga en palestinsk stat är viktigt och välkommet. Regeringen avser att ta initiativ till att på olika sätt förbättra förberedelserna för ett mer konkret palestinskt statsbyggande också genom fortsatta svenska biståndsinsatser.

De fria och demokratiska val som har hållits på Västbanken och Gaza är ett led i byggandet av den palestinska staten. Men ett framgångsrikt statsbyggande i Palestina förutsätter också en regering, vars politik reflekterar de krav på bl. a. erkännande av redan ingångna avtal samt staten Israels rätt att existera som ställts av det internationella samfundet.

Av avgörande betydelse är självfallet också att varje form av terrorism eller användning av våld för att lösa interna problem kategoriskt avvisas.

Vi ser goda möjligheter att ytterligare bredda och bygga ut förbindelserna med Israel.

Det finns anledning att se med stort allvar på tendenser till ökad spridning av massförstörelsevapen och uppluckring av ickespridningsregimen, NPT. En värld med allt fler kärnvapenmakter blir en värld som kommer allt närmare kärnvapenkriget.

Risken för kärnvapenspridningen i Mellersta Östern inger särskild

oro. Iran måste respektera de beslut som fattats av FN:s säkerhetsråd och fullt ut samarbeta med atomenergiorganet IAEA. På denna grund har landet full rätt till ett civilt kärnkraftsprogram.

Utvecklingen i Irak inger stor oro. Ett demokratiskt, stabilt och sammanhållet Irak kan bara byggas på en konstitutionell kompromiss som fullt ut accepteras av landets olika nationella och religiösa grupperingar.

Detta förutsätter också en konstruktiv inställning hos grannländerna. Mer omfattande humanitära insatser behövs från omvärlden. Sverige kommer att lämna sitt bidrag till dessa.

Tendenser till en konflikt mellan den islamska världen och den västliga världen - som har förstärkts under senare år - utnyttjas idag av extrema krafter, som vänder sig mot närmare internationellt samarbete och samförstånd. Misströns murar har blivit allt högre.

Relationen med andra traditioner avgörs av våra handlingar. Vi kan visa att kulturell samexistens inte bara är en möjlighet utan också en nödvändighet.

I en tid av ökat fundamentalistiskt våld och utnyttjande av religionen för extrema politiska syften är detta en central uppgift.

Herr/Fru talman,

Den negativa spiral av krig, förtryck, fattigdom och sjukdomar som kännetecknar delar av Afrika måste brytas.

Sverige ser med djupt allvar på de konflikter vi i dag ser på Afrikas horn och i centrala delar av Afrika. Vi deltar aktivt i arbetet att försöka skapa ny stabilitet i Somalia, och vi förbereder konkreta insatser i Sudan.

Konflikterna i Sudan, med de ofattbara lidandet i främst Darfur, är ett hot mot utvecklingen i betydande delar av Afrika. Därför arbetar vi såväl för att stödja och säkra fredsprocessen mellan Sudans norra och södra delar som för att få ett slut på lidandet och dödandet i Darfur som inte minst drabbat kvinnor och barn.

Vi ger vårt starka stöd till FN:s ansträngningar också genom det särskilda sändebudet Jan Eliasson. Regeringen ger honom politiskt

och praktiskt stöd. Det krävs en förnyad politisk dialog för att nå fred, men det krävs också ytterligare insatser med fredsbevarande styrkor.

Det är samtidigt viktigt att understryka att flera länder i Afrika har en positiv ekonomisk utveckling. Antalet väpnade konflikter i Afrika har blivit färre. Afrikanska ledare och regionala organisationer tar nu ett större ansvar för kontinentens framtid.

Vi stärker vårt fokus på Afrika i det internationella utvecklings-samarbetet. Vi vill höja ambitionen när det gäller fattigdomsbekämpningen. Med en positiv ekonomisk och demokratisk utveckling på den afrikanska kontinenten kommer biståndets betydelse successivt att minska och kommersiella förbindelser och annat samarbete efter hand ta över.

I Latinamerika har demokratin förstärkts och den ekonomiska utvecklingen har överlag varit positiv. Det främsta undantagen från denna positiva trend utgörs av Kuba. Vi ser nu också oroande tecken även när det gäller utvecklingen i Venezuela. Sverige stöder Europeiska unionens fördjupade samarbete med Latinamerika.

Herr/Fru talman,

För att bli en effektiv och relevant samarbetspartner internationellt, måste Sverige utöver att samverka med andra, också basera sin politik och sitt diplomatiska agerande på unika kunskaper, på utvecklade och omfattande nätverk, och på en förmåga att tänka i nya banor.

Som ett land med begränsade resurser måste vi också bli bättre på att prioritera och fokusera.

Jag vill avsluta denna utrikesdeklaration med att nämna ett antal områden som regeringen särskilt prioriterar.

1. Sverige skall vara pådrivande när det gäller utvecklingen av den Europeiska unionen som global aktör inte minst när det gäller freds- och säkerhetspolitiken. Vi vill verka för att EU genom en bred och effektiv utrikespolitik är väl rustat för att möta de globala utmaningarna som Europa och världen står inför. På denna grund vill vi också stärka det transatlantiska samarbetet.

2. Sverige ska fortsätta att vara en tydlig röst för en union öppen för de europeiska länder som vill och kan uppfylla de krav som ett medlemskap ställer. Ytterst handlar det om fred och frihet i vår del av världen i vår tid.

3. Sverige skall vara pådrivande när det gäller miljöarbetet på internationell nivå. Vi arbetar för att stärka den Europeiska Unionens politik inför förhandlingarna om en global klimatpolitik efter 2012.

4. Sverige ska vara en kraft för att förstärka och förbättra arbetet inom Förenta nationerna., liksom för att förstärka det samlade internationella samfundets möjligheter till freds- och statsbyggande insatser i olika delar av världen. Afghanistan, Sudan och Somalia visar på bredden av de utmaningar som måste mötas.

5. Sverige vill stärka arbetet för demokrati och mänskliga rättigheterna i alla länder. Stödet till uppbyggandet av demokratiska strukturer i utvecklingsländerna förstärks. Vi förblir engagerade för demokrati och frihet i östra Europa.

6. Sverige skall vara en klar röst för fred, frihet, folkrätt och försoning inte minst i Mellersta Östern. Vi arbetar för en starkare europeisk roll i fredsarbetet. Vi vill mer konkret förbereda skapandet av en självständig och fungerande palestinsk stat som lever i fred med Israel.

7. Sverige förblir ekonomiskt, politiskt och mänskligt starkt engagerat i utvecklingen på västra Balkan. Vi vill stödja hela områdets europeiska integration. Vi strävar efter ett klart ställningstagande från FN:s säkerhetsråd som ger möjlighet till ett klargörande om Kosovos framtid.

8. Sveriges utvecklingssamarbete ska präglas av kvalitet och effektivitet. Fattigdomsbekämpningen, bl.a. i Afrika, måste ses i ett brett perspektiv som inkluderar stöd till demokrati, mänskliga rättigheter, ett

livskraftigt civilt samhälle, god samhällsstyrning, säkerhet och uppbyggnad av marknadsekonomiska strukturer.

9. Sverige skall fortsatt driva på för ökad frihandel och konkurrens. Handelns utveckling är en viktig drivkraft för den goda globaliseringen. Vi vill utveckla våra också ekonomiska relationer med de växande asiatiska ekonomierna. Samtidigt måste Europeiska unionens medlemsländer riva återstående hinder för en helt genomförd inre marknad.

10. Sveriges utrikes- utvecklings- handels- och säkerhetspolitik ska samverka för att bättre att kunna bidra till såväl fattigdomsbekämpning som hållbar fred och stabilitet i länder som präglats av krig, konflikt och underutveckling. Så kan Sverige bli en tydlig kraft för frihet, fred och försoning.

Tack.

103 39 Stockholm

Tryck: XGS Grafisk Service 2007

Artikelnr: UD 07.003

Socialdemokraterna utrikesdeklaration 070214.

Från socialdemokraterna.se 070214.

Socialdemokraterna i utrikesutskottet: Utrikespolitisk deklaration presenterad vid riksdagens utrikespolitiska debatt 14 februari 2007.

En rättvis värld är möjlig

Tjeckiens före president, Vaclav Havel, beskrev den omvälvande förändring världen han upplevt med orden: ”I dagens värld angår allt alla”. Han visade med dessa enkla ord att vi människor är ömsesidigt beroende av varandra, på gott och på ont.

Situationen i världen har på senare år förändrats radikalt – mest till det bättre. Genom att det samlade välståndet växer kan människor resa sig ur hunger, hopplöshet, analfabetism och förtryck. Det är möjligt att utrota fattigdomen inom en generation om den politiska viljan till solidaritet finns.

Klimatförändringar, flyktingströmmar, organiserade brottslighet, sexslavhandel och kapitalmarknadernas kortsiktiga vinstintresse är fenomen som ofta får symbolisera den accelererande globaliseringen. Dessa utgör globaliseringens baksida, problem som påverkar oss alla och som måste lösas av oss alla tillsammans.

Vi socialdemokrater tror på globaliseringens möjligheter. Med globaliseringen växer kraven på demokrati, mänskliga rättigheter och social trygghet runtom i världen. Aldrig har det funnits så många demokratier som idag. Det finns en tydlig koppling mellan demokrati och ekonomisk utveckling. I kampen för global rättvisa spelar fackliga och sociala rättigheter en oumbärlig roll. Vi vill att globaliseringen ska tjäna alla.

Samtidigt innebär globaliseringens snabba ekonomiska kast att människors osäkerhet och känsla av maktlöshet ökar.

Den öppenhet mot omvärlden som kännetecknar vårt svenska samhälle grundas på att människor känner trygghet i förändring. Om människor saknar denna trygghet och istället oroar sig för att bli för-

lorare i den förändring som följer av globaliseringen, uppstår lätt en längtan tillbaka till en svunnen tid, fientlighet mot flyktingar och en rädsla för omvärlden. Vi har sett det i andra länder men också i Sverige.

Svenska löntagare förstår strukturrationaliseringarnas betydelse och är beredda att bidra till den. Men bara så länge de kan lita på att det finns ett bra skydd den dag man blir arbetslös liksom ett generöst stöd för utbildning och omskolning. Det skyddet fungerar som en bro över otryggheten mellan det gamla och det nya jobbet.

Den vidgade ekonomiska globaliseringen de senaste decennierna har nästan överallt bidragit till ökat välstånd och högre genomsnittliga inkomster. Fortfarande lever dock närmare hälften av jordens befolkning på en inkomst under två dollar per dag. Orättvisorna tar sig många uttryck. En invånare i den industrialiserade världen väntas leva nästan 30 år längre än den som bor i något av världens minst utvecklade samhällen. Vart femte barn i utvecklingsländerna går inte ut skolan, jämfört med vart femtonde i den rika världen.

Indien och Kina står för den största minskningen av antalet fattiga i världen. Deras alltmer konkurrenskraftiga ekonomier har de senaste åren haft en betydande ekonomisk tillväxt som lyft miljontals människor ur fattigdomen. Det råder ingen tvekan om att Asien i framtiden kommer att spela en ökande roll i världsekonomin. Ju fler indier och kineser som ökar sin köpkraft, desto bättre är det för svensk ekonomi. Många svenska exportföretag har redan i dag en stor del av sin försäljning på den asiatiska marknaden. Kinas och Indiens ekonomiska utveckling ställer krav på vårt eget samhälles förändringsvilja.

Indien skiljer sig från Kina genom att landet är en demokrati. I alla våra kontakter med Kina måste därför kraven på demokratisering och mänskliga rättigheter vara tydliga.

* * *

Miljön är i högsta grad en global ödesfråga. FN:s klimatpanel kom

nyligen med sin kraftigaste varning någonsin. Alla måste ta sitt ansvar. Det duger inte att, som den borgerliga regeringen gör, hänskjuta huvudansvaret till andra länder. Insatserna där måste också vara stora men vi har själva ett ansvar att agera på lokal, regional och nationell nivå, liksom som enskilda konsument. Sverige har genom socialdemokratisk politik placerats i frontlinjen med avancerad miljöteknik, energieffektivisering och vår sammanhållna politik för en hållbar global utveckling.

Över en miljard människor i världen saknar rent vatten. Fler än två miljarder har inte tillgång till avlopp. Förutom de humanitära konsekvenserna och hindren för utveckling som detta skapar, utgör vattenbristen också en orsak till konflikt mellan länder. Människans rovdrift på miljön har lett till omfattande miljöförstöring. En accelererande globalisering utan sociala dimensioner leder till ökad växthuseffekt. En rättvis globalisering med utjämnade klyftor minskar negativ klimatpåverkan.

Europas fortsatta integration

Dagens sammanvävda värld ställer nationalstaten inför nya utmaningar. Globaliseringen har gjort att vi inte enbart kan lita till nationella lösningar. Hållbar ekonomisk och ekologisk utveckling och säkerhet måste åstadkommas gemensamt.

Robert Cooper har i sin bok "The Breaking of Nations" kallat medlemsländerna i EU för postmoderna länder. Detta är länder som inser styrkan i att fatta gemensamma beslut i ett antal frågor och därför är beredda att överlämna en del av sin beslutanderätt till ett gemensamt organ för ömsesidig nytta. En organisation där man löser problem gemensamt och där man inser att vi alla är beroende av varandra.

Sverige bör vara med och ta ansvar när framtidens EU formas. Det nuvarande förslaget till konstitutionellt fördrag lades fram efter en lång och öppen process i Europa. Den socialdemokratiska regeringen lyckades få in för Sverige viktiga politikområden i fördraget, exempelvis sysselsättning, miljö och jämställdhet.

Det tyska ordförandeskapet har nu återupplivat förhandlingarna om ett konstitutionellt fördrag. Ett nytt minifördrag, utarbetat utan insyn, mellan medlemsländernas kontaktpersoner i en snabb process ger inga positiva signaler om förankring och delaktighet. Det tidigare förslaget arbetades fram under stor öppenhet och genomgick en noggrann beredning i riksdagen. Riksdagen gav regeringen förhandlingspositioner i ett betänkande från det sammansatta utrikes- och konstitutionsutskottet. Också i fortsättningen måste riksdagen garanteras delaktighet och insyn.

EU är mer än enbart en marknad. Vi vill öka politikens verkningskraft genom att satsa mer av EU:s gemensamma resurser på att främja den hållbara tillväxten, få fler i arbete och stärka EUs sociala dimension samt miljöpolitiken. Vi socialdemokrater vill att jordbrukssubventionerna dramatiskt ska sänkas. Vi vill bevara kommittén för EU-debatt i Sverige och vi vill sätta stopp för EUparlamentets flyttcirkus mellan Bryssel och Strasbourg.

Förhandlingarna i WTO måste lyckas. Ett misslyckande skulle innebära att vi i de rika länderna inte gett de fattigare länderna en chans att vara en del av den globaliserade handeln. För att med trovärdighet kunna driva kraven på en friare och öppnare handel måste EU visa vilja att radikalt minska jordbruksstödet.

* * *

De nordiska länderna har sedan länge haft ett djupt och nära samarbete som bland annat resulterat i att medborgarna kan arbeta var de vill och resa mellan länderna utan pass. Detta goda samarbete bör Sverige, tillsammans med de baltiska länderna och andra östersjöstater, använda för att med kraft driva för oss viktiga frågor i EU.

Östersjöområdet utveckling efter det kalla krigets slut har överträffat alla förväntningar. Våra grannländer i Baltikum och Polen har en fantastisk ekonomisk utveckling med dynamiska ekonomier. Handeln runt Östersjön slår årligen nya rekord. Grunden för denna förändring står naturligtvis att finna i det förändrade läget runt Östersjön. Polen, Estland, Lettland och Litauen har kunnat uppnå sina

utrikes- och säkerhetspolitiska ambitioner att bli medlemmar i både Nato och EU.

Den första januari i år gladdes vi med alla de människor som i Bulgarien och Rumänien firade sitt inträde i den Europeiska Unionen. Med det har bortåt hundra miljoner invånare, som tidigare befann sig på den kommunistiska sidan av järnridån, på bara ett och halvt decennium fullständigt reformerat sina länder och skapat sig en ny framtid. En kontinent, som tidigare varit så sargad av konflikter och krig, har nu ett samarbete som innebär att vi alla delar varandras problem och framgångar.

Ännu finns dock inte ett Europa som är helt och fritt. Utvidgningen måste fortsätta. Att hållbart lösa problemen på Balkan kan endast göras genom att tydligt och klart visa att dörren till EU står öppen. Sverige bör fortsätta att stödja dessa länders reform- och medlemskapsansträngningar. Förhoppningsvis kan vi inom de närmaste åren hälsa också dessa länder välkomna in i EU.

Tyvär har en förfärande utvidgningströtthet börjat göra sig gällande i EU. För oss socialdemokrater är det viktigt att slå fast att utvidgningen av EU är den största framgången på Europas kontinent.

Turkiets framtida medlemskap är en mycket omdiskuterad fråga i många europeiska länder. För oss socialdemokrater har alltid inställningen varit att det inte är frågan ”om” Turkiet kan bli medlem utan ”när”. Detta ”när” avgörs av hur snabbt Turkiet klarar att uppfylla de kriterier som krävs för ett medlemskap. Mordet i januari på den turkisk-armeniske journalisten Hrant Dink visar dock att Turkiet fortfarande har en lång väg kvar. Dink var övertygad om EU-medlemskapets fördelar för yttrandefriheten, demokratin och för minoriteternas rättigheter i Turkiet. Mordet på Hrant Dink är en viktig påminnelse för oss andra att yttrandefriheten aldrig kan tas för given, men också om den förändringskraft, den så kallade mjuka makten, som europeisk integration utgör.

Utvidgningen och den europeiska integrationen får inte göra halt ens efter ett turkiskt medlemskap. Hittills har ett möjligt framtida medlemskap fungerat som en fantastisk drivkraft för många länders reforme-

ring.

EU har nu utarbetat en grannskapspolitik. Den måste användas för att underlätta ett framtida medlemskap - även om det ligger långt fram i tiden - snarare än att bli ett alternativ till medlemskap. EU har många verktyg i sin politiska verktygslåda. Unionen bör bland annat erbjuda tillgång till den inre marknaden, biståndsinsatser, studentutbyten och bilaterala handlingsprogram som ger länderna möjlighet att själva bestämma sin integrationsnivå.

Vårt grannskap

Historien har visat att välmående länder har välmående grannar. Den europeiska säkerhetsstrategin handlar om just detta men tyvärr tornar mörka moln upp i nästan alla väderstreck.

Mellanöstern

Kriget i Irak är den viktigaste punkten på den internationella dagordningen. Vi socialdemokrater ansåg och anser fortfarande att det amerikansk-brittiska anfallet på Irak 2003 stred mot folkrätten - grunden för allt internationellt umgänge. Övergreppet blir inte mindre allvarligt trots att den avskryvade diktatorn Saddam Husseins avlägsnande från makten självfallet måste betraktas som en stor vinning.

Situationen i Irak förvärras ständigt. Det internationella samfundet måste hjälpa Irak att bryta våldsspiralen och få till stånd en positiv utveckling. I det arbetet bör Sverige bidra inom de områden där vi har särskilt goda förutsättningar. Det finns ett stort behov av mer civilt stöd och resurser till återuppbyggnaden. Antalet svenska medborgare är stort i landet främst i Irakiska Kurdistan. Sverige borde aktivt utveckla sina naturliga kontakter i regionen.

President Bush fortsätter att ordinera samma medicin men i allt starkare doser trots att allt fler inser att om man vill komma till rätta med det fruktansvärda läget i Irak är politiska åtgärder och biståndsinsatser viktigare än en ökning av de militära styrkorna. Kriget i Irak har enligt amerikanska och andra underrättelseorgan inte bidragit till att minska terrorismen. Istället har kriget gjort att fler terrorattentat än

tidigare nu utförs.

Konflikten mellan israeler och palestinier berör som få konflikter hela världen och påverkar också vår gemensamma säkerhet. Israel har ett särskilt ansvar för att få igång en fredsprocess.

Israel bryter mot folkrätten. Den israeliska bosättningspolitiken, byggandet av muren på ockuperad mark, utomrättsliga avrättningar och övervåldet måste upphöra.

Levnadsvillkoren för palestinerna är fruktansvärda. Vi socialdemokrater vill se ett oberoende demokratiskt och livskraftigt Palestina sida vid sida med Israel, med säkra och erkända gränser för båda parter. Ingen förändring av gränserna är acceptabel som inte överenskommits mellan parterna. Palestinierna måste ta tydligt avstånd från självmordsbombningar och andra terrorhandlingar.

Världssamfundet måste ta ansvar för att bistå palestinerna med återuppbyggnaden. Internationell närvaro behövs för att stärka säkerheten. Vi hoppas nu att en palestinsk samlingsregering ska lyckas ena palestinerna för en konstruktiv utveckling. Omvärlden bör samarbeta med en legitim samlingsregering för fred, utveckling och stabilitet.

EU har hitintills inte haft några större möjligheter att bidra till en lösning på konflikterna i Mellanöstern. EU bör dock anamma det förslag som The International Crisis Group lagt fram om att en allmän, internationell konferens sammankallas som i ett sammanhang skulle behandla alla nu utestående frågor berörande Mellersta Östern, alltså såväl den Israel - Palestinska konflikten, Irakfrågan samt relationerna till Iran. Den svenska regeringen borde verka för denna tanke genom ett initiativ i EU.

Norra Afrika

Söder om EU utgör Medelhavet, likt floden Rio Grande, det vatten som måste passeras av fattiga människor för att få chansen att ta del av det ekonomiska välstånd, den frihet och den demokrati som vi européer tar för given. Medias bilder av desperata unga män och kvinnor som ofta utnyttjats av hänsynslösa människohandlare och som vågar livet i rangliga båtar för att nå Europas kuster är hjärtskärande.

Den välståndsklyfta vi kan se mellan EU och norra Afrika är inte långsiktigt hållbar. Enda lösningen är att skillnaderna i livsvillkor utjämnas.

Även här kan EU med sin mjuka makt bidra till stora förändringar genom att i alla avtal och förbindelser peka på behovet av demokratisering och av ekonomiska reformer. EU måste ge dessa länder en möjlighet att sälja sina produkter på den europeiska marknaden. De handelshinder som finns för att skydda europeiska bönder och industrier måste upphöra. För att stärka de mänskliga rättigheterna i norra Afrika kräver vi socialdemokrater att regeringen arbetar kraftfullt för Västsaharas folks rätt till folkomröstning om självstyre.

Den socialdemokratiska regeringen initierade flera projekt med syfte att få igång en dialog och att bidra till ökade relationer med EU:s södra grannskap. Alexandriainstitutets och det svenska konsulatets i Istanbul ansträngningar och viktiga roll för detta måste understrykas. Sveriges erfarenheter bör tas tillvara för att öka kontakter och minska misstro mellan kulturer samt stödja processer mot demokrati och mänskliga rättigheter.

Sveriges riksdag har också behandlat ett betänkande om vår relation till den muslimska världen i EU:s närområde. Riksdagens beslut bör ligga till grund för ett fortsatt svenskt engagemang även under en borgerlig regering.

Öster om EU

Den demokratiska utvecklingen i Ryssland går baklänges. Den modiga journalisten Anna Politkovskaja, som arbetade för att föra fram sanningen om övergreppen i Tjetjenien, är mördad. Det demokratiska utrymmet krymper när det blir svårare för små partier att komma in i olika församlingar, oberoende media får allt svårare att verka, nationalismen växer sig allt starkare och tonläget mot grannländerna och omvärlden i övrigt, inte minst USA, skärps.

Vi ska aldrig underlåta att påtala brister eller föra fram oro för den negativa demokratiska utvecklingen, men samtidigt bör Sveriges politik präglas av ett praktiskt samarbete som är till gagn för båda parter

och hjälper Ryssland att närma sig europeiska strukturer. De stora framsteg som gjorts i landet sedan Sovjetunionens fall är välkomna och förtjänar vårt stöd.

I och med Rumäniens och Bulgariens medlemskap kommer området runt Svarta havet än mer vara i fokus för unionens utrikespolitik. Regeringen bör utarbeta en Svartahavsstrategi för att bidra till unionens arbete i området.

I Moldavien har Ryssland åtagit sig genom Istanbuldeklarationen och CFEavtalet att dra hem sina trupper från Transnistrien men tyvärr uppfylls inte dessa löften. Den frusna konflikten hämmar den ekonomiska utvecklingen i Moldavien, Europas fattigaste land, och hindrar landets närmande till EU. Sverige är Moldaviens största biståndsgivare med över 100 miljoner kronor per år. I dag går biståndet till största delen till projekt inom jordbruket, infrastrukturen och den sociala sektorn. Sverige behöver därutöver ge stöd till att stärka den moldaviska administrationens kapacitet i dess relation till den europeiska unionen. Administrationen är av naturliga skäl svag. Sverige behöver därför hjälpa moldaverna på ett liknande sätt som vi hjälpte de baltiska länderna att stärka sin kapacitet.

Under oppositionstiden krävde de borgerliga öppnandet av en ambassad i Vitrysslands huvudstad Minsk, något som vi utgår från och stöder att det nu genomförs. Sverige borde dessutom ta initiativ till en kontaktgrupp av intresserade EU-länder för att arbeta fram en ny policy för hur EU:s relation till Vitryssland ska utvecklas och hur EU bäst kan stödja Vitrysslands suveränitet och demokratisering. Vitryssland är ett exempel där EU:s så kallade mjuka, transformativa, makt inte fungerat. Det senaste valet visade än en gång att landet tvärtom sjunker allt djupare ned i ett auktoritärt mörker.

Ukraina har både en europeisk historia och en europeisk framtid. Trots att nuvarande ledning inte verkar ha samma intresse för en snabb integration med europeiska strukturer som den orangea revolutionens föräldrar råder det ingen tvekan om att den är demokratiskt vald. Sverige ska fullt ut arbeta med den ukrainska presidenten och regeringen och genom EU erbjuda substantiella hand-

lingsplaner som kan vara ett stöd för Ukrainas nödvändiga reformarbete. Den orangea revolutionen har, trots sina tillkortakommanden, haft en enorm betydelse för att bryta den odemokratiska trend som gjorde sig gällande i Ukraina innan revolutionen.

Fred, säkerhet och nedrustning

FN och folkrätten är en hörnsten i socialdemokratisk utrikespolitik. Ett starkt och vitalt FN är av största vikt för att det internationella samfundet ska kunna möta den nya tidens hot och behov med full kraft och legitimitet. Därför vill vi socialdemokrater fortsätta det reformarbete som inleddes under svenskt ordförandeskap i generalförsamlingen.

Ansvar för internationell fred och säkerhet vilar hos FN:s säkerhetsråd. Vi vill reformera säkerhetsrådet så att det bättre återspeglar hur världen ser ut idag och blir mer effektivt i beslutsfattandet. Vi vill utvidga säkerhetsrådet och på sikt avskaffa vetorätten.

Världen står inför en ny typ av hot. Säkerhet handlar inte i första hand längre om konflikter mellan stater. Hoten kommer istället främst från sönderfallande stater, internationell terrorism, kärnvapenkapprustning och spridning av massförstörelsevapen.

Srebrenica och Rwanda symboliserar mänsklighetens tillkortakommanden. Folkrätten har efter dessa fruktansvärda händelser ändrats till att mer försvara individers rättigheter än staters rättigheter. Omvärlden har nu ett ansvar att skydda människor när deras eget land inte förmår eller vill ta det ansvaret. Så är fallet i folkmordets Darfur.

Under den socialdemokratiska regeringen planerades för en internationell insats i Darfur. Tillsammans med Norge förberedde vi för att sända ut ett svenskt ingenjörskompani.

Olof Palmepriset 2006 delas av Kofi Annan och Mossaad Mohamed Ali för deras arbete för mänskliga rättigheter, fred och säkerhet. Kofi Annan som stark ledare för FN i tio års tid och Mossaad Mohamed Ali som försvarare av mänskliga rättigheter i Darfur. Regeringen i Khartoum bär ansvaret för vad som sker i Darfur och vi välkomnar därför prövningen i den internationella brottmålsdomstolen.

International Crisis Group har krävt att det internationella samfundet agerar hårdare mot regimen i Sudan, eftersom regimen inte visar någon vilja att stoppa folkmordet eller till att låta FN-trupper komma in i landet. Gruppen säger också att pengarna från oljeproduktionen i Sudan används för att finansiera vår tids största folkmord. Därför anser ICG att embargo borde införas mot oljebolag som har aktiviteter i Sudan.

Omvärlden har alltför länge nöjt sig med att i deklarationer och tal kritisera Sudans regim. Regeringen bör därför i EU ta upp frågan om att skärpa sanktionerna gentemot ledande personer i Sudans regering.

Jan Eliasson utsågs till FN:s generalsekreterares speciella sändebud till Sudan. Eliasson fullföljer därmed den tradition av medling som Sverige sedan länge haft.

* * *

I en värld som upprustar alltmer behövs aktiva röster för nedrustning. Sverige har en lång och stolt tradition att förvalta. Ickespridningsavtalet om kärnvapen, NPT, är satt under stor press samtidigt som hotet från kärnvapen ökar. Nordkorea genomförde nyligen en provsprängning och Iran trotsar det internationella samfundet. Vi ser också hotet från terrorister som vill komma över kärnvapen. Det står klart att världen är i stort behov av nya initiativ i nedrustnings- och kontrollarbetet.

USA har gjort en överenskommelse med Indien om export av kärnteknik som gör att Indien, trots att man inte skrivit under NPT, ändå får del av dess fördelar. Ett förverkligande av denna överenskommelse riskerar innebära en skadlig erodering av NPT. Innan så sker måste dock överenskommelsen godkännas enhälligt av länderna i NSG, Nuclear Suppliers Group, där Sverige ingår. Vi socialdemokrater vill att regeringen redovisar sina ståndpunkter inför det kommande NSG-mötet.

Den socialdemokratiska regeringen var aktiv i nedrustningsarbetet. Den sjösatte olika partnerskap med andra länder och tillsatte bland

annat Blixkommissionen för att ta fram nya initiativ och idéer. Regeringen borde tydligt visa sin vilja att ställa sig bakom den nedrustningstradition som så länge varit en hörnsten i svensk utrikespolitik.

All handel med vapen och försvarsmateriel ska kontrolleras genom strikta regler. Sverige ska vara en föregångare genom sin lagstiftning om svensk export och import av vapen och krigsmateriel. Ickedemokratier och länder som bryter mot de mänskliga rättigheterna kan inte ges samma legitimitet att få köpa vapen. Vid export ska hänsyn tas till risken för krig och om staten begår brott mot mänskliga rättigheter. Regler för import av krigsmateriel bör utarbetas i enlighet med samma principer som gäller för export av samma slags produkter.

* * *

De senaste åren har oron varit påtaglig i Europas länder när trycket i gasledningarna minskat till följd av att det ryska statliga gasbolaget Gazprom stängt av kranarna till grannländer som Ukraina och Vitryssland. Energisäkerhet har därefter diskuterats på många internationella konferenser. Energitillförseln behöver både säkras och diversifieras och det görs främst genom att utveckla alternativa förnyelsebara energikällor.

Gazprom är majoritetsägare i det bolag där man tillsammans med tyska E.ON projekterar för en gasledning på Östersjöns botten. Ledningen är tänkt att gå genom en stor del av Sveriges ekonomiska zon.

De miljömässiga invändningarna är starka. Östersjön är klassat som ett särskilt känsligt havsområde. På botten finns giftiga tungmetaller och tiotusentals gamla minor, kemiska stridsmedel och ammunition sedan andra världskriget. Vid ett bygge måste de flyttas eller förstöras, med alla risker det innebär för miljön och fisket. En gasledning med en tänkt förgrening till Sverige riskerar också att slå undan benen för satsningar på bioenergi. En fullständig miljöprovning måste göras. Bolaget måste öppet redovisa alternativa sträckningar både på land och i Östersjön.

Innan Sverige prövar ett tillstånd att uppföra en fast installation inom den ekonomiska zonen bör regeringen ta fram en plan för vårt eget framtida utnyttjande av zonen. Den grunda delen skulle exempelvis i framtiden kunna användas till vindkraftparker, något som ligger mer i linje med en hållbar utveckling än det främjande av fossila bränslen som gasledningen innebär.

En stor del av Rysslands export av olja går idag över Östersjön. Vi har ställt stora krav på att fartygen ska ha dubbla skrov för att minska risken för ett oljeutsläpp som skulle få förödande konsekvenser i Östersjön. Östersjön är ett grunt hav och omloppstiderna för byte av vattnet är långa. En utbyggd gasledning och ökade oljetransporter skulle göra Östersjön till ett område med stora ekonomiska, strategiska och därmed säkerhetspolitiska intressen.

Den ryska statsledningen har meddelat att den ryska marinens viktigaste uppgifter är att försvara ryska olje- och gasledningar och i sammanhanget nämnt just den planerade gasledningen på Östersjöns botten.

* * *

Sedan terrorattentatet den 11 september 2001 har kampen mot terrorismen präglat den internationella agendan.

Det öppna samhället, demokratin och tryggheten utmanas av den internationella terrorismen. Kampen mot terrorismen är en gemensam angelägenhet och kräver samarbete mellan stater och internationella organisationer, där FN har en central roll. För att vår kamp ska lyckas måste den bygga på respekt för de mänskliga rättigheterna och folk-rätten.

Vår gemensamma kamp mot terrorism skadas när den förs utan hänsyn till de värden den ska försvara. Kampen mot terrorismen får inte bli en ridå bakom vilken man begår grova övergrepp, exempelvis som Ryssland gör i Tjetjenien.

De mänskliga rättigheterna kränks i det amerikanska lägret Guantánamo. För alla regeringar som säger sig sätta skyddet av de mänskliga

rättigheterna högst på sin dagordning bör det vara självklart att kräva dess omedelbara stängning.

I Afghanistan har den amerikanskledda koalitionen OEF genom hårdhänt krigföring bekämpat talibanerna. En allt större sammanblandning mellan den av FN beslutade insatsen, ISAF, och den amerikanskledda operationen utgör ett problem. Över tiotusen soldater har flyttats över från OEF till ISAF och den nyutnämnde ISAF-befälhavaren var tidigare befälhavare över OEF. Regeringen bör arbeta för att gränserna mellan ISAF och OEFs olika mandat och uppdrag upprätthålls och är tydligt åtskilda.

Sverige har under mer än fem års tid av militär närvaro bidragit till säkerheten i Afghanistan. Först med en styrka på 45 man i Kabul och numera med 365 man med ansvar för den norra regionens PRT, Provincial Reconstruction Team, i Mazar-e-Sharif. Det antalet ligger besvärande nära riksdagens beslutade maxgräns på 375 personer och ger inget utrymme för en evakueringsstyrka.

Fattigdomen och underutvecklingen i Afghanistan kräver omvärldens engagemang. Genom Svenska Afghanistankommittén har svenska insatser under en lång följd av år uppskattats i Afghanistan. Situationen i Afghanistan kan bara uthålligt lösas genom humanitär hjälp och utvecklingssamarbete.

Vi socialdemokrater vill att regeringen i en proposition förklarar hur man ser på den oroande risken för sammanblandning, hur man bedömer behovet av antal svenska soldater och hur regeringens strategi för Sveriges fortsatta bidrag till en positiv utveckling i Afghanistan ser ut.

* * *

Den transatlantiska relationen är vidare och djupare än enbart säkerhetspolitiken. Relationen handlar också om handel, kultur och en gemensam historia. Ett samarbete över Atlanten är alltid bättre än misstro och isolationism men utgör inget hinder för att kritisera felaktigheter i den amerikanska politiken såsom doktrinen om förebyggande anfall och den fallenhet för unilaterala åtgärder som präglar

dagens administration.

Nato befinner sig i en förändringsprocess som kommer att pågå under lång tid framöver. Också Sverige berörs av detta. Från att ha varit en försvarsorganisation vars primära syfte var att försvara västeuropeiskt territorium har Nato gradvis ställt om för att möta den nya tidens säkerhetshot. Nato har idag ett ökat fokus på fredsfrämjande operationer. Det är en nödvändig omorientering. Den har också lett till att Sverige idag har ett samarbete med Nato.

Sverige ska vara fortsatt militärt alliansfritt. Sverige bör dock fortsätta samarbetet med Nato som sedan flera år utvecklats. Internationella operationer blir alltmer krävande och komplexa och det behövs därför standardisering och samövning. För att möjliggöra svenskt deltagande i internationella krishanteringsinsatser är det därför viktigt att våra soldater tränas och samövas med andra länders soldater, vilket främst sker inom Nato-strukturen. Sverige bör fortsätta det aktiva engagemanget och deltagandet i internationella insatser inom ramen för FN, EU, Nato och OSSE.

Vi socialdemokrater säger nej till regeringens planer på ett svenskt deltagande i Natos militära operation "Operation Active Endeavour" i Medelhavet. Sverige ska inte delta i en militär Nato-operation som formellt baseras på Natos artikel fem, klausulen om ömsesidig försvarsgaranti.

Solidaritet och utveckling

För oss socialdemokrater är biståndet en hörnsten i en utrikespolitik präglad av solidaritet och rättvisa. Biståndet utgör ett konkret redskap i arbetet för en mer jämställd värld där orättvisor och förtryck i alla dess former bekämpas. Sedan 2006 går en procent av Sveriges BNI till bistånd. Biståndsnivåerna är viktiga. Det ger medel till kampen mot fattigdomen, det speglar väl Sveriges engagemang i de multilaterala sammanhangen och det ger oss tyngd och trovärdighet i diskussionerna med andra länder. Genom att Sverige är en föregångsnation upprätthåller vi ett tryck på andra länder att öka sitt bistånd.

Sverige har stolta traditioner av att vara en nation som är villig att

delta i fredsbevarande operationer. Med omställningen av försvaret har vi nu väl utbildade soldater och bra materiel för utlandstjänstgöring. Uppdragen har blivit allt svårare, kostsammare och farligare. Sverige ska ta sin del av ansvaret för internationell fred och säkerhet. Det är därför nödvändigt att försvaret, förutom den grundläggande uppgiften att försvara svenskt territorium, också har kapacitet att sända soldater till internationella uppdrag. Kostnaderna för detta ska falla på försvarsbudgeten.

Kopplingen mellan säkerhet och utveckling på både kort och lång sikt är odiskutabel. Men i en värld som upprustar allt mer, där mer än 1000 miljarder amerikanska dollar satsas på försvarsutgifter, jämfört med biståndet som ligger på cirka 100 miljarder amerikanska dollar, är det knappast fattigdomsbekämpningen som behöver mindre resurser. Inom OECD:s biståndskommitté, DAC, pågår en diskussion om regelverket för vad som får räknas som bistånd. Vi socialdemokrater vill att regeringen redovisar vilken linje Sverige kommer att driva i dessa diskussioner. Vi accepterar inte att biståndet urholkas genom att militära kostnader belastar biståndet.

Vi avvisar den urholkning av biståndet som regeringen genomför genom att avsätta 1,5 miljarder kronor från biståndsramen 2007 för att skriva av skulder för svenska företags affärer i Liberia och Kongo på 1970-talet. Vi anser att biståndsmedlen endast bör gå till fattigdomsbekämpning och utveckling.

De fattiga ländernas skuldbörda måste minska. Det finns länder som betalar uppemot tre gånger mer i skuldavbetalningar än till investeringar i hälsa och utbildning. De fattigaste ländernas skulder måste skrivas av helt.

Regeringen har aviserat en koncentration av antalet biståndsländer. En viss koncentration kan vara av godo, för att minska administrativa kostnader och få en bra arbetsfördelning mellan givare. Men Sveriges röst är uppskattad i många utvecklingsländer och den behövs i dialogen. Den skulle bli avsevärt mindre hörd internationellt om vi valde att lämna många samarbetsländer – medan andra stora givare stannar kvar. Vi socialdemokrater vill inte hasta fram en koncentration som

bygger mer på principer än på att nå resultat.

En viktig del av biståndet är stödet till demokratisk utveckling. Stöd genom partinära organisationer för att stärka partiväsendet ute i världen bör öka. Vi betonar också de fackliga rättigheternas viktiga roll för att motverka globaliseringens negativa effekter och vill stärka, inte skära ned, på biståndet till och via fackliga organisationer.

Vi värnar om biståndets kvalitet. Därför initierade vi förra året en översyn av det multilaterala biståndet. Biståndet ska ställa stora krav på mottagarländerna som har det politiska huvudansvaret för en positiv utveckling. Men som givare har Sverige ett ansvar att anpassa, samordna och effektivisera sitt bistånd och det gäller både det nationella biståndet och EU-biståndet. Vi socialdemokrater vill också reformera de internationella finansiella institutionerna för mer öppenhet och starkare inflytande för utvecklingsländerna.

* * *

FNs millenniemål är förpliktigande och ska vara uppfyllda 2015. Halva tiden har redan gått. Vi är stolta över Sveriges politik för global utveckling med samverkan av alla politikområden vägleda av två grundläggande perspektiv: ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv på utveckling.

Den samstämmiga politiken strävar efter att samordna alla våra politikområden för att uppnå samma mål: en hållbar global utveckling.

Kvinnor och barn har andra behov än män när det gäller säkerhet. De drabbas hårdast av konflikter och systematiska våldtäkter används som en krigsmetod. Samtidigt har kvinnor en större roll att spela i fredsprocesser och återuppbyggnad, i enlighet med säkerhetsrådets resolution 1325.

Kvinnorna är ofta familjeförsörjare och hos kvinnorna ligger en viktig nyckel till utveckling. Samtidigt har kvinnor inte alls samma möjligheter som män att ta ansvar för sina liv, kunna påverka samhället eller ta del av globaliseringens fördelar. Biståndet måste stärka kvinnors ställning och rättigheter. För oss socialdemokrater är det själv-

klart att barnens rättigheter lyfts fram i utvecklingspolitiken.

Varje år dör sex miljoner människor i sjukdomar som kan förebyggas eller botas. Hiv/aids är ett av de största hindren mot utveckling. Kvinnors rätt att bestämma över sina egna kroppar, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, är grundläggande. Bristen på dessa rättigheter är förödande. Mer än 530 000 kvinnor dör varje år av komplikationer i samband med graviditet och förlossning. I ökad jämställdhet och ökat självbestämmande, inte minst över den egna kroppen, ligger också den kanske viktigaste enskilda faktorn för att hejda spridningen av hiv/aids. Det är viktigt att arbetet för att genomföra intentionerna i den SRHR-policy den socialdemokratiska regeringen påbörjade fortsätter också under nuvarande regering.

Ett annat stort hinder för utveckling är att kvinnor ofta har svagare ställning juridiskt och ekonomiskt än män, mindre utbildning och begränsade möjligheter till inflytande. Därför är det dubbelt glädjande att förra årets fredspris gick till Muhammad Yunus och Grameen Bank. Erkännandet av en verksamhet som mikrokrediternas betydelse för utvecklingen sätter strålkastarljuset både på hur ekonomisk och social utveckling bidrar till fred och säkerhet och kvinnors roll.

* * *

Respekt för de mänskliga rättigheterna är grundläggande i socialdemokratisk politik. Politiska, ekonomiska, sociala och kulturella fri- och rättigheter förutsätter och förstärker varandra.

Det är en mänsklig rättighet att få leva utan diskriminering på grund av kön eller sexuell läggning. Vi vill att regeringen driver på för HBT-personers rättigheter också internationellt. Kvinnors, och barns, särskilda utsatthet framstår extra tydligt i den moderna tidens slavhandel för sexuell kränkning och exploatering. Det är en fruktansvärd företeelse som Sverige med all kraft måste fortsätta sitt arbete mot, i utvecklingssamarbetet liksom inom EU och det rättsliga samarbetet.

Socialdemokratin är självklart en stark motståndare mot tortyr och dödsstraff. Varken tortyr eller dödsstraff har någon som helst plats i

demokratiska samhällen. Vi stödjer Italiens initiativ inom FN för ett universellt moratorium och på sikt helt avskaffande av dödsstraffet.

* * *

Afrika står på många sätt i fokus för kampen för de mänskliga rättigheterna, fattigdomsbekämpning och konfliktlösning. Vi socialdemokrater har alltid lagt stor vikt på samarbete för utveckling, fred och jämställdhet, inte minst i Sydafrika. Vi vill förstärka Sveriges engagemang och närvaro på denna komplexa kontinent men ser en tråkig trend när det är i Afrika regeringen väljer att lägga ner ambassader. Vi vill ge fortsatt aktivt stöd till Afrikanska unionens och FNs fredsfrämjande arbete och ett fortsatt ambitiöst utvecklingssamarbete. Afrika besitter sin egen kraft till utveckling och solidariskt ska vi ge vårt stöd till den processen.

Latinamerika symboliserar på flera områden hur utvecklingen i världen gått framåt de senaste tio åren. Från att ha varit diktatorernas kontinent har demokratin vunnit mark och inte minst ursprungsbefolkningarna gör - och får - sina röster hörda.

* * *

Vår solidaritet manifesteras idag genom den insamling som pågår på flera platser. Det är arbetarrörelsens Solidaritetsfond som samlar in pengar till utvecklingsprojekt i Mellanöstern.

Vi socialdemokrater kallar vårt internationella program för "En rättvis värld är möjlig". Det grundar sig på vår övertygelse om att utvecklingen är påverkbar. Kampen för en rättvisare värld ger resultat - om bara den politiska viljan finns.

* * *

Vänsterpartiet i utrikesdebatten 070214.

Från vänsterpartiet.se 070214.
Utrikespolitiska debatten.
Första inlägget (12 minuter)

Herr/Fru talman,

När Berlinmuren föll, kalla kriget gick mot sitt slut, apartheid i Sydafrika och diktaturen i Chile föll föddes det en förhoppning, en dröm världen över om ett genombrott för demokrati och mänskliga rättigheter. Det fanns en dröm om att säkerhetspolitiska och ekonomiska intressen aldrig mer skulle överordnas alla människors grundläggande fri och rättigheter. Den drömmen är nu död och begravd.

Vi lever idag i en värld där den enda kvarvarande supermakten USA sätter dagordningen och det är en dagordning där demokrati och mänskliga rättigheter har en undanskymd plats, överskuggade av säkerhetspolitik, de multinationella företagens intressen och Västs aldrig sinande behov av råvaror och energi. Demokrati och mänskliga rättigheter har blivit verktyg, slagord utan innehåll, som används för att misskreditera eller legitimera. Vem som är demokrat och vem som är terrorist handlar till syende och sist idag i grunden om hur man förhåller sig till den rådande världsordningen.

Vi ser det kanske som tydligast i Mellanöstern, där de hänsynslösa diktaturena i SaudiArabien och Egypten hålls under armarna samtidigt som man isolerar den demokratiskt valda ledningen i Palestina. Vi ser denna världsordning i Afghanistan, där talibanerna störtades för att ge plats åt en hyllad regim som domineras av gamla krigsherrar med grova övergrepp och brott på sitt register. Vi ser det i Irak där Saddam Hussiens diktatur ersatts av en pågående rea på Iraks naturtillgångar och på det irakiska folkets liv. Irakierna frihet har för länge sedan glömts bort, om det nu någonsin fanns på agendan.

Men en annan politik är möjlig, en politik som tar sin utgångspunkt i varje folks frihet att välja sin egen väg, att besluta om sitt eget öde.

Och därför säger vi bryt bojkotten av den palestinska myndigheten, USA och deras allierade måste lämna Irak och Sverige bör ta hem trupperna från Afghanistan.

Det senaste exemplet på denna världsordning har varit vinterns attack mot och ockupation av Somalia. Den odemokratiska etiopiska regimen har för att dölja sina övergrepp mot sin egen befolkning och för att förverkliga sina lokala stormaktsambitioner genomfört ett anfalls- krig. Ett anfallskrig som starkt stöds av USA. Man kallar det kamp mot terrorismen, enligt numera välkänd retorik, men är förvillande lik just terror mot civilbefolkningen.

Men annan politik är möjlig, en politik för ett fredligt Somalia, där somalierna avgör sin egen framtid. Därför säger vi att USA:s och Etiopiens anfallskrig måste fördömas, Sverige bör ta initiativ till en bred dialog mellan parterna utan inblandning av USA eller grannstaterna. De svenska medborgarna som ännu sitter fast i Somalia måste få hjälp att komma hem.

En annan central fråga på Afrikas Horn är situationen i Eritrea. Sverige måste fördöma Eritreas övergrepp mot de mänskliga rättigheterna och kraftfullt verka för att Dawit Isaak frigges.

Hur mänskliga rättigheter kan ignoreras blir också tydligt när vi ser de konservativa krafter, som med USA:s starka stöd, nu tar strid mot kvinnors rätt till sin egen kropp och sin egen sexualitet. De kampanjer som ledde till förbudet av abort i Nicaragua och Polen förskräcker. Mäns våld mot kvinnor, diskriminering på grund av kön och abortförbud utgör idag några av de vanligaste kränkningarna av de mänskliga rättigheterna. Men om hoten mot kvinnors rätt att bestämma över sina egna kroppar säger Carl Bildt ingenting.

Homosexualitet är förbjudet i ett 70tal länder, våld och diskriminering mot HBTpersoner förekommer i alla stater. Men det är uppenbarligen inget som får plats i en 14-sidig utrikespolitisk deklaration. Men en annan politik är möjlig, Sverige måste vara ett land som i EU, FN och andra sammanhang tar strid för kvinnors och HBTpersoners rättigheter, annars blir orden om frihet inte så mycket värda.

Herr/Fru talman

Men det är inte bara i Mellanöstern och i Afrika som frihet får vänta för befolkningen när USA och deras allierade ska förverkliga sina ekonomiska och säkerhetspolitiska intressen. Den europeiska unionen har knappats dolt vad man prioriterat. När EU:s handelskommissionär Peter Mandelson besökte Sverige förra veckan sa han att ett nytt frihandelsavtal är en mer akut fråga än klimatförändringarna. Bönder i Syd som har fått sina försörjningsmöjligheter söderslagna genom torka och översvämningar skulle knappast hålla med.

EU:s ambitioner har även blivit tydliga genom de pågående medlemsförhandlingarna med Turkiet. I Turkiet begås fortfarande omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna, oberoende MR-organisationer rapporterar om omfattande fall av tortyr under förra åren. Fortfarande har Turkiet inte gjort upp med sin blodiga historia. Mordet på Hrant Dink understryker bara ytterligare den så kallade djupa statens starka ställning i Turkiet. Trots detta har EU valt att fokusera på handelsfrågor, vilka hamnar som varit öppna för vilka fartyg och sina egna ekonomiska intressen i medlemskapsförhandlingarna med Turkiet.

Men en annan politik är möjlig. Klimatförändringarna är långt mycket viktigare än att nya marknader ska öppnas för Västs multinationella företag. Kränkningarna av oppositionen och de etniska minoriteterna i Turkiet måste fördömas. Folkmordet 1915 på armenier, assyrier/syrianer, kaldéer, pontier med flera måste erkännas.

Att Västs ekonomiska intressen går före demokrati och fattigdomsbekämpning blir också tydlig inom de internationella finansinstituten IMF och Världsbanken. Runt om i Syd ställer man idag hårda ekonomiska krav som slår sönder förutsättningarna för fattigdomsbekämpning. 2005 frös IMF utbetalningarna till Nicaragua på grund av den statsbudget som parlamentet antagit. Man tvingade dessutom Nicaragua att frysa utgifterna för utbildning fram till 2008, trots att man skulle behöva öka utgifterna för utbildning för att uppnå Milleniemålet om att alla barn ska ha tillgång till grundskoleutbildning 2015.

Nicaragua är bara ett exempel bland många. Men det går att föra en annan politik, ska fattigdomen halveras och demokrati kunna växa fram i Syd måste IMF och Världsbanken demokratiseras, här kan Sverige spela en avgörande roll. Sveriges utvecklingssamarbete får aldrig villkoras med privatiseringar och liberaliseringar.

Herr/Fru talman,

Men vi ser även starka motrörelser till den nuvarande världsordningen, rörelser som inger hopp. Över Latinamerika går en våg av folklig kamp för rättvisa, jämlikhet och demokrati. Gamla korrumperade partier med kopplingar till militärdiktaturerna på 70talet har svepts undan. I land efter land har nu demokrati befästs, människor som tidigare varit utestängda från makten har nu fått makt över sina egna liv, sin egen utveckling.

Men det är en utveckling som inte välkomnas av USA och deras allierade. De upprörs över att multinationella företag inte längre ska kunna plundra länderna på dess naturtillgångar, de upprörs över att länder i Syd formulerar sina egna visioner, skriver sin egen historia.

De upprörs över Bolivias demokratiskt valde president Evo Morales nu försöker skriva om avtalen med multinationella företag i landet för att en större andel av intäkterna från landet naturtillgångar ska komma befolkningen till del. Men att 500 år av apartheid i Bolivia nu går mot sitt slut, att ursprungsbefolkningen för första gången fått makt över sitt land, är inte intressant för USA och dess allierade.

Samtidigt som den demokratiskt valda regeringen i Venezuela fördöms är tystnande om grannlandet Colombia talande. Ett Colombia som toppar all statistik över brott mot de mänskliga rättigheterna i Latinamerika. 2005 mördades 70 fackföreningsmedlemmar, 2006 5 journalister. 20 politiska mord genomförs varje dag, långt fler förföljs, trakasseras och fördrivs, utan att regeringen agerar kraftfullt.

Inte heller ser vi någon upprördhet över de omfattande förföljelserna på oppositionella i Filippinerna. Förra året mördades minst 700 folk-rörelseaktivister. Men om detta blir det inte ens notiser i Väst.

Den världsordning vi lever i vilar på antagandet att alla människor

inte är lika värda, att miljarder människor saknar förmågan att avgöra sin egen framtid. När Israels förre premiärminister Menachem Begin kallade palestinierna för "tvåbenta vilddjur" var han en föregångare till vår tid.

Rudyard Kiplings dikt om "den vite mannens börda" är idag åter skrämmande aktuella. Det har åter blivit den rika världens börda att rädda vildarna undan sig själva, att med vapen i hand lära ickemänniskorna i Irak, Afghanistan, Somalia, Colombia, att de måste inordna sig i den rådande världsordningen.

Världen är idag i akut behov av länder som står upp för demokrati och mänskliga rättigheter, oavsett när och hur de kränks. Sverige skulle kunna vara ett sådant land.

Då, men först då, skulle Sverige kunna bli en tydlig kraft för frihet, fred och försoning.

[Miljöpartiets inlägg i utrikesdebatten 070214.](#)

Finns 070214 inte på Internet.

Ryssland.

DN 070217 Ledare sid 2:

“ **Inget nytt kallt krig.** “

Ryssland har höjt tonläget på den internationella scenen. Det handlar mest om landets framtida roll i världen.

DET TALAS ALLT oftare om att ett nytt kallt krig kan vara under uppsegling. Tecknen är flera.

Främst tänker man kanske på den ryske presidentens uttalanden i München nyligen. Putin anklagade USA för otyglad användning av våld, för att underblåsa kapprustningen och för att skapa osäkerhet på världsscenen.

På fredagen förstärktes bilden av att befälhavaren för Rysslands väpnade styrkor förklarade att Ryssland ensidigt kan komma att lämna ett nedrustningsavtal, det så kallade INF-avtalet, om USA förverkligar sina planer på att bygga baser för sitt missilförsvar i östra Europa.

Hårda ord, men är det verkligen starten på ett nytt kallt krig? Svaret är rimligen nej.

DET HANDLAR OM RYSSLANDS internationella ställning och, inte minst, om den ryska självbilden. Ryssland vill inte bli taget för givet.

Ambitionen att vara en viktig spelare finns där. Några gånger har tonläget varit oroväckande högt, inte minst mot stater i närområdet. Några gången har politiken motverkat sitt syfte.

"Putin har inte gjort någon hemlighet av att han vill att Ryssland i framtiden ska använda sin starka ställning som energileverantör för att bli erkänt som stormakt", konstaterar Rysslandskännaren Ebba Sävborg i skriften "Ryssland - buse eller bundsförvant?" (Världspolitikkens dagsfrågor 2007/1.)

STRÄVAN EFTER EN stormaktsroll är dock inte detsamma som strävan efter konfrontation. Det Putin sade i München hade många demokrater i den amerikanska kongressen kunnat skriva under på, för att inte tala om regeringschefer världen över.

Dessutom är Ryssland och USA sammanvävda på ett sätt som det aldrig var fråga om under Sovjetunionens tid. Länderna samarbetar om Nordkorea, i försöken att stoppa kärnvapenspridningen, i kampen mot den internationella terrorismen. Det finns ett ömsesidigt intresse av fungerande relationer - varken Washington eller Moskva har något att vinna på grus i maskineriet.

Därmed inte sagt att allt är frid och fröjd. Tecknen från Ryssland har varit nedslående en längre tid - friheter har beskurits, obekväma röster har marginaliserats eller tystats, medieklimatet har försämrats.

I regeringens utrikesdeklaration valde Carl Bildt att i grunden vara optimistisk. Men, tillade utrikesministern, "i viktiga avseenden har utvecklingen under de se naste åren också inneburit steg tillbaka".

DET SOM SKER I RYSSLAND har också fått återverkningar för svensk försvarsplanering, där förmågan att delta i internationella insatser i framtiden inte ska vara den enda ledstjärnan. Det ska även finnas en beredskap för att det säkerhetspolitiska läget i vår del av världen förändras till det sämre.

Det finns ingen anledning att måla upp skräckbilder av ett hotande Ryssland, men det ryska vägvalet är inte gjort. Vad som kommer efter Putin är oklart, även om möjliga (och redan utpekade?) kronprinsar börjat visa sig.

I denna ryska process har omvärlden att fortsätta balansgången mellan att otvetydigt stå upp för grundläggande värderingar och samtidigt inte stöta bort Moskva. Ett isolerat Ryssland är väsentligt farligare än ett som samarbetar. Ett isolerat Ryssland skulle till och med kunna innebära startskottet för ett nytt kallt krig.

DN

Område 4. Sambandsforskning.

Undersökningar om samband mellan olika verksamheter.

I område 5 om naturforskningsverksamheter undersöks materiens delar och deras sammanhang. På liknande sätt undersöker verksamheterna i 4 människornas verksamheter och deras sammanhang, med tonvikt på sambanden. I 4 är delarna som samverkar (människorna) större än delarna i 5 (atomer o d).

Se <http://wimnell.com/omr4.html>

Där finns:

DE STORA SAMBANDEN

(1999. Justerat 070208)

Innehåll:

- Verksamheter som formar världens framtid.
- Verksamheter i delområdena.
- Förvärvsarbetande i Sverige 1990 efter yrke (NYK).
Sammanfattande schema
- Ett dynamiskt nät av verksamheter. Med Schema, bild 4.
- Det stora kretsloppet.
- Den fundamentala påverkanskedjan. Bild 1.
- Schema med påverkan mellan områden. Bild 2 och bild 3.
- Materiens kretslopp.
- Kulturella verksamheter.
- Hanteringar av förändringsprocesserna. Planeringar.
- Schema över påverkans- och förändringsproblem. Bild 7.
- Schema med politiska och opolitiska planeringar. Bild 5.
- Hur bör det bli ?
- Politiska och opolitiska planeringar.
- Planeringsbrister och planeringsbehov.
- Något om miljöplanering.
- Slutsatser och förslag till åtgärder. Med schema, bild 6.

Texterna (ej bilderna) i avsnitten Verksamheter som formar världens framtid till Kulturella verksamheter finns till stora delar på områdena 5-9 i det följande. Texterna (ej bilderna) i avsnitten om planering finns till största delen på område 7 i det följande.

Se även <http://wimnell.com/omr40.html>

Området har rubriken:

40 Systemvetenskap. Infostruktur.

Infostruktur är sättet att ordna informationer.

Innehåll i område 40:

- Bakgrund till område 40. Som bakgrund till område 40 gäller uppsatsen i område 4 som handlar om de stora sambanden.
- Systemvetenskap. Skrivet 990315. Några delar kan vara inaktuella. (Innehåller många länkar som alla kanske inte fungerar 2007. Länkar som inte fungerar visar på svagheter i Internetsystemet.)
- Utredningar före 031020 av Sven Wimmell om den mjuka infostrukturen.
- Hur ska man kunna förbättra världen?
- Den mjuka infostrukturen. Problem och förslag.
- Sammanfattningar om klassifikationssystemet för verksamheter och den mjuka infostrukturen.
- Innehållet i de med rött markerade sammanfattningarna.
- Regeringens hemsidor på internet.
- Några citat ur läroplanen för grundskolan
- Vad ska man informera om?
- Utredningar 031020 och senare av Sven Wimmell om den mjuka infostrukturen.

Områdena 41-49 är avsedda för utredningar om samband och samordning mellan olika verksamheter, men arbetet med det är bara påbörjat.

Sammanställningar som belyser område 4 mm.

I forskningsarbetet om samhällsplaneringens problem har gjorts många sammanställningar av olika slag. I områdena 10-99 på hemsidan finns sammanställningar som kan beröra flera verksamhetsområden, men huvudsakligen är kopplade till området där de är placerade.

En lång lista finns på område 40 på Sven Wimmells hemsida <http://www.wimnell.com/omr40.html>:

Sammanfattningar om klassifikationssystemet för verksamheter och den mjuka infostrukturen gjorda före 031020.

Dessa kan vara i princip riktiga, men på grund av ålder innehålla felaktigheter till följd av inräffade förändringar i verkligheten.

De berör områdena 102 och 104 samt 4: område 102 när utredningarna ses som gällande ett klassifikationssystem för verksamheter och områdena 104 och 4 när de ses som gällande samband mellan olika verksamheter. De är för många för att återges här. Se <http://wimnell.com/omr40.html>.

Utredningar 031020 och senare:

Sven Wimmell 031020: Om hård och mjuk infostruktur. Information, informationsteknik, informationssystem, tillväxt, välfärdsfördelning och demokrati och dylikt. (<http://wimnell.com/omr40b.pdf>)

Sven Wimmell 031105 Förslag till mjuk infostruktur på SverigeDirekt.pdf (<http://wimnell.com/omr40c.pdf>)

Sven Wimmell 031205 med tillägg 031231: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter.pdf (<http://wimnell.com/omr40d.pdf>)

Sven Wimmell 040308: Mellanöstern, hela världen, Sverige och den strategiska IT-gruppen. (<http://wimnell.com/omr40e.pdf>)

Sven Wimmell 040421: Utbildningar vid universitet och högskolor (<http://wimnell.com/omr40f.pdf>)

Sven Wimmell 041112 ändrad 050121: Sammanställning om samhällsplaneringens problem. (<http://wimnell.com/omr40g.pdf>)

Sven Wimmell 041214+tillägg 060220 och 060525: Kunskaper vid universitet och högskolor i Sverige. Från en pågående, ej avslutad, undersökning. (<http://wimnell.com/omr40h.pdf>)

Sven Wimmell 050109: Infostruktur. Klassifikationssystem: LIBRIS - SAB och SW-systemet. (<http://wimnell.com/omr40i.pdf>)

Sven Wimmell 050101: SCB:s forskningsämnen inlagda i SW-systemet. Samt nedlagda SAFARIs ämnen inlagda i SW-systemet. (<http://wimnell.com/omr40j.html>)

Sven Wimmell 050112: Termer ur MeSH (Medical Subject Headings). (<http://wimnell.com/omr40k.html>)

:

Sven Wimmell 050112: Några databaser och bibliotek. (<http://wimnell.com/omr40l.html>)

Sven Wimmell 050121: sverige.se som ersatt SverigeDirekt. Kompletterad 050411 med Riksdagens samhällsguide. (<http://wimnell.com/omr40m.pdf>)

Sven Wimmell 050130: CPV-koder 2003. Från Internet 050126. (<http://wimnell.com/omr40n.pdf>)

Sven Wimmell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-klassifikationssystem. (<http://wimnell.com/omr40o.pdf>)

Sven Wimmell 050130: CPV-koder 2003. Inlagda i SW-

klassifikationssystem. Områdena 66-69 förkortade.
(<http://wimnell.com/omr40p.pdf>)

Sven Wimmell 050203: SNI 2002. Och antalet arbetsställen 1999.
Inlagda i SW-klassifikationssystem. (<http://wimnell.com/omr40q.pdf>)

Sven Wimmell 050203: SSYK 96. STANDARD FÖR SVENSK
YRKESKLASSIFICERING. Yrken inplacerade i SW-
klassifikationssystem. (<http://wimnell.com/omr40r.pdf>)

Sven Wimmell 050206: SUN, utbildningsklasser, Inlagda i SW-
klassifikationssystem. (<http://wimnell.com/omr40s.pdf>)

Sven Wimmell 050206: SW-klassifikationssystem med inlagda:
LIBRIS/SAB, sverige.se, forskningsämnen, CPV för varor/tjänster,
SNI arbetsställen, SSYK yrken, SUN
utbildningar. (<http://wimnell.com/omr40t.pdf>)

Sven Wimmell 050224: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man
kunna förbättra världen? Katastrof- och krisberedskap.
Välfärdsfördelning. (<http://wimnell.com/omr40u.pdf>)

Sven Wimmell 050403. Lärarutbildning. Forskning.
Samhällsplanering. Skolan. (<http://wimnell.com/omr40v.pdf>)

Sven Wimmell 050429: SW-klassifikationssystem, med inlagda
klasser enligt "Nordisk Outline", klassifikationssystem för museer.
(<http://wimnell.com/omr40x.pdf>)

Sven Wimmell 050510+050610: Världshistorien och framtiden.
Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen?
(<http://wimnell.com/omr40y.pdf>)

Sven Wimmell 050522+050605: De borgerliga partiernas
skatteförslag. Och annat om skatter, bidrag och moral. Bostadsbidrag.
TV-licens. (<http://wimnell.com/omr36-39h.pdf>)

Sven Wimmell 050920: Välfärd, skatter, arbete, tillväxt.
(<http://wimnell.com/omr36-39i.pdf>)

Sven Wimmell 051010: Folkhälsopolitik med nytt målområde:
Kunskaper, förmåga, erfarenheter, vilja.
(<http://wimnell.com/omr61a.pdf>)

Sven Wimmell 051015: Om EU. Politikområden. Kommissionen.
Parlamentet. Utskott. Ledamöter. EU-nämnden. EU-historia. mm.
Förslag till ny konstitution. Grundlag. Folkomröstningar. Lagrådet.
Junilistan. (<http://wimnell.com/omr32a.pdf>)

Sven Wimmell 050611: Utdrag ur Demokratirådets rapport 2005:
Mediernas integritet (SNS). (<http://wimnell.com/omr907a.pdf>)

Sven Wimmell 051106+051109: Tillstånd och förändringar
utomlands och i Sverige oroar. Vad göra ? Samhällsplaneringens
problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?
(<http://wimnell.com/omr40z.pdf>)

Sven Wimmell 051120: Det viktigaste problemet är: välfärden och
välfärdsfördelningen, inte arbetslösheten.
(<http://wimnell.com/omr40za.pdf>)

Sven Wimmell 051215: Om SCBs rapport Trender och prognoser
2005. (<http://wimnell.com/omr40zb.pdf>)

Sven Wimmell 060111+tillägg 060130: Om LO-rapporten Vad vill
egentligen moderaterna? Med kommentarer för partierna inför valet
2006. (<http://wimnell.com/omr36-39j.pdf>)

Sven Wimmell 060127: Samhällsplaneringens problem. Demokrati
med kunskaper hos alla. Kriser och välfärd alla dagar.
Ansvarskommittén. Tsunamikatastrofen. Krisberedskap.
(<http://wimnell.com/omr40zc.pdf>)

Sven Wimmell 060224: Samhällsplaneringens problem.
Klassifikationssystemet för verksamheter.
(<http://wimmell.com/omr40zd.pdf>)

Sven Wimmell 060316+tillägg 060326: Om alliansens skattelättnader, som ej bör genomföras, och om andra bättre skatteförslag. Bl a slopad individuell TV-avgift. (<http://wimmell.com/omr36-39k.pdf>)

Sven Wimmell 060327: TV-avgiften i proposition 2005/06:112.
Avgifter för privathushåll: De individuella TV-avgifterna bör slopas, och ersättas med en kollektivavgift för alla privathushåll, betald av riksdagen. (<http://wimmell.com/omr36-39l.pdf>)

Sven Wimmell 060408: Budgetpropositionen våren 2006.
Levnadskostnader. Skatter. bidrag. Förbättringar för dem med låga inkomster. Pensionärer. Icke-pensionärer. (<http://wimmell.com/omr36-39m.pdf>)

Sven Wimmell 060813: De borgerliga gynnar i valet 2006 mest de höga inkomsterna. (<http://wimmell.com/omr36-39n.pdf>)

Sven Wimmell 060921: Alliansen vann valet 2006. Epoken Göran Persson är slut. (<http://wimmell.com/omr36-39o.pdf>)

Sven Wimmell 061023: Politik efter valet 2006.
(<http://wimmell.com/omr36-39p.pdf>)

Sven Wimmell 070111+070223: Den borgerliga regeringens skatter och skattepropaganda. Utdrag ur [omr36-39o.pdf](http://wimmell.com/omr36-39o.pdf)+[omr36-39p.pdf](http://wimmell.com/omr36-39p.pdf) .
Och något om oppositionen. (<http://wimmell.com/omr36-39q.pdf>)

Sven Wimmell 070224: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter. Kunskaper om verksamheterna och deras samband för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.
(<http://wimmell.com/omr40ze.pdf>)

I utredningarna kan finnas länkar med adresserna

<http://web.telia.com/~u86107412/>
<http://web.telia.com/~u86119281/>
<http://web.telia.com/~u86119282/>
<http://web.telia.com/~u86119283/>

Dessa adresser ska ändras till:
<http://wimmell.com>

Område 5. Naturforskningsverksamheter och matematik.

Med naturforskningsverksamheter avses verksamheter som undersöker naturen inklusive växt- och djurvärlden. Matematik räknas enligt tradition till naturvetenskaperna.

50 Allmänt. 51 Matematik. 52 Astronomi o d, rymdforskning. 53 Fysik. 54 Kemi. 55 Geologi, meteorologi o d. 56 Paleontologi, arkeologi. 57 Biologi, ekologi o d. 58 Botanik . 59 Zoologi .

På <http://www.winnell.com/omr5.html> har placerats läroplaner för

Grundskolans ämnen matematik, naturorienterande ämnen, fysik, kemi, biologi. Ämnena hör hemma på avdelningarna 50-59 och i någon mån 61 när det gäller människokroppens funktion o d.

Gymnasiet: NV -Naturvetenskapsprogrammet. Naturkunskap. Matematik.

Materiens kretslopp har behandlats i område 4 och är av två slag: kretslopp i naturen som pågår utan människornas medverkan och kretslopp som orsakas av människornas verksamheter. Naturens egna kretslopp undersöks och beskrivs av naturforskarna i avd 5.

I 52 om astronomi m m undersöks universums stora kretslopp med galaxernas, stjärnornas och planeternas bildande, förändringar och rörelser o d.

I 53-54 om fysik o d och kemi o d undersöks materiens minsta delar, elementarpartiklar, atomer, molekyler och kraftspelen dem emellan, elektricitet, magnetism, kemiska föreningar o d.

I 55 om geologi, meteorologi, hydrologi o d undersöks den döda materien i, på och närmast omkring jordklotet, jordens uppkomst, beskaffenhet och förändringar genom jordbävningar, vulkanaktiviteter, vindar och nederbörd o d. Här undersöks bl a förekomsten av

drickbart vatten och mineralerfyndigheter som är begärliga för människor.

I 56-59 undersöks det levande på jorden, nu och under tidigare epoker. I 56 undersöks utdöda växter och djur o d, i 57-59 undersöks växt- och djurliv, bl a naturens ekosystem, de levande cellerna och mikroorganismer o d.

Människan och djuren behandlas också i samband med hälsa, sjukdomar och sjukvård o d på 61. Skötsel av husdjur behandlas på 63 om biologisk produktion, där behandlas också växters sjukdomar och förädling o d.

Forskningsverksamheterna i 5 ger underlag för verksamheterna i 6, som handlar om människornas tillämpningar av naturforskarnas rön.

Område 6. Teknologiska / ekonomiska verksamheter.

Med teknologiska / ekonomiska verksamheter avses verksamheter som syftar till materiell nytta. Verksamheterna i avdelning 60 - 69 avser opolitiska verksamheter. Politiska verksamheter utanför de demokratiskt valdas verksamheter i 35 ingår i avdelningarna 36-39 för politiska krav och politiska planeringar.

60 Allmänt. 61 Hälso- o sjukvård, räddning. 62 Ingenjörsverksamheter. 63 Biologisk produktion. 64 Hushållsarbeten, energi- och hygienförsörjning. 651 Allmänna kontorsarbeten, datoranvändning. 652 Opolitiska offentliga verksamheter, militärväsen. 653 Handel. 654 Telekommunikationer. 655 Förlag o d. 656 Transporter. 657 Penningverksamheter. 659 Företagsekonomi, arbetsförmedling od. 659 Marknadsföring.(Formgivning av trycksaker o d se 75-77. Filmreklam o d 7914). 66/69 Tillverkning av varor och byggnader och anläggningar. 66 Kemivaror. 67 Bearbetningsvaror. 68 Komplexvaror. 69 Tillverkning av byggnader o anläggningar.

På <http://www.wimnell.com/omr6.html> har placerats läroplaner för Teknik och Hem- och konsumentkunskap.

Kretslopp i materien (behandlat i område 4) som påverkas av människor förekommer i första hand i område 6.

I 61 undersöks och beskrivs kretsloppen i människokroppen i 611-612 om anatomi och fysiologi. I 613 undersöks och beskrivs människokroppens behov av näring, motion och vila od och behov av att undvika felaktigt näringsintag, fel i kroppsarbete och fel när det gäller giftintag i form av alkohol, tobak , droger o d, påverkan av stressfaktorer mm.

614-618 gäller räddningstjänst och sjukvård o d och här påverkas naturens eget kretslopp av människor för att förbättra människornas

levnadsvillkor. 619 gäller i veterinärverksamheter motsvarande för djuren.

I 61 används bl a varor som tillverkas i avd 66-69 och i 61 uppkommer avfall av olika slag, som tas om hand av reningsanläggningar, sopstationer o d i 64 eller återgår till varuproduktionen i form av skrot o d, i den mån avfallen inte tas om hand inom 61. Döda människor tas om hand och begravs i verksamheter i 614.

I 62 undersöks möjligheter att konstruera maskiner och utrustningar, transportmedel, konstruera hus och anläggningar od. Tillverkning sker i 66-69, men undersökningarna i 62 kan ge upphov till avfall från experiment o d. Det finns skäl att understryka, att verksamheterna i 62 med konstruktion o d sker på materiens villkor och att formgivning med hänsyn till trevnadsvärden, skönhet, sociala krav od sker i 7.

Till det materiella kretsloppet kan man kanske räkna ritningar o d till konstruktioner som görs i 62 och kommer till användning i bl a industrierna i 66-69 och i formgivningsverksamheter, bl a i 71-72.

I 63 om lantbruk, skogsbruk, jakt och fiske o d påverkar människor genom att odla växter och hålla djur od. Gödselmedel, verktyg, maskiner, byggnader o d hämtas från varuproduktionen i avd 66-69.

Producerade livsmedel skickas till 64 om bl a mathållning eller till livsmedelsindustrierna i 66. Här produceras också timmer, bomull, textilfibrer o d, som skickas till varuproduktionen i 66-69. Avfall från växter och djur i form av naturgödsel och kompostmaterial kan återgå inom 63. Avfall från verksamheterna är bl a läckage av gödselmedel som läcker ut i vattendrag.

I 63 förekommer också verksamheter som avser att förbättra kretsloppen i naturen, man skjuter rovdjur tex och förbättrar villkor för utrotningshotade växter och djur, kalkar sjöar o d.

I 64 förekommer verksamheter som gäller mathållning och boende, system för energi- och hygienförsörjning, personlig hygien, fastig-

hetsförvaltning, tvätt och rengöring, o d. Varor, byggnader od till verksamheterna kommer från industrier i 66-69 och i någon mån direkt från lantbruk od i 63.

I 64 finns energiproducerande anläggningar som vatten- kol- och kärnkraftverk, reningsanläggningar för dricksvatten och avloppsvatten, anläggningar för omhändertagande av sopor o d.

Verksamheterna i 64 åstadkommer avfall och gasutsläpp o d , som kan återgå inom 64 till värmeanläggningar od eller skickas till industrier i 66-69 för återanvändning, t ex metallskrot, papper, glas. En del avfall hamnar i naturen, och åstadkommer skador, bl a påverkas atmosfären av gasutsläpp, som ger ozonhål och påverkas klimatet på jorden så att t ex Golfströmmen kan vända.

I 65 förekommer verksamheter som ger stora bidrag till det materiella kretsloppen. Här förekommer handelsverksamheter, i 653, som distribuerar varor o d, och transportverksamheter, i 656, som transporterar varor och personer o d.

I 652 finns bl a militära verksamheter, som har enorm påverkan på de materiella kretsloppen, de förstör människor, växt-och djurliv och materiell egendom.

I 657 finns verksamheter som sysslar med pengarnas kretslopp.

I 658 finns bl a verksamheter som fördelar arbete och förmedlar arbetskraft i kretslopp på den s k arbetsmarknaden.

Verksamheterna i 65 förbrukar varor och anläggningar som kommer från idustierna i 66-69, bl a förbrukas transportmedel, och i krig o d mycket annat.

Verksamheterna i 65 ger upphov till avfall och ej önskade biverkningar, bl a utsläpp från trafiken, dödade och skadade i krig och i trafiken o d. Avfall och biverkningar tas om hand bl a av sjukvården i 61 och avfallsanläggningar o d i 64, men mycket släpps ut i naturen , bl a bilavgaser, som ger skador på atmosfären o d.

I 66-69 tillverkas varor och byggnader och anläggningar och förekommer gruvdrift o d i 679. Råvaror tas i viss mån från lantbruk o d i

63 och i viss mån i form av användbart avfall från nästan alla avdelningar 10-99. Mellan avd 66-69 förekommer många slags utväxlingar mellan tillverkare av hel- och halvfabrikat o d. Byggverksamheterna i 69 t ex hämtar byggnadsmaterial från industrier i 66-68. Tillverkade varor skickas till alla avdelningar 10-99 med transportverksamheter i 656 och vanligen via handeln i 653.

Avfall och biverkningar i 66-69 är bl a utsläpp avgaser i luften och utsläpp av restprodukter i sjöar och vattendrag.

I det följande några exempel från verksamhetsområden.

61. Tonårshjärnan.

Från Forskning & Framsteg nr 1 20007 sid 12-16.
(Illustrationerna utelämnade här)

AV LOTTA FREDHOLM

“ Att tonåringar har svårare än vuxna att sälla bland intryck har fått stöd i ny forskning. Det ökade informationsflödet kan vara en orsak till att allt fler unga mår dåligt.”

“För Första gången har forskare nu undersökt hur den normala tonårshjärnan utvecklas. Det visar sig att hjärnan mognar långsamt och att det är pannloberna som sist blir färdiga. Detta ligger bakom att unga ofta har svarare än vuxna att sälla bland intryck och att planera framåt, och även att de ibland tar oproportionerligt stora risker med vuxna mått mätt.

Hos en 12-åring är hjärnan lik en vuxen hjärna vad gäller storlek, vikt, veckning och specialisering. Men den är ändå långt ifrån vuxen. Forskare vid National Institute of Mental Health (NIMH) i Bethesda utanför Washington D.C. har studerat den växande hjärnan i ett projekt där sammanlagt 2 000 unga personers hjärnor (från 3 till 25 års ålder) har undersökts med hjärnavbildning.

- Vi var egentligen intresserade av psykiatriska sjukdomar, och jag hade berett mig på att sitta på biblioteket en helg för att läsa på om hur den normala ungdomshjärnan utvecklas. Men det fanns inga sådana studier, så helgen blev till 16 års arbete i stället, säger Jay Giedd, psykiater och chef för hjärnavbildning en vid Child Psychiatry Branch vid NIMH.

Med så kallad magnetresonansavbildning har forskarna avläst hur hjärnans fördelning av vit och grå substans ser ut från 5 till 20 års ålder, något de beskrev i tidskriften PNAS för ett par år sedan. Grå substans utgörs av nervcellskroppar,

medan vit substans huvudsakligen består av nervernas utlöpare som är isolerade i fett. Det visade sig att den grå substansen tjocknar under barndomen men sedan tunnas ut i en "våg" som rör sig från bakre delen av hjärnan och slutligen når pannan i 20-årsåldern . Pannloberna samordnar andra delar av hjärnan och har hand om impulskontroll, planering, utförande av planerna samt omdöme.

Förtunningen av den grå substansen under tonåren beror på att nervcellernas kontakter mognar - de blir färre, men effektivare.

- En nervcell hos en 11-åring kan ha kontakt med omkring 15 000 andra celler. I 40-årsålderna är bara 3 000-4 000 kvar, och det är under tonåren som denna frammejsling går snabbast, säger Jay Giedd.

Viktigt med nya intryck

Tidigare har man vetat att hjärnan är mycket mottaglig under de första fem sex åren. De nya resultaten visar att hjärnan under tonåren genomgår ännu en omvälvande förändring.

Det som sker är alltså att onödiga kopplingar försvinner och att signaleringen mellan hjärnans olika delar blir effektivare. Denna urvalsprocess innebär att det som inte används försvinner. Därför är det bra om ungdomar exponeras för nya intryck och stimuleras att upptäcka exempelvis böcker, musik och idrott. Och det är betecknande hos föräldrar och andra vuxna förebilder som lärs in - exempelvis hur man behandlar sin partner eller använder alkohol.

- Vi lär genom att imitera, och därför fungerar "gör inte som jag gör, utan som jag säger" -metoden dåligt, säger Jay Giedd.

En annan lärdom av studierna är att det ger en felaktig bild att bara mäta storlek eller form på hjärnans olika delar. Det viktiga är hur vägen till en fullt utvecklad hjärna sett ut. Tidigare i år visade forskargruppen i tidskriften *Nature* att en fördröjd våg av förtunning, där hjärnan under en längre period har kvar många kopplingar, hänger samman med högre resultat på IQ-test.

Svårt att fokusera

Beatriz Luna är hjärnforskare vid University of Pittsburgh Medical Center i Pennsylvania, och hon studerar hur ungdomar hanterar olika situationer, jämfört med barn och vuxna. Hon har gjort experiment där försökspersoner får betrakta en datorskärm där ljuspunkter dyker upp slumpvis. Uppgiften är i vissa fall att fokusera på dessa, och i andra fall att undvika att titta på ljuspunkterna. Under försöket avbildades deras hjärnor med funktionell magnetresonansteknik. Tonåringarna i försöket visade sig behöva ta hjälp av större delar av sin pannlob för att klara av uppgiften lika bra som de vuxna.

Detta beror på hur de hanterar två olika typer av beteendekontroll: inre och yttre. Yttre kontroll är beroende av stimuli utifrån, såsom att titta på ljuspunkterna när de dyker upp på skärmen. Inre kontroll är däremot viljestyrd och motsvaras i experimentet av att aktivt undvika att titta på ljuspunkterna. Studien tyder på att en mer omogen pannlob gör det svårare för den viljestyrda kontrollen att "ta över" den impulsstyrda.

Beatriz Lunas forskargrupp har också visat att vuxna är bättre än ungdomar på att i en situation med många intryck ta hjälp av fler hjärn delar.

- Ungdomar i samma situation riskerar i stället att "trötta ut" sin frontallob och därför göra fel, säger hon.

Den nya forskningen kan också förklara varför unga prövar droger eller har oskyddat sex, trots att de egentligen vet att det är riskabelt. Hjärnforskaren Betty Jo Casey leder en forskargrupp vid Weill Medical College of Cornell University, New York. I en ny studie har de mätt hjärnaktiviteten hos 37 personer mellan 7 och 29 år som utför en enkel uppgift. När de lyckas får de en liten, mellanstor eller stor belöning. Hos ungdomar som får medelstora eller stora belöningar reagerar en speciell del av hjärnan, *nucleus accumbens*, mycket starkare än hos både barn och vuxna. Ungdomarna uppvisar en överdrivet positiv reaktion på belöningen. En liten belöning, däremot, får hjärndelen att reagera betydligt mindre än hos barn och vuxna. Ett överaktivt belöningscentrum i kombination med inte helt utveck-

lade pannlob som ska styra planering ligger också bakom att ungdomar tar större risker än vuxna när det gäller att söka njutning. De har också lättare att fastna för snabba belöningar, snarare än sådant som kan ge njutning på längre sikt.

Det är inte svårt att tänka sig utvecklingsbiologiska poänger med att söka nya sensationer och våga ta risker. Så är exempelvis fallet hos de många arter av däggdjur där individer som blivit könsmogna måste lämna gruppen för att finna en partner.

I vårt samhälle finns det dock en massa andra saker som lockar. Jay Giedd betonar att som förälder handlar det om att försöka se till att ens tonåringar undviker oåterkalleliga misstag som svåra trafikolyckor, självmord och, inte minst, missbruk. Att ungdomar tidigt lär sig att söka framför allt snabba belöningar gör att de riskerar att fastna i alkohol- eller drogberoende.

- Eftersom pannloberna som ska balansera belöningsystemet inte mognar förrän i 20-årsåldern, är det bra om man kan skjuta upp alkoholdebuten, säger han.

Krockar med samhället

I Sverige visar flera undersökningar de senaste åren att ungdomar mår allt sämre psykiskt. Med den nyvunna kunskapen om hur ungdomars hjärnor mognar kan dessa rapporter läsas med nya ögon. Statistik över självmord från Nationellt och Stockholms läns landstings centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa, NASP, visar att antalet självmordsförsök bland personer mellan 15 och 24 år är det högsta som uppmäts sedan 1987. År 2003 gjordes drygt 197 självmordsförsök per 100 000 invånare i den åldersgruppen. Siffrorna är oroande eftersom självmordsförsök har visat sig vara en indikation på ett senare fullbordat självmord.

Mindre drastiskt men ändå oroande är rapporten från Statens folkhälsoinstitut *Svenska skolungdomars hälsovanor* där nästan 4 500 ungdomar i femte, sjunde och nionde klass har svarat på frågor. Sådana undersökningar har gjorts under tjugo år. Årets svar visar att ungdomar mår allt sämre ju äldre de är och att stress och vantrivsel

kopplad till skolan upplevs som högst bland 15-åriga flickor.

Docent Sven Bremberg är läkare och ansvarig för hälsofrågor som rör barn och ungdomar vid Statens folkhälsoinstitut samt lektor vid Institutionen för folkhälsovetenskap vid Karolinska Institutet. På regeringens uppdrag har han utrett hur ungdomars hälsa kan kopplas till förändringar i samhället.

Han visar att Sverige sticker ut jämfört med andra europeiska länder. Vi har en arbetsmarknad där unga har mycket svårt att komma in - något som skapar stress och oro. Sverige är också det land där individualisering i form av självförverkligande står högst i kurs. De samhällsnormer och bilder som förmedlas till ungdomar präglas av detta. Om idealen är att vara högpresterande, rik, vacker, smal och smart, kan det vara svårt att vara nöjd med den man är: en unik individ. Vår tid kännetecknas också av allt fler val och möjligheter.

- Ungdomar har på grund av en stimulerande miljö i dag bättre kognitiv förmåga än tidigare. Men tillgången på information har ökat ännu snabbare. I dag kan exempelvis 18-åringar välja mellan 4 000 olika linjer på högskolan. Det skapar stress om man saknar förmågan att hantera valet, säger Sven Bremberg.

Att duga utan att prestera

-Vi vet efter en mängd kartläggningar att många ungdomar mår dåligt, men få vuxna gör något åt det och det ville vi ändra på, säger docent Aleksander Perski, psykolog och verksam vid Institutet för psykosocial medicin, Karolinska Institutet.

- Vår ambition är att avskilja prestation från självkänsla, och en del i detta är klassisk beteendeterapi.

Han har i ett projekt i skolan sett att stresshantering i grupp får ungdomarna att må bättre. De undervisades också om vikten av att koppla av, och deltagarna fick lära sig metoder för avslappning.

I projekten ingår också frågeformulär, och det visar sig även här att flickorna mår sämst. Den stora skillnaden mellan pojkar och flickor är att flickorna har sämre självkänsla. Deras känsla av egenvärde är kopplat till prestationer.

- Det är inget fel att prestera i skolan för att man måste, eller på fritiden för att det är kul. Men att prestera för att man annars inte är värd något blir betungande, säger Aleksander Perski.

Flickorna visade sig också ha en hektisk livsstil; de sover för lite, pluggar och tränar hårt i veckorna, medan de på helgerna jobbar för att tjäna pengar till kläder och är ute och festar. Dessutom äter de dåligt och hoppar ofta över både frukost och lunch. I projektet ingick det därför även att lära ut vettiga levnadsvanor, som innebär tillräckligt med sömn, mat, vila och rörelse.

Mycket av ungdomars stress är kopplat till skolan. Det är där ungdomarna lägger sin tid, och kraven är höga.

- Men alla mår inte dåligt trots att alla går i skolan, så det handlar också om att andra aktiviteter läggs ovanpå skolarbetet. Ytterligare en del av problemet är ambitiösa men frånvarande föräldrar, säger Aleksander Perski.

Under 2007 planerar man ett större projekt som ska löpa under två år.

Går det då att lita på de mätningar av hälsa som görs där ungdomarna själva får ange hur de mår? När det gäller enkätsvar kan det vara svårt att dra entydiga slutsatser. Vad som beskrivs som stress och ångest handlar också om språkbruk.

-Ångest har börjat stå för allmänt obehag, säger Anna Kåver, forskare, psykolog, psykoterapeut och författare verksam i Uppsala och Stockholm.

- Man kan höra patienter säga att de får ångest när de missat bussen och fått stressa. Här ser vi en smittoeffekt mellan ungdomar, men även från vuxna till unga.

Hela världen i hemmet

Hon tycker att ungdomarna har en svår tillvaro, både vad gäller sin yttre omgivning och sitt inre.

-Jag vet inte om ungdomar har det svårare i dag än tidigare, men det som säkert skiljer är att valmöjligheterna är många fler. De har hela tiden tillgång till cyberspace, och medierna pumpar fram alla sina bud-

skap om ideal, förväntningar och krav. Ungdomarna har svårt få ihop detta till något eget. På det sättet är det värre nu, när världen har klivit in i våra hem, säger Anna Kåver.

Att ungdomar har svårt att hantera rädsla och ångest beror också på att de inte ser hur rädslan ska kunna gå över. Somtonåring har man inte hunnit skaffa erfarenheter av att ta sig igenom svårigheter.

- Man undrar om det ska vara så här hela livet. Då är det lätt att ge upp. Många ungdomar är också deprimerade, delvis just för att livet och framtiden ter sig alltför svåra att hantera, säger Anna Kåver.

"Skadan gör mig verklig"

Ett tydligt uttryck för inre smärta och uppgivenhet är att skada sig själv, något som blivit vanligare. I dag arbetar Anna Kåver bland annat med ungdomar mellan 15 och 25 år som skadar sig själva. De är deprimerade och ibland impulsiva, och de har svårt att kontrollera sina känslor.

- Stora känslor hör till åldern, men det blir allvarligt om de tar sig uttryck i självdestruktivitet, säger Anna Kåver.

I projektet använder hon så kallad dialektisk beteendeterapi, en speciell form av kognitiv beteendeterapi. Terapin är en hjälp att skapa en inre och yttre balans mellan att förändra och att acceptera sig själv och situationen.

- Det handlar om att stå ut med att se verkligheten som den är och att utifrån denna ta sig fram mot en meningsfull tillvaro. Självskada är ett beteende som handlar om att fly från inre smärta och få lugn för stunden, säger hon.

Både vuxna och ungdomar med dessa problem har mycket sinnrika metoder, som kan sägas likna självtortyr.

- Många säger att smärtan gör att "de blir verkliga, man vet att man finns". Det blir ett sätt att finna sin identitet, och för vissa också att straffa sig själva. De skäms och tycker inte att de är värda bättre, säger Anna Kåver.

Projektet handlar även om samarbete med skola och föräldrar. Föräldrarna kan få utbildning i grupp. Där får de lära sig hur de ska

bekräfta och lyssna på sina barn, utan att hamna i fällor som exempelvis att vara likgiltig eller raljera när de tycker att ungdomarna argumenterar konstigt.

- Få föräldrar är ondsinta, men inte alla har lärt sig att visa medkänsla och respekt. Och vi måste kunna kräva mer av föräldrarna än av barnen när det krisar för ungdomarna!

Hjälpa i stället för att mästra

Hon har en liknelse som handlar om utkikstorn: som förälder (eller medmänniska) måste du kunna kliva ner från ditt höga torn, byggt av erfarenhet, till barnets lägre torn och försöka förstå hur verkligheten ser ut därifrån. Det handlar också om att tydligt uttrycka att du ser och förstår och att inte döma och mästra, utan i stället hjälpa. Det betyder inte att alla beteenden ska få passera, men att försöka se barnet från olika sidor och ge uppmuntran och inte bara bestraffningar.

Ungdomarna blir vuxna och föräldrar även de. Och för Anna Kåver känns det naturligt att efter att under 30 år som psykolog och psykoterapeut ha arbetat med vuxna nu även börja ägna sig åt ungdomar.

- En vuxen får lättare problem om barn- och ungdomstiden är svår och trasslig. Ju tidigare personen kan fångas upp, desto bättre är det, säger hon.

LOTTA FREDHOLM ÄR VETENSKAPSJOURNALIST OCH REDAKTÖR PÅ FORSKNING & FRAMSTEG. “

641-642. Mathållning.

DN 070211 sid 4:

NIKLAS EKDAL:

“Korna är värre än bilarna

MINNS NI MORGAN SPURLOCK? Dokumentärfilmaren som bjöd sig själv på McDonald's i en månad, med spektakulära medicinska följder.

Efter några veckor var han deprimerad, elva kilo tyngre, på väg mot leverskador och hade kolesterolvärden i nivå med fritösens .

Filmen "Super Size Me" var ett dråpslag mot hamburgerkedjan 2004, men konsumenternas minne är kort. Från en bottennotering på 12 dbllar har McDonald's aktie stigit till 45. Vinsten 2006 blev 25 miljarder kronor. Över 50 miljoner kunder om dagen supersizar sig nu i 100 av världens 193 länder.

Eller gör de inte det?

Intressanta forskningsrön från universitetet i Linköping visar att verkligheten är mer komplicerad än vad Morgan Spurlock visade. När hans experiment upprepades i laboratoriemiljö blev resultatet snarast ett happy meal för skräpmatsätare.

Försökspersonerna åt dubbelt så många kalorier som de var vana vid, i form av hamburgare, pizza, friterad kyckling och choklad. De begränsade sin fysiska aktivitet till ett minimum och genomgick rigorösa läkarkontroller.

Rönen är inte offentliggjorda ännu, men enligt vad som sipprat ut reagerade deltagarna högst individuellt. Någon nådde den etiska kommitténs maxgräns på 15 procents vikt ökning efter bara två veckor. Andra drabbades inte av några problem alls, sänkte sitt kolesterolvärde och ökade måttligt i vikt.

Det vanligaste klagomålet handlade inte om maten eller viktuppgången, utan om att man saknade motion som promenader.

Linköpingsförsöket vänder på invanda sanningar. Sambandet mellan kosten och kolesterolvärdet är svagt, det anade vi redan. Men sambandet mellan kosten och vikten är också diskutabelt.

Det är inte vad vi äter som avgör bukmåttet, utan hur mycket vi äter i relation till gener och fysisk aktivitet. Bantningsindustrin får sig en spik i kistan, lightprodukterna likaså. Oavsett om vi kallar det Atkins, GI, stenåldersmat, fruktbantning eller "South Beach Diet" handlar det om samma sak: förbruka lika mycket energi i benen som du stoppar in i ansiktet!

Här finns en generell tumregel, men också en insikt om de stora individuella variationerna. Samma mängd mat kan betyda viktuppgång för en person och ned gång för en annan.

Dagens överflöd har vänt på evolutionens mekanismer. Anlag för energieffektivitet var en fördel för tio tusen år sedan men vållar problem i dag.

ATT ÄTA KO till frukost, lunch och middag är ingen hälsokur för vare sig hjärtat eller själen, men de allvarligaste följderna syns inte i den inre miljön utan i den yttre. När klimatförändringarna klättrar på dagordningen riktas ljuset oundvikligen mot köttindustrin.

DETTA ÄR FÖRMODLIGEN den minst kända källan till växthusgaser. Alla vet att kolkraftverk, bensinbilar och flygmaskiner bidrar till den globala uppvärmningen, men boskapen tävlar också i toppen.

Köttindustrin står för 18 procent av växthusgaserna, mer än transportsektorn. Att framställa en enda hamburgare kräver lika stora resurser som att baka fem limpor bröd.

Den typiska cykeln ser ut så här:

Skog röjs för att ge plats för odlingar, till exempel av soja. Den transporteras över halva jorden för att föda instängda kor, vars magar ger ifrån sig gaser i mängder, innan de slaktas och i sin tur transporteras till processindustrin och vidare till konsumenten.

Kött är fortfarande lyx i stora delar av världen. Konsumtionen följer samma normalkurva vid ekonomisk utveckling som till exempel inköp

av bilar.

Sedan 1980 har Kina femdubblat sin förbrukning av kött. Med tio procents ekonomisk tillväxt om året får 1,3 miljarder kineser snart tillgång till allt som amerikaner och européer sedan länge tagit för givet, inklusive sotiga biffar.

SOM SÅ OFTA är detta inte i första hand ett misslyckande för marknaden, utan för politiken. I varje led av köttets och koldioxidens vådliga cirkel brukar det utgå statliga subventioner - till att hugga ner skogen, till att odla spannmålen och inte minst till själva kossorna.

EU berömmar sig av en framsynt klimatpolitik, men i detta avseende är vi jordens ovänner. Brasilien har redan slutat ge bidrag åt ranchägare som bränner ner Amazonas till förmån för idisllare. Europa pumpar däremot in miljarder av skattebetalarnas pengar i denna näring, utan att vrida den i rätt riktning.

Här behövs en gastronomisk revolution. Ett antal goda saker kunde följa av varandra:

Lokal produktion = skonsammare djurhållning = mindre rött kött = godare mat = hälsovinster = lägre skatt = bättre miljö. Det finns två givna vägar att uppnå detta, genom konsumentmakten och genom väljarmakten.

I SVERIGE HAR VI prioriterat låga livsmedelspriser på bekostnad av allt annat, och får därmed den smaklösa, miljöfarliga mat vi ber om. I Europa håller lantbrukarintresset hela EU-projektet som gisslan. Dags att släppa ut korna.

niklas.ekdal@dn.se “

643. Hemlöshet.

DN 070129 sid15:

“ **Akut brist på kläder till hemlösa**

Många riskerar frostsador när förråden är tomma hos hjälporganisationerna.

Vinterkylan och snön drabbar de hemlösa värst. Många saknar varma kläder och riskerar att förfrys händer och fötter. Samtidigt är situationen akut hos de ideella föreningarna där förråden med vinterkläder gapar tomma.

- Det kommer 70 personer varje dag som frågar efter varma strumpor men här finns bara strumpor för tio säger Erika Maxe på Bryggan city.

Något varmt att dricka, en dusch rent ombyte och varma kläder. Det kan vara räddningen för många som inte äger något annat än kläderna på kroppen och sover på bussar, i tunnelbanan eller trappuppgångar.

Till Convictus dagverksamhet Bryggan city mitt i centrala Stockholm, som tar emot hemlösa och hiv-positiva med missbruksbakgrund, kommer 70-120 personer varje dag. I ett rum finns organisationens förråd av kläder. Tunna jackor hänger på galgarna och i hyllorna står rader av sommarskor. Bristen på vantar, halsdukar, varma skor, strumpor och underkläder är stor.

-Många gånger har jag suttit och plåstrat om skavsår så att det inte ska utveckla sig till frostsador. När det är så här kallt är det lätt att man förfrys händer och fötter, säger Erika Maxe.

EN ÄLDRE KVINNA i en tunn röd klänning är förtvivlad eftersom det inte finns några rena trosor och hennes egna är nedsolkade. Många som skänker kläder tror inte att man kan ge bort sina gamla strumpor eller använda trosor, berättar Erika Maxe.

- Men hellre det än att man tvingas gå utan några alls. Det kommer

in mycket sommarkläder på vintern när man städar ur garderoben, medan vinterkläderna kommer till sommaren. Vi skulle önska att det var tvärtom.

Situationen är ungefär likadan hos andra ideella organisationer som Frälsningsarmen och Ny gemenskap. På Stadsmissionen säger man att situationen var akut för en dryg vecka sedan men att kläder nu börjat komma in efter ett upprop i en tidning.

-Totalt sett har det varit tomt i förråden men nu börjar det fyllas på, säger Halina Novicka, projektledare för Stadsmissionens helgverksamhet Helge.

Enligt en rapport från Socialstyrelsen i januari förra året ökar hemlösheten i Sverige. I dag finns det 17 800 hemlösa i landet. Omkring 3 200 personer är hemlösa i Stockholm. Av dem är ungefär en tredjedel kvinnor.

NINNA BENGTTSSON ninna.bengtsson@dn.se 08-73815 76 “

“**Här kan du lämna kläder.**

Convictus dagverksamhet, Bryggan city: Blekholmsgatan 2, tunnelbanestation Centralen eller buss till Stadshuset. Öppet må-sö kl 9-14, telefon 08-668 07 06. Convictus har även dagverksamhet på Bryggan Vantör, Skebokvarnsvägen 341 och Bryggan Östermalm, Öster malmmsgatan 69.

Ny gemenskap: Kammakargatan 36 över gården, t-station Rådmansgatan. Öppet ti-lö kl 10-15, sö kl 12-16. Telefon 08-2217 09.

Frälsningsarmen, sociala centret: Langholmsgatan 32, t-station Hornstull. Öppet må-fr kl 9-12. Har man flera kassar går det bra att ringa för hämtning på 08-34 85 98.

Stadsmissionsgården: Stadsgården 22 t-station Slussen. Öppet må-ti, to-fr kl 8-16, on kl 12.30-16.”

644: Avfallshanteringen.

DN 070213 sid 4:

“ **Peter Wolodarski: Det är måndag morgon.**

POLITISKA MAJORITETER kommer och går, men snusket på Stockholms gator består. Någon annan slutsats är svår att dra efter mer än 100 dagar av borgerlig majoritet i stadshuset.

Bilden härintill är från i måndags morse, utanför Östra real. Den hade lika gärna kunnat ha tagits i förra veckan, då det såg ännu värre ut på flera ställen innanför tullarna. Sopkulturen håller på att bli en lika permanent del av Sveriges huvudstad som Strömbrom.

Trots häftig kritik mot socialdemokraterna under den förra mandatperioden har stadsbyggnads- och trafikborgarrådet Mikael Söderlund (m) ännu inte infriat sitt löfte om en "ren stad". Högern är lika usla städare som vänstern.

Detta bekräftar den gamla misstanken om att renhallningen lider av ett systemfel. Att placera stora återvinningsstationer mitt i en storstad var dömt att misslyckas på förhand.

Ansvar är förklart, kapaciteten för dålig, besväret att kånka på avfall för stort. Vidare förfulas stadsbilden av de gröna containrarna, för att inte säga av sopkassarna som ständigt ackompanjerar dem.

MILJÖVINSTERNA AV källsorteringen? Tja, med tanke på hur många människor som forslar resterna med bil (ofta står en stadsjeep parkerad precis vid återvinningsstationen) är det tveksamt om man ens kan kalla systemet för grönt. I vilket fall är det en betydande försämring av livskvaliteten att behöva bära på sopor i snömodden.

Stockholmarna bör inte acceptera detta, särskilt inte när det finns ett fullt gott alternativ.

Släng allt hushållsavfall i sopnedkastet - och du besparar dig själv och staden fler genanta påfrestningar.

peter.wolodarski@dn.se “

644. Växthusgaserna.

DN 070217 sid 6:

“ En myt att Sverige minskat utsläppen av växthusgaser. “

“ Tre teknikforskare: Statsministern sprider falsk information och skjuter över miljöansvaret på andra länder.

Sverige släpper i dag ut lika mycket koldioxid som för femton år sedan. Regeringen vilseleder därför när den påstår att utsläppen av växthusgaser fortsätter att minska. Dessutom har Sverige inte alls en av de högsta kostnaderna för att minska utsläppen jämfört med andra länder. Och Sverige kommer långt efter EU när det gäller nya bilar bränsleförbrukning. En långsiktig klimatpolitik kräver att de svenska koldioxidutsläppen fram till år 2020 minskar med nära 90 procent. Det håller alltså inte att, som regeringen Reinfeldt gör, hänvisa till miljöinsatser från andra länder och till enskilda konsumenters miljömoral, skriver teknikprofessorerna Christian Berggren, Staffan Jacobsson och Staffan Laestadius.”

“Allvaret i klimathotet har under senare tid fått en massiv vetenskaplig belysning och frågan som nu gäller är inte om något behöver göras utan vad som skall göras och av vem. Sverige har redan brutit sambandet mellan ekonomisk tillväxt och utsläpp av växthusgaser, hävdar åtskilliga debattörer. Om så vore skulle saken vara klar: det är andra som ska handla.

Detta förefaller också vara statsministerns ståndpunkt (enligt referat i DN 4/2): "Andra länder måste minska sina utsläpp för att möta klimathotet. Sverige har kommit så långt att vi har en av de högsta kostnaderna för att minska utsläppen jämfört med många andra länder. Det anser statsministern, som samtidigt uppmanar svenskar att fortsätta leva miljövänligt och tycker det är en bra ide att privatpersoner köper utsläppsrätter." Sverige anses således vara på rätt spår, regeringen behöver inte göra något, och finns det medborgare som eftersträvar handling får de göra det som konsumenter. Är det så enkelt? Tyvärr inte.

För det första har Sverige inte alls brutit det långsiktiga sambandet mellan bllväxt och utsläpp. Det har hävdats att medan BNP steg med 30 procent under perioden 1990-2005 så minskade samtidigt utsläppen av växthusgaser med sju procent. Denna föreställning bygger dock på en missvisande sammanställning från miljödepartementet. Under rubriken "Utsläpp av växthusgaser fortsätter att minska" (pressmeddelande 15/12 - 06) rapporteras här enbart de utsläpp som regleras i Kyoto-protokollet och dit räknas inte emissionerna från flyg- och sjöfart till och från Sverige. Inkluderas denna trafik var de totala svenska utsläppen enligt uppgifter från Naturvårdsverket cirka 76 miljoner ton koldioxidekvivalenter år t990, och cirka 76 Mton år 2005. Hela den påstådda minskningen är alltså borta. Det står därmed klart att Sverige ännu inte brutit kopplingen tillväxt-utsläpp. De har i alla fall stagnerat. Javisst, men då må man betänka att perioden innehåller stora engångsposter i form av utfasning av gamla oljepannor. Dessa låghängande frukter kan bara skördas en gång.

För det andra måste vi inse storleksordningen på problemet. Världens samlade utsläpp av växthusgaser beräknades år 2000 till 42 miljarder ton koldioxidekvivalenter. Enligt expertis, redovisad i exempelvis Sternrapporten, bör denna nivå på lång sikt minska med mer än 80 procent för att klimatet skall kunna stabiliseras. Det innebär en reduktion till drygt åtta miljarder ton koldioxidekvivalenter. Samtidigt ökar hela tiden världsbefolkningen. En långsiktig klimatpolitik måste utgå från att alla individer får samma utsläppsrätter. Om mängden åtta miljarder ton fördelas på jordens förväntade befolkning år 2020 (åtta miljarder) blir det cirka ett ton per individ. De svenska utsläppen år 2020 beräknas, om inget görs, till minst 85 miljoner ton. Fördelat på en förväntad befolkning på tio miljoner blir det 8,5 ton per individ. För att bidra till en uthållig världsnivå krävs alltså på sikt en minskning av de svenska utsläppen med 88 procent från prognosticerad nivå. Att i ett sådant läge hänvisa till insatser från andra länder och till enskilda medborgares initiativ är svårbegripligt.

För det tredje har Sverige inte en av de högsta kostnaderna för att minska utsläppen jämlört med många andra länder. Särskilt vill vi peka på transportområdet, en av de stora utmaningarna framöver, där Sverige ligger långt efter EU. Bränsleförbrukningen per kilometer för nya bilar är 18 procent högre än EU-snittet. Grundorsaken är att svenskar väljer tyngre och törstigare bilar än andra europeer.

I stället för att hävda att Sverige ligger i frontlinjen och att andra länder ska minska sina utsläpp, borde regeringen sätta upp det modesta målet att till 2010 få ned bränsleförbrukningen för nya personbilar i Sverige till genomsnittlig Europeanivå. Styrmedlen för detta är enkla och väl genomlysta i olika utredningar. Börja - för att visa handlingskraft - med en höjning av koldioxidskatten så att bensinpriset återställs på nivån för drygt ett år sedan, det vill säga två kronor högre än i dag. Komplettera detta med ändringar i fordonsbeskattning, förmånsregler för tjänstebilar och reseavdrag så att de entydigt gynnar lätta och bränslesnåla fordon framför tunga och törstiga. Fortsätt sedan med en väl avvägd och tydligt annonserad kombination av skärpta energi- och fossilbränsleskatter - för bensin tror vi till exempel att perspektivet bör vara sammanlagt en fördubbling av nuvarande pris.

För det fjärde, inse den mycket stora potential som finns i Sverige för att öka tillförseln av förnyelsebar energi, i form av värme, kraft och drivmedel. Både biobränslebaserad kraftvärme och vindkraft har en potential att på sikt tillföra flera tiotal TWh el. Med långsiktigt stabila styrmedel kan denna potential förverkligas under de närmaste decennierna och Sverige kan utvecklas till att bli en exportör av kraft i en omfattning som kan ersätta mycket kolkraft i Europa. Samtidigt ligger vi i framkanten med att utveckla och använda olika förnyelsebara fordonsbränslen (biogas, etanol, DME etcetera).

Att omvandla vår planet till en med klimatomäddig balans är vårt sekels största utmaning. Behovet av smarta, energisnåla och kostnads-effektiva lösningar kommer under ett antal decennier framöver att vara närmast oändligt inom transporter, produktion, material, bostadsupp-

värmning och energiförsörjning. Den svenska industrin har mycket stora möjligheter att tillhöra vinnarna, med rätt tillväxtstrategi och vilja att tillhöra dem som går i spetsen.

Som alla entreprenörer och företagsledare vet finns det i varje tillfälle utmaningar i form av möjligheter och nödvändigheter som kan utnyttjas av kreativa företag. Inte minst med klara politiska signaler om färdriktningen får man ett "window of opportunity" för att ta ledningen i den industriella omvandlingen. Rätt hanterat kan Sverige lägga sig "lagom" före andra länder i denna omvandling. Även de hårt internationaliserade svenska företagen får därigenom en kvalificerad och förutsägbar hemmamarknad för sin innovationsverksamhet. En energipolitik i bred mening som ligger fem år före andra länder kommer inte driva seriösa företag från Sverige utan ge dem incitament att positionera sig lika många år före sina konkurrenter. Om inte Sverige, med sina förutsättningar, ska ta ledningen i detta -vilket land ska då göra det?

Den stora klimatutmaningen kan således inte reduceras till en uppmaning att privatpersoner ska köpa privata utsläppsrätter eller att "marknaden" ska lösa problemet. Visserligen var det något helt annat koalitionen förberedde sig för i förra årets förhandlingar men nu är klimatfrågan mitt på bordet, och den kommer inte att försvinna under vår livstid.

Regeringen Reinfeldt har chansen att skriva in sig i historien och överraska omvärlden genom att ta ett samlat grepp om energi-, närings-, skatte- och miljöpolitik för att driva på omvandlingen av Sverige, och göra den svenska ekonomin till en vinnare.

CHRISTIAN BERGGREN Professor i industriell organisation, Linköpings tekniska högskola

STAFFAN JACOBSSON Professor i forsknings- och teknikpolitik, Chalmers tekniska högskola

STAFFAN LAESTADIUS Professor i industriell organisation och teknikpolitik, Kungliga tekniska högskolan “

647. Hushållskostnader.

Konsumentverkets hushållsbudgetar: för 2006 + bostadskostnader mm.

I Konsumentverkets broschyr ”Koll på pengarna 2006” finns beräkningar för år 2006.

Konsumentverket anger, för män och kvinnor 18-60 år:

Individuella kostnader:

1. Livsmedel: Bygger på en fyra veckors näringsberäknad matsedel med vanliga rätter som innehåller både råvaror och halvfabrikat. Lättöl ingår liksom lite godis, läsk och snacks. Beloppen för vuxna gäller vid låg fysisk aktivitet. Med en rask promenad på 30 min/dag, lägg till 70 kr. Är du ensamstående lägger du till 100 kronor per månad för mindre förpackningar och mer svinn. Alla mål äts hemma eller matlåda:

Kvinna 18-30 år 1400 kr per mån. 31-60 år 1360 kr. 61-74 år 1260 kr. 75- år 1220 kr. **Säg kvinna 18-60 år 1390 kr per mån.**

Man 18-30 år 1820 kr. 31-60 år 1730 kr. 61- 74 år 1570 kr. 75- år 1370 kr Säg man 18-60 år 1790 kr per mån.

2. Kläder, skor: Innehåller också kemitvätt, skoreparationer och tillbehör som väska, klocka, paraply. Vuxen person: 460 kr per mån.

3. Fritid, lek (inklusive mobil): Här ingår bl a leksaker, cd-skivor, böcker, skidor, cykel, föreningsavgift. Vuxen person 460 kr per mån.

4. Hygien (personlig): Tvål, tandkräm, blöjor, hårklippning etc. För kvinnor till och med 49 år ingår mensskydd för ca 30 kronor i månaden. Vuxen kvinna 280 kr per mån. Vuxen man 240 kr.

Summa individuella kostnader exkl livsmedel: kv 1200 kr per mån, man 1160 kr.

Gemensamma kostnader:

5. Förbrukningsvaror: Tvätt-och rengöringsmedel, toalett-och hushållspapper m m. 1 person 100 kr per mån. 2 pers 130 kr.

6. Hemutrustning (inklusive dator): Möbler, husgeråd, tv, dator(ca 200 kr/mån) m m, sådant som slits och ersätts. Frys, disk-, tvättmaskin ingår inte. 1 pers 570 kr per mån, 2 pers 660 kr.

7. Media, fast telefon, Internet m m: Innehåller även brev, kort och frimärken m m. 1 pers 830 kr per mån, 2 pers 870 kr.

8. Hemförsäkring kostar olika beroende på bostadsort. Storstad: över 200 000 inv. Mellanstor stad: 50 000 - 200 000 inv. Mindre tätort: under 50 000 inv. I person storstad 150 kr per mån. 2 pers 160 kr

Summa gemensamma kostnader storstad (exkl el): 1 pers 1650 kr per mån. 2 pers 1820 kr.

9. El - Uppskattad förbrukning i hyreslägenhet: 1 person 150 kWh per månad, 2 personer 220 kWh. El i Stockholm fast avgift ca 50 kr per mån. kWh-pris ca 1 kr. Gör: 1 person 200 kr per mån. 2 pers 270 kr.

Kollektivresor och fackavgifter (inkl a-kassa): För en 20-åring anger Konsumentverket: Kollektiva lokalresor 450 kr per månad och fackavgifter (inkl a-kassa) 300 kr per månad. Summa $750 \times 12 = 9000$ per år. I Stockholm kostar busskort i början av 2006: 600 kr per mån (pensionär 360 kr). För förvärsarbetande säg $600 + 300 = 900$ kr per mån = 10800 kr per år.

För åldrar 18-60 år är kostnaderna enligt punkterna 1-9 i följande uppställning. Punkten 10 är en post läkarvård och tandvård, som socialstyrelsen hade i en tidigare socialbidragsnorm, ca 70 kr per månad, men som inte finns med i Konsumentverkets budget. För livsmedel räknas här med att alla mål äts hemma (matlåda till arbetet), för ensamboende ska läggas till 100 kr per månad. För promenad tillägg 70 kr per mån. Hemförsäkring i storstad.

Bostadshyror: Genomsnittlig hyra för hyreslägenheter i riket i januari 2004 enligt SCBs statistiska meddelande BO 39 SM 0401. Tab 8.

2 rok 3970 kr per mån = 47640 kr per år .

3 rok 4880 kr per mån = 58560 kr per år..

Procentuell hyresförändring mellan januari 2004 och januari 2005 enligt SCB: 2,3% för 2 rok och 2,2% för 3 rok.

Det gör för jan 2005:

2 rok 48735 kr per år.

3 rok 59848 kr per år.

Ökning 2005-2006 antag 2,3%.

Det gör 2006:

2 rok 49855 kr per år = 4154 kr per mån. Säg 4200 kr per mån = 50400 kr per år.

3 rok 61224 kr per år = 5102 kr per mån. Säg 5100 kr per mån = 61200 kr per år.

Hyror 2006:

Enligt Fob 90, tabell 3, hade samtliga hushåll med en person i genomsnitt ca 2,3 rok, i småhus ca 3,2 rok och i övriga hus ca 1,9 rok. Samtliga hushåll med 2 personer hade i genomsnitt ca 3,5 rok, i småhus ca 4,1 rok och i övriga hus 2,8 rok.

Mot bakgrunden av dessa siffror är det rimligt att räkna med 2rok för ensam och 3rok för makar. Boverkets principer för bostadsytor innebär att 2 rok för ensam och 3 rok för makar ger likvärdig bostandard.

1 person 2 rok 50400 kr per år = 4200 kr per mån.

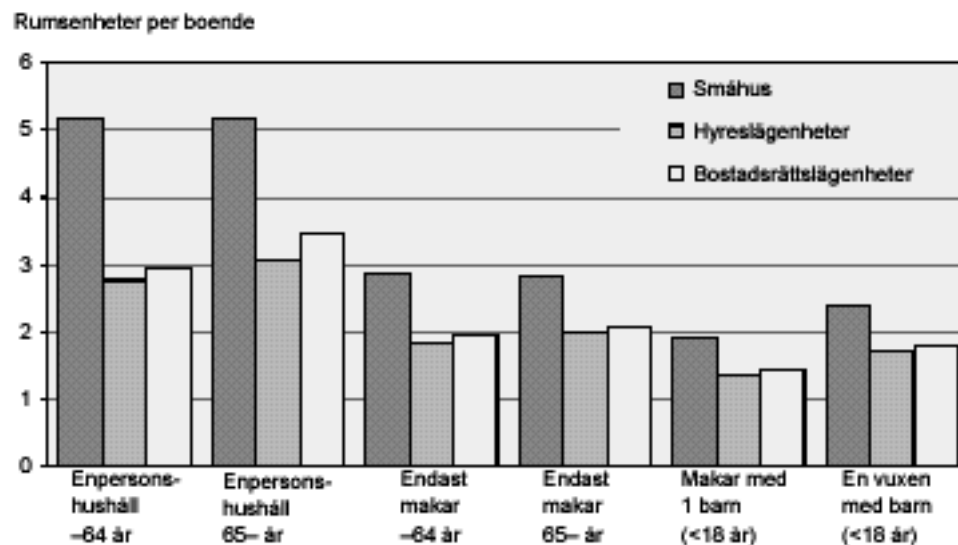
2 personer 3 rok 61200 kr per år = 5100 kr per mån.

Konsumentverket anger för 2006 bostadskostnad 4490 kr per månad (inkl el) för ensam 20 år som bor i egen lägenhet 2rok. Utan el 200 kr blir det 4290 kr per mån.

Bostads- och byggnadsstatistisk årsbok 2006. Boendeförhållanden.

Diagram 10.2

Rumsenheter per boende efter hushållstyp och boendeform 2002

Källa: SCB, Bostads- och hyresundersökningen 2002, hyres- och bostadsrättslägenheter, småhus (urvalsundersökningar).

Kök räknas som rumsenhet. 2rok blir 3 rumsenheter och 3rok blir 4 rumsenheter.

I hyres- och bostadsrättslägenheter har enpersonshushåll nästan precis 3 rumsenheter, dvs 2rok.

Tvåpersonshushåll, endast makar, har nästan precis 4 rumsenheter tillsammans = 3rok.

Detta gäller både med hushåll (hushållsföreståndare) under och över 64 år.

I småhus har ensamma 5 rumsenheter = 4rok och makar 6 rumsenheter tillsammans = 5rok. Dvs i småhus har dessa kategorier 2 rum mer än dem i hyres- och bostadsrättslägenheter

I hyres- och bostadsrättslägenheter har makar med 1 barn under 18 år cirka 4,5 rumsenheter = cirka 3,5 rok. En vuxen med 1 barn under 18 år har cirka 3,5 rumsenheter = cirka 2,5rok. I småhus har dessa kategorier cirka 6 resp 5 rumsenheter = cirka 5 resp 4 rok, dvs 1,5 rum mer än i hyres- och bostadsrättslägenheter.

Genomsnittlig hyra för 3 rum och kök i januari 2005 efter region

Hyra januari 2005

Riket	5 012 ± 39
= per år	60 144
Stor-Stockholm	5 478 ± 77
Stor-Göteborg	5 178 ± 81
Övriga större kommuner	5 008 ± 73
Övriga mindre kommuner	4 627 ± 69

Månadskostnader, förvärvsarbetande icke-pensionärer:

Individuella respektive gemensamma kostnader:	Ensam man	Ensam kv.	Makar
1.Livsmedel. Alla mål äts hemma eller matlåda	1790+170	1390+170	1790+ 1390+ 140
2.Kläder och skor	460	460	460+460
3.Lek och fritid (inkl mobil)	460	460	460+460
4 Hygien (personlig)	240	280	240+280
5.Förbrukningsvaror	100	100	130
6.Hemutrustning (inklusive dator)	570	570	660
7.Media, fast telefon, Internet m m	830	830	870
8.Hemförsäkring	150	150	160
9.Hushålls-el	200	200	270
10.Läkarvård,tandvård	70	70	70+70
Summa per månad 2006	5040	4680	7910
Genomsnitt för ensam man +kv		4860	
2006 per år:		58320	94920
Bostadshyra per år säg :			
Ensam 2rok, 12x 4200 =		50400	
Makar 3rok, 12x 5100 =			61200
Summa per år 2006, bostad + övrigt		108720	156120
Förvärvsarbetande:arbetsresor+fackavgifter säg		10800	21600
Summa per år 2006, bostad + övrigt		119520	177720
Här är inget räknat för semesterkostnader eller andra resor än lokalresor.			
<u>Säg för enkelhets skull, avrundat</u>		120 000	180 000 Makar 150% av ensam.
Med mera kostnader:		119520	177720
Extrakostnader för arbetsplatsmat en gång per vecka		+2000	+4000
Semester		+3000	+6000
Summa		124520	187720
<u>Säg avrundat</u>		125000	187500 Makar 150% av ensam.

Hushållsbudgetar för pensionärer.

I förhållande till förvärvsarbetande icke-pensionärer:

Livsmedel: man 1470 kr per mån=320 kr lägre per månad, kvinna 1240= 150 kr lägre, genomsnitt m+kv 235 kr lägre per mån = 2820 kr per år.

Personlig hygien kvinna 30 kr lägre, genomsnitt m+kv 15 kr lägre= 180 kr per år.

Busskort: 240 kr lägre per mån= 2880 kr per år.

Fackavgift: 300 kr lägre per månad =3600 kr per år.

Läkare och läkemedel : 900+1800 = 2700 kr högre per år.

Hemtjänst: (långt räknat) ensam 800 kr per år, makar 1200 högre per år.

Summa: Ensam 5580 kr lägre. Makar tillsammans 12360 kr lägre per år.

Ensam pensionär per år: 119520- 5980 = 113540 kr per år.

Pensionärsmakar per år: 177720-12360 = 165360 kr per år.

Makar 146,1% av ensam.

<u>Pensionärer 2006</u>	<u>Ensam</u>	<u>Makar</u>
Posterna 1-10 , ensam resp. makar per mån 2004.	4610	7410 (Skälig levnadsnivå för 2006 enligt
2006 per år:	55320	88920 prop 2005/06:159: 4281 resp 7172)
Bostadshyra per år säg :		
Ensam 2rok, 12x 4200 =	50400	
Makar 3rok, 12x 5100 =		61200
Summa per år 2006, bostad + övrigt	105720	150120
Läkare och läkemedel 2700, busskort 4320	7020	14040
Hemtjänst, långt belopp	800	1200
Summa per år 2006, bostad + övrigt	113540	165360
<u>Säg för enkelhets skull, avrundat:</u>	<u>114000</u>	<u>166000</u> <u>Makar 145,6% av ensam.</u>
Här är inget räknat för semesterkostnader eller andra resor än lokalresor.		
113540 165360		
Med en resa eller utflykt:	+1000	+2000
	114540	167360
<u>Säg avrundat</u>	<u>115000</u>	<u>168000</u> <u>Makar 146,1% av ensam</u>

Meddelandeblad från Socialstyrelsen om Riksnormen.

Mottagare: Samtliga nämnder inom socialtjänsten. Kammarrätter. Länsrätter m.fl. Januari 2006. Information: Elis Envall, Kristina Eriksson, Socialtjänstavdelningen, tel 555 530 00. (Från www.socialstyrelsen.se.)

Riksnormen för försörjningsstöd 2006. – ändring i socialtjänstförordningen (2001:937)

Regeringen har den 20 december 2005 fattat beslut om ändring i socialtjänstförordningen som innehåller riksnormen för försörjningsstöd för år 2006.

Utdrag ur socialtjänstförordningen: 2 kap.

1 § Riksnormen för beräkning av skäliga kostnader enligt 4 kap. 3 § första stycket 1 socialtjänstlagen (2001:453) grundar sig på Konsumentverkets senaste pris- och konsumtionsundersökningar och delas upp på olika hushållstyper och åldersintervaller.

Riksnormen för ett hushåll under 2006 utgör summan av de personliga kostnaderna för samtliga medlemmar i hushållet och de gemensamma hushållskostnaderna beräknade enligt följande tabeller.

Personliga kostnader i kronor per barn och ungdom

ej lunch 5 dagar/vecka

under 1 år	1–2 år	3 år	4–6 år
1 410	1 580	1 270	1 530

med lunch

under 1 år	1–2 år	3 år	4–6 år	7–10 år 1	1–14 år	15–18 år
1 540	1 740	1 430	1 740	1 950	2 230	2 510

Personliga kostnader i kronor – vuxna

Ensamstående	Sambor
2 600	4 690

Gemensamma hushållskostnader i kronor – medlemmar i hushållet

1 pers.	2 pers.	3 pers.	4 pers.	5 pers.	6 pers.	7 pers.
820	920	1140	1 320	1 510	1 710	1 880

För hushåll med fler än 7 personer beräknas kostnaden för varje tillkommande hushållsmedlem som skillnaden mellan hushåll med 6 respektive 7 personer.

För en vuxen person som inte är att anse som sambo, men som ingår i hushållsgemenskap med flera personer, beräknas normen såsom personliga kostnader för ensamstående plus kvoten av de gemensamma kostnaderna för hushållet och antalet medlemmar i hushållet. _____

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2006.

Socialstyrelsen informerar, om riksnormens konstruktion och beräkningsunderlag.

Riksnormen anger endast en totalsumma per månad för personliga kostnader – för barn och ungdomar i olika åldersgrupper och för vuxna ensamstående respektive sambor. Summan är inte uppdelad på de utgiftsposter som ingår i personliga kostnader, dvs. livsmedel, kläder och skor, fritid och lek samt hygien.

Riksnormen anger vidare endast en totalsumma för gemensamma hushållskostnader. I denna ingår dels förbrukningsvaror för skötsel av bostad och kläder och dels avgifter för dagstidning, telefon och TV-licens.

Riksnormen ger kommunerna möjlighet att differentiera utbetalningarna för förskolebarn med hänsyn till om de får fri lunch utanför hemmet fem dagar per vecka, t.ex. inom kommunal barnomsorg. Den lägre normen gäller inte då barnen är frånvarande p.g.a. lov, sjukdom eller liknande och därmed äter hemma. Riksnormen för barn i skolåldrarna, 7–18 år, är däremot inte differentierad med hänsyn till lunch utan ska i genomsnitt täcka lunch i hemmet under skollov och normal övrig frånvaro.

Riksnormen differentierar inte heller utbetalningarna för vuxna med hänsyn till eventuell fri lunch. Någon skillnad görs inte heller på personliga kostnader för ensamstående vuxna i enpersonshushåll jämfört med ensamstående vuxna i flerpersonshushåll.

Underlagssummor per månad för de olika utgiftsposter som ingår i riksnormen framgår av nedanstående tabell.

Personliga kostnader inom riksnormen

	Barn och ungdomar						Vuxna	
	Under1 år	1–2 år	3år	4–6 år	7–10 år	11–14 år	15–18 år	Ensamstående Sambor
Livsmedel								
Ej lunch 5 d/v	550	600	600	770	–	–	–	–
Livsmedel								
Alla måltider	680	760	760	980	1 050	1 190	1 390	1 510 2 450
Kläder/skor	280	370	370	400	430	450	490	480 970
Fritid/lek	40	130	130	230	330	400	400	370 740
Hygien	490	430	120	80	90	140	1 80	240 530
Barn- och ungdomsförsäkring	50	50	50	50	50	50	50	
SUMMA								
Utan lunch								
5 dagar/v	1 410	1 580	1 270	1 530	–	–	–	–
Alla måltider	1 540	1 740	1 430	1 740	1 950	2 230	2 510	2 600 4 690

Lunchkostnad ingår men barn i skolåldern, 7–18 år, förutsätts få kostnadsfri skollunch.

Gemensamma hushållskostnader inom riksnormen

	Antal medlemmar i hushållet						
	1 pers.	2 pers.	3 pers	4 pers.	5 pers.	6 pers.	7 pers.
Förbrukningsvaror	110	130	210	240	280	330	360
Dagstidning, telefon,							
TV-licens	710	790	930	1 080	1 230	1 380	1 520
SUMMA	820	920	1 140	1 320	1 510	1 710	1 880

I försörjningsstödet ingår också *skäliga kostnader* för boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring och medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa. Vad som ska ingå för dessa poster bedöms individuellt men normalt ingår den faktiska kostnaden om den är skälig.

Sammanställning om förvärvsarbetande

	Ensamstående	Sambor	
Personliga kostnader	2600	4690	
Gemensamma kostnader	820	920	
Skäliga kostnader för övrigt, enligt KV mm:			
Hemförsäkring	150	160	
Hushållsel	200	270	
Arbetsresor+Fackförening+arbetslöshetskassa	900	1800	
<u>Bostadshyra</u>	<u>4200</u>	<u>5100</u>	
<u>Summa per månad</u>	<u>8870</u>	<u>12940</u>	
<u>Summa per år</u>	<u>106440</u>	<u>155280</u>	Sambor 145,9% av ensam
Beräkningar enligt KV mm	119520	177720	
Riksnormen ca lägre än KV mm	13000	22000	
Beräkningar enligt KV mm, avrundat	120000	180000	
Riksnormen lägre än detta ca	13000	25000	

Skillnaderna förklaras av bl a:

Hemutrustning (inklusive dator) ingår ej i riksnormen: Ensam 6840 kr per år. Sambor 7920 kr.

Livsmedel, Riksnormen lägre: Ensam 3000 kr per år. Sambor 10440

Tidning mm, Riksnormen lägre: Ensam 1440 kr per år. Sambor 960 kr.

Lek, fritid, Riksnormen lägre: Ensam 1080 kr per år. Sambor 2160

Summa skillnad av detta: Ensam 12 360 kr per år. Sambor 21 480 kr.

648. Städning.

DN 070219 sid 6: “ **Stolen lortigast på jobbet.**

Smuts, damm och massor av hälsovådliga partiklar. Så ser det ut på ett antal stora välrenommerade kontorsarbetsplatser i Stockholm.

DAGENS STÄDRUTINER är rena stenåldern, säger Göran Stridh, gästprofessor i byggt teknik vid Örebro universitetssjukhus.

Jobbar du på kontor sitter du bokstavligen mitt i en dammfälla. Utan att du vet om det. Det visar en färsk undersökning som mätt dammnivån i åtta "nystädade" kontorsmiljöer. Mästerfotografen Lennart Nilsson har dokumenterat dammhärdarna med sina svepelektroniska mikroskopbilder.

Resultatet är nedslående, enligt Göran Stridh, som tolkat bilder och mätresultat.

-Det är så mycket partiklar att kontoren är att beteckna som hälsovådliga arbetsmiljöer. Och de offentliga företagen är lika goda kålsupare som de privata, konstaterar han.

Felet är inte att det städas för lite. Felet är att det städas fel saker. Öppna ytor som golv och datorskärmar städas omsorgsfullt medan de värsta dammhärdarna lämnas därhän.

- Kontorsstolen är hemsk, säger Göran Stridh. Den städas i regel aldrig. Inte heller gardiner och högt belägna armaturer. Den del av skrivborden som är belamrade med papper görs inte heller ren.

Av mätningarna framgår att de mest smutsiga ytorna på kontoret finns inom en meter från där du sitter. Allra renast är inte oväntat de nystädade golven.

Göran Stridh, som är specialist i inneklimatets kemi, är förvånad över att inte städbranschen tidigare har uppmärksammat problemet.

- En sån enkel städrutin som att dammsuga kontorsstolen och åminstone vädra gardinerna skulle avvärja mycket av problemet, säger han. Men ingen gör det. I stället städas golv och öppna ytor i överkant.

Kunskapen om damm och dess påverkan på människors hälsa är väl dokumenterad. Alla typer av partiklar som finns i inomhusluften har forskarna full koll på.

-Förr talade vi lite allmänt om gasformiga ämnen i luften, men dagens forskning är inriktad på olika typer av partiklar, säger Göran Stridh. Vi vet i dag betydligt mer om hur varje partikel tar sig in i människokroppen och vilka hälsorisker det kan medföra.

DE STÖRSTA partiklarna fäster sig i övre luftvägarna och kan ge rinnande näsa, klåda och sveda i ögonen. De näst största partiklarna - respirabla - går ner i lungorna och deponeras där. De ultrafina partiklarna kan vandra genom lungorna och gå ut i blodomloppet. Göran Stridh har också funnit rester av grus och sand på de avfotograferade kontorsstolarna samt en uppsjö av olika mikroorganismer och pollen-korn.

Hur kan dessa hälsorisker minimeras?

-Var observant på alla detaljer som samlar damm. Inför städrutiner som även innefattar de personnära ytorna, säger professor Stridh. Han får medhåll av en annan expert, doktor Greta Smedje, miljöhygieniker på Akademiska sjukhuset i Uppsala. Hennes forskning är inriktad på miljön i skolor.

- Det är mer damm i skolorna i dag än för tio år sedan och det blir allt värre, säger hon. Orsaken till den försämrade skolmiljön är enligt henne skolornas strävan att göra klassrummen mysigare. I stället för bänkar med lock finns soffor, kuddar med tygöverdrag och gardiner - allt som samlar mycket damm.

- En besvärlig situation för framför allt allergiska barn, som måste äta mer mediciner och riskerar att prestera sämre skolresultat, säger hon. I höst presenterar Greta Smedje sina forskningsresultat från 39 slumpvis utvalda skolor.

MAGNU5 BACKLUND centralred@dn.se 08-73810 00 “

“Kontorets värsta dammhärdar.

Mätresultatet avser dammindex nivå i procent: Kontorsstol: 42,3 Framför tangentbord: 5,6 Bakom tangentbord: 1,3 Hylla: 2,4 Golv: 3,5 Mätningen av dammnivån har skett med en s.k. geltejp, samma typ av tejp som används vid kriminaltekniska undersökningar. Siffrorna är närmast identiska mellan de undersökta företagen o myndigheterna.”

656. Transporter.

DN 070215 sid 6:

“ Vi avvisar trängselskatten om inte SL får statsanslag.”

“ Carin Jämtin med s-kolleger: Vi upphör att stödja trängselskatten om inte staten tillskjuter pengar till Stockholms kollektivtrafik.

Vi socialdemokrater tänker inte låta oss tas som gisslan för att införa en trängselskatt i Stockholm som går enbart till vägbyggen och som ökar klyftorna mellan trafikanter och mellan fattiga och rika. Framför allt ruckar vi inte på ett krav: för att trängselskatterna ska införas måste staten ställa upp med pengar till bättre kollektivtrafik. Annars måste riksdagen avvisa trängselskatten, skriver oppositionsborgarrådet Carin Jämtin och övriga s-politiker i regeringsutredaren Carl Cederschiölds referensgrupp för Stockholmsregionens trafikpolitik “

“ Samtliga riksdagspartier lovade inför valet att följa den lokala folkomröstningen om trängselskatt i Stockholms stad. Resultatet av folkomröstningen blev entydigt: stockholmarna var nöjda med Stockholmsförsöket och vill införa permanenta trängselskatter. Detta ja var dock villkorat på valsedlarna till att gälla under förutsättning att intäkterna skulle gå både till förbättrad kollektivtrafik och väginvesteringar.

Redan två veckor efter folkomröstningen, den 1 oktober, meddelade högeralliansens partier i en debattartikel att de skulle svika sitt vallöfte om att följa folkomröstningsresultatet. Trängselskatterna skulle återinföras men intäkterna skulle bara gå till att finansiera byggandet av nya vägar. Inte en krona skulle gå till kollektivtrafik.

Det benhårda nej till att trängselskatteintäkterna ska gå till kollektivtrafik håller i sig även i dag. Men faktum är att mer pengar till investeringar i kollektivtrafiken behövs, liksom

ökad turtäthet och fortsatt satsning på extratrafik, för att klara den ökade belastningen på kollektivtrafiken som trängselskatten innebär.

Om idén är att minska trängseln i storstaden måste de invånare som vill ta sig in till Stockholm på annat sätt än med bil få möjlighet att göra det. I rusningstrafik är det fullt på tunnelbanor, bussar och pendeltåg redan i dag. Ännu mer trångt blir det när det återigen kostar extra pengar att köra bil in i Stockholm.

Det krävs utökad turtäthet och extralinjer för att klara att möta stockholmarnas behov. Annars finns risken att de som har råd väljer att ta bilen, därför att det är för knöligt att åka kollektivt. Kvar på de gemensamma färdmedlen blir de med lägst inkomster. Och trängseln kommer inte att minska så mycket som man önskar.

Redan i dag är det så att de som reser kollektivt till och från jobbet dessutom, enligt statistiken, har lägre inkomster och kortare utbildning än de som använder bil. Trängselskatten ger en viktig positiv fördelningspolitisk effekt när bilister betalar ökade kollektivtrafikinvesteringar. En effekt som försvinner när intäkterna enbart ska användas till vägar.

På samma sätt som det är viktigt att bilisterna kan se direkta effekter av inbetalda avgifter, är det viktigt att kollektiv trafikresenärerna gör det

Den 1 mars ska regeringens förhandlingsman Carl Cederschiöld lämna in sina synpunkter på propositionen om trängselskatten. Det är nästa steg och en ödesfråga i det arbete som nu pågår för att utforma en ny trafikpolitik för Stockholmsregionen. Till sin hjälp för att skapa en långsiktig trafikpolitik i Stockholmsregionen har Cederschiöld en referensgrupp. Vi som undertecknar den här artikeln är de socialdemokratiska representanterna i den gruppen.

Vi är villiga att glömma gammalt groll och sträcka ut en hand över parti- och blockgränser för att nå en långsiktig hållbar trafiklösning för Stockholmsregionen. Vi är övertygade om att det enbart är genom en bred överenskommelse som vi kan lyckas.

Samtidigt förskräcker högeralliansens beteende de senaste månaderna. Av den uppgörelse om Citybanan som samtliga aktörer i regionen och staten var överens om, blev det en rad ifrågasättanden. Nu ska helt plötsligt ett redan undertecknat avtal om finansiering omförhandlas, samtidigt som hotet om att stoppa bygget av Citybanan fortfarande vilar över dess framtid.

Av löftena om att följa resultatet av folkomröstningen kring trängsel-skatten blev det heller inte mycket över. Men vi är beredda att överse med dessa tillkortakommanden och låta regeringen få en chans att komma på bättre tankar.

Men en sak ruckar vi inte på. För att trängselskatterna ska införas så kräver vi att staten tillskjuter pengar till kollektivtrafiken i Stockholms län. Vi anser att riksdagen ska avvisa trängselskatten om inte detta krav uppfylls. Vi tänker inte låta oss tas som gisslan för att införa en trängselskatt som riskerar att öka klyftorna mellan fattiga och rika, som misslyckas med att minska trängseln och som inte tillmötesgår stockholmarnas tydliga vilja att förbättra kollektivtrafiken .

För vi tror att trängselskatterna är bra för miljön när fler väljer att ta bussen i stället för bilen. Vi tror att trängselskatterna kan minska trängseln och göra Stockholms innerstad mer tillgängligt för invånarna, inte bara bilarna. Vi tror att trängselskatterna är bra för rättvisan när vi gör de allmänna transportmedlen bättre och mer tillförlitliga .

Men för att detta ska bli verklighet krävs investeringar i både spår och ökad turtäthet, inte bara vägar.

INGELA NYLUND WATZ (s)	Oppositionslandstingsråd
CARIN JÄMTIN (s)	Oppositionsborgarråd
LARS DAHLBERG (s)	Oppositionslandstingsråd
ANNA KETTNER (s)	Andre vice ordförande i Regionplane- och trafiknämnden
ANDERS LAGO (s)	Kommunalråd i Södertälje
HANS EKSTRÖM (s)	Kommunalråd i Eskilstuna “

“Trängselskatten.

Viktigaste punkterna i det nya trängselskattesystemet om regeringen följer utredaren Carl Cederschiölds förslag:

- * Trängselskatten återinförs 1/8.
- * Intäkterna öronmärks för vägbyggen.
- * Trängselskatten blir avdragsgill.
- * Avgiftsnivån blir oförändrad jämfört med försöket 2006.
- * De 19 betalstationerna runt innerstaden får stå kvar.
- * Miljöbilar blir skattebefriade liksom under fjolåret. “

658. Globaliseringsrådet.

DN 070213 sid 10:

“ **Gräddan ska trimma Sverige**

GUNNAR JONSSON... om en global pratklubb.

LO-BASEN Wanja Lundby-Wedin skyndar in lite försenad och glider ned bredvid Svenskt Näringslivs vd Urban Bäckström. Runt bordet i Rosenbad sitter redan TCO och Saco, ministrar, Marcus Wallenberg, entreprenörer, toppekonomer, forskare ...

Hjärnkraft och snittinkomst håller hög nivå i utbildnings- och forskningsminister Lars Leijonborgs globaliseringsråd, som hade sitt första möte på måndagen. Om denna samhällsgrädda inte kan trimma Sverige för Kinas, Indiens och världsmarknadens utmaningar, vem kan? I Danmark, som stått modell, kom rådet med flera hundra förslag som nu kavlas genom folketinget.

SEB:s chefsekonom Klas Eklund är inkallad till premiären för att måla med den breda penseln. Han ritar också en ring runt globaliseringsrådets dilemma.

- Det blir inte svårt för er att enas i allmänna ordalag. Men vad händer när kraven kommer i konflikt med de traditionella svenska jämlikhetssträvandena? undrar Klas Eklund.

TY DÄR LIGGER rådets styrka och svaghet. Att sträva efter samförstånd, det är ju finemang. Samförstånd tenderar dock att bryta samman när verkliga intressen står på spel. Sverige är också mycket vassare än Danmark när det gäller oförsonlig blockpolitik.

När Klas Eklund säger att anställningstrygghet blir omöjlig i den nya globaliserade världen och att det viktigaste är att folk är anställningsbara rör facket inte en min. Intressant, säger de.

Med utslätning blir globaliseringsrådet en pratklubb. Med provokation blir ömma tår trampade på. Lars Leijonborg håller lite motvilligt med, men hoppas att allmänhetens stöd ska bära kloka idéer framåt. **GUNNAR JONSSON** “

658. Arbetstider.

DN 070212 sid 2. Ledare:

“ **EU från sin sämsta sida.**

Ett EG-direktiv som säger hur mycket och hur ofta vi får arbeta har fått chefer för kommunala verksamheter att lägga pannan i djupa veck. Fler borde oroas sig. Exempelvis skattebetalare och alla som kan komma att behöva vård, omsorg eller räddningstjänst.

DN. OBEROENDE LIBERAL:

I VECKAN ANORDNADES en tvådagarskonferens på temat arbetstidsregler. I Stockholms Folkets hus trängdes schemaläggare och personalansvariga från Sveriges kommuner för att med hjälp av sakkunniga försöka reda ut hur den kommunala verksamheten ska organiseras utifrån det EG-direktiv som sedan årsskiftet är verklighet i Sverige. Direktivet har lagts ovanpå den gamla arbetstidslagen. Resultatet är en byråkratiskt tårta i alldeles för många lager.

Reglerna, inte minst som de kommit att tolkas av EG-domstolen, är krångliga och fyrkantiga. Därtill är de i vissa fall till synes helt omotiverade. Och verksamhetsfrämmande.

Principen kan låta enkel: Ingen får arbeta mer än 48 timmar i veckan och alla måste alltid ha minst elva timmars ledighet mellan vart och ett av dygnet. Schemaläggarna på konferensen skulle säkert klara den ekvationen. Det är prejudikaten i EG-domstolen som verkligen ställer till det.

FÖR ENLIGT DOMSTOLEN är all form avjourttjänstgöring även den där den anställda sover sig igenom hela natten, att betrakta som fullvärdig arbetstid. För verksamhet som kräver en dygnet-runtberedskap men som när det kommer till konkreta insatser inte är så värst betungande, blir problemet trefaldigt.

Det handlar bland annat om en kompetensförlust hos redan anställda. Att gå till jobbet på en brandstation och börja med att gå och lägga sig och sova är säkert inget problem för rökdykare vid de mest belastade stationerna. Men inom vissa delar av räddningstjänsten är nattliga utryckningar mer undantag än regel och i längden kommer förstås yrkesskicklighet och arbetstillfredsställelse att gå förlorade, om det mesta man gör på jobbet är att sova.

Verksamhet som har lika eller nästan lika tung bemanning nattetid som dag kommer att behöva nyanställa. Det kommer att bli dyrt. I den mån det ens är möjligt. Var ska landstingen hitta alla de nya läkare som ska klämmas in på nattjourer? Var hittar kommunen de hela team av brandmän som skulle behöva nyrekryteras?

TILL DETTA SKA LÄGGAS nästa vansinniga domstolsutlåtande. Den anställda får inte arbeta övertid och skulle det vara så att det uppstår någon extrem situation, så att man inte kan gå hem i tid, då ska kompensationsledighet utgå vid början av nästa arbetspass. Alltså: en stor trafikolycka, mitt emellan kvälls- och nattskiftet, där ambulanspersonal tvingas stanna över någon timme betyder att de måste ta ut en timmes ledighet nästa morgon. Rent teoretiskt skall alltså en vikarie ringas in för varje övertidsarbetande ambulansförare för att täcka upp för denna morgontimme. Nattpersonalen kan ju inte stanna, för då får de kompensationsledighet som de måste ta ut i direkt anslutning till nästkommande arbetspass.

Många brandstationer bemannas av deltidsbrandmän med civila yrken vid sidan av. Detta är ett av två ekonomiskt försvarbara alternativ på mindre orter med få utryckningar. Det andra är färre och glesare brandstationer. Möjligen är det ditåt arbetstidsdirektivet kommer att föra Sverige. För enligt det så får inte den brandman som räddat en katt ur ett träd framåt nattkröken gå till sitt ordinarie jobb som, låt säga, lärare dagen efter.

DET SAKNAS SÅLEDES inte praktiska eller samhällsekonomiska skäl att kritisera arbetstidsdirektivet. Men än viktigare är de prin-

cipiella invändningarna om centralplanering och om hur individen fräntas all rätt att själv välja hur mycket och hur ofta hon vill jobba.

Svunnen är således den tid när en ung människa kunde arbeta som en galning en period för att få råd med drömresan lite senare. Svunnen är också den tid av frihet hon kunde uppleva av att fritt växla mellan olika arbeten och olika arbetsgivare. Nu är det huvudarbetsgivarens skyldighet att, likt en smittskyddsläkare som spårar spelälska, fråga när hon senast arbetade och var och hur mycket hon vilat sedan dess.

Arbetstidsfrågan borde regleras lokalt utifrån de specifika verksamheterna och de krav som är förenade med dem. Nu har frågan hamnat så fel den bara kan. Här får EU-motståndet sin bild av europeisk klåfingrighet och centralstyre bekräftad. Vänner av EU har bara att sucka.

DN 12/2 2007 “

Område 7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer o d

70 Allmänna kulturella verksamheter.

71/78 Formgivning av fysiska miljöer, form- o bildkonst, musik.

70 Allmänt om konst och kultur, formgivning av fysiska och sociala miljöer. 71 Övergripande planering av fysiska miljöer. 72 Formgivning av byggnader, anläggningar. 73 Skulptur, museer, utställningar. 74 Formgivning av bruksföremål o d. 75 Konstmåleri . 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi. 78 Musik.

79 Formgivning av sociala miljöer. Seder och bruk, nöjen, spel, sociala miljöer och verksamheter, sport.

791 Seder och bruk, film TV, radio, offentliga fester mm. 792 Teater. 793 Sällskapsnöjen. lek. 794 Spel. 795 Sociala miljöer, sociala relationer o d, sociologi, socialvård, kriminalitet, polisväsen, kriminalvård, undervisning, föreningsliv. 796 / 799 Sport, idrott o d.

På <http://www.wimnell.com/omr7.html> har placerats:

Läroplaner för grundskolans ämnen slöjd, bild, musik, idrott och hälsa har placerats Kursplanerna för slöjd, bild och musik, gäller huvudsakligen avdelningarna 73-78. Kursplanen för idrott och hälsa gäller huvudsakligen avd 796-799 för idrott och i någon mån avd 61 när det gäller hälsa.

Gymnasiet: ES - Estetiska programmet . MP - Medieprogrammet . BF - Barn- och fritidsprogrammet. Estetisk verksamhet. Idrott och hälsa

Kulturella verksamheter:

Individen behöver kunskaper om fysiska och sociala miljöer och hur de påverkar individens psyke, behöver kunskaper om språk,

skönlitteratur och tidningar och litteratur som beskriver händelser i världen och världens geografi och historia .

De fysiska och sociala miljöerna kan ge upplevelser, skönhetsupplevelser o d som kan ge individen en känsla av ”hälsosamt och rikt liv i samklang med naturen”, som det står i Riodeklarationen. I deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna står i artikel 27, att envar har rätt att fritt taga del i samhällets kulturella liv, att njuta av konsten.

Byggnader, anläggningar och bruksföremål används vanligen i första hand praktiskt och utformas efter det sociala liv de tjänar. De kan utformas så, att det ger skönhetsupplevelser och så att de mer eller mindre understyker det sociala livet.

Byggnader och anläggningar från äldre tider speglar vanligen de äldre tidernas sociala liv, och speglar levnadssätt och jämlikhetsförhållanden som inte stämmer med vår tids ambitioner om jämlikhet och allas lika värde. Äldre tiders slott och herresäten speglar de gamla tidernas ojämlikhet. Vår tids monumentala bankpalats och shoppingcentra speglar den nutida kommersialismen och understödjer och befrämjar kommersialisternas intressen. Byggnader och anläggningar används praktiskt, men ger genom utformningen också information om det sociala livet och påverkar människornas uppfattningar om hur livet bör levas.

Den nutida reklamen befrämjar konsumtion av varor och tjänster på ett sätt som ofta strider mot Riodeklarationens krav om återhållsamhet i konsumtionen. Affärslivet i de rika länderna inbjuder till slöseri, som inte rimmar med den sparsamhet som behövs för att det ska bli möjligt att förbättra villkoren för folken i u-länderna. Bildkonst, musik, teater, sällskapsnöjen och sport o d kan vara källa till rika upplevelser, men också vara destruktiva. Filmer med våld gör i viss mån reklam för våld.

Beteenden i det sociala livet smittar av sig på gott och ont. De kulturella verksamheterna, med det som händer i de sociala miljöerna, påverkar individens upplevelse av livet som rikt eller eländigt, och formar hennes uppfattningar om lämpligt beteende.

Områden 7-9 gäller kulturella verksamheter. Det är verksamheter som använder det materiella, men där en väsentlig avsikt är att påverka psyken. Verksamheterna kan ses som informationsverksamheter.

Verksamheterna i avd 7-9 och 1-4 gäller i liten mån direkt deltagande i de materiella kretsloppen, de har däremot mycket stor betydelse i de stora kretsloppen om människornas kunskaper, viljor, åsikter o d, saker som i hög grad styr de materiella kretsloppen.

Områden 8-9 gäller språk och verksamheter med skrivna ord. Språk och s k skönlitteratur finns i 8. I område 9 gäller det sakliga beskrivningar. Sakliga beskrivningsverksamheter som gäller särskilda områden 10-99 ingår vanligen i respektive områden.

I 7 tillverkas bl a konstföremål, tavlor o d, som är av materiell natur, men som huvudsakligen inte har till syfte att användas materiell. Här förekommer också verksamheter med museiföremål, antikviteter o d, där värdena inte grundas på materiella förhållanden.

I 71-72 formges fysiska miljöer, byggnader och anläggningar med hjälp av bl a ingenjörsverksamheter i 62, men tillverkning av byggnader och anläggningar o d sker i 69.

Område 7 kan delas i två delar: 71-78 och 79. 71-78 gäller fysiska miljöer och fysiska föremål. Verksamheterna i 71-78 har ordnats efter fysiska objekt. I 71 gäller det de största objekten, hela länder, landsdelar, städer o d. I 72 gäller det objekt på byggnadsnivå och i 73-78 föremålsnivå.

Område 79 gäller mänskliga beteenden där den psykiska faktorn är väsentlig, man kan säga, att 79 gäller sociala miljöer och sociala beteenden. I 791-794 ingår människors vardagliga beteenden och underhållningsverksamheter o d. I 795 har sociala miljöer och sociala verksamheter ordnats efter de fysiska miljöer där de förekommer (som i 72). I 795 ingår bla utbildningsverksamheter (7957). i 79 ingår

också sportverksamheter (796-799) och eftersom sporten inte ses som ekonomisk/ teknologisk verksamhet utan något som avses påverka psyket och ge tillfredsställelse hos dem som utövar sport eller bara ser på.

För planeringsverksamheterna i 71-72 finns i Sverige lagstadgade procedurer, regler och krav. För verksamheterna i 79 finns i viss mån lagstadgade regler och, men regler om förändringsprocedurer är illa utvecklade, det gäller t ex är hanteringen av problem med integration och segregation, mobbning, hanteringen av fattigdom och s k utslagna etc.

De sociala miljöerna planeras i någon mån av de offentliga myndigheterna, men borde planeras på ett mer medvetet sätt med hjälp av de fyra planeringsmomenten, hur var det, är det, hur kan det bli och hur bör det bli ?

Mänsklighetens största planeringsuppgift kan anses vara att planera de sociala miljöerna, och planera dem med hänsyn till individernas kroppsliga och psykiska förhållanden, sedda i jämlikhetsperspektiv.

Det innebär bl a att de sociala miljöerna ska stödja jämlikhetssträvanden och solidaritet så att människor når tillfredsställelse och självförtroende och hushållen får pengar till skälig levnadsstandard. Pengarnas fördelning är ett stort problemområde, som man inte lyckats särdeles väl med ens i Sverige.

De mänskliga rättigheterna, FN:s millenniedeklaration och Agenda 21 antyder vad som är önskvärt och vad som bör göras.

Hanteringar av förändringsprocesserna. Planeringar.

Klassifikationssystemet är ett hjälpmedel, men det behövs också ett annat hjälpmedel, planeringar. Planeringar är verksamheter som går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller följande fyra planeringsmomentsom kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheter i varje planeringsfall:

- * Hur var det ? Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
- * Hur är det ? Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
- * Hur kan det bli ? Vilka alternativ är möjliga i framtiden?
- * Hur bör det bli ? Vilket eller vilka alternativ bör man välja?

Man kan förändra världen genom att förändra verksamheterna och världen kan då bli bättre eller sämre, bli bättre för några och sämre för andra. Vill man förbättra världen för alla måste man ha en gemensam värderingsprincip, och den principen finns i den valda förutsättningen att demokratins princip är önskad och bra. Demokratins idé representerar en maktfördelnings- och beslutsprincip. Demokratins fördelningsprincip är jämlikheten.

Men det är uppenbart att världens människor inte är mogna för någon fullständig jämlikhet och därför blir principen snarare "ökad jämlikhet". Under alla förhållanden bör alla förändringsåtgärder undersökas med hänsyn till effekterna på jämlikheten i väsentliga avseenden.

Hur bör det bli ?

Det slutliga målet finns i sektor 13 med individernas inre subjektiva upplevelser av sin situation och bl a av jämlikhet. Men de inre upplevelserna påverkar viljorna och blir då också medel för förändringar. Både sedda som mål och som medel bör upplevelserna vara grundade på riktiga uppfattningar om världen, en mycket betydande komplikation. Man kan få grepp om förändringskrav om man jämför de fyra väsentliga levnadsvillkoren: individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer.

Andra verksamheter än de slutliga upplevelseverksamheterna är både delmål och medel beroende på från vilket håll man ser dem. Det är inte alltid möjligt eller nödvändigt att undersöka åtgärders inverkan på de subjektiva slutupplevelserna, men man bör i möjligaste mån undersöka åtgärders inverkan på objektiva konstaterbara jämlikhetsförhållanden i de fyra väsentliga avseendena.

Individens kroppsliga förhållanden och utveckling beror av de fysiska miljöerna och av de sociala miljöerna samt av de sociala miljöernas styrningar av de fysiska miljöerna och deras styrningar av individens plats i de fysiska miljöerna och i de sociala miljöerna.

Fördelningar genom marknadsmekanismer o d kan i viss utsträckning vara lämpliga inom ramar för politiska styrningar. En medveten styrning av de fysiska och de sociala miljöerna kan dock ske endast i liten mån genom marknadsmekanismer, varför miljöerna i hög grad måste styras genom politiska styrningar.

Även om individernas viljor är grundläggande motorer i förändringarna - förbättringarna så finns den viktigaste makten att förändra i området för de kollektiva viljorna - de politiska styrningarna. Individerna kommer och går, dvs de föds och dör, men de kollektiva viljorna består och tar sig uttryck bl a i lagar som överlever individerna. Individerna är med och förändrar de kollektiva viljorna - lagarna etc, men var och en föds in i samhällen med kollektiva viljor som föregående generationer åstadkommit.

Vare sig vi vill det eller inte är vi i de demokratiska länderna fångade i demokratins ambitioner att styra medborgarnas levnadsvillkor genom politiska styrningar. Den viktigaste planeringsuppgiften blir att förbättra de politiska styrningarna. Dagens demokratier är alltför mycket grundade på blinda viljor. Demokratin bör bli mer medveten och kunskapsbaserad.

Politiska och opolitiska planeringar.

Huvudområde 3 gäller politik och demokratiska styrningar. Delområdena 30-34 gäller statistik, statsvetenskap och juridik o d, område 35 gäller lagstiftningsverksamheter och andra politiska styrningsverk-

samheter. Områdena 36-39 är områden för verksamheter som går ut på att planera de politiska styrningarna, varvid gäller att planeringarna är upplagda kring tillstånd och förändringar beträffande:

- * 36 individernas kroppsliga förhållanden
- * 37 individernas psykiska förhållanden
- * 38 de fysiska miljöerna
- * 39 de sociala miljöerna

36-39 bildar tillsammans en grupp planeringsvetenskaper. Planeringarna där kan ske på olika nivåer och för olika rums- och tids-avsnitt. Planeringarna i 36-39 kallas här politiska planeringar till skillnad från planeringar inom andra områden, som kallas opolitiska.

I planeringsverksamheterna i 36-39 ingår bl a det statliga utredningsväsendet, som producerar SOU-betänkanden. Det finns redan många planeringsverksamheter som ägnar sig åt frågor om hur de kollektiva viljorna - de politiska-demokratiska styrningarna har varit, är, kan vara och bör bli, men de förekommande utredningarna är för det mesta tillfälliga och föga samordnade och tycks ofta vara alltför ovetenskapliga.

Utredningarna i 36-39 måste använda sig av forskningar-undersökningar-planeringar som görs eller borde göras i områdena 10-35 och 40-99. Om det inte finns goda undersökningar i de facken blir planeringarna i 36-39 troligen dåliga. I områdena 10-35 och 40-99 bör bedrivas delplaneringar huvudsakligen inom ramarna för de politiska styrningarna. I de opolitiska planeringarna i 10-35 och 40-99 kan man dock upptäcka behov av att ändra de politiska styrningarna, och då får man skicka impulser till de politiska planeringarna om det. Man kan säga att de opolitiska planeringarna gäller detaljområden och de politiska planeringarna övergripande samordnande planeringar som ligger som underlag för de politiska makt-havarnas beslut.

De politiska planeringarna bör pågå kontinuerligt och det bör ständigt pågå ett utbyte mellan de politiska och de opolitiska planeringarna, så att man alltid har ett aktuellt och bra underlag för både politiska beslut och andra beslut.

Planeringsbrister och planeringsbehov.

Inom alla delområden 10-35 och 40-93 förekommer på olika sätt många opolitiska planeringar, som är fullständiga eller ofullständiga. Planeringsverksamheterna bedrivs av enskilda men framförallt av organisationer av många olika slag, både privata och offentliga. Allmänt gäller att samordningarna som görs mellan de många planeringarna tycks ofullständiga och svåröverskådliga. Det finns i Sverige tusentals organisationer som är intressanta i sammanhanget.

Bland alla organisationerna finns de politiska partierna, som kan anses ha sin största uppgift i att planera de politiska styrningarna och ge förslag om dem. De har alltså sin verksamhet främst inom områdena 36-39. Men det är lätt att konstatera att de politiska partierna både i Sverige och annorstädes har dåliga planeringar. Man kan säga att människorna i världen på det hela taget lever i ett planeringslöst tillstånd. Samtidigt står det klart att mänskligheten står inför mycket stora styrningsproblem som bara kan lösas väl med hjälp av planeringar - som alltså på det hela taget inte finns. Det i Sverige rådande skiljakortet har naturligtvis sin grund i att de politiska partierna och politikerna inte löser sina uppgifter på ett bra sätt.

Hur stor skickligheten än är hos dem som sköter de opolitiska planeringarna kan utvecklingen inte bli bra om inte de politiska planeringarna sköts väl. Det finns i Sverige inte politiska planeringar som tillräckligt väl kan fånga upp impulser från de opolitiska områdena och omsätta dem i goda planeringar. Sak samma kan antas gälla utanför landet. De politiska planeringarna bör förbättras, men också de opolitiska planeringarna behöver betydande förbättringar, så att de kan ge underlag till de politiska planeringarna.

Det går att göra listor på brister och behov. Här ska nu bara nämnas att många åtgärder behövs inom områdena för forskning, utredning, planering, utbildning och information. Bland annat behövs det en svensk världsplanering som underlag för svenska beslut. Man bör också få igång planeringar om de sociala miljöerna, planeringar som nu knappast alls finns, men som borde finnas. De politiska

planeringarna bör rustas upp. Förekommande planeringar är ofta endast kortsiktiga och bör kompletteras med mer långsiktiga.

Något om miljöplanering.

Bland områdena skiljer sig 71-78 och 79 från de andra därigenom att de innehåller verksamheter som planerar fysiska miljöer och som planerar eller snarare borde planera sociala miljöer.

Miljöplaneringarna i 71-78 och 79 är opolitiska och styrs genom de politiska planeringarna i 36-39, som är överordnade alla opolitiska planeringar. De opolitiska miljöplaneringarna i 71-78 och 79 är beroende av planeringarna i alla områdena 101-999, men har knappast några maktmedel som ger planerna rätt att få del av planeringarna i 101-999. Genom de nämnda opolitiska miljöplaneringarna kan man styra huvudsakligen endast byggnadsverksamheterna i 69, andra verksamheter än 69 kan i viss mån styras indirekt genom utformningen av de byggnader och anläggningar som verksamheterna behöver, men det är mycket ofullständiga styrningar. Planeringarna av de fysiska miljöerna i 71-78 har svaga effekter på samhällsförändringarna. Mot detta står att alla verksamheter kan styras så mycket man önskar genom de politiska planeringarna i 36-39, eftersom de är underlag för den demokratiska apparatens beslut i 34-35.

Tragiskt nog är de politiska planeringarna i 36-39 svagt utvecklade och följderna av det är kriser och elände. Karakteristiskt för dem som planerar de politiska planeringarna är att de är dåliga på planering och har oklara planeringshorisonter, dvs framtida tidpunkter, vanligen går de inte tillräckligt långt in i framtiden.

För att kunna göra goda planeringar med avlägsna tidshorisonter av svenska förhållanden måste man ha klart för sig Sveriges och svenskarnas plats i världen i framtiden, man bör därefter starta en svensk världsplanering som bakgrund till utvecklingen av Sverige. Intressant är då framför allt varor och tjänster som går över gränserna och skapar resurser för utvecklingen i Sverige.

Att ta reda på exakt vad som ska undersökas i olika planeringsfall ingår i planeringsverksamheterna.

Slutsatser och förslag till åtgärder.

Vill man förbättra världen måste man samtidigt arbeta på förbättringar på många olika områden. De många områdena kan sammanfattas i de fyra områdena 1-2, 3-4, 5-6 och 7-9.

Alla dessa fyra områden gäller medel för att nå mål, men 1-2 och endast 1-2 gäller också ett slutmål.

De fyra områdena påverkar alla varandra och påverkar alla direkt och / eller indirekt slutmålet. Det finns behov av förbättringar på alla områdena. Man kan säga att områdena bildar länkar i en kedja som leder till målet, varvid som vanligt gäller att ingen kedja är starkare än den svagaste länken.

I det följande bl a exempel från verksamhetsområden.

71 Övergripande formgivning av fysiska miljöer o d. Stadsplanering, glesbygdsplanering.

710. Allmänt.

711 Översiktlig samhällsplanering. Regionplanering. Generalplanering. Stadsplanering o d. 7111 Allmänna utgångspunkter och principer. 7112 Regionplanering. Generalplanering. Områdesplanering. 7113 Landsbygdsplanering. 7114 Stads- och tätortsplanering. Tätorter. Bostadsområden. 7115 Zonindelning för bebyggelse inom städer och tätorter. Stadsdelar. Byggnadskvarter. 7116 Byggnads- och stadsplanebestämmelser. 7117 Planering för trafikleder. 7118 Lednings- och kabelnät för offentligt bruk. Tekniska försörjningsnät. 7119 Övrigt.

712 Landskapsplanering. Naturvård. Trädgårdsarkitektur. Parkanläggningar. 71212 Naturen. Naturstudier. Naturskydd. Miljövård. 71214 Miljövetenskap. 7122 Allmänt om landskap. Naturreservat. Fritidsområden. Privata parker och trädgårdar. 7123 / 7129 Trädgårdsanläggningar.

713 Vägar od i landskapet.

714/716 Vatten, fiskar, vattenvård. Luft, skog, fåglar, luftvård. Mark, örter, markdjur, markvård. 714 Vatten, fiskar, vattenvård. 715 Luft, skog, fåglar, luftvård. 716 Mark, örter, markdjur, markvård.

717 Anläggningar i landskapet. 718 Kyrkogårdar. Gravplatser. Krematorier.

719 Kulturvård. Hembygdsvård.

(SAB Odg, Mua, Uh, Bgk, delar av P som gäller formgivning o d . DC, DK 71. DK 502, 504)

72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur, miljögestaltning.

720 Allmänt.

721 Arkitektur och arkitektarbete i allmänhet.

722 Forntidsmiljöer. Forntidsarkitektur.

723 Medeltidsmiljöer (ca 300-1400). Medeltidsarkitektur.

724 Nya tidens miljöer och arkitektur.

725 Offentliga byggnader. Affärs- och industribyggnader. 7251 Offentliga byggnader. Förvaltningsbyggnader. 7252 Merkantila byggnader. Affärshus. Kontorshus. 7253 Byggnader för transport- och kommunikationsväsen. 7254 Industribyggnader. Fabriker. Verkstäder. Lantbruksbyggnader. 7255 Sjukhus. Vårdhem od. 7256 Fångvårdsanstalter od. 7257 Restauranger. Serveringsställen. Badinrättningar. Parkbyggnader. 7258 Byggnader och lokaler för underhållning och sport. 7259 Diverse offentliga byggnadsverk.

726 Kyrkliga byggnader. Kultbyggnader. Begravningsanläggningar.

727 Undervisnings- och forskningsanstalter. Museer. Bibliotek.

728 Bostadshus.

729 Klimatreglering inklusive ljus, färg o ljud. Detaljer i arkitektarbeten.

(SAB Ic, Mu, delar av P som gäller formgivning o d. DC, DK 72)

Samhällsplanering. Fysiska och sociala samhällen.

Det finns i princip två slags samhällen: de fysiska samhällena, som gäller det fysiska - materiella, och de sociala samhällena som gäller människornas relationer. När det talas om samhällsplanering är det vanligen planeringen av de fysiska samhällena som avses. När det gäller det fysiska talar man om fysisk planering och fysisk miljö, och det är det som avhandlas i Plan-och Bygglagen, planeringen där utgår från markanvändningen: hur marken ska användas och vilka regler som ska gälla för det.

I fråga om de sociala samhällena, de sociala miljöerna, finns inte planeringsregler som på samma sätt anknyter till markanvändningen, men det finns många regler av olika slag. På den världsomspännade nivån finns bl a FNs konvention om de mänskliga rättigheterna, i den finns många regler om vad man får och inte får göra i förhållandet människor emellan. På mindre omfattande nivåer finns bl a i EU många regler och bl a också regler om mänskliga rättigheter, som avviker något från FNs.

På nationsnivå har de olika nationerna sina egna lagsystem, med regler för bl a demokrati, uppfostran och undervisning, brott och straff, regler för handel och avtal, arbetsmiljöer, jämlikhet, jämställdhet, välfärdsfördelning o s v.

I Sverige idag fungerar inte demokratin tillräckligt bra, skulden till det kan läggas på de politiska partierna, de kan inte fånga upp folkets uppfattningar och på lämpligt sätt forma de fysiska och sociala miljöerna och deras innehåll efter dem.

Om man ska kunna nå en bättre framtid måste man ha klart för sig att det finns både fysiska och sociala samhällen och miljöer. I någon mån kan man förbättra de sociala miljöerna genom att förbättra de fysiska miljöerna, men förbättringar av de sociala miljöerna kräver mer än ändringar av de fysiska miljöerna.

Bra planeringar av de fysiska miljöerna är viktiga. I Sverige har kommunerna det s k planmonopolet som innebär rätt att föreskriva markanvändningen i fysiska planeringar, med hjälp av kartor och

byggnadsregler o d. Svensk fysisk samhällsplanering av svenska samhällen hade en storhetstid under ett par årtionden efter andra världskriget.

Kommunerna planerade de fysiska miljöerna och hade bl a höga ambitioner om bostäderna, men kunde inte tillräckligt väl styra bostadsproduktionen. Efter kriget flyttade folk till arbetsplatser i städerna och staten prioriterade anläggningar för varuproduktion före bostadsbyggande, vilket ledde till bostadsbrist som bara blev större och större. Till slut, i mitten på 60-talet, måste staten börja med det sk miljonprogrammet där en miljon bostäder skulle byggas på tio år. I det läget fick byggnadsentreprenörerna större betydelse och den mer allomfattande samhällsplaneringen halkade efter.

Efter de tio årens bostadsbyggande gick, kan man säga, luften ur planeringssverige. Efter miljonprogrammets dagar har den fysiska samhällsplaneringen vartefter ändrat karaktär. Nu talar man om att samhällsplaneringen domineras av en förhandlingsplanering, som innebär, att kommunernas planerare minskar sina planeringsinsatser och överlåter delar av planeringen till byggföretag som köpt mark och i visst samråd med kommunerna planerar för de egna markområdena. Från samhällets sida kan det innebära vinster då byggföretagen delvis tar hand om risker och delvis utför planeringar som kommunerna annars skulle utföra och betala.

Men denna ordning rör kanske inte på planeringsproblem som gäller sådant som segregation, nedslitna förorter, kriminalitet och utanförskap, ökande ekonomiska klyftor. Överlåtet av delar av planeringen till privata aktörer innebär att planeringen sker mer på företagets villkor och att det demokratiska inflytande äventyras.

Hur det kommer att gå hänger på de politiska partiernas kunskaper, vilja och förmåga att rikta in samhällsplaneringen på lämpligt sätt. Man kan frukta, att partierna inte klarar att reda upp samhällsplaneringsproblemen. Någon rejäl bostadspolitik finns inte. Det är svårt upptäcka någon framgångsrik segregationspolitik. Sjukskrivningarna har ökat till oanade höjder. Välfärdsklyftorna tycks öka. (020417)

71 Något om samhällsplaneringens historia.

Från tidskriften Plan nr 1 2007, sid 9-16:

“ I krigsslutets skugga.

PLAN och Föreningen för samhällsplanering är efterkrigstidens barn. Sverige och Europa stod inför en samhällsomvandling som aldrig tidigare skådats. En omvandling där samhällsplaneringen blev ett kraftfullt instrument i skapandet av det nya samhället. Gösta Carlestam beskriver samhällsklimatet kring 1947 och hur tidskriften och föreningen bildades. “

“Vid världskrigets slut våren 1945 blev uppgiften att tänka på framtiden konkret och påtaglig. Människor flockades kring TT:s nyhetsutskickningar i radio och såg jätterubrikerna på tidningarnas löpsedlar. Sverige hade under krigsåren varit mer eller mindre avskärmat. Samhällsverksamheten var inställd på samsyn, hushållning och försvar. Att handla med ransoneringskuponger var ett självklart inslag i allas vardagsliv. Personbilarna stod i sina garage. Ångtåg, gengasbilar, hästar och cyklar användes.

Vid fredslutet hopade sig frågorna. Hur skulle de ökande folkmflyttningarna hanteras? Hur borde man bygga sina växande orter, städer, arbetsplatser, och bostadsområden? Var skulle de nya industrierna lokaliseras? Skulle det också bli brist på arbetskraft, skulle det bli inflation? Borde inte den konkreta planeringen och den ekonomiska integreras bättre? Kort sagt: det behövdes en modern samhällsplanering.

Man ansåg vid denna tid att man borde ta lärdom av krigshushållningens erfarenheter. Fram till andra världskrigets utbrott hade svenska politiker hämtat inspiration från Tyskland med sina förebildliga bostadsområden Dessa var skapade av socialt engagerade beställare och arkitekter Som exempel kan nämnas den tyske arkitekten och

industridesignern Peter Behrens (1868-1940), Heinrich Tessenow (1876-1950) och Walter Gropius (1919-1969). Den senare var rektor för Bauhauskolan och förkämpe för den funktionalistiska arkitekturen i Europa och sedermera även i USA.

Under senare delen av krigsåren vändes allt mer intresset västerut mot USA och England. Man diskuterade i vårt land en mer demokratisk form av samhällsplanering som skulle säkra ett medborgarideal för efterkrigstiden. Hotet ansågs komma från nazismens massmänniska. Genom att bygga så kallade grannskap eller stadsdelar, där människor mötte varandra ansikte mot ansikte, skulle basen för detta demokratibygge läggas säkrare.

Förkrigsdiskussionen

De planeringsidéer som fördes fram efter krigsslutet hade sin rötter redan före världskriget då industrialiseringens konsekvenser hade börjat att diskuteras i politik och litteratur. Redan 1899 grundade engelsmannen och riksdagsstenografen Ebenezer Howard (1850-1928) en tidig miljörelse som önskade framtidens dynamiska stadsutveckling kanaliserad till trädgårdstäder. Begreppet utvecklade han i boken *To-morrow: a Peaceful Path to Real Reform* som publicerades året innan. Skotten Patric Geddes (1854-1932) var en tidig humanekolog med många nya planeringsidéer om en översiktlig planering av regioner, vilka stegvis borde byggas upp genom bättre diagnoser av de miljöer som bestämde människors och företags livsvillkor Geddes hade en evolutionär syn på städernas tillväxt och stödde Howard att starta vår systerförening i England, *Town and Country Planning Association* (TCPA, som ursprungligen hette *Garden City Association* och grundades 1899). Föreningens tidskrift *Town and Country Planning Journal* har publicerats sedan 1904.

I USA fanns namnkunniga planerare bland andra Clarence S Stein (1882-1975) som lanserade ett modernt koncept för det kommande bilsamhället med differentierade vägar och med inspiration från trädgårdstadsidéerna. I New Jersey byggdes sedan 1929 ett bostads-

område kallat Radburn som anpassades för den hägrande bilåldern med trafikseparering och grönbalten.

Den amerikanske samhällsfilosofen Lewis Mumford (1895-1990) lanserade i en serie böcker *Technics and Civilization* (1934, på svenska *Tekniken och samhällsutvecklingen*), *The Culture of Cities* (1938, svenska titeln var *Stadskultur*) och *The Myth of the Machine* (1967-70) - den brittiska idétradition där Geddes planeringsfilosofi och Howards trädgårdsstadsideer ingick. De senare krigsåren nådde dessa böcker till Sverige genom smuggling till kretsen kring föreningen för samhällsplanering, enligt vad dåvarande redaktionsmedlemmen Göran Sidenblad berättat.

Svensk samhällsdebatt.

I Sverige hade sociologen och riksdagsledamoten professor Gustaf Steffen (1864-1929) väckt frågan om en bättre bostadspolitik. Alla medborgare borde åtnjuta en bostad. En marknadssyn på bostaden borde ersättas med en socialpolitisk enligt hans synsätt. Frågan togs därefter upp av en statlig kommitté, Bostadssociala utredningen, vilken tillsattes av socialministern Gustav Möller. (SOU1945:63 och 1947:26) Han kom att kallas Socialsveriges skapare.

Kommitten började arbeta 1933 och lämnade sitt slutbetänkande 1947. Den leddes av generaldirektören för den nyinrättade bostadsstyrelsen och sedermera professorn Alf Johansson (1901-1981). Kommitten tog på sig uppgiften att kartlägga bostadsförhållandena och utarbeta riktlinjer för bostadspolitik.

Utredningens förslag kom att ligga till grund för den nya bostadspolitik som introducerades efter kriget. Man pläderade för att bostaden skulle vara en social rättighet. I utredningen formuleras målsättningen att en bostad skulle kosta högst en femtedel av en industriarbetares lön och att samhällen skulle byggas planmassigt. Utöver frågan om vilka som skulle åtnjuta bostäder diskuterades också formerna för upplåtelse och bebyggelsens utformning. I kommittén arbetade Uno Åhrén, med biträde av CF Ahlberg och Göran Sidenblad som experter.

Det fanns också andra institutioner som bidrog till en ny syn på bostaden. Hemmets forskningsinstitut skapades år 1944. Initiativtagare var en rad kvinnoorganisationer, bland andra Sveriges husmodersföreningars riksförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Svenska landsbygdens kvinnoförbund och Kooperativa kvinnoförbundet. Svenska slöjdföreningen (numera Svensk form, utgivare av tidskriften *Form*) hade bildats redan 1845 och under åren gjort en rad bostadsundersökningar. 1945 öppnades utställningen *Bo Bättre* med anledning av föreningens 100-årsjubileum. Den var landets dittills största efter Stockholmsutställningen 1930, och hade utformats av redaktören Gotthard Johansson och arkitekt Åke H Hult. Utställningen kartlade svensk trångboddhet och visade föredomligt planerade och möblerade lägenheter i det nybyggda Norra Guldhedens bostadsområde. Ur denna tradition växte en konsument- och bostadsforskning och sedermera byggforskning fram med konkreta samhällsplaneringsfrågor på sin agenda.

Arbetarrörelsens efterkrigsprogram och skördetiden.

1944 framlade den socialdemokratiska finansministern Ernst Wigfors arbetarrörelsens efterkrigsprogram med krav på full sysselsättning och förslag om sociala reformer, industriell demokrati och ökat statligt inflytande över näringslivet. Programmet sammanfattades i 27 punkter med motiveringar. Här drogs riktlinjerna för en generell välfärdspolitik upp. Ideerna bakom kommande bostadspolitik beskrevs och byggde vidare på Bostadssociala utredningen. Bostadsbygget skulle ske enligt en långt syftande plan för att höja den svenska bostadsstandarden. Huvudansvaret skulle läggas på kommunerna.

I ett tal efter krigsslutet ansåg handelsministern Gunnar Myrdal att arbetarrörelsen stod inför en skördetid. Och många reformer föreslogs nu i rask takt. 1946 blev Sverige medlem i FN som bildats som en reaktion på andra världskriget. Samma år dog statsminister Per Albin Hansson och den unge Tage Erlander tog oväntat vid. Vid 1947 års riksdag genomdrevs under finansminister Ernst Wigfors ledning

en radikal skattereform med bland annat skatt vid källan. Samma år antogs en ny bygglag.

Fria skolmåltider infördes och en ny lag om allmän folkpensionering togs av regeringen 1948. Året därpå tillträdde statsrådet Per Edvin Sköld som finansminister. Den svenska kronan devalverades. De flesta ransoneringarna upphörde, utom för kaffe. Först 1950 upphörde Folkhushållningsdepartementet.

Ny bygglag 1947 och kommunreformer.

Ett stort steg mot ytterligare kommunalt inflytande togs i samband med att formerna för en social bostadspolitik fastlades i riksdagen 1947. Den nya byggnadslagen och en byggnadsstadga gav kommunerna möjligheter att avgöra var, hur och i viss mån när bebyggelse skulle få tillkomma i tätare form. Avsikten var bland annat att säkerställa möjligheterna att bygga nya bostäder på de mest lämpade platserna

Sveriges stads- och landskommuner uppgick till cirka 2 500 fram till år 1952. Då slogs de samman till ekonomiskt och administrativt större enheter och ersattes av 816 "storkommuner". Pådrivande var kravet att erbjuda mer service som den framväxande välfärdsstaten med sin ambitiösa bostadspolitik och den nya bygglagstiftningen krävde.

En andra kommunsammanslagning ("kommunblocksreformen") genomfördes 1961 till 1974 då antalet kommuner minskade till 278. Ett enhetligt kommunbegrepp infördes och stadsbegreppet avskaffades. Det hände att kommunens stadsarkitekt skulle arbeta med tätortsplaner. I några kommuner skulle man senare återinföra begreppet stad.

Föreningen för samhällsplanerin bildas.

Föreningen för samhällsplanering blev årsbarn med den nya bygglagstiftningen och kom att påverka de kommande kommunreformerna och välfärdsstatens framväxt. En av initiativtagarna till vår förening

var den danskfödde arkitekten Otto Danneskiöld-Samsøe, bland annat författare till boken *Nutida engelsk samhällsplanering*, 1945. Han hade länge tagit upp tanken på att starta en tidning för samhällsplanering. Han kontaktade arkitekterna Carl Fredrik Ahlberg och sedan Uno Åhrén vilka känt varandra sedan de arbetat i Göteborg.

Uno var först tveksam. Enligt CF Ahlberg blev han snart övertygad om att det behövdes en planeringstidskrift. De tre skrev en inbjudan att starta en förening till ett 20-tal personer i ledande ställning från många skilda sektorer av det expansiva samhället även utanför offentlig sektor. Föreningens huvuduppgift var att ge ut en tidskrift. Den döptes till PLAN. Den 25 juli 1946 meddelar - efter ett nådigste förordnande från Justiedepartementet - att Uno Emrik Åhren får ett utgivningsbevis för en periodisk tidskrift med namnet "PLAN" mot en stämpelavgift av 50 kronor.

Den 27 mars 1947 hölls ett konstituerande möte då man beslöt att bilda Föreningen för samhällsplanering. I stadgan som antogs stod att man skulle verka för en allmän planläggning av både landsbygd och tätorter. Man skulle bli ett forum för kontakt mellan fackmän i tekniska, ekonomiska och sociala fragor och mellan central och lokal förvaltning, med näringsliv samt allmänhet.

Vilka var Pionjärerna?

Den förste ordföranden var landshövding E Lindeberg. I styrelsen ingick intendent O Hasslöf, fil dr Yngve Larsson, statssekreterare Arne S Lundberg, lantmätare B Lundgren, pol mag O Moback, byråchef A Nordenstam, professor Ingvar Svernilson, vägdirektor A Södergren, redaktör N Thedin, arkitekt S Wallander, arkitekt T Åkesson och agronom A Örborn.

En redaktion för föreningens tidskrift bildades med aktuarie Per Holm som redaktör och arkitekterna Otto Danneskiöld-Samsøe och Göran Sidenbladh som medlemmar. En stor redaktionskommitte bildades där många i styrelsen ingick.

Tidsandans krumbukter.

Redan i första numret,..., visar föreningen upp sin planeringsfilosofi inspirerad av den internationella debatten. Det var i regel redaktören Per Holm som skrev ledarna. Han var nationalekonom med statistisk utbildning och titulerade sig aktuarie. Han beskriver hur planering av bebyggelse och kommunikationer ska skapa trivsamma samhällen som inte slösar med marken och andra resurser. Vi står inför en ny epok i fråga om samhällsplaneringen med den nya bygglagen. Planering skall inte längre vara passiv utan aktiv och konstruktiv! Glädjande är att intresset för en bättre planering av tätorter och landsbygd omfattas av alla personer från skilda partier. För att planera långsiktigt behövdes goda utredningar, anser redaktören.

PLANs ledare lästes av många och citerades ofta i annan press. Redan i första numret skriver redaktionsmedlemmen Arne S Lundberg hur tokigt det kan gå när man skapar en för stor och ogenomtänkt stadsplan. Men Kungl. Majt vägrade 1946 lyckligt nog att fastställa denna mot bakgrund att den nya bygglag 1947 som utarbetades och var på väg att antas. "Man kan inte tänka sig att bebyggelsen skall sprida sig som löv över en äng, många planolyckor ha redan hänt" skriver Lundberg.

I de tusentals artiklar som tryckts i PLAN sedan starten framträder en stor mängd personer från skilda yrkesgrupper med många olika politiska ståndpunkter. Här finns redovisningar, argument och åsikter som växlar med tidsandan. Det var Herbert Tingsten som skrev i en debattbok 1950 att de politiska principerna avideologiserades och ersattes av teknik. Tanken kan prövas på många artiklar i PLAN där man tänkte sig att en oväldig planfackman skulle kunna stå över de politiska konflikterna. Förutsättningarna var ett högt politiskt samförstånd som byggde på en svensk mentalitet mer än tvånget till samsyn som varit självklar under kriget. I den engelska förebilden var oberoendet från myndigheter och kontakt med vanligt folk viktig. I det lilla landet Sverige var detta oberoende av myndigheter inte lika lätt att hävda som vad gäller dess brittiska förebild. Tvärtom, i rekordårens Sverige på senare delen av 1960 talet uppstod en kris för den offentliga planeringen.

Återanvändning av ideer.

En intressant debatt kan följas i PLANs 60 år av texter, som visar att vissa frågor förefaller vara eviga även om vårt samhälle hela tiden förändras. Vår samtid är mer individualistisk än för 60 år sedan och balansen mellan politik och marknad har förskjutits. Vi kan förmoda att många idéer kan komma att återanvändas och andra att försvinna. Tillgångar som mark, luft och vatten är i ännu högre grad än för 60 år sedan en knapp resurs. Trots en vass plan- och bygglagstiftning drabbas vårt land av det som heter urban sprawl.

Återigen står vårt samhälle inför stora yttre utmaningar denna gång från klimatet och en annalkande miljökris som är svårt att hålla från sig. De nygamla frågorna kräver en medveten offentlig politik med utnyttjande av träffsäkra ekonomiska styrmedel och en dito konkret planering av markens användning med fokus på människans bosättningsmönster. Ny kommunikationsteknik och ett intensivt tekniskt utvecklingsarbete är en förutsättning för att lyckas. Svårare blir att påverka våra livsstilar. Och hur går det med samsynen? Krävs det alltid yttre hot för att lösa de faktiska problemen vad gäller vår gemensamma livsmiljö?

Konflikter är något naturligt när människor lever tillsammans särskilt i en värld som förändras snabbt. Det är rätten att vara oenig som kännetecknar den klassiska demokratin. Vi borde inse att politik föregås av strid mellan olika värden och skilda synsätt om hur det goda samhället skall ordnas. Krigshushållningens påtvingade politik gav oss en konsensustradition att förvalta där problem löstes praktiskt. Denna tradition har försvagats liksom respekt för analys och fakta-bakgrund. Vad vi kan hoppas på är att hitta nya vägar för konstruktiva konfliktlösningar. Det kräver en effektiv samhällsförvaltning med en rationell kommunikation, liksom människor som ansvarfullt kan reagera adekvat på nya utmaningar.

Här kunde förhoppningsvis en kommunikativ samhällsplanering vara en aktiv kraft, även om Pelle Holm ansåg att detta ord var alltför vagt. Han var befriande ickeutopisk och lyssnade gärna på invändningar av olika slag. "Ändra texten i din ledare om någon tycker att

den inte är rätt i sak eller formulerad klart" var ett råd Per Holm gav sin efterträdande redaktör det stormiga året 1968. 1 vår tid talar vi om en dileberativ demokrati. Här kan det goda samtalet vara ett sätt att få alla berörda parter ståndpunkter att sammanfalla till ett förslag, vilket får den kvalitet att det är både genomförbart och hållbart även på sikt.

Gösta Carlestam “

“Gösta Carlestam är arkitekt, docent och var redaktör för Plan under åren 1969-1980. E-post: gosta.carlestam@telia.com “

71-72 Byggregler.

Från VVS-tekniska föreningens tidning energi & miljö,
nr 1, 2007 sid 24-25

“Från Bibeln till BBR.

Reglering av boende och byggande är äldre än man kan tro. Faktum är att man kan spåra byggregelverk ända till Moseböckerna. “
(BBR 2006 är Boverkets nya byggregler som gäller från 1 juli 2006.)

Av MARK KRETZ

“I GAMLA TESTAMENTET förekommer förslag på hur hus som smittats av spetälska ska besiktigas och hanteras. Så här framställs det i Tredje Mosebok:

‘Då skall prästen låta tömma huset före besiktningen, så att inte allt som finns i huset blir orent. Därefter skall han gå in och se på huset. Finner han då att fläckarna på väggarna är grönaktiga eller rödaktiga fördjupningar, som ser ut att ligga djupare än väggytan, skall han gå ut ur huset, stanna vid dörren och stänga huset för sju dagar. Den sjunde dagen skall prästen komma tillbaka, och om han då finner att möglet på husväggarna har spritt sig, skall han låta riva loss de angripna

stenarna och kasta dem på en oren plats utanför staden. Man skall skrapa hela huset invändigt och slänga den avskrapade putsen på en oren plats utanför staden. Sedan skall man ta andra stenar och sätta in på de gamlas ställe och putsa huset med ny lera. Om möglet på huset kommer tillbaka sedan man tagit ut stenarna och sedan man skrapat huset och putsat det, skall prästen komma och se på det. Om han då finner att fläckarna har spritt sig, är det ett elakartat mögel på huset. Det är orent. Huset skall rivas och stenar, trävirke och puts föras till en oren plats utanför staden. Den som går in i huset medan det är stängt blir oren till kvällen. Den som ligger i huset skall tvätta sina kläder och den som äter i huset likaså. Men finner prästen när han kommer att fläckarna inte har spritt sig sedan huset blivit putsat, skall han förklara det rent. Angreppet är då hejdat.’

Därpå följer en beskrivning av proceduren för att rena huset, och texten avslutas med en kort text om vad lagen gäller: ‘Denna lag gäller vid varje angrepp av spetälska och vid skorv, mögel på kläder och hus, blemmor, utslag och vita fläckar, för att man skall kunna avgöra när något är orent och när det är rent. Detta är lagen om spetälska.’

Medeltida regler.

I Norden, mer än två millennier senare och långt från Mellanöstern, var regelverket snarare än på spetälska inriktat på att hindra brand och brandspridning. Exempelvis hade Gustav Vasa (kung 1523-1560) med växlande framgång försökt få folket i städerna att bygga stenhus (stenhuskampanjer) och ersätta vedtak och halmtak med torv eller helst tegel. Även Johan III (kung 1562-1592) var intresserad av städernas byggnadsskick och ingrep med stränga förbud. Han var särskilt mån om att främja stenhusbyggandet.

Kronan stimulerade tegeltillverkning redan på 1570-talet då kungen utfärdade privilegier i Stockholm. Detta ingick i statens propaganda för skogsbesparing och stenhusbyggande.

1763 stadfästes en byggnadsordning för Stockholm där det krävdes betryggande gatubredd, sten skulle brukas i möjligaste mån och eld-farliga byggnader skiljas för boningshus. Man krävde riskfri takbe-

läggning, brandfria vindar utan boningsrum. Om vindar inreddes ställdes krav på brandbotten. Beträggande skorstensrensning, eldstäder skilda från bjälkar och timmer föreskrevs.

Detta blev, som tidigare, förebild för andra byggnadsordningar.

I 1874 års byggnadsstadga var det nu inte längre brandskyddet som ensamt dominerade kraven på reglering av byggandet. Nu behövde man i stadsbyggandet även ta hänsyn till kommunikationer, hygien och skönhet. Byggfrågorna fick en egen stadga åtskild från brandstadgan men med ett starkt samband. Det släckande brandskyddet fördes över till brandstadgan. Båda stadgorna kom ut samtidigt.

Delad byggnadsstyrelse.

1918 bildades Byggnadsstyrelsen. Verket upphörde samma år det firade sitt 75-årsjubileum, 1993, och uppgifterna övertogs av nya myndigheter och bolag

Stora delar av regelverket som berörde byggsektorn var mer eller mindre kopplade till just Byggnadsstyrelsen under åren från 1918. Samtidigt skedde en urbanisering och modernisering utan motstycke under perioden efter andra världskriget, vilket så småningom kom att ställa krav på modernt tekniskt regelverk. Det fick till följd att den planerande delen av Byggnadsstyrelsen bröts ur och bildade Statens Planverk på 1960-talet. Under åren gav planverket ut Svensk byggnorm, SBN 67, SBN 75, SBN 80 samt Nybyggnadsreglerna. Regelverken som kommit senare har utgivits av Boverket, som efterträdde Planverket på 1990-talet. Efter BBR 94 har också regelverket gått från detaljreglering till dagens mera funktionsbaserade regelverk.

Byggnadsstyrelsen gav under åren ut anvisningar och teknisk litteratur, bland annat 'Byggnadsstyrelsens allmänna bestämmelser', Babs. Det tekniska regelverk som Byggnadsstyrelsen utvecklade under åren var under många år mer eller mindre styrande för svenskt byggande, vilket naturligtvis inte var lika avancerat som i dag. Men även stora byggherrar som HSB, Riksbyggen, KF med flera hade egen kompetens som tog fram standarder och regelverk för det egna beståndet och byggandet.

Bättre energiplanering.

Efter energikrisen på 1970-talet tog Byggnadsstyrelsen fram årskostnadsberäkningar avseende energianvändningen.

- Avsikten med dessa var att de skulle vara grund för en vettig energiplanering och låg energianvändning samtidigt som inneklimatet inte försämrades.

Det berättar Stefan Sandsten som under 1970-talet arbetade hos Byggnadsstyrelsen som energihandläggare, vilket senare ledde till poster som vvs-ansvarig och mot slutet som teknikansvarig för hela Byggnadsstyrelsen.

Att regelverket gått från att vara styrande till en funktionsbeskrivning tycker han är en positiv utveckling.

- Rent allmänt är det ett plus med funktionsbeskrivningar, eftersom de leder till nytänkande. Exempelvis har de teknikupphandlingsprojekt som genomförts lett till minskad energianvändning. Det hade inte skett så snabbt med det gamla regelverket. Vad som kan uppfattas som negativt är att det inte alltid är enkelt att mäta de beskrivna funktionerna. “

71 Planering för växter och djur.

DN 070211 sid 24.25:

“ Golfbanan grodans nya hemvist.

Stockholms golfbanor har blivit en oväntad fristad för många hotade groddjur. Mångfalden på golfbanorna är faktiskt större än i dammarna inne i naturreservaten.

NÄRMARE EN TREDJEDEL av alla groddjur i världen hotas av utrotning. Även i Sverige är situationen dyster. När våtmarker började dikas ut under förra seklet försvann också djurens naturliga livsrum.

Forskare vid Beijerinstitutet för ekologisk ekonomi och Stockholms universitet har med hjälp av kartor undersökt tillgången på dammar. Av 167 dammar ligger en fjärdedel på golfbanor.

I somras inventerade biologerna några av dessa dammar, med ett överraskande resultat.

-Vi fann fler fridlysta arter på golfbanorna än i de dammar som låg på annan mark, bland annat i naturreservaten. Vår slutsats är att golfbanorna är en helt outnyttjad potential för naturvården, säger Johan Colding, forskare vid Beijerinstitutet i Stockholm.

Två av de funna arterna, den större vattensalamandern och citronfläckig kärrtrollslända, finns dessutom med på EU:s lista för arter som medlemsländerna åtagit sig att skydda.

Tillsammans med sina kolleger har Johan Colding ägnat snart fem år åt att studera nationalstadsparken och dess natur.

- Bevarandebiologer har av tradition sett golfbanor som biologiska öknar. Men vår studie visar att de är viktiga för att bevara mångfalden. Det är synd att så få biologer bryr sig om de här miljöerna, säger han. Nationalstadsparken, eller ekoparken som den också kallas, omfattar ett 27 kvadratkilometer stort område från Djurgården i söder till Ulriksdal i norr. Här finns bland annat norra Europas största bestånd av riktigt gamla ekar. De är en förutsättning för parkens stora mångfald. Trots att parken bara utgör 1 procent av Upplands yta härbärgerar den 75 procent av alla de arter som registrerats i landskapet. Här lever

mer än 100 rödlistade arter och mer än 250 fågelarter.

Syftet när nationalstadsparken instiftades av riksdagen 1995 var att bevara denna mångfald.

Men runt om i världen finns varnande exempel på att skydd i form av reservat inte alltid räcker. I Boston i USA finns ett stort skogsområde som varit skyddat ända sedan 1894. Trots det har mångfalden i parken gradvis utarmats. På hundra år har drygt en fjärdedel av alla växtarter försvunnit. En förklaring, enligt forskarna bakom studien, är att parken med åren blivit alltmer avskuren från andra grönområden.

EN LIKANDE UTVECKLING finns dokumenterad i den australiska storstaden Perth. Där finns ett fågelskyddsområde, Kings Park, som tidigare gjort sig känt för sitt rika djurliv. Men här har allt fler specialiserade arter försvunnit, trots att området är "skyddat" sedan länge. Samma öde väntar nationalstadsparken, befärar många biologer.

Länsstyrelsen i Stockholm gjorde nyligen en egen utredning om parkens framtid. Vissa arter är redan så isolerade att deras existens är hotad. De så kallade gröna kilarna runt Stockholms innerstad krymper ständigt. På Gärdet där passagen är som smalast mellan norr och söder byggs det fortfarande nya hus.

-Vi är väldigt oroliga för att parken blir alltmer isolerad. Det kommer att minska dess mångfald, åtminstone vad gäller de mest specialiserade arterna, säger Björn-Axel Beier på länsstyrelsen i Stockholm.

-Även om det finns en vilja att ta ekologiska hänsyn finns det också ett starkt politiskt tryck att bygga nya bostäder. Det är inhärsen som inte alltid går ihop, säger han.

Men liksom djurlivet i golfbanornas dammar finns annan viktig kunskap att hämta för naturvården i forskningen kring nationalstadsparken. Till exempel visar en studie att kolonilottsområdena runt om staden är väldigt viktiga för humlor och bin. Här hittar dessa pollinatörer en jämn tillgång på föda, även när det råder torka i naturen. Många humlor och bin är också helt avgörande för en mängd blommor och växter inom Ekoparken.

En annan viktig roll spelar nötskrikan i parken. Det är den enda art

som ser till att ekskogen förnygras genom att den gräver ner och gömmer ekollon i marken för senare bruk. Men även nötskrikan är beroende av grönområden utanför parken. Den bor och föder upp sina ungar i granskogarna runt Lidingö och på Bogesundslandet, och kommer till parken för att äta. Forskarna har räknat ut att enbart det arbete som nötskrikan utför åt parkförvaltningen i form av skogsplantering är värt hundratusentals kronor.

I UPPSALA pågår en studie som visar hur viktiga kvarlämnade skogspartier i stadsmiljö är för stadens fågelliv. I nästan alla större svenska städer finns sådana skogsdungar som lämnats kvar när resten blivit bebyggt. Forskarna visar att dessa skogsdungar ofta har mer varierad och äldre skog. Här finns exempelvis ovanligt mycket lövträd och de hyser därmed ofta också fler fågelarter än de jättelika produktionsskogar som täcker stora ytor av den svenska landsbygden.

VISSA FÅGLAR som blåmes, björktrast och stenknäck är vanligare i dessa stadsnära skogsdungar än i den brukade skogen. Men med dagens urbaniseringsvåg försvinner dessa träd i rasande takt.

-Det försvinner mycket i områden som Lidingö, Märsta, Tumba, Södertälje och Upplands-Väsby. Det får också långsiktiga effekter på fågelpopulationerna längre in i Stockholms stad, säger Marcus Hedblom på institutionen för ekologi vid Sveriges lantbruksuniversitet.

Internationellt är trenden ofta den motsatta. På flera håll i Europa görs försök att få tillbaka fågellivet genom att återställa stadsnära skogspartier. Sådana planteringar förekommer exempelvis i Ruhrområdet, enligt Marcus Hedblom.

I det perspektivet kan det kanske vara en glädjande nyhet att Stockholm är grönnare än man tror.

Forskarna vid Beijerinstitutet har studerat Stockholmskartan lite närmare. Där betecknas till exempel villaträdgårdarna som bebyggd mark, trots att en stor del av dem faktiskt består av gröna ytor. Genom att räkna bort själva husen har forskarna kommit fram till att villaträd-

gårdarnas gröna yta utgör knappt tjugo procent av all mark i en radie på två mil från Stockholms city. Den ytan är mer än dubbelt så stor som ytan av naturreservaten inom samma område.

Därigenom skulle också stadens villaägare kunna ses som en resurs i naturvården, liksom kolonilottsföreningar och de som sköter golfbanornas dammar. För att bevara mångfalden i en växande stadsmiljö gäller det att ta tillvara alla resurser menar Johan Colding.

-Det finns egentligen ett enormt stort intresse för miljön i det här landet, men väldigt få arenor där folk kan delta praktiskt i miljöarbetet säger Johan Colding.

Under våren ska han hålla kurs för några av dem som ansvarar för skötseln av golfbanornas dammar. Med några enkla handgrepp kan trivselen öka för de känsliga groddjuren.

-På så sätt engageras fler människor i naturvården utan att det kostar samhället en massa pengar. Det finns helt enkelt stora möjligheter att göra något åt den biologiska mångfalden även i städerna. Den kunskapen försöker vi sprida, säger Johan Colding.

ANNIKA NILSSON

annika.nilsson@dn.se 08-73816 21 “

“ **Nationalstadsparken** instiftades av riksdagen 1995. Den omfattar ett 27 kvadratkilometer stort område från Ulriksdal i norr till Fjäderholmarna och Djurgården i söder. Den skyddas i dag genom en särskild lagstiftning i miljöbalken.

I parken finns en av norra Europas största gamla ekskogar, och den hyser mer än 100 rödlistade arter. En av dessa är den bredbandade ekbarkbocken, en svart och gulrandig skalbagge, som lever i döda ekar. Enligt Artdatabanken är den akut hotad i hela landet och har de senaste åren bara påträffats i Nationalstadsparken i Stockholm.

I en radie två mil ut från centrala Stockholm består 8 procent av all mark av naturreservat. Villaträdgårdar, golfbanor och kolonilottsområden utgör tillsammans 20 procent. Den största delen, drygt 18 procent, står villaträdgårdarna för. Källa: Länsstyrelsen i Stockholm och tidskriften Ambio Vol.35, No. 5, augusti 2006 “

75-77. Undervisning om reklam.

DN 061206 sid Ekonomi10:

“ Utbildning ska ge unga distans till reklam

Kritisk granskning av reklam är något som mellanstadiebarn ska lära sig. ‘Media smart’ heter ett nytt utbildningsprogram som intresseorganisationen Sveriges Annonssörer har tagit initiativ till.

Det är inte något reklamförsvarsprogram, säger Anders Ericson, vd på Sveriges Annonssörer. Vi vill förmedla inställningen ‘kritisk acceptans’ till eleverna. Media Smart har helt nyligen lanserats i Sverige men finns i flera länder i Europa. Ursprungligen kommer det från Kanada. Nu har programmet omarbetats för svenska skolor och svenska konsumtionsförhållanden.

DAGENS BARN påverkas av reklam inte bara genom teve, radio, tidningar och utomhusreklam utan också genom internet, mobiltelefon, video och dvd. Reklamen kan bestå av banners på nätet, produktplacering i filmer, sponsrade artiklar, länkar som egentligen är reklam, filmer och spam-mejl. De utsätts för olika former av reklam nästan hela dagarna och nästan överallt. Omkring sex timmar per dag ägnar sig många av oss, inte minst barn, åt olika medier. Att som förälder ha koll är praktiskt taget omöjligt.

-Även om barnen själva inte är målgruppen för en viss reklam så blir de påverkade, säger Anders Ericson. Han berättar att man för några år sedan frågade en grupp barn vilken tevereklam de tyckte var roligast, varpå alla samfällt höjtade: Ipren ! Då är ju yngre skolbarn knappast konsumenter av värktabletter.

Att många lärare känner ett behov av denna typ av utbildningsprogram bekräftas av att redan över 80 skolor har gjort beställningar, enbart nu i inledningsfasen, berättar Eva Nilson, projektledare för

utbildningsprogrammet Media Smart. I dagens lärarutbildning ingår inte mycket reklamkunskap.

-Genom Media Smart ska mellanstadiebarnen, 10-12 år, få verktyg att förstå skillnaden mellan information och reklam, vad syftet med reklamen är, hur man påverkas, vem som står bakom och att man ska förhålla sig kritisk, säger Eva Nilson.

Utbildningsprogrammet Media Smart består av 10 lektioner som tar upp skilda aspekter av reklam och marknadsföring. Till varje lektion hör olika övningar. Eleverna får granska ett antal annonser och exempelvis diskutera vilka känslor annonsen vill väcka, vilken betydelse kändisar har i reklamen, vad produktplacering är, sponsring, vad som är oetisk reklam och vart man ska vända sig för att klaga på reklam som man anser är fel.

Media Smart har utformats i samarbete med pedagoger och skolinstanter och är gratis för skolorna.

DE SOM SPONSRAR är ett antal medlemmar i Sveriges Annonssörer däribland flera stora företag med många ungdomar bland kunderna som exempelvis JC, Brio och Max. En del av deras annonser finns med i undervisningsprogrammet.

I framtiden hoppas Sveriges Annonssörer att Media Smart ska kunna utvecklas vidare, som det har gjorts i Storbritannien, och omfatta undervisning till såväl yngre barn som till äldre.

I EU diskuteras hårdare regler för reklam riktad till barn. Sveriges Annonssörers uppfattning är, inte oväntat, att de bestämmelser som redan finns tillsammans med frivilliga åtagande räcker.

-Vi vill ta vår del av ansvaret, säger Anders Ericson.

När man raggade sponsorer till lanseringen av Media Smart utbrast en affärsrepresentant: ‘Ska ni ha pengar för att barnen ska bli mer kritiska till min reklam?’ ‘Ja’, blev svaret.

EVA-MARIA BENGTSON

eva.maria.bengtson@dn.se 08-738 13 57 “

“ Särskilda krav på reklam som riktar sig till barn

- Tv-reklam får inte syfta till att fånga uppmärksamheten hos barn under 12 år. Enligt radio- och tv-lagen får det inte förekomma någon reklam omedelbart före eller efter ett barnprogram. Barnprogram får inte heller brytas av reklaminslag. Detta gäller TV 4. Eftersom TV 3 och Kanal 5 inte sänder från Sverige så omfattas de inte av barn-reklamförbudet. Men marknadsföringslagen gäller, reklamen får inte vara vilseledande.
- All reklam måste följa Internationella handelskammarens, ICC:s regler för reklam. ICC:s särskilda regler för barn och ungdom innebär bland annat att reklamen inte får utnyttja barns naivitet eller bristande erfarenhet. Reklamen får inte ge intryck av att innehav av en viss produkt ger ett övertag över jämnåriga, eller undergräva föräldrarnas auktoritet eller uppmåna barn att övertala föräldrarna att köpa en viss vara.
- Att skicka ut adresserad direktreklam till personer under 16 år är inte tillåtet enligt en dom i Marknadsdomstolen.
- De nordiska konsumentombudsmännen har tagit fram en gemensam ståndpunkt om marknadsföring till barn på internet. Marknadsföringen bör inte utföras som spel eller integreras i spel. Om reklamen utformas som underhållning är det risk att syftet blir dolt för barnen.
- Barn under 16 år får inte ingå avtal, utan föräldrars godkännande. Det gäller även på internet. “

75-77. Godis- och livsmedelsreklam.

DN 070213 sid 8:

“ Godisreklam döljer sig bland spel på nätet. “

“ Barn utsätts för mycket reklam i hemmen. Speciellt internet förser barnen med dolda reklambudskap som föräldrarna har svårt att kontrollera. Det visar den första svenska studie som kartlagt livsmedelsreklam riktad till barn.

I SVERIGE har antalet tioåringar med fetma sexfaldigats de senaste tjugo åren, och fetmarelaterade sjukdomar gör att vi för första gången i modern tid ser en förkortning av den förväntade livslängden. Reklamen har stor betydelse för utvecklingen, enligt Jan Bertoft på Sveriges Konsumenter, som ligger bakom rapporten "Söt reklam och feta ungar".

-Det står utom allt rimligt tvivel att marknadsföringen påverkar barn att konsumera mer ohälsosam mat. Reklamen är en stor och viktig faktor när det gäller barns ohälsa och barnfetma, säger han.

“Söt reklam och feta ungar” har granskat den reklam för ohälsosam mat som nådde barn under tolv år i hemmet under en novembervecka förra året. Det handlar om direkt reklam och reklam i serietidningar, På teve och på internet

-Den totala mängden med budskap som barnen utsätts för är häpnadsväckande, säger medieforskaren Helena Sandberg, som har gjort den vetenskapliga analysen i rapporten. Med undantag för barn-tidningarna, där det sannolikt har skett en sanering de senaste åren, är den mycket omfattande.

DIREKTREKLAM får inte skickas till barn, men förbudet undviks genom att tilltala barnen och adressera föräldrarna. Tevereklam-förbudet kringgås genom att man sänder från andra länder. Internet verkar vara laglöst land.

-Vi har anmält till konsumentombudsmannen ett antal fall som vi anser går över gränsen, säger Jan Bertoft. Det måste bli en rättslig prövning av om lagarna gäller för denna nyare form av medier, men KO har valt att inte gå vidare med fallen.

Den mest oroväckande sortens barnreklam finns, enligt honom, just på nätet . Det handlar sällan om rena reklambudskap. I stället nöts varumärken in genom spel, tävlingar och gratis nedladdningsbar programvara.

-Det är en kamouflerad reklam som riktar sig målmedvetet till en ganska försvarslös grupp, säger Jan Bertoft. Reklamen finns både på livsmedelsföretagens egna hemsidor och på vanliga chattsidor som Lunar storm och Playahead . Det är slutna rum där barnen ofta visats utan för äldrarnas överinseende, och enligt Helena Sandberg används de som rena "varumärkeslakejer" .

-De uppmanas att tipsa kompi sar om erbjudanden och spel och därmed sprida reklamen vidare, säger hon.

Enligt lagen ska reklam för en viss vara aldrig uppmuntra till överdriven konsumtion, men Helena Sandberg menar att det är just det som vissa internetspel bygger på.

-Det kan handla om att man ska äta så mycket som möjligt. Den som proppar i sig mest godis på kort tid vinner.

KOMBINATIONEN mat—nöje, som Kinderägg med chokladhöljt godis, eller McDonald's Happy Meal med leksak, tycks få allt större genomslag bland unga konsumenter. En stor del av familjebesluten tas i dag av barnen. De har större påverkan på inköpen än tidigare och på senare år har ett nytt begrepp, tjatmakt, uppstått inom konsumtionsforskningen.

-Dagens barn har mycket mer förhandlingsmakt än tidigare generationer, och det är något som industrin vet och utnyttjar för att komma åt föräldrarnas plånböcker, säger Helena Sandberg. De skapar tjatimpulser genom att till exempel utlova en present vid köp av tre varor.

Hon menar att vi som konsumenter måste fundera över hur vi vill ha

det och sedan ställa tydliga krav.

-Det handlar trots allt om våra framtida konsumenter. Vi kan inte ha ihjäl dem i förtid!

ANNA BODIN

anna.bodin@dn.se 08-738 21 47 “

“ **EU-kommissionen tillåter reklam för barn.**

Det görs reklam för livsmedel för cirka 3 miljarder kronor/år i Sverige. Ungefär en tredjedel består av reklam för ohälsosam mat. **Den svenska radio- och tv-lagen** säger att reklam inte får vara riktad till barn under tolv år. För kanaler som sänder utifrån gäller dock sändarlandets regler.

Storbritannien kommer nu i februari sannolikt att förbjuda marknadsföring av produkter med mycket fett, salt och socker till barn under sexton år. Svenska TV3 och Kanal 5 sänder därifrån och påverkas av förbudet.

EU-kommissionen tillåter reklam till barn, och mycket talar för att Sverige inte får behålla sitt förbud. “

79 Seder och bruk, nöjen, spel, sociala miljöer, sociala verksamheter, sport.

790 Allmänt. 791 Seder och bruk, film, TV, radio, offentliga fester mm. (Uppdelat på 7911-7913 Seder och bruk, och 7914-7919 Film, TV, radio, offentliga fester mm). 792 Teater. 793 Sällskapsnöjen. lek. 794 Spel. 795 Sociala miljöer, sociala relationer o d, sociologi, socialvård, kriminalitet, polisväsen, kriminalvård, undervisning, föreningsliv. 796 / 799 Sport, idrott o d.

Beteenden, sociala verksamheter och sociala miljöer

Kommentarer om planeringsprocesser gällande bl a sociala miljöer finns på 70. Här på 79 ges nu en orientering om olika sociala verksamheter o d.

Verksamheterna i avd 6 gäller ekonomiska / teknologiska verksamheter till praktisk, kroppslig nytta. T ex odlar man potatis i avd 63 för att få potatis till föda och inte för att man tycker det är roligt att odla potatis.

Verksamheterna 7-9 gäller vad man kan kalla kulturella verksamheter och det gemensamma för dem är att de påverkar psyken. Verksamheterna i avd 8 gäller språk och litterära verksamheter med tonvikt på s k skönlitteratur. I avd 9 gäller det vad man kan kalla saklitterära verksamheter. Gränsen mellan skönlitteratur och saklitteratur är inte alltid helt klar.

Avd 70 gäller verksamheter som gäller alla eller ett flertal av verksamheterna 71-79.

Verksamheterna i 71-78 gäller formgivning av fysiska föremål av olika storlekar och formgivning av bilder o d och ljud med hänsyn till praktiska krav men också, och det är det väsentliga, med hänsyn till påverkan på psyken. Det största föremålet är jordklotet och andra stora föremål är städer o d. Påverkan kan vara av typen "det är vackert", "det är fult", "det uttrycker maktförhållanden, klassförhållanden eller andra förhållanden jag gillar / ogillar".

Verksamheterna i avd 79 gäller människornas betenden ensamma och sinsemellan. Verksamheterna bildar tillsammans vad man kan kalla sociala miljöer. Talspråket är en viktig del av de mänskliga relationerna. Språkliga verksamheter i avd 80 som gäller talspråk ingår i de sociala miljöerna.

Verksamheterna i 79 behandlas av många vetenskaper med olika namn, bl a etnologi, etnografi, folklivsforskning, folkminnesforskning, folklöre, kulturhistoria, socialantropologi och sociologi, och de delar upp sina områden på olika sätt. Ämnena i 79 avser huvudsakligen aktuella förhållanden i utvecklade kulturer, men ämnena i 7911 är hämtade från de etnologiska / etnografiska vetenskaperna som mer gäller förhållanden i äldre eller mindre utvecklade kulturer. Ämnena i 7911 är emellertid i stor utsträckning användbara även för aktuella förhållanden i utvecklade länder.

Avd 7911 gäller vanliga beteenden under livet, seder och bruk i den enskildes liv o d. 791 för övrigt gäller offentliga evenemang, offentliga nöjesverksamheter o d. Här ingår bl a, på 7914, film, radio och TV o d som genom tal- och bildkommunikationen är delar av de sociala miljöerna. I 791 ingår dock ej teater o d, som finns på 792. 793 gäller nöjesverksamheter och lek o d i mer privat miljö och 794 gäller spel av olika slag. Sport och idrott o d är beteenden som gör att de hör hemma i 79 och finns på 796-799.

Avd 795 är organiserad som avd 72 om arkitektur, dvs formgivning av byggnader och anläggningar.

I avd 72 står 721 för arkitekturverksamheter i allmänhet och i avd 795 står 7951 för sociala relationer och verksamheter i allmänhet (komplement till 791), med bl a socialvård och hjälpverksamhet o d.

Avd 722-724 gäller byggnader och fysiska miljöer från olika tids-epoker, forntid, medeltid och nutid. 7952-7954 gäller sociala miljöer med anknytning till dessa fysiska miljöer. 7952 kan t ex gälla sociala miljöer kring pyramiderna, idag eller under forntiden.

Avd 725-728 gäller byggnader av olika slag och tillhörande fysiska miljöer. 7955-7958 gäller sociala miljöer i motsvarande fysiska miljöer.

Exempel: 7254 gäller industribyggnader, fabriker, verkstäder, lantbruksbyggnader o d. 79554 gäller sociala miljöer i dessa fysiska miljöer. I 79554 ingår ej verksamheter som ingår i de ekonomiska verksamheterna. Ordergivning inom lantbruket som del av arbetsprocesserna ingår i 63 om lantbruk. Formgivning av industribyggnader ingår i 7254, tillverkning i industrier ingår i 66-68, sociala miljöer i industrier ingår i 79554.

På arbetsplatser av alla slag förekommer sociala relationer och beteenden människor emellan, som ej direkt hör till de ekonomiska verksamheterna, det är sociala miljöer, och det är intressant att få veta något om dessa sociala miljöer. Det finns vanligen inga institutioner som sysslar med sociala miljöer inom bara en ekonomisk verksamhet, t ex jordbruket eller någon speciell industri. Däremot kan det komma enstaka vetenskapliga rapporter om sociala miljöer i särskilda ekonomiska verksamheter.

Sociala miljöer skildras ofta i skönlitteraturen, men den sorteras vanligen inte efter innehållens sociala miljöer. Vilhelm Mobergs utvandrarserie skildrar sociala miljöer inom jordbruket och skulle kunna placeras på 79554, men i biblioteken placeras den serien på avdelningen för svensk skönlitteratur.

Ett annat exempel: Formgivning av restaurangbyggnader och restauranglokaler sker i 7257. Restaurangverksamheterna finns på 641-642 och de sociala miljöerna med anknytning till restauranger finns på 79557.

Inom 795 placeras verksamheter som har social karaktär och inte lämpligen kan ingå i de ekonomiska verksamheterna i 6. Utbildningsverksamheter är sådana verksamheter och finns på 7957. Där finns bl a högskolor och universitet på 79578. Skolor med stark tillhörighet till särskilda verksamheter kan placeras på den särskilda verksamheten. Sjukvårdshögskolor kan placeras på 61, jordbruksskolor på 63, tekniska högskolor på 62 etc. Universiteten kan inte placeras ut lika enkelt, ska man placera ut universitetens utbildningar måste man dela

upp efter olika institutioner och då kan man t ex placera naturvetenskapliga institutioner på avd 5. Men gemensamma verksamheter för högskolor och universitet placeras på 79578. Sociala miljöer i utbildningsanstalter placeras på 79579.

Forskningsverksamheter placeras tillsammans med högskolor och universitet och på 795787 och för de verksamheterna gäller samma placeringsproblem som för högskolorna. Medicinska forskningsrådet kan placeras på 61, men forskningsrådet för socialvetenskap o d sysslar med så många verksamhetsområden att det är svårt placera det på någon speciell verksamhet.

Polis och kriminalvård o d är verksamheter som har placerats på 79556. Sociala miljöer i boendet finns på 7958 och sociala miljöer i föreningar o d finns på 7959.

Här har inte behandlats alla problem med placering av sociala miljöer, men principerna har antytts.

Sociala miljöer är viktiga bl a med hänsyn till barnens utveckling till bättre samhällsmedborgare. Hur uppfostrar man barn, hur ska de hållas i frihet och själva utveckla sig, vad ska de lära sig, det är några frågor som berör de sociala verksamheterna och de sociala miljöerna. Hur kan man förhindra kriminalitet ? Kommentarer om brottslighet och moral finns på 17. Andra viktiga frågor gäller de gamla människorna.

Exempel på problem som berör de sociala miljöerna: Pensionärerna.

Enligt generaldirektören för socialstyrelsen Claes Örtendahl i föredrag den 23 april 1998 med rubriken "Framtidspanorama för vård och omsorg":

* "Den tredje åldern" 65-80 år. "Den fjärde åldern" över 80 år.

* Antalet pensionärer i Sverige var 1950 drygt en halv miljon, är nu cirka 1,5 miljoner och beräknas 2030 vara drygt två miljoner. Över 80 år : cirka 450 000 år 2000 och cirka 700 000 år 2030.

- * Äldres strategiska huvudfrågor: Hälsa. Försörjning. Boende. Arbete Socialt sammanhang. Trygghet. Inflytande. Vård och omsorg.
- * Försörjning: 1998 kan många pensionärer ha god ekonomi. Invandrapensionärer kan ha det mycket besvärligt . Avgifter i äldreomsorgen är ofta illa avvägda och mycket för höga, de kan 1998 gå upp till 37 000 kr per månad . År 2030 kan pensionärerna antas ha tämligen god ekonomi. Svårt med försörjningen 1998 har unga människor som just slutat skolan. Arbete för pensionärerna kan väntas få ökad betydelse.
- * Det brukar sägas, att man i Sydeuropa tar hand om de gamla bättre än i Sverige och Norden.. Jämförelser visar att det huvudsakligen inte är så. Pensionärer i Sverige är bl a mer självständiga vilket är positivt. Svenska pensionärer kan vara mer ensamma, men trivs ofta med ensamheten .
- * Vad sker med hälsan hos pensionärerna ? Positivt bl a: minskad rökning, bättre kost, bättre ekonomi, färre arbetsrisker, fler ”par” och bättre vård. Negativt bl a: fler mycket gamla, minskad rörlighet och frågetecken för otrygghet och mental hälsa. Man kan räkna med mer behandlingar av bla grå starr, höfter och knän, bättre behandlingar av hjärtsjukdomar, stroke, depressioner, demens och bättre vård i livets slutskede.
- * Vilken sjukvård ?
 - Akutsjukhus som resurscentrum.
 - Närsjukhuset- särskilt för de äldsta.
 - Kvalificerad sjukvård i särskilt boende.
 - Kvalificerad vård i eget hem.
 - Minskad vård i eget hem.
 - Minskat behov av institutionell omsorg.
 - Mer anhängvård- men med riktigt stöd.
 - Hemtjänst- men i vilken form och vem betalar ?
- * Har vi råd med äldreomsorgen ? Den tredje åldern (65-80 år) en del av arbetskraften ? Kan försäkringar lösa problemen ? Vad kostar äldreomsorgens personal i framtiden ? Fördelning mellan generationerna - vad accepterar de unga ?

Sjukvårdsproblem ingår i avd 61, men kan också ses som sociala problem i avd 79.

Exempel på beteenden i de sociala miljöerna. Rökning. Alkohol. Narkotika. Maten.

Rökning är till stor del en fråga om ett beteende som beror av de sociala miljöerna. Rökning är bevisligen skadlig för hälsan. Det finns vissa förbud mot tobaksreklam. EU har ingen politik om rökning, men har en politik som subventionerar tobaksodlarna i Sydeuropa med stora belopp. Deras tobak har inte den kvalitet som europerna vill ha utan deras tobak dumpas i bl a u-länder där tobaken bidrar till att försämra folkhälsan.

Traditioner kring alkoholförtäring är också något som beror av de sociala miljöerna . Alkoholen har stora skadeverkningar. I Sverige försöker man minska alkoholförtäringen bl a genom höga priser, men i EU håller man priserna nere på sätt som påverkar den svenska alkoholpolitiken negativt.

Narkotikapolitiken i EU, i länderna söder om Sverige, är huvudsakligen mer ”liberal” , vilket kan leda till ökat narkotikabruk i Sverige med stora skador som följd.

EU borde ha en bra folkhälsopolitik men har ingen. EUs jordbrukspolitik stödjer på ett olämpligt sätt produktion av feta matprodukter som inte är bra för hälsan.

Dessa problem kan ses som hälsoproblem i avd 614, men kan också ses som sociala problem i avd 79.

7911. Barnens beteende.

Från en bok av Svenska Röda korset 1996: Aj, det gör ont. Sid 60-62.

“ Går det att förebygga barnolycksfall?”

De flesta barnolyckor orsakas av felaktigheter i barnens miljö. Vi vuxna kan förhindra många av olyckorna genom att skapa en säkrare miljö, både utom- och inomhus. Det måste finnas en viss grundsäkerhet i lekmiljön, som gör att man törs släppa ut barnen och låta dem leka utan att skadas allvarligt.

För att utvecklas till harmoniska och frimodiga människor måste barnen ha en tillvaro som är spännande och utvecklande. De måste få lära sig att klara situationer de är färdigutvecklade för. Men detta kan ibland leda till svåra avvägningar för oss vuxna: hur skall man balansera säkerheten mot äventyret?

Alla barn slår sig då och då och det måste de få göra. Barn måste få röra sig fritt, ramla, klämma sig, kanske t o m bryta ett ben, men det är de svåra olyckorna som vi måste förebygga, de som orsakar dödsfallen och de som ger men för hela livet!

De flesta barnolyckor går att förebygga genom mycket enkla skyddsmedel och praktiska åtgärder. Vi vuxna måste hela tiden ligga ett steg före och lära oss hur barn i olika åldrar utvecklas och vad man kan vänta sig att de klarar av. På så sätt lär vi oss också att förstå vilka risker som är störst för barn i olika åldrar. Barnet utvecklas hela tiden både fysiskt och psykiskt, och därmed förändras riskmomenten.

Ålder och olyckor.

Barnets utveckling sker enligt ett visst lagbundet mönster. Alla färdigheter förutsätter en viss mognad innan någon som helst träning kan ske. Det är lika omöjligt att träna ett nyfött barn att gå som att lära en femåring att cykla i trafik!

Därför är det viktigt för oss vuxna att ha en uppfattning om barnens utveckling för att kunna ställa rimliga krav på vad de förstår och klarar

Under de sex första åren utvecklas barnen lika mycket som under

hela sin återstående levnad.

Utvecklingen sker språngvis—plötsligt kan barnet göra något det inte klarat stunden innan, t ex att plötsligt vända sig från rygg till mage, att plötsligt resa sig upp och gå. Då gäller det för föräldrarna att i förväg ha tänkt igenom sin lägenhet så att ingen katastrof inträffar de gånger de inte har barnet under kontroll.

Hälften av alla olycksfall händer i eller nära hemmet. Speciellt gäller det de yngre åldrarna, 1-3 år. Det är framför allt brännskador, fallskador och förgiftningar de små barnen råkar ut för. Uppåt 4-5-årsåldern, när barnen blir mera utåtriktade och nyfikna på sin omgivning, händer det andra olyckor, t ex drunknings- och trafikolyckor.

4-åringen

är våldsamt aktiv, har högt tempo och en mycket god kroppsbehärs-kning. Barn i 4-årsåldern håller sig inte längre till sin närmaste omgivning, det börjar bli mycket svårt att övervaka dem. I den här åldern är det vanligt med olycksfall därför att barnen gärna överskattar sin förmåga. De går ofta till ytterligheter, får dagliga aggressionsutbrott. I 4-årsåldern händer därför ofta trafikolycksfall, speciellt som många barn just har fått sin första cykel.

5-åringen

Nu har de flesta barn fått sin tvåhjuling. Är lugna och avspända och behärskar sin kropp perfekt, är tillräckligt långa för att nå ner till pedaler och styre, kan hålla balansen och även bromsa genom att trampa baklänges. Men kom ihåg - de är ännu inte alls mogna att cykla i trafik. De kan bara göra en sak i taget - cykla.

Typiskt för de minsta barnen är det vi kallar "tok-olyckor": att barnen kör rakt in i en husvägg eller stolpe, eller kanske cyklar nedför en källartrappa. De minsta barnen hinner heller inte sätta ut foten när de kör omkull - de "dyker" med huvudet rätt ner i asfalten, och skullskador är därför vanliga. Alla barn som cyklar borde ha hjälm. Cykeln är ett härligt lekredskap som utvecklar balansen, bara den används rätt och vid rätt ålder.

6-åringen

Den första "puberteten". Det här är en mycket orolig period, då sträckmuskulaturen utvecklas. Barnen vill ideligen byta kroppsställning och sträcka på sig, de klänger, klättrar, ligger hellre på golvet än sitter på en stol. De växer mycket, och kroppsformen ändras från småbarnsknubbig till lång och smal. Fingrarna blir också mer långsträckta. Rörelserna blir fumliga och klumpiga. Barnen går tillbaka i förmågan att behärska sin kropp. De kan plötsligt inte knyta skorna, något som de kunde månaden innan. Förståndsutvecklingen går framåt, och barnen får ett stort behov av att vidga sin värld. Känslorna pendlar mellan skratt och gråt och kan ibland utvecklas till verkliga raserianfall. Det finns risk att barnen rusar iväg i raseri, kanske ut i trafiken. De är fortfarande korta till växten och syns därför inte om de rusar ut mellan parkerade bilar. Barnen börjar få gå själva till lekskolan, 'något som de kanske ännu inte klarar av riktigt. De börjar kunna skilja mellan höger och vänster, men det tar ytterligare några år innan de klarar av det helt.

7-åringen

har återfått sin kroppsbalans. I den här åldern är barnen livliga och tycker om att röra sig. De är också mogna att gå i skolan. De kan koncentrera sig, sitta stilla, slutföra en uppgift och arbeta i grupp. Kamrater börjar betyda mycket. Pojkar håller ihop i gäng, flickor två och två. Det farligaste i miljön är vägen till och från skolan. Barnen är inte vana att vara ensamma i trafiken och är absolut inte trafikmogna - det blir de inte förrän i 12-årsåldern. De gör gärna cykelkonster, tävlar i hastighet. Hamnar ofta på fel sida av vägen. Man vill gärna göra intryck på sina kompisar.

8-åringen

flänger och far och gör intryck av att ständigt ha bråttom. Allt är nytt och lockande och inget verkar svårt eller avskräckande. 8-åringen har en frimodig samvaro med både kamrater och vuxna. Farliga miljöer i den här åldern är båtar, bryggor, stränder, isar och brunnar.

Barnen har nu blivit så stora att de vuxna lätt tror dem om för mycket. Men tro inte att de är för stora att ha flytväst i båten och vid bryggan. Lämna dem aldrig ensamma på sjöis.

9-åringen

har stor intellektuell nyfikenhet och ett kontrollerat tempo. Behovet av självständighet växer. Om man nu omger barnet med för stora omsorger och för många förbud, blir resultatet lätt att det gör motstånd och uppror. I den här åldern tycker barnen det är spännande att tända egna små eldar. Lär dem eldvett och klargör riskerna! Låt gärna barnen vara med när ni vuxna eldar, och låt dem själva tända tändstICKorna. Klargör att detta är helt förbjudet om inte någon vuxen är med. I 9-årsåldern börjar barnen också bli nyfikna på påsksmällare och sprängämnen, en nyfikenhet som kan vålla svåra skador. Hjälプ inte barnen att köpa smällare och raketer innan de har åldern inne. Fyrverkeripjäser får inte säljas till barn under 15 år. Verktyg som knivar, yxor och mejslar vållar också skador i den här åldern. Skaffa bra verktyg och lär barnen att använda dem rätt.

10-åringen

är en positiv, harmonisk unge i jämvikt. Han är stark och snabb, älskar små strapatser, gärna tillsammans med vuxna. Han klarar av de flesta färdigheter och behöver inte störas av någon frigörelse- eller prestigekamp. Nu bör säkerhetsfostran i stort sett vara klar. Viktigt för oss vuxna är nu att satsa på en bra säkerhetsutrustning, t ex vid cykling, skidåkning och ridning.

Skydda men inte överbeskydda.

Hälften av alla olyckor som barn råkar ut för är huvudskador. Barn har större och tyngre huvud än vuxna i förhållande till resten av kroppen. Därför "dyker" de med huvudet före vid en fallolycka. En hjälm skyddar vid de flesta fallolyckor, t ex vid ridning, skidåkning, hockey, skridskoåkning, cykling och pulkaåkning.

Det finns ingen allround-hjälm, som skyddar vid alla aktiviteter, men en bra ishockeyhjälm kan användas vid de flesta sporter.

Trafik.

Hälften av alla barn som dör i trafiken, dör som passagerare i bil! Ett bra sätt att radikalt räd da livet på många barn är att se till att alla i bilen sitter fast.

Vänta med tvåhjulingen så länge som möjligt! De flesta barn får sin första tvåhjuling redan i 3—4-årsåldern, och det är alldeles för tidigt. Många 4-åringar kommer till sjukhus med svåra skador efter cykelolyckor. Låt dem cykla så länge som möjligt på sin trehjuling, och naturligtvis i skyddade områden. Samarbeta gärna med föräldrarna i området där du bor. Det är alltid lättare att vara flera som inte har tvåhjuling än att vara ensam. Och det känns bättre att ha hjälm på sig när man inte är ensam.

Här är några regler som är bra att ha i minnet:

- Låt aldrig barnen cykla på tvåhjuling före 5 års ålder.
- Håll cykeln i bra trim. En trasig cykel är en farlig cykel.
- Se till att barnen inte cyklar i trafikerade områden före 11—12 års ålder.
- Lär barnen att alltid ha hjälm. Även vi vuxna bör ha hjälm, så att vi blir ett gott föredöme.
- Låt aldrig barnen använda cykel med stödhjul. Barn som inte kan hålla balansen på en tvåhjuling utan stödhjul ska överhuvud taget inte cykla.
- Cykla gärna tillsammans med barnen när de ska lära sig. Då gäller det som förälder att cykla riktigt och ordentligt, så att barnen får in bra regler från början.

Varför kan inte barn klara sig lika bra som vuxna i trafiken?

Barn är **korta**. En 4-åring är sällan mer än 1 meter lång och syns inte mellan parkerade bilar när han ska gå över gatan.

Synförmågan är inte färdigutvecklad. Barn kan inte se situationer i ögonvrån, kan inte samtidigt se åt sidorna som framåt. Synförmågan är inte färdigutvecklad förrän i 16-årsåldern.

Hörseln är inte färdigutvecklad. Barnet **hör**, men hör inte varifrån ljudet kommer.

Barn är **spontana**! Ser och uppfattar att det kommer en bil men rusar över gatan mitt framför bilen efter sin boll som rullat ut i gatan.

Drunkning.

Flytväst är ett måste i båtar och på bryggor. Släpp aldrig efter på kravet att ha flytväst.

Simträning är viktig! Börja så tidigt som möjligt att leka i vattnet, så tar det inte lång tid innan barnet lär sig simma och kravla i vattnet. Då blir barnet inte heller chockat, om det skulle ramla i från bryggan. Men kom ihåg: flytväst räddar livet.

Vapen och smällare.

Risken är mycket stor när barnen leker med pilbågar och med leksaker som kan orsaka explosioner (t ex smällare, raketer).

Förbjud helt pilbågar och luftgevär som leksaker, men skjut gärna tillsammans med era barn på banor som är avsedda för detta.

Lås in riktiga vapen!

Se också upp med stubintråd och tändhattar, som barn kanske får tag på vid byggplatser. Lär dem att aldrig röra främmande metallföremål som de hittar, t ex på gamla militära övningsfält eller skjutbanor.

Knivar, yxor.

Visa hur man hanterar verktyg. Tänk på att en slö kniv eller såg är farligare än en vass. En slidkniv ska absolut ha parerstång, vara en scoutkniv. Visa också hur man täljer ifrån sig, att man har brädan fastsatt när man sågar, så att man kan hålla i sågen med båda händerna.”

7914. Sveriges Radios vd förstör P1.

Från Aftonbladet.se 070214:

“Khmererna från P4 har intagit Radiohuset”

BJÖRN ELMBRANT, Studio Ett P1, om ett kunskapsföretag som håller på att erodera:

Sveriges Radio vill göra mer P4 av P1. Sveriges Radio som kunskapsföretag håller därmed sakta på att erodera. Den slutsatsen kan man dra av den nya P1-tablån.

P4 har en viktig roll att fylla i public service, en roll som urholkats och försvagats på ett sanslöst sätt under många år. Men kan någon förklara poängen med att också P1 ska låta mer som P4?

Alla ser att det är så. De trogna P1-lyssnarna har sedan i höstas begripit att det är det här som håller på att ske.

Lyssnarna är inte mediespecialister eller omvärldsanalytiker. Men de har ändå intuitivt förstått vad som pågår, att det mesta av journalistiken i tidningar och tv världen över håller på att metrofieras, tunnas ut på sammanhang och eftertanke. Samtidigt har de själva kunnat höra hur P1 här hemma fram till nu försökt ta spjärn, kunnat hålla emot och erbjuda folkbildning, överraskande nya kunskaper och ett vuxet tilltal. Men snart är det slut med det.

Nu har khmererna från P4 erövrat huvudstaden och intagit Radiohuset. Det är för det mesta radiobyråkrater som sällan eller aldrig gjort egna program, och vars tidigare publicistiska insats som lokal-radiochefer varit att exempelvis skicka ut dekret om att Elvis skulle spelas varje timme. De har levt i decennier på P4, utan resurser att kunna gräva och förklara samhällsfrågor och därför byggt sina liv på att göra billig, puttrig flödes-radio.

Nu är det deras människosyn som gäller. Nu ska det lallas och duttas.

I stället för Naturmorgon kunde man därför tidigt en lördag härför-

leden höra en före detta polis och barn-tv-programledare, Jonas Leksell, anslå tonen. Det var en vanlig människa som bara råkade sitta där: ”Jaja, då är det jag som säger välkommen till det nya och fräscha programmet”, sa han.

Programmet som heter Jonas val ska handla om relationer. ”Ja, det är en del tunga grejer, en del att reda ut”, suckade han.

Varvid lyssnaren undrade: Om han tycker det är så jobbigt, varför sitter han där då? Nu hölls snacket hjälpligt i gång med en så kallad side-kick, en medpratande psykolog som kunde reda ut de ”tunga grejerna”.

Man saknar redan Ylva Mårtens smittande röst som gav alla lust att lyssna på Föräldrarna. Nu har hennes kunskaper och kontaktnät slängts bort och det programmet lagts ned, bland annat för att bereda plats för polisen på lördagarna.

En side-kick har också Lindau i P1 haft. Det har nojsats och babbplats mellan Jesper Lindau och hans bisittare. De usla skämten och ordvitsarna har haglat. Som lyssnare blir man generad, vet inte om man ska gömma sig under bordet eller stänga av.

Hur har Jesper Lindau kunnat bli så här speedad? Något har hänt med denne reflekterande och kunnige person, som sänkt sig två meter under sin egen nivå.

Det är P3 eller P4, inte P1. Varför i herrans namn ska det göras i P1?

Jo, de höga cheferna har bestämt att det behövs ett program kl 15 som kan suga in unga lyssnare till Studio Ett och nyheterna senare under eftermiddagen.

Men man kan befara att de gamla P1-lyssnarna i stället stänger av och att de unga P1-lyssnarna också gör det, eftersom de ju kommit till P1 för att de vill bli tagna på allvar.

Susanne Ljung leder det nya modeprogrammet Stil på ett begåvat sätt. Men det blir naturligtvis ofrånkomligt yta i stället för innehåll, och innehållet har fram till nu varit P1:s signum.

Man kan som Sisela Lindblom (Aftonbladet 7 feb) notera att P1

lägger ner det feministiska magasinet Gender och i stället satsar på Stil. Det är en bild av den avpolitisering och backlash i kvinnofrågan som ligger i tiden.

Jag har emellertid varit beredd att acceptera att P1 får ett modeprogram, om det som varit våra starka sidor, samhällsfrågorna och utrikesbevakningen, förblir intakta eller stärks.

Men att brassa i väg ett antal miljoner på att köpa upp livsstilsprogram, när vi som jobbar med samhällsfrågor och utrikes angelägenheter samtidigt trängs tillbaka, är en signal om att Sveriges Radio vill att vi ska vända oss bort från världen in i det privata. Det bygger på missuppfattningen att det blir public service-radio om var och en får sitt. Jag skulle gissa att beställarna ligger i startgroparna med Fri-märksrutan, Fiskestunden och Motortimmen. Men det blir trivsel-radio, inte en radio i medborgarnas tjänst.

Det är symboliskt för den svaga kompetensen ”där uppe” att klimatfrågan saknas i P1:s tablå 2007.

Jag efterlyser inte ett program. Klimatfrågan ropar efter stora fria sändningsytor, att nya mötesplatser skapas i etern mellan de många motstridiga intressena – bilister som vill behålla sina suv-ar, den elintensiva industrin, bönder som vill odla energi-grödor, kärnkraftslobbyn som vädrar morgonluft och så vidare. Det är detta som borde vara public service, men det förstår inte cheferna.

Sveriges Radio missar också det som utmärker kreativ företag-samhet i andra branscher, att man ska utveckla och bli ännu bättre på det som man är bäst på.

I P1:s fall är det samhälle, utrikes och kultur. Vi är inte bäst på mode och kommer aldrig att bli det.

Utrikesmagasinet Konflikt på lördagar däremot har hållit världsklass. Just därför skulle det läggas ned, men nedläggningen har skjutits upp. Det är ändå tveksamt om programmet blir kvar, eftersom två av eldsjälarna, Mikael Olsson och Saam Kapadia, slängs ut senare i höst.

Ett nytt utrikesmagasin, Utblick världen, har startats. Det går på lördagar och är hörvärt, men består av repriserna av redan sända reportage samma vecka.

Utrikesmaterialet i Studio Ett tycks vara på väg att pressas tillbaka, till förmån för direktsända ”fönster” från köpcentra och liknande i Malmö, Göteborg och Umeå. De har tillkommit enbart därför att cheferna där uppe gett order om att P1 ”måste synas”. Men människorna i Östra Nordstan och på andra sändningsplatser jäktar förbi, nästan ingen stannar och lyssnar. Det blir pinsamt.

Nu är det bråk i Radiohuset, förkunnade det av de nya cheferna beställda mediemagasinet Medierna i sin premiär den 3 februari, och man sa att man skulle förklara varför.

Men fort, fort, fort skulle det gå. Fyra inslag skulle hinnas med på en halvtimme. Man hann därför egentligen inte berätta mer än att några personer på radion inte mår så bra. Den utlovade förklaringen uteblev. Ett medieprogram som inte kan svara på frågan ”varför” behövs inte.

I förbifarten nämnde Medierna att Sveriges Television häromdagen gjorde sig av med det dubbla lager av chefer, ironiskt nog samma system i princip som Sveriges Radio nyligen börjat med.

Eva Hamilton, ny vd för SVT, motiverar beslutet att avskaffa de så kallade genrecheferna med att hon vill ha ett ”enklare rakare och mindre byråkratiskt ledarskap”, eftersom det är viktigt med en ledning där ”medarbetarna vet vilka deras chefer är”.

På fråga på hennes presskonferens från tidningen Resumé om SVT ska köpa mer från produktionsbolagen svarade Hamilton: ”Inte som självändamål eller som ideologisk riktning.”

De misstag som skett i tv-huset några hundra meter från oss är vi på radion på väg att göra om – att lägga ut produktion som självändamål och som ideologisk riktning.

En del medarbetare på Sveriges Radio vet nog vilka chefer de har, men var ligger ansvaret? Den nya organisationen har skapat ett slags sovjetiska plankommissioner, som utfärdar konstiga dekret högt uppifrån som ingen sedan vill ta ansvar för, en karusell av missförstånd,

sammanträden där alla talar förbi varandra, papper som skickas fram och tillbaka utan att läsas, och en månads kö till företagsläkaren.

Är jag för alarmistisk om det som sker? Man kan naturligtvis hävda att P1 fortfarande går ut i etern och kan lyssnas på via den förträffliga webben, att det mesta är sig likt och mycket fortfarande är bra.

Men kombinationen av att man nu prioriterar trevlighet framför bildning, kändisar framför kunskap, yta framför innehåll, med att SR nu har ett hål på minst 100 miljoner i budgeten, gör att man inte kan vara nog alarmistisk.

För har man inte kunnat prioritera tidigare, hur ska samma osäkra ledning utan några starka publicister kunna klara detta under en ekonomisk kris?

Björn Elmbrant “

7914. Sveriges Radios vd Peter Örn ger svar på tal.

Från Aftonbladet.se 070215:

“ Högt i tak är en viktig förutsättning för klimatet i ett skapande medieföretag och kulturförmedlare som Sveriges Radio. Men jag vänder mig kraftfullt mot Björn Elmbrants beskrivning av ett antal medarbetare inom P4 som ”khmerer” som har erövrat huvudstaden och intagit radiohuset, medarbetare som enligt Björn har byggt sina liv på att göra billig, puttrig flödesradio.

Det är ett grovt och fördomsfullt sätt att beskriva kollegor inom P4 och därmed också P4:s publik. P4 är Sveriges Radios – och hela landets – största radiokanal, som av sina lyssnare betraktas som den viktigaste källan för information, debatt och samhällsanalys, förutom att vara bärare av lokal identitet i form av kultur, musik och service.

Låt mig slå fast att de medarbetare som är en viktig förklaring till P4-kanalens stora framgång, vare sig de sitter i företagsledningen eller arbetar ute i landet, har lång publicistisk erfarenhet.

Låt mig kommentera några andra punkter i Björn Elmbrants artikel.

Det stämmer att Sveriges Radio just nu arbetar med att få budgeten i balans inför 2008 och att detta kommer att medföra förändringar i företaget. Det är ett arbete som förvisso är mödosamt men också kan innebära nya möjligheter. Liksom många andra företag och organisationer tvingas vi se över varje kostnad, vända på varje sten. Det tvingar oss att ytterligare utveckla vårt sätt att arbeta, våra produktionsmetoder, att vara effektiva.

De program i P1, som Björn Elmbrant kritiserar för att ”låta som P4”, har det gemensamt att de dels ägnar sig åt det som brukar kallas ”mjuka frågor”, dels att de söker kontakt med sina lyssnare. Närvaro och medagerande från publiken är en överlevnadsfråga för alla medieföretag i dag, säger till exempel BBC, det respekterade och ofta citerade föredömet bland europeiska medieföretag.

De mindre förändringar som genomförs i P1, ca tio procent av utbudet, utgår från kanalens viktiga roll som bärare av public service-radios uppdrag: att vara en kvalificerad talad kanal för nyheter, samhällsanalys och samhällsdebatt, kultur, vetenskap, radioteater, dokumentärer och livsåskådning. Men också av underhållning och program som rör vardagslivet: konsumentfrågor, relationer och intressen som trädgård, släktforskning eller mode. Samtliga program ska präglas av ett seriöst journalistiskt förhållningssätt och ett intresse för att kommunicera med sin publik. Nittio procent av P1:s utbud har inte förändrats sedan förra året.

Till sist:

Sveriges Radio behöver inte "suga in unga lyssnare" till P1. Dels har SR en kanal för unga - P3 - dels tilltror vi den unga publiken att själva hitta de program de är intresserade av, något som de också gör - inte minst genom att ladda ner program som till exempel Vetandets värld.

Sveriges Radio anlitar inte externa produktionsbolag som "självandamål eller ideologisk riktning". Vi gör det för att erbjuda lyssnarna en större mångfald av journalistiska och konstnärliga uttryck från de många begåvade publicister som finns också utanför Sveriges Radio.

Klimatfrågan kommer att behandlas i ett stort projekt tvärs över hela SR i maj.

Peter Örn “

7914. Björn Elmbrant svarar i radiodebatten.

Från Aftonbladet.se 070216:

“ **Rensa i toppen ...eller bär ut alla oss som tror på P1.**

Radioveteranen Björn Elmbrants angrepp på radioledningen i Aftonbladet i onsdags har väckt stor uppmärksamhet både utanför och inom radioheset. Mejlen har vället in, diskussionen på aftonbladet.se är livlig, och i går debatterade Elmbrant och Sveriges Radios vd Peter Örn i P1, den kanal som nu - enligt Elmbrant - förflackas.

Peter Örn svarade på kritiken i går - och idag kan vi publicera en replik från Elmbrant.”

“ **Peter Örn skriver** att det är högt i tak på SR. Men det är det ju inte. De flesta i radiohuset är dessvärre rädda eller tiger av andra skäl.

Jag har hittills fått 164 lyssnarmejl efter min artikel i Aftonbladet; 160 positiva, 4 negativa.

Rustan Rydman, lyssnare i Stockholm, hävdade i sitt mejl att ”Debatten måste äga rum utanför SR – lyssnarna måste vara med i debatten. Tvinga ut SR:s chefer på planen, visa korten.”

Därför är jag glad att Peter Örn har svarat. Han är ute på plan, men han visar inte korten.

På en punkt gör Peter Örn det lätt för sig. Han försöker beskriva mitt inlägg som en attack på P4 och medarbetarna på P4. Det är det inte.

Han är inte heller trovärdig när han väljer den uppläggningsen. Jag har jobbat nio år av mitt liv åt lokala nyheter på en liten tidning.

Jag formligen älskar bra lokaljournalistik. Alla som känner mig vet att när jag kom tillbaka till radion som Ekochef 1984 tjtade jag om att hela Sverige skulle höras. Men jag tystnade efterhand, för snart var det uppenbart att SR-ledningen körde det viktiga lokalradioprojektet resursmässigt i botten.

Och det fortsätter. I public service-proppen som riksdagen tog i våras fanns starka skrivningar om vikten av P4:s lokala identitet - ändå väljer SR-ledningen att två timmar mer av riksproduktion ska malas in i P4-tablåerna. Varför? Ska inte P4 få vara lokal?

I onsdags fick jag ett mejl från Ingrid Edfast på Radio Väster-norrland. Hon skriver:

”Låt P4 bli en ännu bättre lokal kanal och låt P1 fortsätta vara en kunskapskanal med politik, debatt och bra utrikesrapportering - men ställ inte kanalerna mot varandra.”

Det tycker jag med. Men varför ställer du, Peter Örn, kanalerna mot varandra? Hur kan det faktum att P4 haft två hemska decennier och blivit den fattige kusinen från landet, hur kan det någonsin vara ett argument för att P1 också ska formateras att bli på det sättet?

När jag talar om P4-khmerer så är det inte lokalradions medarbetare jag syftar på. Många är - som till exempel Ingrid Edfast - oerhört ambitiösa, trots inga resurser alls.

P4-khmererna är de gamla lokalradiochefer som Peter Örn valt som sin ledning. Många av dem är präglade av tillvaron att inte ha några pengar, resurser och medarbetare. Det som varit en tvingande nödvändighet har efterhand tankemässigt blivit en norm.

Alltså ska också P1 bestå av billig, puttrig flödesradio. Men varför det? Ska P1 inte satsa på det vi är bra på?

”Bra program lockar lyssnare i alla åldrar, men ytlighet förlorar alla på”, skriver en lyssnare, **Göran Jartin** i Varberg till mig.

Khmerer – jag kan hålla med om att det är hårda ord. Men det är en belysande bild. För det finns i det vi varit med om under den gångna vintern ett inslag av kunskapsförakt som motiverar ordvalet. Inga P1-medarbetare jag talat med reagerar mot ordet. Åtskilliga skulle nog vilja dra till med något ännu värre.

Nu talas det om att det är 100 miljoner eller mer som ska sparas inom Sveriges Radio. Här finns mycket att reda ut. Vart har pengarna

som SR fick i återbäring från Alecta tagit vägen?

Är det sant att miljoner runnit i väg när SR:s beställarchef **Eva Blomquist** köpt in alldeles för dyra program från produktionsbolagen? Jag tror att en oberoende revisor skulle kunna belägga mitt påstående att program köpts in utifrån ”som självändamål och som ideologisk riktning”, som jag skrivit, men som Peter Örn nu försöker dementera.

När jag använder hårda ord är det inte som en personlig vendetta. Jag har det bra på radion, jag har den frihet och de resurser jag behöver, jag behöver inte hämnas några gamla oförrätter. Personligen tycker jag att Peter Örn är klok och sympatisk, och jag delar hans sociala engagemang.

Men han har ett betydande problem. De mejl jag fått från P1-medarbetare (och från några på P4) visar ett 100-procentigt stöd för kritiken - och många uttrycker en djup skepsis mot Örn och de människor han valt ut till den gigantiska byråkrati med dubbla lager av chefer som utgör radioledningen.

Känslorna bland medarbetarna på golvet i radiohuset varierar, från att man skäms till att man är förbannad eller känner sig djupt nedslagen, berövad glädjen och drivet i det man ska göra. Men samma gemensamma nämnare finns: noll i förtroende för SR:s ledning.

Om många är rädda för att framstå som obekväma och vara de första att plockas bort när det nu sägs att några hundra jobb ska försvinna, så måste någon framföra detta tråkiga budskap, och nu har det råkat bli jag.

Så Peter Örn har gissningsvis ett val. Antingen rensar han i snårskogen av chefer och överger toppstyrningen av medarbetare och program, på samma sätt som **Eva Hamilton**, vd på SVT, gjort.

Eller också får han bära ut oss många hundra medarbetare en efter en, vi som tror på en radio i medborgarnas tjänst, vi som tror på ett P1 som prioriterar bildning framför trevlighet, kunskaper i stället för kändisar, innehåll i stället för yta.

Björn Elmbrant “

7914. P1 i allmänhetens tjänst.

DN 070218 Ledare sid 2:

“ **På lyssnarnas sida.** “

Radio och teve är till för sina lyssnare och tittare. Programmen ska inte fånga största möjliga publik. De ska bäras av värderingar och kunskaper.

RADIO OCH teve i allmänhetens tjänst. Så definierades public service främ till alldeles nyligen. "I allmänhetens tjänst" - det låter gammaldags, det ekar av "Barnens brevlåda" och docentföredrag. Men att ordvalet är otidsenligt betyder inte att själva den offentligägda radion/teven är det.

Ändå uppträder ledningarna för dessa public service-företag som vore det så. Ofta nog förefaller de tolka "allmänhetens tjänst" som att slaviskt följa lyssnarmätningar. Ju fler som lyssnar på lokalsyheter, trafikinformation, lättsamt prat och lagom trevlig musik desto mer av detta ska de bjudas. Eftersom somliga lyssnare gärna själva vill prata i radio ska de få göra det.

TELEVISIONEN ÄR ETT MER tekniskt avancerat medium, därför får tittarna där nöja sig med att komma in via sms.

Men de tittar- och lyssnarsiffror som så länge förhåttat ledningarna för Sveriges Television och Sveriges Radio visar obönhörligt att public service-företagens andel av publiken minskar. Den utvecklingen går inte att hejda eftersom vi har öppna marknader för radio/teve och - framför allt - på grund av de nya möjligheter som tekniken bjuder. I går var det datorn, i dag är det mobilen, i morgon - vem vet?

Alla som verkar inom medierna i dag vet föga om hur läsare-lyssnare-tittare kommer att uppträda i övermorgon. Så har det varit i rätt många år nu. TV4 har firat 15-årsjubileum, nätsidorna har snart lika många år bakom sig. Under hela denna tid har de gamla monopolen jagat sin gamla 100-procentspublik, förgäves. TV 4 är Sveriges

största tevekanal - men allt fler tar till sig teveprogram på nätet. Sveriges Radio är Sveriges största radioföretag och dess P 4 den största kanalen. Det handlar om lokal public service-radio med betoning på lokal samt givetvis sportbevakning. Nyheter och information om vad som sker i vår allra närmaste omgivning är en nödvändighetsvara, det visar också de starka lokala tidningarna landet runt.

- Men det lokala räcker inte. Vi lever i en större värld. Denna större värld gör sig dessutom direkt påmind i vår vardag med klimatchocker, flyktingströmmar, epidemier, mattransporter. Sadant måste skildras och sättas i ett sammanhang och det måste göras i en annan form än det lättsamma telefonväkteriets.

Vi är också människor med livserfarenheter, nyfikna på andras i andra tider och rum. Ofta nog visste vi inte vad vi ville ha förrän vi råkade på det - pjäsrepliken, musikstycket, den djupa rösten som talar, inte pratar.

Också dessa våra mänskliga behov är public service till för. Alla känner vi inte av dem hela tiden, men så gott som alla gör vi det någon gång. Och då måste public service-medierna finnas där, det är detta som är kärnan i deras uppdrag.

ALLDELES HÄR OCH NU handlar det om Sveriges Radios kanal P1. Den har hittills haft uppgiften att vara talad, inte pratad radio. Att sända samhälls- och kulturprogram som är uttänkta och redigerade, program som täcker allehanda ämnen - rmat och religion, vardagsekonomi och vetenskapsteori. Ämnena är inte P1:s särmärken, det är stilen, presentationssättet som försäkrar lyssnaren om att detta är P1.

Enligt den senaste publikmätningen når denna kanal 12 procent av lyssnarna i alla åldrar över landet, och nästan alla lyssnarna är över 35 år. Radioledningen tycker att detta är ett problem. Borde de inte i stället fråga sig hur mycket P1 de själva konsumerade i ungdomen, var det inte melodiradio för hela slanten?

Sverige som kulturland ska självfallet ha en radiokanal av P1:s slag också i framtiden. Public service-medier som härmar de kommersiella medierna undergräver helt enkelt sin existens.

DN

795. Verksamheter med sociala miljöer, sociala relationer o d.

DN 040425 sid 4:

"Myt att Sverige tappar i välfärdsposition."

“ Trots hög arbetslöshet och kraftiga besparingar under 1990-talet har Sverige snabbt återhämtat sig och bildar nu tillsammans med övriga nordiska länder en ledningsgrupp bland EU-länderna när det gäller välfärd. Bakom denna tåtopposition ligger en effektiv arbetsmarknad med högre sysselsättningsgrad och mindre löneskillnader än i övriga Europa. En väsentligt större BNP-andel går här till arbetsmarknads- och familjepolitik. Det visar slutrapporten från en tioårig studie om välfärdsförsörjningen i EU som presenteras av professorerna Joachim Vogel, Stefan Svallfors och Töres Theorell samt fil doktor Heinz-Herbert Noll. “

“Varje utvidgning av EU har blivit en konfrontation mellan olika samhällssystem, kulturer, religioner, ekonomisk utveckling, politiska traditioner, samhällsinstitutioner och olika utvecklingsbehov. EU är ett gigantiskt fullskaleexperiment, där färdriktningen är ekonomisk och social integration. Arbetsmarknadens och samhällsekonomin funktion samt välfärdsförsörjningen varierar mycket. Medlemsländerna förväntas lära av varandra. Tanken på en gemensam europeisk social agenda har ibland varit omstridd, men är ändå en realitet i forskning och politik.

Forskningen har accelererat under 90-talet kring de nationella strategierna för välfärdsförsörjningen ("välfärdsregimer"), med inriktning på arbetsmarknadens, politikens och familjens roll. Med EU-integrationen följde bättre statistik och kunskap om levnadsförhållanden i medlemsländerna. Genom att förena dessa två forskningstraditioner,

det vill säga ställa nationella välfärdsstrategier mot den faktiska välfärden, kan vi nu jämföra strategiernas effektivitet.

Vi presenterar i två artiklar i dag och i morgon slutrapporten från en tioårig studie av välfärdsförsörjningen inom EU (Vogel/Svallfors/Theorell/Noll/Christoph (2003): "European Welfare Production: Institutional Configuration and Distributional Outcome." Kluwer Academic Publishers). Studien baseras på internationella välfärdsundersökningar samt forskning och statistik från EU och OECD. Studien har finansierats via EU-kommissionen och svenska forskningsråd.

Vår utgångspunkt är att välfärd skapas på arbetsmarknaden (arbete, lön) och kompletteras genom välfärdspolitik (bidrag, tjänster) och familjen (stöd till anhöriga med olika typer av försörjningsproblem). Den nationella välfärdsförsörjningen bygger på ett samspel och en arbetsfördelning mellan de tre välfärdsinstitutionerna (arbetsmarknad, välfärdspolitik och familj). Inom EU har det utkristalliserats tre distinkta strategier. Statistiken låter oss förstå hur detta samspel är konstruerat, hur det förändras och vilket resultatet blir i form av levnadsförhållanden och deras fördelning.

Nyckeln till en effektiv välfärdsförsörjning är att så många som möjligt kan försörja sig genom eget arbete (eller pensionsrättigheter). När vi jämför EU-länderna ser vi stora skillnader.

De nordiska länderna har lyckats bäst. Norden har högst sysselsättningsgrad bland kvinnor och ungdomar och äldre pensioneras senare. Norden har också relativt små löneskillnader, låg arbetslöshet och långtidsarbetslöshet och de anställda är i regel mer skyddade vid arbetslöshet. Väsentligt fler har nyligen fått vidareutbildning på arbetsplatsen, och färre har en instrumentell inställning till sitt arbete ("jobbar enbart för lönen"). I Norden är fler fackanslutna och flera anser sig ha medinflytande på jobbet. I Norden är man också oftare negativ till diskriminering på arbetsmarknaden av kvinnor, äldre och invandrare. Dessutom är löneskillnaderna lägst i Norden.

Sverige och de andra nordiska länderna har länge varit bättre än andra EU-länder på alla dessa områden. Detta gäller även Sverige på 90-talet, och även efter jordbävningen på arbetsmarknaden, liksom Finland efter östmarknadens tillbakagång. Sverige hade en extremt hög sysselsättning fram till 1990, i en tid då våra konkurrentländer har de avsevärt större problem. Ur svenskt perspektiv var 90-talet en mörk period, som vi endast delvis har lagt bakom oss. I dag är distansen till övriga EU mindre än på 80-talet, men fortfarande tydlig.

Norden bildar alltså en tydlig ledningsgrupp inom EU när det gäller arbetsmarknadens effektivitet för välfärdsproduktionen. En lika tydlig problemgrupp utgör Sydeuropa (Grekland, Italien, Spanien, i viss mån Portugal). Där är sysselsättningskvoten avsevärt lägre, kvinnoysselsättningen lägre, arbetslösheten högre (särskilt ungdomsarbetslösheten) och löneskillnaderna större. De centrala EU-länderna (Tyskland, Frankrike, Benelux, Storbritannien, Irland) intar en mellanställning.

Samma klusterbildning visar forskningen om välfärdspolitiken. Norden använder högst andel av sin BNP till sociala utgifter. En väsentligt större BNP-andel används till aktiv arbetsmarknadspolitik respektive familjepolitik.

Minst BNP-andel till sociala utgifter finns i Sydeuropa, medan de centrala EU-länderna ligger i mitten. Under 90-talet fanns en konvergens mot mitten. Sydeuropa ökade medan Norden minskade sina insatser, men Norden behöll sin tätplats. I fast penningvärde ökade dock välfärdsinsatserna i praktiskt taget alla EU-länder

Statistiken visar alltså att trenden gick mot ökat samhällsengagemang och mot den nordiska modellen. Efterslätrarna i söder närmar sig Norden. Centrala EU intar en mellanställning. Internationell inkomststatistik visar vidare att omfördelningen av inkomster (via skatter och bidrag) är kraftigast i Norden, och svagast utanför EU (USA, Japan).

Notera att EU-länderna i välfärdspolitiken grupperar sig i samma kluster som gäller för arbetsmarknaden. Det tyder på ett samband. De länder som har "välfärdseffektiva" och starka arbetsmarknader (hög sysselsättning för kvinnor, män, ungdomar och gamla, låg arbetslöshet, små löneskillnader och så vidare) har också generösare offentliga bidrag och tjänster.

Logiken i detta samband är lätt att förstå. Full sysselsättning skapar förutsättningar för generösa trygghetssystem, dels därför att behoven av offentligt stöd blir mer begränsade, dels därför att arbete kan beskattas. Därmed finns också förutsättningar att göra systemen generella. Forskningen visar också att väljarna prioriterar kollektiva trygghetssystem.

Vi lägger också märke till att det inte finns några tydliga undantag från denna huvudregel inom EU. Inget av länderna med svaga arbetsmarknader har generösa välfärdssystem, och länder med höga sociala utgifter har aldrig svaga arbetsmarknader.

När arbetsmarknaden inte fungerar optimalt ur välfärdsperspektiv minskar alltså möjligheterna till ekonomisk trygghet via välfärdspolitik. Konsekvenserna ser vi i Sydeuropa. Välfärdsförsörjningen faller då i stället på familjerna.

EU-statistiken visar även här en distinkt klusterbildning av medlemsländerna. I Sydeuropa flyttar ungdomar hemifrån mycket senare än i Norden (på grund av hög ungdomsarbetslöshet), kvinnor och mödrar förvärvsarbetar i mindre utsträckning (brist på jobb och offentlig barntillsyn), åldringar flyttar ofta till sina medelålders barn (på grund av låga pensioner). Familjerna tvingas hålla ihop och det blir färre separationer och skilsmässor än i Norden. Därför är också sydeuropeiska hushåll avsevärt större än i Norden, med centrala EU i en mellanställning. Storfamiljerna är en anpassningsstrategi: det ger stordriftsfördelar. Arbetslösa, mödrar och åldringar får en (kompletterande) försörjning i familjens hägn.

Låt oss nu sammanfatta dessa resultat: Norden och Sydeuropa utgör motpolerna när det gäller de nationella strategierna för välfärds-

försörjningen. I Norden har vi en lång tradition som bygger på en kombination av "välfärdseffektiva" arbetsmarknader och generösa offentliga välfärdssystem, medan familjen spelar en underordnad roll.

I Sydeuropa har vi länge haft svaga arbetsmarknader, och därmed begränsade välfärdssystem, vilket måste leda till ett omfattande ansvarstagande av familjen, alternativt försörjningsproblem på individuell nivå. Förutsättningen ligger också i en katolsk familjetradition. De centrala EU-länderna bildar en mellanform mellan dessa motpoler.

I ljuset av EU-integrationen kan vi reflektera över framväxten av dessa strategier, över den senaste utvecklingen och över framtiden. Vi har här beskrivit en allmän struktur för välfärdsförsörjningen, som endast förändras långsamt. Sysselsättningsproblemen är fortfarande grundläggande i Europa, även om några länder har haft en positiv utveckling (Portugal, Irland).

I Norden har Sverige och Finland upplevt en jordbävning på arbetsmarknaden under 90-talet, men båda länder har kommit tillbaka och försvarar sin särart i internationell jämförelse. Med lite god vilja kan man se en viss konvergens inom EU under 90-talet, där sociala utgifter ökar både reellt och som BNP-andel. De nordiska länderna närmar sig EU-genomsnittet.

De gamla EU-ländernas problem ligger framför allt i oförmågan att utnyttja sin befolkningspotential (ungdomar, invandrare, äldre arbetskraft), och resultatet blir etableringsproblem för ungdomar och invandrare (Sydeuropa, även Sverige på 90-talet), fattigdom (Sydeuropa, Storbritannien), respektive inlåsning i familjen, med uppskjuten parbildning och fallande födelsetal (Sydeuropa).

EU:s östutvidgning lägger nu till ett antal nya medlemsländer, vars välfärdsstrategier dels är ganska okända, dels kommer att förändras framöver, men som sannolikt kommer att skilja sig från Västeuropas under lång tid. Stödbehoven är enorma.

Hur blev då välfärdsutfallet i olika EU-länder under dessa olika välfärdsstrategier? Under 90-talet fick vi bättre internationell statistik,

inklusive nya samordnade välfärdsundersökningar i medlemsländerna. Statistiken visar att inkomster, fattigdom, jämställdhet, ojämlikhet mellan generationer och samhällsklasser, utbildning, boende, hälsa, familjebildning, barnafödande och mycket annat korresponderar mot ländernas välfärdsstrategier. Den nordiska välfärdsstrategin ger utslag i hög placering jämfört med andra EU-länder.

För den som har upplevt det turbulenta 90-talet i Sverige, med massarbetslöshet, offentligt sparande och social nedrustning kan detta komma som en överraskning. Både Sverige och Finland hade en svacka i början av 90-talet, men fick sedan en snabb återhämtning och bildar nu en ledningsgrupp bland industriländerna tillsammans med Norge och Danmark. I morgon återkommer vi med en diskussion av Sveriges särart, välfärdsutveckling och framtid.

Joachim Vogel Professor i sociologi, Umeå universitet

Stefan Svallfors Professor i sociologi, Umeå universitet

Töres Theorell Professor, föreståndare Institutet för psykosocial medicin, Karolinska institutet

Heinz-Herbert Noll Fil doktor, ZUMA, Mannheim "

DN 040426 sid 4:

"Svenskt barnafödande högre än Sydeuropas."

"Genom att satsa på arbetsmarknads- och familjepolitik har Sverige och övriga Norden skaffat sig strategiska fördelar gentemot övriga Europa. Kvinnornas sysselsättningsgrad är här betydligt högre. Den utbyggda familjepolitiken har också ökat barnafödandet i de nordiska länderna. Samtidigt har födelse-talen i Sydeuropa minskat, från högst i Europa till lägst långt under Sveriges födelse-tal. Det kommer att leda till framtida problem i välfärdsförsörjningen, skriver professorerna Joachim Vogel, Stefan Svallfors och Töres Theorell samt fil doktor Heinz-Herbert Noll i sin andra rapport om välfärdsutvecklingen inom EU."

“Välfärd skapas på arbetsmarknaden och kompletteras genom välfärdspolitik och familjen. Den nationella välfärdsförsörjningen bygger på ett samspel och en arbetsfördelning mellan dessa tre välfärdsinstitutioner. Inom EU har det utkristalliserats tre distinkta strategier, en nordisk, en sydeuropeisk och en centraleuropeisk. I gårdagens artikel visade vi hur detta samspel är konstruerat. Nu visar vi vad de tre strategierna får för effekter för levnadsförhållanden och deras fördelning.

I de nordiska länderna har välfärdseffektiva arbetsmarknader kombinerats med generösa och omfördelade välfärdsinrättningar. Sydeuropa har svaga arbetsmarknader, svaga välfärdsstater, och därför måste familjen ta ett större ansvar för välfärdsförsörjningen. Centrala EU intar en mellanställning.

Statistiken visar att inkomster, fattigdom, jämställdhet, ojämlikhet mellan generationer och samhällsklasser, utbildning, boende, hälsa, familjebildning, barnafödande och mycket annat korresponderar mot ländernas välfärdsstrategier. Den nordiska välfärdsstrategin ger på bred front höga placeringar jämfört med andra EU-länder och Nordamerika.

Ojämlikheten i disponibla inkomster (efter skatt och bidrag) är lägst i de fyra nordiska länderna. Sedan följer de centrala EU-länderna i en klunga och sist kommer Sydeuropa. England har också stora inkomstskillnader. Utanför Väst Europa är inkomstskillnaderna ännu större, med USA som det ledande landet. Under 90-talet ökade dock inkomstskillnaderna över lag, även i Sverige.

Samma bild får vi om vi beräknar fattigdom enligt EU-statistik. Där ligger Norden lägst (cirka 5 procent), sedan följer centrala EU (cirka 10 procent), England (21) och Sydeuropa (cirka 20 procent). Om man räknar fattiga enligt USA:s officiella fattigdomsgräns (i samma penningvärde) är fattigdomskvoten i USA och England tre gånger högre än i de nordiska länderna (trots mycket högre BNP per invånare i USA). Välfärdsstatseffekten syns också i fattigdomen inom utsatta grupper, till exempel arbetslösa, flerbarnsfamiljer och ensamföräldrar. Där har Sydeuropa och England extremt många fattiga, medan effekten är svagare i Norden.

Samma bild ger FN:s nya deprivationsindex (Human Poverty Index HPI-2), som mäter ofärd i vidare bemärkelse, till exempel låg överlevnad efter 60-årsaldern, svag läsförmåga, långtidsarbetslöshet och fattigdom.

Enligt FN bildar Sverige en ledningsgrupp tillsammans med de andra nordiska länderna, med bäst levnadsvillkor. Även EU:s Eurobarometer visar Sverige och Danmark i ledningen.

FN, EU och en rad forskningsinstitutioner har publicerat sammanfattande välfärdsindex, där man med olika ansatser försöker sammanfatta välfärden enligt ett brett välfärdsbegrepp. Indexen ger tämligen enhetliga resultat. De nordiska länderna bildar en ledningsgrupp, sedan följer centrala EU och därefter Sydeuropa. USA placeras oftast efter alla EU-länderna.

Jämlikhet brukar man beräkna separat för könen (jämställdhet), generationer, samhällsklasser, familjetyper, regioner och så vidare.

Olika länder får olika fördelningsstruktur beroende på samspelet mellan arbetsmarknad, välfärdsstat och familj.

Även här ser man tydliga skillnader mellan norra, centrala och södra EU. Jämställdheten är bäst och klasskillnaderna är minst i Norden. Däremot är generationsskillnaderna större i Norden än i Sydeuropa. Det beror på familjens roll. I Sydeuropa bor ungdomar med sina föräldrar upp till 30-årsåldern och gamla bor ofta med sina medelålders barn.

Fattigdom i Norden gäller framför allt etableringsfasen i 20-årsåldern: man flyttar hemifrån tidigt, innan man är etablerad på arbetsmarknaden.

Mer allmänt kan sägas att arbetsmarknad, välfärdsstat och familj bildar förutsättningarna för individuell välfärd. De bildar en institutionell infrastruktur som varierar avsevärt inom EU. Befolkningen anpassar sig till dessa förutsättningar och planerar sina liv därefter. Detta förklarar också grundläggande skillnader inom EU i fråga om familjebildning, barnafödande, separationer och kvinnors sysselsättning, med långtgående konsekvenser för ekonomisk utveckling och samhällsekonomi.

Norden har en rad strategiska fördelar. Vi har länge haft en väsentligt bättre kvinnoysselsättning. Bakgrunden är en samverkan mellan värderingar (egen karriär, ekonomiskt oberoende) och infrastruktur för att kunna kombinera karriär och barn. För det behövs en god familjepolitik. Det är tre faktorer som måste finnas på plats: arbetstillfällen, offentligt finansierad barntillsyn och föräldrapenning.

En jämförande EU-studie visar att Norden visar vägen i denna riktning. Sydeuropa, England och Irland ligger långt efter. Vi kan följa denna trend i Europa sedan 70-talet. I takt med utbyggnaden av familjepolitiken ökade barnafödandet i Norden från den lägsta i Västeuropa till den högsta mot slutet av 80-talet. Sedan kom en ny minskning under 90-talskrisen (Sverige och Finland).

Mest anmärkningsvärt är att födelsetalen i Sydeuropa har minskat under samma period, från högst i Europa till lägst, långt under Sveriges födelsetal. Förklaringen är en ökande konflikt mellan värderingar (kvinnors krav på egen karriär) och tillgången på jobb, och en familjepolitik som inte följer med värderingarna.

Resultatet ser vi på bred front. I Sydeuropa ökar kvarboendet hos föräldrarna, parbildningen sker allt senare, barnafödandet minskar och sker senare. I Sverige ökar i stället separationerna (på grund av ekonomiskt oberoende), parbildningen sker mycket tidigare än söderöver (lägre ungdomsarbetslöshet) och barnafödandet är relativt högt.

Vi har också registrerat tydliga hälsoskillnader mellan de tre välfärdsstrategierna. Medellivslängden är högst i Sverige. Spädbarnsdödligheten är lägre i Norden än i resten av EU, högst i England och USA.

Hälsa och överlevnad har ett komplicerat orsakssamband. Miljöpåverkan (arbetsmiljö, ekonomisk otrygghet) och god sjukvård för alla är huvudfaktorer. Vi menar att överlevnad har en viktig bakgrund i tillgång till vård för de mest utsatta. Vi har också haft jämförelsevis liten belastning från hälsorelaterad livsstil som rökning, alkoholkonsumtion och övervikt.

Folkhälsostatistiken visar att Sverige och Danmark har minst självrapporterad ohälsa och att hälsoproblem är vanligare i södra EU. Detaljstudier visar bland annat att dödligheten i hjärt-kärlsjukdom är låg. Det tyder på relativt god och avancerad sjukvård.

Däremot ser vi ökade psykosomatiska problem som oro och sömnlöshet under 90-talet. Trots den svåra 90-talskrisen är dock hälsoläget relativt bra i internationell jämförelse. Aktuella framtida hälsorisker är ökad alkoholkonsumtion.

Hur ser då medborgarna på välfärdssystemet i sitt land? Internationella undersökningar visar att väljarna i Sverige och övriga Norden har betydligt högre förväntningar på statliga insatser. Man vill oftare att staten ska ingripa och omfördela det marknaden har fördelat, särskilt när det gäller arbetsmarknaden och inkomstojämlikheten.

Mer oväntat är att de svenska åsiktsskillnaderna mellan arbetare och högre tjänstemän är större än i Storbritannien, Tyskland och USA, trots att klasskillnader i dessa länder (i resurser och levnadsvillkor) faktiskt är större.

I Sverige framträder annars en bild av åsiktsstabilitet. Opinionen kring välfärdspolitikens omfattning, organisering och finansiering förändras obetydligt. Stödet är fortsatt lika starkt för höga skatteutgifter för välfärdspolitik, för offentlig organisering och för kollektiv finansiering som tidigare.

Under 90-talskrisen blev de breda tjänstemannagrupperna mer lika arbetarna i sina åsikter, kanske en effekt av ökande otrygghet. I den senaste undersökningen 2002 ser vi att egenföretagare blivit allt mer kritiska till höga välfärdsutgifter, offentlig organisering och kollektiv finansiering.

Vår rapport visar att EU-länderna har valt olika strategier för sin välfärdsproduktion. Länderna grupperar sig från nord till syd i tre likartade strategier och därmed även med likartade välfärdsutfall.

Forskningen kring levnadsförhållanden pekar mot lättbegripliga mekanismer. Välfärden blev bättre och jämlikare i länder som lyckades maximera sysselsättningen. Detta gäller de nordiska länderna. En "välfärdseffektiv" arbetsmarknad är grunden för att kunna finansiera en generös välfärdsstat, som genom inkomstomfördelning, generella socialförsäkringar och subventionerade tjänster ytterligare begränsar fattigdom och ojämlikhet, och som stimulerar sysselsättningen genom arbetsmarknadspolitik och familjepolitik.

Vi får ständigt påminnelser om symbiosen mellan arbetsmarknad och välfärdsstat under tillfälliga konjunktursvackor. Just nu är det

Tysklands tur att anpassa sina offentliga välfärdssystem efter arbetsmarknaden. På 90-talet gällde det Sverige och Finland.

Hur har då välfärdsförsörjningen förändrats mer långsiktigt och vart är vi på väg? Alltför låg sysselsättning är ett kvarstående problem i de flesta EU-länder, särskilt i Sydeuropa. De nordiska länderna har försvarat sin ledande ställning när det gäller sysselsättningen efter en svacka i början av 90-talet.

De offentliga välfärdsinsatserna ökade reellt under 90-talet i alla länder. EU rörde sig alltså i nordisk riktning. De nordiska länderna har flera viktiga konkurrensfördelar. Det finns fortfarande betydande skillnader i familjepolitiken inom EU, vilket kommer att bli alltmer problematiskt framför allt i Sydeuropa.

Det är en idyllisk bild vi har målat för Norden vid sekelskiftet, när vi diskuterar Sverige i ett internationellt perspektiv. Men om vi ser på svensk välfärd i ett tidsperspektiv så blir bilden mer problematisk. Statistiska centralbyråns välfärdsrapporter visar att många positiva trender bröts i början av 90-talet, med massarbetslöshet, realinkomstminskningar, ökad fattigdom, hälsoförsämringar och marginalisering av ungdomar och invandrare. Väljarstödet för den svenska modellen är dock fortfarande starkt. Modellen har blivit slankare, men Sverige har behållit sin särart och ledning inom EU. Återhämtningen har ännu bara kommit halvvägs.

Joachim Vogel Professor i sociologi, Umeå universitet

Stefan Svallfors Professor i sociologi, Umeå universitet

Töres Theorell Professor, föreståndare Institutet för psykosocial medicin, Karolinska institutet

Heinz-Herbert Noll Fil doktor, ZUMA, Mannheim"

7951 Sociologi, socialvårdsmiljöer, socialvårdsverksamheter.

Exempel på verksamheter:

79510 Allmänt. 79511 Sociologi. 79513 Social frågor, socialt läge. 79514 Samhällets vårdproblem, socialvård. 795140 Socialhjälpens organisation. 795141 Samhällsförhållanden som påverkar levnadsnivå: näringsstruktur, nya familjetyper. 795142 Individuella förhållanden som kan föranleda vårdinsatser: dålig ekonomi, arbetslöshet, bristande utbildning osv. 795144 Samhälleliga hjälpformer, socialvård. 7951440 Heminstitutioner, daghem, ålderdomshem, blindas etc. 7951442 Materiell hjälp: understöd, barnbidrag, föräldrapenning, naturbidrag skolmåltider. 7951444 Immateriell hjälp: rådgivning, samtalsterapi, gruppterapi, familjeplanering mm. 7951446 Aktivering till självhjälp. 7951448 Social infrastruktur, socialvårdsmiljöer. 795146 Personer i socialvård. 7951462 Socialarbetare. 7951465 Hjälpbehövande. Barn. Sjuka barn. Spädbarn. Barnvårdscentraler. Ungdomar. Fritidsgårdar. Åldringar. Utlänningar. Invandrare. Flyktingar. Sjuka. Handikappade. Blinda. Synsvaga. Dövstumma. Invalider. Rörelsehindrade. Mentalsjuka. Utvecklingsstörda. Arbetslösa. Militärer. Soldathem. Sjömanshem. Låginkomsttagare. Krigsskadade. Föräldralösa barn. Fosterbarn. Fosterhem. 79516 Kriminologi. (SAB Oa, Oh, Oepa . DC 301, 309, 36, DK 316, 304, 308, 36, 343.9)

7952-7956+ 7958-7959. Sociala miljöer och sociala verksamheter av olika slag.

Exempel:

Brottslingar av olika slag, poliser, kriminalvård, anstalter, brottsoffer, utanförslap, Jämlikhet, jämställdhet, invandrare, flyktingar, segregation, integration, fylleri, narkotika, spelklubbar, porrklubbar, övervakning etc och vanliga miljöer.

SVTs program Uppdrag granskning gäller vanligen sociala miljöer som inte fungerar väl och som behöver förbättras.

7952-7956:

(SAB delar av KT och M mm. DC, DK delar av 39 mm)

7952 Olika sociala miljöer med anknytning till fysiska forntidsmiljöer
Motsvarande byggda miljöer se 722

7953 Olika sociala miljöer med anknytning till fysiska medeltidsmiljöer.(ca 300-1400). Motsvarande byggda miljöer se 723

7954 Olika sociala miljöer med anknytning till Nya tidens fysiska miljöer. Motsvarande byggda miljöer se 724

7955 Olika sociala miljöer och verksamheter med anknytning till offentliga byggnader och affärs-och industribyggnader o d.

Bl a polis och kriminalvård. Motsvarande byggda miljöer se 725.

De ekonomiska verksamheterna ingår vanligen i 61/69

79551 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till Offentliga byggnader. Förvaltningsbyggnader.

Byggnader:

72511 Riksdagshus. Parlamentsbyggnader. 72512 Ministerier. Kanslihus. Byggnader för utländska beskickningar. 72513 Kommunala

byggnader. Stadshus. Kommunalhus. Landstingshus. 72414 Byggnader för tull, skattemyndigheter och ämbetsverk med finansiella uppgifter. 72515 Domstolsbyggnader. Rådhus. Tingshus. Arkivbyggnader. 72516 Posthus. Telebyggnader. 72517 Residensbyggnader. Länsresidens. Landsstatshus. Tjänstebostäder. 72518 Militära byggnader. Kaserner. 725188 Polishus. 72519 Övriga offentliga byggnader. 725191 Brandstationer. 725192 Bårhus. 725193 Byggnader för vattenverk, avloppsverk och vattenreningsverk. 725194 Toaletter för allmänheten. Sanitära anläggningar. 725198 Elektricitetsverk.

Verksamheter:

bl a polisväsendet: O Polisverksamheter, organisation , personal o d. O Polisens övervakning av allmän ordning och säkerhet. O Övervakning av moralen, fylleri, narkotikahantering, spelklubbar porrklubbar etc. O Allmän säkerhet. O Trafikpolis.
(SAB Oepb . DK 351.7, 351.8)

79552 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till merkantila byggnader, affärshus, kontorshus.

Byggnader:

72521 Butiksbyggnader. Varuhus. Stormarknader. 72522 Byggnader med bostäder samt butiker, kontor o.dyl. 72523 Kontorshus. 72524 Bankbyggnader. 72525 Börshus. Byggnader för handels- o hantverksorganisationer. 72526 Saluhallar. 72527 Salutorg. 72529 Övriga merkantila byggnader

79553 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till transport-och kommunikationsväsen.

Byggnader:

72531 Järnvägsstationer. Tunnelbanestationer. Godsmagasin. Övriga byggnader för spårbunden trafik. Verkstäder. Stallar. 72534 Byggnader för hamnändamål. Färjelägen. Varv. Dockor. Fyr torn. 72535 Lagerhus. Kylhus. 72536 Silobyggnader. 72538 Byggnader för vägtrafik. 725381 Garage och parkeringshus. 725382 Verkstäder. 725383 Tvättanläggningar. 725384 Bensinstationer. 725388 Bussta-

tioner. 72439. Flygplatsbyggnader. Hangarer.

79554 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till industribyggnader, fabriker, verkstäder, lantbruksbyggnader.

Byggnader:

O Byggnader för lantbruk, sädesmagasin, stallar, ladugårdar o dyl till verksamheterna 63. O Byggnader för energiförsörjning, kraftverk o d till verksamheter i 644 . O Byggnader för tillverkningsverksamheter i 66/69.

79555 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till sjukhus, vårdhem, ålderdomshem, barnhem o d.

Byggnader:

72551 Sjukhus. Lasarett. Kliniker. Barnbördshus. Vilohem. Sanatorier. 72552 Mentalsjukhus. 72553 Anstalter för psykiskt utvecklingsstörda. 72554 Blindinstitut. Dövstumsinstitut. 72555 Vårdhem för rehabilitering. 72556 Ålderdomshem. Pensionärshem. Gästhem. 72557 Barnstugor. Barnhem. 72559 Djursjukhus.

79556 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till fängelser o d. Byggnader:

72561 Fängelser. 72563 Korrektionsanstalter för vuxna. 72564 Uppfostringsanstalter för minderåriga. Skyddshem. 72565 Alkoholistanstalter.

Verksamheter

bl a kriminallvårdsverksamheter o d: O Kriminalvårdens organisation o d. O Fångvårdsanstalter. O Fängelsesystem. Ordningsregler. Fängelsevård. O Fängelsepersonal. O Straffverkställighetens olika grader. Enskild cell. Straffmildring. O Brottsförebyggande verksamhet. (SAB Oeq. DK 343.8)

79557 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till restauranger, serveringsställen, badinrättningar, parkbyggnader.

Byggnader:

72571 Restauranger. Barer. Konditorier. Kiosker o.dyl. 72573 Badanläggningar. Saunas. 72574 Simhallar. Friluftsbad. 72575 Badortsbyggnader. Kasinon o.dyl. 72576 Byggnader i parker. Paviljonger o.dyl.

79558 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till fritid, underhållning och sport.

Byggnader:

72581 Konserthus. Konsertsalar. 72582 Teaterbyggnader mm. 725821 Operahus. 725822 Övriga teatrar. Friluftsteatrar. 725823 Musikkafeer. Varieteer. Danssalonger o.dyl. 725824 Biografer. 725826 Byggnader för sport. Cirkusbyggnader. Stadions. 72583 Samlingslokaler. Föreläsningslokaler. Konferenslokaler. 72584 Biljarder. Kägelbanor. Bowlingbanor. 72585 Gymnastikbyggnader. Inomhusarenor. 72586 Byggnader och anläggningar för vinter- och issport, cykel- och motorsport. 72587 Byggnader och anläggningar för vattensport. Båthus. 72586 Ridhus. Trav- och galoppbanor. 72589 Övriga idrottsanläggningar och detaljer till sådana t.ex. läktare.

79559 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till diverse offentliga byggnader.

Byggnader:

72591 Utställningsbyggnader. 72592. Provisoriska och flyttbara utställningsbyggnader. 72594 Monument. Obelisker. Fontäner o.dyl. 72595 Brobyggnadsverk ur gestaltningssynpunkt. 72596 Stadsportar. Stadsmurar. Vallar. Inhägnader

7956 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till död, begravning och religion. Se även 20/29.

Byggnader :

7261 Hednatempel. Helgedomar. 7262 Moskeer. Minareter. 7263 Synagogor. 7264 Kapell. 7265 Kyrkor. 7266 Katedraler. Domkyrkor. 7267 Kloster. Icke-kristna kloster. Lamakloster o.dyl. 7268 Begravningskapell. Krematorier. Kolumbarier. Mausoleer. Grav-

vårdar. 7269 Övriga kyrkliga byggnader. Biskopssäten. Prästgårdar. Byggnader vid vallfartsorter.

Verksamheter bl a:

O Begravning. O Kremering. Eldbegängelse. Likbränning. O Balsamering. Mumier. Dödsmasker. O Likvaka. O Sorg. O Begravnings-seder. Sorgetåg. Dödsdanser. Dödsklagan. Offer. Gravöl. (Praktiska verksamheter ingår i 614). Religiösa verksamheter ingår huvudsakligen i 20/29.

(SAB del Mz, se även 2. DC, DK 393)

7957 Sociala miljöer och verksamheter med anknytning till undervisnings- o forskningsanstalter o d.

Byggnader:

(Ingår i 7957: 7271 Skolbyggnader. 72712 Folkhögskolor. Internat-skolor. 7273 Universitet. Högskolor. 7274 Fackskolor. Yrresskolor. Hantverks-institut. 7275 Forskningsanstalter. Vetenskapliga institut. Labora-torier.)

7276 Vetenskapliga museer. Zoologiska och botaniska trädgårdar. 7277 Konstmuseer. Konstgallerier. Utställningsateljéer. 7278 Biblioteksbyggnader. Arkivbyggnader. Biblioteks- och arkivbyggnader för speciella användare. 72791 Observatorier. Planetarier. 72794 Radio- och televisionstationer. Radarstationer. 72794 Ritningsbyråer. Konstnärsateljéer. Fotoateljéer. 72798 Filmstudieateljéer. Byggnader för filmhögskolor.

7958 Social miljöer och sociala verksamheter med anknytning till boende.

Byggnader:

7281 Bostadhus och bostäder allmänt. Bostäder i tätorter. Bostäder på den egentliga landsbygden. 72818 Provisoriska bostäder. Nödbostäder Baracker. 7282 Flerfamiljshus i flera våningar och trapphusenheter. 72822 Flerfamiljshus med stort antal trapphus och lägenheter. 728224 Flerfamiljshus med mindre än 12 lägenheter. 728226 Kollektivhus. 7283 En och två-familjshus. Villor. Radhus.

Vinkelhus. 72831 Radhus. 72834 Tvåfamiljshus. Kopplade hus. 72837 Enfamiljshus. Friliggande hus. Villor. Egnahem. 72838 Marknära hus. Vinkelhus. Atriumhus. 7284 Klubbhus. Föreningshus. 7285 Hotell. Gästgivargårdar. Motell. 72851 Hotell i städer och tätorter. 72852 Hotell vid badorter o.dyl. 72853 Gästgivargårdar. Motell. 728 54 Ungdomshärbärgen. 7286 Lantgårdar. Bondgårdar. 7287 Fritidshus. Sommarvillor. Sportstugor. 72871 Weekendvåningar o.dyl. 72876 Husvagnar. Trailers. 72877 Husbåtar. 7288 Borgar. Slott. Herrgårdar. 72881 Borgar (befästa). 72882 Slott. 72883 Herrgårdar. 7289 Ekonomibyggnader o d se även 7254.

7959 Social miljöer och verksamheter i grupper, folkrörelser, föreningar o d.

7957 Sociala miljöer och verksamheter, med anknytning till undervisnings- och forskningsanstalter o d.

Byggnader:

7271 Skolbyggnader. 72712 Folkhögskolor. Internatskolor. 7273 Universitet. Högskolor. 7274 Fackskolor. Yrkesskolor. Hantverksinstitut. 7275 Forskningsanstalter. Vetenskapliga institut. Laboratorier.

Verksamheter

bl a undervisning 79571 / 79578: 79571 Undervisningens organisation, skoladministration. 795710 Undervisning, allmänt. 795711 Skolledning, lärare, övrig personal. 795712 Skolorganisation. 795713 Pedagogisk metodik. Former för undervisning och utbildning. 795714 Pedagogiska system. 795715 Skolordning, disciplinfrågor. 795716 Skolgårdar, skolbyggnader, skolinventarier, undervisningsmateriel, läromedel. 795717 Skolsociala åtgärder, skolhygien, skolhälsovård. 795718 Livet i skolan, föreningar, traditioner. 79572 Undervisningsämnen för alla stadier och skolformer. 79573 Skolundervisning, allmän grundutbildning, allmänbildande skolformer. 79574 Folkbildning, utbildning utanför skolans ram. 79576 Specialundervisning, särskolor. 79577 Fackskolor, yrkesskolor, yrkesutbildning. 79578 Universitet och högskolor. 79579 Sociala miljöer med anknytning till undervisningsanstalter.

(SAB E, DC, DK 37)

7957. Lärarutbildningen.

DN 070213 sid 4:

“ **Det behövs en totalöversyn av svensk lärarutbildning** “

“ **Lärarbasen Metta Fjelkner: Vi kan inte stödja dagens lärarutbildning som är ett akademiskt sorgebarn. Lärarutbildningsreformen från 2001 har blivit ett misslyckande. Många nyutexaminerade lärare undervisar i ämnen som de saknar utbildning i. Det finns minst 379 olika examensvarianter som gör det omöjligt att finna lämpliga lärartjänster. Det allmänna utbildningsområdet där lärarrollen ska utvecklas riskerar att bli en slasktratt. Regeringen måste, helst i bred politisk enighet med oppositionen, låta en statlig utredning göra en totalöversyn av lärarutbildningen, skriver ordföranden i Lärarnas riksförbund Metta Fjelkner.** “

“ Lärarnas riksförbund stod bakom lärarutbildningsreformen från 2001. Det är efter noga övervägande som vi nu kan konstatera att vi inte längre kan stödja dagens lärarutbildning. Det är ett konstaterande som vi djupt beklagar. Detta misslyckande innebär att eleverna i skolan får sämre möjlighet att nå målen, samtidigt som lärarstudenter valt att satsa uppemot 5,5 år av sitt liv på en utbildning som inte tillräckligt väl förbereder dem för det yrke som de ska utöva.

Jag går här igenom några områden som måste åtgärdas för att en ny utbildning ska klara de uppgifter som krävs för att ge dagens och morgondagens lärare den kunskapsbas och kompetens som vi kräver.

1. Nya lärare är inte anställningsbara.

Alla elever har rätt att utbildas av lärare som har utbildning för de ämnen och de skolår som de ska undervisa inom. Så är det inte idag.

En registerkörning, som genomförts av lärarorganisationerna och omfattar drygt 3 400 lärare som examinerats från den nya

lärarutbildningen, visar att de har sammanlagt minst 379 olika examensvarianter! Var och en förstår att det inte går att finna tjänster som matchar alla dessa kombinationer.

Som ett led i vår uppföljning av utbildningen har vi nyligen låtit genomföra djupintervjuer med nyexaminerade lärare.

Många nyexaminerade lärare undervisar i ämnen de saknar utbildning i. En lärare som utbildats mot grundskolans senare år berättar att hon har ansvar för hela NO-undervisningen trots att hon endast är utbildad i kemi. En annan berättar att handledaren tyckte den dåvarande lärarstudenten skulle praktisera i ämnen utan att vara utbildad i dem, detta för att vara förberedd på att det är klasslärartjänster som erbjuds efter examen.

2. Stärkt statlig styrning.

Inom dagens lärarutbildning har såväl staten som respektive lärosäte abdikerat från sitt dimensioneringsansvar. I stället att planera utifrån kommande behov, utbildas många lärarstudenter till arbetslöshet, medan det inom andra områden råder en skriande brist på utbildade lärare. Staten har fritt överlåtit till respektive högskola att anordna olika varianter av lärarutbildningar. Lärosätena låter i sin tur lärarstudenterna fritt välja ämneskombinationer.

Lärarnas riksförbund anser att staten måste ta ett tydligare ansvar för dimensioneringen av lärarutbildningen. Det är önskvärt med en ökad specialisering av lärarutbildningen. Det är inte rimligt att i princip alla lärosäten kan anordna alla lärarutbildningar. Vi tror att staten genom Högskoleverket måste begränsa och i vissa fall dra in examensrätten för olika lärosäten.

3. Brister inom ämneskunskaperna.

Det är med ämneskunskaper kopplat till goda lärarkunskaper som grund, som lärarna ska bedriva sin undervisning. Utan djupa ämnes-

kunskaper saknas förutsättningar för lärarna att bedriva en högkvalitativ undervisning.

Dagens lärarutbildning har inneburit, med några få undantag, att ämneskunskaperna har nedprioriterats. Blivande gymnasielärare inom exempelvis moderna språk och matematik läser mindre inom sina ämnen i dag än i tidigare utbildning.

Vi anser att det är bekymmersamt att kraven på ämnesdjup verkar variera kraftigt mellan olika lärosäten. I en studie där Högskoleverket har granskat hur mycket traditionell litteraturvetenskap de blivande svensklärarna får inom sin utbildning visar att det finns blivande lärare i svenska på gymnasiet som endast har med sig åtta poäng i litteraturvetenskap!

4. Studenterna kritiserar det allmänna utbildningsområdet.

I en undersökning som lärarorganisationerna presenterade 2006 var lärarstudenterna mest kritiska mot det allmänna utbildningsområdet, det vill säga den del av utbildningen där lärarrollen ska utvecklas i förhållande till de ämnen som studenten har läst. Det gällde bland annat centrala områden som betygsättning, konflikthantering och utvecklingssamtal.

Det finns en uppenbar risk för att det allmänna utbildningsområdet blir lärarutbildningens slasktratt. Där ska alla lösningar på samhällets och skolans problem inrymmas. Vi anser att det är viktigt att det förs en konstruktiv diskussion kring lärarutbildningens innehåll, för att det ska vara möjligt måste det vara tydligt vilka delar som det allmänna utbildningsområdet innehåller. Eftersom utbildningen markant skiljer sig åt beroende på vilket lärosäte man studerar vid är detta i dag en omöjlighet.

Lärarnas riksförbund anser att det ska finnas nationella kursplaner inom det allmänna utbildningsområdet. En kursplan som anpassas till

den skolform och de ämnen som den blivande läraren avser att undervisa inom.

5. Inordna lärarutbildningen i Bologna processen.

Det skulle vara olyckligt för Sverige och för lärarna om lärarutbildningen, som enda svenska högskoleutbildning, skulle stå utanför den europeiska normen.

Den nya examensordningen som regeringen nu föreslår ska införas i all högre utbildning i Sverige från den 1 juli i år är en anpassning till det europeiska samarbetet. Det ska bli lättare att studera och arbeta i andra länder när utbildningarna blir jämförbara. Då måste även lärarutbildningen anpassas till det europeiska samarbetet. Därmed kommer forskningsmöjligheterna att regleras och kvaliteten höjas. Vi menar att regeringen bör hålla fast vid vad som är akademiskt riktigt och till intentionerna i den så kallade Bolognaöverenskommelsen, oavsett vad ideologer inom lärarutbildningarna anser om saken. Frågan är om Sverige ska ha en internationellt erkänd lärarutbildning, med tydliga kravnivåer, eller om lärarutbildningen även fortsättningsvis ska betecknas som ett akademiskt sorgebarn.

6. Stärk den verksamhetsförlagda utbildningen.

Studenter ska få en verksamhetsförlagd utbildning, eller praktik, i den omfattning som föreskrivs. Detta sker inte. När en större del av en statlig utbildning sker ute på skolorna måste resurser tillföras. Staten måste därför, på samma sätt som gäller för utbildningen till läkare, öronmärka medel för detta uppdrag.

Vi vill se en lärarutbildning som bygger på kända kombinationer som enkelt ska kunna matcha kommunernas och de fristående skolornas behov av lärare. Vi anser att den lärarutbildningsutredning som kommer att tillsättas av regeringen bör överväga möjligheterna att för grundskolan inrätta en kombinerad klass- och ämneslärarutbildning. För att sedan successivt införa fler ämneslärare under senare delen av grundskolan.

- En statlig utredning med uppdrag att göra en totalöversyn av lärarutbildningen måste tillsättas redan i vår. Översynen ska gälla både struktur och innehåll.

- **En bred politisk enighet med stöd från oppositionspartierna är eftersträvansvärd. Den borgerliga majoriteten bör också därför brett förankra de viktiga besluten om lärarutbildningen.**

Sverige behöver välutbildade lärare som förmedlar kunskap och kan ge eleverna redskap att möta yrkeslivets och framtidens krav. Därför förväntar vi oss att regeringen kommer att låta lärarutbildningen genomgå grundläggande förändringar, och att åtgärda de problem jag här tagit upp.

METTA FJELKNER “

“ Lärarutbildningen.

I november 2006 presenterade Högskoleverket (DN Debatt 28/11) tre rapporter som bland annat visade på stora kvalitetsbrister i lärarutbildningen, låga krav på studenterna samt att var fjärde examinerad lärare borde ha blivit underkänd.

Metta Fjelkner är förbundsordförande för Lärarnas riksförbund och ledamot i Sacos styrelse sedan 2000. Hon utexaminerades vid Lärarhögskolan 1973 och har tjänstgjort som adjunkt. “

7957. Bris om mobbning i skolan.

DN 070214 sid 6:

“ 20 procent fler mobbade barn slog larm till Bris år 2006.”

Bris-ordföranden Ingela Thalen: Skolan och vuxensamhället sviker barn och ungdomar som drabbats av psykisk ohälsa.

Mobbningen håller på att bli ett allt större problem i skolan - oavsett hur många antimobbningsplaner, kompisstödjare och rutiner som finns. Bris kontakter med barn och ungdomar visar på en 20-procentig ökning av larm som berör psykisk ohälsa. Det som oroar oss mest är att de mobbade barnen inte vågar tro att de kan få hjälp av skolan och vuxensamhället. Vi uppmanar därför skolminister Jan Björklund att under arbetet med den nya skollagen hörsamma alla de barn som bekräftar att skolans resurser inte räcker till för att stoppa mobbningen. Det skriver Ingela Thalen och Göran Harnesk, förbundsordförande respektive generalsekreterare i Bris, som i dag presenterar sin årliga rapport. “

“ Under 2006 hade Bris drygt 21 000 stödjande kontakter med barn och ungdomar via Barnens Hjälptelefon och Bris-mejlen. Jämfört med förra året är det en ökning med elva procent.

Mobbning är ett av Bris genom tiderna största och tyngsta kontaktområden. År efter år lyssnar vi på barns erfarenheter av utfrysning, ryktesspridning, verbala kränkningar och misshandel. Vi hör smärtan och får ta del av den bristande livsvilja som blir konsekvenser av en långvarig mobbning.

"Jag känner migså mobbad på alla sätt. jag är rädd för att börja i 6-an för jag är rädd att alla kommer fortsätta mobba mig. jag har gjort allt dom säger att man ska göra. men inget hjälper. jag vill bara göra själv rnor-d. " Mejl från flicka, I2 år

Diskriminering och kränkande behandling är ett för året nytt be-

grepp som är anpassat till den nya lagstiftningen. Begreppet vidgar definitionen av mobbning och skärper rektorers, lärares och personals ansvar. Bris välkomnar den pågående debatten om elevers utsatthet i skolan. Men de barn som kontaktar Bris vittnar alltför ofta om brister i vuxnas bemötande av dem.

Vi kan konstatera att oavsett hur många antimobbningsplaner, kompisstödare och rutiner som finns hjälper det inte om inte vuxna förmår att se, agera och ta ansvar när barn och unga kränks.

"De kallar mig bög oc hjävla blatte. Jag pratat med lärarna de säger att jag får vänta och se, se vad då?" Mejl från pojke, 15 år

Skolan har idag ett tydligt uppdrag att förebygga, förhindra och åtgärda alla former av kränkningar. Barn har rätt till en miljö där de känner sig trygga och respekterade, och där vuxna är tydliga i sitt ansvarstagande för detta. I dag vet vi dess värre att många lärare och rektorer saknar kunskap och nödvändiga redskap för att utforma en sådan miljö.

Bris vill därför se en kraftig satsning på lärares och skolpersonals psykosociala kompetens - kunskaper i grupprocesser, ledarskap, konflikthantering och barnperspektiv. Mobbning bör i första hand ses som ett fenomen som uppstår i grupper. Det är alltså inte främst en individfråga som kan lösas genom straff eller förflyttningar av enskilda barn. Vi vet att vaktmästare, måltidspersonal, fritidsledare och lokalvårdare fyller viktiga funktioner som närvarande vuxna och behöver bekräftas som sådana.

Att fara illa av långvarig mobbning i skolan är en bakomliggande orsak till psykisk ohälsa. Samtal, mejl och webbinlägg som berörde den psykiska ohälsan bland barn och unga fortsatte att öka markant under förra året. Under 2006 hade Bris närmare 5 000 stödjande barnkontakter som handlade om detta område. Det är en ökning med 20 procent jämfört med 2005.

Det är främst via mejl som vi får kunskap om att den psykiska ohäl-

san ökar bland barn och ungdomar. I nio fall av tio är det tonårsflickor som beskriver depressioner, nedstämdhet och ångest - eller symtom i form av självskadebeteende, sömnproblem eller ätstörningar

"Min ork är slut, jag orkar inte med livet; maten, skolan och träningen. Allt är så svårt, allt handlar om mat, utseende, vikt, uppmärksamhet....jag kan inte ta mig ur det här." Mejl från flicka, 14 år

Dessa barns och ungdomars berättelser vittnar om en känsla av ensamhet och av att inte duga. Att inte passa in och att inte orka med kraven. Det kan också handla om en bakgrund med utsatthet av fysisk och psykisk misshandel eller sexuella övergrepp.

Det som oroar oss mest i barnens och ungdomarnas berättelser är att man genomgående har en låg tilltro till att över huvud taget kunna få hjälp. Barn och unga redogör för ett bristfälligt eller obefintligt stöd från omgivningen och samhället. Själva känner de ibland ett stort motstånd mot att söka hjälp eller vet inte vart de ska vända sig. Bilden förstärks på arenan Diskussionsforum på vår hemsida Bris.se, där barn och ungdomar berättar för varandra hur minimal hjälpen har varit när de har vänt sig till exempelvis lärare, socialtjänst eller barn- och ungdomspsykiatri, Bup. Samtidigt oroar de sig för vad som ska hända om samhällsapparaten kopplas in med myndighetskontakter och utredningar när det gäller till exempel olika sorters övergrepp i hemmet.

Bilden av en otydlig och opålitlig sekretess växer fram. Många barn förklarar att de vill få hjälp utan att föräldrarna blandas in - annars kan det kvitta. Barn vittnar om att kontakten mellan professionella vuxna och barnets föräldrar ofta sker bakom barnets rygg, man är osäker på om och när personalen ringer hem till föräldrarna, eller om skolkuratorn rapporterar för annan personal.

"Jag kommer inte att våga prata på Bup för dom berättar väl också för mina föräldrar om mardrömmarna och skärningen som skolsyster och kuratorn gjorde." Mejl från flicka, 13 år

Vår slutsats är att barn som lever i utsatthet i skolan och barn som drabbats av psykisk ohälsa måste få betydligt bättre och snabbare hjälp. Och bemötandet är ytterst angeläget: dessa barn behöver få mötas av förståelse för hela sin livssituation. Skolan möter alla barn och skolans arena kan vara livsviktig för barn som inte har tillräckligt stöd hemma. Skolan kan också länka vidare till andra instanser som kan hjälpa barn som mår dåligt. Behovet av bättre samverkan mellan till exempel skola och socialtjänst är välbekant .

Den nya skollagen förbereds och växer fram på utbildningsdepartementet under 2007. Vi uppmanar därför skolminister Jan Björklund och den sittande utredningen att hörsamma de barn och ungdomar som ringer och skriver till Bris och gång på gång bekräftar att skolans resurser inte räcker.

• Elevvårdspersonal behöver utbildning i bemötande av barn. Bris anser att den elevvårdande personalen - även lärare - ska ha rätt till fortbildning och fördjupning på huvudmannens, ofta kommunens, bekostnad. Den psykosociala kompetensen måste tydligare komma in i alla grundutbildningar som berör barn och ungdomar.

• Sekretessen för både personal inom skolan och socialtjänsten behöver tydliggöras. Bris uppfattning är att det många gånger föreligger en osäkerhet om vilken sekretess som gäller i skolan. Både personal och elever behöver på ett tydligare sätt förstå vilka sekretessbestämmelser som gäller inom skolans olika verksamheter.

• Elevhälsan måste öka sin tillgänglighet för de barn som behöver dem. I dag är det alltför svårt att få tag på till exempel skolsköterskan

eller kuratorn. Elevhälsan måste utökas oavsett vem som är huvudman för de olika elevhälsoverksamheterna. Om det är olika huvudmän som tillsammans bedriver elevhälsan/ skolkötersvården bör det av skollagen framgå att huvudmännen har ett samarbetsansvar.

Bris anser att man konkret och kvantitativt behöver öka antalet skolpsykologer och kuratorer på varje skola. I nuvarande skollagen står att "För skolkötersvården skall finnas skolläkare och skolsköterska". Vi menar att det är dags att komplettera texten i skollagen: "För skolkötersvården skall finnas skolläkare, skolsköterska, skolpsykolog och skolkurator".

**INGELA THALÈN
GÖRAN HARNESK “**

“ Bris.

Barnens rätt i samhället, är en ideell, partipolitiskt och religiöst obunden organisation som bistår barn som far illa och vill vara en länk mellan barn, vuxna och samhälle. Målet för Bris verksamhet är att stärka barns och ungdomars rättigheter och förbättra deras levnadsvillkor, vilket sker med FN:s barnkonvention som riktmarke.

Barn och ungdomar kan själva anonymt kontakta Bris genom Barnens Hjälptelefon och Bris-mejlen. Bris ger årligen ut en rapport om barns psykiska ohälsa.

Bris bildades 1971. Tidigare socialministern Ingela Thalen blev ordförande 2005. “

7957. Mobbning i skolorna.

DN 070216 sid 6:

“ Vart tredje mobbningsfall utförs av lärare mot elev.”

“ Ny unik databas avslöjar: Kvinnliga lärare kränker pojkar och flickor medan de manliga kränker enbart pojkar.

Mer än varannan lärare och rektor som får vetskap om mobbning i skolan väljer att inte reagera alls. Detta trots att drygt sex av tio mobbningsoffer utsätts för kränkningarna under minst ett och ofta flera år. I själva verket är 37 procent av kränkarna lärare. Av dessa är 66 procent kvinnor. Mindre än var tionde mobbad elev som uppmärksammas får hjälp från skolan. Ändå är andelen mobbningsoffer som gett sig till känna bara toppen av ett isberg, skriver pedagogikprofessorn Peter Gill och amanuensen Anne-Lie Ericson vid högskolan i Gävle som gjort en systematisk granskning av mobbade skolelever förra året.

Den 8 februari rapporterade Dagens Nyheter om mobbning i Stockholms skolor. Tillfrågade elever hade starkt ifrågasatt skolornas hantering av mobbning. Artikeln belyste denna situation med en fallbeskrivning ur ett offerperspektiv. Ett tredje avsnitt i reportaget anmälde ett samtal med Skolverkets barn och elevombud (Beo) Lars Arrhenius. Beos uppdrag tillkom i samband med riksdagens instiftande av en ny lag i april 2006, avsedd att stärka skolelevers rättskydd men även deras faktiska skydd i skolan.

Hösten 2006 kontaktade vi Beo med en förfrågan om möjligheten att genomföra en systematisk granskning av samtliga fall inkomna sedan den nya lagen (2006:67) om "Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever" trädde i kraft. Med Beos tillstånd och en anonymisering av samtliga dokument fick vi tillfälle att granska anmälningar insända mellan april och november 2006. Efter en

gallring av oklara fall skapades en unik databas med 95 berättelser om kränkning och mobbning i den nutida svenska skolan. Vi vill mena att den bild som porträtteras utgör ett betydande bidrag till beskrivningen av utsatta barn i den svenska skolan.

Fallen inkom till Beo som e-post (45 procent) eller vanlig post från hela landet. En fördelning över landskap och stadsstorlek bekräftar bilden av en jämn spridning och ökar gruppens representativitet. De kortaste beskrivningarna (17 procent) är inte längre än en sida, men lika många är mellan fyra och tio sidor eller längre och allt därmedellan. I 90 procent av fallen är föräldrarna anmälare, medan 10 procent är insända av offren själva. Av offer som anmäler är sju av nio flickor från gymnasiet och högstadiet.

Könsfördelningen visar att 62 procent av offren är killar medan över 70 procent av alla offer är killar som kommer från mellan- och högstadiet. Denna fördelning av kön och ålder överensstämmer väl med den internationella forskningen. Offer med invandrarbakgrund uppgick till cirka 28 procent. Offerprofilen skapar en "representativ" bild av utsatthet i den meningen att inget i offrens status pekar på att de avviker på något sätt. Detta är viktigt att konstatera innan kränkningens mönster beskrivs.

Att anmälningarna rör sig om "riktig" kränkning och mobbning påvisas genom flera indicier. Cirka 15 procent av fallen rörde sig om sexuella eller etniska kränkningar medan 85 procent handlar om annan allvarlig mobbning. I hälften av fallen (49 procent) förekom någon form av fysisk misshandel i kombination med direkt och indirekt verbal kränkning. I 40 procent av fallen handlar kränkaren/mobbaren ensam. Oftast utförs kränkningen av flera, där hälften (51 procent) är äldre än offret och där, enligt beskrivningar i anmälningarna, många fall (34 procent) är eskalerande.

I en kategori kallad "tidsram för händelseförloppet" börjar allvaret uppdragas. Enbart en knapp fjärdedel av inrapporterade fall (23 procent) är att betrakta som engångshändelser

vilket betyder att övriga mobbningsoffer har varit utsatta under månader (15 procent) eller från sex månader till ett år (24 procent) medan en stor grupp (38 procent) är utsatt för kränkningarna från minst ett till flera år.

Grad av trauma uppskattades på basis av vissa detaljer i beskrivningarna. Bortom de traumatiska fallen (58 procent) var 27 procent högt traumatiska (enligt beskrivningarna) medan 15 procent av offren uppvisade självmordstankar.

Den allvarligaste slutsatsen som kan dras av dessa till Skolverkets barn- och elevombud inkomna anmälningar om kränkningar och mobbning gäller vuxnas roller.

Dolt i statistiken, där hälften av kränkarna är äldre än sina offer, är faktumet att 37 procent av kränkarna är lärare av vilka 66 procent är kvinnor. Kvinnliga lärare kränker pojkar och tjejer medan de manliga kränker enbart killar.

Mest allvarligt, i enlighet med tidigare forskning och de enskilda fallen som beskrivits i DN, framgår det att varken enskilda lärare, rektorer eller skolmyndigheter, tagna som enskilda aktörer eller tillsammans, har förmått kunna åstadkomma en tillfredställande hantering av "situationerna".

I samtliga fall hade lärare och rektorerna vetskap om kränkningarna. Bland lärarna, enligt vår tolkning av de enskilda anmälningarna, valde 51 procent av lärarna och 62 procent av rektorerna att inte reagera. En mindre skara lärare (15 procent) och rektorer (10 procent) bedömdes utifrån texterna att ha försökt att ta itu med problemen. I de andra fallen (cirka 30 procent) hade anmälarna gjort parallella anmälningar av lärarna respektive rektorerna för deras uteblivna agerande.

När fallen granskades från ett myndighetsperspektiv bedömde vi att bara 7 procent hade fått en respons som kunde kategoriseras som "försök till åtgärd". Resterande möts med antingen "ingen nämnvärd åtgärd" (75 procent), "offret ej betrott" (5 procent) eller med en respons där offret själv hade uppfattats som den provocerande (13 procent).

Vi bedömer att detta är en sann bild - en bild av kränkta, mobbade skolbarn, med frustrerade agerande föräldrar, för vilka skolans och samhällets skydd har misslyckats. Att ett ombud för barn och skolelever med ökat juridiskt stöd för sitt ämbete finns på plats är lovvärt och viktigt. Återigen visar Sverige vägen i fråga om barnens rätt.

Men den bild som träder fram är mindre smickrande. Runt om i landet utsätts tre eller fyra barn varje vecka för kränkningar och mobbning av så allvarlig karaktär att deras föräldrar finner som enda utväg att anmäla respektive skola till Skolverket.

Självklart är detta toppen på ett isberg. Forskning har visat att kanske inte fler än 30 procent av mobbningsoffren ger sig till känna för någon.

Det är säkert så att många skolor hanterar uppkomna fall på ett tillfredsställande sätt. Men att döma av de fall vi har granskat, finns det samtidigt i bästa fall en nonchalerande attityd hos vissa lärare och rektorer och i värsta fall ett konsekvent förnekande av problemen. Detta kan tyda på en form av dysfunktionell belägringsmentalitet där enskilda kränkta, mobbade samt, i vissa fall, självmordsbenägna barns öden tycks underkastas enskilda skolors vägran att befatta sig med skollivets mindre smickrande egenskaper.

PETER GILL Professor i pedagogik, högskolan i Gävle
ANNE-LIE ERICSON Amanuens, högskolan i Gävle “

“Barn- och elevskyddslagen (2006:67) trädde i kraft den 1 april 2006. Enligt lagen är det en skyldighet för varje skola att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Det ska finnas rutiner för att hantera uppkomna problem. Barn/elever och föräldrar har rätt till information om hur de ska få stöd och hjälp. Lagen ger barn och elever förbättrade möjligheter till skadestånd för såväl diskriminering som annan kränkande behandling.”

Område 8. Språkliga och litterära verksamheter: Språk. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

80 Språk. 81 Litteraturvetenskap. 82/89 Skönlitteratur. 82 Engelsk skönlitteratur o d. 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt. 84 Fransk skönlitteratur o d. 85 Italiensk skönlitteratur o d. 86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d. 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d. 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d. 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d

På <http://winnell.com/omr8.html> har placerats:

Grundskolans ämnen modersmål, svenska, svenska som andraspråk, engelska, moderna språk, teckenspråk för hörande
Kursplanerna för språk gäller avdelningarna 80-89.
Gymnasiet: Svenska och Engelska.

Område 9. Blandade saklitterära verksamheter, samt allmän geografi, biografi, allmän historia.

90 Tidningar, tidskrifter, journalistik, skrifter i blandade ämnen. 91 Allmän geografi, reseskildringar. 92 Biografiska verksamheter, släkt-historia o d. 93 Allmänt om allmän historia samt världshistoria och forntidshistoria. 94/99 Medeltidens och nya tidens historia: 94 i allmänhet och i Europa. 95 Asien. 96 Afrika. 97 Nord- och Mellan-amerika. 98 Sydamerika. 99 Australien, Oceanien, polarområdena, rymdens historia.

I område 9 gäller det sakliga beskrivningar. Sakliga beskrivnings-verksamheter som gäller särskilda områden 10-99 ingår vanligen i respektive områden.

På <http://winnell.com/omr9.html> har placerats:

Grundskolans ämnen geografi och historia.

Kursplanerna för geografi och historia gäller avdelningarna 90-99, men geografin innehåller också delar om naturgeografi och klimat o d som även finns på avd 55-59. Geografiämnet berör ämnesområdet 71 om de fysiska miljöerna och 79 om de sociala miljöerna. Historie-ämnet ska ge ett tidsperspektiv på tillvaron, ge eleverna ett instrument för kritiskt tänkande och hjälpa till att utveckla samhället .

Gymnasiet: Geografi och Historia

90 Saklitterära verksamheter i blandade ämnen. Tidningar, tidskrifter, journalistik.

905 Allmänna tidskrifter och publikationsserier. Tidningar. I den mån de inte kan ingå i särskilt fack. Årsböcker. Adressböcker, Almanackor. Kalendrar, 9051 / 9059 På olika språk. 9051 Amerikanska. 9052 Engelska (annan än amerikanska). 9053 Tyska o d. 9054 Franska o d. 9055 Italienska o d. 9056 Spanska, portugiska o d. 9057 Slaviska språk. 9058 Skandinaviska språk. 9059 Andra språk. 907 Tidningsväsen. Betydelse. Ledning. Redaktion. Journalistik. 908 Skrifter i blandade ämnen, i den mån de inte kan ingå i särskilt fack. (SAB Bb, Bd, Bs, Bt. DC 05, 07, 08. DK (05), 07, 08, (04))

905 Allmänna tidskrifter och publikationsserier. Tidningar. Själva skrifterna. Journalistik o d ingår i 907.

907 Tidningsväsen o d. Journalistik.
Här avses det redaktionella innehållet o d. Tidningsväsen som ekonomisk verksamhet ingår i 655. Själva tidningarna och tidskrifterna o d ingår i 905.

908 Samlingsverk, skrifter med blandat innehåll, som ej ingår i särskilt fack.

907. För dålig information om samhällsplaneringens problem.

Natur och kultur:

“Anders R Olsson. Lögn, förbannad lögn och journalistik

Ca-pris: 297:-

ISBN: 91-27-11402-3

Bandtyp: Häftad

Sidantal: 222

Utkom: 2006

Varför ljugs det så mycket i media? Inom nyhetsförmedlingen blåser yrkesverksamma journalister upp oväsentligheter och vilseleder sin publik.

Enligt den klassiska liberala teorin om pressfrihet ska medborgarna med hjälp av medierapporteringen förnuftigt kunna diskutera och påverka samhället. Att vår tids journalistik skulle kunna fylla en sådan funktion är uteslutet. Den drivs allt mer av ett krasst marknadstänkande.

Med hjälp av både aktuell medieforskning och sina 25 års yrkeserfarenheter argumenterar Anders R. Olsson kraftfullt för en omorganisering av det samhälleliga kunskapsspridandet. Medborgarna borde informeras som beslutsfattare, och inte bara som underhållningskonsumenter.

Anders R. Olsson (f 1953) har de senaste 25 åren arbetat som journalist, bland annat på Dagens Nyheter, Ekot och TT. Han har även arbetat på Grävande Journalister och som lärare i undersökande journalistik och medierätt på JMK vid Stockholms universitet.”

P1 Program om medierna: Vår grundade mening.

Från sr.se:

”Lögn, förbannad lögn och journalistik”

“Vår grundade mening den 9 nov 2006: Vi pratar med journalisten och författaren Anders R Olsson om hans nya bok ”Lögn, förbannad

lögn och journalistik” - en svidande uppgörelse med dagens medier.

Olsson hävdar att inga av dagens medier klarar av att informera oss ordentligt. Tvärtom vidarebefordrar medierna olika former av - inte medvetna, men dock lögner. Därmed är vår demokrati hotad.

Men vilka är lögnera? Och finns det några alternativa lösningar som skulle kunna ersätta dagens medier?....”

Demokratins upplysningstjänst som ska skötas av journalisterna fungerar inte. Några måste ta fram mer kunskaper som behövs för samhällsutvecklingen, tidningarna gör det inte. Han vill ha en “Medborgarnas kunskapscentral”. Beskrivningar av våld har blivit vanligare i medierna de senaste decennierna.

Från Google 061111:

Några tidningar håller med och förstår Anders R Olsson, andra underskattar behovet av information för samhällsplaneringen, tycks känna sig trampade på tårna och menar att det inte är så illa, även om det finns sådana brister som han lägger fram.

Sydsvenskan:

“Anders R Olsson om journalistikens misslyckande.

Medierna har svikit sitt demokratiska uppdrag att förse medborgarna med kunskap om samhälle och politik. Journalistikens misslyckande måste leda till förändringar, menar Anders R Olsson.

Ett missförstånd ligger inbyggt i svensk demokrati. Det gäller journalisterna. Aldrig har väl detta missförstånd demonstrerats så tydligt som under den senaste veckans ståhej kring nya ministrars privatekonomiska sjaskigheter. “

Folkbladet:

“En ny bok: Nyheter, lögner och demokrati

Vad är journalistik? Det borde Anders R Olsson veta. Han har jobbat som journalist under 25 år i våra största medier - DN, Dagens eko, TT - men han har inget svar. Journalistik är historien medan den pågår, har någon sagt. Journalistik är det som journalister gör. En

allmänt accepterad definition finns inte.

En ny bok: Anders R Olsson. “Lögn, förbannad lögn och journalistik” Natur och Kultur.

Kanske är journalist en som sysslar med nyheter? Vad är då en nyhet? Författaren redovisar några förslag. Nyheter är sånt som får människor att prata. En nyhet är något som någon vill hålla hemligt - allt annat är annonser.

Anders R Olsson granskar sitt yrke kritiskt. En nyhet ska sälja. Helst ska den ha upprördhetspotential. Ett mördat barn har större nyhetsvärde än ett långsamt ihjälsvultet barn. Civila massmördare är en bristvara, men våldtäkter förekommer. Om man inte kan få fram fler detaljer om en våldtäkt kan man skicka ut en fotograf att plåta en enslig skogsväg och göra en bildtext: Var det här Maria mötte den brutale våldtäktsmannen?

Om våld och förtryck mot världens fattiga kan man läsa i små vänstertidskrifter, skriver författaren, men mera sällan i de stora medierna. Från Mellanöstern får vi veta mer än från Afrika, där det ändå händer mycket mer som vore värt att rapportera. Men - nyheter inträffar där korrespondenter uppehåller sig.

Folken i främmande världsdelar skildras som märkliga främlingar. För att illustrera detta visar Olsson hur indisk press skulle kunna visa upp oss: bilder på vuxna nordeuropéer som först gör rituella hopp runt en trästång (små grodorna) och sedan ligger i gräset drogade till medvetlöshet av alkohol. Primitiva och allmänt obegripliga varelser.

Eftersom massmedia är mäktiga utnyttjas de. Politiker vet: syns man inte så finns man inte. Politiskt arbete går i dag ut på att bli uppmärksam i massmedia.

Grupper som inte kan göra sig hörda i press och etermedier brukar demonstrera på gatorna. Nu har de märkt att lugna och lagliga demonstrationer är meningslösa. Det är först när de urartar, som i Göteborg i juni 2001, som de uppmärksammas i press och TV.

Anders R Olssons avsikt är att diskutera journalistikens betydelse för demokratin.

För medborgaren är kunskap om kommunens ekonomi värd mer än alla detaljer om inbrott och misshandel. Men bara om läsaren uppfattar sig själv som medborgare. För den läsare som nöjer sig med att vara kund och vill bli underhållen är våld och brott roligare.

Vad har då mediernas ägare för ansvar? Allt fler ägare vill inget annat än att tjäna pengar, säger författaren. Ekonomerna får alltmer att säga till om i medieföretagen. På redaktionerna ställs aldrig frågan vad folk bör veta för att kunna ta samhällsansvar.

Utvecklingen går mot en tydligare uppdelning i skilda medier för medborgare och kunder. Dagens industri och DN-debatt för dem som känner sig ha inflytande. Aftonbladet-Expressen och gratistidningar för kunder som inte anser sig kunna få inflytande på samhället.

Demokratins kris är verklig. Politik beskrivs som elitgruppernas maktspel, mera sällan som folklig aktivitet. Om folket aktiverades och krävde information skulle journalistiken bli bättre. Inget tyder på att en sådan utveckling är på väg. Journalister jobbar inte för att upplysa utan för att sälja. Anders R Olsson varnar: Vår tids journalistik banar väg för en sämre fungerande demokrati.

Sven Wernström

Publicerad 2006-11-02 kl.06:00

Senast ändrad 2006-11-02 kl.07:23

Barometern och Smålandsposten:

“BOKRECENSIONER Vad handlar svensk mediekritik om?

Knappast om majoritetens tidningar - det vill säga landsortstidningarna. Knappast om större tidningar som Göteborgs-Posten och Sydsvenskan. Knappast om kommersiell radio. Knappast om gratistidningar som Metro, City och Punkt SE.

Nej, svensk mediekritik handlar nästan uteslutande om Aftonbladet, Expressen och Dagens Nyheter. Och när dessa tre tidningar skärskådas väljer granskarna dessutom bort ledarsidorna, kultursidorna, sportsidorna, nöjessidorna, insändarsidorna, kåserisidorna och bilagorna.

Granskningen handlar därmed enbart om löpsedlarna, framsidorna, nyhetssidorna och - ibland - om ekonomisidorna. I tre av Sveriges

168 dagstidningar. Förutom att detta gör den löjligt smal, så leder förhållandet till ett mer delikat dilemma. Eftersom all kraft ägnas åt ett fåtal sidor i tre tidningar, så ser det faktiskt ut som om det inte finns några problem med de övriga avdelningarna - eller resterande 165 tidningar, för den delen.

Varför är det då så?

Svaret är troligen att de som utför granskningen lever i tron att endast "hårda nyheter" betyder något för läsarna.

I nya boken Lögn, förbannad lögn och journalistik försöker inte debattören Anders R Olsson dölja den bittra smak han får i munnen när han går till angrepp mot "vår tids journalistik". Han hävdar att bra samhällsjournalistik är en förutsättning för en väl fungerande demokrati, men att dagens texter inte uppfyller dessa krav. Orsakerna, enligt Anders R Olsson, är inte minst ekonomiska: vinsten går före diskussionen om vad demokratin behöver. I det har han naturligtvis fullständigt rätt, i alla fall när det gäller utvalda delar av kvällstidningarnas innehåll.

Även om också Anders R Olsson går i tre-av-168-fällan och alltså har ett väldigt snävt perspektiv, fungerar boken utmärkt som utgångspunkt för en diskussion om journalistik, inte minst det kapitel som handlar om hur olika former av lögn produceras och sprids.

Dess brister är dock att den är skriven alldeles för långt ifrån redaktionerna. Det hade funnits ett betydande värde i att åtminstone en bok av det här slaget kunde citera fler verksamma journalister i stället för forskare, utländska undersökningar och före detta mediechefer.

Märkligt blir det också när författaren hävdar att allmänheten måste få reda på hur stora brister den kommersiellt bestämda nyhets- och samhällsrapporteringen har.

Detta är precis vad som sker just nu, tack vare bloggarna. Det går inte en dag utan att just de tre tidningar som Anders R Olsson kritiserar allra mest får rejäla och berättigade slängar från initierade bloggar. Ändå kommer han, vilket jag inte kan förstå, fram till slutsatsen

att detta inte kommer att "förändra journalistiken i djupare mening".

Jo, skulle jag säga. Det leder till att journalistiken blir mindre viktig. Det leder till att public service får en välkommen kollega i public journalism. Utvecklingen borde få alla debattörer som värnar om det förstnämnda att jubla. Men så är inte fallet. Tvärtom är det väldigt få som ens bryr sig. Varför? Jo, för att utvecklingen hotar även dem i deras roller.

Höstens största debatt om public service har handlat om att Sveriges Radio vill göra om tablån och förändra sitt tonläge. Att döma av den massiva bevakningen som historien har fått skulle man kunna få för sig att nyheten om att radioledningen faktiskt försöker göra sitt jobb - det vill säga att utveckla, förändra och förbättra radiokanalerna - hör till höstens mest kritiska frågor för det svenska samhället.

Det lustiga är att alla förändringar inom medierna alltid har bemötts med samma sorters skrik på vargen.

TV4:s lansering skulle leda till tramsifiering av viktiga nyheter, startandet av SVT24 skulle leda till snuttifiering, tabloidiseringen av dagstidningarna skulle leda till att fördjupningen försvann och publiceringen på internet skulle leda till massor av fel som aldrig skulle kunna korrigeras.

I verkligheten har det nästan alltid blivit precis tvärtom.

Vad beror då den kollektiva skrämselfhickan på?

Tja, kanske att vi har satt en kulturkonservativ journalistelit att bevaka området medier och kultur. Denna grupp besitter alltså - trots alla fel de haft genom åren - fortfarande positioner från vilka de effektivt kan bekämpa alla förändringar som skulle kunna leda till att deras makt hotas (det vill säga: vad ska en radiokrönikör som endast skriver om Konflikt i P1 skriva om när programmet försvinner?).

Det som ser ut att handla om en omtanke om fina värden som kultur, folkbildning och demokrati är ofta ganska genomskinliga försök från en liten grupp skribenter att se om sitt eget hus. Därför finns det faktiskt alla skäl i världen att förhålla sig skeptisk till människor som

tycker sig kunna avläsa världens undergång i medieutvecklingen.

Inte förvånande håller Anders R Olsson en helt annan klass än dessa debattörer. Det är ett ofrånkomligt faktum att till exempel kvällstidningarna håller på att tappa sin roll som viktiga informationsbärare i demokratins tjänst.

Anders R Olsson ser det som ett hot. Jag skulle nog hellre se det som en befrielse. Andra, mer seriösa och mer kunniga aktörer kan fylla samma roll.

Jag delar alltså inte riktigt synen på det stora Hotet. Främst eftersom det finns så gott om andra hot som är värre - många av dem har förresten Anders R Olsson framgångsrikt bevakat. Jag tänker på ökad censur, minskad öppenhet och framförallt risken att vi mycket snart går mot ett fullskaligt övervakningsamhälle.

Viktiga texter skrivs om detta hela tiden, senaste exemplet hittar man i tidningen Scoops nya nummer, som heter Jakten på medierna och är en förtjänstfull genomgång av hur journalisterna blivit intressanta för polisen och underrättelsetjänsten i samband med jakten efter terrorister.

När det gäller övervakningen är det dock tidstypiskt att den största journalistiska bedriften har gjorts av en bloggare - Oscar Swartz. Att denna bevakning blivit av är ett tecken på att vi går mot ljusare tider, inte mörkare.

Anders Mildner

Onsdag 25 Oktober 2006 02:00"

Östgöta Correspondenten:

"Medierna gör inte sitt jobb"

Författaren och debattören Anders R Olsson angriper svensk journalistik: Anders R Olsson: Lögn, förbannad lögn och journalistik.

Många är i dag skeptiska till medierna. Men kritiken är ofta svepande och okunnig. "Media" är ett vitt begrepp och innefattar allt mellan skvallerspress och litteraturkritik.

Anders R Olsson riktar sin kritik mot den samhällsinriktade nyhetsjournalistiken. Att upplysa medborgarna på ett sånt sätt att de kan

fullgöra sina medborgarliga uppgifter är något som allt mindre uppfylls, menar han.

Samhällsjournalistiken har kommersialiserats och läsaren förvandlats från medborgare till kund. Här finns en del av förklaringen till varför problem förenklas och skandaler blåses upp. Kunden måste underhållas och även fortsättningsvis vilja köpa ”produkten”.

Inget nytt

För den som känner till huvuddragen i den så kallade mediekritiken tillför inte Olsson mycket nytt. Därmed inte sagt att teorierna inte förtjänar att berättas på nytt. Den som konsumerar nyheter bör känna till att redaktionens uppgift inte i första hand är att fungera som en skola för medborgarna, utan snarare att söka efter det som kan väcka uppmärksamhet. I det nyligen avslutade valet fick skandaler, som vissa folklpartisters intrång i socialdemokraternas datasystem, stor uppmärksamhet medan viktiga sakfrågor hamnade i skymundan.

Kunskapscentral

Olsson tror inte att den kommersiella journalistiken kan bli förenlig med en mer ambitiös samhällelig upplysning. I stället vill han se en ”medborgarnas kunskapscentral”. Hur ”kunskapscentralen” skulle se ut eller fungera i praktiken blir däremot långt ifrån tydligt.

Måste då kommersiell journalistik vara dålig? Jag tror inte det. Varför inte införa fördjupad undervisning i mediekunskap i skolorna. Bättre informerade läsare kommer förmodligen att ställa högre krav på journalistiken. Att ge public service ökade anslag vore en annan möjlighet.

Det är dock svårt att förneka att medier som sitter på stora pengar har konkurrensfördelar framför smalare och mindre lönsamma. Allt för ofta är de som konsumerar den sämsta journalistiken samma människor som är mest kritiska mot medierna.

Fredrik Borneskans

Corren.se”

SOCIALEKONOMI. Nr 3 sept. 2000.

Tidskrift för forskning och kooperativ utveckling.

“It har faktiskt liknats vid den sociala ekonomin självt ... ett oändligt nätverk av människor som på lika villkor deltar i ett fritt informations- och meningsutbyte och förverkligar visionen om den demokratiska folkbildningen. Internet och e-handeln har också beskrivits som en gigantisk köpfest där konsumentens möjligheter att äntligen jämföra varor och tjänster med varandra har infriats. Att det informationsproblem som är ett av de tunga ideologiska invändningarna mot kapitalismens välsignelser, är biff och att upplysta konsumenter med sin osynliga hand à la Smith nu äntligen kan styra produktionen så att de bästa av samhällen står för dörren.

Vad är bak och fram i detta sammanhang?

Anders R Olsson är journalist och författare med yttrandefrihets-, demokrati- och IT-frågor som specialitet. För demokratiutredningens räkning har han skrivit boken ”Elektronisk demokrati” och citerar där i sin tur Forum Syds generalsekreterare Svante Sandberg, som skrivit en bok om Internet för föreningsfolk:

- Det finns många överdrivna förhoppningar knutna till Internet. Här finns också massor av floskler, mode, ytlighet och trams. Men det är samtidigt så att ett mer perfekt verktyg att i folkrörelsernas värld knyta ihop människor med varandra aldrig funnits. Att lära sig använda denna möjlighet måste vara en självklarhet.

Forskningens Moment 22

Först ... Att lära sig kräver att det finns kunskaper att inhämta. Men, anser Anders R Olsson, fortfarande befinner vi oss i något av den tillämpade forskningens Moment 22. Det satsas inga FoU-resurser på IT-stöd för demokratin därför att ledande beslutsfattare inte förstår vilka möjligheter som föreligger, och de får inte syn på möjligheterna förrän sådana genom FoU-insatser närmare kan beskrivas. Ibland kan

man åka snålskjuts på internationella kollegors arbete, men den svenska demokratiska traditionen har trots allt sina särdrag. Någon utländsk forskning kring IT-stöd för en demokrati med stark folkrörelseprofil kan man t.ex. inte räkna med, anser han..

Sedan .. Om man med ”knyta ihop” menar att rörelsens medlemmar effektivare kan skicka meddelanden till varandra, t.ex. via sänd- eller diskussionslistor, så stämmer optimismen.

- Men om man i stället menar att folkrörelsen i mer grundläggande mening kan bli nätburen, att dess kärnverksamhet och demokratiska processer kan flyttas över till Internet, då är han för tidigt ute, skriver Anders R Olsson.

En folkrörelse vore annars en tänkbar miljö för mer ambitiösa praktiska försök med IT-stöd för demokratin, menar han. Den utgör ett stort nätverk av individer som har åtminstone ett minimum av engagemang. De erfarenheter man kan dra av att göra en sådan rörelse kraftfullt IT-stödd borde ha åtminstone viss relevans för mycket stora – vad antalet medborgare beträffar – demokratiska processer.

Folkförelserna som försökskanin

En schematisk bild av folkrörelsens verksamhet kan illustrera resonemanget. Denna visar medlemsmöten eller studiecirkelar i botten genom vilka ”gräsrötterna” sätter sig in i viktiga frågor och tar ställning. Valda företrädare vidarebefordrar sedan medlemmarnas uppfattningar till distrikts, regions- eller riksnivå. I åtminstone två avseenden kan en sådan demokratisk process stödjas med IT.

För det första, skriver Anders R Olsson, kan medlemmarnas diskuterande i större eller mindre utsträckning skötas elektroniskt, t.ex. via e-post och/eller video-konferens, vilket innebär att de kan ha färre riktiga möten men i stället komma desto bättre förberedda till dessa. Med IT kan medlemmarna således ”sköta” sina insatser i rörelsen när de själva har möjlighet att delta trots obekväma arbetstider eller den bundenhet vid hemmet som bl.a. småbarnsföräldrar kan ha. För det andra kan medlemmarna med IT-stöd effektivare följa frågornas behandling vidare upp genom organisationen. Anklagelser om topp-

styrning, manipulationer eller tjänstemannavälde brukar alltid dyka upp – med eller utan grund – i stora rörelser. Om alla medlemmar får möjlighet att via nätet följa, i detalj om de så önskar, frågornas beredning inför regions- eller riksmöten och om sådana möten sedan direktsänds borde förtroendet mellan medlemmarna och ledningen kunna stärkas. Självfallet finns det också möjligheter att, om och när man ser behov av sådana, ordna medlemsomröstningar av olika slag.

Mer radikala experiment

Mer radikala experiment med att utveckla folkrörelsearbetet kan också tänkas, skriver Anders R Olsson och lämnar frågan öppen till diskussion om ifall lokala medlemsträffar och mindre studiecirkelar de grundläggande mötesformer som utvecklades i folkrörelsernas barn- dom fortfarande de mest ändamålsenliga när diskussioner inte längre behöver föras i realtid och när geografiska avstånd närmast förlorat sin betydelse?

Demokratiutredningen har förutom Anders R Olssons bok publicerat en forskningsantologi om ”It i demokratins tjänst”. Utredningen har också arrangerat konferenser och hearings i både det lilla och stora formatet. Benjamin R. Barber är professor och chef för The Walt Whitman Center vid Rutgers University, New York. Han är STOR inom området och var i Sverige förra året som demokratiutredningens gäst. Bland Benjamin Barbers publikationer märks: Strong Democracy (1984), An Aristocracy of Everyone (1992), Jihad Versus McWorld: How the World is Both Coming Together and Falling Apart and What it Means for Democracy (1995) och A Passion for Democracy (1998).

Han är visserligen it-frälst men har tunga reservationer mot demokratins möjligheter att växa och fördjupas genom den nya tekniken och svarar endast med många förebehåll ja på Anders R Olssons fråga. I uppsatsen ”En plats för kommers eller en plats för oss – it i demokratiteoretiskt ljus” luftar han bl a fyra farhågor i fråga om teknikens mer allmänna problem.

Fyra farhågor

- För det första tror jag inte att tekniken som sådan medför givna konsekvenser, skriver han. Tekniken avspeglar oftare det omgivande samhället än bestämmer och formar detta. Om vi lever i ett demokratiskt samhälle som är civiliserat, kulturellt och förankrat i utbildning, kan ny teknik användas till förmån för demokrati, civil diskurs, konst och pedagogik. Men om vårt samhälle i första hand är kommersiellt, privat, materiellt och ett konsumtionssamhälle, blir också tekniken kommersiell, privat, materiell och konsumtionsinriktad.

Den andra varningen är att de nya teknikerna, t ex it, är långt ifrån universella.

- Eftersom vi själva har tillgång till dem är det lätt att överskatta deras genomslag över världen och därför också övervärdera deras omedelbara effekter. Största delen av världen domineras fortfarande av traditionella media - dagstidningar, radio, TV och regeringspropaganda. Vi, de privilegierade i Skandinavien, Finland och här i Sverige, har mobiltelefoner och datorer. Samtidigt finns det länder i Afrika och Asien där det inte finns varken telefon eller läskunnighet.

Den tredje varningen gäller innehållet i det som den nya tekniken förmedlar. Barber pekar på att det på 1950-talet fanns bara en handfull radio- och TV-kanaler i varje europeiskt land men att han, uppriktigt sagt, fann större variation då, på två eller tre kanaler, än han gör i dag på de 50 eller 100 kanaler som står till buds genom något av dagens satellit- och kabelnät.

Innehållet likriktas.

- Vi har fler och fler kanaler för att visa ett mer och mer begränsat innehåll. Att tro att det blir ett mer varierat innehåll bara därför att det finns fler kanaler, är inget annat än ett tankefel. Istället tenderar innehållet att likriktas och bara basuneras ut genom fler kanaler.

Barbers sista varning handlar om vad han kallar "generations-tankefelet" – ett fenomen gammalt som gatan: De som skapar ny teknik knyter den till alla de uppfattningar, värderingar och fördomar som de tillskansat sig under användningen av den gamla teknik som de växte upp med. Och de gör antaganden om den nya tekniken utifrån sina

erfarenheter av den gamla.

- Vi som vuxit upp i en text- och ordbaserad kultur betraktar naturligtvis Internet som en plats för användning av just ord, av text. Men våra barn och barnbarn, som växer upp i en TV-värld full av bilder, kan komma att betrakta webben i första hand som en källa till bilder och vägra använda den för att rulla fram texter – något som, när allt kommer omkring, är en tämligen primitiv användning av den nya tekniken.

Om Internet inte är något mer än en trimmad turbo-telegraf, kommer det knappast att förändra oss, menar Barber. Men Internet är enligt honom helt uppenbart mycket mer än så.

- Vår generation har faktiskt utformat en teknik vars konsekvenser vi inte kan förutse, därför att de som använder den inte vuxit upp i samma kultur som vi.

Mötet demokrati och teknik kärnan

Kärnan i it-diskussionen är enligt Barber mötet mellan demokrati och teknik. Den avgörande punkten är naturligtvis att det inte finns något sådant som blott och bart "demokrati", det finns skilda former av demokrati, konkurrerande demokratiteorier; direktdemokrati och indirekt demokrati, representativ demokrati och populistisk demokrati, folkomröstningsdemokrati och stark demokrati. Uppfinningar som gynnar en slags demokrati är skadliga för en annan.

Den representativa demokratin i Sverige är vad Barber skulle vilja kalla en "tunn demokrati", färglös och urvattnad om än bättre än ingen alls. En gång vart tredje (fjärde) år är väljaren fri, röstar och går sedan hem till sitt. Sedan sköter man sitt, som konsument eller kund och låter de valda representanterna göra dito. En "stark" demokrati däremot kräver aktiva medborgare, som bryr sig om sina bostadsområden, städer, skolor och kyrkor. Kräver en stark social ekonomi med andra ord.

- Demokrati handlar nämligen inte bara om att välja de styrande, utan om att vi ska styra själva, åtminstone i någon mån, åtminstone någon del av tiden, åtminstone i några frågor, menar Barber.

Dessa två slag av demokrati, svag och stark, ställer mycket olika krav och kan gynnas eller missgynnas av de nya teknikerna beroende på hur de används. Det finns en rad kännetecken på den nya tekniken med olika effekter beroende på vilket slags demokrati vi talar om – den är snabb, enkel, avskild, bildmässig, horisontell, informationsanpassad och segmenterande

Teknologins dygder – demokratins synder?

Den elektroniska teknikens främsta dygd – och synd – är snabbheten. Tekniken stöder omedelbara opinionsundersökningar och elitistisk manipulering av ett slag som kan förstärka folkomröstningsdemokrati, men som undergräver andra, mer participativa och reflekterande former av demokrati. I manipulativa folkomröstningar är det bra att kunna tvinga människor att rösta snabbt, innan de hinner tänka. I en stark demokrati vill vi att människor ska tänka, och tänka igen, och tänka ytterligare en gång, så att de kan komma fram till fasta, välgrundade beslut. Att ställa tekniken i samrådets tjänst är emellertid att gå emot dess definitionsmässiga karaktär. Tekniken säger ”Skyn-da på!” medan demokratin säger ”Sakta ner!”.

Den nya teknikens andra kännetecken är tendensen till begränsande enkelhet – till ja- eller nej-röster och val mellan två alternativ. Denna förkärlek för dualism är emellertid ett problem för stark demokrati, som kräver val mellan flera alternativ, med de komplikationer som sådana avgöranden medför. Nyans, komplexitet och gemensamma ståndpunkter är målet för stark demokrati; digitaliserade media bidrar inte nödvändigtvis till att det målet nås.

Det tredje kännetecknet för den nya tekniken är tendensen att dela upp, isolera och splittra människor. Vi sitter framför tangentbord och skärmar och umgås med världen endast i virtuell form. Datorröstning skulle underlätta allas medverkan i den politiska processen, men på värsta tänkbara sätt – i ett ensamt, avskilt rum där det inte finns någon anledning att ta hänsyn till andra eller andras gemensamma bästa. Om människor vore tvungna att rösta offentligt, skulle de vara tvungna att antingen försvara sina fördomar offentligt (knappast troligt!) eller

förneka dem. Avskildheten är därför ett problem för samråds-(deliberative) demokrati. Det kan öka antalet röstande – och här i Sverige där valdeltagandet är på snabb nedgång, förefaller det positivt. Men att öka antalet genom att sänka kvaliteten och innebörden i deltagandet är av begränsat värde, varnar Barber.

Demokrati är olikheter som samsas

Kan inte då cyberrymden skapa nya gemenskaper som inte längre begränsar sig till bostadskvarter eller etniska grupper, som skär tvärs igenom nationer och folk? Bör inte demokratiska institutioner och det civila samhället, som har förblivit nationellt och lokalt, försöka att liksom marknaden globaliseras?

- Det är ingen tvekan om att Internet öppnar möjligheter för transnationell medborgerlig kommunikation och utveckling av virtuella internationella samhällen. Men ... de flesta virtuella samhällen som skapats på Internet är snävt avgränsade intresse-gemenskaper. I själva verket består dessa av ofta av människor som har en gemensam hobby eller likartade identiteter eller samma politiska åsikter. Islamiska Jihad och den nynazistiska rörelsen (för att bara nämna några exempel) har alla använt Internet för att skapa något liknande transnationella samhällen, men de representerar knappast vad demokrater skulle betrakta som idealiska virtuella samhällen! Nätet skapar samhällen med en gemensam identitet, där skillnaderna kan undvikas. Demokrati däremot handlar om skillnader – ett sätt att förhandla med och umgås med levande människor som är annorlunda och skiljer sig från oss.

- Ett formellt, anonymt, virtuellt samtal mellan avskilda personer som sitter framför var sin skärm kan inte ersätta ett möte där vi sitter bredvid varandra, kan avläsa varandras ansiktsuttryck, dricka kaffe och en öl tillsammans. Vi kan kanske så småningom återskapa denna levande gemenskap i virtuell form, men vi kan inte skapa den på så vis, menar Barber .

Bildernas effekt på demokratin är nästa fält för Barbers analys. Han påpekar det faktum att det tar timmar att ladda ner bilder och att ord

fortfarande är den mest gångbara valutan på Internet.

Men nätet blir snabbare. Videoåtergivning är framtiden och så snart som tekniken klarar hastigheten, kommer informationsflödet att bli bildligt och inte textuellt. Frodas demokratin med hjälp av ord eller bilder?

Samhällskontraktet bygger på ord

-Jag vill hävda att demokrati med nödvändighet börjar som ord, ställda mot makt och mot känslor... Vårt samhällskontrakt är beroende av tillförlitligheten och integriteten i de utfästelser vi gör. Och vi lovar inte med bilder. En ed är en signatur, att ge sitt "ord". I de amerikanska stadskärnornas getton begriper dagens svarta ungdomar – gängmedlemmarna – detta alldeles utmärkt. När de lovar något säger de "word, man, word!".

En de rörliga bildernas civilisation kanske utarmar demokratiska institutioner då den inte kan binda oss vid ett socialt kontrakt, eller den typ av diskurs som gör demokratin möjlig.

Den nya tekniken kännetecknas också av att den är lateral och utesluter eller onödiggör mellanhänder och hierarkisk övervakning. Potentiellt gynnar det direktdemokrati.

- Omedelbarhet är visserligen en demokratisk dygd men också en synd, eftersom omedelbar kommunikation mycket väl kan vara odisciplinerad, fördomsfull, privat, polariserande och improduktiv eller varför inte bestå av rent svammel och en uppmuntra till överdrifter, söndring, ogenomtänkta påståenden och dumhet. Till vilken hjälp kommer nu detta att vara för ungdomar som saknar förmågan att söka, inte kan läsa och inte kan skilja mellan vad som är relevant och inte? Inte kan skilja mellan sant och falskt? Det skulle kanske vara en välsignelse för de barnen om man kapade alla kablar och klippte av alla ledningar och bad dem läsa en bok, en enda bok, och förstå den.

I tidningar och tidskrifter, klassrum och rum för lärande, finns det däremot någon som försöker hålla diskussionen öppen, relevant, produktiv och rättvis, tar ansvar för att lära ut och förmedla, vägleda och övervaka. För, vad är egentligen information? Frågar sig Barber. Jo:

råa, direkta, osmälta data ... meningslöst nonsens. Information är vad det nyfödda barnet får – slumpartade ljud och vyer som det inte kan skapa någon mening i. Den mänskliga civilisationen och det mänskliga intellektet har varit beroende – inte av information – utan av att kunna skapa mening av informationen, av att omvandla information till kunskap och av att kunna omvandla kunskap till visdom.

Det är bara den slutprodukten – visdom – som är till nytta för vår kultur, vår utbildning och vår demokrati. Problemet är att vi har för mycket information som vi kan skapa alltför lite mening i påpekar han.

Splittrar gemensam grund

Slutligen, ett kännetecken på de nya teknikerna är att de tenderar till segmentering och splittring. Det är inte längre frågan om gemenskapande utsändningar till vida kretsar, vi "snävsänder" och utvecklar speciella innehåll och speciella kanaler för speciella åhörare. Med växande antal ledningar, webbsidor och mediakanaler blir det mindre av allmän och generell kommunikation till amerikaner eller svenskar eller européer som samhällen, och mer av specialiserade och smalare utsändningar till specifika grupper, som organiserats kring specifika intressen. Om vi skulle anta att demokrati är beroende av ett samhälle, oavsett om det är ett bysamhälle, ett nationellt samhälle eller ett globalt samhälle, kan den här segmenteringseffekten bara betraktas som samhällsförstörande. Och när den förstör samhället kan den mycket väl samtidigt förstöra möjligheterna till demokratiskt självstyre genom att dela upp oss i grupper och särintressen utan någon grund som är gemensam för oss alla.

Privata webbsidor kan också skapa en farlig illusion av jämställdhet. Mina sidor och Bill Gates portal – vad är det för skillnad, frågar Barber retoriskt.

- Men makten ligger inte i att kunna uttrycka sig själv, utan i att få andra att lyssna. Och det i sin tur förutsätter tillgång till resurser och där finns det ingen jämställdhet alls.

Dessutom ...Medan distributionen är fragmenterad, är ägandet till

mjukvaran monopolistiskt och tenderar att vara både likriktande och kommersialiserande. Det har skett en påtaglig ”gallring” av cyber-rymden - företagsdomänen ”dot.com” har blivit mycket viktigare än organisationernas ”dot.org” eller utbildningsväsendets ”dot.edu”. Nästan en fjärdedel av trafiken på nätet går till pornografi, medan en stor del av resten är kommersiell. Den underbara nya tekniken kan mycket snabbt bli ytterligare en faktor som förstärker ett gammalt, kommersiellt konsumtionssamhälle och ökar pengarnas, handelns och monopolens kraft att likrikta och enhetliggöra demokratin nödvändiga pluralism.

Slutsatser

Tekniken kan stärka demokratin - i synnerhet i dess starka, partipartiska form. Om man medvetet strävar efter en mer partipartisk samrådsform (deliberative form) av stark demokrati och ett nytt, livskraftigt civilt samhälle, kan man nämligen finna utomordentligt effektiva allierade och nya former för att stärka demokratin i den nya tekniken.

Den nya tekniken är dock bara ett kommunikationsverktyg. Den kan inte avgöra vad vi ska säga eller vem vi kommer att säga det till... Medan vi kan tala med främlingar över hela världen, beror många av våra problem i dag på att vi inte längre vet hur vi ska tala med grannar, med äkta makar och med människor i samhället runt oss. Om demokratin ska gynnas i det nya, märkvärdiga millenniet där den nya tekniken dominerar våra liv är en politisk, inte teknisk utmaning, slår Barber fast.

Berith Wikström

Redaktör

Barber, R.B. (1999) En plats för kommers eller en plats för oss – it i demokratiteoretiskt ljus. I Amnå E (red) IT i demokratins tjänst, SOU 1999:117

Olsson, R.A. (1999) Elektronisk demokrati, SOU 1999:12”

907. Dagstidningar utsätts för personhot.

DN 070212 sid 4:

“ **Varannan dagstidning utsätts för personhot.**”

“ **Ny rapport: Två tredjedelar av tidningscheferna drabbas av hot i sin publicistiska yrkesroll.**

För att klara sina uppgifter i en demokrati måste journalister kunna granska obekväma saker utan att riskera fysiska hot eller få sin egendom skadad. Så är dock ofta inte fallet. En ny undersökning av 130 svenska dagstidningar visar att hot mot journalister och tidningschefer är häpnadsväckande vanliga. Under 2006 utsattes nära hälften av tidningarna och nästan två tredjedelar av tidningscheferna för personhot. I somliga fall har det lett till att tidningar väljer att avstå från att bevaka och publicera känsliga ämnen. Detta är en oroväckande utmaning mot demokratin, skriver Mikael Hellmyrs och Johan Olofsson vid Mittuniversitetet i Sundsvall som just presenterat en ny rapport om hot mot tidningar. “

“För en tid sedan fick en chefredaktör på en tidning ett högst ofrivilligt besök. En förvirrad person hade tagit sig hela vägen till chefredaktörens kontor och hotade denne med en sax. Rätt vad det var högg han fast saxen i den förskräckte redaktörens skrivbord. Vid ett tillfälle skulle en annan chefredaktör hämta sin post men fann att brevlådan innehöll avföring. En tredje person, en journalist, hittade inte sin brevlåda alls - den var nämligen sprängd i bitar. Detta är bara ett litet axplock av det som framkommit i samband med en riktäckande undersökning som vi precis slutfört vid Mittuniversitetet i Sundsvall.

Syftet med undersökningen var att kartlägga förekomsten av upplevda hot samt beredskapen för upplevda hot mot anställda journalister på svenska tidningsredaktioner. För att uppnå syftet tillfrågades chefredaktörer och redaktionschefer angående deras upplevelser av hot-

bilden och beredskapen. De står som ansvariga utgivare och har en övergripande blick beträffande hur hotbilden ser ut mot tidningens journalister. Vidare känner de till om det finns någon säkerhetspolicy och övrig beredskap på redaktionen i samband med hot mot anställda.

Vid sidan om huvudsyftet undersöktes även om chefredaktören eller redaktionschefen själv blivit utsatt för hot. Kartläggningen byggde på enkätutskick med e-post och kompletterande telefonintervjuer med uppläsning av enkätfrågorna. 148 pappersdagstidningar anslutna till Tidningsutgivarna (TU) ingick i kartläggningen varav 130 svarade vilket innebar en svarsfrekvens på hela 88 procent. Resultaten sammanställdes i form av tabeller och diagram.

En del resultat kan tolkas som häpnadsväckande. Så många som 60 av 130 tidningar utsattes för hot 2006 och den mest utsatte journalisten var den med rollen som kriminalreporter. Hotbilden varierar mycket och tendensen är att vissa tidningar drar till sig fler hot än andra. Enligt cheferna på fem tidningar fick man ta emot fler än tio hot under 2006 (praktiskt taget alla chefer vill av säkerhetsskäl vara anonyma). Vanligaste sättet att hota någon på, utan begränsning till viss tidsram, var på telefon och därefter i elektronisk post.

Undersökningen visar att beredskap mot hot i form av säkerhetspolicy saknas på drygt hälften av de undersökta tidningarna. Detta är sju fler än de tidningar som däremot har en sådan. På de tidningar som har säkerhetspolicy handlar det om nödlarm, tv-bevakade redaktioner och larmade redaktioner, men också om larmsystem i form av inbyggda överfallslarm. För att förebygga och slippa uppleva hotfulla situationer kan det även finnas larm i expeditionen.

Dessa åtgärder har införts för att vardagen upplevs mer hotfull. Noterbart i sammanhanget är att en knapp handfull tidningschefer uppgav att de inte vet om tidningen har en säkerhetspolicy eller ej. Drygt hälften av tidningscheferna kände inte heller till Arbetsmiljöverkets föreskrifter om 'Våld och hot i arbetsmiljön' - trots att innehållet lagstadgar journalisters rätt till säkerhet på tidningen gentemot

hot utifrån.

Andra åtgärder som framkommit i samband med kartläggningen är personskydd. Några tidningar uppgav att de har en speciell person som ansvarar för säkerheten på redaktionen och en del chefer anser detta vara en "nödvändighet".

Undersökningen visar även att mordhot förekommer mot journalister och chefredaktörer. En chefredaktör använder exempelvis en bärbar larmtelefon på grund av att han vid upprepade tillfällen utsatts för mordhot. Bakom de grövre hoten står i flera fall förvirrade personer, mc-gäng och extremistgrupper - men även vanliga missnöjda läsare hotar.

En frivillig frågeställning var om chefredaktören/ redaktionschefen själv blivit utsatt för hot under sin tid på nuvarande befattning. Samtliga tidningar utom en handfull svarade. Resultatet blev att 80 chefer hade utsatts för hot jämfört med 45 som inte blivit det.

Flera chefredaktörer/redaktionschefer anser att hot mot tidningsredaktioner innebär faror för demokratin och att det kan gå ut över publiceringen. I sammanhanget slår sex tidningar fast att hot får sådana följder att man faktiskt väljer att avstå bevaka/publicera vissa saker.

Calle Mathisson är redaktionschef för Blekinge Läns Tidning i Karlskrona och en av de få tidningschefer som väljer att framträda med namn:

-Förra året hade vi nog fem till sju hot. De politiskt motiverade hoten har ökat under 2000-talet men vi har ändå kontroll. Oftast är det folk som bara är förbannade på vad man skriver som hotar.

Tidigare undersökningar har visat att hotbilden mot högt uppsatta kommunpolitiker har ökat, och både kommun- och landstingspolitiker anser att samhällsklimatet blivit hårdare med hot och våld som växande problem (Sara Delter: Ett hot mot demokratin. Stockholm 2004). De förtroendevalda politikerna är brickor i samma spel som journalisterna och hot utvecklingen drabbar båda grupperna. Förra veckan damp det ner ett brev på Blekinge Läns Tidning innehållande en skarp patron riktad mot en politiskt aktiv grupp.

- Min erfarenhet är att det ofta kan börja med hot mot politiker och sedan sprida sig till journalister. På sikt är det ett hot mot demokratin att samhället blir mer slutet och att folk blir mer och mer försiktiga och rädda. Samhället måste vara vaksamt och agera på hoten, anser Calle Mathisson.

På Blekinge Läns Tidning polisanmäler man en hel del hot och tidningen har även en säkerhetspolicy. Bland annat har man installerat överfallslarm och har tillgång till portkamera. När det gäller de undersökta tidningarna polisanmäler endast 35 tidningar alla hot. 68 tidningar uppgav att polisanmälan avgörs från fall till fall medan resterande tidningar saknar riktlinjer kring detta.

Sätter man in undersökningens resultat i ett rent demokratiskt perspektiv finns det anledning till oro. För att uppfylla mediernas roll i en demokrati är journalisternas tre huvuduppgifter att granska, informera samt skapa forum för debatt. Medierna ska fungera som allmänhetens representanter vid granskning och kontroll av makthavare i samhället. I ett demokratiskt samhälle är det därför viktigt att medlerna kan informera medborgarna och fungera som informationsspridare för dessa utan att riskera att utsättas för hot.

För att klara uppgifterna i en demokrati måste journalister kunna granska och uppmärksamma obekväma saker utan att riskera exempelvis fysiska hot eller få sin egendom skadad som sex respektive sju tidningar angav som förekommande hotkategorier. En handfull tidningar har till och med journalister vars anhöriga blivit hotade i journalistens ställe och nio av tidningarna har journalister som blivit stalkade.

En röd tråd i kartläggningen är att tidningschefer efterlyser mer diskussion kring hanterandet av hot och att många typer av hot är svåra att hantera. 30 tidningar hävdar att hot leder till sämre arbetsmiljö och en knapphandfull att det leder till sjukskrivningar bland journalisterna. En övervägande majoritet av cheferna anser dock att hot inte får några konsekvenser alls för tidningen. Något anmärkningsvärt

tycker fyra procent att hot har en positiv effekt på majoriteten av journalisternas sätt att arbeta.

För att i framtiden kunna hantera olika typer av hot anser ett flertal chefredaktörer/redaktionschefer att undervisning i att hantera hot borde vara obligatoriskt på journalistutbildningarna Bara en (1) tidning ansåg att journalistutbildningarna förbereder blivande journalister inför de hot- och våldssituationer som kan uppstå senare i yrkeslivet. Men 19 av landets dagstidningar tar å andra sidan så pass allvarligt på hoten att de utbildar vissa av medarbetarna.

Vi som gjort undersökningen efterlyser likt flera dagstidningschefer mer diskussion kring problemen med hot då dessa inte kan lösas genom att ignoreras eller tystas ner. För att om möjligt få bukt med problematiken måste man lyfta upp frågan till diskussion i samhället. För demokratins bästa får inte hot mot publicister och tidningsmedarbetare på något sätt nonchaleras. Likaså bör säkerheten på tidningsredaktioner ses över. Med facit i hand blir slutsatsen att blivande journalister till viss del måste utbildas i att kunna hantera olika typer av hot. Något som är eftersatt nu. Slutligen några tankvärda ord från redaktionschef Calle Mathisson:

- Det gäller att ta den här samhällsutvecklingen på allvar: Vilka ska tidningarna i framtiden prata med om ingen vill säga något på grund av rädsla. . .

**MIKAEL HELLEMYRS
JOHAN OLOFSSON “**

907. Medierna behöver bli bättre, inte vara knähundar.

DN 070213 sid 7:

“ **Medierna nöjer sig med att vara knähundar** “

“ **Medieforskare: Det måste finnas en mångfald av olika medie-etiska ansvarssystem för att få allmänhetens stöd.** “

“ För att demokratin ska fungera och utvecklas behöver medborgarna vara väl insatta i olika frågor och diskutera dem. Massamhället kräver nyhetsmedier med kvalitet.

Kvalitet kan bara uppstå ur en allians mellan de två grupper som är aktivt intresserade av samhällskommunikation: journalistkåren och allmänheten. Dels professionella nyhetsmän, vilkas trovärdighet, inflytande, arbetstillfredsställelse och sociala prestige är drivkrafter för att göra ett bra jobb. Dels läsare, lyssnare och tittare vilkas välbefinnande förutsätter att de är insatta i vad som händer med samhället och ekonomin både lokalt och internationellt.

"Isbergsjournalistik" innebär att enbart uppmärksamma den lilla synliga och självklara del av verkligheten som kan bevakas utan besvär och till låga kostnader. Detta slags journalistik tar inte ens upp alla aspekter av verkligheten, utan främst politik, brott och underhållning. Därmed förbises den mycket större del av verkligheten som finns under ytan, de tusentals tysta processer som långsamt omvandlar samhället.

Journalistikens vanor är ett stort hinder för etiken. Samma områden bevakas, samma saker uppmärksammas. Av tradition innehåller medierna personjournalistik och politisk information, som i högutsträckning serveras dem genom offentliga organ. Pressmeddelanden publiceras och samma lilla skara av självutnämnda experter konsulteras. Förträffliga men lite undanskymda källor, såsom facktidsskrifter och mer tillbakadragna experter, får föga uppmärksamhet.

En del nyheter når aldrig ut eftersom ett visst medium, på grund av

dess beskaffenhet, inte förväntas intressera sig för dem. Televisionen är ovillig att sända sådan information som saknar bilder eller är svår att bilda. Det är sällan lätt att illustrera långsamma processer som pågår under ytan och abstrakta begrepp. Televisionen bär helt klart ansvaret för att medierna i dag domineras av en blandning av information och underhållning, infotainment.

VISSA NYHETER KAN inte förmedlas av medierna eftersom deras främsta källor - ledande personer inom företag eller staten - undanhåller dem och medierna inte är beredda att investera i egna undersökningar, eftersom det skulle kunna tas illa upp av makthavarna. Medierna må slå sig för bröstet och utnämna sig själva till vakthundar, men de flesta nöjer sig i själva verket med att vara knähundar.

För att bibehålla pressfriheten, det vill säga frihet från all otillbörlig påverkan, politisk eller ekonomisk, och kunna vara säkra på att denna frihet kommer att användas på det sätt som är bäst för alla, kan vi inte lita till enbart en kraft. Det måste göras en gemensam ansträngning där fyra grupper av människor deltar: journalistkåren, allmänheten, ägarna och politikerna.

Tvärt emot vad många mediekritiker tror, så beror mycket på de två sistnämnda grupperna, eftersom dessa utövar stor välorganiserad makt. Medieägares långsiktiga vinster, politiska inflytande och sociala prestige bygger på att ha en kvalitetsprodukt på marknaden. Folkvalda och ämbetsmän, som i en demokrati förväntas gynna allmänintresset, borde inte ständigt anklagas för ohederlighet och inkompetens.

De viktigaste aktörerna är emellertid journalistkåren och allmänheten. Förtroendet för journalisterna, deras inflytande och sociala prestige, är beroende av att medierna ger god service. Uppslutning bakom gemensamma principer, ett gemensamt "program för framåtskridande", skulle stärka dem. Deras roll i samhället är så central att redan hotet om en lokal, regional eller nationell strejk kan åstadkomma underverk. Men tyvärr förblir de, innerst inne, individualistiska hantverkare. Det beror främst på att de inte är särskilt många, att

de arbetar som anställda och att de flesta inte har råd att vägra lyda order.

Ingen av de fyra grupperna kan var för sig, i par eller på tre man hand garantera kvalitet i medierna. De måste samarbeta alla fyra. Det innebär att ett system för ömsesidig "övervakning" måste utvecklas, så att vars och ens frihet respekteras, vilket ligger i allas intresse. Det finns anledning att vara ganska optimistisk på den här punkten.

REGLER SOM HAR brett stöd inom journaliskåren och som accepteras av allmänheten, måste respekteras. Jag har utvecklat begreppet medieetiska ansvarssystem (mas) för att betona att medierna själva har möjlighet att utveckla olika slags icke statliga granskningsmetoder som syftar till att förbättra informationen - alltifrån ett par raders rättelser till fyraåriga kursprogram, eller från en opinionsnämnd till en kritisk blogg.

Pressetiska spelregler är en grundläggande form av mas, i själva verket den allra mest fundamentala. Inte som högtidliga symboler, utan som förhållningssätt, yrkesideal och vardaglig vägledning.

Men pressetiska regler måste tillämpas också. Det måste finnas en mångfald av olika slags medieetiska ansvarssystem för att stimulera medierna att respektera reglerna och för att få allmänhetens stöd. Alla måste inse att varken frihet, lagar eller etik kan ensamma åstadkomma kvalitet, men att marknad, regleringar och mas tillsammans kan klara uppgiften.

CLAUDE-JEAN BERTRAND

Professor emeritus vid Institut Francais de Presse i Paris “

En tiger i tanken.

DN 070217 sid Kultur 21:

“ Hur stjal man en tiger?

UNDER NÅGRA DAGAR har man längs Franska rivieran slutat diskutera aprils presidentval. I stället talar man om Koumas hälso-tillstånd.

Kouma är babytiger. Han är tre månader och tillbringar sina dagar i en barnkammare på zoo i Fréjus, där han är sina föräldrars och djurparkens ögonsten. Under vänskapsmatchen i fotboll mellan Argentina och Frankrike förra veckan stals Kouma. Skötarna såg på matchen.

Två dagar senare skrev Nice Matin en både hjärtskärande och lätt gastkramande artikel om tigerstölden. Tigern väger tolv kilo. Han äter ett kilo rå köttfärs om dagen och hans sköterska Valerie ger honom dessutom mjölk i nappflaska tre gånger om dagen.

Biträdande direktören för djurparken varnade för att en babytiger inte är något sällskapsdjur, att den kan skada småbarn. Polisen uppmanade allmänheten att hålla ögonen öppna, för en tiger växer snabbt.

Vid sex månaders ålder är den större än en rottweiler och är då farlig även för vuxna, meddelade polisen. Fullvuxen väger den 150 kilo och är då farlig för alla, från små gnagare till bamsebrottare.

Polisen anmodade därför tjuvarna att inte släppa tigern lös i naturen.

FÖRRA LÖRDAGEN ringde telefonen hos biträdande föreståndaren för djurparken. En anonym flicka berättade att tigern stod bunden på parkeringsplatsen i Nicekvarteret Bon Voyage.

Det var en stressad och ursinnig Kouma skötarna mötte. På parkeringsplatsen slukade han innehållet i två nappflaskor. När han i djurparken släpptes ur tigerbilen var han fortfarande ilsken. Han morrade och visade tänderna, även mot sin favorit Valerie.

Hon talade honom till rätta, så han drog in klorna, slutade väsa och

lade sig lugnt i hennes famn där han fick mjölk ur en ny nappflaska. Den senaste bulletinen om Kouma anger att han fortfarande är stressad, inte fått stryk, men magrat några kilo under de dygn han varit bortrövad.

Frågorna är många. Hur stjäls en tiger? Hur fraktar man en stulen tiger? Vad hände mellan onsdag kväll och lördag morgon? Bet han tjuvarna? Märkte inte grannarna något ovanligt? Hörde de inte tigergråten?

Kouma är åter hos sina föräldrar Aida och David som under hans bortovaro vankat oroligare än vanligt och letat efter sin avkomma. Polisen söker förövarna.

LENNART ASCHENBRENNER tecknade

BIRGITTA EDLUND skrev”

(Bilden på tigern är utelämnad här)

En liten tigerunge slår ut presidentvalet i Frankrike. Något sådant kan nog ske också i Sverige. Svenska politiska partier som vill vinna valet 2010 bör ha några djur i beredskap och på lämpligt sätt införa dem i valrörelsen.

Några kommentarer.

Syftet med sammanställningen är att klassifikationssystemet ska förklaras så att man får grepp om helheten och kan placera in alla slags kunskaper och åsikter på plats i det hela. Ambitionen har varit att göra det så kort som möjligt, men samtidigt tillräckligt fullständigt.

Detaljproblem har lagts in som exempel och valts så att viktiga områden som inte behandlas så ofta i den allmänna debatten kommer med. För att det inte ska bli för långt har det varit nödvändigt utelämna exempel från områden som visserligen är viktiga, men som är tämligen väl kända. Det har ändå blivit ett långt dokument. Hur frestande det än varit att lägga in mera och täcka luckor har det blivit som det blivit.

När man ser ut över världen, den svenska och den utrikiska, finner man inte mycket att glädjas åt. Tankarna går till Erik Zetterström, Kar de Mumma, som sa att det bästa hos människan är hunden. Hundarnas livsglädje och tillgivenhet är något att bli glad av. Likaså de små barnens glädje och skuttande, om de bara är friska. Efter några år är barnen ett bekymmer. När de blivit vuxna har de tillägnat sig en del av de äldres tyckande och vanor och en del har blivit odrägliga. I vuxen världen ska man vara beredd finna okunskap, dumhet, girighet, fientlighet.

Med möda har i Sverige byggts upp ett slags, visserligen ofullständig men ändå, solidaritet och trygghet, men den borgerliga regeringen håller på och monterar ned tryggheten och vill att Sverige ska styras av girighet och konkurrens. I världen utanför finns förebilder till det i USA.

Sveriges utrikesminister Carl Bildt har medverkat i en grupp som verkade för en amerikansk invasion i Irak, nära kopplad till Bush-administrationen (DN 070223 sid 9), vilket statsminister Reinfeldt inte känt till. "Det blir ett problem för Bildt när han ska artikulera svensk Irak-politik som svensk utrikesminister", skriver professorn vid Svenska institutet för Nordamerikastudier. Irakkriget gör ingen

människa glad. Bildt sa häromdagen, att han inte kunde sälja sina aktier därför att han lämnat dem till förvaltare. Nu har han dock sålt sina oljeaktier i Sudan, som också är ett land med ledsamheter. Det finns många platser på jorden med konflikter som tar ner humöret.

I område 10 i klassifikationssystemet, om bl a övergripande värderingar finns bl a FN:s millenniedeklaration och FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. De är ljusglimtar i det hela, men de nämns sällan och man kan undra om makthavarna har glömt bort dem. Agenda 21, som är ett stort viktigt dokument, verkar vara definitivt bortglömt. Det innehåller många vackra överenskommelser som kan ge hopp om de bara följs. I område 10 finns också bibliotek, bibliotekarier och idéhistoriker o d som kan göra insatser för att sprida kunskaper om vår värld.

Område 11-19, om individernas inre verkligheter, är ett av de viktigaste områdena, som dock inte uppmärksammas mycket. Varje människa på jorden, cirka 6 miljarder personer, har här en inre verklighet med erfarenheter, kunskaper, okunskaper, visioner, värderingar, åsikter om maktspelet i världen, logisk förmåga eller oförmåga och bra eller dålig moral. De inre verkligheterna styr individernas handlande och de 6 miljarder personerna styr tillsammans utvecklingen på jorden.

Vad några av de 6 miljarderna tycker bryr resten sig inte om. Utvecklingen styrs av dem som tillskansat sig makten över andra. Och makt kan man ha på många sätt. Kunskap ger makt sägs det (om någon lyssnar), politiker får makt av dem som väljer dem, de som har gott om pengar har makt, de som finns i massmedierna har makt att påverka, reklamakare och kändisar har makt o s v.

Om utvecklingen ska gå i en bättre riktning måste de inre verkligheterna förbättras. Forskningsarbetet om samhällsplaneringens problem går ut på att förbättra de inre verkligheterna så att de yttre verksamheterna kan bli bättre och livet bli bättre för människorna.

Område 2 om religion har blivit större och svårare på senare år på grund av de ökande beroendena i världen. För 50 år sedan var muhammedaner inget som oroade svenskarna. Nu har islamister blivit farliga. En del säger att de är fredliga, men makthavare i Iran har lagt dödsdom över en författare som kritiserat något i Koranen och han har varit tvungen gömma sig i London. Den kristna högern i USA känner till de tio budorden, bl a att man inte ska dräpa, men dömer gladeligen folk till döden. Religioner kan vara farliga. I Sovjetunionen förföljdes religiösa, men i Ryssland nu har de blivit tagna till nåder.

Område 3 med politiska vetenskaper och politiska verksamheter. De politiska vetenskaperna märks inte mycket, men är viktiga.

Får man den statistik som behövs?

På det statsvetenskapliga området kan man efterlysa mer om maktfördelningar och beslutsordningar i politiska partier och i folkvalda församlingar, hur väljer partierna sina åsikter och vad kan partifolket om det de beslutar om? Hur fungerar medierna i de politiska spelen? Hur går nomineringar till och på vilka grunder tillsätts makthavare? Hur är det med lobbyverksamheterna? Hur påverkas makthavarna? Hur är det i andra länder? Hur är det i EU, FN o d? Hur kan konflikten Israel-Palestina pågå i mer än ett halvsekel utan resultat? Vad är det för statsskick i andra länder? Varför vet statsministern så litet om utrikesministerns åsikter? Hur är det med kompetensen på medie-redaktionerna? Varför finns det ett utbrett politikerförakt? Hur är det ute i myndigheterna. På det lokala planet? Det är mycket som behöver klarläggas. Tidningarna är för det mesta knutna till politiska partier och jäviga i politiska ämnen. Är det bara SVTs Uppdrag Granskning som ska bevaka tillståndet i Makt-Sverige?

Nationalekonomerna: "En förklaring till nationalekonomins relativa tysnad i den offentliga debatten ligger förmodligen i ämnets egen metodutveckling. För en utomstående förefaller ämnet ha blivit mer och mer teknifierat och svårgenomträngligt, helt enkelt överteoretiserat. För forskare som har att klättra i alla dess trapetser kan det bli svårt att uttrycka sig på ett sätt som blir begripligt för normalbegåvade

läsare," skriver statsvetaren Olof Ruin. Nationalekonomerna förefaller mest intresserade av företagsekonomi, dvs det s k näringslivet, och det är sällan de behandlar välfärdsfördelningsfrågor som gäller bl a hushållens ekonomi. Det är ofta svårt veta om nationalekonomerna uppträder som vetenskapare eller partipolitiker.

Lagar och juridik: Lagtolkningarna kan variera över landet och det finns ibland anledning undra över hur rättvist rättsväsendet är. För några år sedan hjälptes två stycken åt att slå ihjäl en person med en stekpanna. De två kunde inte komma överens om vem som hållit i skaftet och frikändes. Nyligen har problemet upprepats med ett annat verktyg.

I området 36-39 finns möjligheter att ställa vilka politiska krav som helst. I området är de politiska partierna huvudaktörer och de bör ordna bra planeringar kring de krav de ställer. Tyvärr är de politiska partierna dåliga på att sätta ihop sina krav i planeringar som borde visa hur olika krav påverkar varandra och visar konsekvenserna för individernas kroppsliga och psykiska förhållanden, för hushåll, företag och fysiska och inte minst sociala miljöer. Planeringarna bör också gå andra vägen från önskade konsekvenser till krav som bör ställas för att nå dem. Partierna har på det hela taget för låg kompetens för det viktiga arbete de ska göra. Allmänheten, väljarna, får inte tillräckliga kunskaper för att kunna bedöma partierna, något för skolor och massmedier att fundera över.

Område 4 om sambandsforskning. Det är ett nytt område som tillskapats för att förbättra utvecklingen. Att undersöka samband är inget nytt, som framgår av område 40 på hemsidan.

Olika saker och ting kan påverka varandra. Människorna har haft många olika uppfattningar om vad som påverkar vad och uppfattningar om hur påverkan går till, man har haft många olika uppfattningar om orsak och verkan. Ofta har man haft rätt men ibland fel.

Det har under de senaste sextio åren vuxit fram något som kallas systemvetenskap som syftar till att klagöra sammanhang. Man kan säga att den moderna systemvetenskapen började i USA. Under andra

världskriget behövdes för krigföringen hjälpmedel som kunde klargöra sammanhang.

Utbildningar i systemvetenskap finns vid svenska universitet och högskolor. Systemvetenskaperna har mer och mer fått hjälp av dator-tekniken i takt med att tekniken utvecklats. Man bör observera, att systemvetenskap kan existera helt oberoende av datorerna, men att datorerna numera är viktiga redskap för dem som sysslar med system och angränsande ämnen. I systemvetenskaperna tycks datorteknik ta en stor plats och ämnena tycks i hög grad vara inriktade på användning i företag och inte mycket på användning på samhällsproblem så som området 4 i första hand gäller.

Kommersiella företag har vinsten i pengar som viktigaste drivkraft. Allt annat i företagen underordnar sig detta och ett system för ett företag blir då tämligen enkelt även om systemet innehåller många faktorer och problem.

Svårare är det med system som innehåller folkligt, demokratiskt, inflytande. Här är man beroende av så mycket mera än en vinst. Svenska staten, kommunerna och deras underliggande organisationer bildar de svåraste och samtidigt mest angelägna systemen att få bukt med. I systemen med de offentliga organen är det svårt att hitta de avgörande beroendena och svårt att finna mått som gör att man kan reglera effektivt. Och de som svarar för reglerna i dessa system är ofta okunniga om krafterna som verkar.

Det är i denna situation med brist på klargörande samband och brister i de offentliga planeringarna som Sven Wimmells hemsida kommer in: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

IT-kommissionen hade den 7 juni 2000 en hearing. Hearingen skulle klarlägga vilka åtgärder som behöver vidtas för att Sverige relativt snabbt ska ha fått i gång utvecklingen av en sammanhängande infostruktur som stöd för demokratins utveckling och den ekonomiska tillväxten.

En lämplig infrastruktur för information kan bildas av verksamhets-områdena 10-99. Men IT-kommissionen är nedlagd.

I område 5 om naturforskningsverksamheter undersöks materiens delar och deras sammanhang. På liknande sätt undersöker verksamheterna i 4 människornas verksamheter och deras sammanhang, med tonvikt på sambanden. I 4 är delarna som samverkar (människorna) större än delarna i 5 (atomer o d).

Område 5 om naturforskning och matematik. Naturämnena är viktiga, bl a med tanke på problem kring världens klimat och energiförsörjning, avfallsproblem, naturvård mm. Det verkar som om eleverna i grundskolan tycker ämnena är svåra. Men barn brukar vara nyfikna, tycka om djur och samla vackra stenar. I själva verket är naturämnena, så som de flesta behöver dem, mycket enklare än humanistiska ämnen. Den matematik man behöver som vanlig medborgare är enkel. Naturvetare kan vara okunniga i humanistiska ämnen och humanister sätter ibland en ära i att inte kunna om naturvetenskaper och matematik. Det borde vara slut med det. Alla behöver kunskaper om både natur och humanistiska ämnen.

Läroplanerna i grundskolan för naturämnena är ambitiösa och alla borde kunna det grundläggande för att förstå samhällsproblemen.

Område 6 om ekonomiska/teknologiska verksamheter. Innehåller många viktiga områden. Enklast kan områdenas innehåll beskrivas med hjälp av följande sammanställning:

Sven Wimmell 050206: SW-klassifikationssystem med inagda: LIBRIS/SAB, sverige.se, forskningsämnen, CPV för varor/tjänster, SNI arbetsställen, SSYK yrken, SUN utbildningar.(<http://wimmell.com/omr40t.pdf>)

Stora verksamheter är:

61 Hälso- o sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinärverks.

62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d).

63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske.

66-68 Tillverkning av varor.

69 Tillverkning/ byggande av byggnader och anläggningar.

Stora är också 64 och 65, men de är var för sig uppdelade i 10 mindre delar:

64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
641 Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.
643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
645 Användning av inventarier o d.
646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).
647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter
648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbete.

65 Administration, distribution, organisation o d. Allmänt
651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
6525-6529 Militära verksamheter.
653 Handelsverksamheter.
654 Telekommunikationsverksamheter.
655 Förlagsverksamheter o d.
656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
658 Allmän företagsekonomi, Arbetsförmedling och arbetsmarknad.
659 Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

I 64 är områdena om mat, bostad, energi- och hygienförsörjning, vatten och hushållsekonomi särdeles viktiga för alla. Område 64 omfattar både små privata och stora kollektiva system. I 649 ingår hemtjänst, personlig assistans o d som många är beroende av. Man bör ha i åtanke förhållandena i världens fattiga länder.

I 65 är alla viktiga, men för individernas och hushållens pengar är 657 med försäkring och skatter och 658 med arbetsmarknad, arbetsförhållanden och arbetsförmedling särskilt viktiga. Militära verksamheter i 6525-6529 Kan bli mycket dyra.

Område 7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer. Även här kan områdena beskrivas med hjälp av: <http://wimnell.com/omr40t.pdf>

7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.
70 Allmänt om konst o kultur.
71 Övergripande planering av fysiska miljöer
72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur
73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
74 Konsthantverk, formgivn. bruksföremål. Inredning
75/77 Bildkonst. 75 Måleri. 76 Grafiskt, 77 Foto
78 Musik (konserter o d 792)

79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport
7911-7913 Seder och bruk .
7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.
7952/7956 Sociala miljöer o verks. i fysiska miljöer
7957 Undervisning o d.
7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
7959 Sociala miljöer o verks. i allmänna grupper o d

796/799 Sport, idrott o d.

Det är viktigt att här påpeka området 79, som gäller sociala miljöer. I 71-78 Gäller klassificeringarna fysiska saker som de mänskliga verksamheterna sysselsätter sig med. I 79 är de människornas agerande, och det som de representerar, som klassificeras.

Rubriken Seder och bruk har ursprung i äldre vetenskaper som sysslade med undersökningar som betecknades "Naturfolkens liv" o

d. Numera är sådana beteckningar inte gångbara. Antingen har naturfolken blivit civiliserade eller de civiliserade blivit naturfolk.

De nutida moderna civiliserade naturfolken skildras bl a i Svensk Damtidnings kondisjournalistik och skvaller. Till seder och bruk kan höra hur man för 100 år sedan tog ihjäl äldre med arsenik när de blev för besvärliga, hur föräldrar mördar sina barn när barnen inte gifter sig på lämpligt sätt. I Indien tycks ännu gälla att föräldrarna parar ihop barnen i äktenskap.

Mildare seder och bruk gäller "etikett" om hur man placerar gäster vid bordet och ställer glasen på rätt sätt. Seder och bruk är ett stort ämne som inte är så oskyldigt det kan låta. De gamlas naturfolkens kroppsmålningar och danser återkommer i de civiliserade folkens smink, metallbeslag i tungan och danser. Teater o d är ett slags avbildningar av seder och bruk. Hur man uppfostrar barn, papparoller och mammaroller är aktuella problem här.

Seder och bruk och nöjesverksamheter i 791-794 innehåller värderingar och fördomar som kan vara dåliga för samhällsutvecklingen. Fysiska miljöer och föremål i 71-78, bl a designade föremål i 74 och reklamdesign o d i 75-77 kan också förmedla dåliga värderingar. Vi omges ständigt av föremål och företeelser som kan påverka vår moral till det sämre. För 80 år sedan sågs "dansbaneeländet" på sina håll som en fara för moralen. Nu finns större faror, som knark, våldspiraler, mobbning o s v. Hur som helst finns det alltid företeelser som bör motas. Med kultur avses nu för det mesta s k konstnärliga verksamheter, vilket är för snävt, ordet borde omfatta också välfärdsfördelning och beteendeverksamheter så att t ex knarkkulturer ingår som dåliga delar i kulturen.

De moderna välfärdssamhällena reglerar människornas beteende på många sätt. För att ge möjlighet till att ordna dessa regleringar har område 795 tillskapats, och för att få en struktur på det har beteenden och regleringar ordnats efter schemat för byggnader i område 72. Vetenskaperna och de offentliga institutionerna har ingen användbar struktur på problemen.

Under rubriken Seder och bruk i 791 ligger så att säga oreglerade

seder och bruk medan i 795 ligger mer ordnade seder och bruk eller seder och bruk man skulle vilja ordna upp. Segregation i bostadsområden är ett problemområde som skulle kunna ligga i 791, men som bättre kan ligga i 7958.

Ett stort viktigt område i 795 är undervisning och vad därtill hör, mobbning mm.

Område 8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur. Språk är viktiga i dagens globala värld och viktiga därför att alla i en demokrati bör kunna läsa och förstå om samhällsfrågorna och kunna påverka utvecklingen. Skönlitteraturen är viktig som källa till kunskaper om social relationer o d. Den kan påverka moralen bra eller dåligt.

Område 9 Blandade saklitterära verksamheter och verksamheter med allmän geografi, biografier och allmän historia.

90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen

91 Allm. geografi, reseskildr. 913/919 motsv. 93/99.

92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshist.

94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa

95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.

96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.

97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika

98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika

99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden

Vikten av bra massmedier och journalister har påpekats.

Anders R Olssons boktitel "Lögn, förbannad lögn och journalistik" belyser massmedieproblemen.

Att det är viktigt med kunskaper i geografi och historia är tämligen självklart. Historia är något som skapas av skribenter. Man vet ju att historien ibland måste skrivas om.

Samhällsplaneringens problem. Av grundläggande betydelse är system för att skaffa och sprida kunskaper och värderingar.

